

2-ШІ БАСЫЛЫМ
ЖАҢАРТЫЛҒАН ЖӘНЕ
КЕҢЕЙТІНДІ

DATA DRIVEN CONSTRUCTION

ҚҰРЫЛЫС ИНДУСТРИЯСЫНДАҒЫ
ДЕРЕКТЕР ДӘУІРІН ШАРЛАУ

AI ЖӘНЕ LLM ҚОЛДАНУ
ЖАҒДАЙЛАРЫНЫҢ
КӨБІРЕК МЫСАЛДАРЫ

Artem Boiko

100+

KEY DATA-
RELATED
TOPICS

DATA-DRIVEN CONSTRUCTION

Деректер дәуіріндегі навигация
құрылыс саласында

Екінші, түзетілген және толықтырылған басылым

АРТЕМ БОЙКО

Бойко ІТ саласындағы Джеймс Карвилл сияқты - соңғысының әйгілі “Экономика, ақымақ” деген сөзін тек бір сөзбен алмастыру қажет. “Деректер, ақымақ.” (бағдарламалық қамтамасыз ету емес) Деректер әлемінде жол табу үшін, ежелгі римдіктердің грек дәуіріне жататын бір мақалы бүгінгі күні де өзекті: “Навигация қажет.” Автор оқырмандарын деректер мұхитының тереңдіктері мен таяздықтарында сенімді қолмен және тұрақты компаспен навигациялайды, сонымен қатар кешенді тарихи көзқарасымен, сонымен қатар өте түпнұсқалық графикамен және екінші қарауда ғана байқалатын жақсы әзіл сезімімен. Бойконың кітабына халықаралық жауаптар қуанышты мақұлдаудан бастап, біршама қышқыл скептицизмге дейінгі аралықта болды, бұл кітаптың екінші неміс басылымына пайдасын тигізді. Бойко - түпнұсқалық және догматикалық емес деректер ойшылы. Ол оқырманға қызықты түсініктер мен әрдайым батыл, тіпті провокациялық тезистерді ұсынады, олар одан әрі ойлануға шабыт береді. Неміс қоғамында латентті консенсуализмнің ауруына тамаша ем. Айтпақшы, жоғарыда аталған латын мақалының толықтыруы бар: “тіршілік ету қажет емес.” Бұл Бойконың деректер әлеміне деген көзқарасына қатысты емес - деректер өмір сүреді және оның өмірі қажет, тіпті шешуші.

— Др. Буркхард Талебитари, фриланс редакторы - 2013 жылдан бері Ernst & Sohn басып шығаратын BIM журналы үшін.

“

Артем Бойконың кітабы құрылыс саласындағы цифрландыруды демократияландырудың маңызды кезеңі болып табылады - және шағын және орта кәсіпорындар (ШОК) үшін нағыз ойын өзгертуші. Ерекше жаңашылдық: заманауи ашық кодты, төмен кодты және кодсыз құралдарды пайдалану арқылы компаниялар деректерді бизнес процестеріне тиімді интеграциялап, оны пайдамен талдай алады - терең бағдарламалау білімінсіз. Бұл қымбат, ауыр коммерциялық бағдарламалық пакеттерді пайдалануды артық етеді. Бұл кітап - әрекетке шақыру! Ол құрылыс саласындағы цифрлық трансформацияны түсінгісі келетін, сонымен қатар оны белсенді түрде қалыптастырғысы келетін кез келген адам үшін құнды нұсқаулық - прагматикалық, тиімді және болашаққа бағытталған. Енді осы білімді бөлісіп, құрылыс саласының өнімділігін тұрақты түрде арттыру уақыты келді.

— Др. Майкл Макс Бюлер, HTWG Констанцтағы Құрылыс Менеджменті профессоры, GemeinWerk Ventures-тің тең иесі және DevvStream-да тәуелсіз директор.

“

DataDrivenConstruction кітабы құрылысшылардың, олардың күрделі жобалау және басқару жүйелерінің әдеттегі әлемінің шекарасынан асып шығудың алғашқы қадамдарының бірі болып табылады, өйткені, деректердің күрделілігі мен қанықтылығы радикалды оңайлатуға және құрылыс деректерімен жұмыс істеуде ашықтықты арттыруға мүмкіндік бермейді. Артем өз кітабында заманауи деректермен жұмыс істеу технологияларының бізге қандай мүмкіндіктер ашатынын қарапайым тілмен көрсетеді және жұмысыңызда дереу қолдануға болатын нақты қадамдарды ұсынады. Мен автоматтандыру жүйелерінің құрылыс саласында қайда баратынын түсінгісі келетін барлық адамдарды осы кітапты мұқият зерттеуге шақырамын, себебі құрылыс саласындағы деректер революциясы біздің есімізді қағып жатыр. Қазір тек технокритерге қызықты, бірақ бірнеше жылдан кейін, BIM сияқты, мұндай тәсілдер мен бағдарламалық қамтамасыз ету кең таралатын болады!

— Игорь Рогачев, RGD-дағы IMT Компетенция Орталығының жетекшісі, BIM & Цифрлық Трансформация, және InfraBIM.Pro-ның негізін қалаушы.

“

DataDrivenConstruction кітабын ұсынамын, ол атауында айтылғандай, AECO үшін деректерге негізделген ақпаратты басқару тәсілін қарастырады. Мен қазір оны әртүрлі топтармен бірнеше талқылауларды бастау үшін пайдаланып жатырмын. Мен оны өте қолжетімді анықтама ретінде таптым. AECO-дағы құралдардың тарихи контекстін, деректерді және бірнеше негізгі технологияларды таныстырумен қатар, кітапта деректер көздерінің ауқымын және соңғы пайдаланушы артефактілерін үлгі жұмыс ағындарымен көрсететін бірнеше өте пайдалы диаграммалар бар. Меніңше, бұл ақпараттық стратегияларды әзірлеу және мониторинг кезінде бізге көбірек қажет диаграммалар.

— Пол Рансли, Астана-дағы бас консультант және Transport for London-дағы жүйелер интеграциясы инженері.

“

“Егер “деректер жаңа мұнай” болса, біз оны анықтауды, табууды, өндіруді, тазартуды және құнды ету үшін үйренуіміз керек. Мен DataDrivenConstruction кітабын өте ақпараттық деп таптым. Кітап пайдалы тарихи фонды ұсынады және деректермен жұмыс істеуді қарапайым тілмен түсіндіреді. Цифрлық трансформациямен қызығатындар үшін деректердің қалай жұмыс істейтінін, қалай құрылымдалғанын және қалай пайдаланылатынын жақсы түсінуге мүмкіндік береді.”

— Ральф Монтег, ArcDox директоры, BIM Координаторлары Саммитінің директоры және Ирландияның Ұлттық Стандарттар Агенттігінде BIM Ұлттық Айна Комитетінің төрағасы.

“

Кітапта атап өтілгендей, ақпарат құрылыс секторы үшін маңызды актив болып табылады және оны қолжетімді форматтарда ұстау дәл шешім қабылдауды жеңілдетеді және жобаның мерзімдерін жеделдетеді. Кітапта осы дереккөзді шешім қабылдауда пайдалану үшін нейтралды және тиімді тәсіл ұсынылған. Кітапта ұсынылған әдістеме заманауи тәсілді, жасанды интеллектке негізделген бағдарламалауды және қолжетімді ашық кодты құралдарды біріктіреді. Жасанды интеллекттің күшін пайдаланып, ашық кодты бағдарламалық қамтамасыз етуді қолдану арқылы, әдістеме автоматтандыруды арттыруға, процестерді оңтайландыруға және салада қолжетімділік пен ынтымақтастықты дамытуға бағытталған. Кітаптың тілі анық және түсінікті.

— Др. Салих Офлуоглу, Анталия Білім Университетінің Сәулет және Өнер Факультетінің деканы, және Еуразиялық BIM Форумының ұйымдастырушысы.

“

Бұл айтатыным, WOW! Сіздің тарихты, LLM-ді, графикаларды және жалпы ойларыңызды түсінудің жеңілдігін қалай біріктіргеніңіз шын мәнінде таңғаларлық. Кітаптың ағымы керемет. Бұл кітапта көптеген тамаша аспектілер бар; ол шын мәнінде ойын өзгертуші. Бұл ақпарат көзі ретінде тамаша, және сіздің оған салған күш-жігеріңіз бен құштарлығыңыз үшін сізді құттықтаймын. Мұндай таңғажайып жұмыс жасағаныңыз үшін құттықтаймын. Мен одан әрі айта алар едім, бірақ жеткілікті, мен өте әсерлендім!

— Наташа Принслу, energylab_ компаниясының Цифрлық Практика Жетекшісі.

“

Құрылыс саласындағы кез келген адамға, жаңадан бастаушылардан бастап тәжірибелі мамандарға дейін, бұл кітап ойын өзгертуші! Бұл сіздің дәстүрлі, ескірген оқуыңыз емес — ол түсініктер, стратегиялар және сізді қызықтыратын юморға толы. Ежелгі деректерді жазу әдістерінен бастап, заманауи цифрлық технологияларға дейін, ол құрылыс саласындағы деректерді пайдаланудың эволюциясын қамтиды. Бұл құрылыс деректерінің эволюциясына уақыт машинасымен саяхат жасау сияқты. Сіз архитектор, инженер, жобаларды басқарушы немесе деректер аналитигі болсаңыз да, бұл кешенді нұсқаулық жобаларыңызға деген көзқарасыңызды революциялайды. Процестерді оңтайландыруға, шешім қабылдауды жақсартуға және жобаларды бұрын-соңды болмағандай басқаруға дайын болыңыз!

— Пьерпаоло Вергати, Римдегі Сапиенца университетінің оқытушысы және Fintecna компаниясының аға құрылыс жобасының менеджері.

“

Мен кітапты бір деммен, 6 сағаттан аз уақыт ішінде оқып шықтым. Кітаптың өндірістік сапасы тамаша, тығыз жылтыр қағаз, түс схемалары, жағымды шрифт. Құрылыс саласына тән LLM-мен жұмыс істеу бойынша практикалық мысалдардың көптігі сізге айтарлықтай уақытты, тіпті жылдарды үнемдейді. Жұмыс мысалдары өте әртүрлі, қарапайымнан күрделіге дейін, күрделі және қымбат бағдарламалық қамтамасыз етуді сатып алуды талап етпейді. Кітап құрылыс саласындағы кез келген бизнес иесіне өз бизнес стратегиясына, цифрландыруға және даму перспективаларына жаңа көзқараспен қарауға мүмкіндік береді. Ал шағын компанияларға қолжетімді және тегін құралдармен тиімділікті арттыруға көмектеседі.

— Михаил Косарев, TIM-ASG компаниясында құрылыс саласындағы цифрлық трансформация бойынша оқытушы және консультант.

“

"DATA DRIVEN CONSTRUCTION" кітабы деректер дәуіріндегі құрылыс саласының болашағына қызығушылық танытқан кез келген адам үшін ойын өзгертуші. Артем тек беткі қабатқа ғана назар аудармайды; ол құрылыс саласындағы қазіргі даму, қиындықтар мен перспективалы мүмкіндіктерге терең бойлайды. Бұл кітапты ерекше ететін нәрсе — Артем күрделі идеяларды түсінікті аналогиялар арқылы түсіндіреді, бұл мазмұнды түсінуді жеңілдетеді. Мен бұл кітапты өте ақпараттандыратын, бірақ сонымен бірге қызықты деп таптым. Қорытындылай келе, Артем құнды ресурс жасаған, ол тек ақпарат беріп қана қоймай, сонымен қатар шабыттандырады. Сіз тәжірибелі маман болсаңыз да, құрылысқа жаңадан келген болсаңыз да, бұл кітап сіздің көзқарасыңызды кеңейтеді және саланың қайда бара жатқанын тереңірек түсінуге көмектеседі. Күшті ұсынылады!

— Моайяд Салех, TMM GROUP Gesamtplanungs GmbH компаниясының архитектор және BIM енгізу менеджері.

“

Мен "Data-Driven Construction" кітабы университеттерде оқытылатын оқулық ретінде лайықты деп айтуым керек және ол BIM саласының дамуына құнды үлес қосады. Data-Driven Construction кітабы техникалық глоссарийді қамтиды, ол ұғымдарды өте жақсы түсіндіреді. Түсіндіру өте қиын тақырыптар өте әдемі визуалды тілмен қарапайым және түсінікті етіледі. Визуализацияларда түсіндіру үшін оқырманға қысқаша болса да, визуализацияларда не түсіндіру керек екені көрсетілуі тиіс деп ойлаймын. Кейбір визуализациялардың түсініктілігі, яғни визуалды оқу үшін бөлек ақпарат қажет. Мен Артем Бойконың құнды жұмысын университеттердегі дәрістерім мен семинарларымда таныстыруға қуаныштымын.

— Др. Эдиз Язиджоғлу, ArchCube компаниясының иесі және Стамбул техникалық университетінің және Меди-пол университетінің Архитектура кафедрасында құрылыс жобаларын басқару бойынша оқытушы.

“

"Data Driven Construction" құрылыс деректерімен ақпаратқа негізделген жұмыстың негіздерін айқын жеткізеді. Ақпарат ағындары мен негізгі экономикалық концепцияларды қарастыратын кітап, осылайша, басқа BIM кітаптарынан ерекшеленеді, өйткені ол тек бағдарламалық қамтамасыз етушінің көзқарасын ғана емес, сонымен қатар негізгі концепцияларды жеткізуге тырысады. Оқыған және көргенге тұрарлық кітап.

— Яков Хирн, Build Informed GmbH компаниясының бас директоры және "On Top With BIM" инновациялық форумының бастамашысы.

“

"Деректер — жаңа мұнай" деп айтылғандай, сондықтан оның іздеушілері немесе кеншілері 21-ші ғасырдың ресурсынан құн алу үшін дұрыс құралдар мен ойлау тәсіліне ие болуы керек. Құрылыс саласы тым ұзақ уақыт бойы "3D ақпарат" негізіндегі процестердің тайғақ жолында болды, мұнда жобаны жеткізу басқалардың дайын ақпараттарына (мысалы, олар диаграмманы немесе бағаны алдын ала сызған) негізделген, ал негізгі "деректер" (мысалы, шикі электрондық кесте) одан да көп нәрсені жеткізуі мүмкін, әсіресе көп деректерді біріктіру мен ИИ шексіз мүмкіндіктерді әкеледі. Егер сіз құрылыс саласында жұмыс істеп жатсаңыз (немесе оқытып/зерттеп жатсаңыз), бұл кітап — біз тап болған деректерге негізделген әлемде навигация жасау үшін ең жақсы және әзірге жалғыз ресурс.

— Др. Зулфикар Адаму, Лондон қаласындағы LSBU университетінде құрылыс саласындағы стратегиялық IT бойынша қауымдастырылған профессор.

"Data-Driven Construction" Артем Бойконың технологиялар мен ақпарат мүмкіндіктері үнемі өсіп келе жатқан кезеңінде құрылыс саласына беретін мықты негізін ұсынатын әсерлі жұмысы. Бойко күрделі тақырыптарды түсінікті түрде ұсынуға және сонымен бірге көреген идеяларды енгізуге қабілетті. Кітап қазіргі даму үрдістерін ғана емес, сонымен қатар болашақ инновацияларға да шолу жасайтын жақсы ойластырылған жинақ. Деректерге негізделген құрылыс жоспарлау мен орындауды түсінгісі келетін кез келген адам үшін жоғары ұсынылады.

— Маркус Эйбергер, Штутгарт қолданбалы ғылымдар университетінің оқытушысы, аға жобалар менеджері және Konstruktionsgruppe Bauen компаниясының орынбасарлық филиал менеджері, BIM кластері Баден-Вюртемберг ассоциациясының басқарма мүшесі.

Екінші басылым, 2025 жылдың наурызы. © 2025 | Артем Бойко | Карлсруэ

ISBN 978-3-912002-12-6

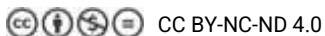
Артем Бойко Авторлық құқық

boikoartem@gmail.com

info@datadrivenconstruction.io

Бұл кітаптың ешбір бөлігі электронды немесе механикалық құралдармен, фотокөшірмелеу, жазу немесе ақпаратты сақтау және іздеу жүйелері арқылы, автордың жазбаша рұқсатынсыз, қайта шығарылмайды немесе берілмейді — коммерциялық емес тарату жағдайынан басқа. Кітап тегін таратылады және авторлық құқықты және түпнұсқаға сілтемелерді сақтай отырып, басқа пайдаланушыларға жеке, білім беру немесе зерттеу мақсатында еркін берілуі мүмкін. Автор мәтінге қатысты барлық мүлдіктік емес құқықтарды сақтайды және ешқандай айқын немесе жанама кепілдіктер бермейді. Кітапта аталған компаниялар, өнімдер мен атаулар ойдан шығарылған немесе мысал ретінде қолданылуы мүмкін. Автор берілген ақпаратты пайдаланудың кез келген салдары үшін жауап бермейді. Кітапта қамтылған ақпарат "барынша" ұсынылған, толықтығы немесе өзектілігіне кепілдіктерсіз. Автор берілген ақпарат, код немесе бағдарламаларды пайдаланумен байланысты кездейсоқ немесе жанама шығындар үшін жауап бермейді. Кітапта ұсынылған код мысалдары тек білім беру мақсатында арналған. Оқырмандар оларды өз жауапкершілігімен пайдаланады. Автор өндірістік ортада қолданар алдында барлық бағдарламалық шешімдерді тексеруді ұсынады. Мәтінде аталған барлық сауда маркалары мен өнім атаулары тиісті компаниялардың сауда маркалары, тіркелген сауда маркалары немесе қызмет көрсету белгілері болып табылады және олардың тиісті иелерінің меншігі. Кітапта осы атауларды қолдану олардың иелерімен қандай да бір қатынастарды немесе олардың тарапынан мақұлдауды білдірмейді. Үшінші тарап өнімдері немесе қызметтерін атау ұсыныс емес және олардың қолдауын білдірмейді. Мысалдарда қолданылған компаниялар мен өнімдердің атаулары олардың иелерінің сауда маркалары болуы мүмкін. Сыртқы веб-сайттарға сілтемелер ыңғайлылық үшін берілген және автордың осы сайттардағы ақпаратты мақұлдайтынын білдірмейді. Барлық келтірілген статистика, дәйексөздер мен зерттеулер кітап жазылған кезде өзекті болды. Деректер уақыт өте келе өзгеруі мүмкін.

Бұл кітап Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) лицензиясымен таратылады. Сіз оны авторлық құқықты сақтай отырып, өзгеріссіз коммерциялық емес мақсатта көшіріп, тарата аласыз.

© 2024 Артём Бойко. Бірінші басылым. © 2025 Артём Бойко. Екінші басылым, қайта өңделген және толықтырылған. Барлық құқықтар қорғалған.

ЕКІНШІ БАСЫЛЫМҒА АРНАЛҒАН ПРЕДИСЛОВИЕ

Бұл кітап кәсіби қауымдастықпен белсенді диалогтың нәтижесі болып табылады. Оның негізі құрылыс саласындағы деректермен жұмыс істеу мәселелері бойынша әртүрлі кәсіби алаңдар мен әлеуметтік платформаларда өткізілген көптеген кәсіби талқылауларға негізделген. Бұл талқылаулар мақалалар, жарияланымдар және кәсіби қауымдастықта кеңінен жауап алған визуалды материалдар үшін негіз болды. Автордың материалдары жыл сайын әртүрлі платформалар мен тілдерде миллиондаған қаралымдарды тартады, құрылыс цифрландыруы саласындағы мамандарды біріктіреді.

Бірінші басылым шыққаннан кейінгі жыл ішінде кітапты 50-ден астам елдің мамандары — Бразилия мен Перудан Маврикий мен Жапонияға дейін — тапсырыс берді. Сіз қолыңызда ұстап отырған кітаптың екінші басылымы сарапшылардың пікірлері, бірінші басылымға қатысты сын-ескертпелері мен кәсіби ортадағы талқылаулар негізінде қайта өңделіп, толықтырылған. Пікірлердің арқасында екінші басылым едәуір кеңейтілді: CAD (BIM) технологиялары мен тиімді ETL-процестерін құру туралы жаңа тараулар қосылды. Сондай-ақ, практикалық мысалдар мен жағдайлардың саны айтарлықтай артты. Құрылыс саласындағы көшбасшылар, консалтингтік компаниялар және ірі IT-компанияларынан алынған кері байланыс ерекше құнды, олар авторға цифрландыру мен интероперабельділік мәселелері бойынша бірінші басылым шыққанға дейін және кейін жүгінді. Олардың көпшілігі кітапта сипатталған тәсілдерді қолдануда немесе жақын арада қолдануды жоспарлауда.

Сіз қолыңызда пікірталастар мен белсенді пікір алмасу нәтижесінде жасалған кітапты ұстап отырсыз. Прогресс диалогта, көзқарастардың қақтығысында және жаңа тәсілдерге ашықтықта туындайды. Осы диалогтың бір бөлігі болғаныңыз үшін рахмет. Сіздің конструктивті сыныңыз — болашақтағы жақсартулардың негізі. Егер мәтінде қателер табылса немесе идеялар мен ұсыныстармен бөлісуге ниетіңіз болса, кез келген кері байланыс құпталады. Байланыс деректері кітаптың соңында көрсетілген.

НЕЛІКТЕН КІТАП ТЕГІН?

Бұл кітап құрылыс саласындағы деректерді басқарудың заманауи тәсілдерін таратуға бағытталған ашық білім беру ресурсы ретінде ойластырылған. Кітаптың бірінші нұсқасы кәсіби қауымдастықтан пікірлер мен ұсыныстар жинау үшін негіз болды, бұл материалдың құрылымын және мазмұнын жақсартуға мүмкіндік берді. Барлық ескертпелер, ұсыныстар мен идеялар мұқият талданып, осы өңделген нұсқада ескерілді. Кітаптың мақсаты — құрылыс саласының мамандарына деректермен жүйелі, саналы және ұзақ мерзімді ақпараттың құндылығын ескере отырып жұмыс істеудің маңыздылығын түсінуге көмектесу. Автор цифрландыру саласындағы 10 жылдан астам жұмыс тәжірибесінде жинақталған мысалдар, иллюстрациялар мен практикалық байқауларды жинады. Бұл материалдардың көпшілігі нақты жобалар, инженерлер мен әзірлеушілермен пікірталастар, халықаралық бастамаларға қатысу және оқу семинарларын өткізу барысында пайда болды. Кітап — жинақталған тәжірибені құрылымдауға және оны қолжетімді түрде бөлісуге тырысу. Егер сіз кітап идеяларын әрі қарай таратуға қолдау көрсеткіңіз келсе және мысалдар мен визуалды материалдармен жұмыс істеуге ыңғайлы формат алғыңыз келсе, баспа нұсқасын сатып ала аласыз.

МАТЕРИАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ҚҰҚЫҚТАРЫ

Бұл кітаптың барлық материалдары, иллюстрациялары мен фрагменттері міндетті түрде авторлық құқықты: Артем Бойко авторлығын және «Data-Driven Construction» кітабының атауын көрсете отырып, кез келген форматта және кез келген тасымалдағышта reproduced, cited немесе пайдаланылуы мүмкін. Еңбекті құрметтеп, білімді тарату үшін рахмет.

Шын жүректен алғысымды білдіре отырып, бұл кітапты отбасыме арнаймын, олар маған жастайымнан құрылысқа терең сүйіспеншілік дарытты, туған шахтерлік қалама — өмірлік төзімділік сабақтары үшін және менің маркшейдер әйеліме, оның тұрақты қолдауы менің үнемі шабыт көзі болды.

БҮЛ КІТАП КІМГЕ АРНАЛҒАН

Қолжетімді тілмен жазылған бұл кітап құрылыс саласындағы кең ауқымды оқырмандарға арналған - заманауи құрылыс процестерінің негіздерін меңгергісі келетін студенттер мен жаңадан бастаушылардан бастап, құрылыс жобаларын басқаруда заманауи деректерді басқару әдістемесіне мұқтаж кәсіби мамандарға дейін. Сіз архитектор, инженер, прораб, құрылыс менеджері немесе деректер аналитигі болсаңыз да, бұл кешенді нұсқаулық көптеген бірегей иллюстрациялар мен графиктермен бірге бизнес процестерін оңтайландыру және автоматтандыру, шешім қабылдауды жақсарту және құрылыс жобаларын әртүрлі деңгейде басқару үшін деректерді қалай пайдалануға болатындығы туралы құнды ақпарат ұсынады.

Кітап деректерді басқару әдістерін құрылыс процестеріне интеграциялау бойынша теориялық негіздер мен практикалық ұсыныстарды біріктіретін кешенді нұсқаулық болып табылады. Кітап ақпаратты стратегиялық пайдалану арқылы операциялық қызметті оңтайландыру, процестерді автоматтандыру, шешім қабылдауды жетілдіру және заманауи цифрлық құралдарды қолдану арқылы жобаларды тиімді басқаруға назар аударады.

Бұл кітаптың беттерінде құрылыс саласындағы ақпаратпен жұмыс істедудің теориялық және практикалық аспектілері қарастырылады. Мәселелерді параметрлеу, талаптарды жинау, құрылымдалмаған және әртүрлі форматтағы деректерді өңдеу және оларды құрылыс компаниялары үшін тиімді шешімдерге айналдыру әдістемесі егжей-тегжейлі мысалдар арқылы зерттеледі.

Оқырман талаптарды қалыптастыру мен деректердің базалық модельдерін әзірлеуден бастап, әртүрлі ақпарат көздерін интеграциялау, ETL-процестерін құру, ақпараттық Pipeline және машиналық оқыту модельдерін құруға дейінгі жолды кезең-кезеңімен өтеді. Кезеңдік тәсіл бизнес процестерін ұйымдастыру мен автоматтандыру механизмдерін және құрылыс саласындағы шешім қабылдау жүйелерін айқын көрсетуге мүмкіндік береді. Кітаптың әрбір бөлімі практикалық тараумен аяқталады, онда алынған білімдерді нақты жобаларда дереу қолдануға мүмкіндік беретін қадамдық нұсқаулар беріледі.

КІТАП БӨЛІМДЕРІНІҢ ҚЫСҚАША ШОЛУЫ

Бұл кітап деректерді құндылық тізбегінде (value chain) трансформациялау концепциясы айналасында құрылды: олардың жинау мен сапасын қамтамасыз етуден аналитикалық өңдеу мен заманауи құралдар мен әдістемелерді қолдану арқылы құнды практикалық шешімдерді алуына дейін.

1-бөлім: Құрылыс саласындағы цифрлық эволюция - деректерді басқарудың тарихи трансформациясын балшықтан жасалған тақталардан заманауи цифрлық жүйелерге дейін қадағалайды, модульдік жүйелердің пайда болуын және ақпараттың цифрландыруының маңыздылығының артуын өнеркәсіптік революциялар контекстінде талдайды.

2-бөлім: Құрылыс индустриясындағы ақпараттық қиындықтар - деректердің фрагментациясы, "ақпараттық силостар", HiPPO тәсілінің шешім қабылдауға әсері және меншікті форматтардың шектеулері мәселелерін зерттейді, AI және LLM экожүйелеріне көшу мүмкіндігін қарастыруды ұсынады.

3-бөлім: Құрылыс саласындағы деректерді жүйелеу - құрылыс деректерінің типологиясын қалыптастырады, олардың ұйымдастырылу әдістерін, корпоративтік жүйелермен интеграциясын сипаттайды және ақпараттық процестерді стандарттау үшін құзырет орталықтарын құруды талқылайды.

4-бөлім: Деректердің сапасын қамтамасыз ету - шашыраңқы ақпаратты сапалы, құрылымдалған деректерге айналдыру әдістемелерін ашады, әртүрлі көздерден деректерді алу, валидациялау және LLM қолдану арқылы модельдеуді қамтиды.

5-бөлім: Баға мен уақытты есептеу - баға есептеулерін және жоспарлауды цифрландыруға, CAD- (BIM-) модельдерден көлемдерді автоматты түрде алуға, 4D-8D модельдеу технологияларына және құрылыс жобаларының ESG көрсеткіштерін есептеуге арналған.

6-бөлім: CAD және BIM - жобалау технологияларының эволюциясын, жүйелердің үйлесімділік мәселелерін, деректердің ашық форматтарына көшу тенденцияларын және жобалауда жасанды интеллектінің қолдану перспективаларын сыни тұрғыдан талдайды.

7-бөлім: Деректер аналитикасы және автоматтандыру - ақпаратты визуализациялау принциптерін, негізгі тиімділік көрсеткіштерін, ETL процестерін, жұмыс процестерін оркестрациялау құралдарын және рутиндік тапсырмаларды автоматтандыру үшін тілдік модельдерді қолдануды қарастырады.

8-бөлім: Деректерді сақтау және басқару - деректерді сақтау форматтарын, қоймалардың және деректер көлдерінің концепцияларын, деректерді басқару принциптерін және векторлық деректер базалары мен DataOps және VectorOps әдістемелерін қоса алғанда, жаңа тәсілдерді зерттейді.

9-бөлім: Үлкен деректер және машиналық оқыту - тарихи деректер негізінде объективті талдауға, құрылыс алаңдарындағы заттар интернетіне және жобалардың құны мен мерзімдерін болжау үшін машиналық оқыту алгоритмдерін қолдануға арналған.

10-бөлім: Цифрлық деректер дәуіріндегі құрылыс саласы - құрылыс саласының болашағына көзқарас ұсынады, себеп-салдарлы талдаудан корреляциялармен жұмыс істеуге көшу, құрылыс "уберизациясы" концепциясы және цифрлық трансформация стратегияларын талдайды.

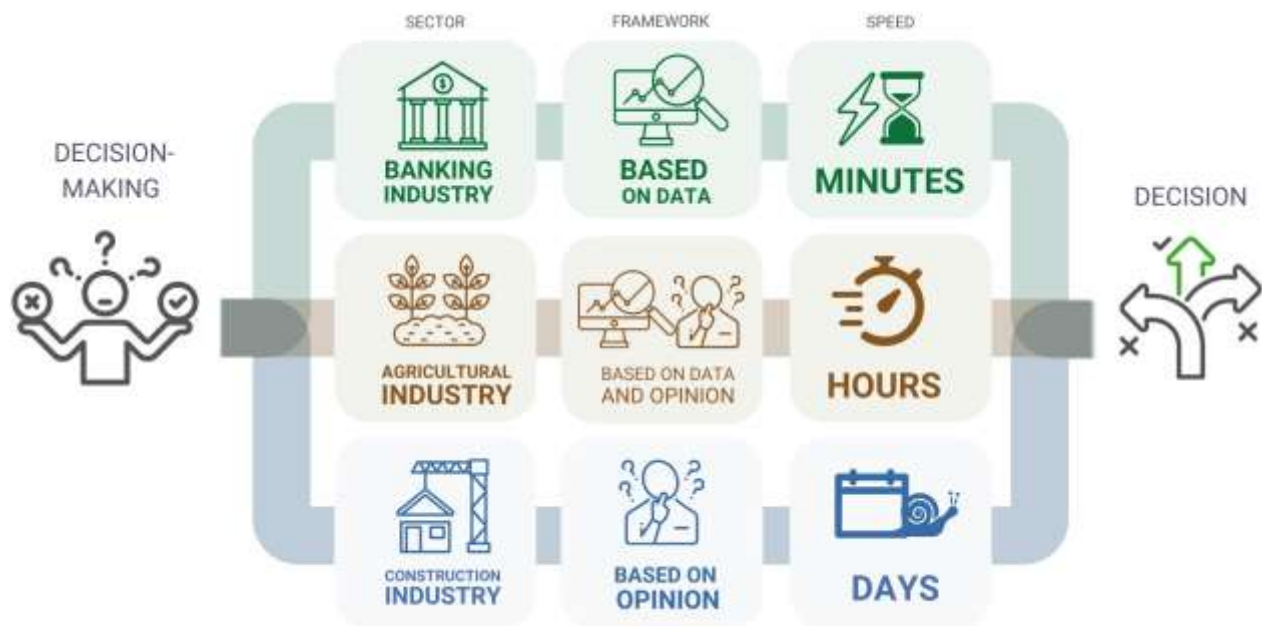
What is meant by **data-driven construction** ?

KIPICPE

Сіздің компанияңыз технологиялардың жылдам дамып жатқан әлемінде, мерзімдер мен бағаларды есептеуден бастап, тәуекелдерді талдауға дейін, машиналық оқыту модельдері арқылы автоматтандырылатын бизнесіңіздің әр аспектісінде бәсекеге қабілеттілігін қанша уақыт сақтай алады?

Адамзат тарихымен бірге өмір сүріп келе жатқан құрылыс саласы революциялық өзгерістердің алдында тұр, олар дәстүрлі құрылыс туралы түсінігімізді түбегейлі өзгертуге уәде береді. Басқа экономикалық секторларда цифрландыру қазіргі уақытта тек әдеттегі ережелерді өзгертіп қана қоймай, жаңа деректерді өңдеу шарттарына бейімделе алмаған және шешім қабылдау жылдамдығын арттыра алмаған компанияларды нарықтан аяусыз ығыстырып жатыр (Сурет 1).

Сурет 1 Құрылыс саласындағы шешім қабылдау жылдамдығы басқа салаларға қарағанда адам факторының әсеріне көбірек тәуелді.

Банктік сектор, бөлшек сауда, логистика және агроөнеркәсіптік кешен толық цифрландыруға жылдам бет бұрып жатыр, мұнда дәлсіздіктер мен субъективті пікірлерге орын жоқ. Заманауи алгоритмдер орасан зор деректер массивтерін талдай алады және клиенттерге дәл болжамдар ұсынады - бұл не кредитті қайтару ықтималдығы, не жеткізудің оңтайлы маршруттары, не тәуекелдерді болжау.

Құрылыс саласы жоғары ақы төленетін мамандардың пікірлеріне негізделген шешімдерден деректерге негізделген шешімдерге өтудің қажеттілігі туындаған соңғы салалардың бірі болып табылады. Бұл өтудің себебі тек жаңа технологиялық мүмкіндіктермен ғана емес, сонымен қатар нарық пен тапсырыс берушілердің ашықтық, дәлдік және жылдамдыққа деген талаптарының артуымен де байланысты.

Роботтандыру, процестерді автоматтандыру, ашық деректер және олардың негізінде болжамдар —

бұлардың барлығы тек мүмкіндіктер емес, міндеттілікке айналды. Құрылыс саласындағы көптеген компаниялар, жақында клиенттер алдында көлемдер, құн, жобалардың мерзімі мен сапа бақылауы үшін жауап беріп келген, енді негізгі шешімдер қабылдамайтын, тек бұйрықтарды орындаушыларға айналуы мүмкін (Рис. 2).

Есептеу қуаттарының, машиналық оқыту алгоритмдерінің дамуы және деректерге қол жеткізудің демократиялануы әртүрлі көздерден деректерді автоматты түрде біріктіруге мүмкіндік берді, бұл процестерді тереңірек талдауға, тәуекелдерді болжауға және құрылыс жобасын талқылау кезеңінде шығындарды оңтайландыруға мүмкіндік береді. Бұл технологиялар бүкіл секторда тиімділікті радикалды түрде арттыру және шығындарды азайту әлеуетін қалыптастырады.

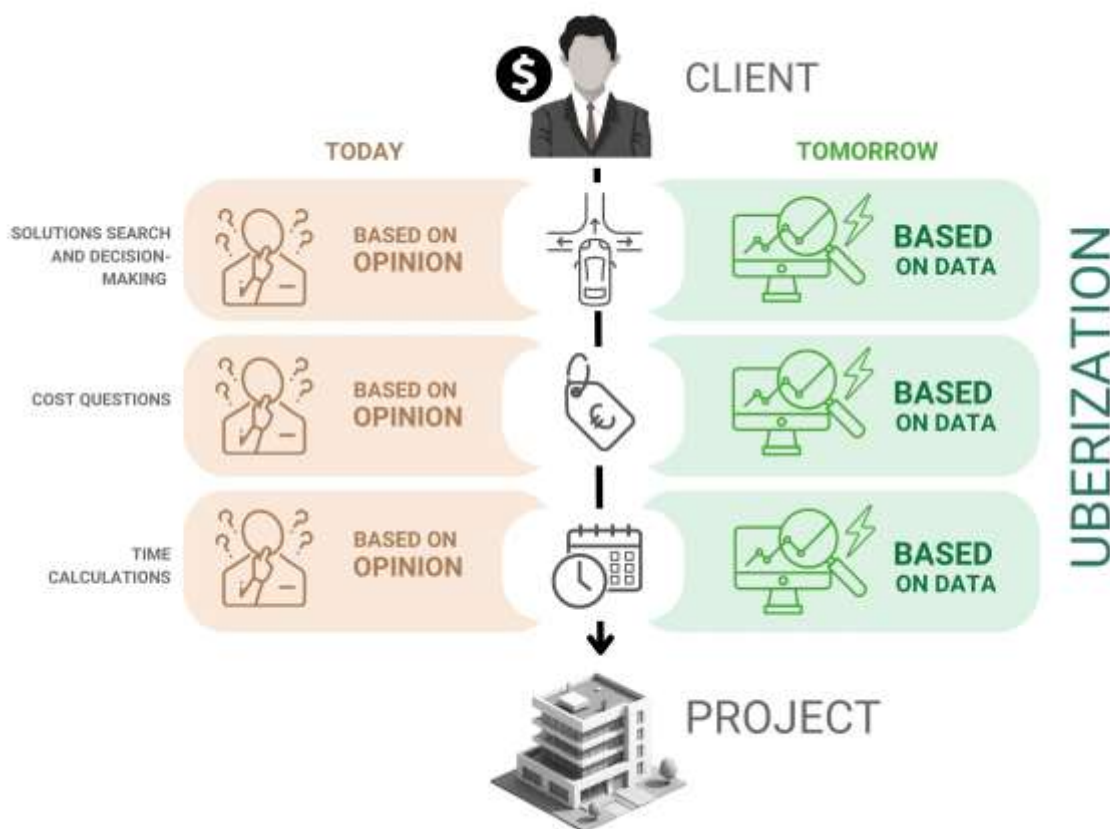

Рис. 2 Клиент өз жобасын жүзеге асыруда артық адам факторының болуына қызықпайды.

Жаңа құралдар мен концепциялардың барлық артықшылықтарына қарамастан, құрылыс саласы жаңа технологияларды енгізу бойынша басқа экономикалық секторлардан едәуір артта қалып отыр.

„IT Metrics Key Data 2017“ есебіне сәйкес, құрылыс саласы 19 басқа экономикалық сектордың арасында IT шығындары бойынша соңғы орында тұр [1].

Деректер көлемінің жылдам өсуі мен процестердің күрделілігі компаниялардың басшылығы үшін бас ауруына айналуға, ал жаңа технологияларды қолданудағы басты проблема — деректердің, олардың молдығына қарамастан, бөлшектелген, құрылымдалмаған және көбінесе әртүрлі жүйелер мен бағдарламалық өнімдер арасында үйлесімсіз болып қалуында. Сондықтан бүгінгі күні құрылыс секторының көптеген компаниялары деректер сапасы мәселелерімен алаңдаулы,

оларды тек тиімді, автоматтандырылған басқару және аналитика жүйелерін енгізу арқылы шешуге болады.

2023 жылы KPMG® жүргізген құрылыс компанияларының менеджерлері арасында жүргізілген сауалнамаға сәйкес, жобалардағы инвестициялардың рентабельдігін арттыру үшін ақпараттық басқару жүйелері (PMIS), алдыңғы және базалық деректер аналитикасы және ғимараттардың ақпараттық моделін жасау (BIM) ең үлкен әлеуетке ие (Рис. 3).

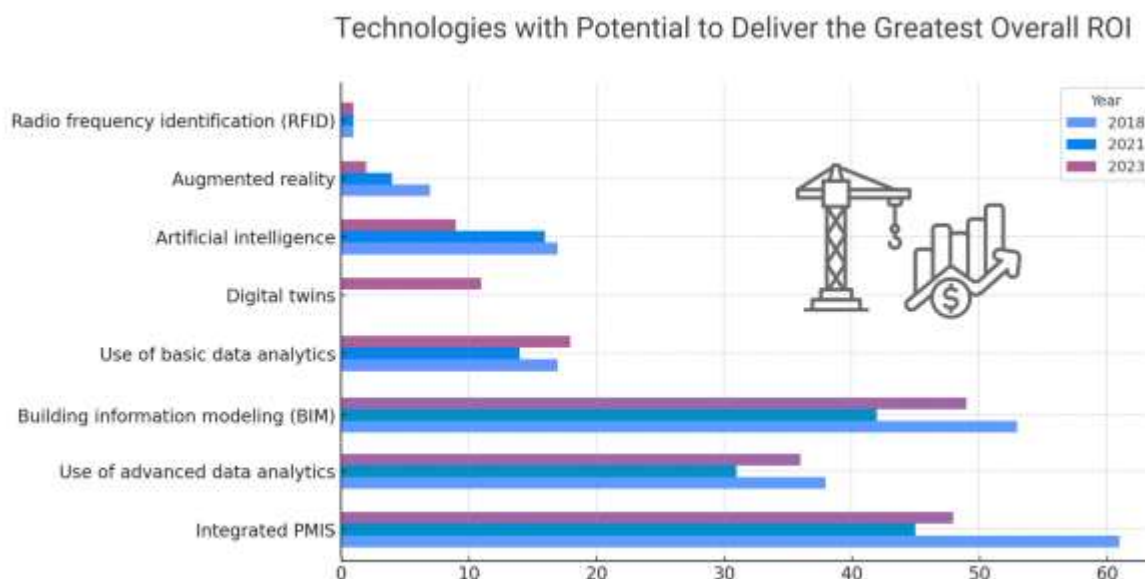

Рис. 3 Құрылыс компанияларының басшылары арасында: қандай технологиялар капиталды жобалардағы инвестициялардың ең үлкен қайтарымын қамтамасыз етеді? (материалдар бойынша [2]).

Деректерді бизнес-процестерге интеграциялау мәселелерін шешу жоғары сапалы ақпаратты қамтамасыз ету, деректердің тиісті форматтарын пайдалану және деректерді жасау, сақтау, талдау және өңдеу үшін тиімді әдістерді қолдануда жатыр.

Деректердің құндылығын түсіну әртүрлі салаларды бөлшектелген қосымшалар мен күрделі бюрократиялық басқару құрылымдарынан бас тартуға мәжбүрлейді. Оның орнына ақпараттық архитектураға жаңа тәсілдер жасауға назар аударылады, бұл компанияларды деректермен басқарылатын заманауи кәсіпорындарға айналдырады. Ерте ме, кеш пе, бұл қадам құрылыс саласында да жүзеге асырылып, кезең-кезеңімен цифрлық эволюциядан нағыз цифрлық революцияға өтеді, бұл барлық компанияларды қамтиды.

Деректерге негізделген бизнес-процестерге көшу оңай болмайды. Көптеген компаниялар қиындықтарға тап болады, себебі басшылар хаостық деректер массивтерін тиімділік пен бизнестің өсуін арттыру үшін қалай пайдалану керектігін әрдайым түсінбейді.

Бұл кітапта біз деректер әлеміне терең үңілеміз, мұнда ақпарат стратегиялық ресурс ретінде тиімділік пен бизнес-процестердің тұрақтылығын анықтайды. Ақпарат көлемінің жедел өсуі

жағдайында компаниялар жаңа қиындықтарға тап болады. Цифрлық трансформация тек сәнді терминге айнамай, қажеттілікке айналады.

Рис. 4 Деректер мен процестер құрылыс негізі болып табылады.

Трансформацияны түсіну — бұл күрделі нәрсені қарапайым сөздермен түсіндіре білу. Сондықтан кітап қолжетімді тілмен жазылған және негізгі ұғымдарды визуализациялау үшін арнайы жасалған авторлық иллюстрациялармен сүйемелденеді. Бұл схемалар, графиктер мен визуализациялар қабылдау кедергілерін жоюға және материалды бұрынғыдай күрделі деп санайтындарға да түсінікті етуге арналған. Кітаптағы барлық иллюстрациялар, схемалар мен графиктер автор тарапынан жасалған және мәтінде сипатталған негізгі концепцияларды визуализациялау үшін арнайы әзірленген.

Бір сурет мың сөзге тең.

– Фред Р. Барнард, ағылшын иллюстраторы, 1927

Теорияны практикамен байланыстыру үшін біз жасанды интеллект құралдарын (әсіресе, тілдік модельдерді) қолданамыз, олар терең бағдарламалау білімінсіз шешімдер әзірлеуге мүмкіндік береді. Егер сіз практикалық материалға бағытталған болсаңыз және деректермен практикалық жұмыс сізді көбірек қызықтырса, бірінші кіріспе бөлімді өткізіп, кітаптың екінші бөліміне, нақты мысалдар мен кейстердің сипаттамасы басталатын жерге өтуіңізге болады.

Дегенмен, ИИ (Жасанды Интеллект), машиналық оқыту және LLM (Үлкен Тіл Модельдері) құралдарына артық күтім артпау керек. Сапалы бастапқы деректер мен пәндік сала туралы терең түсінік болмаса, тіпті ең озық алгоритмдер де сенімді және мағыналы нәтижелерді қамтамасыз ете алмайды.

Microsoft-тың бас директоры Сатья Наделла 2025 жылдың басында жасанды интеллект саласында пузырь пайда болу қаупі туралы ескертеді, қазіргі ажиотажды "дотком пузырімен" салыстыра отырып. Ол AGI (Жасанды Жалпы Интеллект) кезеңдеріне жету туралы мәлімдемелердің негізсіз екенін "мағынасыз көрсеткіштермен манипуляциялау" деп атап өтті. Наделла ИИ-дің нақты жетістігі әлемдік ЖІӨ-нің өсуіне қосқан үлесімен өлшенуі керек, ал даңқты мәлімдемелерге артық назар аударылмауы тиіс деп санайды.

Барлық жаңа технологиялар мен концепцияларға қатысты дауысты сөздердің артында деректердің сапасын қамтамасыз ету, бизнес-процестерді параметрлеу және құралдарды нақты міндеттерге бейімдеу бойынша күрделі және мұқият жұмыс жатыр.

Деректерге негізделген тәсіл — бұл тек жүктеп алуға немесе сатып алуға болатын өнім емес. Бұл стратегия, оны құру қажет. Ол бар процестер мен мәселелерге жаңа көзқарастан басталады, содан кейін таңдалған бағытта тәртіпті түрде қозғалысты таллап етеді.

Бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеушілер мен қосымша жеткізушілері құрылыс индустриясындағы өзгерістердің локомотиві болмайды, өйткені олардың көпшілігі деректерге негізделген тәсіл бизнес-моделінің қалыптасқан құрылымына қауіп төндіреді.

Басқа салалар [құрылыс саласынан айырмашылығы], мысалы, автомобиль өнеркәсібі, радикалды және жойқын өзгерістерге ұшырады, және олардың цифрлық трансформациясы толық қарқынмен жүріп жатыр. Құрылыс компанияларына тез және шешуші әрекет ету қажет: икемді компаниялар үлкен пайдаға ие болады, ал тербелмелі компаниялар үшін қауіптер айтарлықтай болады. Цифрлық фотографияның осы индустрияда туғызған дүрбелеңін еске алыңыз [5]. Дүниежүзілік экономикалық форумның "Құрылыс болашағын қалыптастыру" есебі, 2016

Уақытында жаңа тәсілдердің мүмкіндіктері мен артықшылықтарын түсінетін компаниялар тұрақты бәсекелестік артықшылыққа ие болып, ірі вендорлардың шешімдеріне тәуелді болмай дамып, өсетін болады.

Бұл сіздің ақпараттық цифрландырудың алдағы дауылын тек күтіп қана қоймай, сонымен қатар оны бақылауға алу мүмкіндігіңіз. Кітапта сіз саладағы қазіргі жағдайды талдаумен қатар, процестеріңіз бен бизнесіңізді қайта ойластыру және қайта құрылымдау бойынша нақты ұсыныстар табасыз, бұл сізді құрылыс саласындағы жаңа дәуірдің көшбасшысы етуге және кәсіби тәжірибеңізді арттыруға мүмкіндік береді.

Цифрлық құрылыс болашағы — бұл тек жаңа технологиялар мен бағдарламаларды пайдалану емес, деректермен жұмыс істеу мен бизнес-модельдерді түбегейлі қайта қарау.

Сіздің компанияңыз осы стратегиялық өзгерістерге дайын ба?

БАСҚАРУ ТІЗІМІ

КІРІСПЕ	1
БАСҚАРУ ТІЗІМІ	1
I БӨЛІМ ГЛИНА ТАБЛИЦАЛАРЫНАН ЦИФРЛЫҚ РЕВОЛЮЦИЯҒА: ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ	2
ТАРАУ 1.1. ДЕРЕКТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ ЭВОЛЮЦИЯСЫ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДА.....	3
Деректер дәуірінің құрылыс саласындағы тууы.....	3
Балшықтан және папирустан цифрлық технологияларға дейін.....	4
Процесс деректермен басқарылатын тәжірибе құралы ретінде.....	5
Құрылыс процесінің ақпаратын цифрландыру.....	7
ТАРАУ 1.2. ЗАМАНАУИ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН БАСҚАРУ ЖҮЙЕЛЕРІ.....	11
Цифрлық революция және модульдік MRP/ERP жүйелерінің пайда болуы.....	11
Деректерді басқару жүйелері: деректерді жинаудан бизнес-мәселелеріне дейін.....	13
Корпоративті мицелий: деректер бизнес-процестерге қалай бірігеді.....	17
ТАРАУ 1.3. ЦИФРЛЫҚ РЕВОЛЮЦИЯ ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРДІҢ ЖАРЫЛЫСЫ.....	20
Деректер көлемінің өсуінің басталуы: эволюциялық толқын.....	20
Қазіргі компанияда өндірілетін деректер көлемі.....	22
Деректерді сақтау құны: экономикалық аспект.....	23
Деректерді жинақтаудың шекаралары: массадаң мағынаға.....	25
Келесі қадамдар: деректер теориясынан практикалық өзгерістерге.....	27
II БӨЛІМ ҚҰРЫЛЫС БИЗНЕСІ ДЕРЕКТЕР ХАОСЫНДА ҚАЛУ	28
ТАРАУ 2.1. ДЕРЕКТЕРДІҢ ФРАГМЕНТАЦИЯСЫ ЖӘНЕ СИЛОСЫ.....	29
Құралдардың саны көп болған сайын, бизнес тиімдірек пе?.....	29
Деректер силостары және олардың компания тиімділігіне әсері.....	31
Дубликация және деректер сапасының болмауы: бөлінудің салдары.....	35
HiPPO немесе шешім қабылдаудағы пікірлердің қауіптілігі.....	36
Бизнес-процестердің күрделілігі мен динамикасының тұрақты артуы.....	39
Төртінші өнеркәсіптік революция (Индустрия 4.0) және бесінші өнеркәсіптік революция (Индустрия 5.0) құрылыс саласында.....	42
ТАРАУ 2.2. ХАОСЫНЫҢ ТӘРТІПКЕ АЙНАЛУЫ ЖӘНЕ КҮРДЕЛІЛІКТІ ТӨМЕНДЕТУ.....	45
Артық код және жабық жүйелер: өнімділікті арттырудағы кедергі.....	45

Силостардан деректердің біртұтас қоймасына.....	47
Интеграцияланған сақтау жүйелері AI агенттерін пайдалануға мүмкіндік береді	48
Деректерді жинаудан шешім қабылдауға: автоматтандыруға жол.....	51
Келесі қадамдар: хаосты басқарылатын жүйеге айналдыру	53
III БӨЛІМ ҚҰРЫЛЫС БИЗНЕС-ПРОЦЕСТЕРІНДЕГІ ДЕРЕКТЕР ҚҰРЫЛЫСЫ.....	55
ТАРАУ 3.1. ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ДЕРЕКТЕР ТҮРЛЕРІ.....	56
Құрылыс саласындағы ең маңызды деректер түрлері	56
Структураланған деректер.....	60
Реляциялық деректер базалары RDBMS және SQL сұраныс тілі.....	62
Деректер базаларындағы SQL сұраныстары және жаңа трендтер	64
Структураланбаған деректер	66
Мәтіндік деректер: структура мен структураланбаған хаос арасында	67
Полуструктураланған және әлсіз структураланған деректер	68
Геометриялық деректер және олардың қолданылуы	69
CAD деректері: жобалаудан деректерді сақтауға.....	72
BIM (BOM) концепциясының пайда болуы және CAD-ды процестерде пайдалану.....	75
ТАРАУ 3.2. ДЕРЕКТЕРДІ БІРІКТІРУ ЖӘНЕ СТРУКТУРАЛАУ	81
Құрылыс саласындағы жүйелерді деректермен толтыру.....	81
Деректерді трансформациялау: заманауи бизнес-талдаудың критикалық негізі	84
Деректер модельдері: деректердегі қатынастар мен элементтер арасындағы байланыстар ..	87
Проприетарлық форматтар және олардың цифрлық процестерге әсері	92
Ашық форматтар цифрландыруға көзқарасты өзгертеді	95
Парадигманың өзгеруі: Ашық Код бағдарламалық қамтамасыз етуші вендорлардың үстемдік дәуірінің аяқталуы.....	97
Структурленген ашық деректер: цифрлық трансформацияның негізі	99
ТАРАУ 3.3. LLM ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ДЕРЕКТЕРДІ ӨҢДЕУ ЖӘНЕ БИЗНЕС-ПРОЦЕСТЕРДЕГІ РӨЛІ.....	102
LLM чаттары: ChatGPT, LLaMa, Mistral, Claude, DeepSeek, QWEN, Grok деректерді өңдеу процестерін автоматтандыру үшін	102
Үлкен тілдік модельдер LLM: бұл қалай жұмыс істейді	103
Компанияның сезімтал деректері үшін жергілікті LLM пайдалану	106
Компанияда ИИ-ға толық бақылау және өз LLM-ді іске қосу жолдары.....	108
RAG: Корпоративтік деректерге қол жеткізетін интеллектуалды LLM-ассистенттер.....	110
ТАРАУ 3.4. LLM ҚОЛДАУЫ БАР IDE ЖӘНЕ БАҒДАРЛАМАЛАУДАҒЫ БОЛАШАҚ ӨЗГЕРІСТЕР	113
IDE таңдау: LLM эксперименттерінен бизнес шешімдеріне.....	113

LLM қолдауымен IDE және бағдарламалаудағы болашақ өзгерістер.....	115
Python Pandas: деректермен жұмыс істеудің алмастырылмайтын құралы	116
DataFrame: кестелік деректердің әмбебап форматы.....	120
Келесі қадамдар: тұрақты деректер каркасын құру	123
IV БӨЛІМ ДЕРЕКТЕР САПАСЫ: ҰЙЫМДАСТЫРУ, СТРУКТУРЛАУ, МОДЕЛДЕУ	125
ТАРАУ 4.1. ДЕРЕКТЕРДІ СТРУКТУРЛАНҒАН ФОРМАҒА АЙНАЛДЫРУ	126
Құжаттарды, PDF, суреттер мен мәтіндерді құрылымдық форматтарға айналдыруды үйрену	126
PDF құжатын кестеге айналдыру мысалы	127
JPEG, PNG суреттерін құрылымдық формаға айналдыру	131
Мәтіндік деректерді құрылымдық формаға айналдыру	134
CAD (BIM) деректерін құрылымдық формаға аудару.....	137
CAD шешімдерінің вендорлары құрылымдық деректерге көшуде	142
ТАРАУ 4.2. СЫНЫПТАУ ЖӘНЕ ИНТЕГРАЦИЯ: ҚҰРЫЛЫС ДЕРЕКТЕРІНІҢ БІРДЕЙ ТІЛІ.....	145
Шешім қабылдау жылдамдығы деректер сапасына байланысты	145
Деректерді стандарттау және интеграциялау	146
Цифрлық үйлесімділік талаптардан басталады	149
Құрылыс үшін бірдей тіл: цифрлық трансформациядағы классификаторлардың рөлі	151
Masterformat, OmniClass, Uniclass және CoClass: классификациялық жүйелердің эволюциясы	154
ТАРАУ 4.3. ДЕРЕКТЕРДІ МОДЕЛДЕУ ЖӘНЕ ОЗЫҚ ТӘЖІРИБЕ ОРТАЛЫҒЫ	159
Деректерді моделдеу: концептуалдық, логикалық және физикалық модель	159
Құрылыс контекстінде практикалық деректер моделдеуі	163
LLM көмегімен деректер базасын құру.....	166
Деректер моделдеуі бойынша Озық Тәжірибе Орталығы (CoE)	168
ТАРАУ 4.4. ТАЛАПТАРДЫ ЖҮЙЕЛЕУ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫ ВАЛИДАЦИЯЛАУ	172
Талаптарды жинау және талдау: коммуникацияларды құрылымдық деректерге айналдыру	172
Процесстердің блок-схемалары және концептуалдық схемалардың тиімділігі.....	176
Құрылымдық талаптар және RegEx тұрақты өрнектері	178
Тексеру процесі үшін деректерді жинау	183
Деректерді тексеру және тексеру нәтижелері	185
Тексеру нәтижелерін визуализациялау	190
Деректер сапасын тексеруді адамның өмірлік қажеттіліктерімен салыстыру	192

Келесі қадамдар: деректерді дәл есептеулер мен жоспарларға айналдыру	194
V БӨЛІМ ШЫҒЫН ЖӘНЕ УАҚЫТ ЕСЕПТЕУЛЕРІ: ДЕРЕКТЕРДІ ҚҰРЫЛЫС ПРОЦЕСТЕРІНЕ ЕНГІЗУ	196
ТАРАУ 5.1. ҚҰРЫЛЫС ЖОБАЛАРЫНЫҢ ШЫҒЫНДАРЫ ЖӘНЕ СМЕТАЛАРЫН ЕСЕПТЕУ	197
Құрылыс негіздері: көлем, шығын және уақытты бағалау	197
Жобалардың сметалық құнын есептеу әдістері	199
Құрылыс саласындағы сметалар мен есептеулерді ресурс әдісімен жасау	199
Құрылыс ресурстарының деректер базасы: құрылыс материалдары мен жұмыстар каталогы	200
Ресурс базасына негізделген жұмыстардың құнын есептеу және сметаларды жасау	202
Жобаның жалпы құнын есептеу: сметалардан бюджетке дейін	206
ТАРАУ 5.2. КӨЛЕМДІ АЛУ ЖӘНЕ СМЕТАЛАР МЕН КҮНТІЗБЕ ЖОСПАРЛАРЫН АВТОМАТТАНДЫРУ	211
3D-ден 4D және 5D-ге өту: көлемдік және сандық параметрлерді пайдалану	211
5D атрибуттары және CAD-тан атрибуттардың көлемдерін алу	211
QTO Көлемді алу: жобалық деректерді атрибуттар бойынша топтастыру	215
QTO автоматтандыруы LLM және құрылымдық деректерді пайдалану арқылы	220
Excel кестесіндегі топтар үшін ережелерді пайдалана отырып, жобаның QTO есебі	224
ТАРАУ 5.3. 4D, 6D-8D ЖӘНЕ CO ₂ ГАЗЫНЫҢ ШЫҒАРЫЛУЫН ЕСЕПТЕУ	230
4D-модель: құрылыс сметаларына уақытты интеграциялау	230
Құрылыс графигі және оны калькуляция деректері негізінде автоматтандыру	231
6D-8D кеңейтілген атрибуттық қабаттары: энергия тиімділігінен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге дейін	233
CO ₂ бағалау және құрылыс жобаларындағы көмірқышқыл газының шығарындыларын есептеу	236
ТАРАУ 5.4. ҚҰРЫЛЫС ERP ЖӘНЕ PMIS ЖҮЙЕЛЕРІ	240
Құрылыс ERP жүйелері есептеулер мен сметалар мысалында	240
PMIS: ERP мен құрылыс алаңы арасындағы аралық буын	245
Алыпсатарлық, пайда, жақындық және болмауы ERP және PMIS-тегі мөлдірлік	246
Жабық ERP/PMIS дәуірінің соңы: құрылыс саласы жаңа тәсілдерге мұқтаж	249
Келесі қадамдар: жобалық деректерді тиімді пайдалану	251
VI БӨЛІМ CAD ЖӘНЕ BIM: МАРКЕТИНГ, ШЫНДЫҚ ЖӘНЕ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ЖОБАЛАУ ДЕРЕКТЕРІНІҢ БОЛАШАҒЫ	254
ТАРАУ 6.1. ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ BIM-КОНЦЕПТЕРДІҢ ПАЙДА БОЛУЫ	255
BIM және open BIM-нің CAD жеткізушілері тарапынан маркетингтік концепт ретінде пайда	

болуының тарихы	255
BIM шындығы: интеграцияланған деректер базаларының орнына жабық модульдік жүйелер	258
Құрылыс саласында IFC ашық форматының пайда болуы	260
IFC форматының геометриялық ядроға тәуелділігі мәселесі	262
Құрылыс саласында семантика және онтология тақырыбының пайда болуы	265
Неліктен семантикалық технологиялар құрылыс саласында күтілген нәтижелерді ақтамайды	267
ТАРАУ 6.2. ЖАБЫҚ ЖОБА ФОРМАТТАРЫ ЖӘНЕ ИНТЕРОПЕРАБЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕР	271
Жабық деректер және өнімділіктің төмендеуі: CAD (BIM) саласының дағдарысы	271
CAD жүйелері арасындағы интероперабельділік туралы миф	273
USD және гранулирленген деректерге көшу	277
ТАРАУ 6.3. ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ГЕОМЕТРИЯ: СЫЗБАЛАРДАН КУБОМЕТРЛЕРГЕ	281
Қашан сызықтар ақшаға айналады немесе құрылысшыларға геометрия не үшін қажет	281
Сызықтардан көлемдерге: қалайша алаң мен көлем деректерге айналады	282
MESH, USD және полигондарға көшу: геометрия үшін тесселяцияны пайдалану	284
LOD, LOI, LOMD – CAD (BIM) жүйесіндегі детализацияның ерекше классификациясы	285
CAD (BIM) жаңа стандарттары - AIA, BEP, IDS, LOD, COBie	288
ТАРАУ 6.4. ЖОБАЛАУДЫҢ ПАРАМЕТРЛЕНДІРІЛУІ ЖӘНЕ CAD МЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ҮШІН LLM ПАЙДАЛАНУ	293
CAD (BIM) деректерінің бірегейлігі иллюзиясы: аналитика мен ашық форматтарға жол	293
Параметрлер арқылы жобалау: CAD және BIM-нің болашағы	296
CAD жобалық деректерін өңдеу процестерінде LLM-нің пайда болуы	299
LLM және Pandas көмегімен DWG файлдарын автоматтандырылған талдау	302
Келесі қадамдар: жабық форматтардан ашық деректерге көшу	308
VII БӨЛІМ ДЕРЕКТЕРГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ, АНАЛИТИКА, АВТОМАТТАНДЫРУ ЖӘНЕ МАШИНАЛЫҚ ОҚУ	310
ТАРАУ 7.1. ДЕРЕКТЕР АНАЛИТИКАСЫ ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ	311
Шешім қабылдауда деректер ресурсы	311
Деректерді визуализациялау: түсіну мен шешім қабылдаудың кілті	314
Нәтижелердің тиімділігінің көрсеткіштері KPI және ROI	316
Ақпараттық панельдер мен дашбордтар: тиімді басқару үшін көрсеткіштерді визуализациялау	318
Деректерді талдау және сұрақ қою өнері	320

ТАРАУ 7.2. ДЕРЕК АҒЫНЫ ҚОЛДАН БОЛМАЙ: ETL НИГЕ ҚАЖЕТ	323
ETL АВТОМАТТАНДЫРУ: ШЫҒЫНДАРДЫ ТӨМЕНДЕТУ ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІ ЖЫЛДАМДАТУ	323
ETL Extract: деректерді жинау	327
ETL Transform: тексеру ережелерін қолдану және түрлендіру	329
ETL Load: НӘТИЖЕЛЕРДІ ГРАФИКТЕР МЕН ДИАГРАММАЛАР ТҮРІНДЕ КӨРСЕТУ	332
ETL Load: PDF ҚҰЖАТТАРЫН АВТОМАТТЫ ТҮРДЕ ЖАСАУ	337
ETL Load: FPDF ПЕН ҚҰЖАТТАРДЫ АВТОМАТТЫ ГЕНЕРАЦИЯЛАУ	338
ETL Load: ЕСЕПТЕРДІ ҚҰРАСТЫРУ ЖӘНЕ БАСҚА ЖҮЙЕЛЕРГЕ ЖҮКТЕУ	342
LLM АРҚЫЛЫ ETL: PDF ҚҰЖАТТАРЫНАН ДЕРЕКТЕРДІ КӨРСЕТУ	343
ТАРАУ 7.3. АВТОМАТТЫ ETL КОНВЕЙЕРІ (PIPELINE)	348
Pipeline: Автоматты ETL деректер конвейері	348
Pipeline-ETL ДЕРЕКТЕРДІ ТЕКСЕРУ ПРОЦЕСІ LLM АРҚЫЛЫ.....	352
Pipeline-ETL: CAD (BIM) ЖОБА ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ ДЕРЕКТЕРІН ЖӘНЕ АҚПАРАТЫН ТЕКСЕРУ	354
ТАРАУ 7.4. ETL ЖӘНЕ ЖҰМЫС ПРОЦЕСТЕРІН ОРКЕСТРАЦИЯЛАУ: ПРАКТИКАЛЫҚ ШЕШІМДЕР	
360	
DAG ЖӘНЕ Apache Airflow: ЖҰМЫС ПРОЦЕСТЕРІН АВТОМАТТАНДЫРУ ЖӘНЕ	
ОРКЕСТРАЦИЯЛАУ	360
Apache Airflow: ETL АВТОМАТТАНДЫРУ БОЙЫНША ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНУ	361
Apache NiFi ДЕРЕКТЕРДІ ЖОЛДАНДЫРУ ЖӘНЕ ТҮРЛЕНДІРУ ҮШІН	366
n8n ТӨМЕН КОД, НОЛЬ КОД ПРОЦЕСТЕРДІ ОРКЕСТРАЦИЯЛАУ	367
КЕЛЕСІ ҚАДАМДАР: ҚОЛДАН ОПЕРАЦИЯЛАРДАН АНАЛИТИКАЛЫҚ ШЕШІМДЕРГЕ ӨТУ	370
VIII БӨЛІМ ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ ЖӘНЕ БАСҚАРУ САЛАСЫНДА	372
ТАРАУ 8.1. ДЕРЕКТЕР ИНФРАСТРУКТУРАСЫ: САҚТАУ ФОРМАТТАРЫНАН ЦИФРЛЫҚ	
ҚОЙМАЛАРҒА ДЕЙІН	373
ДЕРЕК АТОМДАРЫ: АҚПАРАТТЫ ТИІМДІ БАСҚАРУДЫҢ НЕГІЗІ	373
АҚПАРАТ САҚТАУ: ФАЙЛДАР НЕМЕСЕ ДЕРЕКТЕР	374
ҮЛКЕН ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ: ТАНЫМАЛ ФОРМАТТАРДЫ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ	
ТИІМДІЛІГІ	376
Apache Parquet ПЕН ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУДЫ ОПТИМАЛДАНДЫРУ	379
DWH: Деректер қоймасының (Data Warehouse) САҚТАУ ОРНЫ	381
Data Lake - ETL-ден ELT-ге ЭВОЛЮЦИЯ: ДӘСТҮРЛІ ТАЗАЛАУДАН ИНДИВИДУАЛДЫ ӨНДІРІСКЕ	
.....	383
Data Lakehouse АРХИТЕКТУРАСЫ: САҚТАУ ОРЫНДАРЫ МЕН ДЕРЕК ОЗЕРІНІҢ СИНЕРГИЯСЫ	
.....	385

CDE, PMIS, ERP НЕМЕСЕ DWH ЖӘНЕ Data Lake	387
ТАРАУ 8.2. ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ ЖӘНЕ ХАОС ТУДЫРУДЫ БОЛДЫРМАУ	391
ВЕКТОРЛЫҚ ДЕРЕК БАЗАЛАРЫ ЖӘНЕ БОКС ШЕГІ	391
ДЕРЕКТЕРДІ БАСҚАРУ (Data Governance), ДЕРЕКТЕРДІҢ МИНИМАЛИЗМІ (Data Minimalism) ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРДІҢ БАТПАҒЫ (Data Swamp)	394
DataOps ЖӘНЕ VectorOps: ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ЖАҢА СТАНДАРТТАРЫ	397
КЕЛЕСІ ҚАДАМДАР: ХАОСТТЫ САҚТАУДАН ҚҰРЫЛЫМДЫ САҚТАУ ОРНЫНА ӨТУ	399
IX БӨЛІМ ҮЛКЕН ДЕРЕКТЕР, МАШИНАЛЫҚ ОҚУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ	401
ТАРАУ 9.1. ҮЛКЕН ДЕРЕКТЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТАЛДАНУЫ	402
Үлкен деректер құрылыс саласында: интуициядан болжамдылыққа	402
Үлкен деректердің тиімділігі туралы мәселе: корреляция, статистика және деректерді іріктеу.	403
Үлкен деректер: Сан-Францискодағы миллион құрылыс рұқсатын талдау	406
CAD (BIM) деректеріне негізделген үлкен деректердің мысалы	412
IoT (Заттар Интернеті) және смарт-келісімшарттар	416
ТАРАУ 9.2. МАШИНАЛЫҚ ОҚЫТУ ЖӘНЕ БОЛЖАМДАР	420
Машиналық оқыту мен жасанды интеллект біздің құрылысымызды өзгертеді	420
Субъективті бағалаудан статистикалық болжамға	422
Титаник деректер жиыны: Деректер аналитикасы мен үлкен деректер әлеміндегі Сәлем Әлем.	424
Машиналық оқыту іс-әрекетте: "Титаник" жолаушыларынан жобаларды басқаруға	429
Тарихи деректер негізінде болжамдар мен предсказаниялар	433
Машиналық оқытудың негізгі ұғымдары	435
ТАРАУ 9.3. МАШИНАЛЫҚ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ҚҰРЫЛЫС ҚҰНЫ ЖӘНЕ МЕРЗІМДЕРДІ БОЛЖАУ	438
Машиналық оқытуды жобаның құнын және мерзімдерін анықтау үшін пайдалану мысалы.	438
Жобаның құны мен уақытын болжау үшін сызықтық регрессияны пайдалану	440
Жоба құны мен уақытының болжамдары К-ең жақын көршілер алгоритмы (k-NN) арқылы	443
Келесі қадамдар: сақтау, талдау және болжау	447
X БӨЛІМ ЦИФРЛЫҚ ДЕРЕКТЕР ДӘУІРІНДЕГІ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫ. МҮМКІНДІКТЕР МЕН СЫН- ТЕГЕУРІНДЕР.	450
ТАРАУ 10.1. ТҰРМЫС СТРАТЕГИЯЛАРЫ: БӘСЕКЕЛЕСТІК АРТЫҚШЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	451
Корреляциялар есептеулердің орнына: құрылыс аналитикасының болашағы	451
Деректерге негізделген тәсіл құрылыс саласында: жаңа деңгейдегі инфрақұрылым	454

Келесі ұрпақтың цифрлық офисі: AI жұмыс кеңістігін қалай өзгертеді	456
Ашық деректер мен уберизация — бұл қазіргі құрылыс бизнесіне қауіп төндіреді.	458
Нерешілген мәселелерді уберизациялау соңғы мүмкіндік ретінде уақытты трансформациялау үшін пайдалану.	461
ТАРАУ 10.2. ДЕРЕККЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ЖАҚЫНДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ БОЙЫНША ПРАКТИКАЛЫҚ НҮСҚАУЛЫҚ	466
Теориядан практикаға: құрылыс саласындағы цифрлық трансформацияның жол картасы.	466
Цифрлық негізді қалау: 1-5 қадам цифрлық жетілуге	468
Деректердің әлеуетін ашу: Цифрлық жетілуге 5-10 қадам.	473
Жол картасы трансформация: хаостан деректерге негізделген компанияға.	479
Индустрия 5.0-да құрылыс: қалай табыс табуға болады, егер жасыру мүмкін болмаса.	483
ҚОРЫТЫНДЫ	485
АВТОР ТУРАЛЫ	488
КЕРІ БАЙЛАНЫС	490
АУДАРМАҒА ПІКІР	490
БАСҚА DAҒДЫЛАР ЖӘНЕ КОНЦЕПЦИЯЛАР	491
ГЛОССАРИЙ	495
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ ЖӘНЕ ONLINE-МАТЕРИАЛДАР	502
ТАҚЫРЫПТЫҚ ІЗДЕУ	518

БАСПА НҰСҚАСЫМЕН МАКСИМАЛДЫ ҚОЛАЙЛЫЛЫҚ

Сіздер Data-Driven Construction-ның тегін цифрлық нұсқасын ұстап отырсыздар. Материалдарға жылдам қол жеткізу және ыңғайлы жұмыс үшін баспа басылымына назар аударуды ұсынамыз:

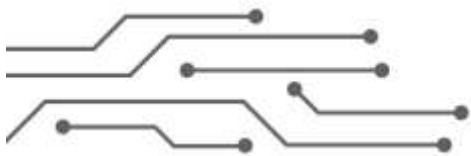
■ Эрдайым қол астында: баспа форматындағы кітап сенімді жұмыс құралы болып табылады, қажетті визуализациялар мен схемаларды кез келген жұмыс жағдайында жылдам табуға және пайдалануға мүмкіндік береді.

■ Суреттердің жоғары сапасы: баспа басылымындағы барлық бейнелер мен графиктер максималды сапада ұсынылған.

■ Ақпаратқа жылдам қол жеткізу: ыңғайлы навигация, ескертпелер жасау, бетбелгілер қою және кітаппен кез келген жерде жұмыс істеу мүмкіндігі.

Кітаптың толық баспа нұсқасын сатып алу арқылы сіз ақпаратпен ыңғайлы және тиімді жұмыс істеуге арналған құрал аласыз: күнделікті тапсырмаларда визуалды материалдарды жедел пайдалану, қажетті схемаларды жылдам табу және ескертпелер жасау мүмкіндігі. Сонымен қатар, сатып алуыңыз ашық білімнің таралуын қолдайды.

Кітаптың баспа нұсқасын мына жерден тапсырыс беруге болады:
datadrivenconstruction.io/books

I БӨЛІМ

ГЛИНА ТАБЛИЦАЛАРЫНАН ЦИФРЛЫҚ РЕВОЛЮЦИЯҒА: ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ

Кітаптың бірінші бөлімінде құрылыс саласындағы деректерді басқарудың тарихи эволюциясы қарастырылады — физикалық тасымалдаушылардағы примитивті жазбалардан қазіргі заманғы цифрлық экожүйелерге дейін. Ақпаратты басқару технологияларының трансформациясы, ERP жүйелерінің пайда болуы және деректердің фрагментациясының бизнес-процестердің тиімділігіне әсері талданады. Ақпаратты цифрландыру процесіне және субъ-ективті сараптамалық бағалаулардың орнына объективті талдаудың өсіп келе жатқан маңыздылығына ерекше назар аударылады. Қазіргі құрылыс саласы кездесетін ақпарат көлемінің экспоненциалды өсуі және корпора-тивтік жүйелер үшін туындайтын қиындықтар егжей-тегжейлі қарастыры-лады. Құрылыс индустриясының төртінші және бесінші өнеркәсіптік револю-циялар контекстіндегі позициясы, сондай-ақ жасанды интеллект пен дерек-терге негізделген тәсілдерді пайдалану әлеуеті тұрақты бәсекелестік артықшылықтарды қалыптастыру үшін зерттеледі.

ТАРАУ 1.1.

ДЕРЕКТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ ЭВОЛЮЦИЯСЫ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДА

Деректер дәуірінің құрылыс саласындағы тууы

Шамамен 10 000 жыл бұрын, неолит дәуірінде, адамзат өзінің дамуында революциялық өтпелі кезеңді бастан кешірді, көшпелі өмір салтынан отырықшылыққа көшіп, алғашқы примитивті құрылыс материалдары — саз, ағаш және тас — пайда болды [6]. Осы сәттен бастап құрылыс индустриясының тарихы басталады.

Цивилизациялар дамыған сайын, архитектура барған сайын күрделене түсті, бұл алғашқы ритуалдық храмдар мен қоғамдық ғимараттардың пайда болуына әкелді. Архитектуралық жобалардың күрделенуі ежелгі инженерлер мен басқарушылардан алғашқы жазбалар мен есептеулер жасауды талап етті. Алғашқы жазбалар саздан жасалған тақталар мен папирустарда жиі қажетті құрылыс материалдарының санын, олардың құнын және орындалған жұмыстың ақысының есебін сипаттайтын логиканы қамтыды [7]. Осылайша, құрылыс саласында деректерді пайдаланудың дәуірі басталды — қазіргі заманғы цифрлық технологиялардың пайда болуынан әлдеқайда бұрын (Рис. 1.11).

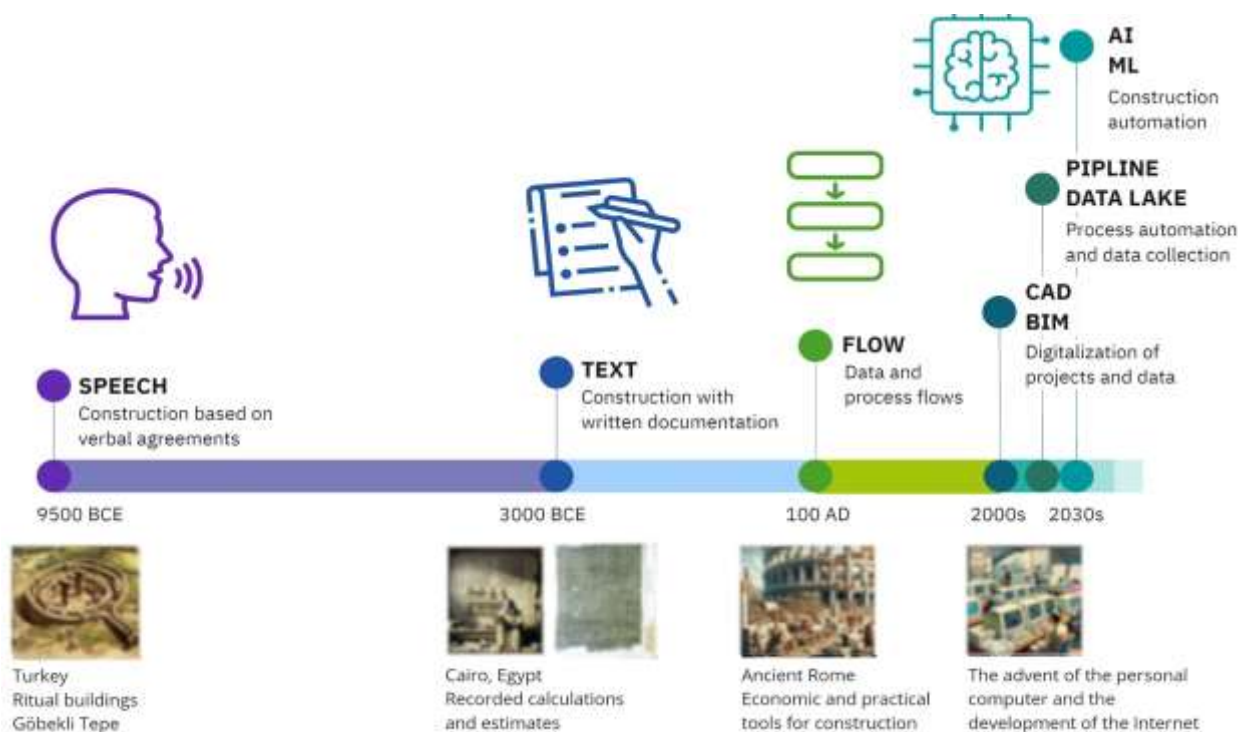

Рис. 1.11 Құрылыс саласындағы ақпараттық технологиялардың даму хронологиясы: ауызша ақпараттан жасанды интеллектке дейін.

Балшықтан және папирустан цифрлық технологияларға дейін

Құрылыс саласындағы алғашқы құжаттық дәлелдер пирамидаларды салу кезеңіне, шамамен 3000–4000 жылдар б.з.д. жатады. Содан бері жазбаша жазбаларды жүргізу құрылыс саласындағы прогресті жеңілдетіп, сүйемелдеп отырды, бұл 10 000 жыл бойы құрылыс әдістері мен архитектурада елеулі инновацияларды жинақтап, жүйелеуге мүмкіндік берді.

Құрылыс саласындағы алғашқы физикалық тасымалдаушылар, мысалы, керамикалық тақталар, мыңжылдық папирус (Рис. 1.12) немесе 1980-жылдардағы “А0” форматындағы қағаз, деректерді жазу үшін бастапқыда жаңа жобаларда қолдану мақсатында болмады. Мұндай жазбалардың негізгі мақсаты жобаның ағымдағы жағдайын, қажетті материалдар мен жұмыстардың құнын есептеуді егжей-тегжейлі сипаттау болды. Дәл сол сияқты, қазіргі әлемде цифрлық жобалық деректер мен модельдердің болуы болашақ жобаларда олардың қолданылуын әрдайым қамтамасыз етпейді және көбінесе құрылыс материалдарының қажеттіліктері мен құнын есептеуге арналған ақпарат ретінде қызмет етеді.

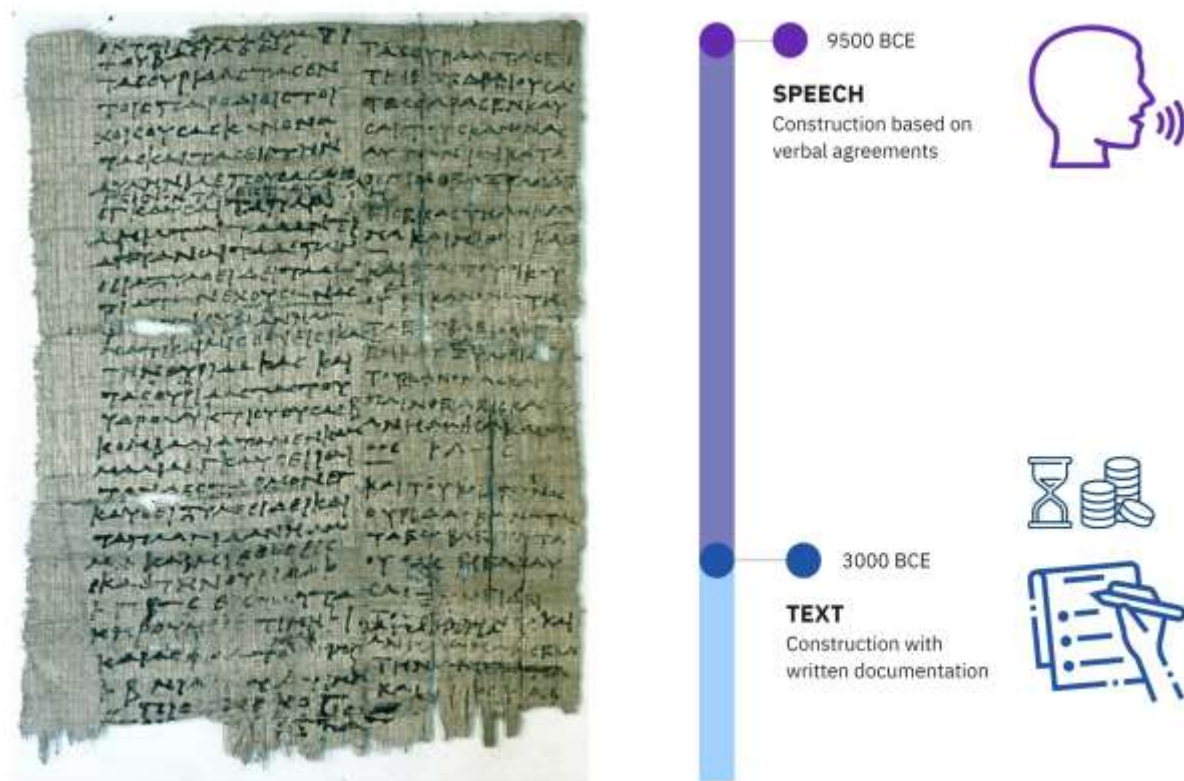

Рис. 1.12 Б.з.д. III ғасырдағы папирус, корольдік сарайдағы әртүрлі терезе түрлерінің сурет салу құнын энкаустика техникасымен сипаттайды.

Адамзатқа құрылыс жобаларын басқаруда ауызша әңгімелерден жазбаша құжаттарға өту үшін шамамен 5 000 жыл қажет болды, сондай-ақ қағаз тасымалдаушылардан цифрлық деректерге негізгі жоспарлау және бақылау ресурсы ретінде өту үшін де сонша уақыт қажет болды.

Сауда және ақша қатынастарының дамуы жазудың пайда болуына және даулы мәселелерді шешетін алғашқы заңгерлердің пайда болуына ықпал еткен сияқты, құрылыс саласындағы материалдардың құны мен жұмыс көлемі туралы алғашқы жазбалар құрылыс саласындағы алғашқы меңгерушілердің пайда болуына әкелді, олардың міндеттеріне жобаның мерзімдері мен құны туралы негізгі ақпаратты құжаттау, мониторинг жүргізу және жауапкершілік жүктеу кірді.

Бүгінгі күні деректер әлдеқайда маңызды рөл атқарады: олар тек қабылданған шешімдерді тіркеп қана қоймай, сонымен қатар болашақты болжау мен модельдеудің құралына айналады. Осы негізде жобаларды басқарудағы заманауи процестік тәсіл қалыптасады – жинақталған тәжірибені құрылымдалған және тексерілген деректерге негізделген шешім қабылдау жүйесіне айналдыру.

Процесс деректермен басқарылатын тәжірибе құралы ретінде.

Әрбір процестің негізінде өткен тәжірибені болашақты жоспарлау құралына айналдыру жатыр. Заманауи түсінікте тәжірибе – бұл құрылымдалған деректер жиынтығы, оның талдауы негізделген болжамдар жасауға мүмкіндік береді.

Тарихи деректер болжаудың негізі болып табылады, себебі олар орындалған жұмыстардың нәтижелерін айқын көрсетіп, осы нәтижелерге әсер ететін факторлар туралы түсінік береді.

Конкретті мысалды монолитті құрылыс саласынан қарастырайық: әдетте, жұмыстардың мерзімдерін жоспарлағанда бетон көлемі, конструкцияның күрделілігі және ауа райы жағдайлары ескеріледі. Мысалы, белгілі бір прорабтың құрылыс алаңында немесе компанияның тарихи деректері соңғы үш жылда (2023–2025) жаңбырлы ауа райында 200 м² алаңдағы монолитті конструкцияны құюға 4,5-тен 6 күнге дейін уақыт қажет болғанын көрсетеді (Рис. 1.13). Міне, осындай жинақталған статистика болашақ жобаларда ұқсас жұмыстарды жоспарлауда мерзімдерді болжау және ресурстарды калькуляциялау үшін негіз болады. Осы тарихи деректер негізінде прораб немесе сметчик, 2026 жылы ұқсас жағдайларда болашақта осындай жұмыстарды орындауға қажетті уақыт туралы негізделген болжам жасай алады.

Бұл жағдайда уақытты бағалау – аналитикалық процесс бөлшектелген деректерді құрылымдалған тәжірибеге, содан кейін – дәл жоспарлау құралдарына айналдыру механизмі ретінде қызмет етеді. Деректер мен процестер – бұл біртұтас экосистема, мұнда біреуі екіншісіз өмір сүре алмайды.

Санаққа келетін нәрселерді санаңыз, өлшеуге болатын нәрселерді өлшеңіз, ал өлшеуге келмейтін нәрселерді өлшеуге жарамды етіңіз. Галилео Галилей

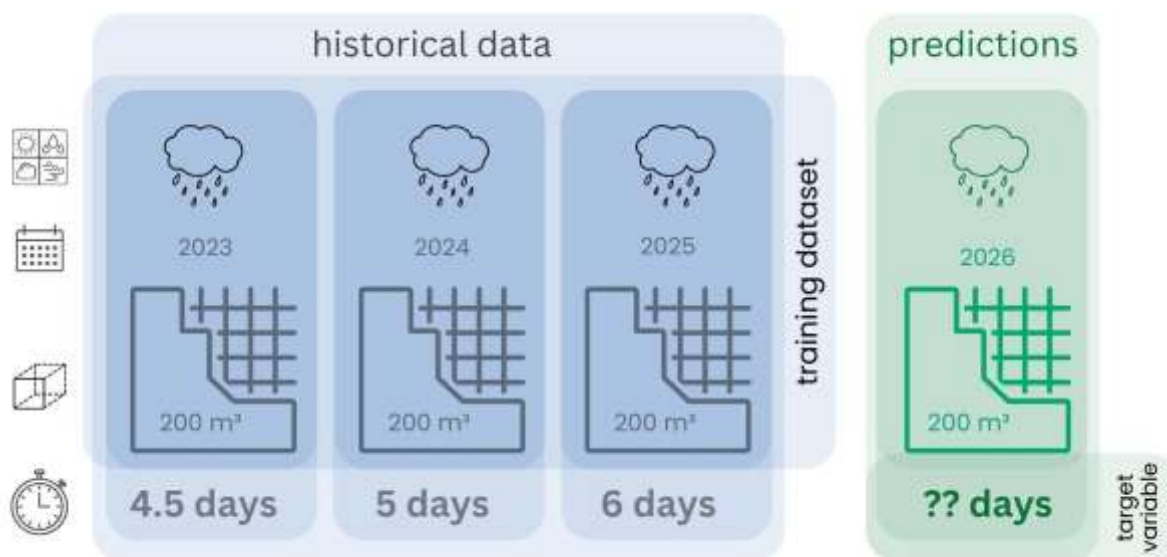

Рис. 1.13 Тарихи деректер болашақта бір көрсеткішті болжау үшін оқу деректерінің жиынтығы ретінде қызмет етеді.

Заманауи бизнес-ландшафта деректерді талдау жобаларды тиімді басқару, процестерді оңтайландыру және стратегиялық шешім қабылдау үшін критикалық маңызды компонентке айналуға. Құрылыс индустриясы төрт негізгі аналитика деңгейін біртіндеп игеруде, әрқайсысы нақты сұраққа жауап беріп, ерекше артықшылықтар ұсынады (Сурет 1.14):-

- Сипаттамалық аналитика — «не болды?» деген сұраққа жауап береді және тарихи деректер мен өткен оқиғалар мен нәтижелер туралы есептерді ұсынады: соңғы үш жылда (2023–2025) жаңбырлы ауа-райында 200 м² көлеміндегі монолитті құрылымды құю үшін 4,5-тен 6 күнге дейін уақыт қажет болды.
- Диагностикалық аналитика «неліктен бұл болды?» деген сұраққа жауап береді, проблемалардың туындау себептерін анықтайды: талдау монолитті құрылымның құйылу уақытының жаңбырлы ауа-райы салдарынан бетонның қату процесінің баяулағанын көрсетеді.
- Болжамдық аналитика - болашаққа бағытталған, ықтимал қауіптер мен жұмыстардың орындалу мерзімдерін болжайды, «не болады?» деген сұраққа жауап береді: тарихи деректер негізінде 2026 жылы жаңбырлы ауа-райында 200 м² алаңдағы ұқсас монолитті құрылымды құю үшін барлық белгілі факторлар мен тенденцияларды ескере отырып, шамамен 5,5 күн қажет болады.
- Прескриптивті аналитика автоматтандырылған ұсыныстар береді және «не істеу керек?» деген сұраққа жауап береді, компанияларға оңтайлы әрекеттерді таңдауға мүмкіндік береді: Мысалы, жұмыстарды оңтайландыру үшін мынадай ұсыныстар жасалады: ылғалдылығы жоғары жағдайда бетонның қатуын жеделдететін арнайы қоспаларды пайдалану; жауын-шашынның ықтималдығы ең төмен кезеңдерде құюды жоспарлау; құрылымды уақытша жапқыштармен жабдықтау, бұл қолайсыз ауа райы жағдайында жұмыстардың уақытын 4-4,5 күнге дейін қысқартуға мүмкіндік береді.

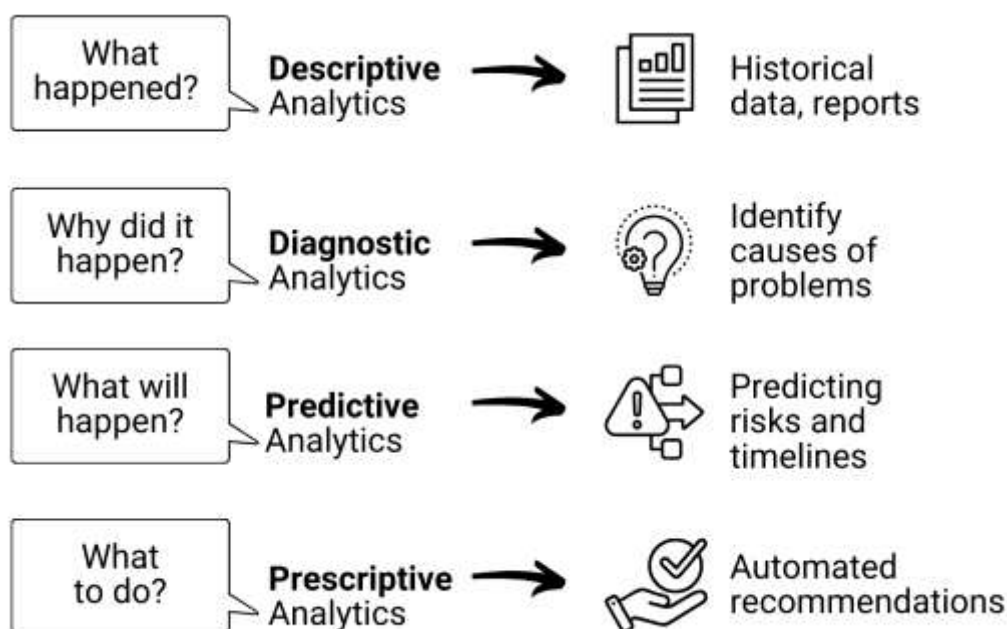

Рис. 1.14 Негізгі аналитика түрлері: өткенді сипаттаудан автоматтандырылған шешім қабылдау процесіне дейін.

Толыққанды цифрлық трансформация, жүйелі аналитика мен деректер негізінде басқаруға көшу, тек сыртқы мердігерлерді тартуды емес, ішкі білікті команданы қалыптастыруды талап етеді. Мұндай команданың негізгі қатысушыларына өнім менеджерлері, деректер инженерлері, аналитиктер және әзірлеушілер кіруі тиіс, олар бизнес бөлімдерімен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істейді (Рис. 4.39). Бұл ынтымақтастық аналитикалық сұрақтарды дұрыс қою және шешім қабылдау бизнес міндеттерін тиімді параметрлеу үшін қажет. Ақпараттық қоғам жағдайында деректер тек көмекші құрал емес, болжау мен оңтайландырудың негізі болып табылады.

Құрылыс саласында цифрлық трансформация жобалау, басқару және объектілерді пайдалану тәсілдерін түбегейлі өзгертеді. Бұл процесс ақпаратты цифрландыру деп аталады — құрылыс процесінің барлық аспектілерін талдауға қолайлы цифрлық формаға ауыстыру.

Құрылыс процесінің ақпаратын цифрландыру.

Мыңжылдықтар бойы құрылыс саласында жазылған ақпарат көлемі шамамен өзгермеген, бірақ соңғы онжылдықтарда ол қарқынды өсті (Рис. 1.15).

PwC® зерттеуіне сәйкес «Деректермен басқару. Студенттерге тез өзгертін бизнес әлемінде табысқа жету үшін не қажет» (2015) [9], әлемдегі барлық деректердің 90%-ы соңғы екі жылда жасалған (2015 жылғы деректер бойынша). Алайда, көптеген компаниялар бұл деректерді толық көлемде пайдаланбайды, себебі олар не бөлшектелген жүйелерде қалады, не шын мәнінде талданбай архивтеледі.

Соңғы жылдары деректер көлемінің артуы тек жеделдеді, 2015 жылы 15 зеттабайттан 2025 жылы

181 зеттабайтқа дейін екі есеге өсті [10]. Күн сайын құрылыс және жобалау компанияларының серверлері жобалық құжаттамамен, жұмыс кестелерімен, есептеулермен және калькуляциялармен, қаржылық есептермен толтырылады. 2D/3D сызбалары үшін DWG, DXF және DGN форматтары, ал 3D модельдері үшін RVT, NWC, PLN және IFC™ форматтары қолданылады. Мәтіндік құжаттар, кестелер және презентациялар DOC, XLSX және PPT форматтарында сақталады. Құрылыс алаңынан видео және суреттер MPG және JPEG форматтарында, ал IoT компоненттерінен, RFID® белгілерінен (идентификация және бақылау) және BMS (мониторинг және бақылау) басқару жүйелерінен деректер нақты уақыт режимінде түседі.

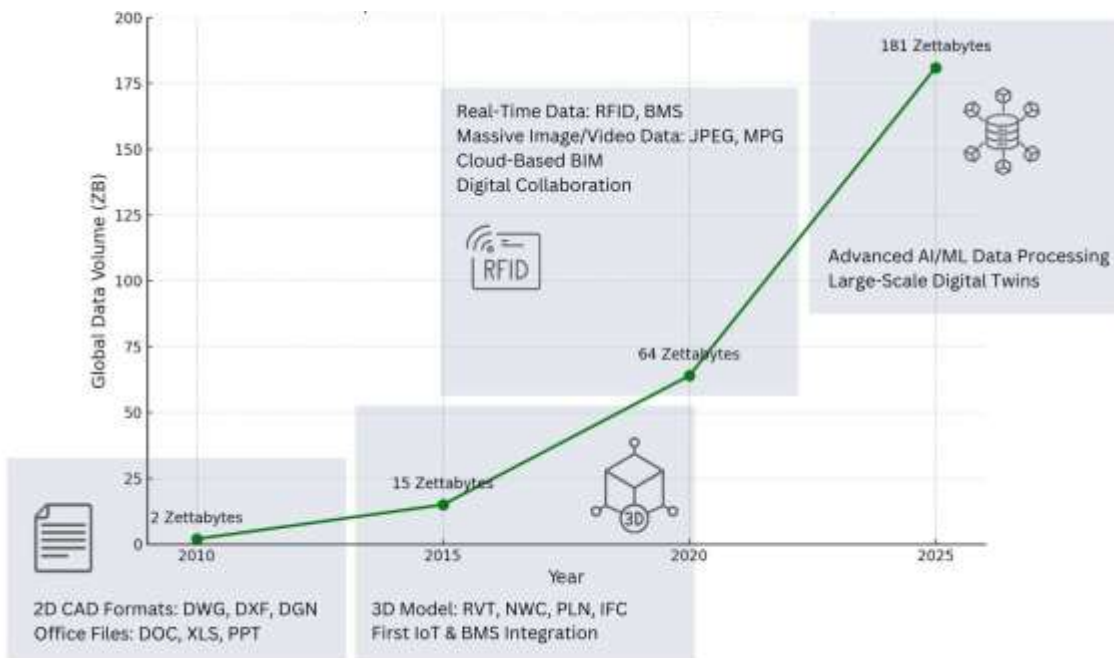

Рис. 1.15 Деректердің параболалық өсуі 2010–2025 (материалдар [10] бойынша).

Ақпарат көлемінің қарқынды өсуі жағдайында құрылыс саласы деректерді жинау мен сақтау қажеттілігімен ғана емес, сонымен қатар олардың тексерілуі, верификациялануы, өлшенуі және аналитикалық өңделуімен де бетпе-бет келеді. Бүгінгі күні индустрия ақпаратты цифрландырудың белсенді кезеңін бастан кешіруде — құрылыс қызметінің барлық аспектілерін талдауға, интерпретациялауға және автоматтандыруға қолайлы цифрлық формаға жүйелі түрде түрлендіру.

Ақпаратты цифрландыру құрылыс жобасының және құрылыс процесінің барлық элементтері мен объектілері туралы ақпарат алу дегенді білдіреді - бұрын ақпарат деп есептелмегендерді де қоса алғанда - және оны деректер форматына түрлендіру, осылайша ақпаратты сандық түрде өлшеуге және талдауға ыңғайлы ету.

Құрылыс контекстінде бұл жобалардың барлық элементтері мен процестерінің ақпаратын цифрлық түрде фиксациялау және көрсету дегенді білдіреді — құрылыс алаңындағы техника мен адамдардың қозғалысынан бастап, құрылыс алаңындағы ауа-райы мен климаттық жағдайларға, материалдардың ағымдағы бағаларына және орталық банктің пайыздық мөлшерлемесіне дейін — аналитикалық модельдерді қалыптастыру мақсатында.

Егер сіз айтып отырған нәрсені өлшей алсаңыз және оны сандармен білдіре алсаңыз, онда сіз бұл тақырып туралы белгілі бір білімге ие боласыз. Бірақ егер сіз оны сандық түрде білдіре алмасаңыз, онда сіздің біліміңіз шектеулі және қанағаттанарлықсыз. Бұл, мүмкін, бастапқы кезең, бірақ бұл нағыз ғылыми білім деңгейі емес. У. Томсон (Лорд Кельвин), 1824–1907, британдық ғалым

Цифрландыру ақпаратты жинаудың дәстүрлі тәсілдерінен әлдеқайда асып түседі, мұнда тек базалық көрсеткіштер — адам-сағаттар немесе материалдардың нақты шығындары сияқты — тіркелетін. Бүгінгі күні кез келген оқиға терең талдау үшін қолайлы деректер ағынына айналдырылуы мүмкін, бұл үшін озық аналитика құралдары мен машиналық оқыту әдістері қолданылады. Құрылыс индустриясында қағаз сызбалардан, Excel сметаларынан және ауызша нұсқаулардан — цифрлық жүйелерге (Сурет 1.24) көшу бойынша принципті өзгеріс орын алды, мұнда объектінің әрбір элементі деректер көзіне айналады. Тіпті қызметкерлер — инженерлерден бастап құрылысшыларға дейін — енді цифрлық айнымалылар мен деректер жиынтығы ретінде қарастырылады.

KPMG-дің «Тағыл мәселелер - жаңа тәсілдер: 2023 жылғы жаһандық құрылыс шолуы» деректері бойынша, цифрлық егіздер, жасанды интеллект (AI) және Үлкен деректер (Big Data) жобалардың рентабельділігін арттырудың негізгі қозғаушы күштері болып табылады.

Заманауи технологиялар ақпарат жинауды жеңілдетіп қана қоймай, деректерді сақтау құнын радикалды түрде төмендетеді. Нәтижесінде, компаниялар таңдамалы тәсілден бас тартып, болашақта талдау үшін барлық ақпарат массивін сақтауды жөн көреді, бұл процестерді оңтайландыру үшін әлеуетті мүмкіндіктерді ашады.

Ақпаратты цифрландыру және сандық трансформация жасырын, бұрын пайдаланылмаған ақпараттың құндылығын анықтауға мүмкіндік береді. Деректерді дұрыс ұйымдастырған жағдайда, олар екінші өмірге ие болады: олар қайта пайдаланылып, қайта қаралып, жаңа қызметтер мен шешімдерге интеграциялануы мүмкін.

Болашақта ақпараттың цифрлануы, ықтимал түрде, құжат айналымының толық автоматтандырылуына, өзін-өзі басқарушы құрылыс процестерінің енгізілуіне және жаңа мамандықтардың пайда болуына әкеледі — құрылыс деректерінің аналитиктері, ЖИ-мен жобаларды басқару бойынша сарапшылар және цифрлық инженерлер. Құрылыс нысандары динамикалық ақпарат көздеріне айналады, ал шешім қабылдау интуицияға немесе субъективті тәжірибеге емес, сенімді және қайталанатын цифрлық фактілерге негізделеді.

Ақпарат — 21 ғасырдың мұнайы, ал аналитика — ішкі жану қозғалтқышы. Питер Сондергаард, аға вице-президенті Gartner®

IoT Analytics 2024 жылғы деректеріне сәйкес, жаһандық деректерді басқару және аналитикаға жұмсалатын шығындардың 2023 жылы 185,5 миллиард доллардан 2030 жылы 513,3 миллиард долларға дейін күрт өсетіні күтілуде, орташа жылдық өсу қарқыны 16% құрайды. Дегенмен, барлық компоненттер бірдей қарқынмен өспейді: аналитика жылдам дамып келеді, ал деректерді сақтау жүйелерінің өсуі баяулайды. Аналитика деректерді басқару экожүйесінде ең жылдам өсуді қамтамасыз етеді: болжам бойынша, оның көлемі 2023 жылы 60,6 миллиард доллардан 2030 жылы 227,9 миллиард долларға дейін өседі, бұл орташа жылдық өсу қарқыны 27% құрайды.

Ақпараттың цифрлану процесінің жеделдеуі және ақпарат көлемінің тез өсуімен құрылыс жобалары мен компаниялардың басшылығы әртүрлі, көбінесе гетерогенді деректерді жүйелі түрде сақтау, талдау және өңдеу қажеттілігімен бетпе-бет келеді. Осыған жауап ретінде, 1990-шы жылдардың ортасынан бастап, сала электронды құжаттарды жасау, сақтау және басқаруға жаппай көшуді бастады — кестелер мен жобалық есептеулерден бастап сызбалар мен келісімшарттарға дейін.

Қолмен жазылған дәстүрлі құжаттар, қол қоюды, физикалық сақтауды, тұрақты қайта қарауды және шкафтарда архивтеуді талап ететін, біртіндеп құрылымдалған түрде деректерді сақтайтын цифрлық жүйелермен ығыстырылуда — арнайы қосымшалардың дерекқорларында.

ТАРАУ 1.2.

Заманауи құрылыс саласындағы технологиялар мен басқару жүйелері

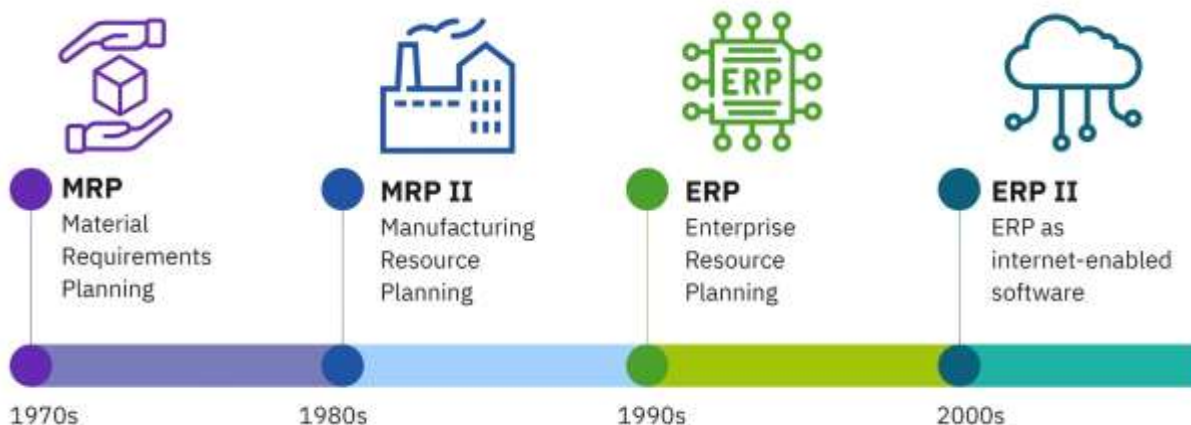
Цифрлық революция және модульдік MRP/ERP жүйелерінің пайда болуы

Цифрлық форматта заманауи деректерді сақтау және өңдеу дәуірі 1950-ші жылдары магниттік ленталардың пайда болуымен басталды, бұл үлкен көлемдегі ақпаратты сақтау және пайдалану мүмкіндігін ашты. Келесі серпіліс дискілік жинақтаушылардың пайда болуы болды, олар құрылыс саласындағы деректерді басқару тәсілін түбегейлі өзгертті.

Деректер қоймаларының дамуы нарыққа көптеген компаниялардың шығуына әкелді, олар деректерді жасау, сақтау, өңдеу және рутиндік тапсырмаларды автоматтандыру үшін модульдік бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеуді бастады.

Ақпарат пен құралдардың экспоненциалды өсуі интеграцияланған модульдік шешімдерді әзірлеу қажеттілігіне әкелді, олар жеке файлдармен жұмыс істемей, әртүрлі процестер мен жобалар аясында деректер ағындарын басқаруға және бақылауға көмектеседі.

Алғашқы кешенді платформалық құралдар тек құжаттарды сақтап қана қоймай, сонымен қатар процестердегі өзгерістер мен операцияларға барлық сұрауларды құжаттауы тиіс болды: кім бастады, сұраудың көлемі қандай болды және нәтижесінде қандай мән немесе атрибут ретінде жазылды. Осы мақсаттар үшін дәл есептеулер мен қабылданған шешімдерді бақылауға мүмкіндік беретін жүйе қажет болды. Мұндай платформалар 1990-шы жылдардың басынан бастап танымал болған алғашқы MRP (Material Requirements Planning) және ERP (Enterprise Resource Planning) жүйелері болды.

Деректерді сақтау технологиясындағы жетістіктер 1980-ші жылдары ERP жүйелерінің пайда болуына әкелді.

Алғашқы MRP және ERP жүйелері бизнес-процестер мен құрылыс жобаларын басқаруда цифрландыру дәуірінің негізін қалады. Бастапқыда негізгі бизнес-процестерді автоматтандыру үшін арналған модульдік жүйелер уақыт өте келе қосымша, икемді және бейімделгіш бағдарламалық шешімдермен интеграциялана бастады.

Бұл қосымша шешімдер деректерді өңдеу және жобалардың мазмұнын басқару үшін арналған, олар не үлкен жүйелердің белгілі бір модульдерін алмастырды, не тиімді түрде толықтырып, бүкіл жүйенің функционалдығын кеңейтті.

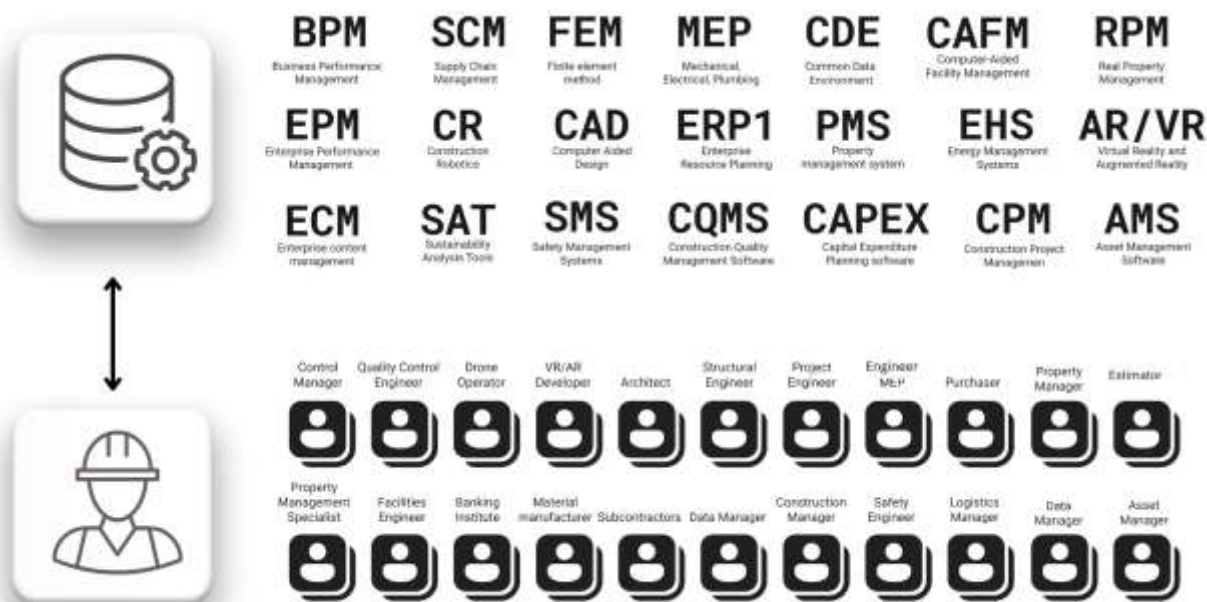

Рис. 1.22 Жаңа бағдарламалық шешімдер бизнеске деректер ағындарын басқару үшін менеджерлердің үлкен армиясын тартты.

Соңғы онжылдықтарда компаниялар модульдік жүйелерге елеулі қаражат инвестициялады [15], оларды ұзақ мерзімді интеграцияланған шешімдер ретінде қабылдай отырып.

2022 жылғы Software Path есебінің деректері бойынша [16], ERP жүйесінің бір пайдаланушысына орташа бюджет 9 000 АҚШ долларын құрайды. Орташа алғанда, компания қызметкерлерінің шамамен 26%-ы осындай жүйелерді пайдаланады. Мысалы, 100 пайдаланушысы бар ұйым үшін ERP енгізудің жалпы шығындары шамамен 900 000 долларды құрайды.

Проприетарлық, жабық модульдік шешімдерге инвестициялар қазіргі заманғы, икемді және ашық технологиялардың қарқынды дамуы аясында барған сайын аз негізделген болып келеді. Егер мұндай инвестициялар жасалған болса, бар жүйелердің рөлін объективті қайта бағалау маңызды: олар ұзақ мерзімді перспективада шынымен қажет пе, әлде олардың функцияларын қайта қарау және тиімді әрі ашық түрде жүзеге асыру мүмкін бе.

Қазіргі заманғы модульдік деректер өңдеу платформаларының негізгі мәселелерінің бірі — деректерді жабық қосымшалар ішінде орталықтандыру. Нәтижесінде, компанияның негізгі активі — деректер — нақты бағдарламалық шешімдерге тәуелді болады, ал керісінше емес. Бұл ақпаратты

қайта пайдалануды шектейді, миграцияны қиындатады және бизнеске тез өзгеретін цифрлық ландшафта икемділікті төмендетеді.

Егер жабық модульдік архитектураның маңыздылығы немесе сұранысы болашақта төмендейтін болса, бүгінгі күні жұмсалған шығындарды қайтарымсыз деп тану және ашық, масштабталатын және бейімделетін цифрлық экожүйеге стратегиялық көшуге назар аудару орынды.

Проприетарлық бағдарламалық қамтамасыз ету әзірлеуші компанияның бастапқы код пен пайдаланушы деректеріне ерекше бақылаумен сипатталады, олар осындай шешімдерді пайдалану барысында жасалады. Ашық бастапқы кодты бағдарламалардан айырмашылығы, пайдаланушылар қосымшаның ішкі құрылымына қол жеткізе алмайды және оны өз қажеттіліктеріне қарай қарап, өзгерте немесе бейімдей алмайды. Оның орнына, олар лицензияларды сатып алуға міндетті, бұл бағдарламалық қамтамасыз етуді жеткізуші белгілеген шектерде пайдалануға құқық береді.

Деректерге бағытталған қазіргі заманғы тәсіл басқа парадигманы ұсынады: деректер стратегиялық актив ретінде қарастырылуы тиіс — тәуелсіз, ұзақ мерзімді және нақты бағдарламалық шешімдерден бөлек. Қосымшалар, өз кезегінде, деректермен жұмыс істеу үшін тек құралдар болып табылады, оларды алмастыру кезінде маңызды ақпаратты жоғалту қаупінсіз еркін ауыстыруға болады.

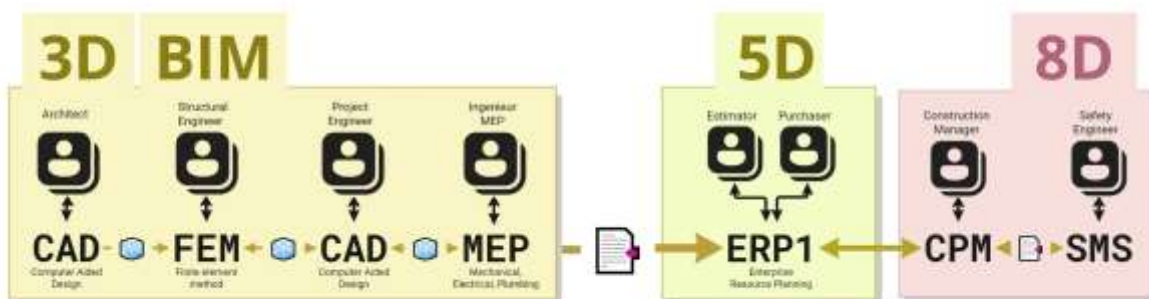
1990 жылдардағы ERP және MRP жүйелерінің дамуы (Рис. 1.21) бизнеске процестерді басқару үшін қуатты құралдар ұсынды, алайда күтпеген салдармен — ақпараттық ағындарды қолдаумен айналысатын қызметкерлер санының елеулі артуымен бірге жүрді. Автоматтандыру мен операциялық тапсырмаларды жеңілдетудің орнына, мұндай жүйелер жиі жаңа күрделілік, бюрократия және ішкі IT ресурстарына тәуелділікті тудырды.

Деректерді басқару жүйелері: деректерді жинаудан бизнес-мәселелеріне дейін

Қазіргі заманғы компаниялар деректерді басқарудың көптеген жүйелерін интеграциялау қажеттілігімен бетпе-бет келеді. Деректерді басқару жүйелерін таңдау, оларды тиімді басқару және әртүрлі дереккөздерді интеграциялау бизнес тиімділігі үшін критикалық маңызды міндетке айналады.

2020-жылдардың ортасында орташа құрылыс компанияларында жүздеген (ал ірі компанияларда мыңдаған) әртүрлі жүйелер табуға болады, олар құрылыс процесінің барлық аспектілерінің тегіс және үйлесімді өтуі үшін бірлесіп жұмыс істеуі тиіс.

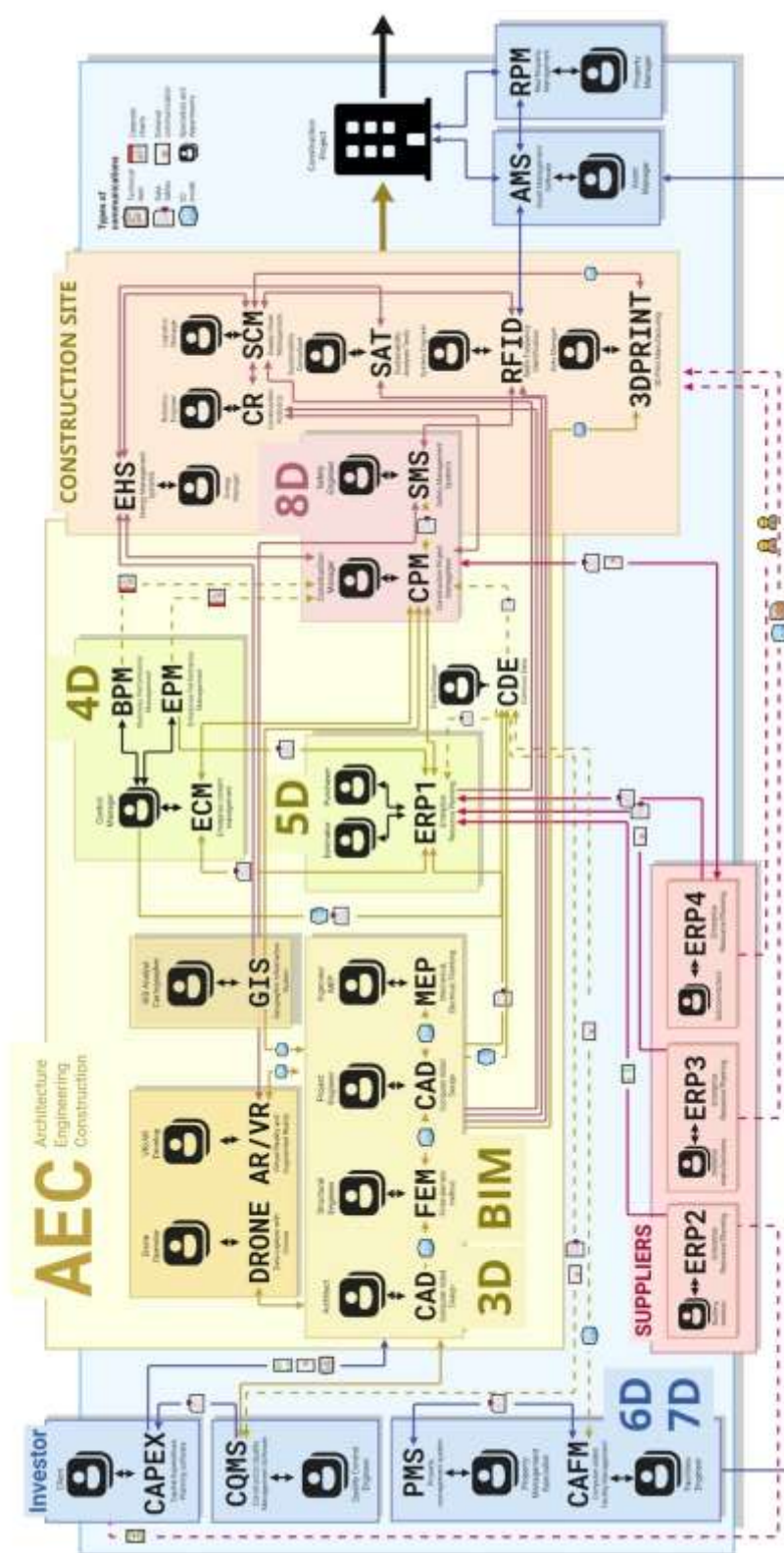
Deloitte®-тың 2016 жылғы «Деректерге негізделген басқару цифрлық капиталдық жобаларда» зерттеуіне сәйкес, орташа құрылыс маманы күн сайын 3,3 бағдарламалық қосымшаны пайдаланады, алайда олардың тек 1,7-сі бір-бірімен интеграцияланған.

Әрбір бизнес-жүйе деректерді сапалы басқару үшін кәсіби команда мен жауапты менеджерді талап етеді.

Орташа және ірі құрылыс компанияларында құрылыс жобаларын тиімді басқару үшін қолданылатын танымал жүйелердің тізімі төменде келтірілген:

- ERP (Enterprise Resource Planning) – бухгалтерлік есеп, сатып алу және жобаларды басқару сияқты бизнес-процестердің интеграциясын қамтамасыз етеді.
- CAPEX (Capital Expenditure Planning Software) – құрылыс жобаларындағы қаржылық инвестицияларды жоспарлау және басқару үшін қолданылады, негізгі құралдар мен ұзақ мерзімді активтерге инвестициялардың құнын анықтауға көмектеседі.
- CAD (Computer-Aided Design) және BIM (Building Information Modeling) – жобалардың егжей-тегжейлі және дәл техникалық сызбаларын және 3D модельдерін жасау үшін қолданылады. Бұл жүйелерде геометриялық ақпаратпен жұмыс істеуге басты назар аударылады.
- MEP (Mechanical, Electrical, Plumbing) – механикалық, электрлік және сантехникалық компоненттерді қамтитын инженерлік жүйелер, жобаның ішкі "қан тамырлары" жүйесін егжей-тегжейлі сипаттайды.
- ГИС (географиялық ақпараттық жүйелер) – картография және кеңістіктік талдау сияқты жерді талдау және жоспарлау үшін қолданылады.
- CQMS (құрылыс сапасын басқару бағдарламалық қамтамасыз етуі) – құрылыс процестерінің белгіленген стандарттар мен нормаларға сәйкестігін қамтамасыз етеді, ақауларды жоюға көмектеседі.
- CPM (құрылыс жобаларын басқару) – құрылыс процестерін жоспарлау, үйлестіру және бақылауды қамтиды.
- CAFM (Computer-Aided Facility Management) – ғимараттарды басқару және қызмет көрсету жүйелері.
- SCM (Supply Chain Management) – материалдар мен ақпараттың жеткізушілер мен құрылыс алаңы арасындағы ағынын оңтайландыру үшін қажет.
- EPM (Enterprise Performance Management) – бизнес-процестер мен өнімділікті жақсартуға бағытталған.
- AMS (Asset Management Software) – активтердің өмірлік циклінің барлық кезеңінде жабдықтар мен инфрақұрылымды пайдалану, басқару және қызмет көрсету үшін қолданылады.
- RPM (Real Property Management) – ғимараттар мен жер учаскелерін, сондай-ақ онымен байланысты ресурстар мен активтерді басқару және пайдалану міндеттері мен процестерін қамтиды.

Жүйелердің өзара байланысы, компанияның процестерін әртүрлі бөлімшелер арасындағы ақпарат ағысымен байланыстырады.

- CAE (Computer-Aided Engineering) – компьютерлік инженерия, есептеу және симуляциялық жүйелерді, мысалы, шекті элементтер әдісі (FEA) және есептеу гидродинамикасын (CFD) қамтиды.
- CFD (Computational Fluid Dynamics) – сұйықтықтар мен газдардың ағындарын модельдеу. CAE-нің бір категориясы.
- CAPP (Компьютерлік Процесс Жоспарлау) – технологиялық процестерді компьютерлік жоспарлау. Маршруттық және технологиялық карталарды жасау үшін қолданылады.
- CAM (Компьютерлік Жасау) – автоматтандырылған өндіріс, ЧПУ станоктарына басқару бағдарламаларын генерациялау.
- PDM (Өнім Деректерін Басқару) – өнім туралы деректерді басқару, техникалық құжаттаманы сақтау және басқару жүйесі.
- MES (Өндірістік Атқару Жүйесі) – өндірістік процестерді нақты уақыт режимінде басқару жүйесі.
- PLM (Өнімнің Өмірлік Цикліне Басқару) – жобаның элементінің өмірлік цикліне басқару, PDM, CAPP, CAM және басқа жүйелерді біріктіріп, өнімді әзірлеуден жоюға дейін толық бақылауды қамтамасыз етеді.

Бұл және басқа да көптеген жүйелер, әртүрлі бағдарламалық шешімдерді қамти отырып, қазіргі құрылыс саласының ажырамас бөлігіне айналды (Рис. 1.24). Мұндай жүйелер, негізінен, жобалау және құрылыс кезеңдерінде ақпаратты тиімді енгізу, өңдеу және талдау үшін интуитивті интерфейстермен қамтамасыз етілген мамандандырылған деректер базалары болып табылады. Цифрлық құралдардың интеграциясы жұмыс процестерін оңтайландыруға ғана емес, сонымен қатар қабылданатын шешімдердің дәлдігін едәуір арттыруға ықпал етеді, бұл жобалардың мерзімі мен сапасына оң әсер етеді.

Алайда, интеграцияның жартысында жоқ. Статистикаға сәйкес, тек әрбір екінші қосымша немесе жүйе басқа шешімдермен интеграцияланған [17]. Бұл цифрлық ортадағы фрагментацияның сақталуын көрсетеді және құрылыс жобасы аясында үздіксіз ақпарат алмасуды қамтамасыз ету үшін ашық стандарттар мен унификацияланған интерфейстерді дамыту қажеттілігін атап көрсетеді.

Интеграциядағы басты қиындықтардың бірі қазіргі компаниялар үшін цифрлық жүйелердің жоғары күрделілігі мен ақпаратты тиімді іздеу және интерпретациялау үшін қажетті пайдаланушы біліктілігі талаптары болып табылады. Әрбір бизнес жүйесін енгізу үшін мамандар командасы құрылып, оны негізгі менеджер басқарады (Рис. 1.22).

Негізгі жүйелік менеджер деректер ағынының қажетті бағытына жауап береді және соңғы ақпараттың сапасына жауапты, мыңдаған жылдар бұрын алғашқы менеджерлер папирустар немесе балшық тақталарындағы жазбалар үшін жауап бергендей.

Ақпарат ағындарын басқару құралдарына айналдыру үшін жүйелік интеграция және деректерді басқару қабілеті қажет. Бұл архитектурада менеджерлер біртұтас желінің элементтері ретінде әрекет етуі тиіс — компанияның жеке бөліктерін байланыстыратын мицелий сияқты, бейімделіп, дамуға қабілетті тұтас тірі организм.

Корпоративті мицелий: деректер бизнес-процестерге қалай бірігеді.

Деректерді қосымшалар мен деректер базаларына интеграциялау процесі әртүрлі бөлімдер мен мамандардан алынған ақпаратты агрегациялауға негізделеді (Рис. 1.24). Мамандар қажетті деректерді іздеп, оларды өңдеп, әрі қарай пайдалану үшін өз жүйелері мен қосымшаларына береді.

Компанияның әрбір жүйесі, құралдар, технологиялар және деректер базаларынан тұратын — тарихи деректерге тамырын жайып, жаңа шешімдер: құжаттар, есептеулер, кестелер, графиктер және панельдер түрінде жаңа өнімдер әкелетін білімдер ағашы. Компаниядағы жүйелер, орманның белгілі бір бөлігіндегі ағаштар сияқты, бір-бірімен әрекеттесіп, байланысып, маман менеджерлермен қолдау көрсетілетін және басқарылатын күрделі әрі жақсы құрылымдалған жүйені құрайды.

Компаниядағы ақпаратты іздеу және беру жүйесі ағаштардан (жүйелер) және саңырауқұлақтардың мицелийінен (менеджерлер) тұратын күрделі орман желісі ретінде жұмыс істейді, олар ақпараттың берілуін және қажетті жүйелерге түсуін қамтамасыз ететін бағыттаушылар мен өңдеушілер рөлін атқарады. Бұл компания ішіндегі деректердің сау және тиімді ағынын және таралуын қолдауға көмектеседі.

Сарапшылар, тамырлар сияқты, жобаның бастапқы кезеңдерінде шикі деректерді сіңіріп, оларды корпоративтік экожүйе үшін қоректік заттарға айналдырады. Деректер мен контентті басқару жүйелері (Рис. 1.24 - ERP, CPM, BIM және т.б.) бұл білімдердің компанияның барлық деңгейлері арқылы айналымын қамтамасыз ететін қуатты ақпараттық магистральдар рөлін атқарады.

Табиғаттағыдай, экожүйенің әр элементі өз рөлін атқарса, компанияның бизнес-ландшафтында процесс қатысушылары - инженерлерден аналитиктерге дейін - ақпараттық ортаның өсуі мен құнарлылығына өз үлестерін қосады. Бұл жүйелік "деректер ағаштары" (Рис. 1.25) ақпарат жинау механизмдері ғана емес, сонымен қатар компанияның тұрақты дамуын қамтамасыз ететін бәсекелестік артықшылық болып табылады.-

Орман экожүйелері цифрлық корпоративтік құрылымдарды ұйымдастыру принциптерін таңқаларлық дәлдікпен көрсетеді. Орманның көп деңгейлі құрылымына - төменгі қабаттан ағаштардың шыңдарына дейін - корпоративтік басқару жауапкершілік деңгейлері мен функционалдық бөлімдер бойынша міндеттерді бөледі.

Ағаштардың терең және тармақталған тамырлары тұрақтылықты және қоректік заттарға қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Сол сияқты, мықты ұйымдық құрылым мен сапалы деректермен жұмыс істеу процестері компанияның ақпараттық экожүйесін қолдайды, оның тұрақты өсуі мен дамуына ықпал етеді, тіпті нарықтық тұрақсыздықпен дағдарыс кезеңдерінде (күшті жел) де.

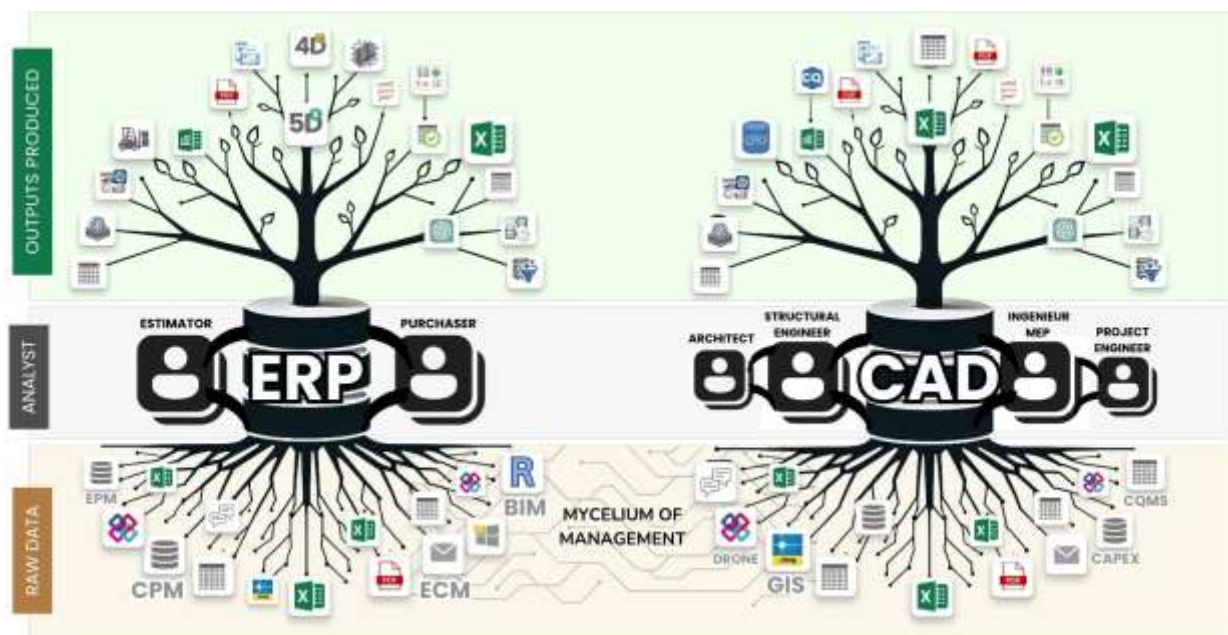

Рис. 1.25 Деректерді әртүрлі жүйелер арқылы интеграциялау менеджерлер мен мамандарды біртұтас ақпараттық желіге біріктіретін мицелийге ұқсас.

Бизнес саласындағы қазіргі түсінік эволюцияға ұшырады. Бүгінгі күні компанияның құндылығы тек оның көрінетін бөлімі - "кроналары" - соңғы құжаттар мен есептер түрінде ғана емес, сонымен қатар сапалы жинақталған және жүйелі түрде өңделген деректердің "тамыр жүйесінің" тереңдігімен анықталады. Неғұрлым көп ақпарат жинап, өңдесе, бизнес құндылығы соғұрлым жоғары болады. "Компост" ретінде қайта өңделген деректерді жүйелі түрде жинақтап, одан пайдалы инсайттарды шығара алатын компаниялар стратегиялық артықшылыққа ие болады.

Тарихи ақпарат жаңа капитал түріне айналып, өсу, процестерді оңтайландыру және бәсекелестік артықшылықты қамтамасыз етеді. Деректерге бағытталған әлемде жеңетіндер - көп білетіндер, көп білетіндер емес.

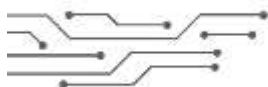
Құрылыс саласы үшін бұл жобаларды нақты уақыт режимінде басқаруға көшу дегенді білдіреді, мұнда барлық процестер - жобалаудан сатып алуға дейін, мердігерлерді үйлестіруге дейін - күнделікті жаңартылатын деректерге негізделеді. Әртүрлі көздерден (ERP жүйелері, CAD модельдері, құрылыс алаңындағы IoT датчиктері, RFID) ақпаратты интеграциялау дәл болжаулар жасауға, өзгерістерге жедел жауап беруге және өзекті деректердің болмауынан туындайтын кідірістерді болдырмауға мүмкіндік береді.

McKinsey & Company® (2022 [18]) жүргізген "Деректермен басқарылатын 2025 жылғы кәсіпорын" зерттеуі бойынша, болашақтағы табысты компаниялар өз қызметінің барлық негізгі аспектілерінде — стратегиялық шешімдерден бастап операциялық өзара әрекеттерге дейін — деректерге сүйенетін болады.

Деректер тек аналитикалық құрал болып қалмай, барлық бизнес-процестердің ажырамас бөлігіне айналады, басқаруды ашықтық, бақылау және автоматтандырумен қамтамасыз етеді. Деректерге

негізделген тәсіл ұйымдарға адам факторының әсерін минимизациялауға, операциялық тәуекелдерді төмендетуге және шешім қабылдаудың ашықтығы мен тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

XXI ғасыр экономикалық парадигманы өзгертуде: бұрын мұнай "қара алтын" деп аталып, механизмдер мен көліктерді қозғау қабілеті үшін бағаланса, бүгінгі күні тарихи деректер уақыт қысымымен жаңа стратегиялық ресурсқа айналып, бизнес қозғалысын қамтамасыз ететін шешім қабылдау алгоритмдерін қоректендіреді.

ТАРАУ 1.3.

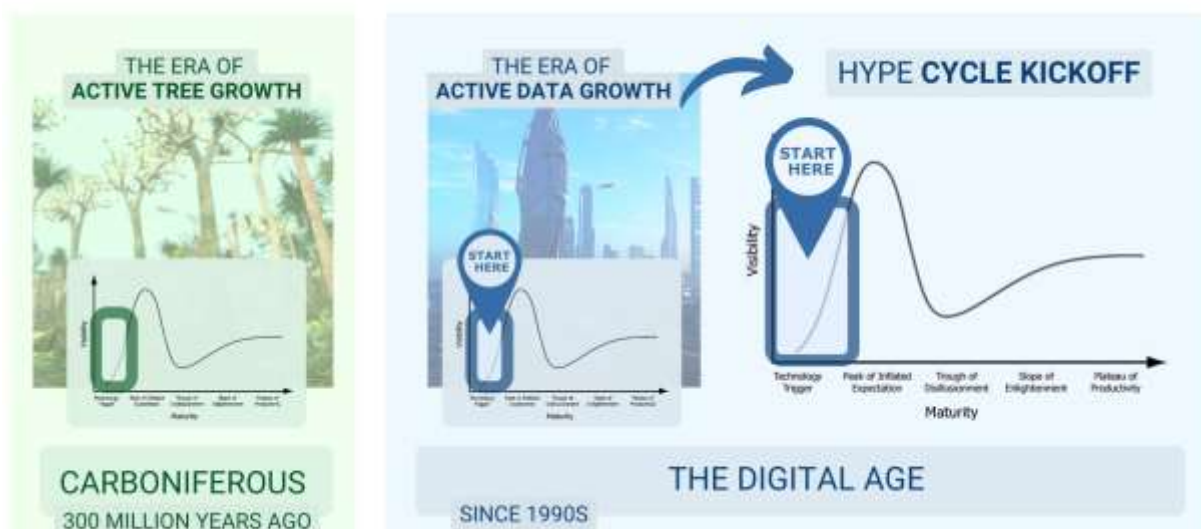
ЦИФРЛЫҚ РЕВОЛЮЦИЯ ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРДІҢ ЖАРЫЛЫСЫ

Деректер көлемінің өсуінің басталуы: эволюциялық толқын

Құрылыс саласы бұрын-соңды болмаған ақпараттық жарылысты бастан кешіруде. Бизнесті деректермен қоректенетін білім ағашы ретінде елестетсек, қазіргі цифрландыру кезеңін тас көмір дәуіріндегі өсімдіктердің қарқынды өсуімен салыстыруға болады — бұл кезеңде Жердің биосферасы биомассаның жедел жинақталуы арқасында өзгерді.

Глобалдық цифрлық даму жағдайында құрылыс саласындағы ақпарат көлемі жыл сайын екі есе артуда. Заманауи технологиялар деректерді фоновый режимде жинауға, оларды нақты уақытта талдауға және бұрын мүмкін емес масштабта пайдалануға мүмкіндік береді.

Intel®-дің соучредителі Гордон Мурдың формулировкасы бойынша, Мур заңы интегралды схемалардың тығыздығы мен күрделілігі, сондай-ақ өңделетін және сақталатын деректер көлемі шамамен әр екі жыл сайын екі есе артады [19].

Цифрландырудың басталуы деректердің экспоненциалды өсуіне әкелді, бұл тас көмір дәуіріндегі өсімдіктердің жарылысына ұқсас.

Егер ежелгі мегалитикалық құрылымдар, мысалы, Гёбекли-Тепе (Түркия), қайталанатын пайдалануға жарамды құжатталған білім қалдырмаса, бүгінгі цифрлық технологиялар ақпаратты жинақтау және қайта пайдалану мүмкіндігін береді. Бұл споралы өсімдіктерден тұқымды өсімдіктерге (ангиосперма) эволюциялық өтпелі кезеңмен салыстыруға болады: тұқымның пайда болуы планетада өмірдің кеңінен таралуына серпін берді.

Сол сияқты, өткен жобалардан алынған деректер "цифрлық тұқымдар" ретінде қызмет етеді — масштабтауға және жаңа жобалар мен өнімдерде пайдалануға болатын ДНҚ білімінің тасымалдаушылары. Заманауи жасанды интеллект құралдарының — машиналық оқыту мен үлкен тілдік модельдердің (LLM), мысалы, ChatGPT, LLaMa, Mistral, Claude, DeepSeek, QWEN, Grok — пайда болуы

деректерді автоматты түрде шығарып, интерпретациялауға және жаңа контексттерде қолдануға мүмкіндік береді.

Тұқымдар бастапқыда тіршіліксіз планетада өмірдің таралуын революциялағандай, "деректер тұқымдары" жаңа ақпараттық құрылымдар мен білімдердің автоматты түрде пайда болуына негіз болады, бұл цифрлық экожүйелердің өздігінен дамуына және пайдаланушылардың өзгермелі талаптарына бейімделуіне мүмкіндік береді.

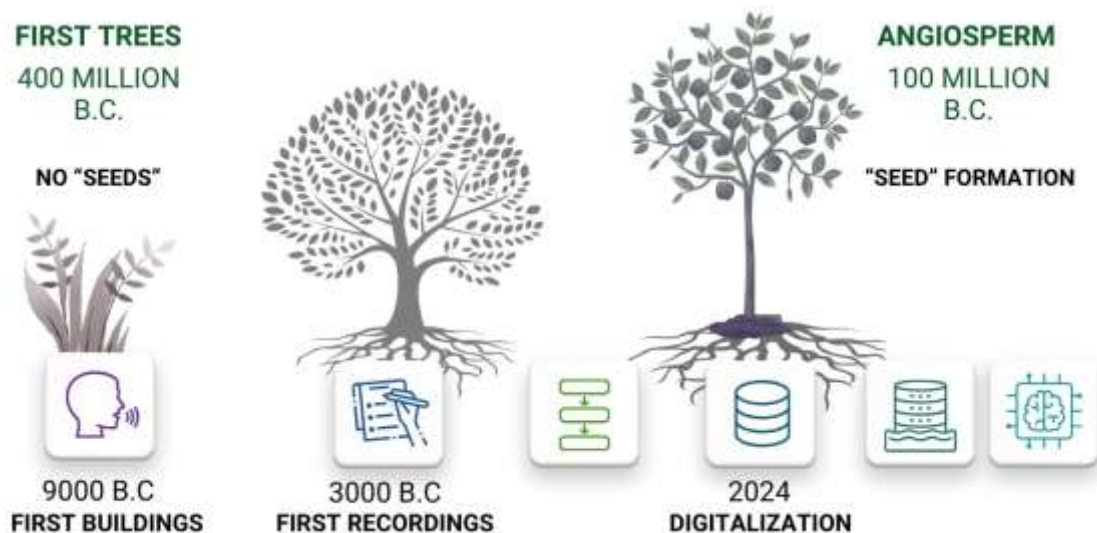

Рис. 1.32 Цифрлық "деректер тұқымдары" ангиоспермдер — гүлді өсімдіктердің экожүйені трансформациялаудағы эволюциялық рөлін атқарады.

Біз құрылыс саласында жаңа дәуірдің алдында тұрмыз, мұнда деректердің жарылысы және "деректер тұқымдарының" — өткен және қазіргі жобалардан алынған құрылымдық ақпараттың белсенді таралуы — саланың цифрлық болашағының негізін қалыптастырады. Оларды үлкен тілдік модельдер (LLM) арқылы "тозаңдандыру" тек цифрлық өзгерістерді бақылап қана қоймай, өзін-өзі үйрететін, бейімделгіш экожүйелерді құруға белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Бұл эволюция емес — бұл цифрлық революция, мұнда деректер жаңа шындықтың негізгі құрылыс материалына айналады.

Құрылыс саласындағы деректер көлемі жобалардың өмірлік циклі бойында әртүрлі пәндерден келетін ақпараттың арқасында күрт артып келеді. Бұл деректердің үлкен жинақталуы құрылыс индустриясын Үлкен Деректер дәуіріне итермеледі. — Профессор Ханг Ян, азаматтық құрылыс және архитектура факультеті, Ухань технологиялық университеті, Ухань, Қытай

Ақпарат көлемінің өсуі ақпараттық дәуірде табиғаттағы эволюциялық процестерді еске салады: ормандардың дамуы планетаның ежелгі ландшафтын өзгерткендей, қазіргі ақпараттық жарылыс құрылыс саласының ландшафтын өзгертуде.

Қазіргі компанияда өндірілетін деректер көлемі

Соңғы екі жылда әлемдегі барлық деректердің 90%-ы жасалды. 2023 жылға қарай әр адам, соның ішінде құрылыс саласының мамандары, секундына шамамен 1,7 мегабайт деректерді генерациялайды, ал әлемдегі жалпы деректер көлемі 2023 жылы 64 зеттабайтқа жетеді және 2025 жылға қарай 180 зеттабайттан, яғни $180 \cdot 10^{15}$ мегабайттан асып кететіні болжануда.

Бұл ақпараттық жарылыс XV ғасырда Иоганн Гутенбергтің баспа машинасын ойлап табуымен тарихи прецедентке ие. Оның пайда болғанына небәрі елу жыл өткен соң, Еуропадағы кітаптар саны екі есе артты: бірнеше онжылдықта қолмен жасалған кітаптардан 1200 жыл бойы шығарылған кітаптар санына тең көлемде кітаптар басылып шықты. Бүгін біз одан да жылдам өсуді байқаймыз: әлемдегі деректер көлемі үш жыл сайын екі есе артып отырады.

Деректердің қазіргі өсу қарқынын ескере отырып, құрылыс саласы келесі бірнеше онжылдықта өзінің бұрынғы тарихында жинақталған ақпарат көлеміне тең деректерді генерациялауы мүмкін.

Рис. 1.33 Әр қызметкердің компания серверлерінде күнделікті деректерді сақтау тұрақты деректер көлемінің өсуіне ықпал етеді.

Қазіргі құрылыс бизнесінде тіпті шағын компаниялар күн сайын үлкен көлемде әртүрлі форматтағы ақпаратты генерациялайды, ал шағын құрылыс компаниясының цифрлық ізі күн сайын ондаған гигабайтқа жетуі мүмкін — модельдер мен сызбалардан бастап фотофиксация мен объектідегі датчиктерге дейін. Егер әр маман орташа есеппен секундына шамамен 1,7 МБ деректерді жасайтынын ескерсек, бұл күніне шамамен 146 ГБ, немесе жылына 53 ТБ-ға тең (Рис. 1.33).

Егер 10 адамнан тұратын ұжым күніне 3 сағат бойы белсенді жұмыс істесе, күніне генерацияланатын ақпарат көлемі 180 гигабайтқа жетеді (Рис. 1.34).

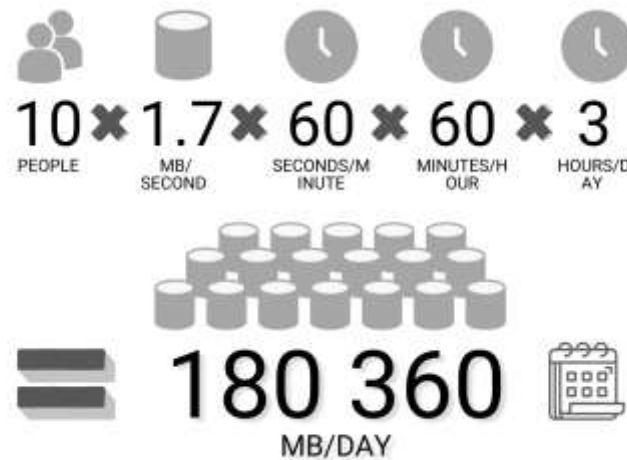

Рис. 1.34 10 адамнан тұратын компания күніне шамамен 50–200 гигабайт деректерді генерациялайды.

Егер 30% жұмыс деректері жаңа деп есептесек (қалғаны қайта жазылады немесе жойылады), онда 10 адамнан тұратын компания айына бірнеше жүз гигабайт жаңа деректерді жасай алады (нақты көрсеткіштер компанияның қызмет түріне байланысты).

Осылайша, біз тек деректерді көбейтіп қана қоймай, олардың тиімді басқарылуына, сақталуына және ұзақ мерзімді қолжетімділігіне деген өсіп келе жатқан қажеттілікпен бетпе-бет келеміз. Егер бұрын деректер жергілікті серверлерде ерекше шығынсыз «жатса», цифрлық трансформация жағдайында көптеген компаниялар ақпараттық инфрақұрылымының негізі ретінде бұлттық шешімдерді қолдана бастайды.

Деректерді сақтау құны: экономикалық аспект

Соңғы жылдары көптеген компаниялар деректерді сақтау үшін бұлттық қызметтерге жүгінуде. Мысалы, егер компания өз деректерінің жартысын бұлтта орналастырса, орташа бағасы 0,015 доллар гигабайт үшін айына, оның сақтау шығындары айына 10–50 доллар [25] артуы мүмкін.

Кішігірім компания үшін деректерді генерациялау бойынша типтік модельдермен бұлттық сақтау шығындары айына жүздеген доллардан, бірнеше жылдан кейін мүмкін 1000 доллардан асуы мүмкін (Рис. 1.35), бұл әлеуетті түрде елеулі қаржылық жүктеме туғызады.

Forrester зерттеуіне сәйкес «Кәсіпорындар деректерді сақтау жүйелерін аутсорсингке береді, себебі күрделілік артуда» [26], онда технологиялық инфрақұрылым бойынша шешім қабылдайтын 214 басшы қатысқан, ұйымдардың үштен бірі деректер операцияларының өсіп келе жатқан көлемі мен күрделілігіне байланысты деректерді сақтау жүйелерін аутсорсингке беруді таңдайды, ал екі үшінші кәсіпорын жазылым негізіндегі модельді қалайды.

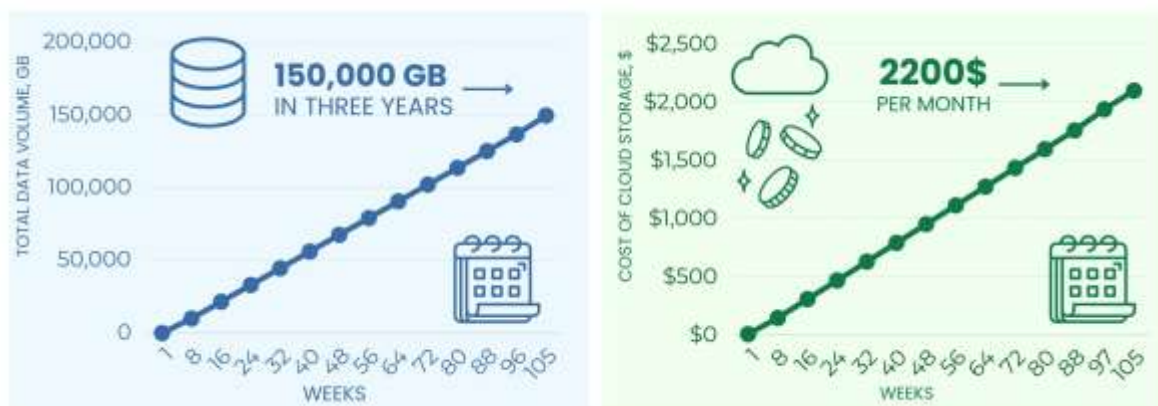

Рис. 1.35 Деректерді бұлтқа көшіру айына 2000 долларға дейінгі сақтау шығындарын арттыруы мүмкін, тіпті 10 қызметкері бар компания үшін.

Жағдай CAD (BIM), CAFM, PMIS және ERP жүйелері сияқты бұлттық технологияларға жедел көшу арқылы күрделене түсуде, бұл деректерді сақтау және өңдеу шығындарын қосымша арттырады. Нәтижесінде, компаниялар шығындарды оңтайландыру және бұлттық провайдерлерге тәуелділікті азайту жолдарын іздеуге мәжбүр.

2023 жылдан бастап, үлкен тілдік модельдердің (LLM) белсенді дамуы аясында деректерді сақтау тәсілдері өзгеруде. Көптеген компаниялар деректерді бақылауды қайтару туралы ойлана бастады, себебі ақпаратты өз серверлерінде өңдеу қауіпсіз әрі тиімдірек болуда.

Осы контексте тек қажетті деректерді сақтау және өңдеуден бас тарту тенденциясы корпоративтік LLM және ИИ шешімдерін жергілікті орналастыруға қарай алға шығады. Microsoft-тың бас директоры өз сұхбаттарының бірінде [27] атап өткендей, әртүрлі тапсырмаларды орындау үшін бірнеше жеке қосымшаларға немесе SaaS бұлттық шешімдерге сүйенудің орнына, ИИ агенттері деректер базаларындағы процестерді басқаруға, әртүрлі жүйелердің функцияларын автоматтандыруға мүмкіндік береді.

Ескі тәсіл осы мәселені [деректерді өңдеу] шешу үшін мынадай болды: әртүрлі бизнес-қосымшалары интеграциямен қалай айналысқанын еске алсақ, олар коннекторларды пайдаланды. Компаниялар осы коннекторларға лицензиялар сатты, және осының айналасында бизнес-модель қалыптасты. SAP [ERP] — классикалық мысалдардың бірі: SAP деректеріне қол жеткізу тек тиісті коннектор болған жағдайда мүмкін болды. Сондықтан менің ойымша, агенттердің [ЖИ] өзара әрекеттесуі жағдайында да осындай нәрсе пайда болады. Біз қабылдайтын тәсіл, ең болмағанда, бизнес-қосымшаларының болуы концепциясы, мүмкін, [ЖИ] агенттер дәуірінде құлайды. Себебі, егер ойласақ, олар негізінен бизнес-логикамен толтырылған деректер базалары болып табылады. — Сатья Наделла, Microsoft компаниясының бас директоры, BG2 арнасына берген сұхбат, 2024 ж.

Осы парадигмада деректерге негізделген тәсіл LLM-ді қолдану классикалық жүйелерден асып

түседі. Жасанды интеллект пайдаланушы мен деректер арасында делдал болып, көптеген делдал интерфейстердің қажеттілігін жояды және бизнес-процестердің тиімділігін арттырады. Деректермен жұмыс істеудің осы тәсілі туралы біз «Қиындықты жеңу және күрделілікті азайту» бөлімінде толығырақ сөйлесеміз.-

Бүгінгі таңда болашақ архитектурасы тек қалыптасып жатыр, компаниялар өткен шешімдердің салдарымен бетпе-бет келуде. Соңғы онжылдықтардағы жаппай цифрландыру, бөлшектелген жүйелердің енгізілуімен және бақылаусыз деректердің жиналуымен бірге жаңа проблема – ақпараттық жүктеме туындады.

Деректерді жинақтаудың шекаралары: массадан мағынаға

Заманауи компания жүйелері басқарылатын өсу жағдайында сәтті дамып, жұмыс істейді, мұнда деректер көлемі мен қосымшалар саны ИТ бөлімдерінің және менеджерлердің мүмкіндіктерімен теңдестірілген. Алайда, соңғы онжылдықтардағы цифрландыру деректердің көлемі мен күрделілігінің бақылаусыз өсуіне әкелді, бұл компаниялардың ақпараттық экожүйесінде артық жүктеме әсерін тудырды.

Бүгінгі таңда серверлер мен сақтау орындары өңделмеген және әртүрлі форматтағы ақпараттың бұрын-соңды болмаған ағынына ұшырауда, ол компостқа айналуға үлгермейді және тез арада өзектілігін жоғалтады. Компанияның шектеулі ресурстары осы ағынмен күресе алмайды, ал деректер оқшауланған сақтау орындарында (так называемые «силосы») жиналады, олардан пайдалы ақпаратты алу үшін қолмен өңдеу қажет.

Нәтижесінде, плющпен жабылған және зеңмен жабылған орманға ұқсас, қазіргі заманғы компанияларды басқару жүйелері жиі ақпараттық жүктемеден зардап шегеді. Корпоративтік экожүйенің негізінде қоректік ақпараттық гумус орнына әртүрлі форматтағы деректердің оқшауланған учаскелері қалыптасады, бұл бизнес-процестердің жалпы тиімділігінің төмендеуіне әкеледі.

Соңғы 40 жылда байқалған деректер көлемінің экспоненциалды өсу кезеңі міндетті түрде қанығу және кейінгі салқындау фазасына ауысады. Сақтау орындары шегіне жеткенде, сапалық өзгеріс орын алады: деректер тек сақтау объектісі болмай, стратегиялық ресурсқа айналады.

Жасанды интеллект пен машиналық оқытудың дамуы компанияларға ақпаратты өңдеу шығындарын азайтуға және сандық өсуден деректерді сапалы пайдалануға көшуге мүмкіндік береді. Алдағы онжылдықта құрылыс саласы назарын жаңа деректер массивтерін жасаудан, олардың құрылымдылығын, тұтастығын және аналитикалық құндылығын қамтамасыз етуге ауыстыруы тиіс.

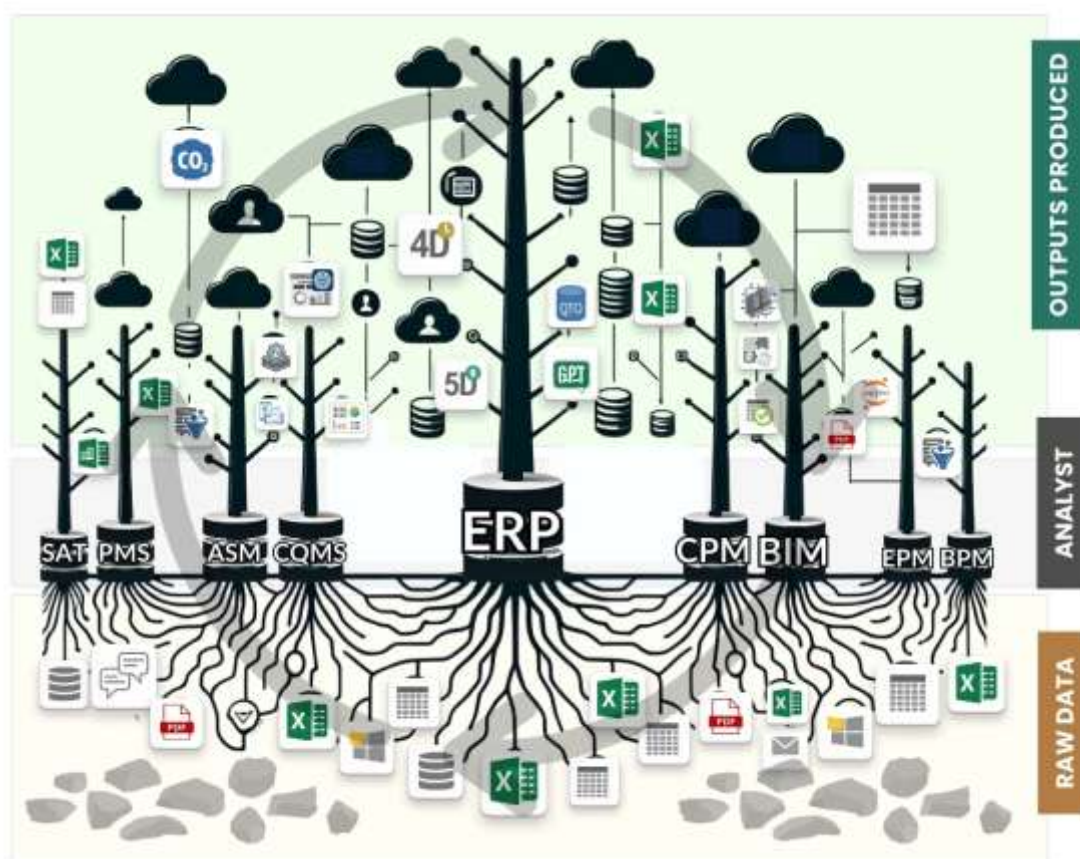

Рис. 1.36 Изолированные данные в информационных системах создают барьеры для обмена информацией.

Негізгі құндылық енді ақпарат көлемінде емес, оны автоматты түрде интерпретациялау және басқарушылық шешімдер қабылдау үшін пайдалы қолданбалы білімге айналдыру қабілетінде. Деректер шын мәнінде пайдалы болуы үшін оларды дұрыс басқару қажет: жинау, тексеру, құрылымдау, сақтау және нақты бизнес міндеттер контекстінде талдау.

Компаниядағы деректерді талдау процесі ормандағы ағаштардың өмір циклі мен ыдырау процесіне және жаңа жас ағаштардың пайда болуына ұқсас: жетілген ағаштар өледі, шіриді және жаңа өскіндер үшін қоректік ортаға айналады. Дайын және аяқталған процестер өз қолданылуынан кейін компанияның ақпараттық экожүйесіне түсіп, ақырында жаңа жүйелер мен деректердің өсуіне қоректік гумусқа айналады.

Алайда, тәжірибеде бұл цикл жиі бұзылады. Органикалық жаңарудың орнына, қабаттасқан хаос қалыптасады — геологиялық қабаттарға ұқсас, мұнда жаңа жүйелер ескі жүйелердің үстіне қабатталып, терең интеграция мен құрылымдаусыз қалыптасады. Нәтижесінде білімнің айналымына кедергі келтіретін және деректерді басқаруды қиындататын бөлшектенген ақпараттық «силостар» пайда болады.

Келесі қадамдар: деректер теориясынан практикалық өзгерістерге

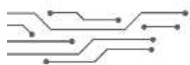
Құрылыс саласындағы деректердің эволюциясы — балшықтан жасалған тақталардан қазіргі заманғы модульдік платформаларға дейінгі жол. Бүгінгі күні шақыру ақпаратты жинауда емес, әртүрлі және форматталған деректерді стратегиялық ресурсқа айналдыратын құрылымды құруда. Сіздің рөліңіз — компания басшысы немесе қарапайым инженер болсын — деректердің құндылығын түсіну және олармен жұмыс істеу болашақта негізгі кәсіби дағдыға айналатын болады.

Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған тәсілдерді күнделікті міндеттеріңізде қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

- Ақпараттық ағындарды жеке аудит жүргізіңіз.
- Сіз күнделікті жұмыс істейтін барлық жүйелер мен қосымшалардың тізімін жасаңыз.
- Деректерді іздеуге немесе қайта тексеруге көп уақыт жұмсайтын жерлерді белгілеңіз.
- Негізгі ақпарат көздеріңізді анықтаңыз.
- Қосымшалардың қазіргі ландшафтын артықшылықтар мен функциялардың дублирленуі тұрғысынан талдаңыз.
- Аналитикалық жетілу деңгейлері бойынша процестерде алға жылжуға ұмтылыңыз.
- Міндеттеріңізді сипаттамалық аналитикадан бастаңыз (не болды?).
- Постепенно диагностикалық (неге бұл болды?) енгізіңіз.
- Процестерде болжамдық (не болады?) және ұсыныстық (не істеу керек?) аналитикаға қалай көшуге болатынын ойластырыңыз.
- Жұмыс деректеріңізді құрылымдауды бастаңыз.
- Жиі пайдаланатын файлдар мен папкалардың біртұтас атау жүйесін енгізіңіз.
- Жиі қолданылатын құжаттар мен есептер үшін шаблондар жасаңыз.
- Тұрақты түрде аяқталған жобаларды айқын құрылыммен архивтеңіз.

Егер сіз өз командаңыздағы немесе компанияңыздағы ақпараттық инфрақұрылымды толық өзгерте алмасаңыз да, өз процестеріңіз бен күнделікті жұмысыңыздағы шағын жетілдірулерден бастаңыз. Деректердің шынайы құндылығы олардың көлемінде емес, олардан практикалық пайда алу қабілетінде екенін есте сақтаңыз. Тіпті шағын, бірақ дұрыс құрылымдалған және талданған ақпарат массивтері шешім қабылдау процестеріне интеграцияланған жағдайда елеулі әсер етуі мүмкін.

Келесі бөлімдерде біз деректермен жұмыс істеудің нақты әдістері мен құралдарына өтеміз, құрылымдалмаған ақпаратты құрылымдалған жиынтықтарға айналдыру тәсілдерін қарастырамыз, талдауды автоматтандыру технологияларын зерттейміз және құрылыс компаниясында тиімді аналитикалық экожүйені қалай құруды егжей-тегжейлі талқылаймыз.

II БӨЛІМ ҚҰРЫЛЫС БИЗНЕСІ ДЕРЕКТЕР ХАОСЫНДА ҚАЛУ

Екінші бөлім құрылыс компанияларының өсіп келе жатқан деректер көлемдерімен жұмыс істеу кезінде кездесетін мәселелерді сыни талдауға арналған. Ақпараттың фрагментациясының салдары мен "силос түріндегі деректер" феномені, тиімді шешім қабылдауға кедергі келтіретін мәселелер егжей-тегжейлі қарастырылады. HiPPO тәсілінің (Ең жоғары жалақы алатын адамның пікірі) проблематикасы және оның құрылыс жобаларындағы басқарушылық шешімдердің сапасына әсері зерттеледі. Бизнесінің динамикалық процестерінің және олардың өсіп келе жатқан күрделілігінің ақпараттық ағындарға және операциялық тиімділікке әсері бағаланады. Артық күрделілік жүйелерінің шығындарды арттырып, ұйымдардың икемділігін төмендететін нақты мысалдары келтіріледі. Проприетарлық форматтардың шектеулеріне және құрылыс саласында ашық стандарттарды қолдану перспективаларына ерекше назар аударылады. Артық күрделілікті және техникалық кедергілерді минимизациялайтын ИИ және LLM негізіндегі бағдарламалық экожүйелерге көшу концепциясы ұсынылады.

ТАРАУ 2.1.

ДЕРЕКТЕРДІҢ ФРАГМЕНТАЦИЯСЫ ЖӘНЕ СИЛОСЫ

Құралдардың саны көп болған сайын, бизнес тиімдірек пе?

Бір қарағанда, сандық құралдардың санының артуы тиімділіктің өсуіне әкеледі деп ойлауға болады. Алайда, тәжірибеде жағдай басқаша. Әр жаңа шешіммен, ол бұлттық қызмет, ескірген жүйе немесе кезекті Excel есебі болса да, компания өз цифрлық ландшафтында тағы бір қабат қосады — бұл қабат көбінесе қалғандарымен интеграцияланбайды.

Деректерді көмірмен немесе мұнаймен салыстыруға болады: олар жылдар бойы қалыптасып, хаос, қателіктер, құрылымдалмаған процестер мен ұмытылған форматтардың қабаттары астында «сығылып» жатады. Олардың ішінен шын мәнінде пайдалы ақпаратты алу үшін компанияларға ескірген шешімдер мен цифрлық шудың қабаттарынан өтуге тура келеді.

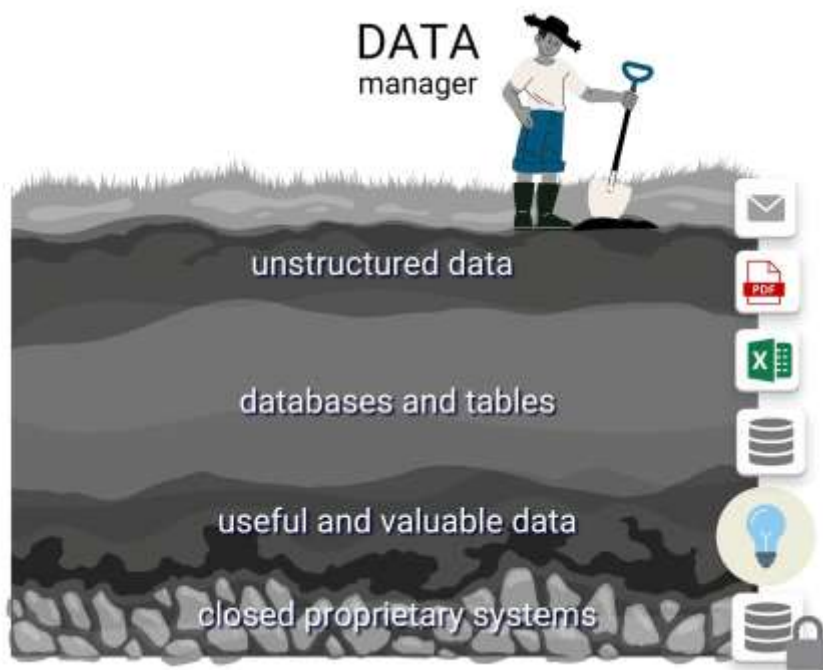

Рис. 2.11 Әр түрлі форматтағы деректер оқшауланған қабаттарды құрайды — тіпті «алтын» инсайттар жүйелік күрделіліктің геологиялық қабаттарында жоғалып кетеді.

Әрбір жаңа қосымша өзінен кейін із қалдырады: файл, кесте немесе серверде толық оқшауланған «силос». Бір қабат — бұл саз (ескірген және ұмытылған деректер), екінші — құм (бөлек кестелер мен есептер), үшінші — гранит (жабық меншікті форматтар, интеграцияға көнбейтін). Уақыт өте келе компанияның цифрлық ортасы бақылаусыз ақпарат жинақталуымен пластикалық қоймаға ұқсас болып барады, мұнда құндылық компания серверлерінің тереңдігінде жоғалады.

Әр жаңа жоба мен жаңа жүйе арқылы инфрақұрылым ғана емес, сонымен қатар пайдалы сапалы деректерге жету жолы да күрделене түседі. Құнды «таужынысына» жету үшін терең тазалау

жүргізу, ақпаратты құрылымдау, «бөліп», оны мағыналы фрагменттерге топтастыру және аналитика мен деректер моделдеу арқылы стратегиялық маңызды мәліметтерді алу қажет.

Деректер - құнды нәрсе, және олар деректерді өңдейтін жүйелерден ұзақ уақыт қызмет етеді.

— Тим Бернерс-Ли, Ғаламтордың әкесі және алғашқы сайттың жасаушысы

Деректер «құнды нәрсеге» айналып, шешім қабылдаудың сенімді негізі болу үшін, олар мұқият дайындықтан өтуі тиіс. Дұрыс алдын ала өңдеу шашыраңқы мәліметтерді құрылымдалған тәжірибеге, пайдалы ақпараттық гумусқа айналдырады, ол кейіннен болжау мен оңтайландыру құралына айналады.

Анализді бастау үшін деректердің мінсіз таза болуы қажет деген түсінік бар, алайда практикада «лас» деректермен жұмыс істей білу — процестің ажырамас бөлігі.

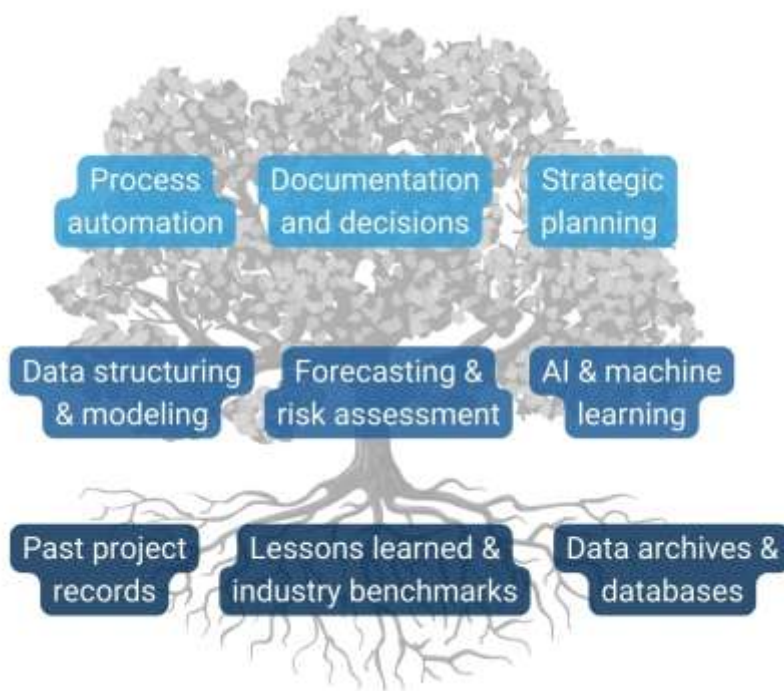

Рис. 2.12 Деректер бизнес негізі мен тамырлық жүйесі болып табылады, ол өз кезегінде шешім қабылдау процестеріне негізделеді.

Технологиялар тоқтап қалмайтындықтан, сіздің бизнесіңіз де алға жылжып, деректерден құн жасауға үйренуі тиіс. Мұнай және көмір компаниялары пайдалы қазбаларды өндіру үшін инфрақұрылым құрастыратын болса, бизнес те өз серверлерінде жаңа ақпарат ағындарын тиімді басқаруды және пайдаланылмаған, әртүрлі форматтағы және ескірген деректерден құнды мәліметтерді алып,

оларды стратегиялық ресурсқа айналдыруды үйренуі керек.

Деректер қоймаларын (мәліметтер қоймаларын) құру — бұл алғашқы қадам. Ең қуатты құралдар да деректердің оқшаулануы мен әртүрлі форматтағы деректер мәселесін шешпейді, егер компаниялар бөлшектелген жүйелерде жұмыс істей берсе. Деректер бір-бірінен бөлек, ақпарат алмаспай, өмір сүрген кезде, бизнес «деректер силосы» эффектісіне тап болады. Біртұтас, келісілген инфрақұрылымның орнына компаниялар деректерді біріктіру мен синхрондауға ресурстарын жұмсауға мәжбүр болады.

Деректер силостары және олардың компания тиімділігіне әсері

Сіз тұрғын үй кешенін салып жатқанда, әр бригадада өз жобасы бар деп елестетіңіз. Біреулері қабырғаларды тұрғызса, басқалары коммуникацияларды жүргізеді, үшіншілері — жолдарды төсейді, бір-бірімен тексермей. Нәтижесінде, құбырлар қабырғалардағы тесіктермен сәйкес келмейді, лифт шахталары қабаттармен сәйкес келмейді, ал жолдарды қайтадан бұзып, қайта төсеуге тура келеді.

Мұндай жағдай — тек гипотетикалық сценарий емес, қазіргі заманғы көптеген құрылыс жобаларының шындығы. Әртүрлі жүйелермен жұмыс істейтін көптеген бас мердігерлер мен субмердігерлердің көптігі, бірегей үйлестіру орталығының болмауы, процесті шексіз келісімдер, қайта өңдеулер мен қақтығыстар тізбегіне айналдырады. Мұның бәрі елеулі кешіктірулер мен жобалардың бірнеше есе қымбаттауына әкеледі.

Құрылыс алаңында пайда болатын классикалық жағдай: опалубка дайын, бірақ арматура уақтылы жеткізілмеді. Әртүрлі жүйелердегі ақпаратты тексеру кезінде байланыс келесідей жүреді:

- Құрылыс алаңындағы прораб 20-шы күні жоба менеджеріне: «Біз опалубканы орнатуды аяқтадық, арматура қайда?» деп жазады.
- Жобаның менеджері (PMIS) жабдықтау бөлімінде: — «Опалубка дайын. Менің жүйемде [PMIS] арматура 18-ші күні келуі тиіс деп көрсетілген. Арматура қайда?»
- Жабдықтау маманы (ERP): — «Біздің ERP-де жеткізу 25-ші күні болады деп көрсетілген».
- Деректер инженері немесе ИТ бөлімі (интеграцияларға жауап береді): — PMIS-те 18-ші күн, ERP-де 25-ші күн көрсетілген. ERP мен PMIS арасында OrderID бойынша байланыс жоқ, сондықтан деректер синхрондалмаған. Бұл ақпараттық алшақтықтың типтік мысалы.
- Жобаның менеджері бас директорға — «Арматураның жеткізілуі кешіктірілуде, алаң тоқтап тұр, ал кім жауапты — түсініксіз».

Инциденттің себебі деректердің әртүрлі жүйелерде оқшаулануы болды. Деректер көздерін интеграциялау және унификациялау, біртұтас ақпарат қоймасын құру, сондай-ақ ETL құралдары (Apache NiFi, Airflow немесе n8n) арқылы автоматтандыру жүйелер арасындағы алшақтықты жоюға мүмкіндік береді. Бұл және басқа әдістер мен құралдар кітаптың келесі бөлімдерінде егжей-тегжейлі қарастырылады.

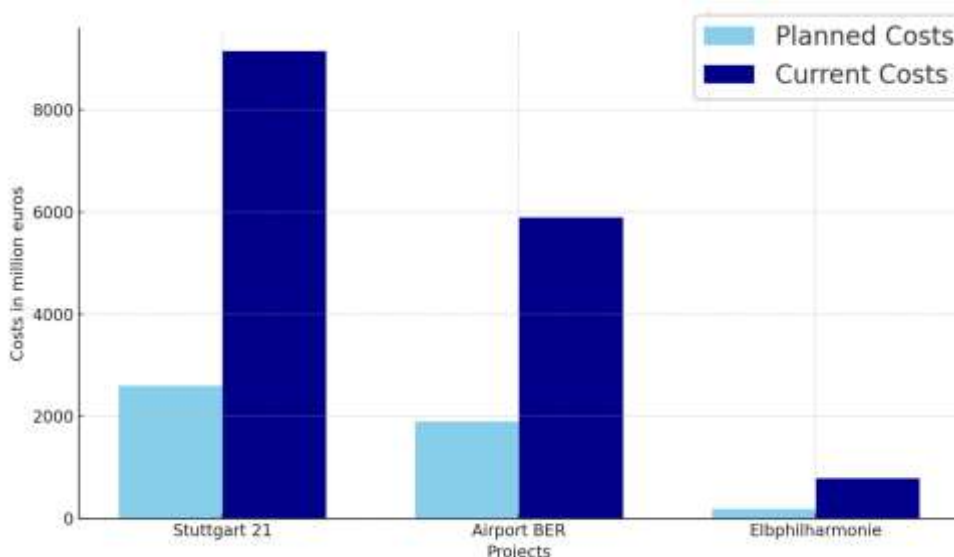

Рис. 2.13 Германиядағы ірі инфрақұрылымдық жобалар бойынша жоспарланған және нақты шығындарды салыстыру.

Корпоративтік жүйелермен де дәл осындай жағдай орын алады: алдымен оқшауланған шешімдер жасалады, содан кейін оларды интеграциялау және келісу үшін үлкен бюджеттер жұмсалады. Егер бастапқыда деректер модельдері мен байланыстарын ойластырған болса, интеграция қажеттілігі мүлдем туындамас еді. Оқшауланған деректер цифрлық әлемде хаос тудырады, құрылыс процесінің үйлесімсіздігіне ұқсас.

КPMG-нің 2023 жылғы «Cue construction 4.0: Уақыт жасау немесе бұзу» зерттеуіне сәйкес, тек 36% компаниялар бөлімдер арасында деректерді тиімді алмасады, ал 61% оқшауланған «силос» деректерімен байланысты елеулі проблемаларға тап болады [30].

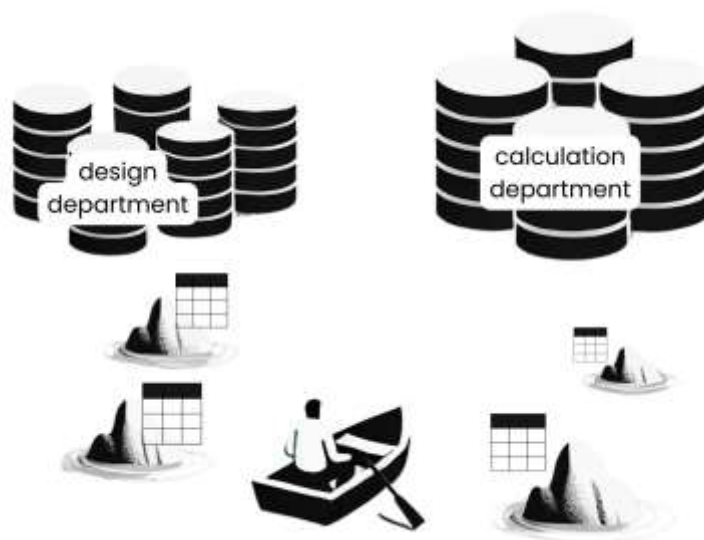

Рис. 2.14 Жылдар бойы жинақталған, бірақ қиындықпен алынатын деректер оқшауланған «силос» қоймаларында жиналып, ешқашан пайдаланылмау қаупіне ұшырайды.

Компанияның деректері оқшауланған жүйелерде, ландшафтта шашыраған жеке ағаштар сияқты сақталады. Әрқайсысы құнды ақпаратты қамтиды, бірақ олардың арасында байланыс болмауы біртұтас, өзара байланысты экожүйені құруға кедергі келтіреді. Мұндай алшақтық деректердің ағынына кедергі келтіреді және ұйымның толық көріністі көру қабілетін шектейді. Бұл силостарды байланыстыру — менеджмент деңгейінде ақпараттың жеке бөліктерін жүйелер арасында беру үшін мицелий өсіру сияқты ұзақ және күрделі процесс.

WEF-тің 2016 жылғы зерттеуіне сәйкес, цифрлық трансформацияның негізгі кедергілерінің бірі деректердің біртұтас стандарттарының болмауы және фрагментация болып табылады.

Құрылыс саласы әлемдегі ең фрагменттелген салалардың бірі болып табылады және құн тізбегінің барлық қатысушыларының үйлесімді өзара әрекеттесуіне тәуелді [5].

— Дүниежүзілік экономикалық форум 2016: Құрылыс болашағын қалыптастыру.

Дизайнерлер, менеджерлер, координаторлар және әзірлеушілер көбінесе автономды жұмыс істеуді қалайды, координацияның қиындықтарынан қашады. Бұл табиғи ұмтылыс ақпараттық "силостардың" пайда болуына әкеледі, мұнда деректер жеке жүйелер ішінде оқшауланады. Мұндай оқшауланған жүйелердің саны артқан сайын, олардың өзара әрекеттесуін орнату қиындай түседі. Уақыт өте келе, әр жүйе өз деректер базасына және менеджерлерден тұратын арнайы қолдау бөлімшесіне ие болады, бұл интеграцияны одан әрі қиындатады (Рис. 1.24).

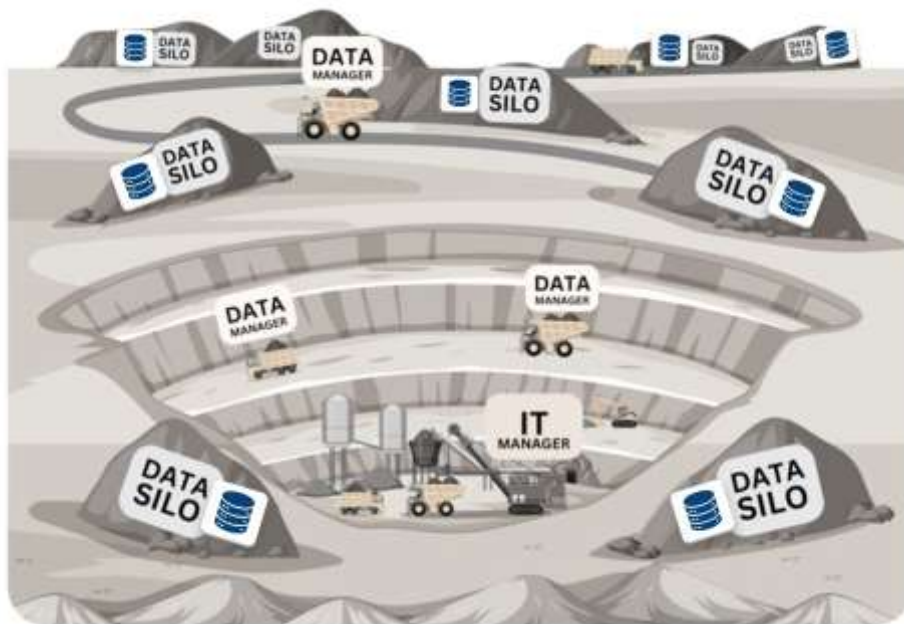

Рис. 2.15 Әр жүйе өзіне тән деректер силосын құруға ұмтылады, оны өңдеу үшін тиісті құралдар қажет [31].

Корпоративтік жүйелердегі тұйық шеңбер былай көрінеді: компаниялар күрделі оқшауланған шешімдерге инвестиция салады, содан кейін олардың интеграциясына жоғары шығындармен

бетпе-бет келеді, ал әзірлеушілер жүйелерді біріктірудің қиындығын түсініп, өздерінің тұйық экожүйелерінде жұмыс істеуді қалайды. Бұл IT-ландшафттың фрагментациясын арттырып, жаңа шешімдерге көшу процесін қиындатады (Рис. 2.15). Менеджерлер, ақырында, деректердің разрозналығын сынға алады, бірақ оның себептерін және алдын алу жолдарын сирек талдайды. Басшылар ескірген IT-жүйелеріне шағымданады, бірақ олардың ауыстырылуы елеулі инвестицияларды талап етеді және сирек күтілетін нәтижені береді. Нәтижесінде, тіпті осы мәселені шешуге бағытталған әрекеттер көбінесе жағдайды одан әрі нашарлатады.

Разрозналықтың негізгі себебі — қосымшалардың деректерден басым болуы. Компаниялар алдымен жеке жүйелерді әзірлейді немесе вендорлардан дайын шешімдерді сатып алады, содан кейін оларды біріктіруге тырысады, бұл қайталанатын және бір-бірімен үйлеспейтін сақтау орындары мен деректер базаларын қалыптастырады.

Фрагментация мәселесін шешу түбегейлі жаңа тәсілді талап етеді — деректердің қосымшалардан басымдылығы. Компаниялар алдымен деректерді басқару стратегияларын және деректер модельдерін әзірлеуі керек, содан кейін біртұтас ақпарат жиынтығымен жұмыс істейтін жүйелерді құруы немесе шешімдерді сатып алуы тиіс, жаңа кедергілерді қалыптастырмай.

Біз деректер бағдарламалық қамтамасыз етуден маңыздырақ болуы мүмкін жаңа әлемге қадам басудамыз. — Тим О'Рейли, O'Reilly Media, Inc. бас директоры.

McKinsey Global Institute-тің «Құрылыс саласын қайта ойлау: өнімділікті арттыру жолы» (2016) зерттеуі құрылыс саласының цифрлық трансформацияда басқа секторлардан артта қалғанын көрсетеді [32]. Есепке сәйкес, автоматтандырылған деректерді басқару мен цифрлық платформаларды енгізу өнімділікті айтарлықтай арттырып, процестердің үйлесімсіздігімен байланысты шығындарды азайтуы мүмкін. Цифрлық трансформация қажеттілігін Иганның (Ұлыбритания, 1998) есебі де атап өтеді [33], ол құрылыс саласындағы интеграцияланған процестер мен бірлескен тәсілдің маңызды рөлін көрсетеді.

Нәтижесінде, егер соңғы 10 000 жылда деректер менеджерлерінің негізгі проблемасы деректердің жетіспеушілігі болса, деректер мен деректерді басқару жүйелерінің лавинообразды өсуімен пайдаланушылар мен менеджерлер заңды және сапалы ақпаратты іздеуде қиындықтарға тап болды - деректердің артықшылығы.

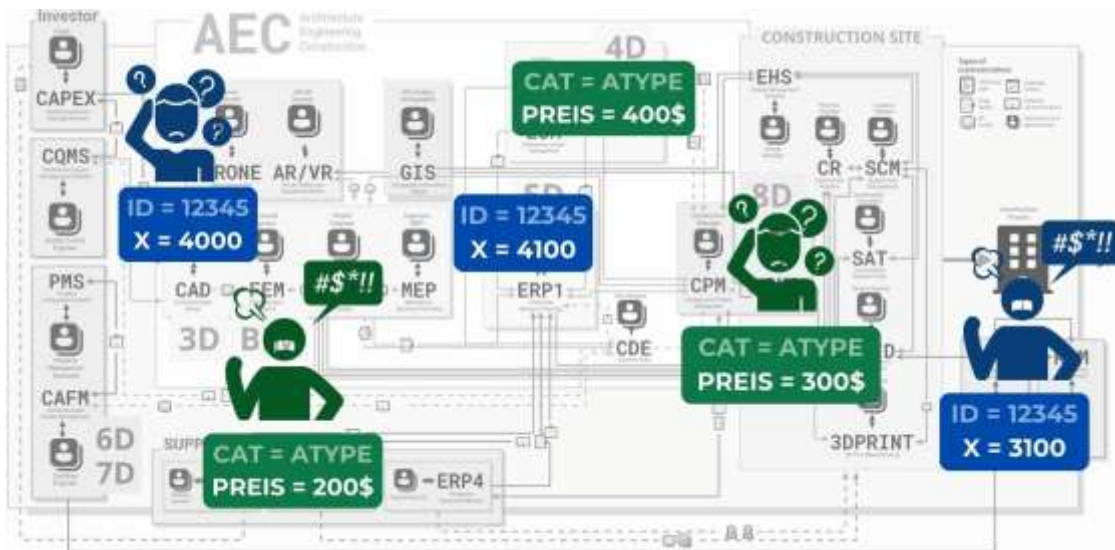
Деректер силостарының разрозналығы сөзсіз деректер сапасының төмендеуіне әкеледі. Көптеген тәуелсіз жүйелер болған кезде, бірдей деректер әртүрлі нұсқаларда, жиі қарама-қайшы мәндермен болуы мүмкін, бұл пайдаланушыларға қандай ақпараттың өзекті және сенімді екенін анықтауды қиындатады.

Дубликация және деректер сапасының болмауы: бөлінудің салдары

Деректер силосының мәселесі салдарынан менеджерлер деректерді іздеуге және тексеруге едәуір уақыт жұмсауға мәжбүр. Сапа мәселелерінен сақтану үшін компаниялар ақпаратты басқарудың күрделі құрылымдарын құрады, онда менеджерлер вертикалінің міндеті деректерді іздеу, верификациялау және келісу болып табылады. Алайда, бұл тәсіл тек бюрократияны арттырып, шешім қабылдау процесін баяулатады. Деректер саны артқан сайын, оларды талдау және интерпретациялау қиындай түседі, әсіресе сақтау және өңдеу стандарттары болмаған жағдайда.

Соңғы онжылдықта көптеген бағдарламалық қосымшалар мен жүйелердің пайда болуымен, деректер силосы және сапасыз деректер мәселесі соңғы пайдаланушылар үшін барған сайын өзекті болуда. Бірдей деректер, бірақ әртүрлі мәндермен, енді әртүрлі жүйелер мен қосымшаларда кездеседі. Бұл соңғы пайдаланушылар үшін көптеген қолжетімді нұсқалардың арасында қайсысы өзекті және дұрыс деректер екенін анықтауда қиындықтарға әкеледі. Нәтижесінде, талдау кезінде қателіктер туындап, ақырында шешім қабылдауда қиындықтар пайда болады.

Қажетті деректерді іздеуден сақтану үшін компания басшылары менеджерлерден тұратын көп деңгейлі бюрократия құрады. Олардың міндеті — деректерді жылдам табу, тексеру және қажетті деректерді кестелер мен есептер түрінде жіберу, әртүрлі жүйелердің лабиринтінде бағдарлану.

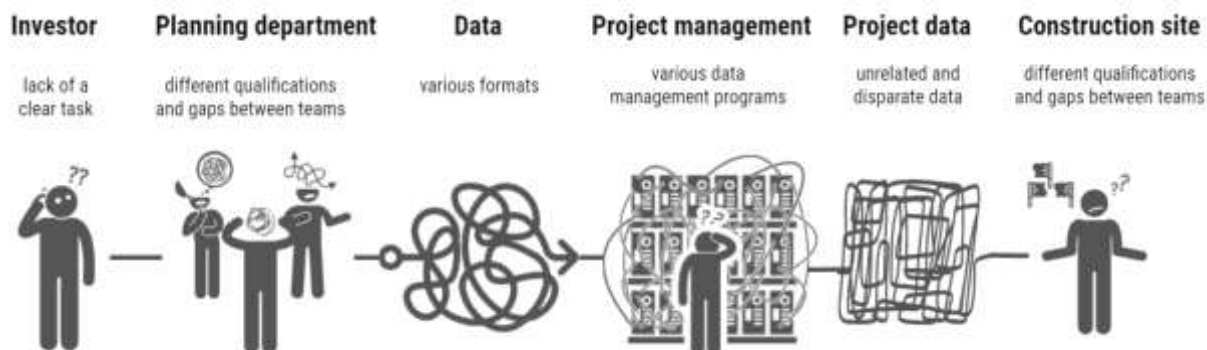

Деректерді іздеу кезінде менеджерлер әртүрлі жүйелер арасындағы деректердің сапасы мен заңдылығын қамтамасыз етуі керек.

Алайда, тәжірибеде бұл модель жаңа қиындықтарды тудырады. Деректерді басқару қолмен жүзеге асырылғанда, ал ақпарат көптеген байланыссыз шешімдер арасында шашырап кеткенде, дәл және өзекті ақпаратты алу әрекеті жауапты тұлғалар пирамидасы арқылы (Рис. 2.17) уақытты көп алатын және қателіктерге ұшырайтын тар орынға айналады.

Цифрлық шешімдердің лавинообразды өсуі жағдайды одан әрі қиындатады. Бағдарламалық қамтамасыз ету нарығы жаңа, уәде беретін құралдармен толығыды жалғастыруда. Алайда, деректерді басқару бойынша нақты стратегиясыз, бұл шешімдер біртұтас жүйеге интеграцияланбайды, керісінше, қосымша күрделілік пен дублирлеу қабаттарын тудырады. Нәтижесінде, процестерді жеңілдетудің орнына, компаниялар одан әрі фрагменттелген және хаостық ақпараттық ортада

қалады.

Жүйелердің күрделілігі мен деректер форматтарының әртүрлілігі құрылыс процесінде келісімділіктің жоғалуына әкеледі.

Көптеген байланыссыз шешімдерді басқарумен байланысты барлық аталған мәселелер, ерте ме, кеш пе, компания басшылығын маңызды бір түсінікке әкеледі: мәселе деректер көлемінде немесе оларды өңдеудің «универсалды» құралын іздеуде емес. Негізгі себеп деректердің сапасында және ұйымның оларды қалай жасайтынында, алатынында, сақтайтынында және пайдаланатынында жатыр.

Тұрақты табыстың кілті — жаңа «сиқырлы» қосымшаларды іздеуде емес, компания ішінде деректермен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыруда. Бұл деректерді стратегиялық актив ретінде қарастыруды білдіреді, ал олардың сапасы, тұтастығы және өзектілігі мәселелері ұйымның барлық деңгейлерінде басымдыққа ие болады.

«Сапа мен санның» дилеммасын шешу біртұтас деректер құрылымын құруда жатыр, ол қайталануды жояды, қарама-қайшылықтарды жояды және ақпараттық ағындарды біріктіреді. Мұндай архитектура негізінде негізделген, сенімді деректер көзі қалыптастыруға мүмкіндік береді, соның негізінде негізделген, дәл және уақтылы шешімдер қабылданады.

Әйтпесе, қазіргі уақытта жиі кездесетіндей, компаниялар сенімді фактілердің орнына HiPO сарапшыларының субъективті пікірлері мен интуитивті бағалауларына сүйенуді жалғастыруда. Құрылыс саласында, мұнда дәстүрлі түрде сараптамалық тәжірибе маңызды рөл атқарады, бұл әсіресе айқын көрінеді.

HiPO немесе шешім қабылдаудағы пікірлердің қауіптілігі

Дәстүр бойынша құрылыс саласында негізгі шешімдер тәжірибе мен субъективті бағалаулар негізінде қабылданады. Уақтылы және сенімді деректер болмаған жағдайда, компания басшылары ең жоғары жалақы алатын қызметкерлердің интуициясына сүйенуге мәжбүр, объективті фактілердің орнына (Рис. 2.18).-

NO ANALYTICS?
WELCOME TO THE HIPPO*

*HIGHEST PAID PERSON'S OPINION

Рис. 2.18 Аналитика болмаған жағдайда бизнес тәжірибелі мамандардың субъективті пікіріне тәуелді.

Мұндай тәсіл, мүмкін, тұрақтылық пен баяу өзгерістер жағдайында ақталған, бірақ цифрлық трансформация дәуірінде бұл елеулі қауіпке айналады. Интуиция мен болжамдарға негізделген шешімдер бұрмалануға ұшырайды, көбінесе расталмаған гипотезаларға негізделеді және деректерде көрсетілген кешенді көріністі ескермейді.

Компанияда шешім қабылдау деңгейінде ақылға қонымды пікірталастар ретінде ұсынылатын нәрсе көбінесе нақты нәрсеге негізделмейді. Компанияның табысы сарапшылардың беделіне және жалақы деңгейіне емес, деректермен тиімді жұмыс істей білу, заңдылықтарды анықтау және салмақты шешімдер қабылдау қабілетіне байланысты болуы тиіс.

Бедел немесе тәжірибе автоматты түрде шешімнің дұрыстығын білдіретін концепциядан бас тарту маңызды. Деректерге негізделген тәсіл ойын ережелерін өзгертеді: енді шешім қабылдаудың негізі деректер мен аналитика, ал лауазым мен жалақы емес. Үлкен деректер, машиналық оқыту және визуалды аналитика заңдылықтарды анықтауға және болжамдарға емес, фактілерге сүйенуге мүмкіндік береді (Рис. 1.14).-

Деректерсіз сіз жай ғана пікір білдіруші адамсыз. – У. Эдвардс Деминг, ғалым және менеджмент бойынша консультант

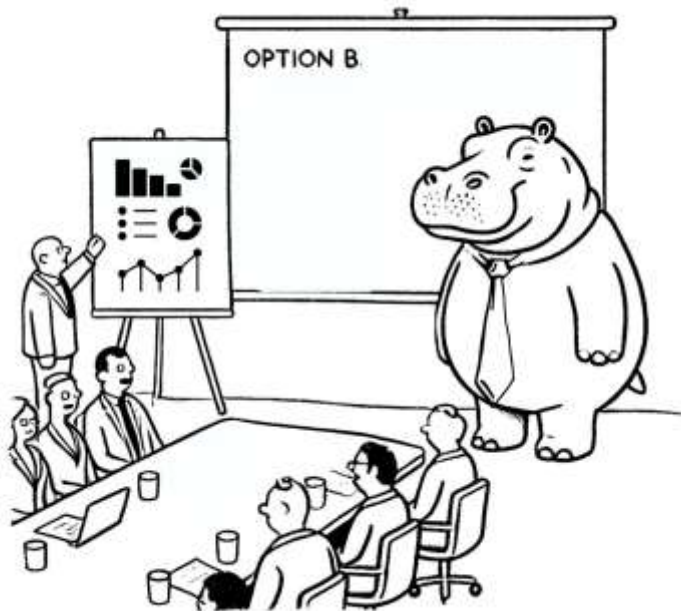
Заманауи деректерді басқару әдістері компаниядағы білімнің сабақтастығын қамтамасыз етеді. Айқын сипатталған процестер, автоматтандыру және жүйелі тәсіл кілтті рөлдерді тиімділікті жоғалтпай беруге мүмкіндік береді.

Алайда, деректерге соқыр сенім де елеулі қателіктерге әкелуі мүмкін. Деректер өздігінен тек сандар жиынтығы. Дұрыс талдау, контекст және заңдылықтарды анықтау қабілеті болмаса, олар құнсыз және процестерді басқаруға қабілетсіз. Табыс кілті HIPPO интуициясы мен аналитика арасында таңдау жасауда емес, шашыраңқы ақпаратты басқарылатын, негізделген шешімдерге айналдыратын интеллектуалды құралдарды құруда.

Цифрлық құрылыс жағдайында табыстың шешуші факторлары еңбек өтілі мен иерархиядағы орны емес, реакция жылдамдығы, шешімдердің дәлдігі және ресурстарды тиімді пайдалану болып табылады.

Деректер — бұл құрал, абсолютті шындық емес. Олар адам ойлауын толықтыруы тиіс, алмастыруы емес. Аналитиканың барлық артықшылықтарына қарамастан, деректер адам интуициясы мен тәжірибесін толықтай алмастыра алмайды. Олардың рөлі — дәл және саналы шешімдер қабылдауға көмектесу.

Бәсекелестік артықшылық стандарттарға сәйкес болумен ғана емес, барлық үшін бірдей ресурстарды тиімді пайдалануда бәсекелестерден асып түсу қабілетімен қамтамасыз етіледі. Болашақта деректермен жұмыс істеу дағдысы, бұрынғыдай, сауаттылық немесе математикамен танысумен бірдей маңызды болады. Деректерді талдай және интерпретациялай алатын мамандар, тек жеке тәжірибесіне сүйенетіндерден гөрі, дәл шешімдер қабылдай алады.

Шешімдер объективті талдауға негізделуі тиіс, ең жоғары жалақы алатын қызметкердің пікірімен емес.

Менеджерлер, мамандар және инженерлер деректер аналитиктері ретінде әрекет етеді, жобалардың құрылымын, динамикасын және негізгі көрсеткіштерін зерттейді. Адам ресурстары деректер негізінде максималды тиімділікке қол жеткізу үшін икемді түрде реттеуді талап ететін жүйенің элементтері болады.

Дұрыс емес деректерді пайдалану кезінде қателіктер, деректердің жоқтығына қарағанда, әлдеқайда аз. Чарльз Бэббидж, алғашқы аналитикалық есептеу машинасының ойлап табушысы.

Үлкен деректердің пайда болуы және LLM (Үлкен Тіл Модельдері) енгізілуі тек талдау тәсілдерін ғана емес, шешім қабылдау табиғатын да түбегейлі өзгертті. Бұрын назар аударылған себептілік (неге бір нәрсе болды — диагностикалық аналитика) болса, бүгінгі таңда болашақты болжау қабілеті (прогноздық аналитика) алдыңғы қатарға шығады, ал болашақта — прескриптивтік аналитика, мұнда машиналық оқыту мен ИИ шешім қабылдау процесінде ең жақсы таңдау жасауға көмектеседі.-

SAP™ жаңа зерттеуі бойынша «Жаңа зерттеу көрсеткендей, басшылардың жартысынан көбі жасанды интеллектке өздерінен гөрі көбірек сенеді» 2025 жылы, 44% жоғары басшылар ИИ ұсыныстарына негізделген бұрын қабылданған шешімдерін өзгертуге дайын, ал 38% ИИ-ге өз атынан бизнес шешімдер қабылдауға сенер еді. Сонымен қатар, 74% басшылар ИИ кеңестеріне достары мен отбасыларына қарағанда көбірек сенетіндерін айтты, ал 55% жылдық табысы 5 миллиард доллардан асатын ұйымдарда ИИ арқылы алынған инсайттар дәстүрлі шешім қабылдау әдістерін алмастыратынын немесе жиі айналып өтетінін атап өтті. Бұдан басқа, респонденттердің 48% генеративті ИИ құралдарын күн сайын пайдаланады, олардың 15% — бірнеше рет күн сайын.

LLM және автоматтандырылған деректер басқару жүйелерінің дамуы жаңа мәселені туындатады: ақпаратты тиімді пайдалану, оның құндылығын үйлесімсіз форматтар мен әртүрлі көздер хаосында жоғалтпай. Бұл бизнес процестерінің өсіп келе жатқан күрделілігі мен динамикасымен толықтырылады.

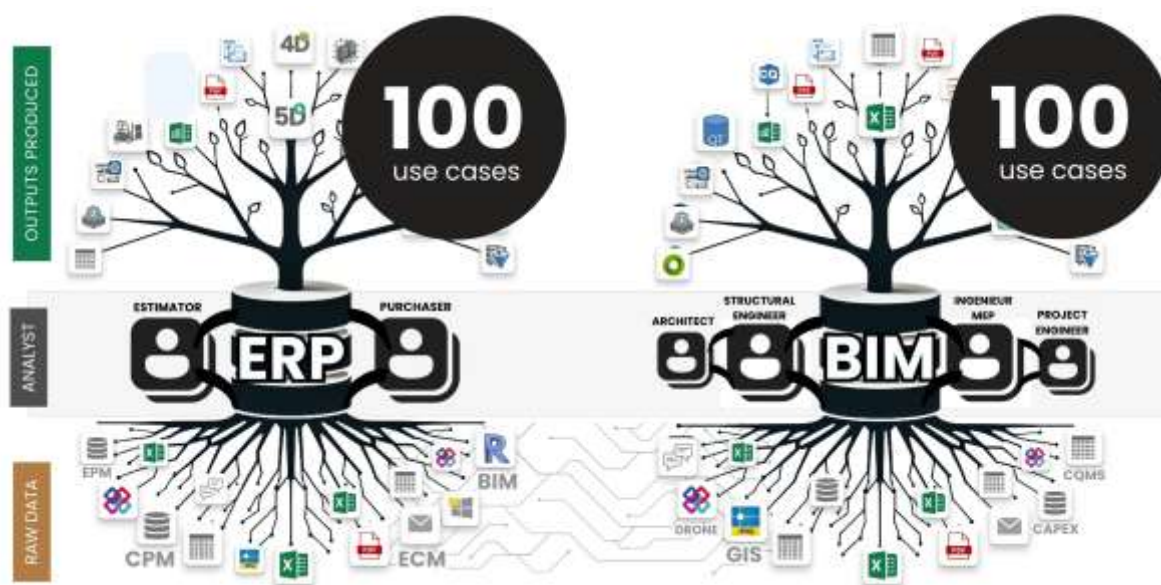
Бизнес-процестердің күрделілігі мен динамикасының тұрақты артуы

Құрылыс саласы бүгінгі күні деректер мен процестерді басқаруда маңызды қиындықтарға тап болуда. Негізгі қиындықтар — ақпараттық жүйелердің бөлшектенуі, артық бюрократия және цифрлық құралдар арасында интеграцияның болмауы. Бұл мәселелер бизнес-процестердің технологиялардың, клиенттердің өзгермелі талаптарының және жаңартылған нормативтердің әсерінен барған сайын күрделене түсуімен күшейе түсуде.

Құрылыс жобаларының бірегейлігі тек техникалық ерекшеліктерімен ғана емес, әртүрлі елдердің ұлттық стандарттары мен реттеуші талаптарындағы айырмашылықтармен де анықталады (Сур. 4.210, Сур. 5.17). Бұл әр жобаға икемді, жекелендірілген тәсілді талап етеді, ал бұл дәстүрлі модульдік басқару жүйелері шеңберінде жүзеге асыру қиын. Процестердің күрделілігі мен деректердің үлкен көлемі себепті көптеген компаниялар мамандандырылған шешімдер ұсынатын вендорларға жүгінеді. Алайда нарық артық жүктелген — көптеген стартаптар ұқсас өнімдерді ұсынып, тар міндеттерге назар аударады. Нәтижесінде, деректерді басқарудағы кешенді тәсіл жиі жоғалып кетеді.-

Үздіксіз жаңа технологиялар мен нарық талаптарына бейімделу бәсекеге қабілеттіліктің критикалық факторы болып табылады. Алайда, барша патенттелген қосымшалар мен модульдік жүйелердің бейімделу қабілеті төмен — кез келген өзгерістер жиі ұзақ және қымбат қайта өңдеулерді талап етеді, ал әзірлеушілер құрылыс процестерінің ерекшеліктерін әрдайым түсінбейді.

Компаниялар технологиялық артта қалушылықтың тұтқынына айналып, жаңа жаңартуларды күтудің орнына инновациялық интеграцияланған тәсілдерді жедел енгізуге дайын емес. Нәтижесінде құрылыс ұйымдарының ішкі құрылымы көбінесе өзара байланысты иерархиялық және жиі жабық жүйелердің күрделі экожүйесін құрайды, олардың арасындағы координация көп деңгейлі менеджерлер желісі арқылы жүзеге асырылады.

Сур. 2.110 Компаниялар өзара байланысты жүйелерден тұрады, олардың бірігуі автоматтандыруды талап ететін процестерді қалыптастырады.

Канададағы 2021 жылы Канадалық құрылыс ассоциациясы мен KPMG компаниясы жүргізген зерттеуге сәйкес, тек 25% компаниялар бәсекелестеріне қарағанда технологияларды немесе цифрлық шешімдерді енгізу бойынша елеулі немесе тамаша жағдайда екендіктерін есептейді. Тек 23% респонденттер өз шешімдерінің елеулі немесе үлкен дәрежеде деректерге негізделгенін хабарлады. Сонымен қатар, сауалнамаға қатысушылардың басым бөлігі басқа технологияларды қолдануды тек эксперименттік деп сипаттады немесе оларды мүлдем қолданбайтындарын мойындады.

Бұл технологиялық эксперименттерге қатысуға деген ықылассыздық әсіресе ірі инфрақұрылымдық жобаларда айқын көрінеді, мұнда қателіктер миллиондаған доллар тұруы мүмкін. Тіпті ең озық технологиялар — цифрлық егіздер, предиктивті аналитика — жиі қарсылыққа тап болады, себебі олардың тиімділігіне емес, нақты жобалардағы дәлелденген сенімділіктің болмауына байланысты.

Дүниежүзілік экономикалық форумның (WEF) "Құрылыс болашағын қалыптастыру" есебіне сәйкес, құрылыс саласындағы жаңа технологияларды енгізу тек техникалық қиындықтарға ғана емес, тапсырыс берушілер тарапынан психологиялық кедергілерге де тап болады. Көптеген клиенттер заманауи шешімдерді қолданудың өз жобаларын эксперименттік алаңға айналдырып, оларды "тәжірибелік қояндарға" айналдыруынан қорқады, ал болжанбаған салдар қосымша шығындар мен тәуекелдерге әкелуі мүмкін.

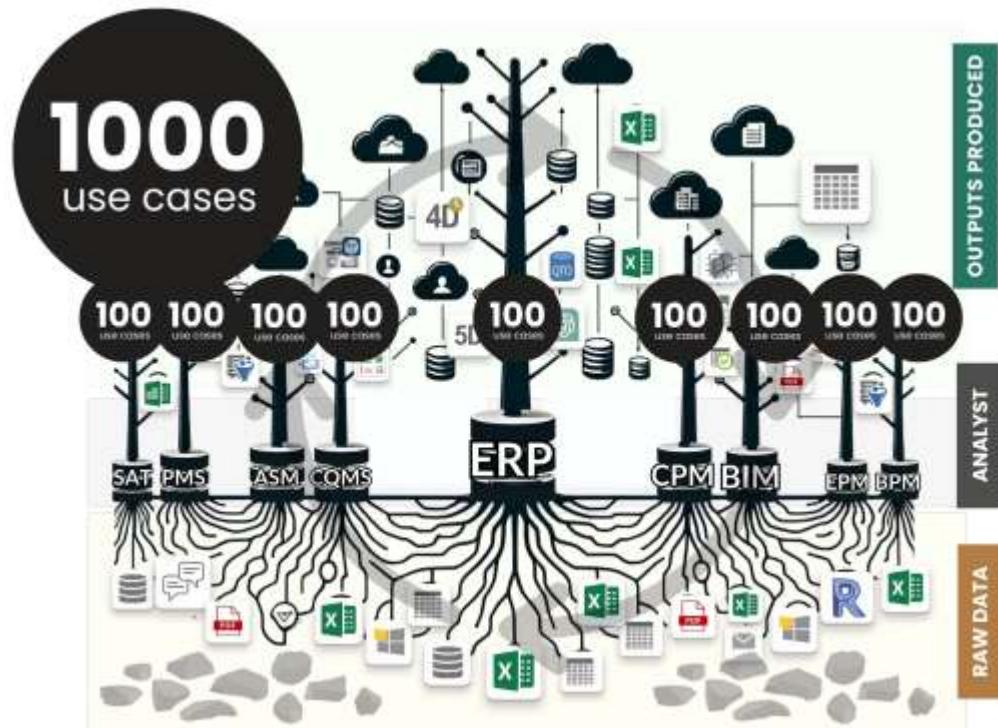

Рис. 2.111 Әрбір қолдану жағдайы үшін шешімдер нарығы процестерді оңтайландыру және автоматтандыру үшін қосымшаларды ұсынады.

Құрылыс саласы өте әртүрлі: әртүрлі жобалардың әртүрлі талаптары, аймақтық ерекшеліктер, заңнамалық нормалар (Рис. 4.210), калькуляция стандарттары (Рис. 5.17) және т. б. Сондықтан барлық осы талаптар мен жобалардың ерекшеліктеріне толық сәйкес келетін патенттелген әмбебап қосымша немесе жүйе жасау іс жүзінде мүмкін емес.—

Жүйелердің күрделілігі мен бағдарламалық қамтамасыз етушілерге тәуелділікті жеңу үшін, деректерді тиімді басқарудың кілті тек ашықтық пен стандарттау ғана емес, сонымен қатар процестердің архитектурасын жеңілдету екендігіне барған сайын көбірек назар аударылады. Бизнес-процестердің өсіп келе жатқан күрделілігі мен динамикасы жаңа тәсілдерді талап етеді, мұнда басымдық деректерді жинаудан олардың құрылымдалуы мен тәртіпке келтірілуіне ауысады. Дәл осы өзгеріс құрылыс саласының дамуының келесі кезеңі болады, бағдарламалық қамтамасыз етушілердің үстемдік дәуірінің аяқталуын және ақпаратты мағыналы ұйымдастыру дәуірінің басталуын білдіреді.

Әмбебап шешімдердің шектеулі екендігін және күрделіліктің өсуіне осалдықты түсіну басымдықтардың өзгеруіне әкеледі: жабық платформалар мен деректерді жинаудан — ашықтыққа, бейімделгіштікке және ақпаратпен құрылымдық жұмысқа. Бұл ойлау өзгерісі жаһандық экономика мен технологиядағы кең ауқымды өзгерістерді көрсетеді, олар "өнеркәсіптік революциялар" призмасы арқылы сипатталады. Құрылыс саласының қайда бағыт алып жатқанын және оның болашақ бағдарларын түсіну үшін, саланың Төртінші және Бесінші өнеркәсіптік революциялардың контекстінде орнын қарастыру қажет — автоматтандыру мен цифрландырудан деректердің персонализациясы, ашық стандарттар мен қызмет көрсету моделіне дейін.

Төртінші өнеркәсіптік революция (Индустрия 4.0) және бесінші өнеркәсіптік революция (Индустрия 5.0) құрылыс саласында

Технологиялық және экономикалық құрылымдар — қоғам мен экономиканың даму кезеңдеріндегі эволюциясын сипаттау және талдау үшін қолданылатын теориялық концепциялар. Сонымен қатар, әртүрлі зерттеушілер мен сарапшылар оларды әртүрлі түрде интерпретациялауы мүмкін.

- Төртінші өнеркәсіптік революция (4IR немесе Industry 4.0) ақпараттық технологиялармен, автоматтандырумен, цифрландырумен және глобализациямен байланысты. Оның негізгі элементтерінің бірі — патенттелген бағдарламалық шешімдерді жасау, яғни нақты міндеттер мен компанияларға арналған мамандандырылған цифрлық өнімдерді әзірлеу. Бұл шешімдер жиі ИТ-инфрақұрылымының маңызды бөлігіне айналады, бірақ қосымша модификацияларды қажет етпей, нашар масштабталады.
- Бесінші өнеркәсіптік революция (5IR) бүгінгі таңда 4IR-дан концептуализация және даму кезеңінде ертерек тұр. Оның негізгі принциптері өнімдер мен қызметтердің жеке даралануын арттыруды қамтиды. 5IR – бұл экономикалық қызметтің бейімделгіш, икемді және жеке дараланған түріне көшу, жеке даралануға, консалтингке және қызметке бағытталған модельдерге акцент жасайды. Бесінші экономикалық жүйенің негізгі аспектісі шешім қабылдау үшін деректерді пайдалануды қамтиды, бұл ашық деректер мен ашық құралдарды қолданбай жүзеге асырылуы мүмкін емес (Рис. 2.112).-

Рис. 2.112 Төртінші жүйе шешімдерге, ал бесінші – жеке даралануға және деректерге назар аударады.

Құрылыс саласындағы компаниялар үшін он немесе жүз ұйымға арналған қосымша жасау, оны басқа компанияларда, аймақтарда немесе елдерде сәтті масштабтауға кепілдік бермейді, елеулі модификациялар мен жетілдірулерсіз. Мұндай шешімдердің сәтті кеңею ықтималдығы төмен, себебі әр ұйымның ерекше процестері, талаптары мен жағдайлары бар, олар жеке дараланған бейімдеулерді талап етуі мүмкін.

Бүгінгі таңда технологиялық шешімдердің сәтті интеграциясы әр процесс, жоба және компанияға терең жеке дараланған тәсілді талап ететінін түсіну маңызды. Бұл, тіпті әмбебап құрылым, құрал немесе бағдарлама әзірленгеннен кейін, әрбір нақты компания мен нақты жоба үшін ерекше талаптар мен жағдайларға сәйкес оны егжей-тегжейлі бейімдеу мен баптауды қажет ететінін білдіреді.

РwC-дің «Бесінші өнеркәсіптік революцияны декодтау» [38] есебіне сәйкес, биыл әртүрлі салалардағы жоғары басшылықтың шамамен 50%-ы озық технологиялар мен адам тәжірибесін интеграциялауға ставка жасауда. Мұндай тәсіл өнім дизайны немесе тапсырыс берушінің талаптарына жедел бейімделуге мүмкіндік береді, жеке дараланған өндірісті қалыптастырады.

Әр процесс үшін ерекше функция немесе қосымша әзірлеу қажет, бұл әлемдік құрылыс саласының ауқымын және жобалардың әртүрлілігін ескере отырып, әрдайым ерекше Pipeline логикасын білдіретін бизнес-кейстердің үлкен санын тудырады (Рис. 2.113). Әрбір осындай кейстің өз ерекшеліктері бар және жеке тәсілді талап етеді. Біз машиналық оқыту мен «Титаник» деректер жиынтығын талдау тақырыбында әртүрлі тәсілдердің контекстінде бірдей аналитикалық тапсырманың әртүрлі шешімдерін егжей-тегжейлі қарастырамыз (Рис. 9.29).--

Цифрлық процестер контекстінде Pipeline – бұл жобаның өмірлік циклі кезеңдерінде автоматтандырылған немесе құрылымдық деректер мен жұмыстардың ағынын қамтамасыз ететін әрекеттер, процестер мен құралдардың тізбегі.

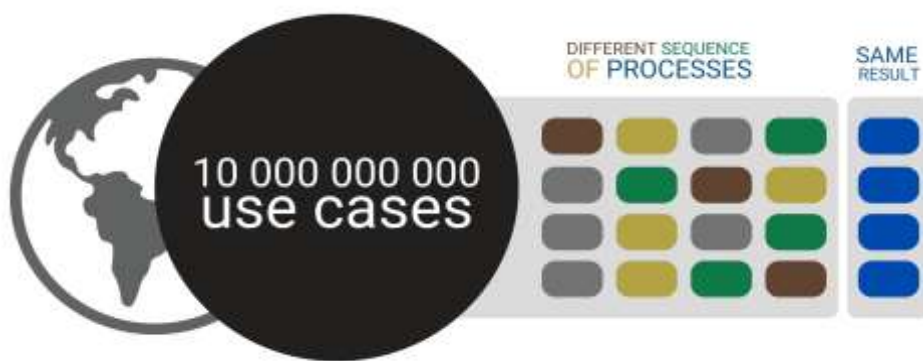

Рис. 2.113 Бизнес-кейстердің даралығы мен вариативтілігі масштабталатын жабық платформалар мен құралдарды жасауды мүмкін емес етеді.

Біздің өміріміз цифрлық трансформацияның әсерінен көп өзгерді, және бүгінгі таңда құрылыс саласының экономикалық дамуында жаңа кезеңнің басталғаны туралы айтуға болады. Осы «жаңа экономикада» бәсекелестік басқа ережелер бойынша ұйымдастырылады: қоғамдық білім мен

ашық деректерді сұранысқа ие өнімдер мен қызметтерге тиімді айналдыра алатындар бесінші индустриалды революция жағдайында негізгі артықшылыққа ие болады.

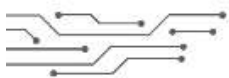
Экономист Кейт Маскус 2012 жылы «Жеке құқықтар мен қоғамдық мәселелер: XXI ғасырдағы зияткерлік меншік глобалдық экономикасы» атты кітабында атап өткендей, біз білім экономикасында өмір сүріп жатырмыз, және болашақ ғылыми жаңалықтарды тауарға айналдыру қабілетіне ие адамдарға тиесілі.

Бесінші экономикалық құрылымға көшу жабық IT-шешімдерден ашық стандарттар мен платформаларға ауысуды білдіреді. Компаниялар дәстүрлі бағдарламалық өнімдерден деректер, ал проприетарлық технологиялар емес, негізгі актив ретінде қызмет көрсетуге бағытталған модельдерге көшуді бастайды.

2024 жылы Гарвард бизнес мектебінің зерттеуі ашық бастапқы кодты бағдарламалық қамтамасыз етудің (Open Source Software, OSS) экономикалық құндылығының зор екенін көрсетеді. Зерттеуге сәйкес, OSS барлық бағдарламалық кодтардың 96%-ында бар, ал кейбір коммерциялық бағдарламалық қамтамасыз ету 99,9%-ға OSS-компоненттерінен тұрады. OSS болмаса, компаниялар бағдарламалық қамтамасыз етуге 3,5 есе көп қаражат жұмсайтын еді.

Құрылыс компанияларының экожүйелері, әлемдік тенденцияларға сәйкес, бесінші экономикалық парадигмаға біртіндеп өтеді, мұнда деректерге негізделген аналитикалық және консалтингтік қызметтер оқшауланған жабық шешімдерден гөрі басымдыққа ие болады.

Цифрландыру дәуірі саладағы күштер теңгерімін өзгертеді: компаниялар вендорлардың шешімдеріне тәуелділіктен деректерді тиімді пайдалану қабілетіне негізделген бәсекеге қабілеттілікті құра бастайды. Нәтижесінде құрылыс индустриясы ескірген қатты жүйелерден икемді, бейімделгіш экожүйелерге өтеді, мұнда ашық стандарттар мен үйлесімді құралдар жобаларды басқарудың негізі болады. Қолданбалы вендорлардың үстемдік дәуірінің аяқталуы жаңа жағдайларды туындатады, мұнда құндылық жабық кодқа және арнайы коннекторларға ие болумен емес, деректерді стратегиялық артықшылыққа айналдыру қабілетімен анықталады.

ТАРАУ 2.2.

ХАОСЫНЫҢ ТӘРТІПКЕ АЙНАЛУЫ ЖӘНЕ КҮРДЕЛІЛІКТІ ТӨМЕНДЕТУ

Артық код және жабық жүйелер: өнімділікті арттырудағы кедергі

Соңғы онжылдықтарда IT-сферадағы технологиялық өзгерістер негізінен бағдарламалық қамтамасыз етуші жеткізушілермен анықталды. Олар даму векторын белгілеп, компанияларға қандай технологияларды енгізу керектігін, ал қайсысын қалдыру керектігін анықтады. Жеке шешімдерден орталықтандырылған деректер базалары мен интеграцияланған жүйелерге көшу дәуірінде вендорлар лицензияланатын өнімдерді алға тартты, қолжетімділік пен масштабтауды бақылауды қамтамасыз етті. Кейінірек, бұлтты технологиялар мен Software as a Service (SaaS) модельдерінің келуімен, бұл бақылау жазылым моделіне трансформацияланды, пайдаланушыларды цифрлық қызметтердің тұрақты клиенттері ретінде бекітті.

Мұндай тәсіл парадокс туғызды: жасалған бағдарламалық кодтың бұрын-соңды болмаған көлемдеріне қарамастан, шын мәнінде тек оның аз бөлігі ғана пайдаланылады. Мүмкін, кодтың саны қажеттіліктен жүздеген немесе мыңдаған есе көп, өйткені бірдей бизнес-процестер әртүрлі бағдарламаларда, тіпті бір компания ішінде де әртүрлі сипатталады және қайталанады. Сонымен қатар, әзірлеуге бұрыннан төленген, және бұл шығындар қайтарылмайды. Дегенмен, индустрия бұл циклды жалғастыра береді, жаңа өнімдер шығара отырып, соңғы пайдаланушы үшін минималды қосымша құнмен, көбінесе нарықтық күтілімдердің қысымымен, нақты қажеттіліктерден гөрі.

Бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу құнын бағалау жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес, АҚШ-тың Қорғаныс сатып алулары университеті (DAU) әзірлеген, бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу құны бірнеше факторларға, соның ішінде жүйенің күрделілігі мен таңдалған технологияларға байланысты айтарлықтай өзгеруі мүмкін. Тарихи тұрғыдан алғанда, 2008 жылға арналған әзірлеу құны шамамен \$100 код жолы (SLOC) құраса, ал қызмет көрсету құны \$4 000-ға дейін өсуі мүмкін.

CAD-қосымшаларының тек бір компоненті — геометриялық ядро — ондаған миллион код жолдарын қамтуы мүмкін. ERP-жүйелерінде де осындай жағдай байқалады, олардың күрделілігіне біз кітаптың бесінші бөлімінде қайта ораламыз. Алайда, тереңірек қарағанда, бұл кодтың едәуір бөлігі қосымша құнды жасамайды, тек деректерді дерекқор, API, пайдаланушы интерфейсі және жүйенің басқа кестелері арасында механикалық түрде тасымалдайды. Бизнес-логиканың маңызды екендігі туралы танымал мифке қарамастан, қазіргі код базалары ескірген шаблондық блоктарға (легаси код) толы, олардың жалғыз мақсаты — кестелер мен компоненттер арасында деректерді беру, шешім қабылдауға немесе бизнес тиімділігін арттыруға әсер етпей.

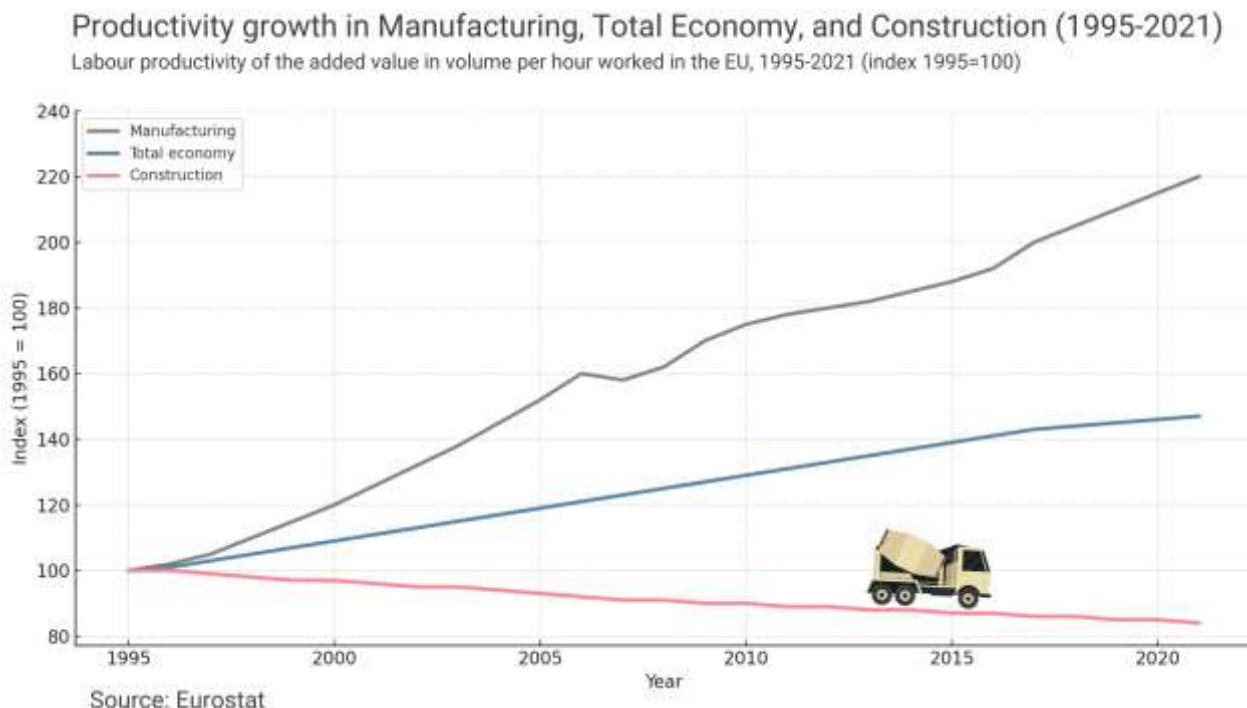
Нәтижесінде, әртүрлі дереккөздерден деректерді өңдеумен айналысатын жабық шешімдер, сөзсіз, күрделі "спагетти-экожүйелерге" айналады. Мұндай күрделі, бір-бірімен байланысқан жүйелерді тек менеджерлердің үлкен армиясы ғана жартылай қолмен жұмыс істей алады. Мұндай деректерді басқару ұйымы ресурстар тұрғысынан тиімді емес, сонымен қатар бизнес-процестерде критикалық осалдық нүктелерін тудырады, компанияны осы технологиялық лабиринттің қалай жұмыс істейтінін түсінетін тар шеңбердегі мамандарға тәуелді етеді.

Код көлемінің, қосымшалар санының және вендорлар ұсынатын концепциялардың күрделенуі ақпараттық технологиялар экожүйесінің күрделілігінің өсуіне әкелді. Бұл салада цифрландыруды

практикалық жүзеге асыруды қосымшалардың санының артуы арқылы тиімділігін төмендетті. Пайдаланушылардың қажеттіліктеріне жеткілікті назар аударылмай әзірленген бағдарламалық өнімдер, әдетте, енгізу мен қолдауға едәуір ресурстарды талап етеді, бірақ күтілетін нәтиже бермейді.

McKinsey компаниясының «Құрылыс өнімділігін арттыру» зерттеуіне сәйкес, соңғы екі онжылдықта құрылыс саласындағы еңбек өнімділігінің жаһандық өсуі жылына орташа 1%-ды құрады, ал әлемдік экономикада өсу 2,8%-ды, өңдеу өнеркәсібінде 3,6%-ды құрады. Америка Құрама Штаттарында құрылыс саласындағы еңбек өнімділігі 1960-жылдардан бері екі есе төмендеді.

Жүйелердің күрделенуі, деректердің оқшаулануы мен жабықтығы мамандар арасындағы коммуникацияны нашарлатты, бұл құрылыс саласын ең аз тиімді секторлардың бірі етті.

Жабықтық пен деректердің күрделілігі, соның салдарынан мамандар арасындағы нашар коммуникация құрылыс саласын экономиканың ең аз тиімді секторларының біріне алып келді.

McKinsey (2024) зерттеуінде «Құрылыс өнімділігін қамтамасыз ету енді міндетті емес» деп атап көрсетілгендей, ресурстардың тапшылығы мен саланың өсу қарқынын екі есе арттыруға ұмтылу жағдайында құрылыс қазіргі өнімділік деңгейінде қалуға мүмкіндік бермейді. 2023 жылы жаһандық құрылыс шығындарының 13 трлн доллардан 2040 жылға қарай 22 трлн долларға дейін өсетіні болжануда, бұл тиімділік мәселесін тек өзекті емес, сонымен қатар критикалық маңызды етеді.

Эффективтілікті арттырудың негізгі тәсілдерінің бірі — деректерді өңдейтін қосымшалар мен экожүйе құрылымдарын міндетті түрде унификациялау және оңайлату. Мұндай рационализация тәсілі корпоративтік жүйелерде жылдар бойы жинақталған артық абстракция қабаттарынан және

қажетсіз күрделіліктен арылуға мүмкіндік береді.

Силостардан деректердің біртұтас қоймасына

Ұйым жинақтаған деректер неғұрлым көп болса, олардан нақты пайда алу соғұрлым қиын болады. Ақпараттың фрагментациясы изоляцияланған силостарда сақталуымен қазіргі компаниялар бизнес-процестерінде мыңдаған әртүрлі қоймаларда сақталған материалдардан зәулім ғимарат салуға тырысатын құрылысшыларға ұқсайды. Ақпараттың артықтығы заңды маңызы бар мәліметтерге қол жеткізуді қиындатып қана қоймай, шешім қабылдауды да баяулатады: әр қадамды бір-неше рет тексеріп, растауға тура келеді.

Әрбір тапсырма немесе процесс жеке кесте немесе деректер базасына қатты байланған, ал жүйелер арасында деректер алмасу күрделі интеграцияларды талап етеді. Бір жүйедегі қателіктер мен сәйкессіздіктер басқаларында тізбекті ақауларды тудыруы мүмкін. Дұрыс емес мәндер, кешіктірілген жаңартулар және ақпараттың дубликациясы қызметкерлерді деректерді қолмен тексеруге және келісуге көп уақыт жұмсауға мәжбүр етеді. Нәтижесінде ұйым фрагментацияның салдарын жоюға көбірек уақыт жұмсайды, ал процестерді дамыту мен оңтайландыруға аз уақыт бөледі.

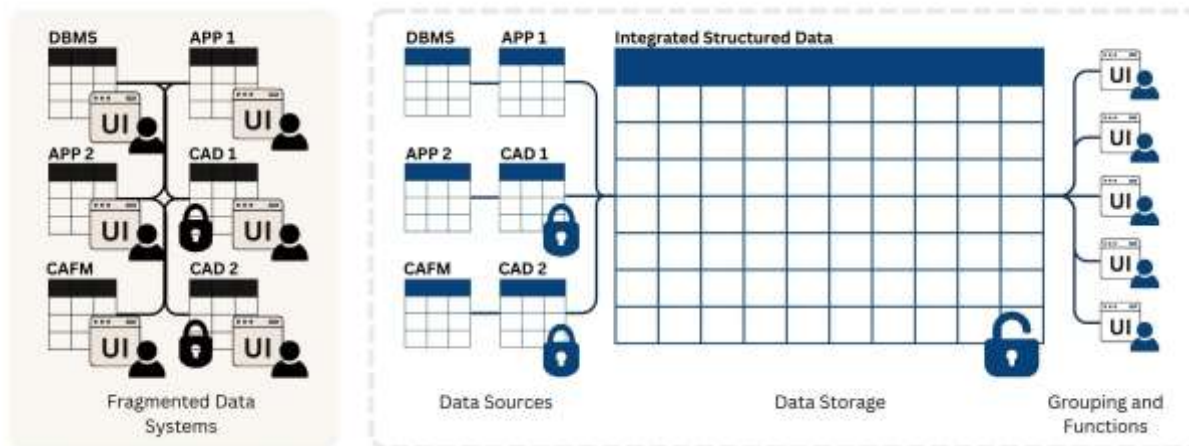
Бұл мәселе әмбебап: кейбір компаниялар хаоспен күресуді жалғастыруда, ал басқалары интеграцияда — ақпараттық ағындарды орталықтандырылған сақтау жүйесіне көшіруде шешім табуда. Мұны тапсырмалар, жобалар және объектілермен байланысты кез келген мәндерді сақтауға болатын бір үлкен кесте ретінде елестетіңіз. Онда ондаған бөлшектенген кестелер мен форматтардың орнына біртұтас байланысты сақтау пайда болады, бұл:-

- деректердің жоғалуын минимизациялауға;
- ақпаратты тұрақты келісуді жоюға;
- деректердің қолжетімділігі мен сапасын жақсартуға;
- аналитикалық өңдеуді және машиналық оқытуды жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Деректерді бір стандартқа келтіру, дереккөзге қарамастан, ақпараттың унификацияланған және машинамен оқылатын форматқа түрлендірілуін білдіреді. Мұндай деректерді ұйымдастыру олардың тұтастығын тексеруге, нақты уақытта талдауға және басқарушылық шешімдер қабылдау үшін жедел пайдалануға мүмкіндік береді.

Интеграцияланған сақтау жүйелерінің концепциясы мен олардың аналитика мен машиналық оқудағы қолданылуы туралы «Үлкен деректерді сақтау және машиналық оқу» бөлімінде толығырақ сөйлесеміз. Деректерді модельдеу және құрылымдау тақырыптары «Деректерді құрылымдық формаға түрлендіру» және «Стандарттар ойын ережелерін қалай өзгертеді: кездейсоқ файлдардан

ойластырылған деректер моделіне» бөлімдерінде егжей-тегжейлі қарастырылады.

Интеграцияланған деректер оқшаулануды жояды, ақпаратқа қолжетімділікті жақсартады және бизнес-процестерді оңтайландырады.

Деректерді құрылымдау және біріктіруден кейінгі логикалық қадам олардың тексерілуі болып табылады. Біртұтас интеграцияланған қойма болған жағдайда, бұл процесс айтарлықтай жеңілдейді: енді көптеген келісілмеген схемалар, дублирленген құрылымдар мен кестелер арасындағы күрделі өзара байланыстар жоқ. Барлық ақпарат біртұтас деректер моделіне келтірілген, бұл ішкі қарама-қайшылықтарды жояды және валидация процесін жеделдетеді. Деректерді тексеру және сапасын қамтамасыз ету – барлық бизнес-процестердің негізі аспектілері, және біз оларды кітаптың тиісті тарауларында толығырақ қарастырамыз.

Соңғы кезеңде деректер топтастырылады, сүзгіден өткізіледі және талданады. Оларға әртүрлі функциялар қолданылады: агрегаттау (қосу, көбейту), кестелер, бағандар немесе жолдар арасындағы есептеулер. Деректермен жұмыс істеу кезеңдер тізбегіне айналады: жинау, құрылымдау, тексеру, түрлендіру, аналитикалық өңдеу және соңғы қосымшаларға шығару, мұнда ақпарат практикалық міндеттерді шешу үшін пайдаланылады. Мұндай сценарийлерді құру, кезеңдерді автоматтандыру және өңдеу ағындарын құру туралы біз ETL-процестер мен data pipeline тәсіліне арналған тарауларда сөйлесеміз.

Осылайша, цифрлық трансформация – бұл ақпаратпен жұмыс істеуді жеңілдету ғана емес. Бұл деректерді басқарудағы артық күрделіліктен бас тарту, хаостан болжамдылыққа, көптеген жүйелерден басқарылатын процессқа көшу. Архитектураның күрделілігі неғұрлым төмен болса, соғұрлым қолдауға қажетті код мөлшері азаяды. Ал болашақта код мүлдем жойылып, оның орнына деректерді өздігінен талдайтын, жүйелейтін және түрлендіретін интеллектуалды агенттер пайда болуы мүмкін.

Интеграцияланған сақтау жүйелері AI агенттерін пайдалануға мүмкіндік береді

Деректер мен жүйелердің күрделілігі неғұрлым аз болса, соғұрлым код жазу және қолдау қажет

болады. Ал кодты жазуды үнемдеудің ең қарапайым тәсілі — кодтан мүлдем бас тарту, оны деректермен алмастыру. Қолданба кодының дамуы кодтан деректер модельдеріне ауысқанда, деректерге негізделген (data-driven) тәсілге қарай ауысу міндетті түрде пайда болады, өйткені бұл концепциялар мүлдем басқа ойлау тәсілін білдіреді.

Адам деректерді орталықтандырылған түрде өңдеу жолын таңдағанда, олардың рөлін басқаша көреді. Деректер тек қосымшалар үшін «шикізат» болып қалмайды — енді бұл архитектура, логика және өзара әрекеттестік негізі болып табылады.

Деректерді басқарудың дәстүрлі тәсілі әдетте қосымшалар деңгейінде басталады және құрылыс жағынан ауыр бюрократиялық жүйені еске салады: көп деңгейлі келісімдер, қолмен тексерулер, тиісті бағдарламалық өнімдер арқылы шексіз құжат нұсқалары. Цифрлық технологиялардың дамуы барысында көптеген компаниялар минимализм принципіне көшуге мәжбүр болады — тек шын мәнінде қажет және пайдаланылатын нәрсені сақтау және пайдалану.

Минимизация логикасын вендорлар қабылдады. Деректерді сақтау және өңдеу процестерін жеңілдету үшін пайдаланушылардың жұмысы офлайн қосымшалар мен құралдардың функционалынан бұлтты қызметтер мен SaaS шешімдеріне ауыстырылуда.

SaaS (Software as a Service, немесе "қызмет ретінде бағдарламалық қамтамасыз ету") концепциясы қазіргі IT-инфрақұрылымдарындағы негізгі бағыттардың бірі болып табылады, пайдаланушыларға интернет арқылы қосымшаларға қол жеткізуге мүмкіндік береді, бұл өз компьютерлерінде бағдарламалық қамтамасыз етуді орнату және қолдауды қажет етпейді.

Бір жағынан, SaaS масштабтауды, нұсқаларды басқаруды жеңілдетіп, қолдау мен қызмет көрсету шығындарын азайтты, бірақ екінші жағынан, пайдаланушыны нақты қосымшаның логикасына ғана емес, сонымен қатар провайдердің бұлттық инфрақұрылымына толық тәуелді етті. Егер қызмет істен шықса, деректер мен бизнес-процестерге қолжетімділік уақытша немесе тіпті ұзақ мерзімге бұғатталуы мүмкін. Сонымен қатар, SaaS қосымшаларын пайдалану барысында барлық пайдаланушы деректері провайдердің серверлерінде сақталады, бұл қауіпсіздік және реттеуші талаптарға сәйкестік тұрғысынан қауіптерді туындатады. Тарифтер немесе пайдалану шарттарының өзгеруі де шығындардың артуына немесе шұғыл миграция қажеттілігіне әкелуі мүмкін.

AI, LLM-агенттерінің және деректерге негізделген тәсілдің дамуы дәстүрлі қосымшалардың және SaaS орындауларының болашағына күмән келтірді. Бұрын қосымшалар мен қызметтер бизнес-логиканы басқару және деректерді өңдеу үшін қажет болса, AI-агенттердің келуімен бұл функциялар тікелей деректермен жұмыс істейтін интеллектуалды жүйелерге ауысуы мүмкін.

Дәл осы себепті IT бөлімдерінде және менеджмент деңгейінде гибриді архитектуралар, яғни AI-агенттер мен жергілікті шешімдер бұлтты қызметтерді толықтырып, SaaS платформаларына тәуелділікті азайту мәселелері жиі талқылануда.

Біз ұстанатын тәсіл дәстүрлі бизнес-қосымшалар немесе SaaS-қосымшалардың агенттер дәуірінде түбегейлі өзгеруі мүмкін екенін мойындайды. Бұл қосымшалар, негізінен, бизнес-логикасы бар CRUD [жасау, оқу, жаңарту және жою] дерекқорлары болып табылады. Алайда, болашақта бұл логика ИИ агенттеріне ауысатын болады.

Сатья Наделла, Microsoft компаниясының бас директоры, 2024 ж.

Деректерге негізделген тәсіл мен ИИ/LLM агенттерін пайдалану артық процестерді қысқартуға мүмкіндік береді, демек, қызметкерлердің жүктемесін азайтады. Деректер дұрыс ұйымдастырылған кезде, оларды талдау, визуализациялау және шешім қабылдау үшін қолдану оңайырақ болады. Шексіз есептер мен тексерулердің орнына мамандар бірнеше рет басу арқылы немесе LLM агенттері арқылы автоматты түрде дайын құжаттар мен дэшбордтар түрінде өзекті ақпаратқа қол жеткізеді.

Деректермен жұмыс істеуде бізге жасанды интеллект (ЖИ) құралдары мен үлкен тілдік модельдер (УТМ) чаты көмектеседі. Соңғы жылдары дәстүрлі CRUD операцияларынан (жасау, оқу, жаңарту, жою) үлкен тілдік модельдерді (УТМ) деректерді басқару үшін пайдалану тенденциясы байқалуда. УТМ табиғи тілдерді интерпретациялап, автоматты түрде деректер базасына сәйкес сұрауларды генерациялауға қабілетті, бұл деректерді басқару жүйелерімен өзара әрекеттесуді жеңілдетеді.-

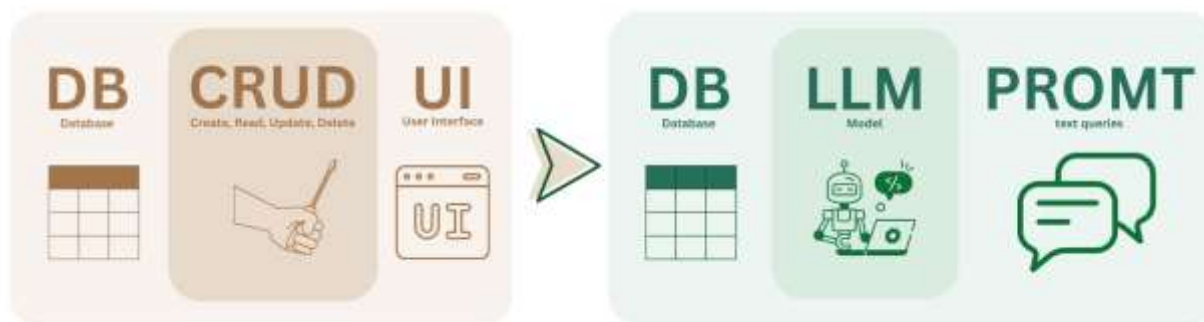

Рис. 2.23 Жасанды интеллект деректер қоймалары мен базаларымен жұмыс істеу және оларды интеграциялау бойынша шешімдерді алмастырады, дәстүрлі қосымшалар мен CRUD операцияларын біртіндеп ығыстыра отырып.

Келесі 3–6 айда ЖИ 90% кодты жазатын болады, ал 12 айдан кейін дерлік барлық код ЖИ арқылы генерациялануы мүмкін. Дарио Амодей, LLM Anthropic компаниясының бас директоры, наурыз 2025 ж.

Жасанды интеллект (AI) құралдарының жылдам дамуына қарамастан (мысалы, GitHub Copilot), 2025 жылы әзірлеушілер әлі де осы процесте маңызды рөл атқарады. AI-агенттері барған сайын пайдалы көмекшілерге айналуға: олар пайдаланушы сұрауларын автоматты түрде интерпретациялайды, SQL және Pandas сұрауларын генерациялайды (бұдан әрі — келесі тарауларда) немесе де-

рекертерді талдау үшін код жазады. Осылайша, жасанды интеллект дәстүрлі қолданушы интерфейстерін біртіндеп алмастыруда.

Жасанды интеллект модельдерінің, мысалы, тілдік модельдердің таралуы гибриді архитектуралардың дамуын ынталандырады. Біз толықтай бұлттық шешімдер мен SaaS өнімдерінен бас тартудың орнына, бұлттық қызметтерді жергілікті деректерді басқару жүйелерімен интеграциялауды көре аламыз. Мысалы, федеративті оқыту (federated learning) сезімтал деректерді бұлтқа жібермей-ақ қуатты AI модельдерін пайдалануға мүмкіндік береді. Осылайша, компаниялар өз деректерін бақылауда ұстай отырып, заманауи технологияларға қол жеткізе алады.

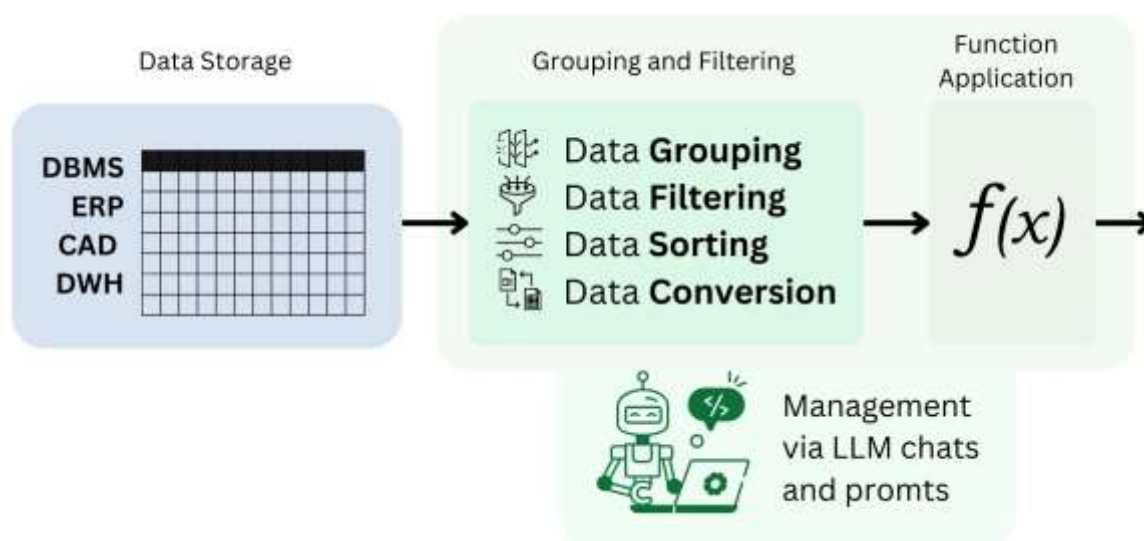

Рис. 2.24 Негізгі топтастыру, сұзу және сұрыптау операцияларын LLM чаттары жүзеге асырады.

Құрылыс саласының болашағы жергілікті шешімдер, бұлттық қуаттар және интеллектуалды модельдердің тиімді және қауіпсіз деректерді басқару жүйелерін құру үшін бірге жұмыс істеуіне негізделеді. LLM пайдаланушыларға терең техникалық білімсіз деректер базалары мен қоймаларына табиғи тілде сұраулар формулировкасын жасау арқылы өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. LLM және AI агенттері, сондай-ақ олардың қалай жұмыс істейтіні туралы біз «LLM агенттері және құрылымдық деректер форматтары» тарауында толығырақ сөйлесеміз.

Дұрыс ұйымдастырылған деректер мен LLM қолдауымен қарапайым, ыңғайлы аналитикалық құралдар ақпаратпен жұмыс істеуді жеңілдетіп қана қоймай, қателіктерді азайтуға, тиімділікті арттыруға және процестерді автоматтандыруға көмектеседі.

Деректерді жинаудан шешім қабылдауға: автоматтандыруға жол

Кітаптың келесі бөлімдерінде мамандардың өзара әрекеттесуі мен деректердің шешім қабылдау, автоматтандыру және жұмыс тиімділігін арттыру негізі ретінде қалай қызмет ететінін егжей-тегжейлі қарастырамыз. Рис. 2.25 деректерді өңдеу кезеңдерінің тізбегін көрсететін схеманың мысалын ұсынады, бұл схема деректерге негізделген тәсілдің үздіксіз жетілдіру контурын (Continuous Improvement Pipeline) иллюстрациялайды, оның кейбір бөліктері кітапта кейінірек егжей-тегжейлі

қарастырылады.

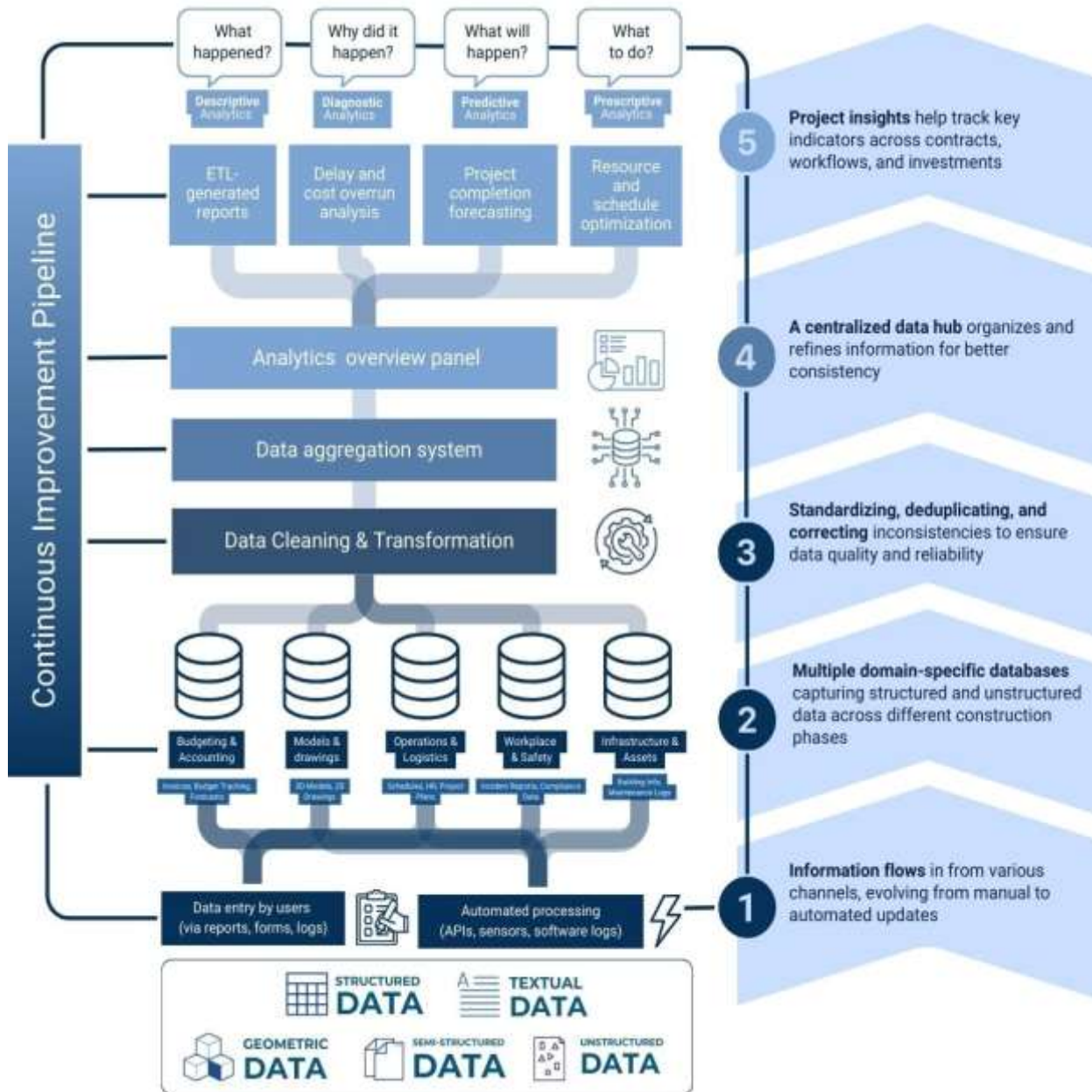

Рис. 2.25 Деректердің үздіксіз жетілдіру конвейері: құрылыс жобаларындағы деректерді өңдеу және талдау ағыны.

Орташа компанияның бизнес-процестерін сипаттайтын жүйе көп деңгейлі принципке негізделеді. Оған деректерді жинау, тазалау, агрегация, аналитикалық өңдеу және алынған нәтижелер негізінде шешім қабылдау кіреді. Біз осы кезеңдердің барлығын кітапта әрі теориялық контексте, әрі практикалық мысалдар арқылы зерттейміз:

- Бірінші деңгейде деректер енгізіледі (Рис. 3.11). Ақпарат қолмен (есептер, формалар, журналдар арқылы) және автоматтандырылған түрде (API, датчиктер, бағдарламалық жүйелер арқылы) түседі. Деректер әртүрлі құрылымда болуы мүмкін: геометриялық, мәтіндік, құрылымсыз. Осы кезеңде ақпарат ағындарын стандарттау, құрылымдау және унификациялау қажеттілігі туындайды.
- Келесі деңгей — деректерді өңдеу және түрлендіру. Бұл кезең деректерді тазалау, дубликаттарды жою, қателерді түзету және ақпаратты әрі қарай талдауға дайындау процестерін қамтиды. Бұл кезең аналитиканың сапасы деректердің тазалығы мен дәлдігіне тікелей байланысты болғандықтан, өте маңызды.
- Содан кейін деректер функционалдық бағыттар бойынша бөлінген арнайы кестелерге, деректер фреймдеріне немесе базаларға түседі: бюджеттеу және есеп, модельдер мен сызбалар, логистика, қауіпсіздік және инфрақұрылым. Мұндай бөліну ыңғайлы қолжетімділікті ұйымдастыруға және ақпаратты кросс-талдау мүмкіндігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.
- Одан кейін деректер агрегатталып, аналитикалық панельде (витрина) көрсетіледі. Мұнда сипаттамалық, диагностикалық, болжаушы және ұсынымдық аналитика әдістері қолданылады. Бұл негізгі сұрақтарға жауап беруге мүмкіндік береді: не болды, неге бұл болды, болашақта не болады және қандай әрекеттер жасау қажет. Мысалы, жүйе кідірістерді анықтап, жобалардың аяқталуын болжай алады немесе ресурстарды оңтайландыра алады.
- Соңында, соңғы деңгейде аналитикалық қорытындылар мен негізгі көрсеткіштер қалыптасады, олар келісімшарттардың орындалуын бақылауға, инвестицияларды басқаруға және бизнес процестерін жақсартуға көмектеседі. Бұл ақпарат компанияның шешім қабылдау және даму стратегиясының негізі болады.

Осылайша, деректер жинаудан стратегиялық басқаруда пайдалануға дейінгі жолдан өтеді. Кітаптың келесі бөлімдерінде біз әр кезеңді егжей-тегжейлі қарастырамыз, деректердің түрлеріне, деректерді өңдеу әдістеріне, аналитика құралдарына және құрылыс саласындағы осы тәсілдерді қолданудың нақты мысандарына ерекше назар аударамыз.

Келесі қадамдар: хаосты басқарылатын жүйеге айналдыру

Осы бөлімде біз ақпараттық силостар мәселелерін зерттеп, жүйелердің артық күрделілігінің бизнес тиімділігіне әсерін қарастырдық, деректердің, ал қосымшалардың емес, орталық рөл атқаратын бесінші өнеркәсіптік революцияға көшуін талдадық. Біз бөлшектелген ақпараттық жүйелер білім алмасуға кедергілер жасайтынын, ал ИТ ландшафтын одан әрі күрделендіру құрылыс саласындағы өнімділікті төмендетіп, инновацияларды тежейтінін көрдік.

Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған тәсілдерді күнделікті міндеттеріңізде қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

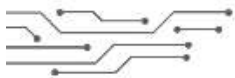
- Ақпараттық ландшафтыңызды визуализациялаңыз
- Сіз үнемі жұмыс істейтін деректер көздерінің визуалды картасын жасаңыз
- Осы картаға сіздің жұмысыңызда пайдаланатын жүйелер мен қосымшаларды қосыңыз
- Потенциалды дублирленген функционалдылықтар мен артық шешімдерді анықтаңыз
- Жүйелер арасында деректерді беру кезінде жоғалту немесе бұрмалау орын алуы мүмкін

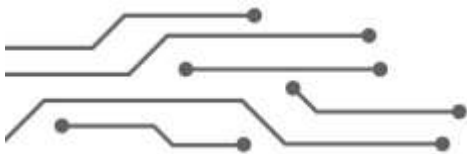
критикалық нүктелерді анықтаңыз

- Деректерді басқарудың жеке тәжірибелерін енгізіңіз
- Процестерде деректерді негізгі актив ретінде қолдану фокусын өзгертіңіз
- Транспаренттілікті қамтамасыз ету үшін деректер көздері мен өңдеу әдістемесін құжаттаңыз
- Деректердің сапасын бағалау және арттыру механизмдерін әзірлеңіз
- Деректер бір рет енгізіліп, бірнеше рет пайдаланылатындай болуға ұмтылыңыз — бұл процестерді тиімді ұйымдастырудың негізі
- Өз командаңызда деректерге негізделген (data-driven) тәсілді алға жылжытыңыз
- Әріптестер арасында деректерді алмасудың стандартталған және унификацияланған форматтарын пайдалануды ұсыныңыз
- Деректердің сапасы мен қолжетімділігіне қатысты мәселелерді командалық кездесулерде тұрақты түрде көтеріңіз.
- Сіз қолданатын құралдардың Open Source баламаларымен танысыңыз.

Кішкентайдан бастаңыз — жұмысыңыз үшін маңызды бір нақты процесс немесе деректер жиынтығын таңдаңыз да, оған деректерге негізделген тәсілді қолданыңыз, құралдардан деректерге назар аударыңыз. Бір пилоттық тапсырмада табысқа жеткеннен кейін, сіз тек практикалық тәжірибе ғана емес, сонымен қатар жаңа әдістемелердің артықшылықтарын командаңызға айқын көрсету мүмкіндігіне ие боласыз. Көптеген осы қадамдарды орындау барысында сұрақтар туындаған жағдайда, кез келген заманауи LLM-ге түсініктемелер мен көмек сұрауға болады.

Кітаптың келесі бөлімдерінде деректерді құрылымдау және унификациялау әдістерін тереңірек қарастырамыз және әртүрлі ақпаратты интеграциялаудың практикалық тәсілдерін зерттейміз. Бөлшектелген қоймалардан деректердің біртұтас экожүйелеріне көшуге ерекше назар аударылады, бұл құрылыс саласындағы цифрлық трансформацияда маңызды рөл атқарады.

III БӨЛІМ ҚҰРЫЛЫС БИЗНЕС- ПРОЦЕСТЕРІНДЕГІ ДЕРЕКТЕР ҚҰРЫЛЫСЫ

Үшінші бөлімде құрылыс саласындағы деректер типологиясы мен оларды тиімді ұйымдастыру әдістері туралы кешенді түсінік қалыптасады. Құрылымдалған, құрылымдалмаған, жартылай құрылымдалған, мәтіндік және геометриялық деректермен жұмыс істеудің сипаттамалары мен ерекшеліктері құрылыс жобалары контекстінде талданады. Салада қолданылатын әртүрлі жүйелер арасында ақпарат алмасу үшін заманауи сақтау форматтары мен протоколдары қарастырылады. Әртүрлі форматтағы деректерді біртұтас құрылымдалған ортаға айналдырудың практикалық құралдары мен әдістері, соның ішінде CAD (BIM) деректерін интеграциялау тәсілдері сипатталады. Деректердің сапасын стандарттау және валидациялау арқылы қамтамасыз ету тәсілдері ұсынылады, бұл құрылыс есептеулерінің дәлдігі үшін маңызды. Заманауи технологияларды (Python Pandas, LLM-модельдері) қолданудың практикалық аспектілері, құрылыс индустриясындағы типтік тапсырмаларды шешу үшін код мысалдарымен егжей-тегжейлі талданады. Ақпаратты басқару тәсілдерін координациялау және стандарттау үшін ұйымдастырушылық құрылым ретінде құзырет орталығын (CoE) құрудың құндылығы негізделеді.

ТАРАУ 3.1.

ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ДЕРЕКТЕР ТҮРЛЕРІ

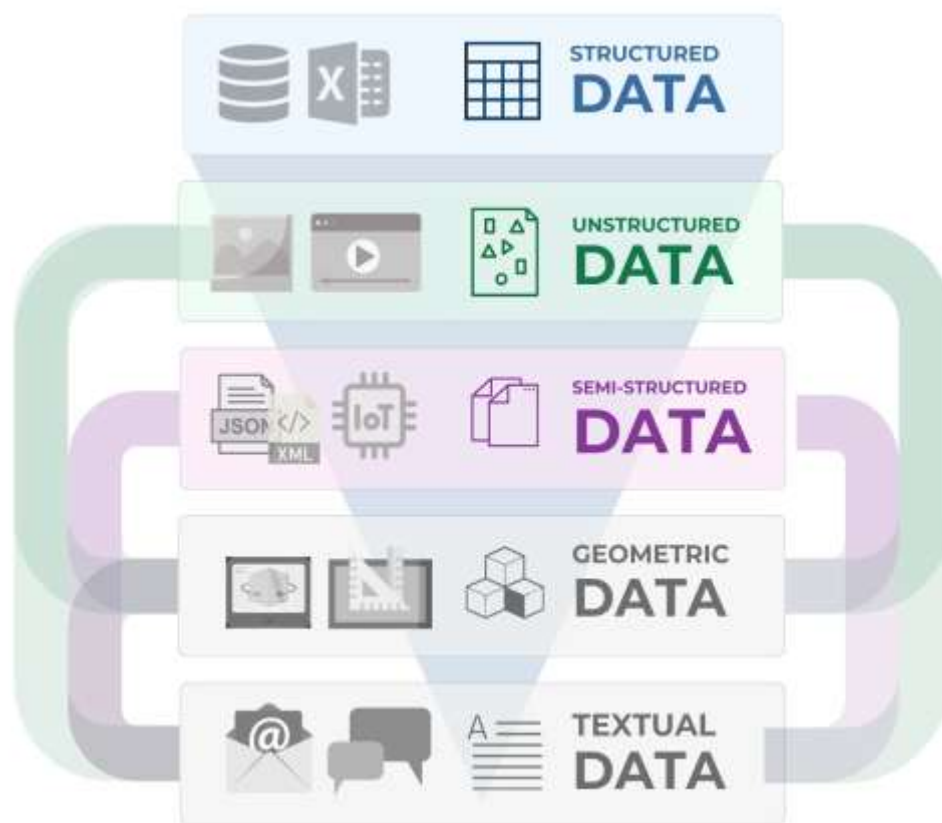
Құрылыс саласындағы ең маңызды деректер түрлері

Қазіргі құрылыс саласында компаниялардың жүйелері, қосымшалары және деректер қоймалары әртүрлі типтегі және форматтағы ақпаратпен белсенді түрде толтырылады. Құрылыс саласында жұмыс істейтін заманауи компанияның ақпараттық ландшафтын қалыптастыратын негізгі деректер типтерін егжей-тегжейлі қарастырамыз:-

- Құрылымдалған деректер: бұл деректерде нақты ұйымдастырушылық құрылым бар, мысалы, электрондық кестелер мен реляциялық деректер базалары.
- Құрылымдалмаған деректер: бұл ақпарат қатаң ережелерге сәйкес ұйымдастырылмаған. Мұндай деректерге мәтін, бейне, фотосуреттер және аудиозапистар жатады.
- Жартылай құрылымдалған деректер: бұл деректер құрылымдалған және құрылымдалмаған деректер арасында аралық орын алады. Олар құрылым элементтерін қамтиды, бірақ бұл құрылым әрдайым анық емес немесе жиі әртүрлі схемалар арқылы сипатталады. Құрылыс саласындағы жартылай құрылымдалған деректердің мысалдары: техникалық спецификациялар, жобалық құжаттама немесе орындалған жұмыстар туралы есептер.
- Мәтіндік деректер: ауызша және жазбаша коммуникациялар нәтижесінде алынған барлық нәрсені қамтиды, мысалы, электрондық пошта, жиналыстар мен кездесулердің стенограммалары.
- Геометриялық деректер: бұл деректер CAD бағдарламаларынан келеді, онда мамандар жобаның элементтерінің геометриялық деректерін визуализациялау, көлем мәндерін растау немесе қақтығыстарды тексеру үшін жасайды.

Геометриялық және мәтіндік (әріп-цифрлық) деректердің жеке категория емес екенін атап өткен жөн, олар үш деректер түрінде де болуы мүмкін. Мысалы, геометриялық деректер құрылымдалған деректердің (параметрлік CAD форматтары) бөлігі ретінде, сондай-ақ құрылымдалмаған деректердің (сканерленген сызбалар) бөлігі ретінде болуы мүмкін. Мәтіндік деректер де, сәйкесінше, деректер базаларында (құрылымдалған деректер) ұйымдастырылуы мүмкін, сондай-ақ нақты құрылымы жоқ құжаттар түрінде болуы мүмкін.

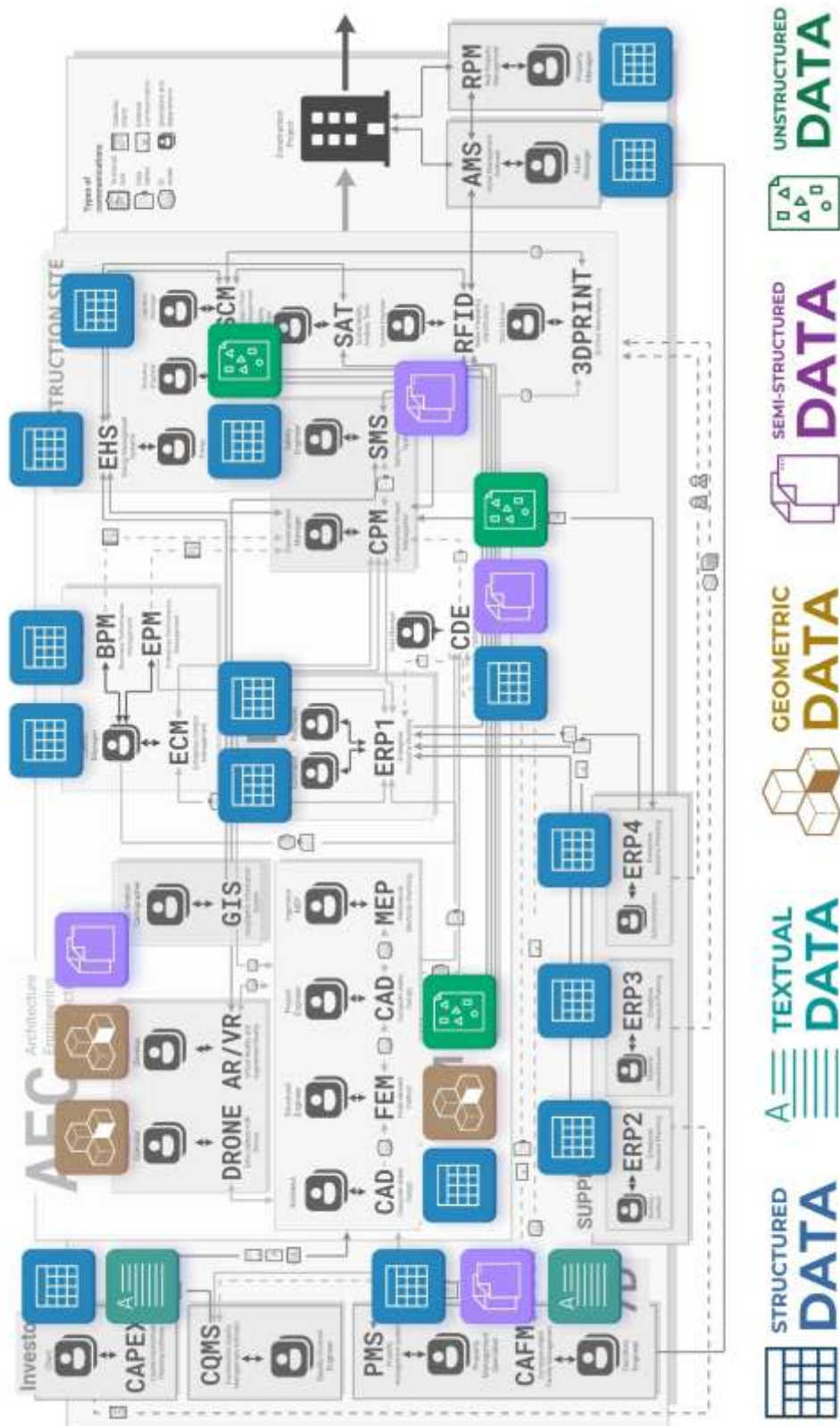
Құрылыс компаниясындағы әрбір деректер түрі — компанияның ақпараттық активтер мозаикасындағы бірегей элемент. Құрылыс алаңдарынан алынған суреттер мен жиналыстардың аудиозапистары сияқты құрылымдалмаған деректерден, кестелер мен деректер базаларын қамтитын құрылымдалған жазбаларға дейін — әрбір элемент компанияның ақпараттық ландшафтының қалыптасуында маңызды рөл атқарады.

Инженерлер мен деректермен жұмыс істейтін менеджерлер құрылыс саласында қолданылатын барлық деректер түрлерімен жұмыс істеуді үйренуі тиіс.

Міне, құрылыс саласында қолданылатын кейбір жүйелер мен оларға қатысты деректер түрлерінің тізімі (Рис. 3.12): -

- ERP (Enterprise Resource Planning) - әдетте құрылымдалған деректерді өңдейді, кәсіпорын ресурстарын басқаруға және әртүрлі бизнес процестерін интеграциялауға көмектеседі.
- CAD (Computer-Aided Design) BIM (Building Information Modeling) жүйесімен бірге - құрылыс жобаларын жобалау және модельдеу үшін геометриялық және жартылай құрылымдалған деректерді пайдаланады, жобалау кезеңінде ақпараттың дәлдігі мен үйлесімділігін қамтамасыз етеді.
- GIS (Geographic Information Systems) - картографиялық деректер мен кеңістіктік қатынастарды жасау және талдау үшін геометриялық және құрылымдалған деректермен жұмыс істейді.
- RFID (Radio-Frequency Identification) - құрылыс алаңында материалдар мен жабдықтарды тиімді бақылау үшін радиожілік идентификациясы арқылы жартылай құрылымдалған деректерді пайдаланады.
- ECM (Engineering Content Management) — техникалық сызбалар мен жобалық құжаттама сияқты жартылай құрылымдалған және құрылымдалмаған деректерді, инженерлік деректер мен құжаттаманы басқару жүйесі.

Әр түрлі форматтар мен деректер әр түрлі жүйелерді толтырады, кешенді интеграция үшін қолайлы формаға аударуды талап етеді.

Бұл және көптеген басқа жүйелер компанияның құрылымдалған кестелік деректерден бастап күрделі геометриялық модельдерге дейінгі кең ауқымды деректерді басқаруға мүмкіндік береді, жобалау, жоспарлау және құрылыс басқару процестерінде интеграцияланған өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді.

Қарапайым диалог мысалында (Рис. 3.13) құрылыс жобасының мамандары әртүрлі деректер түрлерімен алмасады: -

- Архитектор: "Клиенттің тілектерін ескере отырып, мен шатырда демалыс аймағын қостым. Жаңа дизайнмен танысыңыз" (геометриялық деректер - модель).
- Инженер-конструктор: "Жоба алынды. Мен жаңа демалыс аймағы үшін шатырдың көтергіш қабілетін есептеймін" (құрылымдалған және жартылай құрылымдалған деректер - есептеу кестелері).
- Сатып алу менеджері: "Демалыс аймағы үшін материалдардың спецификациялары мен саны қажет, сатып алуды ұйымдастыру үшін" (мәтіндік және жартылай құрылымдалған деректер - тізімдер мен спецификациялар).
- Еңбек қорғау және қауіпсіздік инженері: "Жаңа аймақ туралы мәліметтер алдым. Тәуекелдерді бағалап, қауіпсіздік жоспарын жаңартып жатырмын" (жартылай құрылымдық деректер - құжаттар мен жоспарлар).
- BIM-моделдеу маманы: "Жұмыс құжаттамасын түзету үшін жобаның жалпы моделіне өзгерістер енгізу" (геометриялық деректер және жартылай құрылымдық деректер).
- Жоба жетекшісі: "Демалыс аймағын жұмыс кестесіне енгіземін. Жобаны басқару жүйесінде кестелер мен ресурстарды жаңартып жатырмын" (құрылымдық және жартылай құрылымдық деректер - кестелер мен жоспарлар).
- Нысандарды басқару маманы (FM): "Мен демалыс аймағын болашақта қызмет көрсету үшін деректерді дайындап, оларды мүлікті басқару жүйесіне енгіземін" (құрылымдық және жартылай құрылымдық деректер - техникалық қызмет көрсету нұсқаулары мен жоспарлары).

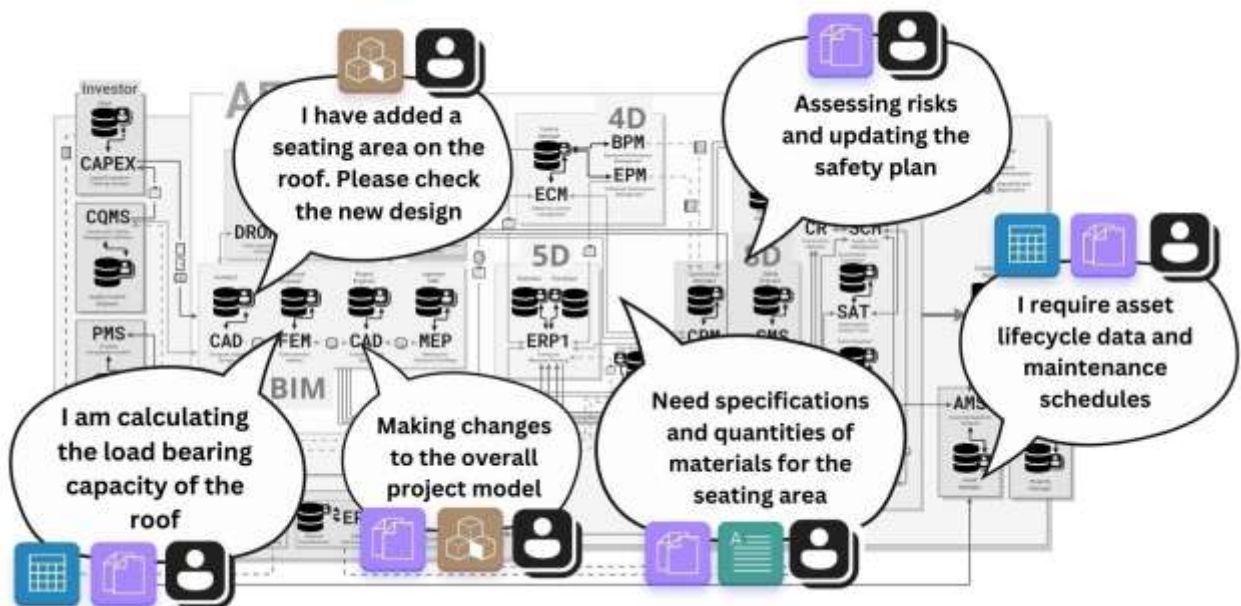

Рис. 3.13 Мамандар арасындағы байланыс мәтін деңгейінде де, деректер деңгейінде де жүзеге асырылады.

Әрбір маман әртүрлі деректер түрлерімен жұмыс істейді, бұл команда арасындағы тиімді өзара әрекеттесуді және жобаның сәтті орындалуын қамтамасыз етеді. Құрылымдық, жартылай құрылымдық және құрылымдық емес деректер арасындағы айырмашылықтарды түсіну, олардың цифрлық бизнес-процестердегі ерекше рөлін түсінуге мүмкіндік береді. Әр түрлі деректер формаларының бар екенін білу ғана емес, сонымен қатар оларды қалай, қайда және не үшін қолдану керектігін түсіну маңызды.

Жақында осындай әртүрлі деректерді біріктіру идеясы амбициялық, бірақ қиын жүзеге асырылатын болып көрінген. Бүгінгі күні бұл күнделікті практикаға айналды. Әртүрлі схемалар мен құрылымдардың деректерін интеграциялау қазіргі ақпараттық жүйелер архитектурасының ажырамас бөлігіне айналды.

Келесі тарауларда құрылымдық, жартылай құрылымдық және құрылымдық емес деректерді біртұтас келісілген көрініске біріктіруге мүмкіндік беретін негізгі стандарттар мен тәсілдерді егжей-тегжейлі қарастырамыз. Құрылымдық деректер мен реляциялық деректер базаларына ерекше назар аударылады - құрылыс саласындағы ақпаратты сақтау, өңдеу және талдау үшін негізгі механизмдер.

Структураланған деректер

Құрылыс саласында ақпарат көптеген көздерден - сызбалар, спецификациялар, кестелер мен есептерден келеді. Бұл ағынды тиімді басқару үшін деректерді құрылымдау қажет. Құрылымдық деректер ақпаратты ыңғайлы, оқуға жеңіл және қолжетімді түрде ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

JB Knowledge компаниясының 5-ші жыл сайынғы құрылыс технологиялары туралы есебіне сәйкес [17], құрылыс жобаларын басқару мамандарының 67%-ы жұмыстардың тиімділігін қолмен немесе электрондық кестелер арқылы бақылап, бағалайды.

Құрылымдық деректердің ең кең таралған форматтарының бірі XLSX және CSV болып табылады. Олар электрондық кестелерде ақпаратты сақтау, өңдеу және талдау үшін кеңінен қолданылады. Мұндай кестелерде деректер жолдар мен бағандар түрінде ұсынылған, бұл оларды оқу, өңдеу және талдау үшін ыңғайлы етеді.

Microsoft компаниясы жасаған XLSX форматы XML құрылымдарын пайдалану негізінде құрылған және ZIP алгоритмімен архивтеледі. Форматтың негізгі ерекшеліктері:

- Күрделі формулаларды, диаграммаларды және макростарды қолдау.
- Деректерді әртүрлі парақтарда сақтау және ақпаратты форматтау мүмкіндігі.
- Microsoft Excel ортасында жұмыс істеуге оңтайландырылған, бірақ басқа офис пакеттерімен де үйлесімді.

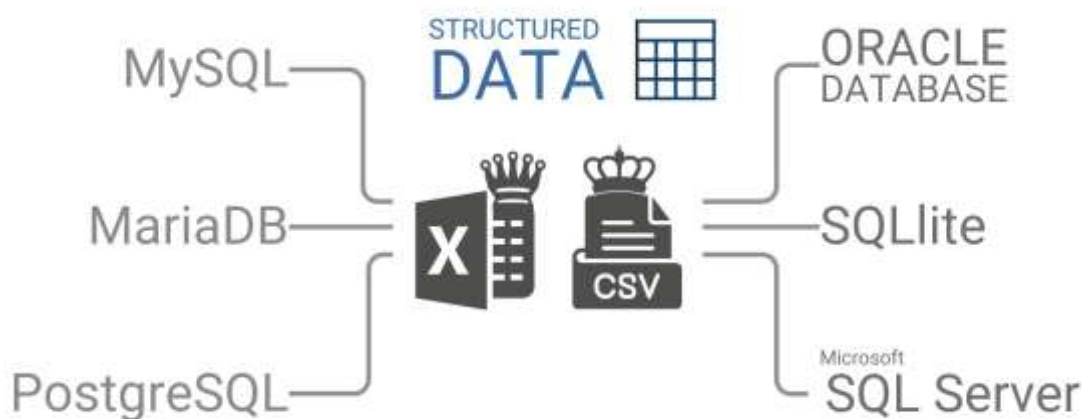
CSV форматы - бұл мәндер үтірлермен, нүкте-үтірлермен немесе басқа бөлгіш символдармен бөлінген қарапайым мәтіндік файл. Негізгі артықшылықтары:

- Әртүрлі бағдарламалар мен операциялық жүйелермен әмбебап үйлесімділік.
- Деректер базалары мен аналитикалық жүйелерге импорт/экспорт үшін ыңғайлылық.

■ Тіпті мәтіндік редакторларда өңдеудің жеңілдігі.

Дегенмен, CSV формулалар мен форматтауды қолдамайды, сондықтан оның негізгі қолданылуы - жүйелер арасында деректер алмасу және ақпаратты жаппай жаңарту. Өзінің әмбебаптығы мен платформалардан тәуелсіздігі арқасында CSV гетерогенді ИТ-орталарында деректерді беру үшін танымал құралға айналды.

XLSX және CSV форматтары құрылымдық деректермен жұмыс істейтін әртүрлі жүйелер арасында байланыстырушы буын ретінде қызмет етеді. Олар әсіресе оқылымдылық, қолмен өңдеу және негізгі үйлесімділік маңызды тапсырмаларда пайдалы.

XLSX және CSV форматтары құрылымдық деректермен жұмыс істейтін әртүрлі жүйелер арасында байланыстырушы буын болып табылады.

Платформадан тәуелсіздік CSV-ны гетерогенді ИТ-орталарында және жүйелерде деректерді беру үшін ең танымал формат етеді.

Дегенмен, XLSX және CSV жоғары өнімді есептеулер немесе үлкен көлемдегі деректерді ұзақ мерзімді сақтау үшін арналмаған. Мұндай мақсаттар үшін Apache Parquet, Apache ORC, Feather, HDF5 сияқты заманауи құрылымдық форматтар қолданылады. Бұл форматтарды біз «Үлкен деректерді сақтау: танымал форматтарды талдау және олардың тиімділігі» атты кітаптың тоғызыншы бөлімінде толығырақ қарастырамыз.

Практикада Excel XLSX форматымен көбінесе шағын тапсырмалар мен рутиналық процестерді автоматтандыру үшін қолданылады. Күрделі сценарийлер деректерді басқару жүйелерін, мысалы, ERP, PMIS CAFM, CPM, SCM және басқаларын пайдалануды талап етеді. Дәл осы жүйелерде компанияның ақпараттық ағындарын ұйымдастыру мен басқаруға негіз болатын құрылымдық деректер сақталады.

Құрылыс саласында қолданылатын заманауи деректерді басқару ақпараттық жүйелері деректерді кесте түрінде ұйымдастырылған құрылымдық деректерге сүйенеді. Үлкен ақпарат көлемін сенімді,

масштабталатын және тұтас басқару үшін қосымша және жүйе әзірлеушілері реляциялық деректер базасын басқару жүйелеріне (RDBMS) жүгінеді.

Реляциялық деректер базалары RDBMS және SQL сұраныс тілі

Деректерді тиімді сақтау, өңдеу және талдау үшін реляциялық деректер базалары (RDBMS) қолданылады - бұл ақпаратты кестелерде белгілі бір қатынастармен ұйымдастыратын деректерді сақтау жүйелері.

Деректер, RDBMS-те ұйымдастырылған, тек цифрлық ақпаратты білдірмейді; олар транзакциялар мен әртүрлі жүйелер арасындағы өзара әрекеттестіктің негізі болып табылады.

Ең көп таралған реляциялық деректер базасын басқару жүйелерінің бірнешеуі:-

- MySQL (Open Source) - LAMP (Linux, Apache, MySQL, PHP/Perl/Python) стекинің құрамына кіретін ең танымал RDBMS-тердің бірі. Веб-дамытуда қарапайымдылығы мен жоғары өнімділігі арқасында кеңінен қолданылады.
- PostgreSQL (Open Source) - сенімділігі мен кеңейтілген мүмкіндіктерімен танымал қуатты объектілік-реляциялық жүйе. Күрделі корпоративтік шешімдер үшін қолайлы.
- Microsoft SQL Server – Microsoft компаниясының коммерциялық жүйесі, корпоративтік ортада кеңінен қолданылып, компанияның басқа өнімдерімен интеграциясы мен жоғары қауіпсіздік деңгейімен ерекшеленеді.
- Oracle Database – ірі кәсіпорындар мен критикалық маңызды қосымшаларда қолданылатын ең қуатты және сенімді СУБД-лардың бірі.
- IBM DB2 – ірі корпорацияларға бағытталған, жоғары өнімділік пен сенімділікті қамтамасыз етеді.
- SQLite (Ашық код) – мобильді қосымшалар мен автономды жүйелер, мысалы, CAD (BIM) жобалау бағдарламалары үшін тамаша жарамды жеңіл встраиваемая база деректері.
- Құрылыс бизнесінде танымал деректер базасын басқару жүйелері - MySQL, PostgreSQL, Microsoft SQL Server, Oracle® Database, IBM® DB2 және SQLite - құрылымдалған деректермен жұмыс істейді. Бұл СУБД-лар бизнес-процестер мен қосымшаларды басқару үшін қуатты және икемді шешімдерді ұсынады, шағын веб-сайттардан бастап ауқымды корпоративтік жүйелерге дейін (Рис. 3.21). -

Statista [48] деректері бойынша, 2022 жылы реляциялық деректер базасын басқару жүйелері (RDBMS) жалпы қолданылатын DBMS-тің шамамен 72%-ын құрады.

	Rank			DBMS	Database Model	Open Source vs Commercial
	Mar2025	Feb2025	Mar2024			
	1.	1.	1.	Oracle®	Relational, Multi-model	Commercial
	2.	2.	2.	MySQL	Relational, Multi-model	Open Source
	3.	3.	3.	Microsoft® SQL Server	Relational, Multi-model	Commercial
	4.	4.	4.	PostgreSQL	Relational, Multi-model	Open Source
	5.	5.	5.	MongoDB	Document, Multi-model	Open Source
	6.	7.	9.	Snowflake®	Relational	Commercial
	7.	6.	6.	Redis®	Key-value, Multi-model	Open Source
	8.	8.	7.	Elasticsearch®	Multi-model	Open Source
	9.	9.	8.	IBM Db2	Relational, Multi-model	Commercial
	10.	10.	10.	SQLite	Relational	Open Source
	11.	11.	12.	Apache Cassandra®	Multi-model	Open Source
	12.	12.	11.	Microsoft Access®	Relational	Open Source
	13.	13.	17.	Databricks®	Multi-model	Commercial
	14.	14.	13.	MariaDB	Relational, Multi-model	Open Source
	15.	15.	14.	Splunk	Search engine	Commercial
	16.	16.	16.	Amazon DynamoDB	Multi-model	Commercial
	17.	17.	15.	Microsoft Azure SQL	Relational, Multi-model	Commercial

Рис. 3.15 DBMS рейтингінде құрылымдалған деректер базаларын қолданудың танымалдығы (көкпен белгіленген) (по материалам [49]).

Ашық кодты деректер базаларын орнату өте оңай – тіпті терең техникалық білімсіз. PostgreSQL, MySQL немесе SQLite сияқты ашық кодты жүйелер тегін қолжетімді және Windows, macOS және Linux операциялық жүйелерінің көпшілігінде жұмыс істейді. Бар болғаны, жобаның ресми сайтына кіріп, орнатушыны жүктеп алып, нұсқауларды орындау қажет. Көп жағдайда орнату 10–15 минуттан аспайды. Біз осындай деректер базасын төртінші бөлімде модельдеп, жасаймыз (Рис. 4.38).-

Егер сіздің компанияңызда бұлтты қызметтер (мысалы, Amazon Web Services, Google Cloud немесе Microsoft Azure) қолданылса, онда деректер базасын бірнеше рет басу арқылы орналастыруға болады – платформа сізге орнату үшін дайын шаблондарды ұсынады. Кодтың ашықтығы арқасында, мұндай базаларды өз міндеттеріңізге оңай бейімдеуге болады, ал үлкен пайдаланушылар қауымдастығы кез келген мәселені шешуге көмектеседі.

RDBMS көптеген бизнес-қосымшалар мен аналитикалық платформалардың негізі болып табылады (Рис. 3.16), олар компанияларға деректерді тиімді сақтау, өңдеу және талдау мүмкіндігін береді – демек, негізделген және уақтылы шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.-

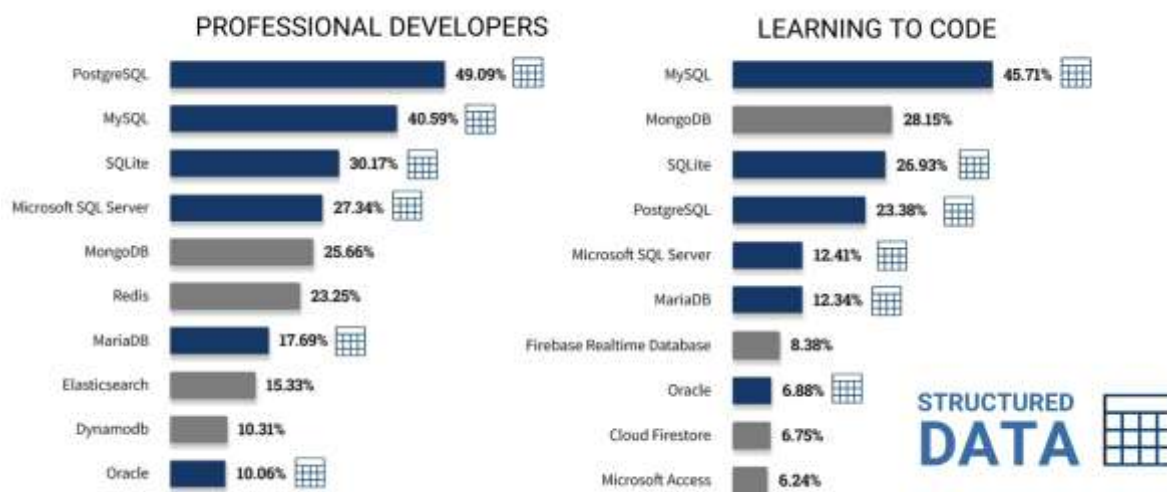

Рис. 3.16 StackOverflow (ең ірі IT форум) сайтында әзірлеушілер арасында өткен жылы қандай деректер базаларын қолданғаны және келесі жылы қандай деректер базаларын қолданғысы келетіні туралы сауалнама (RDBMS көк түспен ерекшеленген) (по материалам [50]).

RDBMS деректердің сенімділігін, келісімділігін, транзакцияларды қолдауды қамтамасыз етеді және SQL (Structured Query Language) қуатты сұраныс тілін пайдаланады, ол аналитикада жиі қолданылады және деректер базасында сақталған ақпаратты оңай алуға, өзгертуге және талдауға мүмкіндік береді. SQL реляциялық жүйелерде деректермен жұмыс істеудің негізгі құралы болып табылады.

Деректер базаларындағы SQL сұраныстары және жаңа трендтер

Реляциялық деректер базаларында жиі қолданылатын SQL тілінің негізгі артықшылығы, басқа ақпаратты басқару әдістерімен (мысалы, классикалық электрондық кестелер Excel арқылы) салыстырғанда, өте үлкен деректер базаларын жоғары сұраныс өңдеу жылдамдығымен қолдауда жатыр.

Структурланған сұрау тілі (SQL) – реляциялық деректер базаларында ақпаратты сақтау, өңдеу және талдау үшін арналған мамандандырылған бағдарламалау тілі. SQL деректерді жасау, басқару және оларға қол жеткізу үшін қолданылады, бұл ақпаратты тиімді түрде табуға, сүзуге, біріктіруге және агрегаттауға мүмкіндік береді. Ол деректерге қол жеткізудің негізгі құралы болып табылады, ақпарат сақтау орындарымен өзара әрекеттесудің ыңғайлы және формализденген тәсілін қамтамасыз етеді.

Эволюция SEQUEL-SQL жүйелерінің маңызды өнімдері мен компаниялары, мысалы, Oracle, IBM DB2, Microsoft SQL Server, SAP, PostgreSQL және MySQL арқылы өтеді, және SQLite пен MariaDB-нің пайда болуымен аяқталады. SQL кестелермен жұмыс істеу мүмкіндіктерін ұсынады, олар Excel-де жоқ, бұл деректермен жұмысты масштабталатын, қауіпсіз және автоматтандыруға ыңғайлы етеді.

- Деректер құрылымдарын жасау және басқару (DDL): SQL-де дерекқорда кестелерді жасау,

өзгерту және жою, олардың арасындағы байланыстарды орнату және деректерді сақтау құрылымдарын анықтау мүмкіндігі бар. Ал Excel-де жұмыс фиксирленген парақтар мен ұяшықтармен жүргізіледі, парақтар мен деректер жиынтықтары арасында нақты байланыстар жоқ.

- Деректермен операциялар (DML): SQL үлкен көлемдегі деректерді жаппай қосуға, өзгертуге, жоюға және жылдам шығарып алуға мүмкіндік береді, күрделі сұрауларды фильтрациялау, сұрыптау және кестелерді біріктіру арқылы орындау (Сурет 3.17). Excel-де үлкен ақпарат көлемін өңдеу қолмен әрекеттерді немесе арнайы макростарды талап етеді, бұл процесті баяулатып, қателіктердің ықтималдығын арттырады.
- Қол жеткізуді басқару (DCL): SQL деректерге қол жеткізу құқықтарын әртүрлі пайдаланушылар арасында шектеуге мүмкіндік береді, ақпаратты өңдеу немесе қарау мүмкіндігін шектейді. Ал Excel-де қол жеткізу не жалпы (файлды беру кезінде), не бұлттық қызметтер арқылы құқықтарды бөлу үшін күрделі параметрлеуді талап етеді.

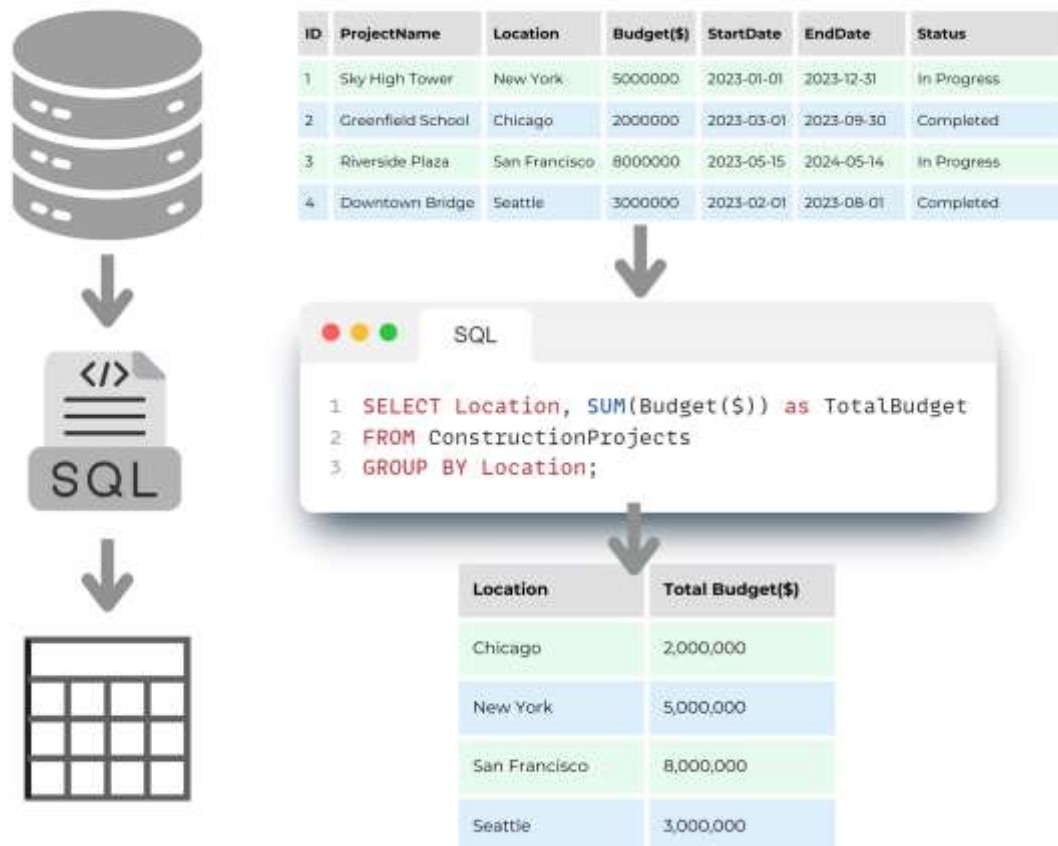

Рис. 3.17 DML мысалы SQL: деректерді автоматты өңдеу үшін бірнеше код жолдарын пайдалана отырып, жылдам өңдеу, топтау және агрегаттау.

Excel деректермен жұмыс істеуді визуалды және интуитивті құрылымымен жеңілдетеді. Алайда, деректер көлемі артқан сайын Excel-дің өнімділігі төмендейді. Excel сонымен қатар сақталатын деректер көлеміне қатысты шектеулерге тап болады – максимум бір миллион жол, және өнімділік осы шекке жетпей-ақ төмендейді. Сондықтан, Excel шағын деректер көлемдерімен визуализация және манипуляция жасау үшін қолайлы болып көрінгенімен, үлкен деректер массивтерімен жұмыс

істеу үшін SQL әлдеқайда тиімдірек.

Келесі кезең құрылымдық деректерді дамытуда бағандық деректер базаларының (Columnar Databases) пайда болуы болды, олар дәстүрлі реляциялық деректер базаларына балама болып табылады, әсіресе едәуір үлкен деректер көлемдері мен аналитикалық есептеулер жүргізу кезінде. Жолдық СУБД-лерден айырмашылығы, мұнда деректер жол бойынша емес, баған бойынша сақталады. Классикалық деректер базаларымен салыстырғанда, бұл мүмкіндік береді:

- Деректердің бағандарындағы біртекті мәліметтерді тиімді сығу арқылы сақтау көлемін азайту.
- Аналитикалық сұраныстарды жеделдету, себебі тек қажетті бағандар оқылады, ал бүкіл кесте емес.
- Big Data және деректер қоймалары, мысалы, Data Lakehouse архитектурасында жұмысын оңтайландыру.

Колоначалық дерекқорлар, Pandas DataFrame, Apache Parquet, HDF5 және олардың негізінде деректерді талдау мен өңдеу мақсатында Big Data сақтау қоймаларын құру туралы біз осы кітаптың келесі тарауларында – «DataFrame: әмбебап кестелік деректер форматы» және «Деректерді сақтау форматтары мен Apache Parquet-пен жұмыс: DWH деректер қоймалары мен Data Lakehouse архитектурасы» – толығырақ сөйлесетін боламыз.

Структураланбаған деректер

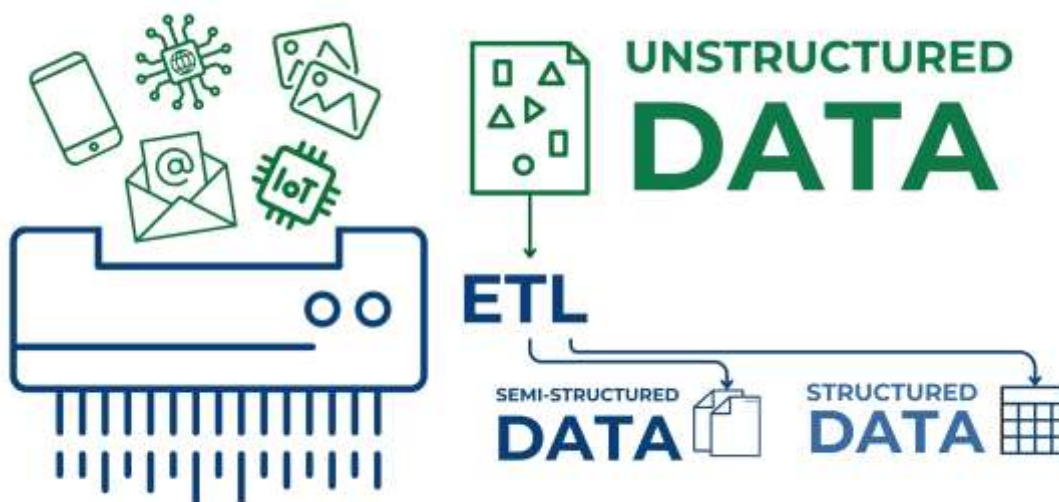
Қолданбалар мен ақпараттық жүйелерде пайдаланылатын деректердің басым бөлігі құрылымдық формада болса да, құрылыс саласында өндірілетін ақпараттың көп бөлігі құрылымдалмаған деректер түрінде ұсынылады — суреттер, бейнелер, мәтіндік құжаттар, дыбыс жазбалары және басқа контент түрлері. Бұл әсіресе құрылыс, пайдалану және техникалық бақылау кезеңдерінде, визуалды және мәтіндік ақпараттың басым болуымен байланысты.

Құрылымдалмаған деректер — бұл алдын ала белгіленген модель немесе құрылымға ие емес, дәстүрлі жолдар мен бағандарда ұйымдастырылмаған ақпарат, мысалы, деректер базасы немесе кестелерде.

Жалпы түрде құрылымдалмаған деректерді екі категорияға бөлуге болады:

- Адамдармен өндірілген құрылымдалмаған деректер, оған әртүрлі адам жасаған контент түрлері жатады: мәтіндік құжаттар, электрондық хаттар, суреттер, бейнелер және т.б.
- Машиналармен өндірілген құрылымдалмаған деректер құрылғылар мен датчиктер арқылы жасалады: бұл журнал файлдары, GPS деректері, Internet of Things (IoT) нәтижелері және, мысалы, құрылыс алаңынан алынған басқа телеметриялық ақпарат.

Құрылымдалған деректерден айырмашылығы, олар кестелер мен деректер базасында ыңғайлы ұйымдастырылған, құрылымдалмаған деректер ақпараттық жүйелерге интеграцияланар алдында қосымша өңдеу кезеңдерін талап етеді. Автоматтандырылған жинау, талдау және мұндай деректерді түрлендіру технологияларын пайдалану құрылыс тиімділігін арттыру, қателіктерді азайту және адам факторының әсерін минимизациялау үшін жаңа мүмкіндіктер ашады.

Құрылымдалмаған деректерді өңдеу полуструктураланған және құрылымдалған деректерге түрлендіруден басталады.

Құрылымдалмаған деректер барлық ақпараттың 80%-на дейінгі бөлігін құрайды, сондықтан біз олардың түрлері мен өңдеуін кітаптың келесі тарауларында мысалдармен егжей-тегжейлі қарастырамыз.

Талқылауды жеңілдету үшін мәтіндік деректерді жеке категорияға бөліп алайық. Олар құрылымдалмаған деректердің бір түрі болғанымен, олардың құрылыс саласындағы маңыздылығы мен таралуы ерекше назар аударуды талап етеді.

Мәтіндік деректер: структура мен структураланбаған хаос арасында

Құрылыс саласындағы мәтіндік деректер әртүрлі форматтар мен ақпарат түрлерін қамтиды, қағаз құжаттардан бастап, құрылыс алаңындағы хат алмасу, әңгімелер, жұмыс хаттамалары және ауызша кездесулер сияқты бейресми байланыс әдістеріне дейін. Барлық осы мәтіндік деректер құрылыс жобаларын басқару үшін маңызды ақпаратты қамтиды - жобалық шешімдер мен жоспарлардағы өзгерістерден бастап, қауіпсіздік мәселелерін талқылау және мердігерлер мен клиенттермен келіссөздер жүргізуге дейін.-

Мәтіндік деректер, жобаның қатысушылары арасындағы байланыс үшін ең танымал ақпарат түрлерінің бірі.

Мәтіндік ақпарат формализован және құрылымдалмаған болуы мүмкін. Формализован деректерге Word (.doc,.docx), PDF форматындағы құжаттар, сондай-ақ жиналыс хаттамаларының мәтіндік файлдары (.txt) жатады. Неформализован деректер мессенджерлер мен поштадағы хат алмасуды, жиналыстардың стенограммаларын (Teams, Zoom, Google Meet), сондай-ақ талқылаулардың дыбыс жазбаларын (.mp3,.wav) қамтиды, олар мәтінге түрлендіруді талап етеді.

Бірақ ресми сұраулар, келісім шарттардың шарттары және электрондық хабарламалар сияқты жазбаша құжаттар әдетте белгілі бір құрылымға ие болса, ауызша хабарламалар мен жұмыс хат алмасулары жиі құрылымсыз болып қалады, бұл олардың талдауын және жобаларды басқару жүйелеріне интеграциясын қиындатады.

Мәтіндік деректерді тиімді басқарудың кілті — оларды құрылымдалған форматқа түрлендіру. Бұл өңделген ақпаратты құрылымдалған деректермен жұмыс істейтін қолданыстағы жүйелерге автоматты түрде интеграциялауға мүмкіндік береді.

Рис. 3.110 Мәтіндік контентті құрылымдалған деректерге түрлендіру.

Мәтіндік ақпаратты тиімді пайдалану үшін оны автоматты түрде құрылымдалған формаға түрлендіру қажет (Рис. 3.110). Бұл процесс әдетте бірнеше кезеңді қамтиды:-

- Мәтінді тану (OCR) — құжаттар мен сызбалардың кескіндерін машиналық оқуға жарамды форматқа түрлендіру.
- Мәтінді талдау (NLP) — жобамен байланысты негізгі параметрлерді (күндер, сомалар және сандар) автоматты түрде анықтау.
- Деректерді классификациялау — ақпаратты категорияларға (қаржы, логистика, тәуекелдерді басқару) бөлу.

Танылған және классификацияланғаннан кейін құрылымдалған деректер базаларға интеграцияланып, автоматтандырылған есеп беру және басқару жүйелерінде пайдаланылуы мүмкін.

Полуструктураланған және әлсіз структураланған деректер

Полуструктурленген деректер белгілі бір деңгейде ұйымдастыруды қамтиды, бірақ қатаң схема немесе құрылымға ие емес. Мұндай ақпарат құрылымдалған элементтерді (мысалы: күндер, қызметкерлердің аттары және орындалған тапсырмалар тізімдері) қамтығанымен, ұсыныс форматы әртүрлі жобаларда немесе тіпті жеке қызметкерлерде айтарлықтай өзгеруі мүмкін. Мұндай

деректерге жұмыс уақытының есеп журналдары, орындалған жұмыстар туралы есептер және әртүрлі форматта ұсынылуы мүмкін графиктер жатады.

Полуструктурленген деректерді талдау құрылымсыз деректерге қарағанда жеңіл, алайда оларды стандартталған жобаларды басқару жүйелеріне интеграциялау үшін қосымша өңдеуді талап етеді.

Полуструктурленген деректермен жұмыс істеу, құрылымның тұрақты өзгеруімен сипатталатын, елеулі қиындықтарды туындатады. Бұл деректер құрылымының өзгергіштігі әрбір полуструктурленген дереккөзді өңдеу және талдау үшін жеке тәсілдерді талап етеді.

Бірақ құрылымсыз деректермен жұмыс істеу үлкен күш-жігерді талап етсе, полуструктурленген деректерді өңдеу салыстырмалы түрде қарапайым әдістер мен құралдар арқылы жүзеге асырылуы мүмкін.

Әлсіз құрылымдалған деректер — минималды немесе толық емес құрылыммен сипатталатын жалпы термин. Көбінесе бұл мәтіндік құжаттар, чаттар, электрондық хаттар, мұнда жеке метадеректер (мысалы, күн, жіберуші) кездеседі, бірақ ақпараттың көп бөлігі хаостық түрде ұсынылады.

Құрылыс саласында әлсіз құрылымдалған деректер әртүрлі процестерде кездеседі. Мысалы, оларға мыналар жатады:

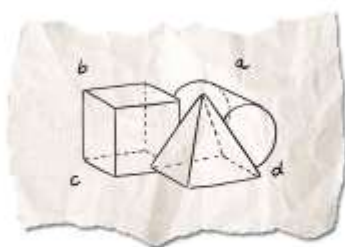
- Сметалық есептеулер мен коммерциялық ұсыныстар – материалдар, көлемдер және бағалар туралы деректерді қамтитын, бірақ біртекті форматқа ие емес кестелер.
- Сызбалар мен инженерлік схемалар – мәтіндік аннотациялар мен метадеректерді қамтитын PDF немесе DWG файлдары, бірақ қатаң бекітілген құрылымсыз.
- Жұмыстарды орындау графиктері – MS Project, Primavera P6 немесе басқа жүйелерден алынған деректер, экспорт құрылымы әртүрлі болуы мүмкін.
- CAD (BIM-модельдер) – құрылым элементтерін қамтиды, бірақ деректерді ұсыну бағдарламалық қамтамасыз ету мен жобаның стандартына байланысты.

CAD жүйелерімен өндірілген геометриялық деректер жартылай құрылымдалған деректер ретінде классификациялануы мүмкін. Дегенмен, біз геометриялық CAD (BIM) деректерін жеке тип ретінде бөліп көрсетеміз, себебі олар, мәтіндік деректер сияқты, компания процестерінде жиі жеке деректер типі ретінде қарастырылады.

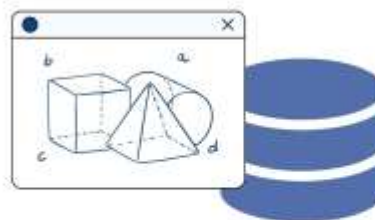
Геометриялық деректер және олардың қолданылуы

Жоба элементтері туралы метадеректер көбінесе кестелер түрінде, құрылымдалған немесе әлсіз құрылымдалған форматтарда сақталса, жоба элементтерінің геометриялық деректері көбінесе арнайы CAD құралдары арқылы жасалады, олар жобаның элементтерін сызықтар (2D) немесе геометриялық денелер (3D) түрінде егжей-тегжейлі визуализациялауға мүмкіндік береді.-

3000 BCE - 1960s

physical medium
(artefact)

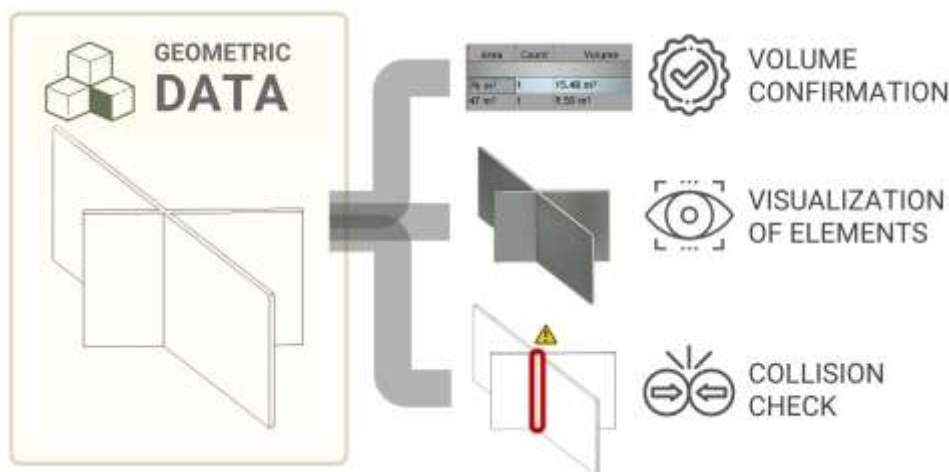
1960s to present day

digital project data
(CAD data)

CAD құралдары физикалық тасымалдаушылардан геометриялық ақпаратты деректер базасы форматына көшіруге көмектесті.

Құрылыс және архитектурада геометриялық деректермен жұмыс істегенде, геометриялық деректердің үш негізгі қолдану саласын бөліп көрсетуге болады:-

- Көлемдерді растау: CAD (BIM) бағдарламаларының ішінде арнайы геометриялық ядролар арқылы генерирленген геометриялық деректер жобаның элементтерінің көлемдері мен өлшемдерін автоматты және дәл анықтау үшін қажет. Бұл деректер жоспарлау, бюджет құру және ресурстар мен материалдарды тапсырыс беру үшін қажетті автоматты түрде есептелген алаңдар, көлемдер, ұзындықтар және басқа да маңызды атрибуттарды қамтиды.
- Жобаны визуализациялау: жобаға қандай да бір өзгерістер енгізілген жағдайда, элементтердің визуализациясы әртүрлі жазықтықтарда жаңартылған сызбаларды автоматты түрде генерациялауға мүмкіндік береді. Жобаның бастапқы кезеңдерінде визуализация барлық қатысушылар арасында өзара түсіністікті жеделдетуге көмектеседі, құрылыс процесінде уақыт пен ресурстарды үнемдеуге мүмкіндік береді.
- Қақтығыстарды тексеру: бірнеше элемент категориялары (мысалы, құбырлар мен қабырғалар) арасындағы "геометриялық қақтығыстар" болмауы критикалық маңызды болған күрделі құрылыс және инженерлік жобаларда, қақтығыстарды тексеру маңызды рөл атқарады. Қақтығыстарды анықтау бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалану жобаның элементтері арасындағы әлеуетті геометриялық қақтығыстарды алдын ала анықтауға мүмкіндік береді, құрылыс процесінде қымбатқа түсетін қателіктерді болдырмауға көмектеседі.
- Инженерлік-конструкторлық бюролардың пайда болған сәтінен бастап, алғашқы күрделі конструкциялардың құрылысынан бері, инженерлер геометриялық ақпаратты сызбалар, сызықтар және жазық геометриялық элементтер түрінде ұсынды, олар негізінде прорабтар мен сметашылар, мыңдаған жылдар бойы, сызғыштар мен транспортирлердің көмегімен атрибуттық көлемдер немесе элементтер мен элементтер топтарының санын жинады.-

Геометрия элементтердің көлемдік параметрлерін алу үшін негіз болып табылады, олар кейін жобаның құнын және мерзімдерін есептеу үшін пайдаланылады.

Бүгінгі күні бұл қолмен және еңбек-intensive тапсырма заманауи CAD (BIM) құралдарындағы көлемдік моделдеу арқасында толық автоматтандыру арқылы шешіледі, бұл арнайы геометриялық ядроның көмегімен кез келген элементтің көлемдік атрибуттарын автоматты түрде алуға мүмкіндік береді, көлемдік параметрлерді қолмен есептеудің қажеті жоқ.

Заманауи CAD құралдары жобаның элементтерін классификациялауға және категориялауға мүмкіндік береді, бұл жобаның дерекқорынан спецификациялар кестелерін шығарып, оларды бағалау, графиктер құру немесе CO2 есептеу сияқты әртүрлі жүйелерде пайдалануға мүмкіндік береді (Рис. 3.113). Спецификацияларды, QTO кестелерін және көлемдерді алу, сондай-ақ практикалық мысалдар туралы "Көлемдерді алу және сандық есептеу" бөлімінде талқылаймыз. -

Рис. 3.113 CAD (BIM) құралдары деректерді басқа жүйелермен интеграциялау және өзара әрекеттесу үшін арналған дерекқорларда сақтайды.

CAD ортасында қолданылатын дерекқорлар мен форматтардың жабықтығына байланысты, CAD шешімдерінде жасалған геометриялық деректер фактілі түрде жеке ақпарат түріне айналды. Бұл элементтердің геометриясын және арнайы файлдар мен форматтарға енгізілген метаақпаратты (құрылымдалған немесе жартылай құрылымдалған) біріктіреді.

CAD деректері: жобалаудан деректерді сақтауға

Заманауи CAD және BIM жүйелерінде деректер көбінесе меншікті, жиі патенттелген форматтарда сақталады: DWG, DXF, RVT, DGN, PLN және басқалар. Бұл форматтар объектілердің екі өлшемді және үш өлшемді көріністерін қолдайды, сонымен қатар геометриямен қатар объектілермен байланысты атрибуттарды сақтайды. Олардың ең кең таралғандары:

- DWG – екі өлшемді (және сирек үш өлшемді) жобалық деректер мен метадеректерді сақтау үшін қолданылатын бинарлық файл форматы.
- DXF – CAD жүйелері арасында 2D және 3D сызбаларды алмасу үшін тексттік формат. Геометрияны, қабаттарды және атрибуттық деректерді қамтиды, ASCII және бинарлық көріністі қолдайды.
- RVT – 3D геометрияны, элементтердің атрибуттарын, байланыстарды және жобаның параметрлерін қамтитын CAD модельдерін сақтау үшін бинарлық формат.
- IFC – CAD (BIM) жүйелері арасында құрылыс деректерін алмасу үшін ашық тексттік формат. Геометрияны, объектілердің қасиеттерін және олардың өзара байланыстары туралы ақпаратты қамтиды.

Одан басқа, PLN, DB1, SVF, NWC, CPIXML, BLEND, BX3, USD, XLSX, DAE сияқты басқа форматтар да қолданылады. Олар тағайындалуы мен ашықтық деңгейі бойынша әртүрлі (Рис. 3.114), бірақ барлығы жобаның ақпараттық моделін әртүрлі формаларда көрсетуі мүмкін. Кешенді жобаларда бұл форматтар жиі параллель қолданылады – сызбадан бастап жобаларды үйлестіруге дейін.

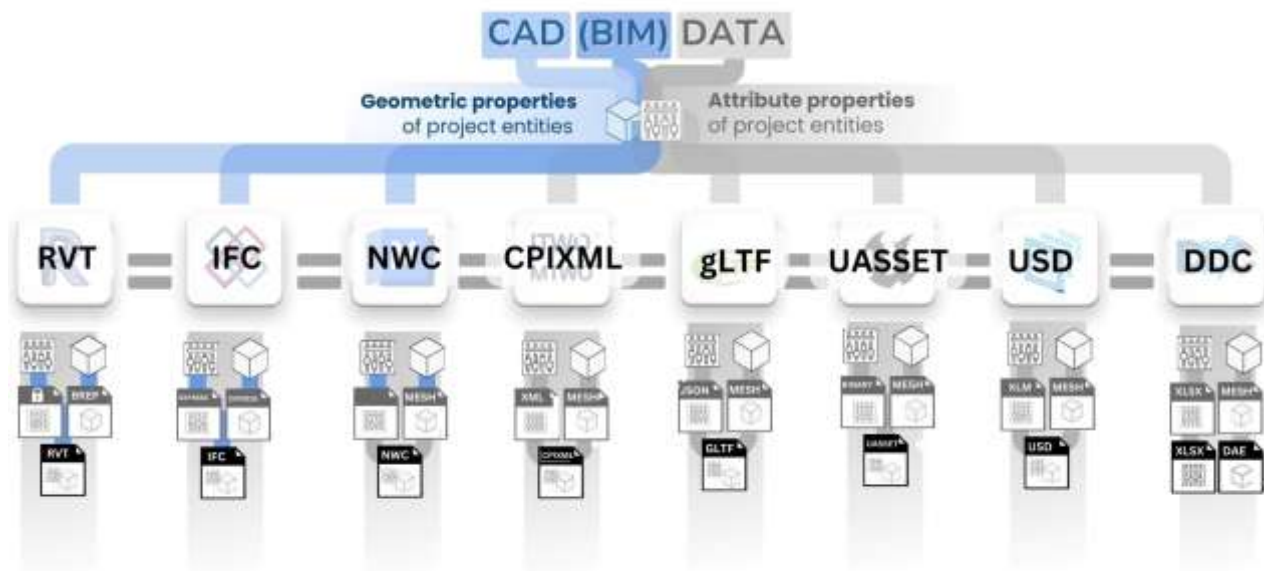

Рис. 3.114 CAD-тан алынған ақпаратты сақтау үшін танымал форматтар BREP немесе MESH параметрлері арқылы геометрияны сипаттайды, оларды атрибуттық деректермен толықтырады.

Жоғарыда аталған барлық форматтар құрылыс жобасының әр элементі туралы деректерді сақтауға мүмкіндік береді, және барлық аталған форматтарда екі негізгі деректер түрі бар:

- Геометриялық параметрлер – объектінің пішінін, орналасуын және өлшемдерін сипаттайды.

Геометрия мен оның қолданылуы туралы толығырақ кітаптың алтыншы бөлімінде, CAD (BIM) шешімдеріне арналған бөлімде талқыланады;

- Атрибуттық қасиеттер — материалдар, элементтердің түрлері, техникалық сипаттамалар, бірегей идентификаторлар және жобаның элементтерінде болуы мүмкін басқа қасиеттер туралы әртүрлі ақпаратты қамтиды.

Заманауи жобаларда атрибуттық деректердің маңызы ерекше, себебі олар объектілердің эксплуатациялық сипаттамаларын анықтайды, инженерлік, калькуляциялық есептеулер жүргізуге мүмкіндік береді және жобалау, құрылыс және эксплуатация қатысушылары арасында үздіксіз өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді. Мысалы:

- Терезелер мен есіктер үшін көрсетіледі: конструкция түрі, остекление түрі, ашылу бағыты (Рис. 3.21).
- Қабырғалар үшін материалдар, жылу оқшаулау және акустикалық сипаттамалар туралы ақпарат тіркеледі.
- Инженерлік жүйелер үшін құбырлар, ауа арналар, кабель трассалары және олардың қосылыстарының параметрлері сақталады.

Бұл параметрлер CAD-(BIM-)файлдарының ішінде, сондай-ақ сыртқы деректер базаларында — экспорт, конверсия немесе CAD-тың ішкі құрылымдарына тікелей қол жеткізу нәтижесінде сақталуы мүмкін. Мұндай тәсіл жобалық ақпаратты басқа корпоративтік жүйелермен және платформалармен интеграциялауды жеңілдетеді.

CAD (BIM) контекстіндегі кері инжиниринг — бұл цифрлық модельдің ішкі құрылымын шығару және талдау процесі, оның логикасын, деректер құрылымын және тәуелділіктерін қайта құру мақсатында, бастапқы алгоритмдерге немесе құжаттамаға қол жеткізусіз.

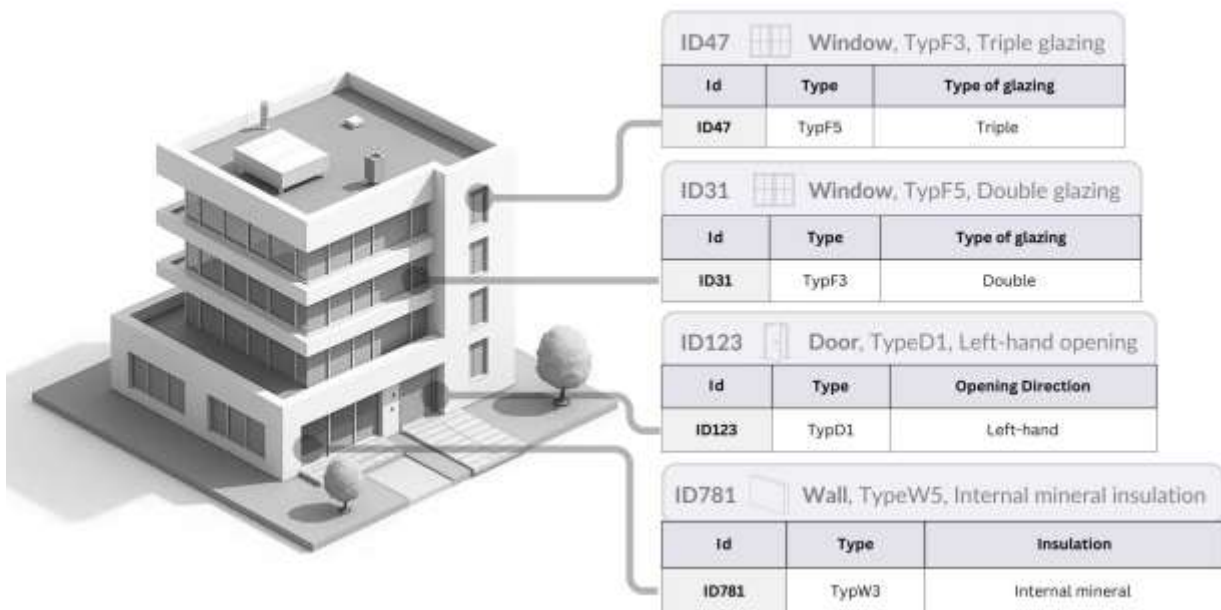

Рис. 3.115 Жобаның элементі параметрлік немесе полигональды геометрияны сипаттаумен қатар, элементтердің параметрлері мен қасиеттері туралы ақпаратты қамтиды.

Нәтижесінде, әр элементтің айналасында бірегей параметрлер мен қасиеттер жиынтығы қалыптасады, ол әр объектінің (мысалы, идентификатор және өлшемдер) бірегей сипаттамаларын, сондай-ақ элементтер топтары үшін жалпы атрибуттарды қамтиды. Бұл тек жоба элементтерін талдауға ғана емес, сонымен қатар оларды логикалық топтарға біріктіруге мүмкіндік береді, оларды кейін басқа мамандар өз міндеттері мен есептеулері үшін жүйелер мен деректер базаларында пайдалана алады.

Субъект (ағылш. entity) – нақты немесе абстрактілі шындық объектісі, оны біржақты бөліп, сипаттап, деректер түрінде ұсынуға болады.

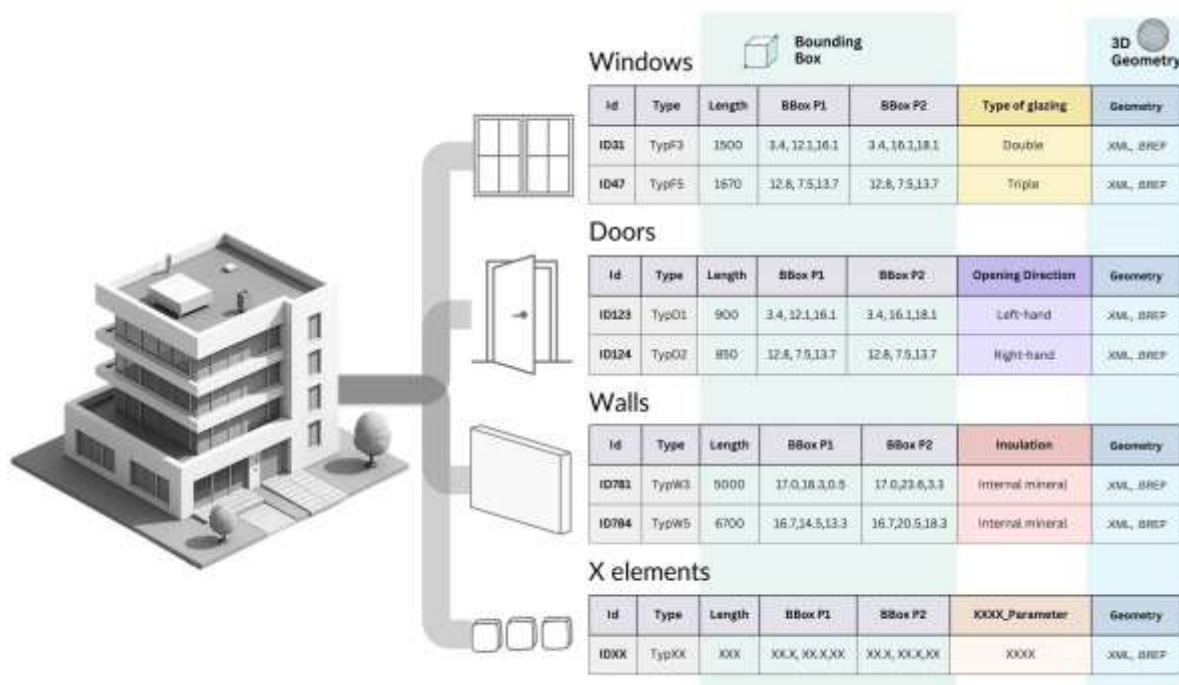

Рис. 3.116 Әр жобаның элементі атрибуттарды қамтиды, олар жобалаушы тарапынан енгізіледі немесе CAD бағдарламасының ішінде есептеледі.

Соңғы онжылдықта құрылыс саласында деректерді жасау, сақтау және беру процесін жеңілдететін көптеген жаңа CAD (BIM) форматтары пайда болды. Бұл форматтар жабық және ашық, кестелік, параметрлік немесе графтық болуы мүмкін. Алайда, олардың әртүрлілігі мен фрагментациясы жобаның өмірлік циклі кезеңдерінде деректерді басқаруды едәуір қиындатады. Құрылыс саласында ақпарат алмасу үшін қолданылатын негізгі форматтардың салыстыру кестесі Рис. 3.117-де берілген (толық нұсқасы QR коды арқылы қолжетімді).

Интероперабельділік және CAD деректеріне қол жеткізу мәселелерін шешу үшін (BIM) менеджер-

лері мен координаторлары жұмысқа тартылады, олардың міндеті — экспортты бақылау, деректердің сапасын тексеру және CAD (BIM) деректерінің бөліктерін басқа жүйелерге интеграциялау.

Алайда, форматтардың жабықтығы мен күрделілігіне байланысты, бұл процесті автоматтандыру қиын, бұл мамандарды көптеген операцияларды қолмен орындауға мәжбүр етеді, деректерді өңдеу үшін толыққанды ағынды процестерді (pipeline) құру мүмкіндігінсіз.

The diagram illustrates the structure of construction data storage, specifically focusing on CAD (BIM) data. It shows a hierarchy of project entities, with geometric properties and attribute properties. A large QR code is present on the right side. Below the diagram is a detailed table with multiple columns and rows, likely representing a comparison of data formats or a project schedule.

Рис. 3.117 Жобаның элементтері туралы ақпаратты сақтайтын негізгі деректер форматтарының салыстыру кестесі [53].

Неліктен көптеген әртүрлі деректер форматтары бар және олардың көпшілігі жабық екенін түсіну үшін, CAD (BIM) бағдарламаларының ішіндегі процестерге тереңірек үңілу маңызды, бұл кітаптың алтыншы бөлімінде егжей-тегжейлі қарастырылады.

Геометрияға қосылатын қосымша ақпараттық қабат CAD жүйелерінің әзірлеушілері тарапынан BIM (Building Information Modeling) концепциясы түрінде ұсынылды — 2002 жылдан бері құрылыс саласында белсенді түрде насихатталатын маркетингтік термин [54].

BIM (BOM) концепциясының пайда болуы және CAD-ды процестерде пайдалану

Ғимараттардың ақпараттық моделдеу концепциясы (BIM), алғаш рет 2002 жылғы Whitepaper BIM құжатында баяндалған, CAD бағдарламалық қамтамасыз ету өндірушілерінің маркетингтік бастамаларының нәтижесінде пайда болды. Бұл концепция, машина жасау саласында жақсы нәтиже

көрсеткен принциптерді құрылыс саласының қажеттіліктеріне бейімдеу мақсатында CAD бағдарламалық қамтамасыз ету әзірлеушілерінің маркетингтік бастамаларының нәтижесінде қалыптасты.

BIM-нің шабыт көзі BOM (Bill of Materials) концепциясы болды — өнімнің құрамын сипаттайтын спецификация, ол өнеркәсіпте 1980-жылдардың соңынан бері белсенді қолданылып келеді. Машина жасауда BOM CAD жүйелерінен PDM (Product Data Management), PLM (Product Lifecycle Management) және ERP жүйелеріне деректерді байланыстыруға мүмкіндік беріп, өнімнің өмірлік циклы бойында инженерлік ақпаратты кешенді басқаруды қамтамасыз етті.

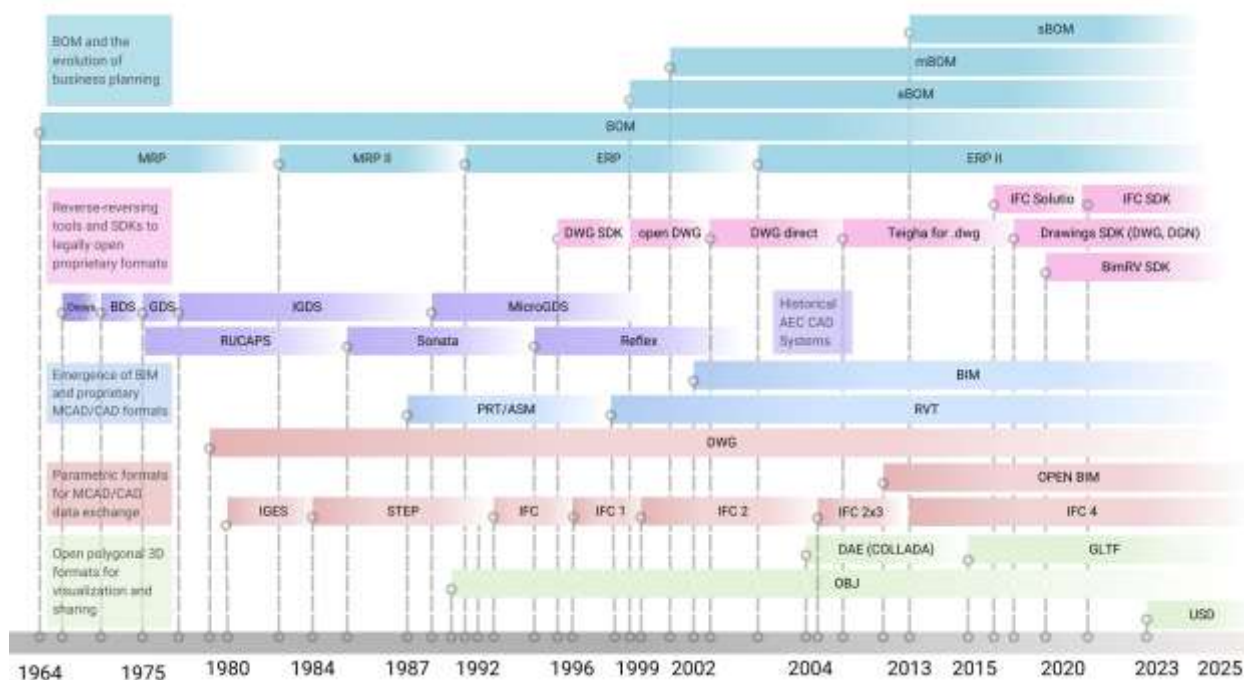

Рис. 3.118 Спецификациялардың (BOM), ақпараттық моделдеудің (BIM) және инженерлік құрылыс саласындағы цифрлық форматтардың эволюциясы.

BOM концепциясының қазіргі даму кезеңі XBOM (Extended BOM) кеңейтілген құрылымының пайда болуына әкелді, ол тек өнімнің құрамын ғана емес, сонымен қатар мінез-құлық сценарийлерін, пайдалану талаптарын, тұрақтылық параметрлерін және болжамдық аналитика үшін деректерді қамтиды. XBOM, негізінен, құрылыс саласындағы BIM-нің рөлін атқарады: екі тәсіл де цифрлық модельді жобаның барлық қатысушылары үшін өмірлік цикл бойында сенімді ақпараттың бірегей көзіне (Single Source of Truth) айналдыруға ұмтылады.

Құрылыс саласында BOM-ның пайда болуындағы негізгі кезең 2002 жылы құрылыс саласына арнайы бейімделген алғашқы параметрлік CAD-тың пайда болуы болды. Оны 1980-жылдардың соңында машина жасау үшін революциялық MCAD жүйесін жасаған команда әзірледі, ол сала стандарттарына айналды.

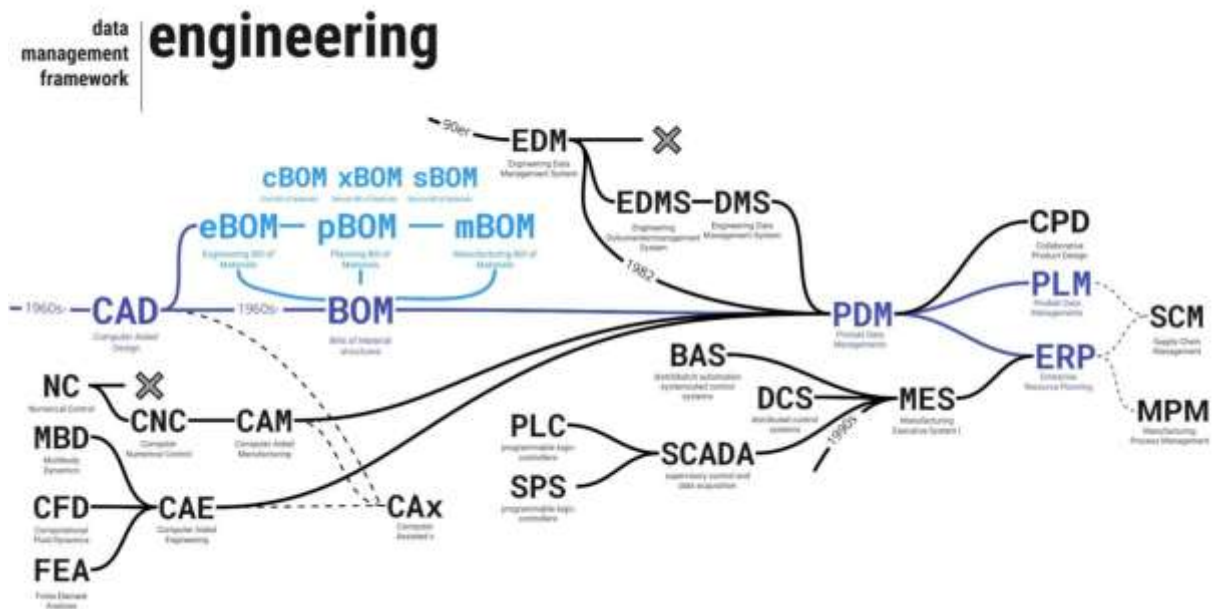
1980-жылдардың соңында мақсат CAD бағдарламаларында бар шектеулерді жою болды. Негізгі міндет — жобаның элементтерінің параметрлерін өзгертуге жұмсалатын еңбек шығындарын азайту және CAD бағдарламаларынан тыс деректер негізінде модельді жаңартуға мүмкіндік беру. Бұл процесте параметризация маңызды рөл атқаруы тиіс: деректер базасынан автоматты түрде

сипаттамаларды алу және оларды CAD жүйесіндегі модельді жаңарту үшін пайдалану.

Pro-E және оның негізінде жатқан BOM концепциясы CAD және MCAD нарығының дамуына елеулі әсер етті. 25 жыл бойы бұл модель салада қолданылып, көптеген қазіргі заманғы жүйелер оның концептуалдық мұрагерлері болды.

Мақсат — инженерге әртүрлі конструкцияларды оңай қарастыруға мүмкіндік беретін жүйе құру. Ал жобадағы өзгерістер енгізу шығындары мүмкіндігінше нөлге жақын болуы тиіс. Дәстүрлі CAD/CAM бағдарламалық қамтамасыз ету өзгерістерді енгізуді тек жобалау процесінің ең бастапқы кезеңінде арзан түрде шектеуге мүмкіндік береді. — Самуэль Гейзенберг, Parametric Technology Corporation® компаниясының негізін қалаушы, Pro-E MCAD өнімінің әзірлеушісі және RVT форматындағы CAD өнімінің жасаушысының ұстазы.

Машина жасау саласында негізгі платформалар PDM, PLM, MRP және ERP жүйелері болды. Олар деректер мен процестерді басқаруда орталық рөл атқарады, CAx жүйелерінен (CAD, CAM, CAE) ақпарат жинап, өнім құрылымына (BOM: eBOM, pBOM, mBOM) негізделген жобалау қызметін ұымдастырады (Сурет 3.118). Мұндай интеграция қателер санын азайтуға, деректердің дублирленуінен аулақ болуға және жобалаудан өндіріс кезеңдеріне дейінгі барлық сатыларда үздіксіз бақылауды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Сурет 3.119 BOM тарихы 1960-шы жылдарда CAx жүйелерінен деректерді құрылымдау және оларды басқару жүйелеріне беру тәсілі ретінде пайда болды.

CAD шешімдерінің жетекші вендорының BOM тәсіліне негізделген бұрынғы Pro-E командасы әзірлеген шешімді сатып алуы 2002-2003 жылдары BIM бойынша сериялы Whitepaper жариялануымен бірден белгіленді [60][61]. 2000-шы жылдардың ортасынан бастап құрылыс саласында BIM концепциясының белсенді түрде ілгерілей бастауы параметрлік бағдарламалық қамтамасыз етуге қызығушылықты айтарлықтай арттырды. Танымалдылығы соншалық, Pro-E машина жасау саласынан шыққан параметрлік CAD, осы вендор арқылы ілгерілетілген, архитектуралық және құрылыс жобалауы сегментінде бәсекелестерді факті бойынша ығыстырды (Сурет 3.120). 2020-шы жылдардың басында ол BIM (CAD) нарығында жаһандық үстемдікті факті бойынша бекітті [62]. -

Сурет 3.120 Google-дағы іздеу сұрауының танымалдылығы (RVT versus IFC): BOM-BIM қолдауымен бұрынғы Pro-E командасы жасаған параметрлік CAD әлемнің көптеген елдерінде танымалдылыққа ие болды.

Соңғы 20 жылда BIM аббревиатурасы көптеген түсіндірмелермен толықты, олардың көпмағыналылығы 2000-шы жылдардың басында пайда болған бастапқы маркетингтік концепцияларға тамыр жайды. ISO 19650 стандарты, терминнің танымалдылығында маңызды рөл атқарған, BIM-ге "ғылыми негізделген" ақпаратты басқару тәсілі мәртебесін факті бойынша бекітті. Алайда, стандарттың мәтінінде, BIM-ді пайдалана отырып, объектілердің өмірлік цикліндегі деректерді басқаруға арналған, BIM аббревиатурасы аталғанымен, нақты анықтама берілмейді.

2002 [60] және 2003 [61] жылдары BIM бойынша сериялы Whitepaper жариялаған вендордың ресми сайтында 1990-шы жылдары Pro-E машина жасау бағдарламалық қамтамасыз етуде бұрын қолданылған BOM (Bills of Materials) және PLM (Product Lifecycle Management) концепциялары бойынша маркетингтік материалдар факті бойынша қайта жарияланды [63].

Ғимараттардың ақпараттық моделін жасау - 2002 жылы [CAD вендорының атауы] компаниясы ұсынған жобалау, құрылыс және ғимараттарды басқарудағы жаңа инновациялық тәсіл, сала мамандарының әлем бойынша технологияларды жобалау, құрылыс және басқаруда қалай қолдануға болатыны туралы көзқарастарын өзгертті. — Whitepaper BIM, 2003 [61]

Осы ерте жарияланымдарда BIM тікелей орталықтандырылған интеграцияланған деректер база-

сымен байланысты болды. 2003 жылғы Whitepaper-де айтылғандай, BIM - бұл ғимарат туралы ақпаратты басқару, мұнда барлық жаңартулар бір ғана қоймада жүзеге асырылады, барлық сызбалар, кесулер және спецификациялардың (BOM – Bills of Materials) синхронизациясын қамтамасыз етеді.

BIM ғимарат туралы ақпаратты басқару ретінде сипатталады, мұнда барлық жаңартулар мен өзгерістер деректер базасында жүзеге асырылады. Осылайша, схемалармен, кесінділермен немесе парақтардағы сызбалармен жұмыс істесеңіз де, бәрі әрқашан үйлестірілген, келісілген және өзекті болып табылады. — CAD вендорының сайты, BIM туралы ақ қағаз, 2003 жыл

Жобалауды біртұтас интеграцияланған деректер базасы арқылы басқару идеясы 1980-жылдары кеңінен талқыланды. Мысалы, Чарльз Истманның BDS концепциясы "деректер базасы" терминін 43 рет қолданды. 2004 жылға қарай BIM материалдарында бұл сан екі есе азайып, 2002 жылғы ақ қағазда 23-ке жетті. Ал 2000-жылдардың ортасына қарай деректер базалары тақырыбы вендорлардың маркетингтік материалдарынан және цифрландыру күн тәртібінен дерлік жоғалып кетті.

Деректер базасы және оған қолжетімділік бастапқыда BIM жүйесінің ядросы ретінде қарастырылғанымен, уақыт өте келе акцент геометрияға, визуализацияға және 3D-ге ауысты. 1994 жылы IFC стандартының тіркеушісі, 2002 жылы BIM туралы ақ қағазды жариялаған вендор, 2000-жылдардың басындағы ақ қағазда IGES, STEP және IFC сияқты нейтралды форматтардың шектеулігін және CAD деректер базаларына тікелей қол жеткізудің қажеттілігін атап өтті:

Әр түрлі қосымшалар үйлесімді болмауы мүмкін, ал қайта енгізілген деректер дәлсіз болуы мүмкін. Традициялық автоматтандырылған жобалаудың нәтижесі: шығындардың артуы, нарыққа шығу уақытын ұлғайту және өнім сапасының төмендеуі. Бүгінгі күні барлық негізгі қосымшалар деректерді төмен деңгейде алмасу үшін стандартты салалық интерфейстерді пайдаланады. IGES немесе жаңа STEP стандарттарын пайдалана отырып, әртүрлі өндірушілердің қосымшалары арасында деректер алмасу арқылы пайдаланушылар өз саласында үздік өнімдер арасында белгілі бір деректер үйлесімділігіне қол жеткізе алады. Алайда IGES және STEP тек төмен деңгейде жұмыс істейді, және олар қазіргі заманғы жетекші қосымшалармен жасалатын бай деректермен алмаса алмайды. Бұл және басқа стандарттар күн сайын жетілдірілсе де, олар әрқашан қазіргі өндірушілердің өнімдеріне қатысты деректердің байлығында артта қалатын болады. Қосымша бағдарламалар деректерді алмасу және олардың байлығын сақтау үшін нейтралды трансляторларға, мысалы, IGES, STEP немесе IFC-ге жүгінбей, CAD деректер базасына тікелей қол жеткізуі керек. — CAD вендорының ақ қағазы (IFC, BIM) «Интеграцияланған жобалау және өндіріс: Артықшылықтар мен негіздеме», 2000

Осылайша, 1980-жылдары және 2000-жылдардың басында CAD ортасындағы цифрлық жобалаудың негізгі элементі деректер базасы болып саналды, ал файл форматы немесе нейтралды IFC

форматы емес. Трансляторлардан бас тарту және қосымшаларға деректерге тікелей қол жеткізуді қамтамасыз ету ұсынылды. Алайда, шын мәнінде, 2020-жылдардың ортасына қарай BIM концепциясы «бөліп ал да, биле» стратегиясына ұқсас болып, бағдарламалық қамтамасыз етуші жеткізушілердің мүдделері, жабық геометриялық ядроларды пайдаланатын, ашық ақпарат алмасуды дамыту емес, басымдыққа ие болды.

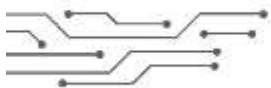
Бүгінгі таңда BIM құрылыс индустриясының ажырамас бөлігі ретінде қабылданады. Алайда соңғы екі онжылдықта деректерді интеграциялау мен жеңілдетілген өзара әрекеттесу уәделері көп жағдайда жүзеге аспады. Көптеген шешімдер әлі де жабық форматтарға немесе нейтралды форматтарға, сондай-ақ мамандандырылған құралдарға тәуелді. BIM-нің пайда болу тарихы, open BIM және IFC, сондай-ақ интероперабельділік пен геометриялық ядролар мәселелерін біз «CAD және BIM: маркетинг, шындық және құрылыс жобалау деректерінің болашағы» атты кітаптың алтыншы бөлімінде қарастырамыз.

Бүгінгі күні салада негізгі сын-тегеурін — CAD (BIM) дәстүрлі түсінігін модельдеу құралы ретінде пайдалануынан толыққанды деректер базасы ретінде пайдалануына көшу. Бұл ақпаратпен жұмыс істеудің жаңа тәсілдерін, жабық экожүйелерге тәуелділіктен бас тартуды және ашық шешімдерді енгізуді талап етеді.

CAD деректер базаларына қол жеткізуге мүмкіндік беретін кері инженерия құралдарының дамуы, сондай-ақ Open Source және LLM-технологияларының таралуы арқасында құрылыс саласындағы пайдаланушылар мен әзірлеушілер бағдарламалық қамтамасыз етуші жеткізушілердің анық емес терминдерінен алыстап барады. Оның орнына назар шын мәнінде маңызды нәрсеге: деректерге (деректер базалары) және процестерге ауысады.

Заманауи аббревиатуралар мен визуализациялардың артында деректерді басқарудың стандартты практикалары: сақтау, беру және түрлендіру — яғни классикалық ETL (Extract, Transform, Load) процесі жатыр. Басқа салалардағыдай, құрылыс цифрландыруы тек алмасу стандарттарын ғана емес, сонымен қатар әртүрлі ақпаратпен құрылымды жұмыс істеуді талап етеді.

CAD (BIM) деректерінің әлеуетін толыққанды пайдалану үшін компанияларға ақпаратты басқару тәсілдерін қайта қарау қажет. Бұл құрылыс саласының мамандары күн сайын жұмыс істейтін деректерді унификациялау, стандарттау және мағыналы құрылымдау — цифрлық трансформацияның негізгі элементіне әкеледі.

ТАРАУ 3.2. ДЕРЕКТЕРДІ БІРІКТІРУ ЖӘНЕ СТРУКТУРАЛАУ

Құрылыс саласындағы жүйелерді деректермен толтыру

Ірі корпорациялар немесе орташа компаниялар болсын, мамандар күн сайын әртүрлі интерфейстермен бағдарламалық жүйелер мен деректер базаларын әртүрлі форматтағы ақпаратпен толтырумен айналысады, бұл менеджерлер арқылы бір-бірімен үйлесімді әрекет етуі тиіс. Нәтижесінде, осы өзара әрекеттесетін жүйелер мен процестер кешені компанияға табыс пен пайда әкеледі.

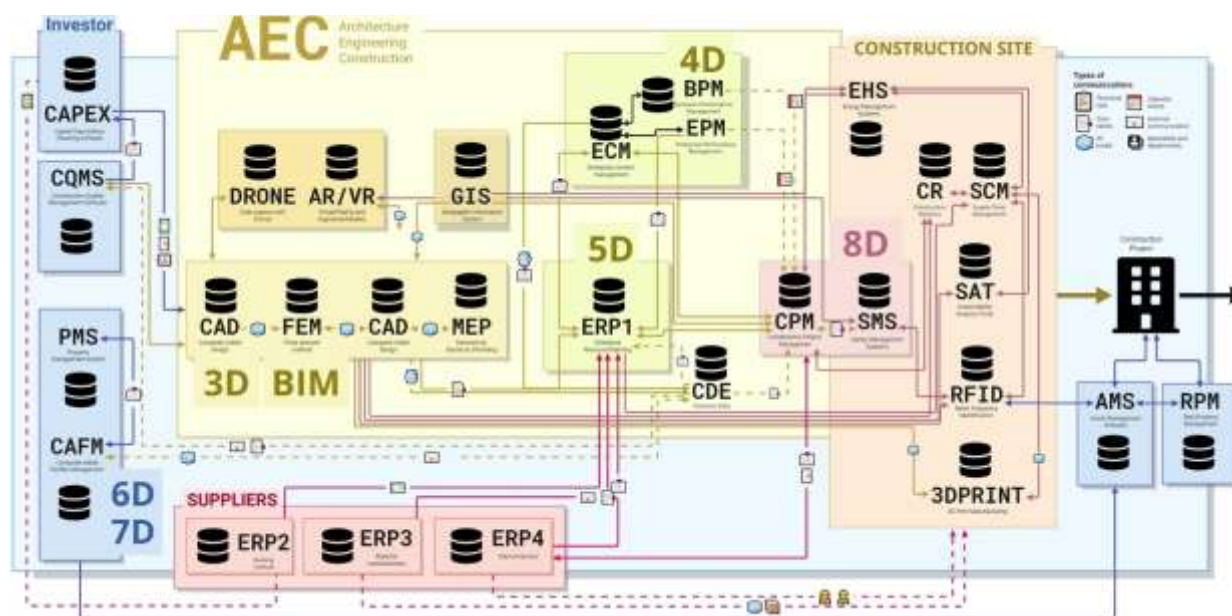

Рис. 3.21 Құрылыс бизнесінде қолданылатын әрбір жүйе немесе қосымша негізінде танымал RDBMS деректер базаларының бірін пайдаланады.

Бұрын айтылған құрылыс саласында қолданылатын жүйелердің әрбір категориясы өздерінің функционалдық рөліне сәйкес деректердің өз типтерімен жұмыс істейді. Абстрактылы деңгейден нақты деңгейге көшу үшін біз деректер типтерінен олардың форматтар мен құжаттар түрінде ұсынылуына өтеміз.

Бұрын ұсынылған жүйелер тізіміне (Рис. 1.24) біз енді олар жиі жұмыс істейтін нақты форматтар мен құжаттардың түрлерін қосамыз:-

- Инвестор (CAPEX)
- Қаржылық деректер: бюджеттер, шығындар болжамы (құрылымдалған деректер).
- Нарық тенденциялары туралы деректер: нарықты талдау (құрылымдалған және құрылымдалмаған деректер).
- Заңды және келісімшарттық деректер: келісімшарттар (мәтіндік деректер).
-

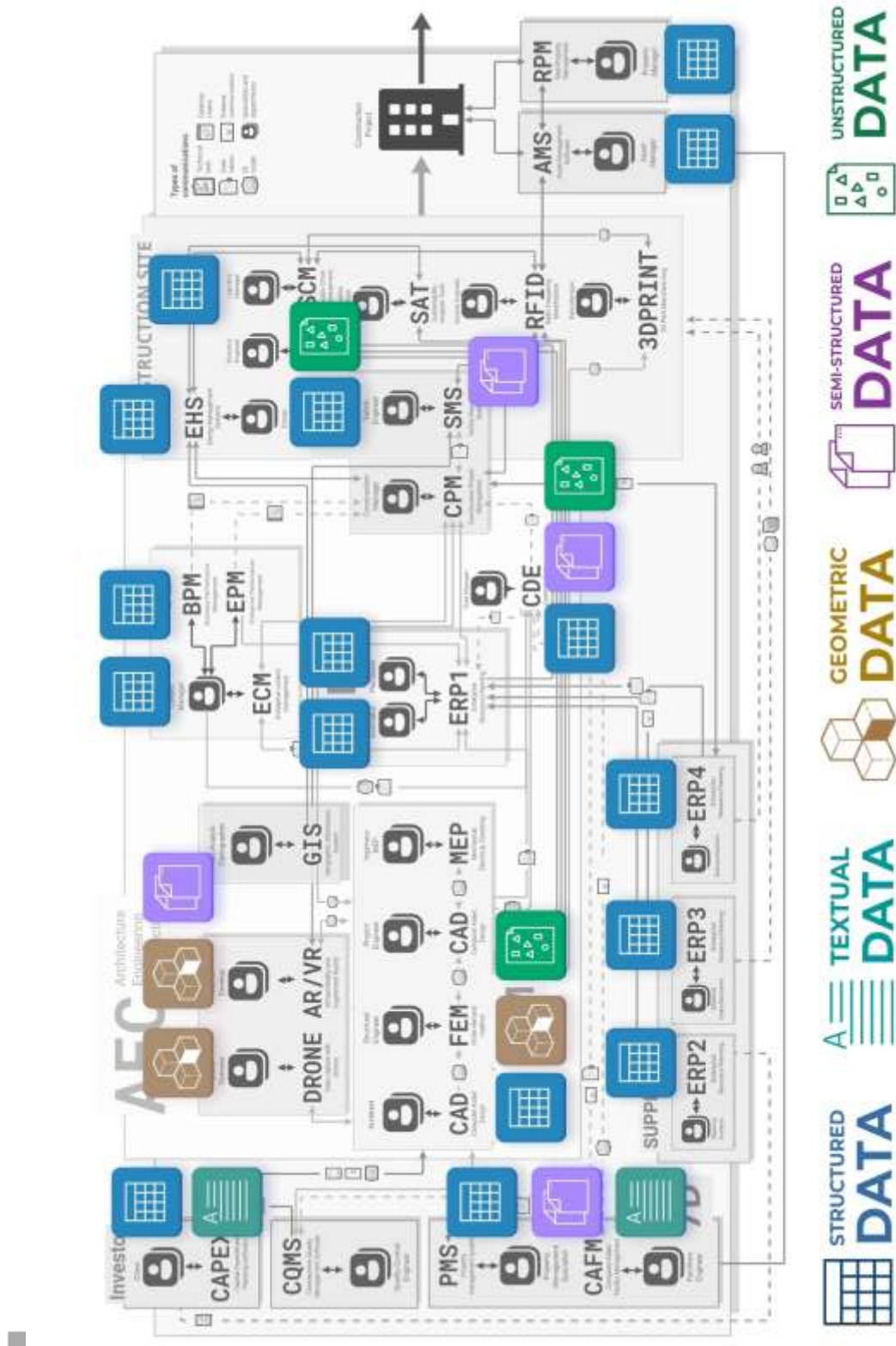

Рис. 3.22 Құрылыс саласында әртүрлі интерфейстермен жұмыс істейтін көптеген жүйелер бар, олар әртүрлі деректер типтерімен жұмыс істейді.

■ Басқару жүйелері (PMS, CAFM, CQMS)

- Жоба деректері: графиктер, тапсырмалар (құрылымдалған деректер).
- Нысанның техникалық қызмет көрсету деректері: техникалық қызмет көрсету жоспарлары (мәтіндік және жартылай құрылымдалған деректер).
- Сапа бақылау деректері: стандарттар, тексеру есептері (мәтіндік және құрылымдалмаған деректер).
- CAD, FEM және BIM
- Техникалық сызбалар: архитектуралық, құрылымдық жоспарлар (геометриялық деректер, құрылымдалмаған деректер).
- Ғимарат модельдері: 3D модельдер, материалдар туралы деректер (геометриялық және жартылай құрылымдалған деректер).
- Инженерлік есептеулер: жүктеме анализі (құрылымдалған деректер).
- Құрылыс алаңын басқару жүйелері (EHS, SCM)
- Қауіпсіздік және денсаулық деректері: қауіпсіздік хаттамалары (мәтіндік және құрылымдалған деректер).
- Жеткізу тізбегі деректері: қорлар, тапсырыстар (құрылымдалған деректер).
- Күнделікті есептер: жұмыс уақыты, өнімділік (құрылымдалған деректер).
- Дрондар, AR/VR, ГИС, 3D басып шығару
- Геодеректер: топографиялық карталар (геометриялық және құрылымдалған деректер).
- Нақты уақыт деректері: бейнелер мен фотосуреттер (құрылымдалмаған деректер).
- 3D басып шығару үшін модельдер: цифрлық сызбалар (геометриялық деректер).
- Қосымша басқару жүйелері (4D BPM, 5D ERP1)
- Уақыт және шығындар туралы деректер: графиктер, сметалар (құрылымдалған деректер).
- Өзгерістерді басқару: жоба бойынша өзгерістер туралы жазбалар (мәтіндік және құрылымдалған деректер).
- Нәтижелер туралы есеп беру: табыс көрсеткіштері (құрылымдалған деректер).
- Деректерді интеграциялау және байланыс (CDE, RFID, AMS, RPM)
- Деректер алмасу: құжат алмасу, деректер модельдері (құрылымдалған және мәтіндік деректер).
- RFID және бақылау деректері: логистика, активтерді басқару (құрылымдалған деректер).
- Мониторинг және бақылау: нысандардағы датчиктер (құрылымдалған және құрылымдалмаған деректер).

Осылайша, құрылыс саласындағы әрбір жүйе — құрылыс алаңын басқару жүйелерінен бастап пайдалану базаларына дейін — өз ақпарат түрімен жұмыс істейді: құрылымдалған, мәтіндік, геометриялық және т.б. Күнделікті жұмыс істейтін мамандардың "деректер ландшафты" өте әртүрлі. Алайда, форматтарды жай ғана тізу ақпаратпен нақты жұмыс істеудің барлық күрделілігін ашпайды.

Практикада компаниялар деректер, тіпті жүйелерден алынған болса да, "осылайша" пайдалануға дайын емес екендігімен бетпе-бет келеді. Бұл әсіресе мәтіндер, суреттер, PDF құжаттары, CAD файлдары және стандартты құралдармен талдауға қиын басқа форматтарға қатысты. Сондықтан келесі маңызды қадам деректерді трансформациялау — бұл өңдеу, талдау, визуализация және шешім қабылдауды тиімді автоматтандыру үшін мүмкін емес процесс.

Деректерді трансформациялау: заманауи бизнес-талдаудың критикалық негізі

Бүгінгі таңда көптеген компаниялар парадоксқа тап болуда: олардың күнделікті процестерінің шамамен 80% әлі де классикалық құрылымдалған деректерге — таныс Excel кестелері мен реляциялық деректер базаларына (RDBMS) сүйенеді. Алайда, осы уақытта компаниялардың цифрлық экожүйесіне түсетін жаңа ақпараттың 80% құрылымдалмаған немесе әлсіз құрылымдалған сипатқа ие. Бұл мәтін, графика, геометрия, суреттер, CAD-модельдер, PDF форматындағы құжаттар, аудио- және бейнемазмұн, электрондық хат алмасу және тағы басқалар.

Бұдан бөлек, құрылымдалмаған деректердің көлемі жылдам өсуде — жыл сайынғы өсім 55–65% аралығында бағаланады. Мұндай динамика жаңа ақпаратты бар бизнес-процестерге интеграциялауда елеулі қиындықтар туғызады. Бұл әртүрлі форматтағы деректер ағынын елемеу ақпараттық бос орындардың пайда болуына және компанияның цифрлық ортасының басқарылу деңгейінің төмендеуіне әкеледі.

Рис. 3.23 Жыл сайынғы құрылымдалмаған деректер көлемінің өсуі бизнес-процестерге ағынды ақпаратты интеграциялауда қиындықтар туғызады.

Күрделі құрылымсыз және жартылай құрылымдалған деректерді автоматтандыру процестерінде елемеу компанияның ақпараттық ландшафтында елеулі олқылықтарға әкелуі мүмкін. Қазіргі әлемде бақылаусыз және қарқынды ақпарат ағынында компанияларға барлық деректер түрлерімен тиімді жұмыс істеуді қамтитын деректерді басқарудың гибриді тәсілін қолдану қажет.

Деректерді тиімді басқарудың кілті әртүрлі "Вавилон" деректерін (құрылымдалмаған, мәтіндік және геометриялық форматтарды, құрылымдалған немесе әлсіз құрылымдалған деректерді) ұйымдастыру, құрылымдау және классификациялауда жатыр. Бұл процесс хаостық деректер жиынтығын ұйымдастырылған құрылымдарға айналдырып, жүйелерге интеграциялауға мүмкіндік береді, осылайша олардың негізінде шешім қабылдауды мүмкін етеді.

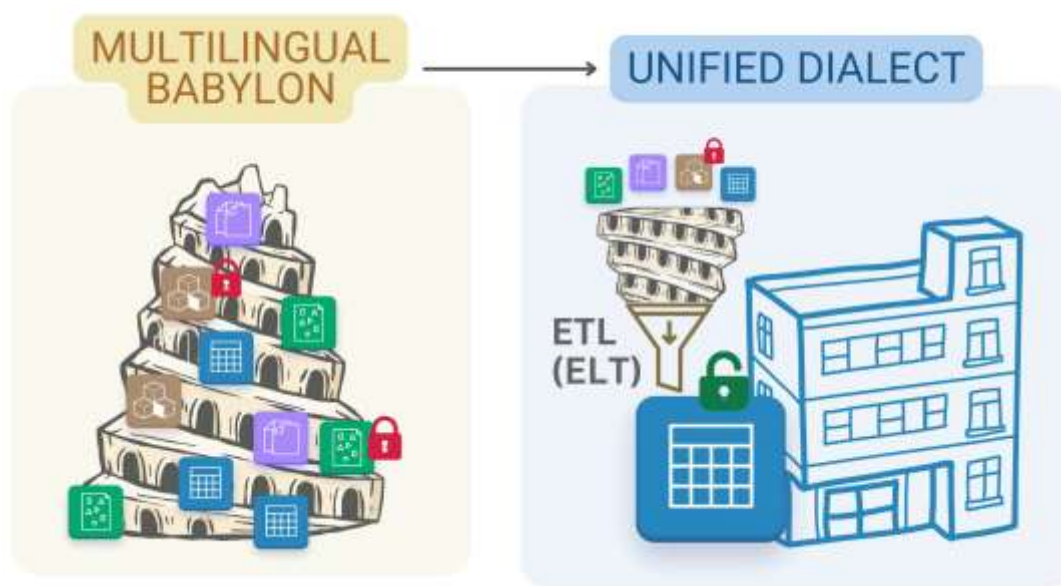

Рис. 3.24 Деректерді басқару бөлімдерінің негізгі міндеті - «Вавилон» әртүрлі және әр форматтағы деректерді құрылымдалған және классификацияланған жүйеге айналдыру.

Осыған ұқсас унификацияға кедергі келтіретін негізгі факторлардың бірі - әртүрлі цифрлық платформалар арасындағы төмен деңгейдегі үйлесімділік, яғни «силос» деп аталатын жүйелер.

Сараптамаға сәйкес, АҚШ-тың ұлттық стандарттар және технологиялар институты (NIST) мәлімдейді, деректердің әртүрлі құрылыс платформалары арасында төменгі үйлесімділігі ақпараттың жоғалуына және елеулі қосымша шығындарға әкеледі. Тек 2002 жылы бағдарламалық қамтамасыз етудің үйлесімділігі мәселелерінен АҚШ-тың капиталдық құрылысында жыл сайын 15,8 миллиард доллар шығын болды, оның екі үшінші бөлігі ғимараттардың иелері мен операторларына, әсіресе пайдалану және қызмет көрсету кезеңінде, тиесілі. Зерттеуде деректер форматтарын стандарттау осы шығындарды азайтуға және объектінің өмірлік циклі кезеңдерінің барлығында жұмыс тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретіні атап өтілген.

2016 жылы CrowdFlower жүргізген зерттеуге сәйкес, әлем бойынша 16 мың деректермен жұмыс істейтін маманды қамтыған, негізгі мәселе «лас» және әртүрлі форматтағы деректер болып табылады. Бұл зерттеуге сәйкес, ең құнды ресурс - бұл түпкілікті деректер базалары мен машиналық оқыту модельдері емес, мамандардың ақпаратты дайындауға жұмсайтын уақыты.

Деректерді тазалау, форматтау және ұйымдастыру аналитиктер мен деректер менеджерлерінің жұмыс уақытының 60 пайызын алады. Деректер жинау мен іздеу, қажетті деректер жиынтықтарын табу, көбінесе жабық қоймаларда («силос») жасырылған, талдауға қолжетімсіз болып табылады, бұл жұмыс уақытының бесінші бөлігін алады. Тек 9 пайыз уақыт моделдеу, аналитика, болжамдар құру және гипотезаларды тестілеуге жұмсалады. Қалған уақыт коммуникация, визуализация, есеп беру және қосымша ақпарат көздерін зерттеуге кетеді.

Орташа алғанда, деректер менеджерінің жұмысы келесідей бөлінеді (Рис. 3.25): -

- Деректерді тазалау және ұйымдастыру (60%): таза және құрылымдалған деректердің болуы аналитиктің жұмыс уақытын едәуір қысқартып, тапсырмаларды орындау процесін

жеделдетуі мүмкін.

- Деректер жинау (19%): деректер ғылымы мамандары үшін негізгі қиындықтар релевантты деректер жиынтықтарын табуда. Көп жағдайда компаниялардың деректері хаотикалық түрде ұйымдастырылған "силос" түрінде жинақталады, бұл қажетті ақпаратқа қолжетімділікті қиындатады.
- Моделдеу/машиналық оқыту (9%): тапсырыс берушілер тарапынан бизнес мақсаттарының жеткіліксіз анықтылығымен жиі қиындатылады. Міндеттің нақты қойылмауы тіпті ең сапалы модельдің әлеуетін жоюы мүмкін.
- Басқа міндеттер (5%): деректерді өңдеуден басқа, аналитиктер зерттеулермен, деректерді әртүрлі қырынан зерттеумен, нәтижелерді визуализациялар мен есептер арқылы коммуникациялаумен, сондай-ақ процестер мен стратегияларды оңтайландыру бойынша ұсыныстармен айналысуы қажет.

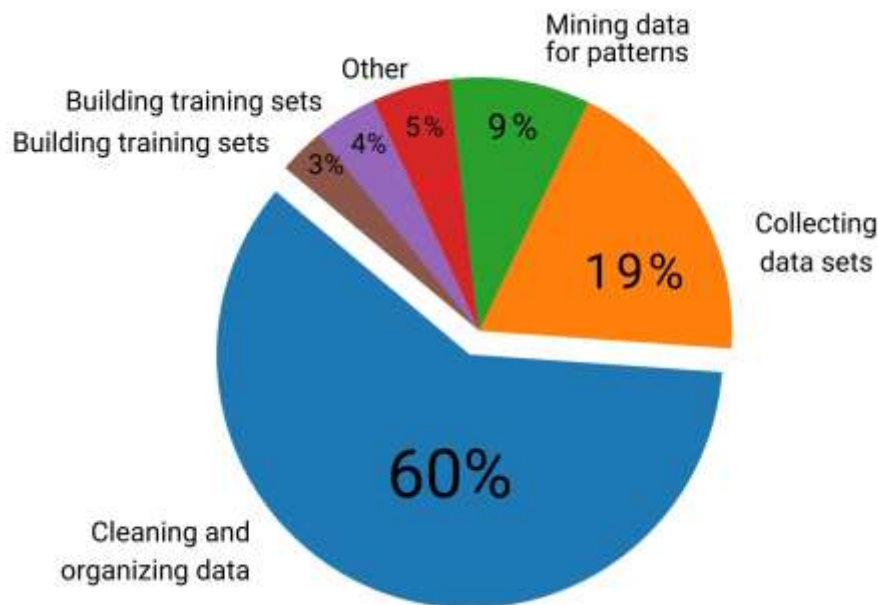

Рис. 3.25 Деректермен жұмыс істейтін менеджерлердің уақытын ең көп жұмсайтын салалар (материалдар бойынша [70]).

Бұл бағалаулар басқа зерттеулермен де расталады. 2015 жылы BizReport-та жарияланған Xplenty зерттеуі бойынша [71], бизнес-аналитика (BI) мамандарының 50%-дан 90%-ға дейінгі уақыты деректерді талдауға дайындауға жұмсалады.

Деректерді тазалау, тексеру және ұйымдастыру барлық деректерді өңдеу және аналитика процестерінің критикалық маңызды негізін құрайды, деректермен жұмыс істейтін мамандардың уақытының 90%-на дейін алады.

Бұл көрінбейтін, бірақ маңызды еңбек, бастапқы деректердегі қателіктер талдау нәтижелерін бұрмалап, адастыруы мүмкін және қымбат басқарушылық қателіктерге әкелуі ықтимал. Сондықтан деректерді тазалау және стандарттау процестері — дубликаттарды жоюдан бастап, бос орындарды толтыруға, өлшем бірліктерін келісуге және жалпы модельге келтіруге дейін — қазіргі цифрлық стратегияның негізі болып табылады.

Осылайша, деректерді мұқият трансформациялау, тазалау және стандарттау тек деректермен жұмыс істейтін мамандардың уақытын (деректермен жұмыс істегенде 80%-ға дейін) алады, сонымен қатар олардың қазіргі бизнес процестерінде тиімді пайдаланылу мүмкіндігін анықтайды. Алайда, деректерді ұйымдастыру мен тазалау тек компанияның ақпараттық ағындарын оңтайлы басқару міндетін толық қамтымайды. Ұйымдастыру және құрылымдау кезеңінде ақпаратпен жұмыс істеудің ыңғайлылығы мен тиімділігіне тікелей әсер ететін деректер моделін таңдау маңызды.

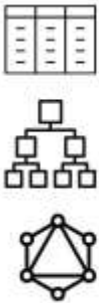
Деректер мен бизнес мақсаттары әртүрлі болғандықтан, деректер модельдерінің ерекшеліктерін түсіну және қажетті құрылымды таңдау немесе жасау маңызды. Элементтер арасындағы байланыстарды сипаттау тәсілі мен құрылымдылық дәрежесіне байланысты үш негізгі модель бөлінеді: құрылымдалған, әлсіз құрылымдалған және графтық. Әр модель әртүрлі міндеттер үшін қолайлы және өз күшті және әлсіз жақтарына ие.

Деректер модельдері: деректердегі қатынастар мен элементтер арасындағы байланыстар

Ақпараттық жүйелердегі деректер әртүрлі ұйымдастырылады — сақтау, өңдеу және ақпаратты беру талаптарына байланысты. Деректер модельдерінің түрлері арасындағы негізгі айырмашылық ақпараттың сақталу формасында құрылымдылық дәрежесі мен элементтер арасындағы өзара байланыстарды сипаттау тәсілінде жатыр.

Құрылымдалған деректер нақты және қайталанатын схеманы қамтиды: олар фиксирленген бағандары бар кестелер түрінде ұйымдастырылған. Мұндай формат болжамдылықты, өңдеудің қарапайымдылығын және SQL сұрауларын, сүзуді және агрегацияны орындауда тиімділікті қамтамасыз етеді. Мысалдар — деректер базалары (RDBMS), Excel, CSV.

Әлсіз құрылымдалған деректер икемді құрылымды қабылдайды: әртүрлі элементтер әртүрлі атрибуттар жиынтығын қамтуы мүмкін және иерархиялық түрде сақталады. Мысалдар — JSON, XML немесе басқа құжаттық форматтар. Бұл деректер күрделі объектілер мен олардың арасындағы қатынастарды модельдеу қажет болғанда ыңғайлы, бірақ, екінші жағынан, деректерді талдау мен стандарттауды қиындатады.

Data Model	Storage Format	Example
Relational	CSV, SQL	A table of doors in Excel
Hierarchical	JSON, XML	Nested door objects inside a room
Graph-based	RDF, GraphDB	Relationships between building elements

Модель деректер — деректердің жүйеде қалай ұйымдастырылғанын, сақталуын және өңделуін сипаттайтын логикалық құрылым.

Қолайлы форматты таңдау міндеттерге байланысты:

- Егер сүзу мен аналитиканың жылдамдығы маңызды болса — реляциялық кестелер (SQL, CSV, RDBMS, колонкалық деректер базалары) қолайлы.
- Егер құрылымның икемділігі қажет болса — JSON немесе XML қолданған жөн.
- Егер деректерде күрделі өзара байланыстар болса — графтық деректер базалары көрнекілік пен масштабталуды қамтамасыз етеді.

Классикалық реляциялық деректер базаларында (RDBMS) әрбір объект (мысалы, есік) жолмен, ал оның қасиеттері кестенің бағандарымен ұсынылады. Мысалы, «Есіктер» категориясындағы элементтер кестесі ID, Биіктік, Ені, Отқа төзімділік және бөлмені көрсететін Room ID сияқты өрістерді қамтуы мүмкін.

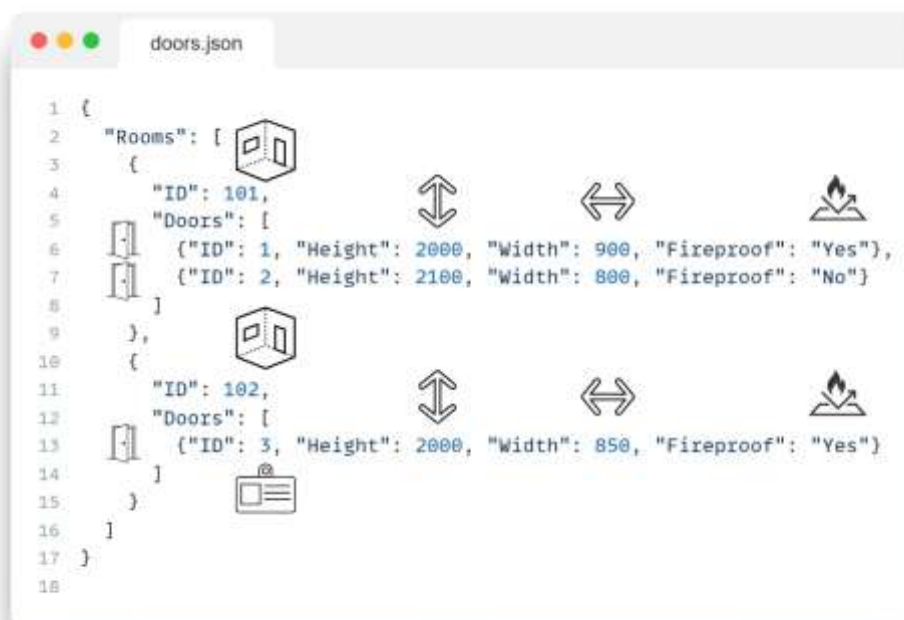
Классикалық реляциялық деректер базаларында (RDBMS) қатынастар кестелер түрінде қалыптасады, мұнда әрбір жазба объектіні, ал бағандар оның параметрлерін білдіреді. Кестелік форматта жобадағы есіктер туралы деректер осылай көрінеді, мұнда әр жол жеке элемент - есік, оның бірегей идентификаторы мен атрибуттары, ал бөлмемен байланыс «Room ID» параметрі арқылы жүзеге асырылады.

	Door ID	Room ID	Height (mm)	Width (mm)	Fireproof
	ID1001	101	2000	900	Yes
	ID1002	101	2100	800	No
	ID1003	102	2000	850	Yes

Жобадағы «Есіктер» категориясындағы үш элемент туралы ақпарат кестелік құрылымдалған формада.

Әлсіз құрылымдалған форматтарда, мысалы, JSON немесе XML, деректер иерархиялық немесе кіріктірілген түрде сақталады, мұнда элементтер басқа объектілерді қамтуы мүмкін, ал олардың құрылымы өзгеруі мүмкін. Бұл элементтер арасындағы күрделі байланыстарды модельдеуге мүмкіндік береді. Жобадағы есіктер туралы ақпарат, құрылымдалған түрде (Рис. 3.27) жазылған, әлсіз құрылымдалған форматта (JSON) былайша ұсынылады, олар бөлмелер (Rooms – ID) ішінде кіріктірілген объектілерге айналады, бұл иерархияны логикалық түрде көрсетеді.--

Жобадағы «Есіктер» категориясындағы элементтер туралы ақпарат JSON форматында.

Графтық модельде деректер түйіндер (нүктелер) және олардың арасындағы байланыстар (қабырғалар) түрінде ұсынылады. Бұл объектілер мен олардың атрибуттары арасындағы күрделі өзара қатынастарды айқын көрсетуге мүмкіндік береді. Дверьдер мен бөлмелер туралы деректер жобасында графтық ұсыныс келесідей көрінеді:

- Түйіндер (нүктелер) негізгі субъектілерді білдіреді: бөлмелер (Room 101, Room 102) және есіктер (ID1001, ID1002, ID1003)
- Қабырғалар (байланыстар) осы субъектілер арасындағы қатынастарды көрсетеді, мысалы, есіктің белгілі бір бөлмеге тиесілігін
- Атрибуттар түйіндерге байланған және субъектілердің қасиеттерін (биіктік, ені, отқа төзімділік есіктер үшін) қамтиды

Рис. 3.29 Жобадағы есіктердің графтық ұсынысындағы субъектілер туралы ақпарат.

Графтық модельде деректердің сипаттамалары, әр бөлме мен әр есік жеке түйіндер болып табылады. Есіктер бөлмелермен қабырғалар арқылы байланысқан, олар есіктің белгілі бір бөлмеге тиесілігін көрсетеді. Сонымен қатар, есіктердің атрибуттары (биіктік, ені, отқа төзімділік) сәйкес түйіндердің қасиеттері ретінде сақталады. Графтық форматтар мен графтық семантиканың құрылыс саласында қалай пайда болғаны туралы «Құрылыс саласында семантика мен онтология тақырыбының пайда болуы» бөлімінде толығырақ сөйлесеміз.

Графтық деректер базалары, деректердің өздері емес, олардың арасындағы қатынастар маңызды болған жағдайда тиімді, мысалы, ұсыныс жүйелерінде, маршруттау жүйелерінде немесе объектілерді басқару жобаларында күрделі өзара қатынастарды модельдеу кезінде. Графтық формат жаңа байланыстарды құруды жеңілдетеді, графқа жаңа деректер түрлерін қосуға мүмкіндік береді, сақтау құрылымын өзгертпей. Алайда, реляциялық кестелер мен құрылымдық форматтармен салыстырғанда, графта деректердің қосымша байланыстылығы жоқ — екі өлшемді базадан графқа деректерді аудару байланыстардың санын арттырмайды және жаңа ақпарат алуға мүмкіндік бермейді.

Деректердің формасы мен схемасы нақты қолдану жағдайына және шешілетін міндеттерге сәйкес келуі тиіс. Бизнесік процестерде тиімді жұмыс істеу үшін, нәтижені мүмкіндігінше жылдам және оңай алу үшін, сол құралдар мен деректер модельдерін пайдалану маңызды.

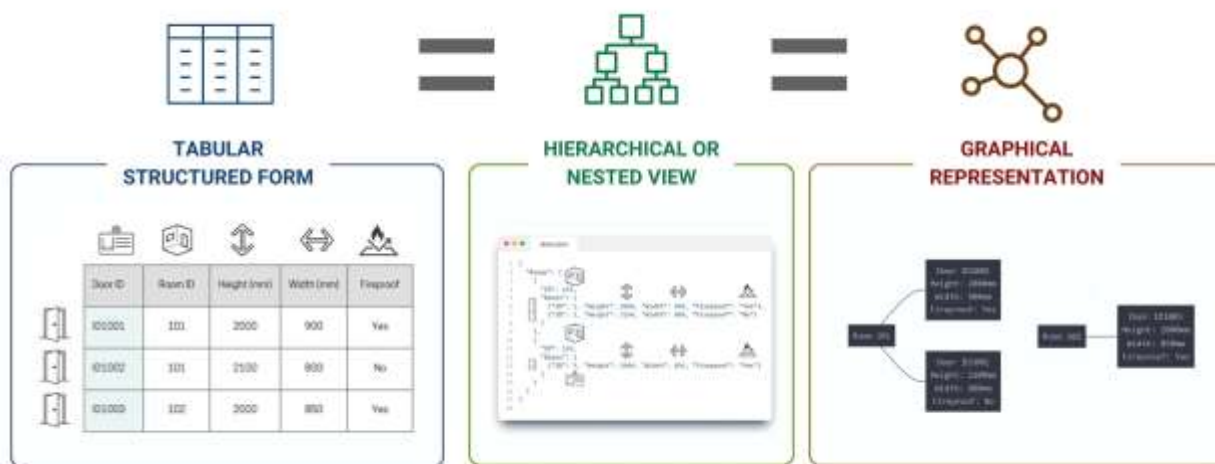

Рис. 3.210 Жобаның элементтері туралы бірдей ақпарат әртүрлі форматтарда әртүрлі деректер модельдері арқылы сақталуы мүмкін.

Бүгінгі күні көптеген ірі компаниялар деректердің артық күрделілігімен бетпе-бет келеді. Әр жүздеген немесе мыңдаған қосымшалар өз деректер моделін пайдаланады, бұл артық күрделілік тудырады — жеке модель жиі қажеттілікке қарағанда ондаған есе күрделі, ал барлық модельдердің жиынтығы — мыңдаған есе. Мұндай артық күрделілік әзірлеушілер мен соңғы пайдаланушылардың жұмысын айтарлықтай қиындатады.

Мұндай күрделілік компанияның жүйелерін дамыту мен қолдауға елеулі шектеулер қояды. Модельдегі әр жаңа элемент қосымша кодты, жаңа логикаларды енгізуді, мұқият тестілеуді және бұрыннан бар шешімдерге бейімдеуді талап етеді. Мұның бәрі шығындарды арттырады және компаниядағы автоматтандыру командасының жұмысын баяулатады, тіпті қарапайым міндеттерді де қымбат және еңбекқор процестерге айналдырады.

Күрделілік деректер архитектурасының барлық деңгейлерін қамтиды. Реляциялық деректер базаларында бұл кестелер мен бағандардың санының артуымен, көбінесе артықшылықтарымен көрінеді. Объектілік-бағытталған жүйелерде күрделілік көптеген сыныптар мен өзара байланысты қасиеттер арқылы артады. XML немесе JSON сияқты форматтарда ауырлық күрделі кіріктірілген құрылымдар, бірегей кілттер мен ретсіз схемалар арқылы көрінеді.

Артық күрделілік деректер модельдерінің жүйелерді тек тиімділігін төмендетіп қана қоймай, сонымен қатар соңғы пайдаланушылар мен болашақтағы үлкен тілдік модельдер мен LLM агенттері үшін түсінуді қиындатады. Деректер модельдерін түсіну және өңдеу мәселесі деректерді жеткілікті қарапайым пайдалануға қалай мүмкіндік беруге болатынын сұрақты көтереді, осылайша олар шын мәнінде жылдам пайда әкелуге бастайды.

Тиісті деректер модельдерін таңдағанның өзінде, деректерге қолжетімділік шектелсе, олардың практикалық пайдасы күрт төмендейді. Проприетарлық форматтар мен жабық платформалар интеграцияны қиындатады, автоматизацияны күрделендіреді және компанияның өз ақпаратын бақылау мүмкіндігін шектейді, жаңа деректердің силосын ғана емес, вендордың рұқсатымен ғана

алуға болатын жабық силосты да құрады. Мәселенің ауқымын түсіну үшін жабық жүйелердің цифрлық процестерге қалай әсер ететінін қарастыру маңызды.

Проприетарлық форматтар және олардың цифрлық процестерге әсері

Құрылыс компанияларының цифрландыру барысында кездесетін негізгі мәселелерінің бірі деректерге шектеулі қолжетімділік болып табылады. Бұл жүйелердің интеграциясын қиындатады, ақпараттың сапасын төмендетеді және тиімді процестерді ұйымдастыруды күрделендіреді. Бұл қиындықтардың негізінде көбінесе проприетарлық форматтар мен жабық бағдарламалық шешімдердің қолданылуы жатыр.

Өкінішке орай, құрылыс саласында қолданылатын көптеген бағдарламалар пайдаланушыға деректерді тек өздерінің форматтарында немесе тек шектеулі интерфейстер арқылы қолжетімді болатын бұлттық қоймаларда сақтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мұндай шешімдер көбінесе ірі вендорлардың одан да жабық жүйелеріне байланысты құрылады. Нәтижесінде, тіпті ашық архитектураларды ұсынғысы келетін әзірлеушілер де ірі вендорлар белгілеген ережелерді сақтауға мәжбүр.

Қазіргі заманғы құрылыс деректерін басқару жүйелері барған сайын ашық форматтар мен стандарттарды қолдаса да, CAD- (BIM)-құралдарының деректер базалары, сондай-ақ оларға байланысты ERP- және CAFM-жүйелері саладағы цифрлық ландшафта оқшаланған проприетарлық "аралдар" болып қала береді.-

Жабық және проприетарлық деректер сипаты интеграция мен деректерге қолжетімділік үшін кедергілерді туындатады.

Форматтар мен протоколдардың жабықтығы мен монополизациясы тек құрылыс саласының

мәселесі емес. Көптеген экономиканың секторларында жабық стандарттармен және деректерге шектеулі қолжетімділікпен күрес инновациялардың баяулауымен басталды, жаңа ойыншылардың нарыққа кіруіне жасанды кедергілердің пайда болуымен және ірі жеткізушілерге тәуелділіктің тереңдеуімен сипатталады. Деректердің маңыздылығының жедел өсуі аясында антимонополиялық органдар жаңа цифрлық нарықтармен байланысты шақыруларға жауап беруге үлгермейді, нәтижесінде жабық форматтар мен жабық деректерге қолжетімділік, негізінен, ақпараттың қозғалысын және өсуін тежейтін цифрлық "шекараларға" айналады.

Егер машиналар бізге қажетті барлық нәрсені өндіретін болса, онда біздің жағдайымыз осы игіліктердің қалай бөлінетініне байланысты болады. Әркім өмірден молшылықта ләззат ала алады, тек машиналар өндіретін байлық жалпы меншікте болғанда ғана. Әйтпесе, егер машиналардың иелері байлықты қайта бөлуді сәтті лоббиласа, көпшілік адамдар қорқынышты кедейлікте өмір сүруге мәжбүр болады. Қазіргі уақытта, көрініп тұрғандай, жағдай екінші нұсқа бойынша дамып келеді, технологиялар теңсіздікті арттыруда [72].

— Стивен Хокинг, астрофизик, 2015

Monopolies or tight control over critical data formats

Telecommunications:
Proprietary Protocols

1970s-1980s

Computing Industry:
Open Source Movement

1980s

Document Formats:
PDFs and DOCs

Late 1980s to 1990s

Web Browsing:
Browser Wars

Mid-1990s to early 2000s

Media:
Audio and Video Codecs

1990s-2000s

Рис. 3.212 Кілтті деректер форматтары мен протоколдарына монополиялық иелік ету құрылыс саласының ерекше мәселесі емес.

Нәтижесінде, бағдарламалық базаларға жабық қолжетімділік салдарынан, деректер менеджерлері, аналитиктер, IT мамандары және құрылыс саласында деректерге қол жеткізу, өңдеу және автоматтандыру үшін қосымшалар жасайтын әзірлеушілер көптеген бағдарламалық қамтамасыз етуші жеткізушілерге тәуелділіктермен бетпе-бет келеді (Рис. 3.213). Бұл тәуелділіктер қосымша деңгейдегі қолжетімділікті талап етеді, арнайы API байланыстары мен арнайы құралдар мен бағдарламалық қамтамасыз етуді жасауды қажет етеді.-

API (Қолданбалы Бағдарламалау Интерфейсі) — бұл бір бағдарламаның екіншімен өзара әрекеттесуіне мүмкіндік беретін формализденген интерфейс, деректер мен функционалдылықты алмасу үшін бастапқы кодқа қол жеткізудің қажеті жоқ. API сыртқы жүйе қандай сұраулар жасай алатынын, олар қандай форматта болуы керектігін және қандай жауап алатынын сипаттайды. Бұл бағдарламалық модульдер арасындағы стандартталған «келісім».

Жабық шешімдерге тәуелділіктің көптігі код архитектурасы мен бизнес процестер логикасын «спагетти архитектурасына» айналдырады, бұл бағдарламалық қамтамасыз етуші жеткізушінің деректерге сапалы қолжетімділік көрсету саясатына тәуелді құралдардан тұрады.

Жабық шешімдер мен платформаларға тәуелділік тек икемділікті жоғалтуға ғана емес, сонымен қатар нақты бизнес тәуекелдеріне де әкеледі. Лицензиялау шарттарының өзгеруі, деректерге қолжетімділіктің жабылуы, API форматтарының немесе құрылымының өзгеруі — бұлардың барлығы маңызды процестерді блоктауы мүмкін. Кенеттен бір кестені жаңарту бүкіл интеграциялар мен коннекторлар блогын қайта жасауды талап етеді (Рис. 3.213), ал бағдарламалық қамтамасыз етуді немесе оның API-ін жеткізушінің ауқымды жаңартуы компанияның бүкіл жүйесінің тұрақтылығына әлеуетті қауіп төндіреді.-

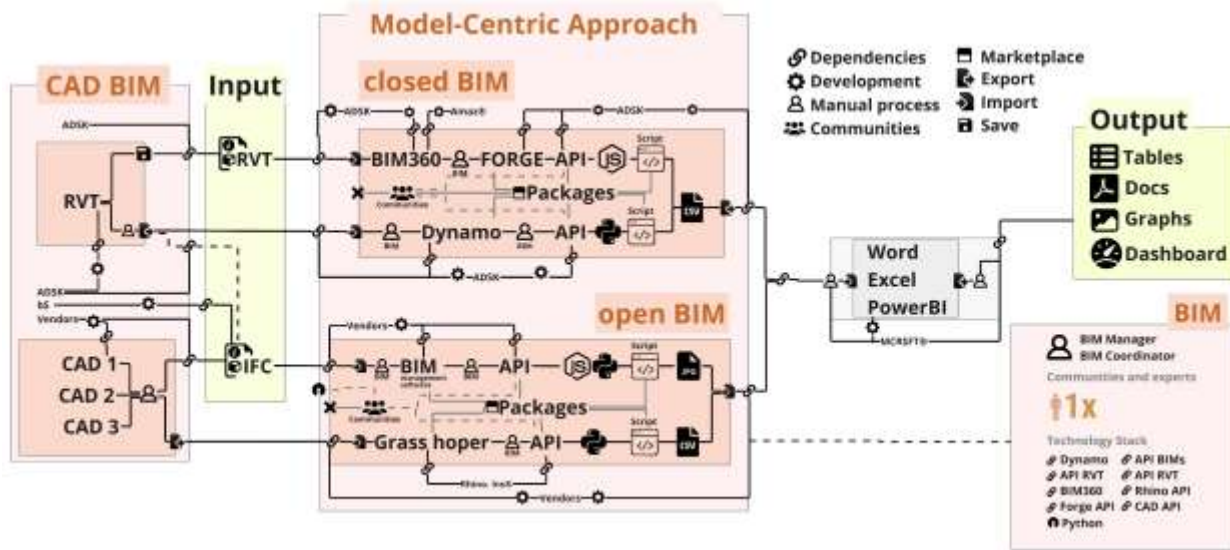

Рис. 3.213 CAD деректерін өңдеудегі көптеген тәуелділіктер құрылыс компаниялары экожүйесінде деректерді интеграциялауға кедергілер туғызады.

Мұндай жағдайда әзірлеушілер мен жүйелік архитектуралар алдын алу үшін емес, өмір сүру үшін жұмыс істеуге мәжбүр. Жаңа шешімдерді енгізудің орнына — олар бейімделеді. Дамудың орнына — олар үйлесімділікті сақтауға тырысады. Процестерді автоматтандыру мен жылдамдатуның орнына, олар жабық интерфейстерді, API құжаттамасын зерттеуге және кодты қайта құруға уақыт жұмсайды.

Жабық форматтармен және жүйелермен жұмыс істеу — бұл тек техникалық мәселе емес, стратегиялық шектеу. Заманауи автоматтандыру, ИИ, LLM және болжамды аналитика технологиялары ұсынған айқын мүмкіндіктерге қарамастан, көптеген компаниялар олардың әлеуетін толық жүзеге

асыра алмай отыр. Проприетарлық форматтармен (Рис. 3.213) көтерілген кедергілер бизнеске өз деректеріне қол жеткізуді шектейді. Бұл, бәлкім, құрылыс саласындағы цифрлық трансформацияның негізгі ирониясы болып табылады.

Деректердің ашықтығы мен жүйелердің ашықтығы — бұл сән-салтанат емес, жылдамдық пен тиімділіктің қажетті шарты. Ашықтықтың болмауында бизнес-процестер артық бюрократиямен, көп деңгейлі келісімдер тізбегімен және HiPO принципіне — ең жоғары жалақы алатын адамның пікірі негізінде шешім қабылдауға тәуелділіктің артуымен толтырылады.

Дегенмен, парадигмалық өзгеріс көкжиегінде қалыптасып келеді. Проприетарлық шешімдердің үстемдігіне қарамастан, көптеген компаниялар Төртінші өнеркәсіп революциясы рухында құрылған архитектуралардың шектеулерін түсіне бастады. Бүгінгі таңда вектор Бесінші революция принциптеріне қарай ауысып, деректер стратегиялық актив ретінде, ашық интерфейстер (API) және жүйелер арасында шынайы интероперабельділік орталықта орналасуда.

Бұл өтпелі кезең жабық экожүйелерден ашық форматтар, стандарттар және деректер алмасудың ашықтығы бар икемді, модульдік цифрлық архитектураларға көшуін білдіреді.

Ашық форматтар цифрландыруға көзқарасты өзгертеді

Құрылыс саласы деректердің жабықтығы мен проприетарлығына қатысты мәселені соңғы болып көтерді. Басқа экономикалық салалармен салыстырғанда, цифрландыру мұнда баяу дамыды. Себептері — саланың дәстүрлі консерватизмі, бөлшектелген жергілікті шешімдердің басым болуы және қағаз құжат айналымының терең тамырлануы. Онжылдықтар бойы құрылыс саласындағы негізгі процестер физикалық сызбаларға, телефон қоңырауларына және синхрондалмаған деректер базаларына сүйенді. Осы контексте жабық форматтар ұзақ уақыт бойы кедергі емес, қалыпты жағдай ретінде қабылданды.

Басқа салалардың тәжірибесі көрсеткендей, жабық деректермен байланысты кедергілерді жою инновациялардың көтерілуіне, дамудың жеделдеуіне және бәсекелестіктің артуына әкеледі. Ғылымда ашық деректер алмасу ашылуларды жеделдетуге және халықаралық ынтымақтастықты дамытуға мүмкіндік береді. Медицинада — диагностика мен емдеудің тиімділігін арттырады. Бағдарламалық инженерияда — бірлескен шығармашылық экожүйелерін құруға және өнімдерді жылдам жетілдіруге мүмкіндік береді.

McKinsey-дің «Ашық деректер: Ақпараттық ағындар арқылы инновацияларды және өнімділікті ашу» 2013 жылғы есебіне сәйкес, ашық деректер жыл сайын құрылыс, көлік, денсаулық сақтау және энергетика сияқты жеті негізгі экономикалық салада 3-тен 5 трлн долларға дейін құлпын ашуға қабілетті. Сол зерттеуге сәйкес, орталықтандырылмаған деректер экожүйелері ірі құрылыс компаниялары мен мердігерлерге бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу және қолдау шығындарын азайтуға, цифрлық технологияларды енгізуді жеделдетуге мүмкіндік береді.

Ашық архитектураларға көшу, басқа экономикалық секторларда бұрыннан басталған, біртіндеп құрылыс саласын да қамтып жатыр. Үлкен компаниялар мен мемлекеттік тапсырыс берушілер, әсіресе құрылыс жобаларына инвестицияларды бақылап отырған қаржы ұйымдары, ашық деректерді пайдалану және есептеулер, калькуляциялар мен қосымшалардың бастапқы кодының

қолжетімділігін қамтамасыз ету талаптарын жиі көтеруде. Дамытушылар тек цифрлық шешімдерді жасап, жобаның соңғы сандарын көрсетуі жеткіліксіз — олардан ашықтық, қайта өндіруге мүмкіндік және үшінші тарап қосымшаларына тәуелсіздік күтіледі.

Ашық бастапқы кодпен шешімдерді пайдалану тапсырыс берушілерге сыртқы әзірлеушілер ынтымақтастықты тоқтатқан немесе жобадан кеткен жағдайда, құралдар мен жүйелердің әрі қарай дамуына әсер етпейтіндігіне сенімділік береді. Ашық деректердің басты артықшылықтарының бірі — әзірлеушілердің деректерге қол жеткізу үшін нақты платформаларға тәуелділігін жою қабілеті.

Егер компания толықтай меншікті шешімдерден бас тарта алмаса, реверс инжиниринг әдістерін пайдалану мүмкін компромисс болып табылады. Бұл заңды және техникалық тұрғыдан негізделген әдістер жабық форматтарды қолжетімді, құрылымдалған және интеграциялауға жарамды форматтарға түрлендіруге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе ескірген жүйелермен байланыс орнату немесе ақпаратты бір бағдарламалық ландшафттан екіншісіне көшіру қажет болған жағдайда маңызды.

Ашық форматтарға көшу және құрылыс саласында реверс инжиниринг (меншікті жүйелерді заңды түрде бұзу) қолданудың жарқын мысалдарының бірі — автоматтандырылған жобалау жүйелерінде (CAD) кеңінен қолданылатын DWG форматының ашылуы үшін күрес тарихы. 1998 жылы бағдарламалық қамтамасыз етудің бір вендорының монополиясына жауап ретінде, басқа 15 CAD вендоры «Open DWG» атты жаңа альянс құрды, оның мақсаты әзірлеушілерге DWG форматымен (суреттерді беру стандарттары) жұмыс істеу үшін тегін және тәуелсіз құралдар ұсыну болды, меншікті бағдарламалық қамтамасыз етуді немесе жабық API-ді пайдаланбай. Бұл оқиға, 1980-ші жылдардың соңынан бастап бүгінгі күнге дейін танымал CAD шешімінің жабық форматына еркін қол жеткізуге мүмкіндік беріп, бәсекелестікті дамытуға ықпал еткен, ондаған мың компания үшін шешуші сәт болды. Бүгінгі таңда 1996 жылы алғаш рет құрылған «Open DWG» SDK, DWG форматында импорттау, өңдеу және экспорттау мүмкіндігі бар барлық шешімдерде, DWG форматты әзірлеушінің ресми қосымшасынан тыс, қолданылады.

Ұқсас трансформациялар басқа технологиялық алыптарда да мәжбүрлі түрде орын алуда. Microsoft, бұрын меншікті тәсілдің символы, .NET Framework-тің бастапқы кодын ашып, Azure бұлттық қызметінің инфрақұрылымында Linux-ты пайдалана бастады және Open Source қауымдастығында позицияларын нығайту үшін GitHub-ты сатып алды. Meta (бұрынғы Facebook) ИИ агенттерін әзірлеу саласындағы инновациялар мен ынтымақтастықты қолдау үшін Llama сериялы ашық бастапқы кодты ИИ модельдерін шығарды. Генеральды директор Марк Цукерберг ашық бастапқы кодты платформалардың алдағы онжылдықта технологиялық прогрестің көшбасшысы болатынын болжайды.

Open Source — бұл бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу және тарату моделі, мұнда бастапқы код еркін пайдалану, зерттеу, модификациялау және тарату үшін ашық.

Ашық деректер мен ашық кодты шешімдер тек тренд емес, цифрлық тұрақтылықтың негізіне айналууда. Олар компанияларға икемділік, өзгерістерге төзімділік, өз шешімдері бойынша бақылау және цифрлық процестерді жеткізушілердің саясатына тәуелді болмай масштабтау мүмкіндігін береді. Сонымен қатар, олар бизнестің XXI ғасырдың ең құнды ресурсы — өз деректері бойынша бақылауды қайтара алады.

Парадигманың өзгеруі: Ашық Код бағдарламалық қамтамасыз етуші вендорлардың үстемдік дәуірінің аяқталуы

Құрылыс индустриясын монетизациялаудың дәстүрлі тәсілімен жүзеге асырылмайтын өзгеріс күтіп тұр. Деректерді пайдалану, деректерге негізделген тәсіл және ашық кодты құралдарды қолдану бағдарламалық қамтамасыз ету нарығының алыптарын ұстап тұрған ойын ережелерін қайта қарауға әкеледі.

Алдыңғы технологиялық трансформациялардан айырмашылығы, бұл өтпелі кезең вендорлар тарапынан белсенді түрде ілгерілетілмейді. Парадигманың өзгеруі олардың лицензиялау, жазылымдар және консалтингке негізделген дәстүрлі бизнес модельдеріне қауіп төндіреді. Жаңа шындық «қораптағы» дайын өнім немесе ақылы жазылымды талап етпейді — ол процестер мен ойлауды қайта құруды қажет етеді.

Ашық технологияларға негізделген деректерге бағытталған шешімдерді басқару және дамыту үшін компанияларға ішкі процестерді қайта қарау қажет болады. Әр түрлі бөлімдердің мамандары тек өзара әрекеттесіп қана қоймай, бірлескен жұмысқа деген көзқарастарын қайта қарауы тиіс.

Жаңа парадигма ашық деректер мен ашық кодты шешімдерді пайдалануды білдіреді, мұнда бағдарламалық кодты жасауда программистердің орнына жасанды интеллект пен үлкен тілдік модельдер (LLM) негізіндегі құралдар маңызды рөл атқарады. 2024 жылдың ортасына қарай Google-да жаңа кодтың 25%-дан астамы ИИ көмегімен жасалатын болады. Болашақта LLM-мен кодтау барлық жұмыстың 80%-ын 20%-ға жуық уақыт ішінде орындауға мүмкіндік береді.

McKinsey 2020 жылғы зерттеуге сәйкес, аналитика саласында CPU-ның орнына GPU-лар белсенді түрде қолданылуда — олардың жоғары өнімділігі мен заманауи ашық кодты құралдармен қолдауы арқасында. Бұл компанияларға деректерді өңдеуді қымбат бағдарламалық қамтамасыз етуге немесе тапшылыққа ұшыраған мамандарды жалдауға үлкен инвестицияларсыз жеделдетуге мүмкіндік береді.

McKinsey, PwC және Deloitte сияқты жетекші консалтингтік компаниялар әртүрлі салаларда ашық стандарттар мен ашық кодты қосымшалардың өсіп келе жатқан маңыздылығын атап өтеді.

PwC Open Source Monitor 2019 жылғы есебіне сәйкес, 100-ден астам қызметкері бар компаниялардың 69%-ы ашық кодты шешімдерді саналы түрде пайдаланады. Әсіресе, OSS ірі компанияларда белсенді қолданылады: 200-499 қызметкері бар компаниялардың 71%-ы, 500-1999 қызметкері бар компаниялардың 78%-ы және 2000-нан астам қызметкері бар компаниялардың 86%-ы. 2023 жылғы Synopsys OSSRA есебіне сәйкес, талданған код базаларының 96%-ы ашық кодты компоненттерді қамтыды.

Болашақта әзірлеушінің рөлі қолмен код жазудан гөрі деректер модельдерін, ағын архитектурасын жобалау және қажетті есептеулерді сұрау бойынша жасайтын ИИ-агенттерді басқаруға айналады. Пайдаланушы интерфейстері минималистік болады, ал өзара әрекеттесу диалогтық форматта өтеді. Дәстүрлі бағдарламалау жоғары деңгейлі жобалау мен цифрлық шешімдерді оркестрациялауға орын береді (Рис. 3.214). Қазіргі заманғы трендтер — low-code платформалар (Рис. 7.46) және LLM қолдауымен экожүйелер (Рис. 7.44) — IT-жүйелерді әзірлеу мен қолдауға кететін шығындарды едәуір азайтуға мүмкіндік береді.—

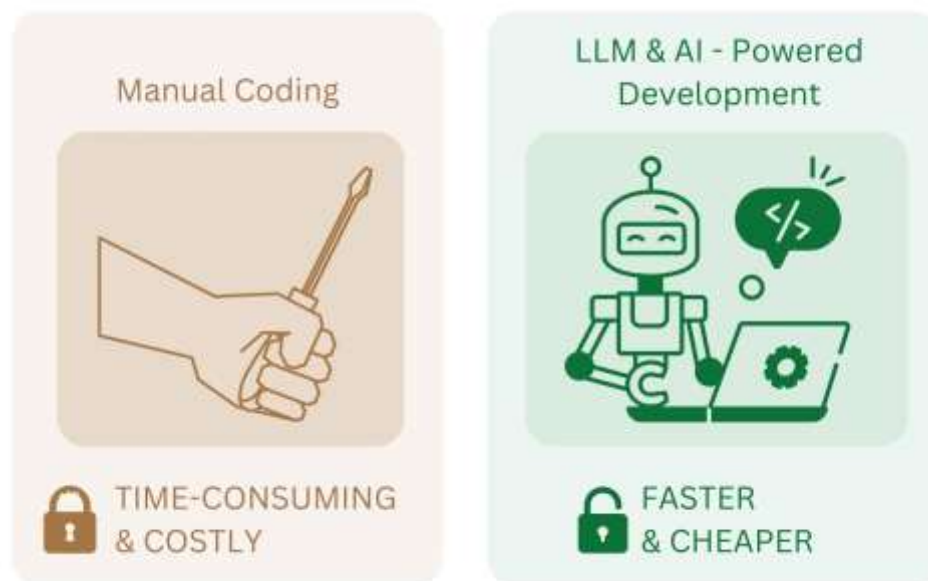

Рис. 3.214 Егер бүгінгі күні қосымшалар бағдарламашылармен қолмен жасалса, болашақта кодтың едәуір бөлігі ИИ және LLM негізіндегі шешімдермен генерацияланады.

Бұл өтпелі кезең бұрынғы кезеңдерге ұқсамайды, ірі бағдарламалық қамтамасыз ету жеткізушілері, ең алдымен, оның катализаторлары болмайды.

Гарвард бизнес мектебінің 2024 жылғы «Ашық кодты бағдарламалық қамтамасыз етудің құндылығы» зерттеуіне сәйкес [40], ашық кодты бағдарламалық қамтамасыз етудің жалпы құны екі көзқарас бойынша бағаланады. Бір жағынан, барлық бар Open Source шешімдерін нөлден жасау үшін қанша қаражат қажет болар еді, бұл сома шамамен 4,15 миллиард долларды құрайды. Екінші жағынан, әрбір компанияның ашық кодты шешімдердің аналогтарын өз бетінше әзірлеуі (бұл кең таралған процесс) және бұрыннан бар құралдарға қол жеткізбеген жағдайда, бизнестің жалпы шығындары 8,8 триллион долларға жетер еді — бұл сұраныстың құны.

Ешбір ірі бағдарламалық қамтамасыз ету жеткізушісі 8,8 триллион долларлық әлеуетті бағдарламалық қамтамасыз ету нарығын 4,15 миллиард долларға дейін қысқартуға мүдделі емес екенін түсіну қиын емес. Бұл сұраныс көлемінің 2000 есе азаюын білдіреді. Мұндай трансформация жеткізушілер үшін пайдасыз, өйткені олардың бизнес модельдері клиенттердің жабық шешімдерге тәуелділігін ұзақ мерзімді қолдауға негізделген. Сондықтан, «кез келген уақытта» ыңғайлы және ашық шешім ұсынатын компанияларды күтетін ұйымдар көңілсіз болуы мүмкін — мұндай жеткізушілер пайда болмайды.

Ашық цифрлық архитектураға көшу жұмыс орындарының немесе табыстың қысқаруын білдірмейді. Керісінше, бұл дәстүрлі лицензиялар мен қораптық бағдарламалық қамтамасыз ету нарығын уақыт өте келе ығыстыра алатын икемді және бейімделгіш бизнес модельдеріне жағдай жасайды.

Лицензияларды сатудың орнына — қызметтер, жабық форматтардың орнына — ашық платформалар, жеткізушіге тәуелділіктің орнына — тәуелсіздік және нақты қажеттіліктерге сәйкес шешімдер құру мүмкіндігі. Бұрын тек құралдарды пайдаланғандар, енді олардың соавторлары бола алады. Ал деректермен, модельдермен, сценарийлермен және логикамен жұмыс істей алатындар жаңа цифрлық экономика орталығында болады. Бұл өзгерістер мен ашық деректер айналасында қалыптасып жатқан жаңа рөлдер, бизнес модельдер мен ынтымақтастық форматтары туралы кітаптың соңғы, оныншы бөлімінде толығырақ сөйлесеміз.

Ашық деректер мен ашық кодқа негізделген шешімдер компанияларға ескірген API-мен күресуге және жабық жүйелерді интеграциялауға емес, бизнес-процестердің тиімділігіне назар аударуға мүмкіндік береді. Ашық архитектураға саналы түрде көшу өнімділікті айтарлықтай арттыруға және вендорларға тәуелділікті азайтуға мүмкіндік береді.

Жаңа шындыққа көшу — бұл бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу тәсілдерін өзгерту ғана емес, сонымен қатар деректермен жұмыс істеу принципін қайта қарау. Бұл трансформацияның орталығында код емес, ақпарат: оның құрылымы, қолжетімділігі және интерпретациялануы. Дәл осы жерде ашық және құрылымдалған деректер алдыңғы қатарға шығып, жаңа цифрлық архитектура-ның ажырамас бөлігіне айналады.

Структурленген ашық деректер: цифрлық трансформацияның негізі

Егер өткен онжылдықтарда бизнестің тұрақтылығы көбінесе бағдарламалық шешімдерді таңдау мен нақты вендорларға тәуелділікпен анықталса, қазіргі цифрлық экономика жағдайында деректердің сапасы мен олармен тиімді жұмыс істеу қабілеті негізгі факторға айналады. Ашық ба-стапқы код жаңа технологиялық парадигманың маңызды бөлігі, бірақ оның әлеуеті тек түсінікті, ұйымдасқан және машинамен оқылатын деректер болғанда ғана толық ашылады. Деректердің барлық түрлері арасында құрылымдалған ашық деректер тұрақты цифрлық трансформацияның негізі болып табылады.

Құрылымдалған ашық деректердің басты артықшылығы — бірімәнді интерпретация және автоматтандырылған өңдеу мүмкіндігі. Бұл жеке операциялар деңгейінде де, бүкіл ұйым ауқымында да тиімділікті айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді.

Deloitte компаниясының "Корпоративтік трансформациялардағы деректерді беру процесі" [82] есебіне сәйкес, құрылымдалған деректерді беру үшін IT-мен жұмыс істеу шешуші маңызға ие. 2024 жылғы Ұлыбритания үкіметінің "Мемлекеттік жобаларды жеткізуде деректерді талдау және AI" [83] есебіне сәйкес, әртүрлі жобалар мен ұйымдар арасындағы деректер алмасудағы кедергілерді жою жобаларды басқаруда тиімділікті арттырудың кілтті факторы болып табылады. Құжатта деректер форматтарын стандарттау және ашық деректер принциптерін енгізу ақпаратты қайталауды болдырмауға, уақытты жоғалтуды минимизациялауға және болжамдардың дәлдігін арттыруға мүмкіндік беретіні атап өтілген.

Дәстүрлі түрде жоғары фрагментация мен форматтардың әртүрлілігі басым құрылыс саласында құрылымдау-унификациялау процесі және құрылымдалған ашық деректер келісілген және басқарылатын процестерді қалыптастыруда шешуші рөл атқарады (Рис. 4.114). Олар жобаның

қатысушыларына жабық платформалардың, деректер модельдерінің және форматтарының үйлесімсіздігімен байланысты техникалық мәселелерді шешуге емес, өнімділікті арттыруға назар аударуға мүмкіндік береді.

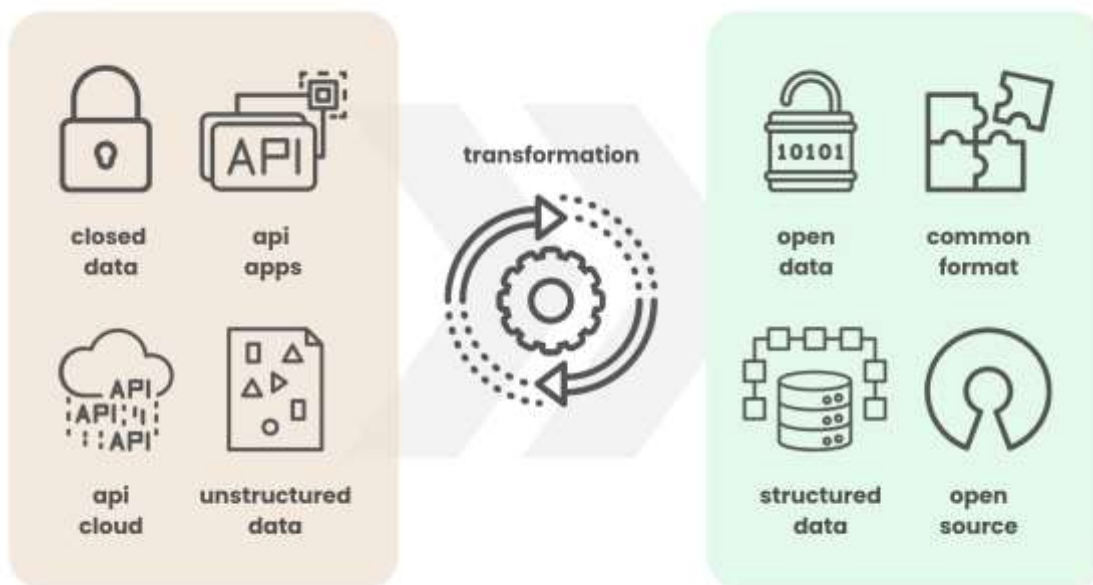

Рис. 3.215 Ашық құрылымдалған деректер бағдарламалық шешімдер мен платформаларға тәуелділікті азайтады және инновацияларды жеделдетеді.

Біз одан әрі кітапта егжей-тегжейлі қарастыратын заманауи технологиялар мен құралдар ақпаратты жинап қана қоймай, автоматты түрде тазартуға: қайталауды жою, қателерді түзету, мәндерді нормализациялауға мүмкіндік береді. Бұл аналитиктер мен инженерлердің шашыраңқы құжаттармен емес, талдауға, автоматтандыруға және шешім қабылдауға жарамды ұйымдасқан білім базасымен жұмыс істейтінін білдіреді.

Мүмкіндігінше қарапайым жасаңыз, бірақ одан да қарапайым емес.

— Альберт Эйнштейн, теориялық физик (цитатаның принадлежности даулы [84]).

Бүгінгі таңда деректермен жұмыс істеуге арналған пайдаланушы интерфейстерінің көпшілігін автоматты түрде жасауға болады — әр бизнес жағдайы үшін кодты қолмен жазудың қажеті жоқ. Бұл үшін деректердің құрылымын, моделін және логикасын қосымша нұсқауларсыз түсінетін инфрақұрылымдық қабат қажет (Рис. 4.115). Деректердің құрылымдалған болуы осындай тәсілді мүмкін етеді: формалар, кестелер, сүзгілер және көріністер минималды бағдарламалау шығындарымен автоматты түрде генерациялануы мүмкін.

Пайдаланушы үшін критикалық маңызды интерфейстер әлі де қолмен өңдеуді талап етуі мүмкін. Бірақ көп жағдайда — бұл 50-ден 90 пайызға дейінгі жұмыс сценарийлері — арнайы қосымшаларды пайдаланбай-ақ автоматты генерациялау жеткілікті (Рис. 3.216), бұл әзірлеу және қолдау шығындарын едәуір азайтады, қателер санын азайтады және цифрлық шешімдерді жүзеге асыруды жеделдетеді.

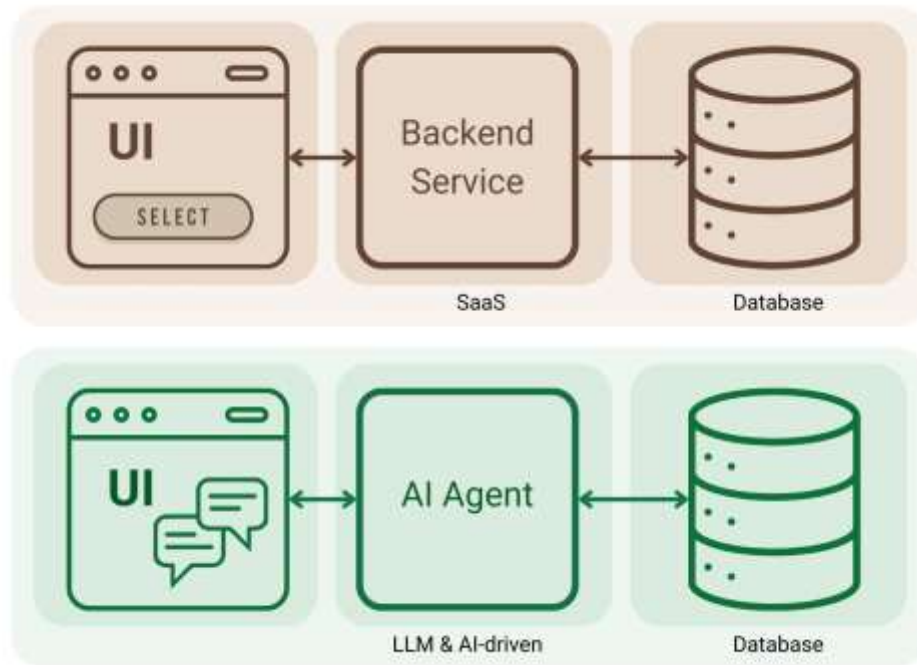
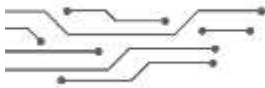

Рис. 3.216 Деректермен жұмыс істеудің архитектуралық модельдері: дәстүрлі қосымша архитектурасы және LLM-ге негізделген AI-бағытталған модель.

Жеке қосымшаларға негізделген архитектурадан тілдік модельдерге (LLM) сүйенетін интеллектуалды басқарылатын жүйелерге көшу – цифрлық эволюцияның келесі қадамы. Мұндай архитектурада құрылымдалған деректер тек сақтау объектісі емес, сонымен қатар контекст негізінде әрекеттерді талдайтын, интерпретациялайтын және ұсынатын ИИ құралдарымен өзара әрекеттесудің негізі болып табылады.

Келесі тарауларда біз ашық құрылымдалған деректерге негізделген архитектураны енгізудің нақты мысалдарын қарастырамыз, сондай-ақ тілдік модельдердің деректерді автоматты интерпретациялау, валидациялау және өңдеу үшін қалай қолданылатынын көрсетеміз. Бұл практикалық жағдайлар жаңа цифрлық логиканың қалай жұмыс істейтінін және трансформацияға дайын компанияларға қандай артықшылықтар беретінін жақсы түсінуге көмектеседі.

ТАРАУ 3.3. LLM ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ДЕРЕКТЕРДІ ӨҢДЕУ ЖӘНЕ БИЗНЕС-ПРОЦЕСТЕРДЕГІ РӨЛІ

LLM чаттары: ChatGPT, LLaMa, Mistral, Claude, DeepSeek, QWEN, Grok деректерді өңдеу процестерін автоматтандыру үшін

Үлкен тілдік модельдердің (LLM) пайда болуы құрылымдалған ашық деректер мен Open Source философиясына қарай қозғалыстың табиғи жалғасы болды. Деректер ұйымдастырылған, қолжетімді және машинамен оқылатын болғанда, келесі қадам — күрделі код жазудың немесе арнайы техникалық білімді меңгерудің қажеті жоқ, осы ақпаратпен өзара әрекеттесуге қабілетті құралды жасау.

LLM — ашықтықтың тікелей өнімі: үлкен ашық деректер жиынтықтары, жарияланымдар және Open Source қозғалысы. Ашық ғылыми мақалалар, жалпыға қолжетімді мәтіндік деректер және бірлескен әзірлеу мәдениеті болмаса, ChatGPT немесе басқа LLM-дер болмас еді. LLM — бұл белгілі бір мағынада адамзаттың жинақталған цифрлық білімінің «дистилляты», ашықтық принциптері арқасында жиналған және оқытылған.

Заманауи үлкен тілдік модельдер (LLM — Large Language Models), мысалы, ChatGPT® (OpenAI), LLaMa™ (Meta AI), Mistral DeepSeek™, Grok™ (xAI), Claude™ (Anthropic), QWEN™ пайдаланушыларға деректерге табиғи тілде сұрау формулировкалауға мүмкіндік береді. Бұл ақпаратпен жұмыс істеуді тек әзірлеушілер үшін ғана емес, сонымен қатар аналитиктер, инженерлер, жобалаушылар, менеджерлер және бұрын бағдарламалаудан алыс болған басқа мамандар үшін де қолжетімді етеді.

LLM (Large Language Model) — бұл интернеттен жиналған үлкен деректер негізінде мәтінді түсінуге және генерациялауға үйретілген жасанды интеллект. Ол контекстті талдай алады, сұрақтарға жауап бере алады, диалог жүргізе алады, мәтін жаза алады және бағдарламалық кодты генерациялай алады.

Егер бұрын визуализация, деректерді өңдеу немесе талдау арнайы бағдарламалау тілдерін: Python, SQL, R немесе Scala білуді, сондай-ақ Pandas, Polars немесе DuckDB сияқты кітапханалармен жұмыс істей білуді талап етсе, 2023 жылдан бастап жағдай түбегейлі өзгерді. Енді пайдаланушы не алғысы келетінін жай ғана сипаттай алады — және модель өзі кодты генерациялап, оны орындап, кесте немесе график шығарып, нәтижені түсіндіреді. Дәуірлер бойы технологиялардың дамуы күрделену жолымен емес, түбегейлі жеңілдету және қолжетімділік жолымен жүріп жатыр.

Бұл принцип — «деректерді сөздермен (промпттармен) өңдеу» — ақпаратпен жұмыс істеудің эволюциясында жаңа кезеңді білдіреді, фактілі түрде шешімдер жасауды одан да жоғары абстракция деңгейіне көтерді. Уақытында пайдаланушылар интернеттің техникалық негіздерін түсінбей-ақ онлайн-дүкендер ашып немесе WordPress, Joomla және басқа модульдік ашық кодты жүйелер арқылы сайттар құра алатын болғаны сияқты (автор 2005 жылдан бері осындай жүйелермен, соның ішінде білім беру және инженерлік онлайн-платформалар саласында жұмыс істейді) — бұл, өз кезегінде, цифрлық контент пен интернет-бизнестің қарқынды өсуіне әкелді — бүгінгі күні инженерлер, аналитиктер және менеджерлер бағдарламалау тілдерін білмей-ақ жұмыс процестерін автоматтандыра алады. Бұған қуатты LLM-дер — тегін және ашық кодты, мысалы, LLaMA, Mistral, Qwen,

DeepSeek және басқалары — заманауи технологияларды ең кең аудиторияға қолжетімді етуде көмектеседі.

Үлкен тілдік модельдер LLM: бұл қалай жұмыс істейді

Үлкен тілдік модельдер (ChatGPT, LLaMa, Mistral, Claude, DeepSeek, QWEN, Grok) — интернет, кітаптар, мақалалар және басқа көздерден алынған үлкен мәтін деректер массивтерінде оқытылған нейрондық желілер. Олардың негізгі міндеті — адам сөйлеуінің контекстін түсіну және мағыналы жауаптар генерациялау.

Заманауи LLM-дердің негізінде 2017 жылы Google зерттеушілері ұсынған трансформер архитектурасы жатыр. Бұл архитектураның негізгі компоненті — назар механизмі (attention), ол модельге мәтіндегі сөздер арасындағы байланыстарды олардың позициясынан тәуелсіз ескеру мүмкіндігін береді.

LLM-дерді оқыту процесі адамның тіл меңгеруіне алыстап ұқсас — тек миллиондаған есе ауқымды. Модель миллиардтаған сөздер мен сөз тіркестерінің қолданылу мысалдарын талдай отырып, тіл құрылымындағы және мағыналық ауысулар логикасындағы заңдылықтарды анықтайды. Осы кезде барлық мәтін токендерге — минималды мағыналық бірліктерге (сөздер немесе олардың бөліктері) бөлінеді, олар кейін көп өлшемді кеңістікте векторларға түрлендіріледі. Бұл векторлық ұсыныстар машинаға ұғымдар арасындағы жасырын байланыстарды «түсінуге», тек символдар тізбегі ретінде мәтінмен жұмыс істемей, мүмкіндік береді.-

Үлкен тілдік модельдер — тек мәтін генерациялау құралдары емес. Олар мағынаны тану, ұғымдар арасындағы байланыстарды табу және деректермен жұмыс істеу қабілетіне ие, тіпті олар әртүрлі форматтарда ұсынылса да. Негізгісі — ақпараттың түсінікті модельдерге бөлініп, LLM-мен жұмыс істей алатын токендер түрінде ұсынылуы.

Сол тәсілді құрылыс жобаларына да қолдануға болады. Жобаны ерекше мәтін ретінде елестетсек, онда әрбір ғимарат, элемент немесе құрылым — бұл токен, біз осындай ақпаратты өңдеуді ұқсас түрде бастай аламыз. Құрылыс жобаларын кітаптармен салыстыруға болады, олар категорияларға, тарауларға және минималды токендерден — құрылыс жобасының элементтерінен тұратын абзацтар топтарына бөлінеді (Рис. 3.31). Деректер модельдерін құрылымдық форматқа аударған кезде, біз құрылымдық деректерді векторлық базаларға (Рис. 8.22) да аударуға аламыз, олар машиналық оқыту және LLM сияқты технологиялар үшін идеалды дереккөз болып табылады.-

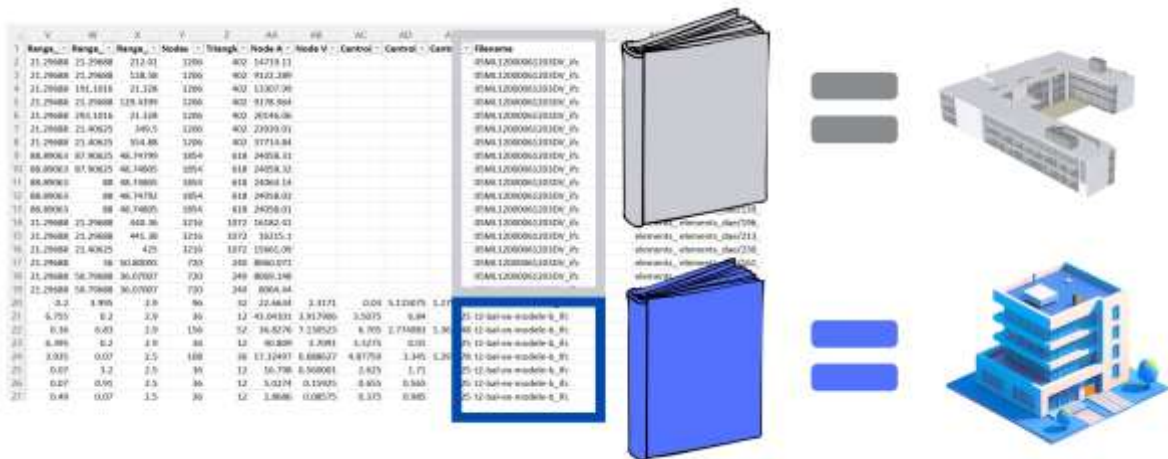

Рис. 3.31 Құрылыс жобасының элементі — мәтіндегі токен сияқты: бүкіл жобаның категориялары (бөлімдері) мен топтарын құрайтын минималды бірлік.

Егер құрылыс жобасы цифрландырылған және оның элементтері токендер немесе векторлар түрінде ұсынылса, онда оларға қатал формалды сұраулар арқылы емес, табиғи тілде жүгінуге мүмкіндік пайда болады. Мұнда LLM-нің негізгі артықшылықтарының бірі — сұраудың мағынасын түсіну және оны сәйкес деректермен байланыстыру қабілеті көрінеді.

Инженер SQL сұрауын немесе Python кодын жазу міндетті емес — ол LLM-нің жұмысын және деректер құрылымын түсініп, тапсырманы әдеттегі түрде формулировка жасай алады: "B30 класынан жоғары темірбетон конструкцияларын тауып, олардың жалпы көлемін есепте." Модель сұраудың мағынасын таниды, оны машина оқитын формаға айналдырады, деректерді табады (топтастырады және түрлендіреді) және қорытынды нәтижені қайтарады.

Құжаттар, кестелер, жобалардың модельдері векторлық көріністерге (эмбеддинг) айналдырылады және базада сақталады. Пайдаланушы сұрақ қойған кезде, сұрау да векторға айналады, ал жүйе мағынасы бойынша ең жақын деректерді табады. Бұл LLM-ге тек өздерінің оқытылған білімдеріне ғана емес, сонымен қатар, модельдің оқытуы аяқталғаннан кейін пайда болған өзекті корпоративтік деректерге де сүйенуге мүмкіндік береді.

Құрылыс саласындағы LLM-нің ең маңызды артықшылықтарының бірі — бағдарламалық кодты генерациялау қабілеті. Техникалық тапсырманы программистке беру орнына, мамандар тапсырманы табиғи тілде сипаттай алады, ал модель қажетті кодты жасайды, оны автоматтандыру процестерін жасау үшін (чатыдан көшіріп) пайдалануға болады. LLM модельдері терең бағдарламалау білімдері жоқ мамандарға компанияның бизнес-процестерін автоматтандыру және жақсартуға үлес қосуға мүмкіндік береді.

Рис. 3.32 LLM пайдаланушыларға код жазуға және бағдарламалау дағдыларын меңгермей-ақ нәтижелер алуға мүмкіндік береді.

2024 жылы Wakefield Research жүргізген және SAP-тың демеушілігімен өткізілген зерттеуге [36] сәйкес, жылдық табысы 1 миллиард доллардан асатын компаниялардың 300 жоғары басшысынан тұратын респонденттер: 52% жоғары басшылар деректерді талдау және шешім қабылдау үшін ұсыныстар беру мәселелерінде ИИ-ге сенеді. 48% ИИ-ді бұрын ескерілмеген тәуекелдерді анықтау үшін, ал 47% — баламалы жоспарларды ұсыну үшін пайдаланады. Сонымен қатар, 40% ИИ-ді жаңа өнімдерді әзірлеу, бюджеттік жоспарлау және маркетингтік зерттеулер жүргізу үшін қолданады. Зерттеу ИИ-дің жеке өмірге оң әсерін де көрсетті: респонденттердің 39% жұмыс пен жеке өмір арасындағы тепе-теңдіктің жақсарғанын, 38% психикалық денсаулықтың жақсарғанын, ал 31% стресстің деңгейінің төмендегенін атап өтті.

Дегенмен, LLM-нің барлық қуатына қарамастан, оларды саналы түрде пайдалану маңызды құрал болып табылады. Әрбір технология сияқты, оларда шектеулер бар. Ең танымал мәселелердің бірі - «галлюцинациялар» деп аталатын жағдайлар, яғни модель шынайы, бірақ факті бойынша дұрыс емес жауапты сенімді түрде береді. Сондықтан модельдің қалай жұмыс істейтінін түсіну өте маңызды: қандай деректер мен деректер модельдерін қателіксіз интерпретациялай алатыны, сұрауларды қалай интерпретациялайтыны және ақпаратты қайдан алатыны. Сондай-ақ, LLM-нің білімдері оқыту күнімен шектелетінін ескеру қажет, және сыртқы деректермен байланыссыз модель қазіргі нормаларды, стандарттарды, бағаларды немесе технологияларды ескермей қалуы мүмкін.

Бұл мәселелердің шешімі векторлық базаларды тұрақты жаңарту, өзекті көздерге қосылу және тек сұрақтарға жауап беріп қана қоймай, деректерді оқыту үшін проактивті пайдаланатын, тапсырмаларды басқаруға, тәуекелдерді анықтауға, оңтайландыру нұсқаларын ұсынуға және жобаның орындалуын бақылауға арналған автономды AI-агенттерді әзірлеу болып табылады.

Құрылыс саласындағы LLM-интерфейстерге көшу - бұл тек технологиялық жаңалық емес. Бұл парадигмалық өзгеріс, адамдар мен деректер арасындағы кедергілерді жою. Бұл ақпаратпен өзара әрекеттесуді біз бір-бірімізбен сөйлескендей оңай жасау мүмкіндігі - және дәл, тексерілген және әрекет етуге дайын нәтижелер алу.

Мұндай құралдарды бірінші болып пайдаланатын компаниялар айтарлықтай бәсекелестік

артықшылыққа ие болады. Бұл жұмыс жылдамдығын арттыру, шығындарды азайту және деректерді жылдам талдау арқылы күрделі сұрақтарға жылдам жауап табу мүмкіндігі арқасында жобалық шешімдердің сапасын арттыру. Бірақ қауіпсіздік мәселелерін де ескеру қажет. Бұлттық LLM-сервистерін пайдалану деректердің ағып кету қаупімен байланысты болуы мүмкін. Сондықтан ұйымдар жиі өздерінің инфрақұрылымында LLM- құралдарын локалды түрде, ақпаратты толық қорғау және бақылау арқылы орналастыруға мүмкіндік беретін баламалы шешімдерді іздейді.

Компанияның сезімтал деректері үшін жергілікті LLM пайдалану

2022 жылы алғашқы чат-LLM-нің пайда болуы жасанды интеллектінің дамуының жаңа кезеңін білдіреді. Дегенмен, осы модельдердің кеңінен таралуымен бірге, компанияға қатысты деректер мен сұрауларды бұлтқа беру қаншалықты қауіпсіз деген заңды сұрақ туындады. Көптеген бұлттық тілдік модельдер сөйлесу тарихын және жүктелген құжаттарды өз серверлерінде сақтады, ал конфиденциалды ақпаратпен жұмыс істейтін компаниялар үшін бұл ИИ-ді енгізуге кедергі болды.

Бұл мәселенің ең тұрақты және логикалық шешімдерінің бірі Open Source LLM-ді корпоративтік IT-инфрақұрылымында локалды түрде орналастыру болды. Бұлттық қызметтерден айырмашылығы, локалды модельдер интернетке қосылусыз жұмыс істейді, деректерді сыртқы серверлерге жібермейді және компанияларға ақпаратты толық бақылау мүмкіндігін береді.

Бүгінгі таңда ең жақсы ашық модель [Open Source LLM] өнімділігі бойынша жабық модельдермен [мысалы, ChatGPT, Claude] салыстырмалы, бірақ шамамен бір жылға артта қалуда.

– Бен Коттье, Epoch AI коммерциялық емес зерттеу ұйымының жетекші зерттеушісі, 2024.

Ірі технологиялық компаниялар өздерінің LLM-дерін жергілікті пайдалану үшін қолжетімді ете бастады. Meta-ның ашық LLaMA сериясы мен Қытайдағы DeepSeek жобасының қарқынды дамуы ашық архитектураға көшу мысалдарына айналды. Олардың қатарында Mistral мен Falcon да бар, олар да меншікті платформалардың шектеулерінен босатылған қуатты модельдерді шығарды. Бұл бастамалар тек жаһандық ИИ-дің дамуын жеделдетіп қана қоймай, деректердің құпиялылығы маңызды компанияларға тәуелсіздік, икемділік және қауіпсіздік нормаларын сақтау мәселелерінде нақты баламаларды ұсынды.

Корпоративтік ортада, әсіресе құрылыс саласында, деректерді қорғау тек ыңғайлылық мәселесі емес, сонымен қатар реттеуші талаптарға сәйкестік мәселесі. Тендерлік құжаттама, сметалар, сызбалар және құпия хат алмасу бойынша жұмыс қатаң бақылауды талап етеді. Мұнда жергілікті LLM компанияның периметрі ішінде деректердің сақталуына қажетті сенімділік береді.

	Cloud LLMs (OpenAI, Claude)	Local LLMs (DeepSeek, LLaMA)
Data Control	Data is transmitted to third parties	Data remains within the company's network
License	Proprietary, paid	Open-source (Apache 2.0, MIT)
Infrastructure	Requires internet	Operates in an isolated environment
Customization	Limited	Full adaptation to company needs
Cost	Pay-per-token/request	One-time hardware investment + maintenance costs
Scalability	Easily scalable with cloud resources	Scaling requires additional local hardware
Security & Compliance	Risk of data leaks, may not meet strict regulations (GDPR, HIPAA)	Full compliance with internal security policies
Performance & Latency	Faster inference due to cloud infrastructure	Dependent on local hardware, may have higher latency
Integration	API-based integration, requires internet access	Can be tightly integrated with on-premise systems
Updates & Maintenance	Automatically updated by provider	Requires manual updates and model retraining
Energy Consumption	Energy cost is covered by provider	High power consumption for inference and training
Offline Availability	Not available without an internet connection	Works completely offline
Inference Cost	Pay-per-use model (cost scales with usage)	Fixed cost after initial investment

Рис. 3.33 Жергілікті модельдер толық бақылау мен қауіпсіздікті қамтамасыз етеді, ал бұлттық шешімдер ыңғайлы интеграция мен автоматты жаңартуларды ұсынады.

Жергілікті Open Source LLM-нің негізгі артықшылықтары:

- Деректерге толық бақылау. Барлық ақпарат компания ішінде қалады, бұл рұқсатсыз қол жеткізуді және деректердің ағып кетуін болдырмайды.
- Автономды жұмыс. Интернет байланысына тәуелділік жойылады, бұл оқшауланған IT-инфрақұрылымдарда жұмыс істеу үшін ерекше маңызды. Бұл сонымен қатар санкциялар немесе бұлттық қызметтердің блокталуы жағдайында үздіксіз жұмысты қамтамасыз етеді.
- Қолдану икемділігі. Модель мәтіндерді генерациялау, деректерді талдау, бағдарламалық код жазу, жобалау мен бизнес-процестерді басқару үшін пайдаланылуы мүмкін.
- Корпоративтік міндеттерге бейімделу. LLM-ді ішкі құжаттарда оқытуға болады, бұл компанияның жұмыс ерекшеліктері мен салалық ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік

береді. Жергілікті LLM-ді CRM, ERP немесе BI платформаларына қосуға болады, бұл клиенттік сұрауларды талдауды, есептерді жасауды немесе тіпті трендтерді болжауды автоматтандыруға мүмкіндік береді.

DeepSeek-R1-7B тегін және ашық моделін серверде орналастыру, бүкіл команда пайдаланушыларына қолжетімді ету, айына \$1000 құны, ChatGPT немесе Claude сияқты бұлттық API-ларға жыл сайынғы төлемдерден арзанға түсуі мүмкін және компанияларға деректерді толық бақылауға, интернетке жіберуді болдырмауға және GDPR сияқты реттеуші талаптарға сәйкестікті қамтамасыз етуге көмектеседі.

Басқа салаларда жергілікті LLM автоматтандыруға көзқарасты өзгерту үстінде. Қолдау қызметтерінде олар клиенттердің жиі қойылатын сұрақтарына жауап беріп, операторларға жүктемені азайтады. HR бөлімдерінде — резюме талдап, сәйкес кандидаттарды таңдайды. Электрондық коммерцияда — пайдаланушы деректерін ашпай, жеке ұсыныстар қалыптастырады.

Құрылыс саласында да осындай әсер күтілуде. LLM-ді жобалық деректермен және нормативтермен интеграциялау құжаттаманы дайындауды жеделдетуге, сметаларды автоматтандыруға және шығындарды болжау анализін жүргізуге мүмкіндік береді. LLM-ді құрылымдалған кестелер мен датафреймдермен бірге пайдалану әсіресе перспективалы бағыт болып табылады.

Компанияда ИИ-ға толық бақылау және өз LLM-ді іске қосу жолдары

Заманауи құралдар компанияларға үлкен тілдік модельді (LLM) жергілікті түрде бірнеше сағаттың ішінде іске қосуға мүмкіндік береді. Бұл деректер мен инфрақұрылымға толық бақылау жасауға, сыртқы бұлттық қызметтерге тәуелділікті жоюға және ақпараттың ықпалын азайтуға мүмкіндік береді. Мұндай шешім әсіресе сезімтал жобалық құжаттама немесе конфиденциалды коммерциялық деректермен жұмыс істейтін ұйымдар үшін өзекті.

Міндеттер мен ресурстарға байланысты әртүрлі іске қосу сценарийлері қолжетімді — дайын шешімдерден "қораптан шыққан" нұсқаларға дейін, икемді және масштабталатын архитектураларға дейін. Ең қарапайым құралдардың бірі — Ollama, ол тілдік модельдерді терең техникалық білімсіз бір басу арқылы іске қосуға мүмкіндік береді. Ollama-мен жылдам бастау:

1. Ресми сайттан (ollama.com) операциялық жүйеңізге (Windows / Linux / macOS) арналған дистрибутивті жүктеп алыңыз.
2. Модельді командалық жол арқылы орнатыңыз. Мысалы, Mistral моделі үшін:

```
ollama run mistral
```

- Модель іске қосылғаннан кейін, ол жұмыс істеуге дайын — сіз терминал арқылы мәтіндік сұраулар жібере аласыз немесе оны басқа құралдарға интеграциялай аласыз. Модельді іске қосу және сұрау орындау:

ollama run mistral "100 мм кеңдіктегі гипсокартон қабырғасын орнату үшін барлық ресурстармен есептеу қалай жасауға болады?"

Дәстүрлі визуалды ортада жұмыс істегенді ұнататындар үшін LM Studio бар — ChatGPT-ге ұқсас интерфейс бар тегін қосымша:

- LM Studio-ны ресми сайттан (lmstudio.ai) дистрибутивті жүктеп алып орнатыңыз.
- Встроенный каталог арқылы модельді (мысалы, Falcon немесе GPT-Neo-X) таңдаңыз және жүктеп алыңыз.
- Модельмен ChatGPT-ге ұқсас интуитивті интерфейс арқылы жұмыс істеңіз, бірақ толықтай жергілікті.

	Developer	Parameters	GPU Requirements (GB)	Features	Best For
Mistral 7B	Mistral AI	7	8 (FP16)	Fast, supports multimodal tasks (text + images), fully open-source code	Lightweight tasks, mobile devices, laptops
LLaMA 2	Meta	7–70	16–48 (FP16)	High text generation accuracy, adaptable for technical tasks, CC-BY-SA license	Complex analytical and technical tasks
Baichuan 7B/13B	Baichuan Intelligence	7–13	8–16 (FP16)	Fast and efficient, great for large data processing, fully open-source code	Data processing, automating routine tasks
Falcon 7B/40B	Technology Innovation Institute (TII)	7–40	8–32 (FP16)	Open-source, high performance, optimized for fast work	Workloads with limited computational resources
DeepSeek-V3	DeepSeek	671	1543 (FP16) / 386 (4-bit)	Multilingual, 128K token context window, balanced speed and accuracy	Large enterprises, SaaS platforms, multitasking scenarios
DeepSeek-R1-7B	DeepSeek	7	18 (FP16) / 4.5 (4-bit)	Retains 92% of R1 capabilities in MATH-500, local deployment support	Budget solutions, IoT devices, edge computing

Рис. 3.34 Танымал жергілікті open source LLM-модельдерінің салыстырмасы.

Модельді таңдау жылдамдық, дәлдік және қолжетімді аппараттық мүмкіндіктерге байланысты (Рис. 3.34). Mistral 7B және Baichuan 7B сияқты шағын модельдер жеңіл тапсырмалар мен мобильді құрылғылар үшін жарамды, ал DeepSeek-V3 сияқты қуатты модельдер елеулі есептеу ресурстарын талап етеді, бірақ жоғары өнімділік пен көптеген тілдерді қолдауды қамтамасыз етеді. Алдағы жылдары LLM нарығы қарқынды дамиды — біз жеңіл және мамандандырылған модельдердің көбеюін көретін боламыз. Барлық адамзат мазмұнын қамтитын әмбебап LLM-дердің ор-

нына, тар профильді сараптамаға арналған модельдер пайда болады. Мысалы, инженерлік калькуляциялар, құрылыс сметалары немесе CAD форматындағы деректермен жұмыс істеуге арналған модельдердің пайда болуын күтуге болады. Мұндай мамандандырылған модельдер кәсіби ортада жоғары сенімділік пен тақырыптық тереңдік маңызды болғандықтан, жылдамырақ, дәлірек және қауіпсіз болады.

Жергілікті LLM іске қосылғаннан кейін, оны компанияның нақты міндеттеріне бейімдеуге болады. Бұл үшін модельді ішкі құжаттар, техникалық нұсқаулықтар, келісім-шарт шаблондары немесе жобалық құжаттама бойынша қосымша оқыту (fine-tuning) техникасы қолданылады.

RAG: Корпоративтік деректерге қол жеткізетін интеллектуалды LLM-ассистенттер

Келесі кезең LLM-ді бизнесте қолданудың эволюциясы — бұл модельдерді нақты корпоративтік деректермен интеграциялау. Бұл тәсіл RAG (Retrieval-Augmented Generation) деп аталады — ақпаратты алу арқылы генерациялау. Бұл архитектурада тілдік модель тек диалогтық интерфейс емес, құжаттар, сызбалар, деректер базалары бойынша бағдарлай алатын толыққанды интеллектуалды ассистентке айналады және нақты, контекстуалды жауаптар береді.

RAG-тың негізгі артықшылығы — компанияның ішкі деректерін модельді қайта оқытудың қажеті жоқ, сонымен қатар ақпаратпен жұмыс істеуде жоғары дәлдік пен икемділікті сақтай отырып пайдалану мүмкіндігі.

RAG технологиясы екі негізгі компонентті біріктіреді:

- Ақпаратты алу (Retrieval): модель деректер қоймаларына — құжаттарға, кестелерге, PDF-файлдарға, сызбаларға қосылып, пайдаланушының сұрауы бойынша релевантты ақпаратты алады.
- Жауапты генерациялау (Augmented Generation): алынған деректер негізінде модель контексті мен сұраудың ерекшелігін ескере отырып, дәл, негізделген жауап формалдайды.

RAG қолдайтын LLM-ді іске қосу үшін бірнеше қадамды орындау қажет:

- Деректерді дайындау: қажетті құжаттарды, сызбаларды, спецификацияларды, кестелерді жинаңыз. Олар PDF-тен Excel-ге дейін әртүрлі форматтар мен құрылымдарда болуы мүмкін.
- Индексация және векторизация: LlamaIndex немесе LangChain сияқты құралдардың көмегімен деректер векторлық көріністерге түрлендіріледі, бұл мәтін фрагменттері арасындағы мағыналық байланыстарды табуға мүмкіндік береді (векторлық деректер базалары мен үлкен массивтерді векторлық көрініске аудару, соның ішінде CAD жобалары, 8 бөлімде толығырақ).
- Ассистентке сұрау: деректер жүктелгеннен кейін модельге сұрақтар қоюға болады, және ол жауаптарды корпоративтік базада іздейді, интернеттен жиналған жалпы білімдерден емес.

Мысалы, компанияда constructionsite_docs папкасы бар, онда келісімшарттар, нұсқаулықтар, сметалар мен кестелер сақталады. Python-скриптінің көмегімен (Рис. 3.35) осы папканы сканерлеп, векторлық индексация құруға болады: әр құжат мәтіннің мағыналық мазмұнын көрсететін векторлар жиынтығына түрлендіріледі. Бұл құжаттарды модельдің тиімді бағдарлай алатын және терминдер мен фразалар арасындағы байланыстарды таба алатын «мағыналар картасына» айналдырады.-

Мысалы, модель «қайтару» және «рекламация» сөздерінің жиі келісімшарттың материалдарды құрылыс алаңына жеткізуге қатысты бөлімінде кездесетінін «есте сақтайды». Содан кейін, егер сұрақ қойылса — мысалы, «Тауарды қайтару мерзімі қандай?» (Рис. 3.35 - 11 жол коды) — LLM ішкі құжаттарды талдайды және нақты ақпаратты табады, барлық корпоративтік файлдардың мазмұнын оқып, түсінетін интеллектуалды көмекші ретінде әрекет етеді.


```

1 from llama_index import SimpleDirectoryReader, VectorStoreIndex
2
3 # Load documents from the folder
4 documents = SimpleDirectoryReader("constructionsite_docs").load_data()
5
6 # Creating a vector index for semantic search
7 index = VectorStoreIndex.from_documents(documents)
8
9 # Integration with LLM (e.g. Llama 3)
10 query_engine = index.as_query_engine()
11 response = query_engine.query("What are the return terms in the contracts?")
12 print(response)

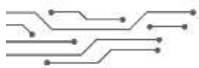
```

Рис. 3.35 LM файлдар папкасын оқиды — адам папканы ашып, қажетті құжатты іздегендей.

Кодты Python орнатылған кез келген компьютерде іске қосуға болады. Кодты іске қосу үшін Python мен IDE-ді қолдану туралы келесі бөлімде сөйлесеміз.

LLM-ді жергілікті орналастыру — бұл тек тренд емес, қауіпсіздік пен икемділікті бағалайтын компаниялар үшін стратегиялық шешім. Алайда, LLM-ді орналастыру, компанияның жергілікті компьютерлерінде немесе онлайн шешімдерді пайдалану кезінде — бұл тек алғашқы қадам. LLM мүмкіндіктерін нақты тапсырмаларда қолдану үшін, компаниялар тек чаттарда жауап алуға ғана емес, сонымен қатар LLM-ді қолдану контекстінен тыс іске қосуға болатын код түрінде жасалған логиканы сақтауға мүмкіндік беретін құралдарды пайдалану керек. Бұл шешімдерді масштабтау үшін маңызды - дұрыс ұйымдастырылған процестер ИИ-дің жетістіктерін бірден бірнеше жобаларда немесе тіпті бүкіл компанияда қолдануға мүмкіндік береді.

Осы контексте сәйкес бағдарламалау ортасын (IDE) таңдау маңызды рөл атқарады. Заманауи бағдарламалау құралдары LLM негізінде шешімдер әзірлеуге ғана емес, сонымен қатар оларды бар бизнес-процестерге интеграциялауға мүмкіндік береді, автоматтандырылған ETL-Pipeline-ге айналдырады.

ТАРАУ 3.4. LLM ҚОЛДАУЫ БАР IDE ЖӘНЕ БАҒДАРЛАМАЛАУДАҒЫ БОЛАШАҚ ӨЗГЕРІСТЕР

IDE таңдау: LLM эксперименттерінен бизнес шешімдеріне

Автоматтандыру, деректерді талдау және жасанды интеллект әлеміне — әсіресе үлкен тілдік модельдермен (LLM) жұмыс істегенде — сәйкес интеграцияланған даму ортасын (IDE) таңдау өте маңызды. Ол сіздің негізгі жұмыс құралыңыз болады: LLM-мен жасалған кодты іске қосатын орын, жергілікті компьютерде де, корпоративтік желі ішінде де. IDE таңдау тек жұмыс ыңғайлылығына ғана емес, сонымен қатар эксперименттік LLM сұрауларынан нақты бизнес-процестерге енгізілген толыққанды шешімдерге қаншалықты тез өтетініңізге де әсер етеді.

IDE (Интеграцияланған Даму Ортасы) — бұл автоматтандыру процестері мен деректерді өңдеу үшін компьютеріңіздегі әмбебап құрылыс комбинаты. Пила, балға, бұрғы және басқа құралдарды бөлек сақтаудың орнына, сізде бәрін — кесу, бекіту, бұрғылау және тіпті материалдардың сапасын тексеру — жасай алатын бір құрылғы бар. Бағдарламашылар үшін IDE — код жазуға (құрылыс аналогиясында — сызбаларды жасау), оның жұмысын тестілеуге (ғимарат моделін жинау), қателерді табуға (құрылымдардың беріктігін бақылау) және дайын жобаны іске қосуға (үйді пайдалануға беру) арналған біртұтас кеңістік.

Танымал IDE-лерге шолу:

- PyCharm® (JetBrains) — Python үшін қуатты кәсіби IDE. Ол көптеген кіріктірілген функциялары арқасында маңызды жобалар үшін тамаша. Алайда, интерактивті Jupyter-файлдарын (IPYNB) базалық қолдау тек ақылы нұсқада қолжетімді, ал жаңадан бастаушылар үшін интерфейс артық жүктелген болып көрінуі мүмкін.

IPYNB кеңейтімі бар файл — Jupyter® Notebook интерактивті ноутбуктерінің форматы, онда код, визуализациялар және түсіндірмелер бір құжатта біріктірілген. Мұндай формат есептер, аналитика және оқу сценарийлерін құру үшін өте қолайлы.

- VS Code® (Microsoft) — жылдам, икемді және баптауға болатын құрал, IPYNB-ді тегін қолдаумен және көптеген плагиндермен. Ол жаңадан бастаушылар мен кәсіби мамандарға арналған. GitHub Copilot және тілдік модельдермен жұмыс істеу үшін плагиндерді интеграциялауға мүмкіндік береді, бұл оны ИИ және деректер ғылымы саласындағы жобалар үшін тамаша таңдау етеді.
- Jupyter Notebook — эксперименттер мен оқыту үшін классикалық және танымал таңдау. Код жазуға, түсініктемелер қосуға, нәтижелерді бір интерфейсте визуализациялауға мүмкіндік береді (Сур. 3.41). Гипотезаларды жылдам тексеру, LLM-мен жұмыс істеу және деректерді талдау бойынша қайталанатын қадамдарды жасау үшін тамаша. Тәуелділіктер мен кітапханаларды басқару үшін Anaconda Navigator-ды пайдалану ұсынылады — Python ортасын басқару үшін визуалды интерфейс.

Барлық сипатталған IDE-лер деректерді өңдеу пайплайнды қүруға мүмкіндік береді — яғни, әрқайсысы өз кезеңі үшін жауап беретін код блоктарының модульдерінен тұратын тізбектер (оларды LLM генерациялауы мүмкін).

- аналитикалық сценарийлер,
- құжаттардан ақпарат алу тізбектері,
- RAG негізінде автоматты жауаптар,
- есептілік және визуализацияларды генерациялау.

Модульдік құрылымның арқасында әр қадамды жеке блок ретінде көрсетуге болады: деректерді жүктеу → сүзу → талдау → визуализация → нәтижелерді экспорттау. Бұл блоктарды қайта пайдалану, бейімдеу және жаңа тізбектерге жинау, деректер үшін конструктор сияқты.

Инженерлер, басшылар және аналитиктер үшін бұл код түрінде шешім қабылдау логикасын құжатауға мүмкіндік береді, ол LLM көмегімен генерациялануы мүмкін. Мұндай тәсіл рутиналық тапсырмаларды жеделдетуге, стандартты операцияларды автоматтандыруға және әр қадамның команда мүшелері үшін айқын және түсінікті болатын қайталанатын процестерді қалыптастыруға көмектеседі.

Автоматтандырылған ETL Pipelines (Сур. 7.23), Apache Airflow (Сур. 7.44), Apache NiFi (Сур. 7.45) және n8n (Сур. 7.46) құралдары автоматтандыру процестерінде логика блоктарын құру үшін 7 және 8 бөлімдерде талқыланады.---

LLM қолдауымен IDE және бағдарламалаудағы болашақ өзгерістер

Жасанды интеллектіні әзірлеу процестеріне интеграциялау бағдарламалаудың ландшафтын өзгертеді. Заманауи орта тек синтаксистік бөлектеу бар мәтіндік редакторлар емес — олар жобаның логикасын түсінетін, кодты толықтыратын және тіпті кодтың белгілі бір фрагменті қалай жұмыс істейтінін түсіндіретін интеллектуалды ассистенттерге айналуға. Нарықта ИИ көмегімен дәстүрлі әзірлеуді кеңейтетін өнімдер пайда болуда:

- GitHub Copilot (VS Code, PyCharm-да интеграцияланады): түсініктемелер немесе жартылай сипаттамалар негізінде кодты генерациялайтын ИИ-ассистент, мәтіндік нұсқауларды дайын шешімдерге айналдырады.
- Cursor (ИИ-ядролы бар VS Code форкы): кодты толықтырумен қатар, жобаға сұрақ қоюға, тәуелділіктерді іздеуге және код базасында оқуға мүмкіндік береді.
- JetBrains AI Assistant: JetBrains IDE (оның ішінде PyCharm) үшін күрделі кодты түсіндіру, оңтайландыру және тесттер жасау функциясымен плагин.
- Amazon CodeWhisperer: Amazon-ның AWS қызметтерін қолдауға және қауіпсіздікке баса назар аударатын Copilot аналогы.

Бағдарламалау алдағы жылдары түбегейлі өзгерістерге ұшырайды. Негізгі назар рутиналық код жазудан деректер моделін және архитектурасын жобалауға ауысады — әзірлеушілер жүйелерді жобалаумен көбірек айналысады, ал ИИ стандартты тапсырмаларды: код, тест, құжаттама және негізгі функцияларды генерациялауды өзіне алады. Бағдарламалаудың болашағы — адамның және ИИ-дің ынтымақтастығы, мұнда машиналар техникалық рутинаны өзіне алады, ал адамдар шығармашылыққа назар аударады.

Табиғи тілде бағдарламалау күнделікті өмірге айналады. IDE-дің персонализациясы жаңа деңгейге көтеріледі — әзірлеу ортасы пайдаланушының жұмыс стиліне бейімделуді үйренеді, ал компаниялар паттерндерді болжай отырып, контекстік шешімдерді ұсынып, алдыңғы жобалар негізінде үйренеді.

Бұл әзірлеушінің рөлін жоймайды, бірақ оны түбегейлі трансформациялайды: код жазудан — білім, сапа және процестерді басқаруға. Мұндай эволюция бизнес-аналитика саласына да әсер етеді, мұнда есептер, визуализациялар және шешім қабылдауды қолдау үшін қосымшаларды жасау көбінесе ИИ және LLM, чат және интерфейс агенттері арқылы код пен логиканы генерациялау арқылы жүзеге асырылады.

Компания LLM-чаттарын орнатып, тиісті әзірлеу ортасын таңдағаннан кейін, келесі маңызды кезең — деректерді ұйымдастыру. Бұл процесс әртүрлі көздерден ақпаратты алу, оны тазалау, құрылымдық түрге түрлендіру және корпоративтік жүйелерге интеграциялауды қамтиды.

Заманауи Data-Centric деректерді басқару тәсілінде негізгі мақсат — деректерді көптеген құралдар мен қосымшалармен үйлесімді бірегей әмбебап формаға келтіру. Құрылымдау және құрылымдық деректермен жұмыс істеу үшін арнайы кітапханалар қажет. Python үшін ең қуатты, икемді және танымал кітапханалардың бірі — Pandas. Ол кестелік деректерді ыңғайлы өңдеуге мүмкіндік береді: сүзу, топтау, тазалау, толықтыру, агрегацияларды орындау және есептер құру.

Python Pandas: деректермен жұмыс істеудің алмастырылмайтын құралы

Деректерді талдау және автоматтандыру әлемінде Pandas ерекше орын алады. Бұл Python бағдарламалау тілінің ең танымал және кеңінен қолданылатын кітапханаларының бірі, құрылымдық деректермен жұмыс істеуге арналған.

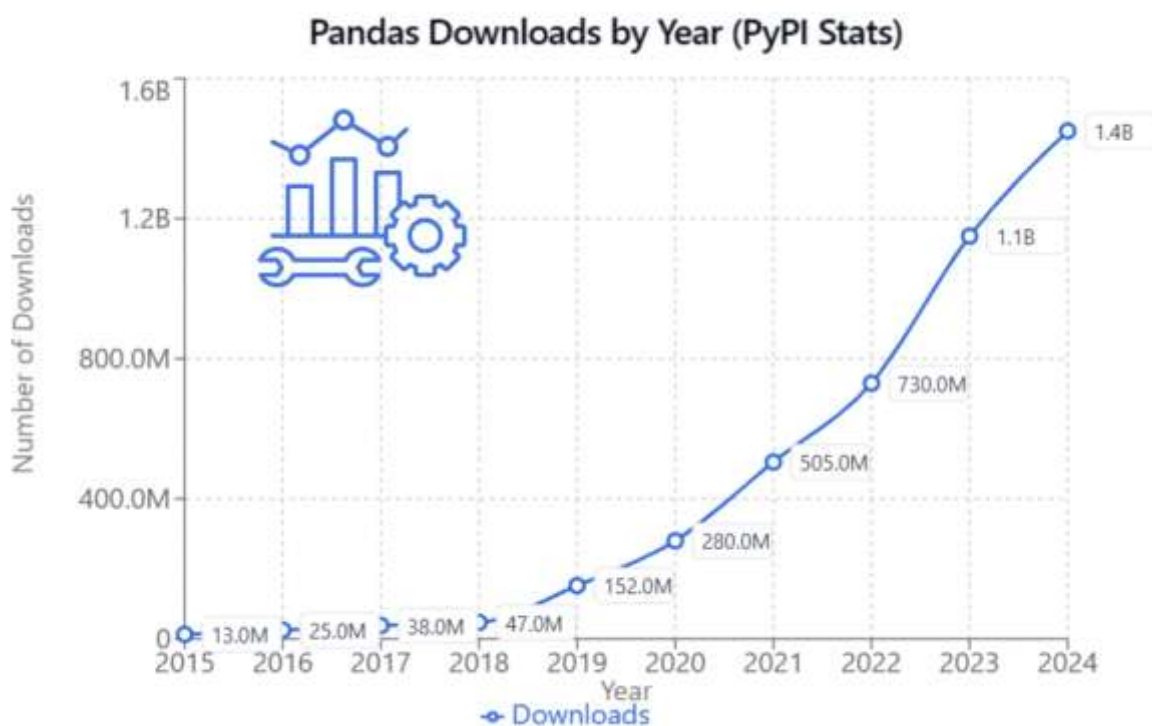
Кітапхана — бұл дайын құралдар жиынтығы: функциялар, модульдер, кластар. Құрылыс алаңында әрдайым балға немесе деңгей ойлап табудың қажеті жоқ, дәл сол сияқты бағдарламалауда кітапханалар негізгі функциялар мен шешімдерді қайтадан ойлап табпай-ақ тапсырмаларды жылдам шешуге мүмкіндік береді.

Pandas — ашық кодты Python кітапханасы, жоғары өнімді және интуитивті деректер құрылымдарын, атап айтқанда, кестелермен жұмыс істеуге арналған әмбебап формат — DataFrame-ді ұсынады. Pandas — деректермен жұмыс істейтін аналитиктер, инженерлер және әзірлеушілер үшін швейцариялық пышақ.

Python — бұл жоғары деңгейлі бағдарламалау тілі, қарапайым синтаксисімен, аналитика, автоматтандыру, машиналық оқыту және веб-дамыту салаларында белсенді қолданылады. Оның танымалдылығы кодтың оқылу жеңілдігімен, кроссплатформалылығымен және бай кітапхана экожүйесімен түсіндіріледі. Бүгінгі күні Python үшін 137 000-нан астам ашық кодты пакет жасалған, және бұл сан күн сайын өсіп келеді. Әрбір осындай кітапхана — бұл дайын функциялардың бір түрі: ең қарапайым математикалық операциялардан бастап, күрделі кескіндерді өңдеу, үлкен деректерді талдау, нейрондық желілермен жұмыс істеу және сыртқы қызметтермен интеграциялау құралдарына дейін.

Басқаша айтқанда, сізде жүздеген мың дайын бағдарламалық шешімдерге — кітапханалар мен құралдарға тегін және ашық қолжетімділік бар деп елестетіңіз, оларды тікелей бизнес-процестеріңізге енгізе аласыз. Бұл автоматтандыру, талдау, визуализация, интеграция және тағы басқалар үшін арналған қосымшалардың үлкен каталогы сияқты — және бұның бәрі Python-ды орнатқаннан кейін бірден қолжетімді.

Pandas — Python экожүйесіндегі ең танымал пакеттердің бірі. 2022 жылы Pandas кітапханасының орташа жүктелу саны күніне 4 миллионды құрады, ал 2025 жылдың басына қарай бұл көрсеткіш 12 миллион жүктелуге дейін өсті, бұл оның деректер аналитикасы мен LLM чаттарындағы кеңінен қолданылуын көрсетеді. -

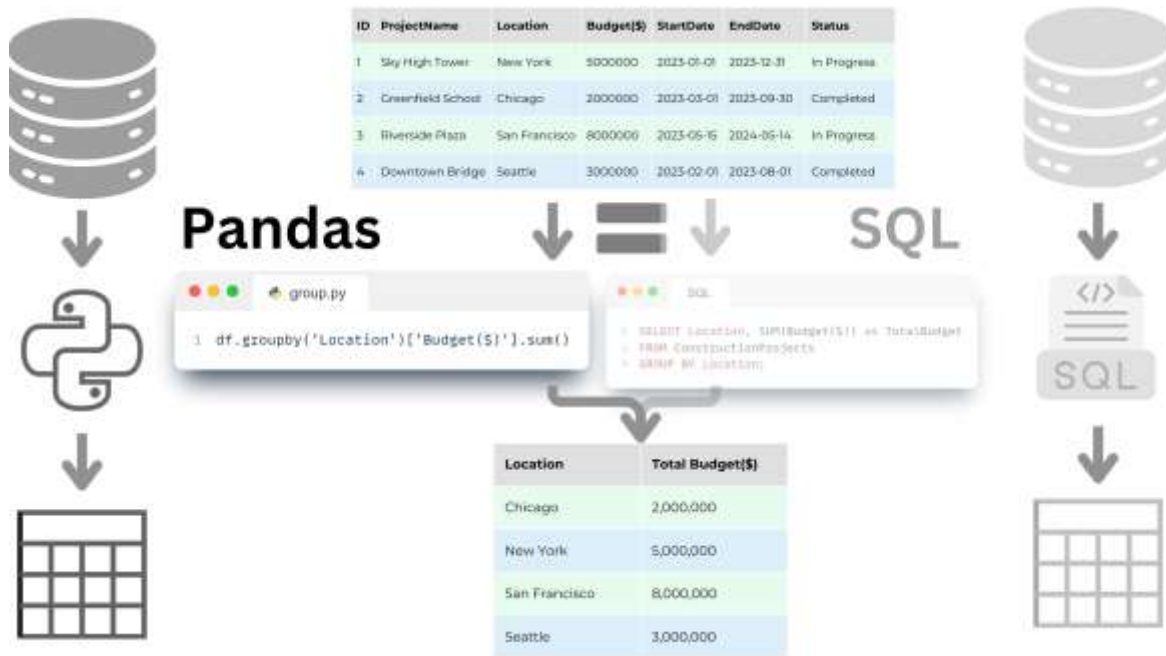
Pandas — ең көп жүктелетін кітапханалардың бірі. 2024 жылы оның жылдық жүктелу саны 1,4 миллиардтан асты.

Pandas кітапханасындағы сұраныс тілі функционалдығы жағынан SQL сұраныс тіліне ұқсас, біз "Реляциялық деректер базалары және SQL сұраныс тілі" бөлімінде қарастырғанымыздай.

Аналитика және құрылымдалған деректерді басқару әлемінде Pandas өзінің қарапайымдылығы, жылдамдығы және қуаттылығымен ерекшеленеді, пайдаланушыларға ақпаратты тиімді талдау және өңдеу үшін кең ауқымды құралдар ұсынады.

SQL және Pandas екі құралы да деректермен жұмыс істеу үшін қуатты мүмкіндіктерді ұсынады, әсіресе дәстүрлі Excel-мен салыстырғанда. Олар таңдау, сүзу сияқты операцияларды қолдайды,

тек SQL реляциялық деректер базаларымен жұмыс істеуге оңтайландырылған, ал Pandas деректерді оперативті жадта (RAM) өңдейді, бұл оны кез келген компьютерде іске қосуға мүмкіндік береді, деректер базаларын құру және бөлек инфрақұрылымды орналастыру қажеттілігінсіз.-

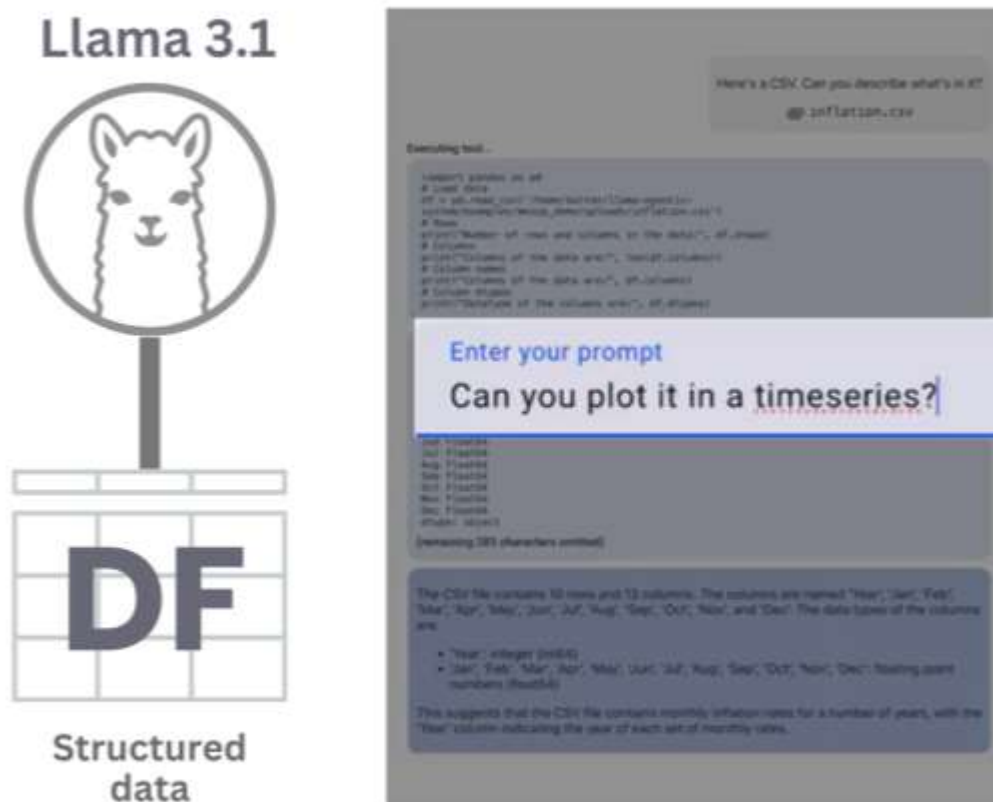

Pandas, SQL-дан айырмашылығы, деректердің әртүрлі форматтарымен жұмыс істеуде икемділікке ие, тек деректер базаларымен шектелмейді.

Pandas көбінесе ғылыми зерттеулерде, процестерді автоматтандыруда, конвейерлер (соның ішінде ETL) құруда және Python-да деректермен манипуляциялауда қолданылады, ал SQL деректер базаларын басқарудың стандартты құралы болып табылады және көбінесе корпоративтік ортада үлкен деректермен жұмыс істеу үшін пайдаланылады.

Python бағдарламалау тілінің Pandas кітапханасы тек кестелерді оқу және жазу сияқты негізгі операцияларды ғана емес, сонымен қатар деректерді біріктіру, деректерді топтастыру және күрделі аналитикалық есептеулер жүргізу сияқты күрделі тапсырмаларды орындауға мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда Pandas кітапханасы тек академиялық зерттеулер мен бизнес-аналитикада ғана емес, сонымен қатар LLM-модельдерімен бірге де қолданылады. Мысалы, Meta® (Facebook™) компаниясы 2024 жылы LLaMa 3.1 ашық кодты моделін жариялағанда, құрылымдалған деректермен жұмыс істеуге ерекше назар аударды, бұл өз релизінде құрылымдалған деректер фреймдерін (Сурет 3.45) CSV форматында өңдеуді және Pandas кітапханасымен чатта интеграциялауды басты және алғашқы кейстердің бірі ретінде көрсетті.-

Сурет 3.45 Meta командасының LLaMa 3.1-де 2024 жылы таныстырған алғашқы және негізгі кейстерінің бірі Pandas пайдалану арқылы қосымшаларды құру болды.

Pandas — генеративті ИИ үшін деректерді өңдеп, дайындайтын миллиондаған деректер ғалымдарының қажетті құралы. Кодта нөлдік өзгерістермен Pandas-тың жылдамдатылуы үлкен қадам болады. Деректер ғалымдары деректерді минуттарда, ал сағаттарда емес, өңдей алады және генеративті ИИ модельдерін оқыту үшін бірнеше есе көп деректер ала алады [88]. — Дженсен Хуанг, NVIDIA негізін қалаушы және бас директоры

Pandas пайдалану арқылы Excel мүмкіндіктерінен әлдеқайда асып түсетін деректер жиынтықтарын басқаруға және талдауға болады. Excel, әдетте, 1 миллион жол деректерді өңдей алса, Pandas он миллиондаған жолдарды (Сурет 9.12, Сурет 9.110) еш қиындықсыз өңдей алады [89]. Бұл мүмкіндік пайдаланушыларға үлкен деректер жиынтықтарында күрделі деректерді талдау және визуализация жүргізуге мүмкіндік береді, терең түсінік алуға және деректер негізінде шешім қабылдауды жеңілдетеді. Сонымен қатар, Pandas-тың мықты қауымдастығы бар [90]: әлем бойынша жүздеген миллион әзірлеушілер мен аналитиктер (Kaggle.com, Google Collab, Microsoft® Azure™ Notebooks, Amazon SageMaker) күн сайын онлайн немесе офлайн режимінде оны пайдаланып, кез келген бизнес міндеттері үшін дайын шешімдердің үлкен санын ұсынады.—

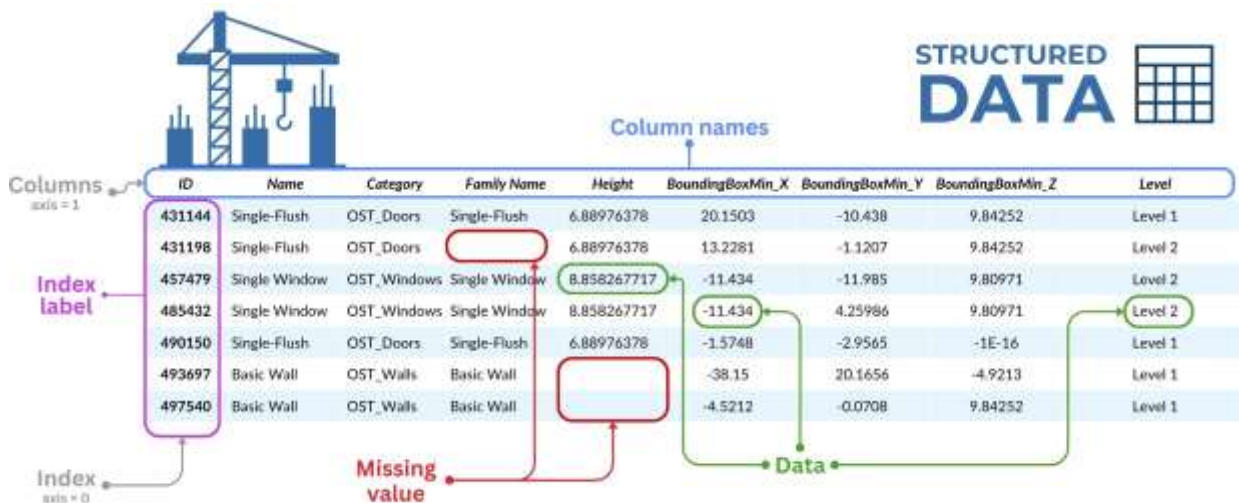
Python-дағы көптеген аналитикалық процестер Pandas кітапханасы ұсынатын DataFrame деп аталатын құрылымдалған деректер формасына негізделген. Бұл — кестелік деректерді ұйымдастыру, талдау және визуализациялау үшін қуатты және икемді құрал.

DataFrame: кестелік деректердің әмбебап форматы

DataFrame — Pandas кітапханасындағы орталық құрылым, ол екі өлшемді кестені (Сурет 3.46) білдіреді, мұнда жолдар жеке объектілерге немесе жазбаларға, ал бағандар олардың сипаттамаларына, параметрлеріне немесе категорияларына сәйкес келеді. Мұндай құрылым визуалды түрде Excel кестелеріне ұқсас, бірақ икемділік, масштабталу және функционалдылық бойынша олардан айтарлықтай асып түседі.

DataFrame — компьютердің жедел жадында сақталатын кестелік деректерді көрсету және өңдеу тәсілі.

DataFrame — компьютердің жедел жадында сақталатын кестелік деректерді көрсету және өңдеу тәсілі. Кестеде жолдар, мысалы, құрылыс жобасының элементтерін, ал бағандар — олардың қасиеттерін: категориялар, габариттер, координаттар, құны, мерзімдері және т.б. көрсетуі мүмкін. Мұндай кестеде бір жоба туралы ақпарат (Сурет 4.113) немесе мыңдаған әртүрлі жобалардан миллиондаған объектілер туралы деректер (Сурет 9.110) болуы мүмкін. Pandas-тың векторизацияланған операцияларының арқасында, мұндай ақпарат көлемдерін жоғары жылдамдықпен оңай сүзуге, топтастыруға және агрегаттауға болады.

The diagram illustrates a DataFrame structure with the following components:

- Columns:** A horizontal axis at the top labeled "Columns axis = 1" with a crane icon. The column names are: ID, Name, Category, Family Name, Height, BoundingBoxMin_X, BoundingBoxMin_Y, BoundingBoxMin_Z, and Level.
- Index:** A vertical axis on the left labeled "Index axis = 0" with a purple box highlighting the index values.
- Data:** The main table contains rows of data. Some cells are highlighted with red boxes and labeled "Missing value".
- STRUCTURED DATA:** A label with a grid icon in the top right corner.

	ID	Name	Category	Family Name	Height	BoundingBoxMin_X	BoundingBoxMin_Y	BoundingBoxMin_Z	Level
	431144	Single-Flush	OST_Doors	Single-Flush	6.88976378	20.1503	-10.438	9.84252	Level 1
	431198	Single-Flush	OST_Doors		6.88976378	13.2281	-1.1207	9.84252	Level 2
	457479	Single Window	OST_Windows	Single Window	8.858267717	-11.434	-11.985	9.80971	Level 2
	485432	Single Window	OST_Windows	Single Window	8.858267717	-11.434	4.25986	9.80971	Level 2
	490150	Single-Flush	OST_Doors	Single-Flush	6.88976378	-1.5748	-2.9565	-1E-16	Level 1
	493697	Basic Wall	OST_Walls	Basic Wall		-38.15	20.1656	-4.9213	Level 1
	497540	Basic Wall	OST_Walls	Basic Wall		-4.5212	-0.0708	9.84252	Level 1

Сурет 3.46 Құрылыс жобасы DataFrame түрінде — элементтері жолдарда және атрибуттары бағандарда орналасқан екі өлшемді кесте.

Nvidia бағалауы бойынша, бүгінгі таңда барлық есептеу ресурстарының 30%-ға жуығы құрылымдық деректерді, яғни датафреймдерді өңдеуге жұмсалуда, және бұл үлес өсуді жалғастыруда.

Деректерді өңдеу — бұл, бәлкім, әлемдегі барлық компаниялардың есептеулерінің үштен бірін құрайтын іс. Деректерді өңдеу және көптеген компаниялардың деректері DataFrame форматында, яғни кестелік форматта орналасқан.

— Дженсен Хуанг, Nvidia Бас директоры

Pandas-тағы DataFrame-нің кейбір негізгі ерекшеліктерін атап өтейік:

- Бағандар: DataFrame-де деректер бағандарда ұйымдастырылған, әрбір бағанның өзіндік атауы бар. Баған-атрибуттар әртүрлі типтегі деректерді қамтуы мүмкін, бұл деректер базасындағы немесе кестелердегі бағандарға ұқсас.
- Pandas Series — бұл Pandas-тағы бір өлшемді деректер құрылымы, тізімге немесе кестедегі бағанға ұқсас, мұнда әрбір мәнге өзінің индексі сәйкес келеді.

Pandas Series-те 400-ден астам атрибуттар мен әдістер бар, бұл деректермен жұмыс істеуді өте икемді етеді. Тікелей 400-ден астам қолжетімді функциялардың бірін бағанға қолдануға, математикалық операцияларды орындауға, деректерді сүзуге, мәндерді ауыстыруға, даталармен, жолдармен және тағы басқалармен жұмыс істеуге болады. Сонымен қатар, Series векторизацияланған операцияларды қолдайды, бұл үлкен деректер жиынтықтарын циклдік есептеулермен салыстырғанда өңдеуді едәуір жылдамдатады. Мысалы, барлық мәндерді санға көбейту, жоғалған деректерді ауыстыру немесе күрделі трансформацияларды жазбаша күрделі циклдарсыз қолдану оңай.

- Жолдар: DataFrame-де жолдар уникалды мәндермен индекстелуі мүмкін. Бұл индекс белгілі бір жолдардағы деректерді жылдам өзгертуге және түзетуге мүмкіндік береді.
- Индекс: DataFrame-ді жасаған кезде Pandas әр жолға 0-ден N-1-ге дейін (мұндағы N — DataFrame-дегі барлық жолдардың саны) индекс тағайындайды. Дегенмен, индексті өзгертуге болады, оған ерекше белгілер, мысалы, даталар немесе уникалды сипаттамалар енгізуге болады.
- DataFrame-дегі жолдарды индекстелу әр жолға уникалды атау немесе белгі, яғни DataFrame индексі беріледі.
- Деректер типтері: DataFrame әртүрлі деректер типтерін, соның ішінде: `int`, `float`, `bool`, `datetime64` және мәтіндік деректер үшін `object` қолдайды. Әрбір DataFrame бағаны өзінің деректер типіне ие, бұл оның мазмұнына қандай операцияларды орындауға болатынын анықтайды.
- Деректермен операциялар: DataFrame деректерді өңдеу үшін кең ауқымды операцияларды, соның ішінде агрегаттау (`groupby`), біріктіру (`merge` және `join`), конкатенация (`concat`), бөлу-қолдану-біріктіру және көптеген басқа деректерді түрлендіру әдістерін қолдайды.
- Өлшемдерді манипуляциялау: DataFrame бағандар мен жолдарды қосуға және жоюға мүмкіндік береді, бұл оны деректерді талдау қажеттіліктеріне сәйкес өзгертуге болатын динамикалық құрылым етеді.
- Деректерді визуализациялау: кірістірілген визуализация әдістерін пайдалану немесе Matplotlib немесе Seaborn сияқты танымал деректер визуализациясы кітапханаларымен өзара

әрекеттесу арқылы DataFrame-ді графиктер мен диаграммаларға оңай түрлендіруге болады, бұл деректерді графикалық түрде көрсетуге мүмкіндік береді.

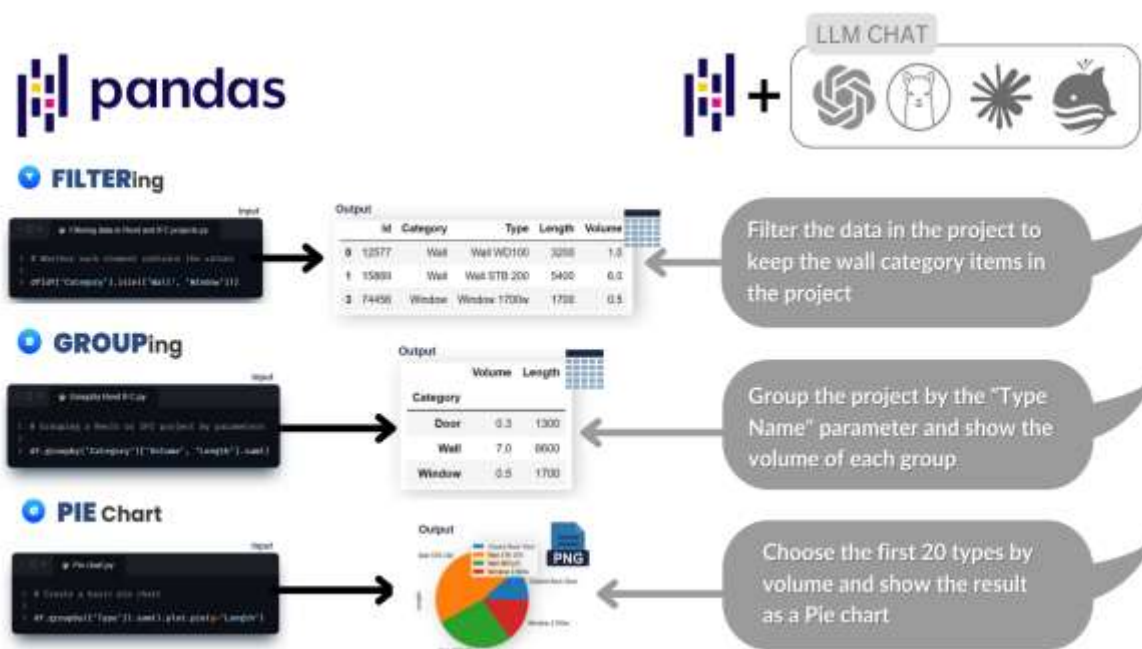
- Деректерді енгізу және шығару: Pandas әртүрлі файл форматтарына, мысалы, CSV, Excel, JSON, HTML және SQL форматтарына деректерді оқу, импорттау және экспорттау функцияларын ұсынады, бұл DataFrame-ді деректерді жинау және тарату үшін орталық торапқа айналдырады.

CSV және XLSX форматтарынан айырмашылығы, Pandas DataFrame деректермен жұмыс істеуде жоғары икемділік пен өнімділікті қамтамасыз етеді: ол оперативті жадта үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеуге мүмкіндік береді, кеңейтілген деректер типтерін (соның ішінде даталар, логикалық мәндер және уақыттық қатарлар) қолдайды, сондай-ақ деректерді сүзу, агрегациялау, біріктіру және визуализациялау үшін кең мүмкіндіктер ұсынады. CSV деректер типтері мен құрылымы туралы ақпаратты сақтамаса, ал XLSX жиі форматтаумен артық жүктеліп, төмен масштабталушылыққа ие болса, DataFrame жылдам аналитика, процестерді автоматтандыру және ИИ модельдерімен интеграция үшін оңтайлы таңдау болып табылады. Келесі тарауларда біз осы деректер аспектілерін егжей-тегжейлі қарастырамыз, сондай-ақ кітаптың 8 бөлімінде Parquet, Apache Orc, JSON, Feather, HDF5 және деректер қоймалары сияқты ұқсас форматтарды тереңірек зерттейміз.--

		XLSX	CSV	Pandas DataFrame
	Storage	Tabular	Tabular	Tabular
	Usage	Office tasks, data presentation	Simple data exchange	Data analysis, manipulation
	Compression	Built-in	None	None (in-memory)
	Performance	Low	Medium	High (memory dependent)
	Complexity	High (formatting, styles)	Low	Low
	Data Type Support	Limited	Very limited	Extended
	Scalability	Low	Low	Medium (memory limited)

DataFrame - жоғары өнімділік пен кеңейтілген деректер типтерін қолдаумен деректерді манипуляциялаудың оңтайлы таңдауы.

Икемділігі, қуаты және пайдаланудың қарапайымдылығы арқасында Pandas кітапханасы мен DataFrame форматы Python-да деректерді талдау саласында де-факто стандартқа айналды. Олар қарапайым есептерді құрудан бастап, LLM модельдерімен байланысты күрделі аналитикалық пайплайндарды құруға дейін тамаша жарамды.

LLM Pandas-пен өзара әрекеттесуді жеңілдетеді: кодтың орнына тек мәтіндік сұрау жеткілікті.

Бүгінгі таңда Pandas LLM негізіндегі чаттарда - ChatGPT, LLaMa, DeepSeek, QWEN және басқаларында белсенді қолданылады. Көптеген жағдайларда, модель кестелермен жұмыс, деректерді тексеру немесе аналитикамен байланысты сұрау алған кезде, кодты дәл Pandas кітапханасын пайдалана отырып генерациялайды. Бұл DataFrame-ді ИИ-мен диалогтарда деректерді ұсынудың табиғи «тіліне» айналдырады.-

Pandas сияқты заманауи деректерді өңдеу технологиялары аналитиканы, автоматтандыруды және деректерді бизнес-процестерге интеграциялауды айтарлықтай жеңілдетеді. Олар нәтижені жылдам алуға, мамандарға жүктемені азайтуға және операциялардың қайталанбалығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Келесі қадамдар: тұрақты деректер каркасын құру

Осы бөлімде біз құрылыс саласында қолданылатын негізгі деректер типтерін қарастырдық, олардың сақтау форматтарымен таныстық және заманауи құралдардың, соның ішінде LLM және IDE, ақпаратты өңдеудегі рөлін талдадық. Деректерді тиімді басқару - негізделген шешімдер қабылдау мен бизнес-процестерді автоматтандыру үшін негіз болып табылатынын түсіндік. Деректерін құрылымдауға және жүйелендіруге қабілетті ұйымдар деректерді өңдеу және трансформациялау кезеңдерінде елеулі бәсекелестік артықшылыққа ие болады.

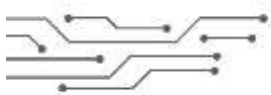
Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған тәсілдерді күнделікті міндеттеріңізде қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

- Процестеріңіздегі деректерді аудит жүргізіңіз.
- Жобаларыңызда қолданылатын барлық деректер типтерінің тізімін жасаңыз.

- Сіздің бизнес-процестеріңіз үшін ең маңызды деректер типтері мен модельдерін анықтаңыз.
- Ақпарат жиі құрылымдалмаған, әлсіз құрылымдалған немесе қолжетімсіз болатын проблемалық аймақтарды анықтаңыз.
- Деректерді басқару стратегиясын қалыптастыруды бастаңыз.
- Әртүрлі деректер типтерімен жұмыс істеу үшін саясат пен стандарттар туралы сұрақтарды көтеріңіз.
- Құрылымдалмаған деректерді құрылымдалғанға айналдыру арқылы қандай жұмыс процестеріңізді жақсартуға болатынын талдаңыз.
- Қауіпсіздік пен құпиялылықты ескере отырып, деректерге сақтау және қол жеткізу регламентін жасаңыз.
- Деректермен жұмыс істеу үшін негізгі құралдарды орнатып, меңгеріңіз
- Сіздің міндеттеріңізге сәйкес келетін IDE таңдаңыз (мысалы, VS Code немесе Jupyter Notebook орнатыңыз)
- Жеке деректеріңізді құпия түрде өңдеу үшін жергілікті LLM орнатуға тырысыңыз
- XLSX кестелік деректерді өңдеу үшін Pandas кітапханасымен тәжірибе жасауды бастаңыз
- LLM-ге кестелік құралдарда немесе деректер базаларында өңдейтін типтік тапсырмаларды сипаттап, Pandas көмегімен жұмысты автоматтандыруды сұраңыз

Мұндай қадамдарды қолдану сізге деректермен жұмыс істеу тәсілін біртіндеп трансформациялауға мүмкіндік береді, шашыраңқы, құрылымдалмаған ақпарат массивтерінен деректердің қолжетімді және түсінікті активке айналатын біртұтас экожүйеге өтуді қамтамасыз етеді. Кішкентайдан бастаңыз – Pandas-те алғашқы DataFrame жасаңыз, жергілікті LLM-ді іске қосыңыз, Python көмегімен алғашқы рутиналық тапсырманы автоматтандырыңыз (мысалы, Excel кестелерімен жұмыс істеу).

Кітаптың төртінші бөлімі деректердің сапасы, олардың ұйымдастырылуы, құрылымдалуы және моделдену мәселелеріне арналады. Біз PDF және мәтіндерден бастап, суреттер мен CAD-модельдеріне дейін шашыраңқы ақпарат көздерін құрылымдалған массивтерге айналдыруға мүмкіндік беретін әдістемелерге назар аударамыз. Сондай-ақ, деректерге қойылатын талаптардың қалай формализацияланатынын, құрылыс жобаларында концептуалдық және логикалық модельдердің қалай құрылатынын және осы процесте заманауи тілдік модельдердің (LLM) қалай көмектесетінін зерттейміз.

IV БӨЛІМ

ДЕРЕКТЕР САПАСЫ: ҰЙЫМДАСТЫРУ, СТРУКТУРЛАУ, МОДЕЛДЕУ

Төртінші бөлім шашыраңқы ақпаратты жоғары сапалы құрылымдалған деректер массивтеріне айналдыруды қамтамасыз ететін әдістемелер мен технологияларға назар аударады. Деректерге қойылатын талаптарды қалыптастыру және құжаттау процестері, құрылыс жобаларында тиімді ақпараттық архитектураның негізі ретінде егжей-тегжейлі қарастырылады. Әртүрлі көздерден (PDF құжаттары, суреттер, мәтіндік файлдар, CAD модельдері) құрылымдалған ақпаратты алу үшін практикалық әдістер ұсынылады. Деректерді автоматты түрде валидациялау және верификациялау үшін регулярлы өрнектер (RegEx) және басқа құралдарды қолдану талданады. Деректерді концептуалдық, логикалық және физикалық деңгейлерде моделдеу процесі құрылыс саласының ерекшеліктерін ескере отырып, кезең-кезеңімен сипатталады. Ақпаратты құрылымдау және тексеру процестерін автоматтандыру үшін тілдік модельдердің (LLM) нақты мысалдары көрсетіледі. Анализ нәтижелерін визуализациялаудың тиімді тәсілдері ұсынылады, бұл құрылыс жобаларын басқарудың барлық деңгейлері үшін аналитикалық ақпараттың қолжетімділігін арттырады.

ТАРАУ 4.1.

ДЕРЕКТЕРДІ СТРУКТУРЛАНҒАН ФОРМАҒА АЙНАЛДЫРУ

Data-driven экономика дәуірінде деректер кедергі емес, шешім қабылдаудың негізі болып табылады. Ақпаратты әр жаңа жүйе мен оның форматтарына үнемі бейімдеудің орнына, компаниялар жиі барлық процестер үшін универсалды шындық көзі қызметін атқаратын біртұтас құрылымдалған деректер моделін қалыптастыруға ұмтылады. Заманауи ақпараттық жүйелер форматтар мен интерфейстердің айналасында емес, деректердің мағынасының айналасында жобаланады — өйткені құрылым өзгеруі мүмкін, ал ақпараттың мәні әлдеқайда ұзақ уақыт бойы өзгеріссіз қалады.

Деректермен тиімді жұмыс істеудің кілті олардың шексіз конвертациясы мен трансформациясында емес, бастапқыда дұрыс ұйымдастыруда: жобаның өмірлік циклі кезеңдерінде ашықтықты, автоматтандыруды және интеграцияны қамтамасыз ететін универсалды құрылымды құруда.

Дәстүрлі тәсіл әр жаңа платформаны енгізгенде қолмен түзетуді талап етеді: деректерді көшіру, атрибут атауларын өзгерту, форматтарды реттеу. Бұл қадамдар деректердің сапасын жақсартпайды, тек мәселелерді жасырады, шексіз түрлендірулердің тұйық циклын тудырады. Нәтижесінде компаниялар нақты бағдарламалық шешімдерге тәуелді болып, цифрлық трансформация баюлайды.

Келесі тарауларда деректерді дұрыс құрылымдауды, содан кейін әмбебап модельдер жасауды, платформаларға тәуелділікті минимизациялауды және басты назарды деректерді стратегиялық ресурс ретінде қарастыруға бағыттаймыз, оның айналасында тұрақты процестер құрылады.

Құжаттарды, PDF, суреттер мен мәтіндерді құрылымдық форматтарға айналдыруды үйрену

Құрылыс жобаларында ақпараттың басым көпшілігі құрылымдалмаған түрде бар: техникалық құжаттар, орындалған жұмыстар актілері, сызбалар, спецификациялар, графиктер, хаттамалар. Олардың әртүрлілігі — форматтары мен мазмұны бойынша — интеграция мен автоматизацияны қиындатады.

Құрылымдалмаған немесе жартылай құрылымдалған форматтарға түрлендіру процесі кіріс деректерінің түріне және өңдеу нәтижелеріне байланысты өзгеруі мүмкін.

Деректерді құрылымдалмағаннан құрылымдалған формаға түрлендіру — бұл өнер мен ғылым. Бұл процесс кіріс деректерінің түріне және талдау мақсаттарына байланысты өзгеріп, инженердің (Рис. 3.25) деректерді өңдеу және аналитика бойынша жұмысының едәуір бөлігін алады, таза, реттелген деректер жиынтығын алу мақсатында.

Рис. 4.11 Құрылымдалмаған сканерленген құжатты құрылымдалған кестелік форматқа түрлендіру.

Құжаттарды, PDF, суреттер мен мәтіндерді құрылымдалған форматқа (Рис. 4.11) айналдыру — бұл келесі кезеңдерді қамтитын кезең-кезеңмен жүзеге асырылатын процесс:-

- Деректерді шығару (Extract): осы кезеңде құрылымдалмаған деректерді қамтитын бастапқы құжат немесе сурет жүктеледі. Мысалы, бұл PDF құжаты, фотосурет, сызба немесе схема болуы мүмкін.
- Деректерді түрлендіру (Transform): одан әрі құрылымдалмаған деректерді құрылымдалған форматқа түрлендіру кезеңі. Мысалы, бұл суреттерден мәтінді оптикалық тану (OCR) немесе басқа өңдеу әдістері арқылы тану және интерпретациялауды қамтуы мүмкін.
- Деректерді жүктеу және сақтау (Load): соңғы кезең өңделген деректерді CSV, XLSX, XML, JSON сияқты әртүрлі форматтарда сақтау, мұнда форматты таңдау нақты талаптар мен қалауларға байланысты.

Бұл процесс ETL (Extract, Transform, Load) деп аталады, автоматтандырылған деректерді өңдеуде маңызды рөл атқарады, оған біз "ETL және Pipeline: Extract, Transform, Load" тарауында толығырақ тоқталамыз. Әрі қарай, әртүрлі форматтағы құжаттардың құрылымдалған деректерге қалай түрленетінін мысалдармен қарастырамыз.

PDF құжатын кестеге айналдыру мысалы

Құрылыс жобаларындағы ең жиі кездесетін тапсырмалардың бірі — PDF форматындағы техникалық тапсырмаларды өңдеу. Құрылымдалмаған деректерден құрылымдалған форматқа көшу процесін көрсету үшін практикалық мысал ретінде PDF құжатынан кестені шығарып, оны CSV немесе Excel форматына түрлендіруді қарастырамыз (Рис. 4.12). -

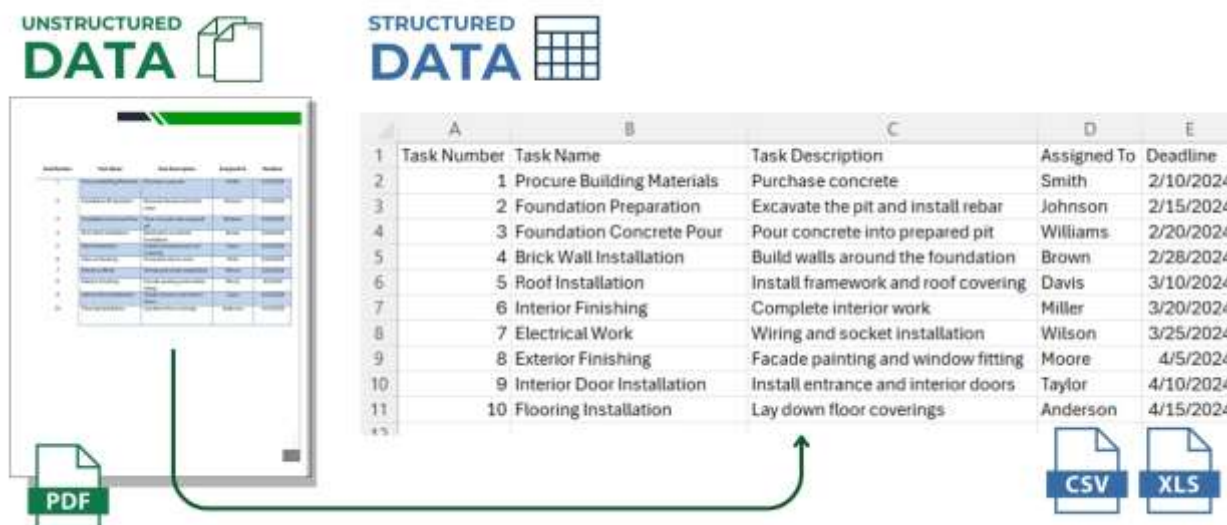

Рис. 4.12 PDF-ден айырмашылығы, CSV және XLSX форматтары кеңінен таралған және әртүрлі деректерді басқару жүйелеріне оңай интеграцияланады.

LLM тілдік модельдері, мысалы, ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN, деректермен жұмыс істейтін мамандардың жұмысын айтарлықтай жеңілдетеді, бағдарламалау тілдерін терең меңгеру қажеттілігін азайтады және көптеген тапсырмаларды мәтіндік сұраулар арқылы шешуге мүмкіндік береді.

Сондықтан, интернетте шешімдерді іздеуге (әдетте, бұл StackOverFlow сайты немесе тақырыптық форумдар мен чаттар) немесе деректерді өңдеу мамандарына жүгінуге уақыт жұмсаудың орнына, біз қазіргі заманғы онлайн немесе локал LLM мүмкіндіктерін пайдалана аламыз. Сұрау жіберу жеткілікті, және модель PDF құжатын кестелік форматқа түрлендіруге арналған дайын кодты ұсынады.

- 🗨 Келесі мәтіндік сұрауды кез келген LLM-модельге (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN немесе басқа) жіберіңіз:

PDF-файлының мәтінін шығаратын кодты жазыңыз, ол кестені қамтиды. Код файлдың жолын аргумент ретінде қабылдауы және алынған кестені DataFrame түрінде қайтаруы тиіс.

- LLM-моделінің жауабы көбінесе Python тілінде код түрінде ұсынылады, себебі бұл тіл деректерді өңдеу, автоматтандыру және әртүрлі файл форматтарымен жұмыс істеу үшін кеңінен қолданылады:

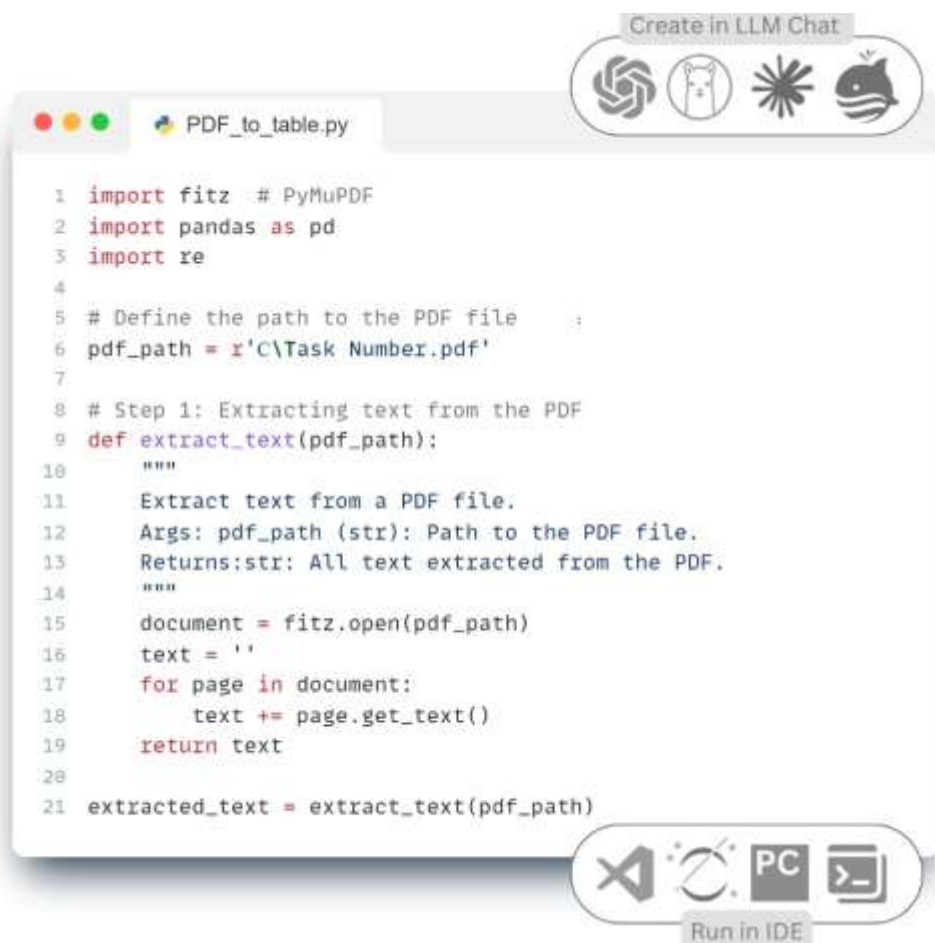

Рис. 4.13 LLM-нің Python кодындағы жауабы және PDF-файлының мәтінін шығаратын кітапханалар мен пакеттер (Pandas, Fitz).

Бұл кодты жоғарыда аталған танымал IDE-лердің бірінде оффлайн режимде іске қосуға болады: PyCharm, Visual Studio Code (VS Code), Jupyter Notebook, Spyder, Atom, Sublime Text, Eclipse PyDev плагинімен, Thonny, Wing IDE, IntelliJ IDEA Python плагинімен, JupyterLab немесе танымал онлайн құралдар: Kaggle.com, Google Collab, Microsoft Azure Notebooks, Amazon SageMaker.

- "Преобразование" кезеңінде, біз деректермен жұмыс істеу үшін қажетті Pandas кітапханасын қолданамыз (оның туралы «Python Pandas: деректермен жұмыс істеудің алмастырылмайтын құралы» тарауында егжей-тегжейлі айтылған), алынған мәтінді DataFrame-ге оқып, DataFrame-ді CSV немесе XLSX форматындағы кестелік файлға сақтаймыз:

PDF-файлының нәтижелік кестесін DataFrame-ге түрлендіретін код қажет. Сондай-ақ, DataFrame-ді CSV-файлға сақтау үшін код қосыңыз.

LLM-нің жауабы:

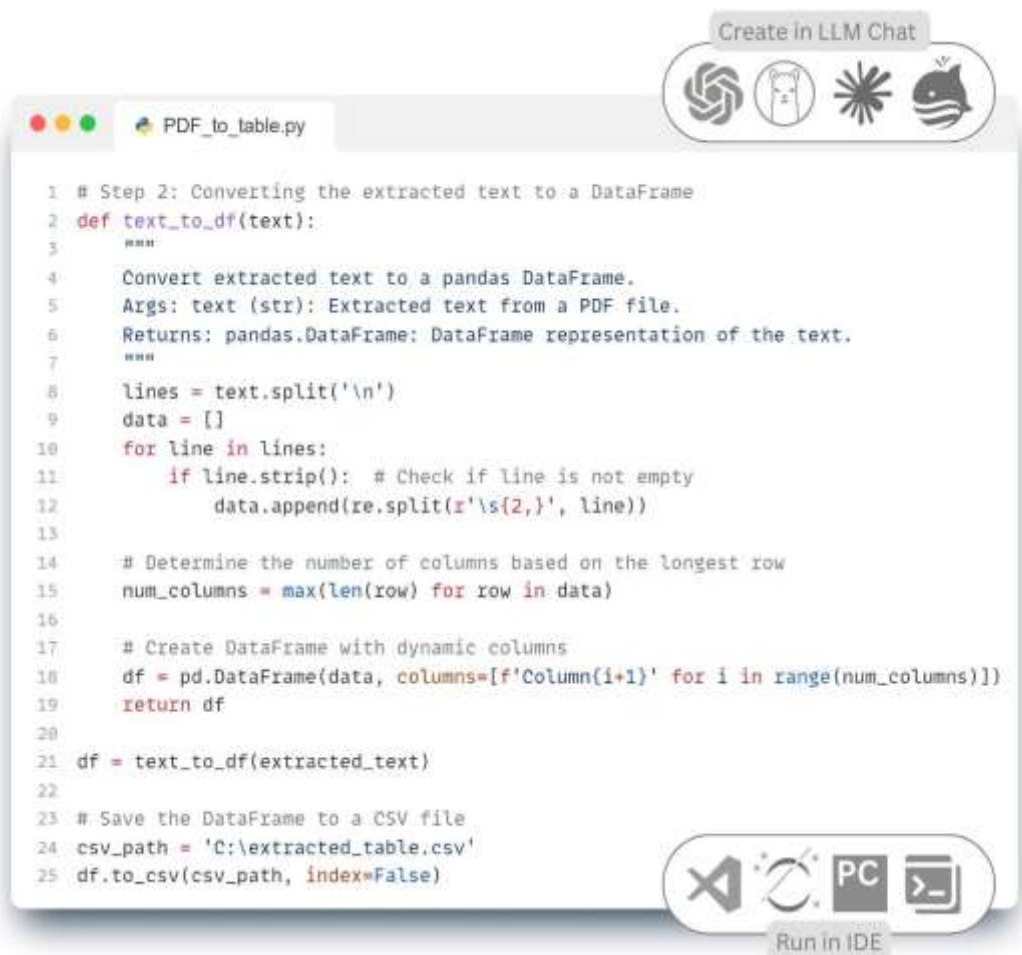

Рис. 4.14 PDF-ден алынған кестені DataFrame-ге түрлендіру және кестені CSV-файлға сақтау.

Кодты орындау кезінде (Рис. 4.13, Рис. 4.14) қате туындаса — мысалы, кітапханалардың жоқтығы немесе файлдың дұрыс емес жолы — қате мәтінін бастапқы кодпен бірге көшіріп, LLM-модельге қайта жіберуге болады. Модель қате туралы хабарламаны талдайды, мәселені түсіндіреді және түзетулер немесе қосымша қадамдар ұсынады.

Осылайша, ИИ LLM-мен өзара әрекеттесу толық циклға айналады: сұрау → жауап → тест → кері байланыс → түзету — терең техникалық білімді қажет етпей.

Біз LLM чатында қарапайым мәтіндік сұрау мен кез келген IDE-де локалды іске қосуға болатын он шақты Python жолын пайдалана отырып, PDF құжатын CSV кестелік форматына түрлендірдік, бұл PDF құжатынан айырмашылығы, машинамен оңай оқылады және деректерді басқару жүйелеріне жылдам интеграцияланады.

Біз бұл кодты (Рис. 4.13, Рис. 4.14) LLM чатынан көшіріп, сервердегі ондаған және мыңдаған жаңа PDF құжаттарына қолдана аламыз, осылайша құрылымдалмаған құжаттар ағынын құрылымдық кестелік формат CSV-ге түрлендіру процесін автоматтандырамыз.-

PDF құжаттары әрдайым мәтінді қамтымайды, көбінесе бұл сканерленген құжаттар, оларды суреттер ретінде өңдеу қажет. Суреттер өз табиғаты бойынша құрылымдалмағанымен, тану кітапханаларын әзірлеу және қолдану олардың мазмұнын шығарып, өңдеуге және талдауға мүмкіндік береді, бұл бізге осы деректерді бизнес-процестерде толық пайдалануға мүмкіндік береді.

JPEG, PNG суреттерін құрылымдық формаға айналдыру

Суреттер — құрылымдалмаған деректердің ең кең таралған түрлерінің бірі. Құрылыс және басқа да салаларда ақпараттың үлкен көлемі сканерленген құжаттар, сызбалар, фотосуреттер және сызбалар түрінде сақталады. Мұндай деректер құнды ақпаратты қамтиды, бірақ оларды тікелей Excel кестесі немесе деректер базасы сияқты өңдеу мүмкін емес. Суреттерде күрделі ақпарат көп, себебі олардың мазмұны, түстері, текстуралары әртүрлі, ал пайдалы ақпаратты шығару үшін арнайы өңдеу қажет.

Суреттерді деректер көзі ретінде пайдаланудың қиындығы құрылымның болмауында. Суреттер мағынаны тікелей, сандық бағалауға оңай болатын тәсілмен бермейді, оны компьютер бірден түсініп немесе өңдей алмайды, мысалы, Excel электрондық кестесі немесе деректер базасы. Неструктурланған сурет деректерін құрылымдалған формаға айналдыру үшін, олардың визуалды ақпаратын интерпретациялай алатын арнайы кітапханаларды пайдалану қажет.-

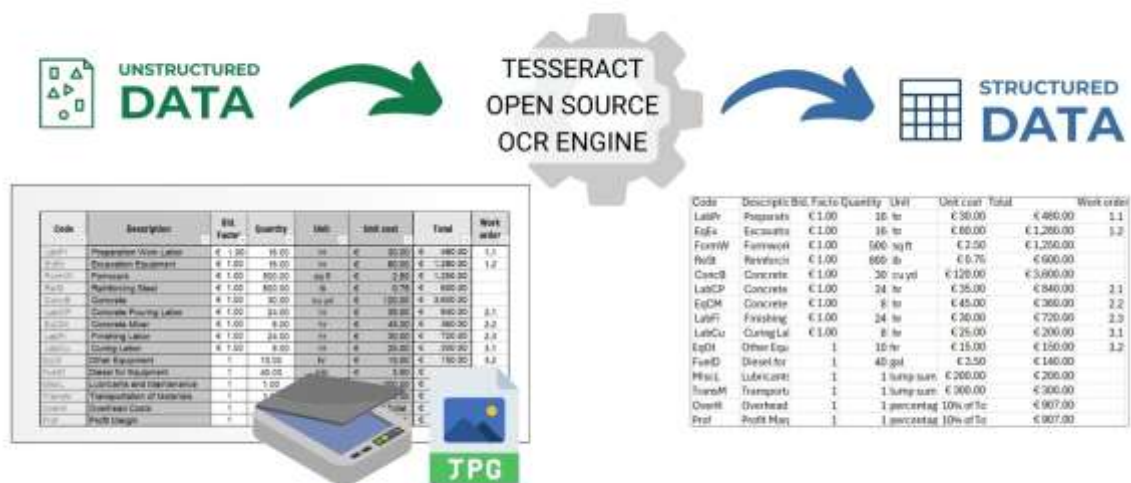

Рис. 4.15 Сканерленген құжаттар мен суреттерді құрылымдалған форматтарға айналдыру арнайы OCR құралдарының көмегімен мүмкін.

Суреттерден мәтінді шығару үшін OCR (Optical Character Recognition) — оптикалық символдарды

тану технологиясы қолданылады. Бұл технология сканерленген құжаттарда, фотосуреттерде және PDF файлдарында әріптер мен сандарды тануға мүмкіндік береді, оларды өңделетін және машинамен оқылатын мәтінге айналдырады. OCR технологиялары құжат айналымын автоматтандыруда ұзақ уақыт бойы қолданылып келеді және бүгінгі күні олар кез келген бизнес-процестер мен Python қосымшаларына оңай интеграцияланады. Ең танымал OCR құралдарының бірі — Tesseract, ашық кодты, бастапқыда HP™ әзірлеген және қазір Google™ қолдайтын. Ол 100-ден астам тілдерді қолдайды және танудың жоғары дәлдігімен ерекшеленеді.

LLM чатынан сканерленген немесе фотосуретке түсірілген кестеден құрылымдалған түрде деректер алу үшін код мысалын жазуды сұрайық.

- 🗨️ LLM чатында (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN немесе кез келген басқа) мәтіндік сұраныс жіберіңіз:

JPEG суретіндегі кестені DataFrame кестесіне айналдыруға мүмкіндік беретін код жазыңыз.

- LLM-нің жауабы көбінесе суреттердегі мәтінді тану үшін Pytesseract кітапханасын пайдалануды ұсынады:

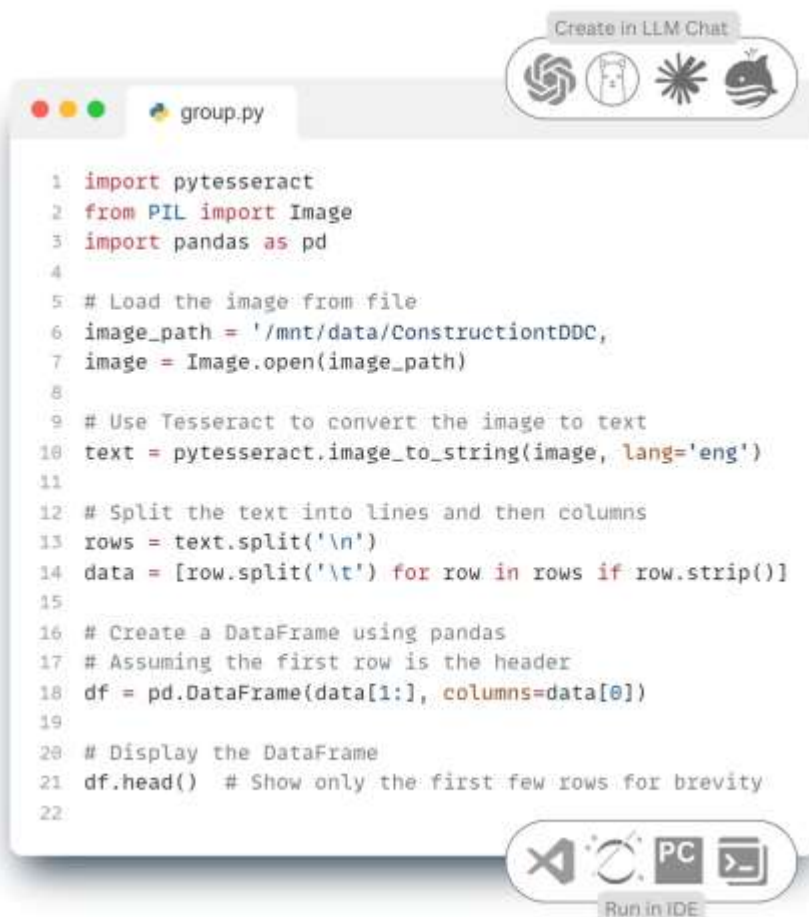

Рис. 4.16 Сурет немесе фотосурет кестесінен алынған мәтінді құрылымдалған кестелік көрініске айналдыру.

Бұл мысалда — LLM-ден алынған код (Рис. 4.16) суретті мәтінге айналдыру үшін OCR (оптикалық символдарды тану) көмегімен pytesseract (Python үшін Tesseract) кітапханасын және осы мәтінді құрылымдалған формаға, яғни DataFrame-ге айналдыру үшін Pandas кітапханасын пайдаланады.

Айналдыру процесі әдетте суреттің сапасын жақсарту үшін алдын ала өңдеуді қамтиды, содан кейін әртүрлі алгоритмдер бейнелерді анықтау, ерекшеліктерді шығару немесе объектілерді тану үшін қолданылады. Нәтижесінде құрылымдалмаған визуалды ақпарат құрылымдалған деректерге айналады.

PDF және суреттер — құрылымдалмаған ақпараттың негізгі көздері болса да, шын мәнінде көлемі бойынша чемпион — хаттарда, чаттарда, кездесулерде, мессенджерлерде жасалатын мәтін. Бұл деректер тек көп емес — олар шашыраңқы, формализденбеген және өте нашар құрылымдалған.

Мәтіндік деректерді құрылымдық формаға айналдыру

PDF құжаттарындағы кестелер (Рис. 4.12) және сканерленген кестелік формалардың нұсқалары (Рис. 4.15) қатар, жобалық құжаттамадағы ақпараттың едәуір бөлігі мәтін түрінде ұсынылған. Бұл мәтіндік құжаттардағы байланысты сөйлемдер немесе сызбалар мен схемалар бойынша шашыраңқы жазбалар болуы мүмкін. Қазіргі деректерді өңдеу жағдайында жиі кездесетін міндеттердің бірі — мұндай мәтінді талдау, визуализация және шешім қабылдау үшін жарамды құрылымдалған форматқа түрлендіру.

Бұл процестің орталық элементі таксономия — ақпаратты категориялар мен подкатегориялар бойынша ұйымдастыруға мүмкіндік беретін классификация жүйесі.

Таксономия — объектілерді топтастыру және ұйымдастыру үшін қолданылатын иерархиялық классификация құрылымы. Мәтінді өңдеу контекстінде ол элементтерді мағыналық категорияларға жүйелі түрде бөлу үшін негіз болып табылады, бұл талдауды жеңілдетуге және деректерді өңдеу сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Таксономияны құру кезеңдерге бөлінеді: сущностерді шығару, оларды категориялау және контекстпен байланыстыру. Мәтіндік деректерден ақпаратты шығару процесін модельдеу үшін, PDF құжаттарынан деректерді құрылымдау кезінде қолданған қадамдарға ұқсас келесі қадамдарды орындау қажет:

- Деректерді шығару (Extract): мәтіндік деректерді талдап, жобаның кестесіндегі кешігулер мен өзгерістер туралы ақпаратты шығару қажет.
- Категориялау және классификация (Transform): алынған ақпаратты категорияларға, мысалы, кешігулер мен кестедегі өзгерістердің себептеріне бөлу.
- Интеграция (Load): соңында құрылымдалған деректерді сыртқы деректер басқару жүйелеріне интеграциялауға дайындау.

Мысалды қарастырайық: жобаның менеджері мен инженер арасында жұмыс кестесіндегі мәселелер талқыланатын диалог бар. Біздің мақсатымыз — негізгі элементтерді (кешігу себептері, мерзімдерді түзету) шығарып, оларды құрылымдалған түрде ұсыну (Рис. 4.17).

Күтілетін кілт сөздер негізінде шығару жүргіземіз, деректерді шығару имитациясы үшін DataFrame құрамыз, содан кейін трансформациядан кейін жаңа DataFrame кестесін жасаймыз, ол күн, оқиға (мысалы, кешігу себебі) және әрекет (мысалы, кестені өзгерту) үшін бағандарды қамтиды.

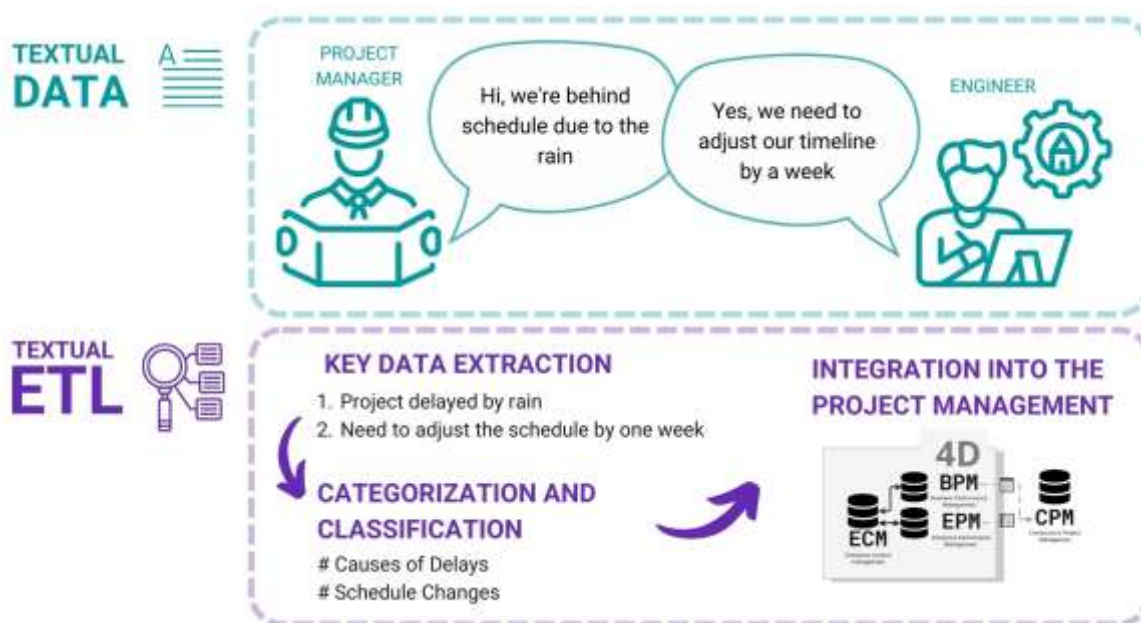

Рис. 4.17 Уақытты түзету қажеттілігі туралы мәтіннен негізгі ақпаратты бөліп алу және жобаны басқару жүйесіне өзгерістерді интеграциялау.

Мәтіндік сұраныс арқылы тапсырманы шешу үшін кодты келтірейік, алдыңғы мысалдардағыдай.

🗨 Мәтіндік сұранысты кез келген LLM чатында жіберіңіз:

Менде менеджердің: "Сәлеметсіз бе, біз жаңбырдан кестеден кешігіміз" және инженердің: "Иә, мерзімдерді бір аптаға түзетуіміз керек" деген әңгімесі бар. Маған болашақта осындай мәтіндік диалогтарды талдайтын сценарий қажет, кешігулердің себептерін және мерзімдерді түзетуді шығарып, содан кейін осы деректерден DataFrame жасаңыз. Содан кейін DataFrame CSV-файлға сақталуы тиіс.

- LLM-ден жауап әдетте Python кодын қамтиды, онда регулярлы өрнектер (re - Regex) және Pandas (pd) кітапханасы пайдаланылады:

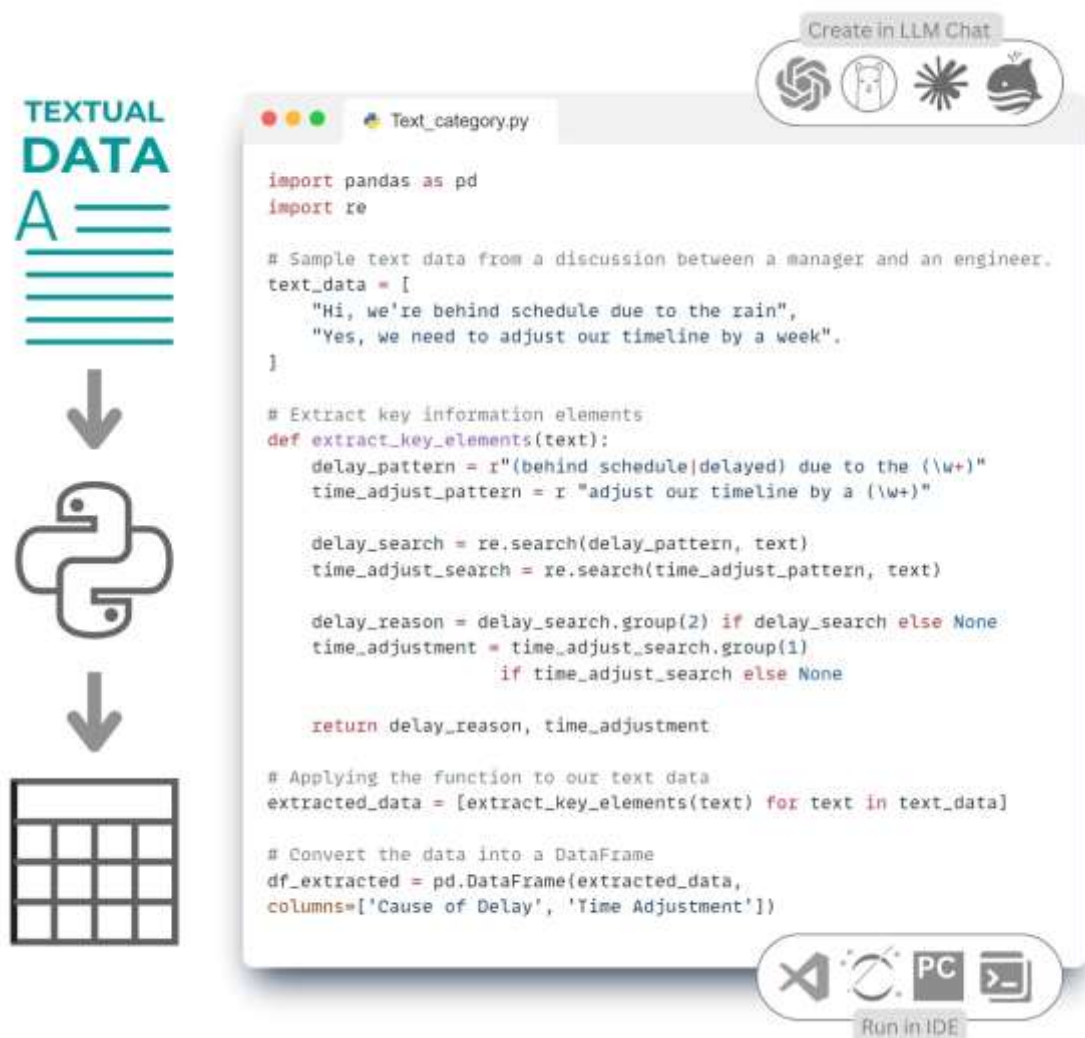

Рис. 4.18 Мәтіннен мерзімдерді түзету қажеттілігі туралы негізгі ақпаратты кесте түрінде бөліп көрсету.

Бұл мысалда (Рис. 4.17) жобаның менеджері мен инженер арасындағы хат алмасу қамтылған мәтіндік деректер талданады, болашақ жобаларды басқаруға әсер етуі мүмкін нақты ақпаратты анықтау және шығару үшін. Регулярлы өрнектердің көмегімен (регулярлы өрнектер туралы толығырақ «Құрылымдық талаптар және регулярлы өрнектер Regex» бөлімінде талқылаймыз) жобаның кешігу себептері мен уақыт кестесін түзету қажеттіліктері паттерндер арқылы анықталады. Бұл мысалда жазылған функция жолдардан кешігу себептерін немесе уақыт түзетулерін шығарады, "из-за" сөзінен кейінгі сөзді кешігу себебі ретінде немесе "по" сөзінен кейінгі сөзді уақыт түзету ретінде негізге ала отырып.

Егер жолда ауа-райы себепті кешігу туралы айтылса, онда себеп ретінде "жауын" анықталады; егер

жолда белгілі бір мерзімге кестені түзету туралы айтылса, онда бұл мерзім уақыт түзету ретінде шығарылады (Рис. 4.19). Бұл сөздердің кез келгенінің жолда болмауы сәйкес атрибут-баған үшін "Жоқ" мәніне әкеледі.

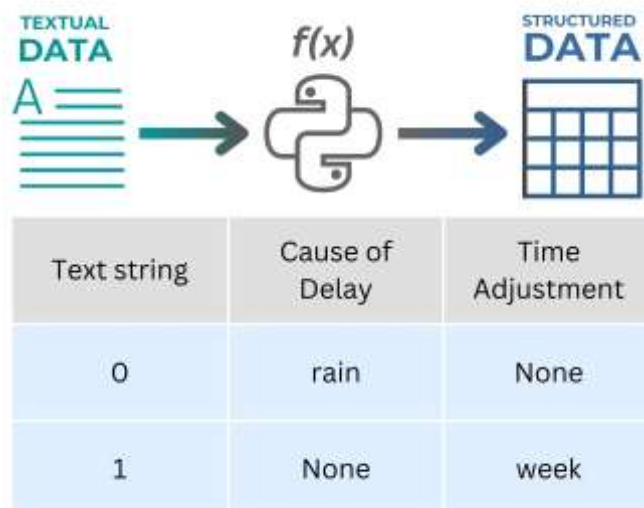

Рис. 4.19 Кодты орындағаннан кейін алынған DataFrame түріндегі жинақталған кесте кешігулер мен қажетті уақыт түзетулері туралы ақпаратты қамтиды.

Мәтіннен (диалог, хат, құжат) жағдайларды құрылымдау және параметрлеу құрылыс кешігулерін жедел жоюға мүмкіндік береді: мысалы, жұмысшылардың жетіспеушілігі нашар ауа-райында жұмыс қарқынына әсер етуі мүмкін, сондықтан компаниялар диалогтардан (Рис. 4.19) кешігу параметрлерін білгендіктен, қолайсыз болжам кезінде бригаданы күшейте алады.

Құжаттар мен суреттерді құрылымдық форматқа түрлендіру салыстырмалы түрде қарапайым, ашық және тегін құралдардың көмегімен жүзеге асырылуы мүмкін, олар категориялау негізінде жұмыс істейді.

Элементтерді категориялау жобалық деректермен жұмыс істеудің маңызды бөлігі болып табылады, әсіресе CAD (BIM) бағдарламаларын қолдану контекстінде.

CAD (BIM) деректерін құрылымдық формаға аудару

CAD (BIM) деректерін құрылымдау және категориялау - бұл күрделі міндет, себебі CAD (BIM) дерекқорларынан сақталатын деректер көбінесе жабық немесе күрделі параметрлік форматтарда ұсынылады, олар көбінесе геометриялық деректер элементтерін (жартылай құрылымдық) және метаақпарат элементтерін (жартылай құрылымдық немесе құрылымдық деректер) бір уақытта біріктіреді.

CAD (BIM) жүйелеріндегі нативті деректер форматтары, әдетте, қорғалған және тікелей пайдалануға қолжетімді емес, егер тек мамандандырылған бағдарламалық қамтамасыз ету немесе әзірлеушінің API-интерфейстерін қолданбаса (Рис. 4.110). Мұндай деректердің оқшаулануы «силос» деп аталатын жабық қоймаларды қалыптастырады, олар ақпараттың еркін алмасуын шектейді және компанияда цифрлық процестерді құруды тежейді.-

Рис. 4.110 CAD (BIM) мамандары нативті деректерге API байланыстары немесе вендор құралдары арқылы қол жеткізе алады.

Арнайы CAD (BIM) форматтарында жобаның элементтерінің сипаттамалары мен атрибуттары иерархиялық классификация жүйесінде жиналады, мұнда сәйкес қасиеттері бар объектілер деректер классификациясының бұтақтарының ең соңғы түйіндерінде орналасады (Рис. 4.111).-

Мұндай иерархиялардан деректерді алу екі жолмен жүзеге асырылады: біріншіден, әрбір түйінді қолмен басу арқылы, ағашты өңдегендей, таңдалған категориялар мен типтердің бұтақтарын балтамен кесу. Екінші нұсқа - бағдарламалық интерфейстерді (API) пайдалану - деректерді алу мен топтастырудың тиімді, автоматтандырылған тәсілін ұсынады, нәтижесінде оларды басқа жүйелерде пайдалану үшін құрылымдық кестеге айналдырады.

CAD (BIM) жобаларынан құрылымдық деректер кестелерін алу үшін Dynamo, pyRvt, Pandamo (Pandas + Dynamo), ACC сияқты әртүрлі құралдарды немесе IFC форматындағы IfcOpSh немесе IFCjs сияқты ашық кодты шешімдерді қолдануға болады.

Заманауи деректерді экспорттау және конвертациялау құралдары CAD модельдерінің мазмұнын өңдеу мен дайындауды жеңілдету үшін геометриялық ақпарат пен атрибутивтік деректер (Рис. 4.113) - құрылыс элементтерінің қасиеттерін сипаттайтын метаақпаратты екі негізгі компонентке бөлуге мүмкіндік береді (Рис. 3.116). Бұл екі деректер қабаты бір-бірімен уникалды идентификаторлар арқылы байланысты, олардың арқасында әрбір элементтің геометрия сипаттамасымен (параметрлер немесе полигондар арқылы) атрибуттарын: атауы, материалы, орындалу кезеңі, құны және т.б. дәл сәйкестендіруге болады. Мұндай тәсіл модельдің тұтастығын қамтамасыз етеді және деректерді визуализация (модельдің геометриялық деректері) және аналитикалық немесе басқару міндеттері (құрылымдық немесе әлсіз құрылымдық) үшін икемді пайдалануға мүмкіндік береді, екі деректер типімен бөлек немесе параллель жұмыс істей отырып.-

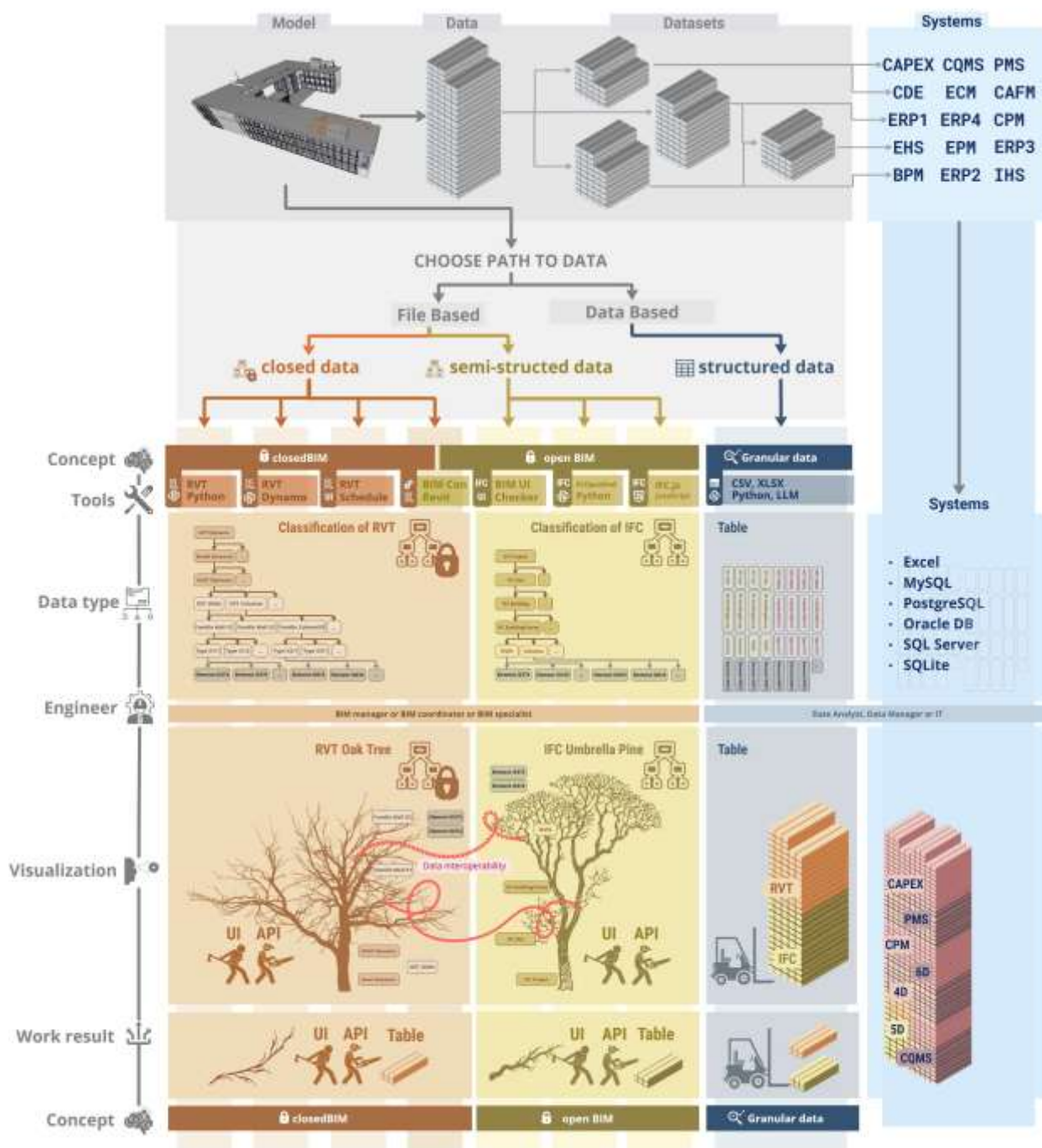

Рис. 4.111 CAD (BIM) деректер базасынан алынған ақпарат пайдаланушыға классификация ағаштары түрінде ұсынылады.

Инженерлік кері жобалау технологияларының дамуы мен CAD деректерін конвертациялау үшін бағдарламалық қамтамасыз ету жинақтары (SDK) пайда болуымен, CAD (BIM) жабық форматтарынан деректерді алу және конвертациялау әлдеқайда жеңілдеді. Енді жабық форматтардан деректерді заңды және қауіпсіз түрде универсал форматтарға, талдауға және басқа жүйелерде пайдалануға жарамды етіп конвертациялау мүмкіндігі бар. Алғашқы реверс-инжиниринг құралдарының

(«Open DWG») пайда болуы мен CAD форматтары бойынша вендорлардың үстемдігі үшін күрес туралы біз «Құрылымдық деректер: цифрлық трансформацияның негізі» бөлімінде айттық.

Кері жобалау құралдары жабық меншікті форматтардан деректерді заңды түрде алуға мүмкіндік береді, CAD (BIM) аралас форматындағы ақпаратты пайдаланушыға қажетті деректер мен форматтарға бөле отырып, олардың өңделуін және талдануын жеңілдетеді.

Кері жобалауды және CAD деректер базасынан ақпаратқа тікелей қолжетімділікті пайдалану ақпаратты қолжетімді етеді, ашық деректер мен ашық құралдарды пайдалануға, сондай-ақ стандартты құралдармен деректерді талдауға, есептер, визуализациялар құруға және басқа цифрлық жүйелермен интеграциялауға мүмкіндік береді (Рис. 4.112). -

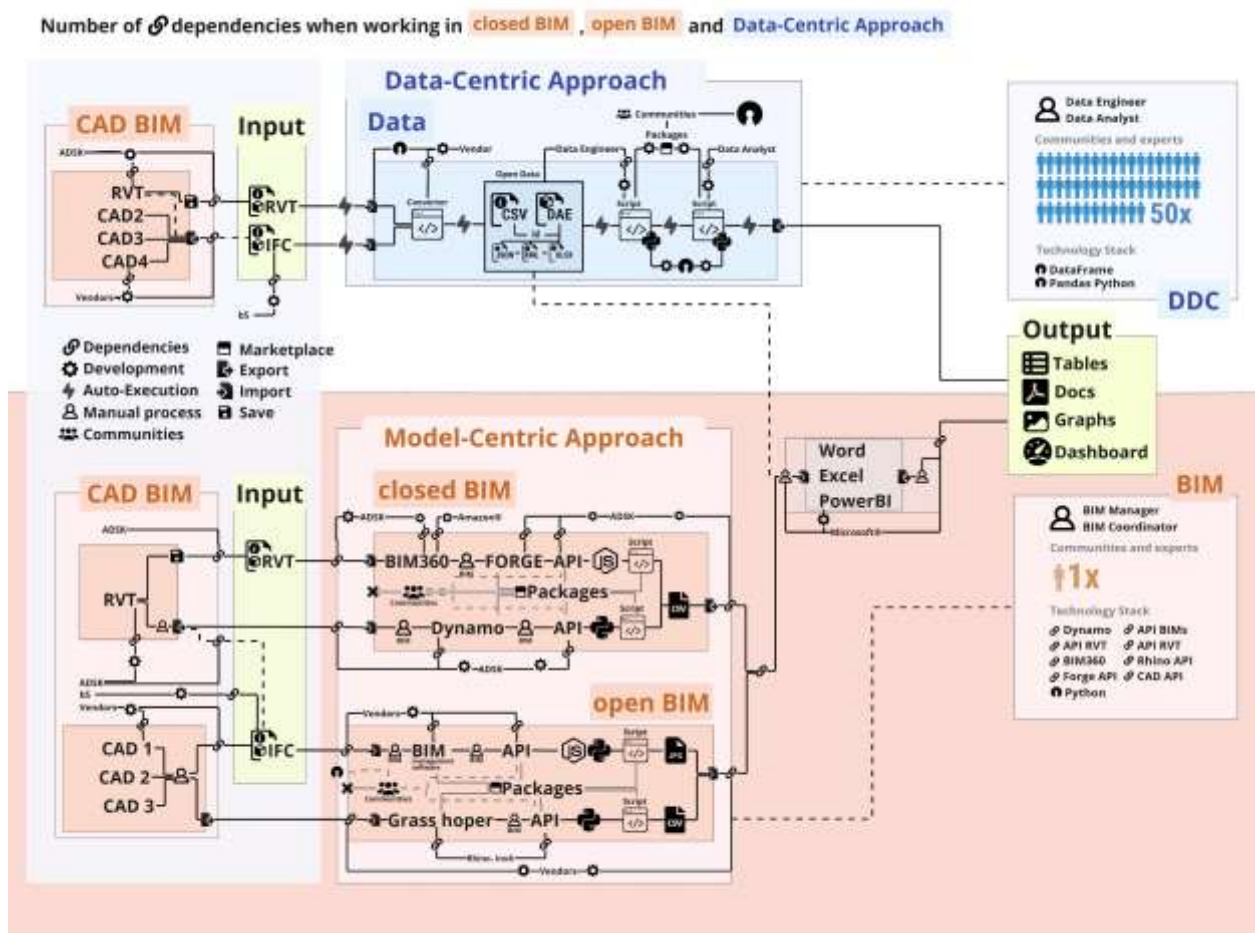

Рис. 4.112 CAD деректеріне тікелей қолжетімділік бағдарламалық платформаларға тәуелділікті минимизациялауға және деректерге негізделген тәсілге көшуге мүмкіндік береді.

1996 жылдан бастап DWG форматы, 2008 жылдан бастап DGN форматы және 2018 жылдан бастап RVT форматы жабық CAD деректер форматтарын ыңғайлы және тиімді түрде кез келген басқа фор-

маттарға, соның ішінде құрылымдық форматтарға, кері жобалау құралдары арқылы конвертациялауға мүмкіндік берді (Рис. 4.113). Бүгінде әлемдегі барлық ірі CAD (BIM) және ірі инженерлік компаниялар жабық CAD (BIM) форматтарынан деректерді алу үшін SDK-реверс-инжиниринг құралдарын пайдаланады.-

Рис. 4.113 Кері инжиниринг құралдарын пайдалану CAD (BIM) бағдарламасының деректер базаларын кез келген ыңғайлы деректер моделіне түрлендіруге мүмкіндік береді.

Жабық, меншікті форматтардан ашық форматтарға деректерді түрлендіру және аралас CAD (BIM) форматтарын геометриялық және метаақпараттық атрибуттық деректерге бөлу, олармен жұмыс істеу процесін жеңілдетеді, оларды талдау, манипуляциялау және басқа жүйелермен интеграциялау үшін қолжетімді етеді (Рис. 4.114). -

CAD (BIM) деректерімен қазіргі жұмысымызда CAD форматтарынан ақпаратқа қол жеткізу үшін CAD (BIM) жеткізушілерінен рұқсат сұраудың қажеті жоқ.

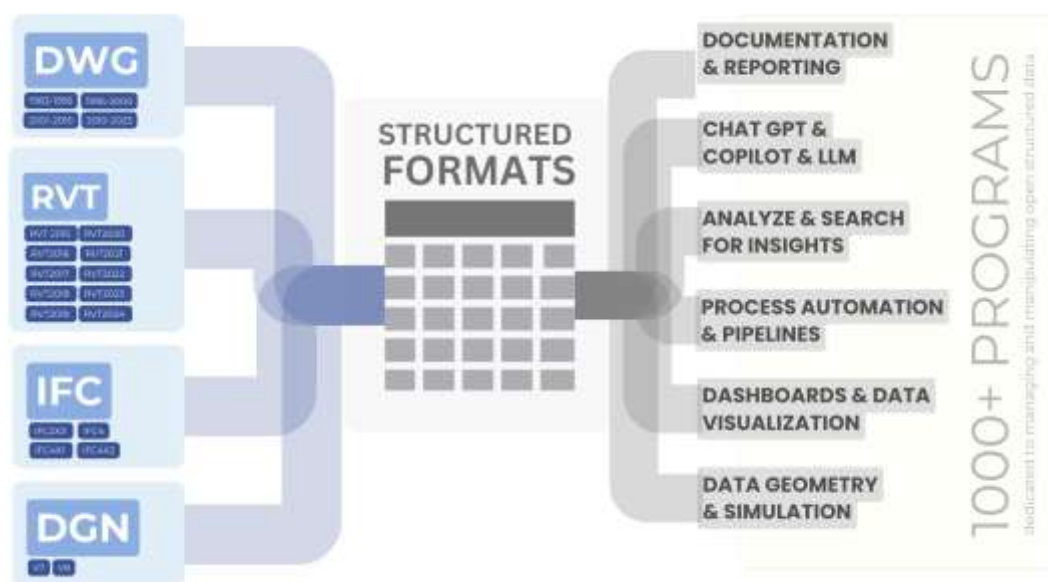

Рис. 4.114 Заманауи SDK құралдары меншікті CAD (BIM) деректер базалары форматтарынан заңды түрде деректерді түрлендіруге мүмкіндік береді.

Жобалау CAD деректерін өңдеудегі заманауи трендтер нарықтағы негізгі ойыншылар — CAD жеткізушілері тарапынан қалыптасып, олар деректер әлеміндегі өз позицияларын нығайтуға және жаңа форматтар мен концепцияларды жасауға бағытталған.

CAD шешімдерінің вендорлары құрылымдық деректерге көшуде

2024 жылдан бастап жобалау және құрылыс саласында деректерді пайдалану мен өңдеуде елеулі технологиялық өзгерістер орын алуда. Жобалық деректерге еркін қолжетімділіктен, CAD жүйелерінің өндірушілері жаңа концепцияларды ілгерілетуге назар аударады. 2002 жылы құрылған BIM және 2012 жылы құрылған open BIM сияқты тәсілдер, CAD жеткізушілері ұсынатын заманауи технологиялық шешімдерге орын беруде [93]:

- Ақпаратты тиімді басқаруға және деректер аналитикасына көшуге мүмкіндік беретін «гранулирленген» деректерді пайдалану.
- USD форматтарының пайда болуы және деректерді икемді ұйымдастыру үшін Entity-component-system (ECS) тәсілінің енгізілуі.
- Деректерді өңдеуде, процестерді автоматтандыруда және деректер аналитикасында жасанды интеллектінің белсенді пайдаланылуы.
- Интероперабельділіктің дамуы - әртүрлі бағдарламалар, жүйелер мен деректер базалары арасындағы жақсартылған өзара әрекеттестік.

Әрбір аспектіні «CAD және BIM: маркетинг, шындық және құрылыс саласындағы жобалық деректердің болашағы» атты кітаптың алтыншы бөлімінде толығырақ қарастырамыз. Осы тарауда біз тек өзгерістердің жалпы векторын қысқаша белгілейміз: бүгінгі таңда ірі CAD жеткізушілері жобалық ақпаратты құрылымдаудың тәсілдерін қайта ойластыруға ұмтылуда. Негізгі өзгерістердің бірі — классикалық файлдық сақтау моделінен деректер архитектурасының аналитикаға бағытталған гранулирленген моделіне көшу, бұл модельдің жеке компоненттеріне тұрақты қолжетімділікті қамтамасыз етеді [93].

Бүгінгі күні индустрия көлемді, мамандандырылған және параметрлік форматтардан, геометриялық ядроларды пайдалануды талап ететін, әмбебап, машина оқитын және икемді шешімдерге көшу процесін бастан кешіруде.

Өзгерістердің бір драйвері USD (Universal Scene Description) форматы болды, ол бастапқыда компьютерлік графика индустриясында әзірленген, бірақ NVIDIA Omniverse (және Isaac Sim) платформа-сының дамуы арқасында инженерлік қосымшаларда да танымал болды. Параметрлік IFC-дан айырмашылығы, USD қарапайым құрылымды ұсынады, геометрия мен объектілердің қасиеттерін JSON форматында сипаттауға мүмкіндік береді, бұл ақпаратты өңдеуді жеңілдетеді және оны цифрлық процестерге интеграциялауды жеделдетеді. Жаңа формат геометрияны (BREP-NURBS-тан басқа – кітаптың 6 бөлімінде толығырақ) MESH-полигоны түрінде сақтауға, ал объектілердің қасиеттерін JSON форматында сақтауға мүмкіндік береді, бұл автоматтандырылған процестер мен бұлтты экожүйелерде жұмыс істеуді жеңілдетеді.-

Кейбір CAD және ERP жеткізушілері ұқсас форматтарды (мысалы, NWD, SVF, CP2, CPXML) пайдалана бастады, алайда олардың көпшілігі жабық болып қалады және сыртқы пайдалануға

қолжетімді емес, бұл интеграция мен деректерді қайта пайдаланудың мүмкіндіктерін шектейді. Осы контексте USD DXF-тің бұрынғы ролін атқаруы мүмкін – DWG сияқты меншікті форматтарға ашық балама.

General Information 				Comparison / Notes
Year of format creation	1991	2016		IFC focuses on construction data, USD on 3D graphics
Creator-developer	TU Munich	Pixar		IFC was founded in Germany, USD in America
Prototypes and predecessors	IGES, STEP	PTEX, DAE, GLTF		IFC evolved from IGES/STEP, USD from PTEX/DAE/GLTF
Initiator in Construction	ADSK	ADSK		ADSK initiated the adoption of both formats in construction
Organizer of the Alliance	ADSK	ADSK		ADSK organized both alliances
Name of the Alliance	bS (IAI)	AQUSD		Different alliances for each format
Year of Alliance Formation	1994	2023		The IFC alliance was formed in 1994, AQUSD for USD in 2023
Promoting in the construction	ADSK and Co	ADSK and Co		ADSK and Co actively promotes both formats in bS (IAI) since the introduction

Purpose and Usage 				Comparison / Notes
Purpose	Semantic description and interoperability	Data simplification, visualization unification		IFC for semantics and exchange; USD for simplification and visualization
Goals and Objectives	Interoperability and semantics	Unification for visualization and data processing		IFC focuses on semantics; USD on visualization
Use in Other Industries	Predominantly in construction	In film, games, VR/AR, and now in construction		USD is versatile and used in various fields
Supported Data Types	Geometry, object attributes, metadata	Geometry, shaders, animation, light, and camera		USD supports a wider range of data types suitable for complex visualizations; IFC focuses on construction-specific data

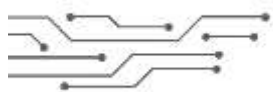
Рис. 4.115 USD форматы, CAD жеткізушілерінің интероперабельділікке және жобалық деректердің геометриялық ядролардан тәуелсіздігіне деген сұранысты қанағаттандыруға тырысуы ретінде.

Ірі әзірлеушілердің ашық және жеңілдетілген USD, GLTF, OBJ, XML (жабық NWD, CP2, SVF, SVF2, CPIXML) және ұқсас форматтарға көшуі (Рис. 3.117) деректерді жеңілдету және олардың қолжетімділігін арттыруға деген жаһандық тенденцияны көрсетеді. Алдағы жылдары күрделі параметрлік стандарттар мен геометриялық ядроларға тәуелді форматтардан жеңіл және құрылымдалған шешімдерге көшу күтілуде. Мұндай көшу құрылыс саласының цифрландыруын жеделдетеді, процестерді автоматтандыруды жеңілдетеді және деректер алмасуды оңайлатады. -

CAD жеткізушілерінің жаңа ашық форматтарды ілгерілету жөніндегі стратегиялық жоспарларына қарамастан, құрылыс саласының мамандары CAD (BIM) құралдарын пайдаланбай-ақ жабық CAD жүйелерінен деректерге толық қол жеткізе алады, бұл үшін кері инженерия құралдарын пайдалану арқылы.

Барлық осы тенденциялар ауыр, монолитті 3D модельдерден әмбебап, құрылымдалған деректерге және басқа салаларда бұрыннан танымал форматтарды пайдалануға көшуге әкеледі. Жобалық командалар CAD модельдерін тек визуалды объектілер немесе файлдар жиынтығы ретінде емес, білім мен ақпаратты қамтитын деректер базасы ретінде қабылдай бастаған кезде, жобалау мен басқару тәсілі түбегейлі өзгереді.

Командалар құжаттардан, мәтіндерден, сызбалардан және CAD модельдерінен құрылымдалған деректерді шығарып, деректер базаларына қол жеткізгеннен кейін, келесі маңызды қадам деректерді модельдеу және олардың сапасын қамтамасыз ету болады. Дәл осы кезең ақпаратты өңдеу мен трансформациялау жылдамдығына көп әсер етеді, ол ақырында нақты қолданбалы міндеттер бойынша шешімдер қабылдау үшін пайдаланылатын болады.

ТАРАУ 4.2. СЫНЫПТАУ ЖӘНЕ ИНТЕГРАЦИЯ: ҚҰРЫЛЫС ДЕРЕКТЕРІНІҢ БІРДЕЙ ТІЛІ

Шешім қабылдау жылдамдығы деректер сапасына байланысты

Қазіргі заманғы жобалық деректер архитектурасы түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Сала ауыр, оқшауланған модельдер мен жабық форматтардан аналитика, интеграция және процестерді автоматтандыруға бағытталған икемді, машина оқитын құрылымдарға көшуде. Алайда жаңа форматтарға көшу өздігінен тиімділікті қамтамасыз етпейді — назар деректердің сапасына ауысады.

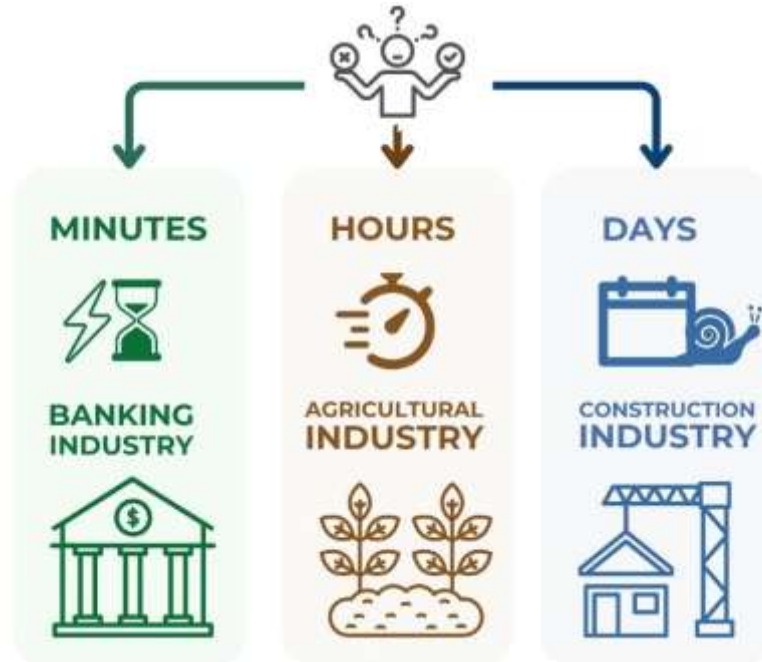
Бұл кітаптың беттерінде біз форматтар, жүйелер және процестер туралы көп айтамыз. Бірақ барлық осы күш-жігер бір негізгі элементсіз мағынасыз — сенімді деректер. Деректердің сапасы — цифрландырудың негізгі тасы, оған біз барлық келесі бөлімдерде қайта ораламыз.

Қазіргі заманғы құрылыс компаниялары — әсіресе ірі компаниялар — ондаған, тіпті мыңдаған әртүрлі жүйелер мен деректер базаларын пайдаланады. Бұл жүйелер тек жаңа ақпаратпен тұрақты түрде толтырылып қана қоймай, сонымен қатар тиімді өзара әрекеттесуі тиіс. Жаңа деректер, келіп түскен ақпаратты өңдеу нәтижесінде қалыптасқан, осы ортаға интеграцияланып, нақты бизнес міндеттерін шешуге қызмет етеді.

Егер бұрын нақты бизнес міндеттерін шешу жоғары басшылық — HiPO деп аталатын — тәжірибе мен интуиция негізінде қабылданса, бүгінгі күні ақпарат көлемінің күрт өсуі жағдайында мұндай тәсіл даулы болып отыр. Оның орнына нақты уақыт режимінде деректермен жұмыс істейтін автоматтандырылған аналитика келеді.

"Дәстүрлі-қолмен" бизнес процестерін талқылау деңгейі басшылардан операциялық аналитикаға ауысады, ол бизнес сұраныстарына жылдам жауаптарды талап етеді.

Бухгалтерлер, прорабтар және сметашылар жобалар бойынша есептер мен жинақталған кестелерді бірнеше күн мен апта бойы қолмен қалыптастырған дәуірі артта қалуда. Бүгінгі күні шешім қабылдаудың жылдамдығы мен уақтылы болуы бәсекелестік артықшылықтың негізгі факторы болып табылады.

Құрылыс саласында есептеулер мен шешім қабылдауға бірнеше күн кетеді, ал басқа салаларда бұл сағаттар немесе минуттар ішінде жүзеге асырылады.

Құрылыс саласының цифрландыру деңгейі жоғары дамыған салалардан басты айырмашылығы — деректердің сапасы мен стандартталу деңгейінің төмендігі. Ақпаратты қалыптастыру, беру және өңдеу бойынша ескірген тәсілдер процестерді баяулатып, хаос тудырады. Біртұтас деректер сапасы стандарттарының болмауы кешенді автоматтандыруды енгізуге кедергі келтіреді.

Негізгі мәселелердің бірі бастапқы деректердің төмен сапасы, сондай-ақ олардың дайындау және тексеру бойынша формализденген процестердің болмауы болып табылады. Сенімді және келісілген деректерсіз жүйелер арасында тиімді интеграция мүмкін емес. Бұл жобаның өмірлік циклінің әр кезеңінде кідірістерге, қателіктерге және шығындардың артуына әкеледі.

Кітаптың келесі бөлімдерінде деректердің сапасын қалай арттыруға, процестерді стандарттауға және ақпаратты алу кезеңінен сапалы, тексерілген және келісілген деректерге дейінгі жолды қысқартуға егжей-тегжейлі тоқталамыз.

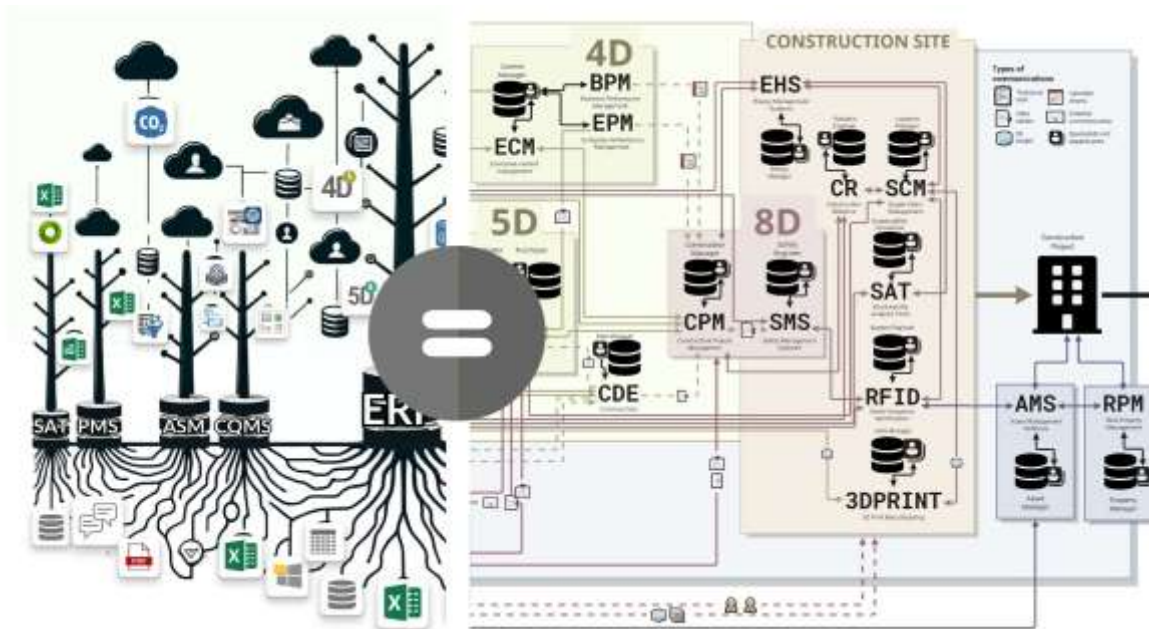
Деректерді стандарттау және интеграциялау

Деректермен тиімді жұмыс істеу нақты стандарттау стратегиясын талап етеді. Деректердің құрылымы мен сапасына нақты талаптар болғанда ғана олардың тексеруін автоматтандыруға, қолмен операциялардың санын азайтуға және жобаның барлық кезеңдерінде негізделген шешімдерді қабылдауды жеделдетуге болады.

Құрылыс компаниясының күнделікті практикасында жүздеген файлдарды өңдеу қажет: электрондық хаттар, PDF құжаттары, CAD жобалық файлдары, IoT датчиктерінен алынған деректер, оларды компанияның бизнес-процестеріне интеграциялау қажет.

Компания экожүйесінің орманы, деректер базалары мен құралдардан тұратын (Сурет 4.22), келіп түсетін әртүрлі форматтағы деректерден қоректік заттарды алуды үйренуі керек, компанияның қажетті нәтижелеріне қол жеткізу үшін.

Деректер ағынымен тиімді жұмыс істеу үшін бүтін бір менеджерлер армиясын жалдаудың қажеті жоқ, ең алдымен, деректерге қатаң талаптар мен стандарттарды әзірлеу және олардың автоматты тексеру, унификациялау және өңдеу үшін тиісті құралдарды пайдалану қажет.

Сурет 4.22 Компания экожүйесінің сау өмір сүруін қамтамасыз ету үшін оның жүйелерін ресурстармен сапалы және уақтылы қамтамасыз ету қажет.

Деректерді тексеру және унификациялау (кейінгі автоматты интеграция үшін) процесін автоматтандыру үшін әрбір нақты жүйе үшін минималды қажетті деректер талаптарын сипаттаудан бастау керек. Бұл талаптар анықтайды:

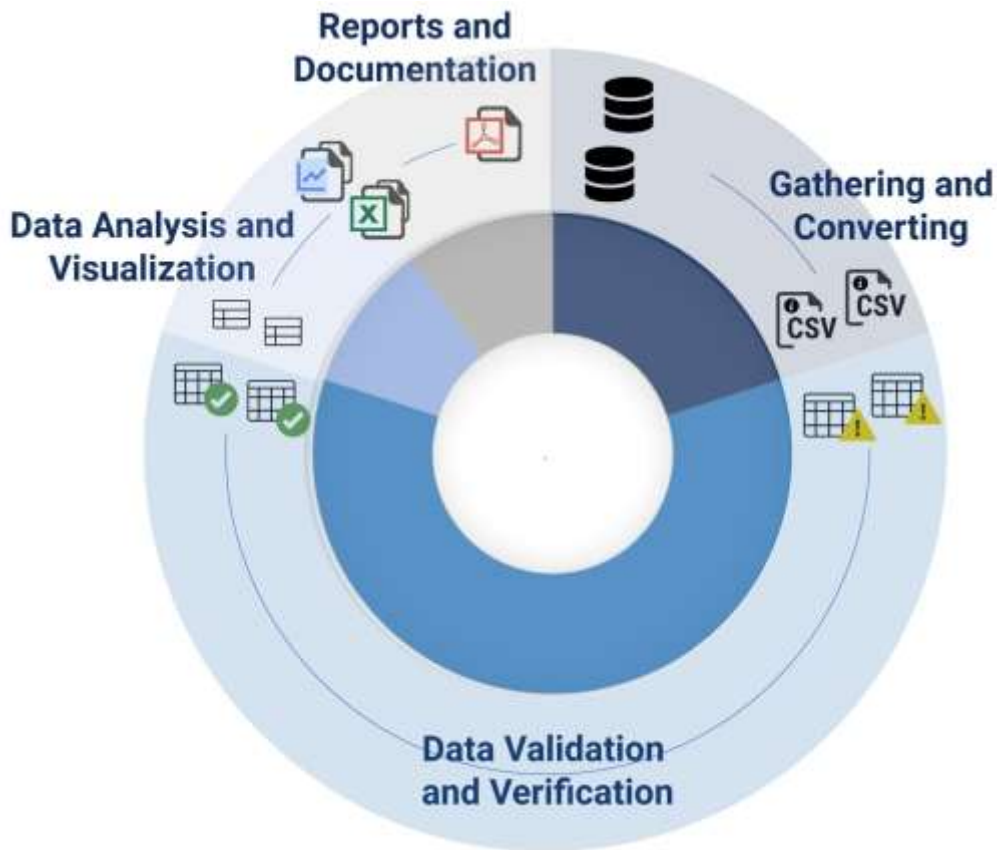
- Нені алу қажет?
- Қандай түрде (құрылым, формат)?
- Қандай атрибуттар міндетті?
- Дәлдік пен толықтық бойынша қандай рұқсаттар қабылданады?

Деректерге қойылатын талаптар алынған және өңделетін ақпараттың сапасы, құрылымы мен толықтығының критерийлерін сипаттайды. Мысалы, PDF құжаттарындағы мәтіндер үшін сала стандарттарына сәйкес дәл рәсімдеу маңызды (Сурет 7.214 - Сурет 7.216). CAD модельдеріндегі объектілерде дұрыс атрибуттар (өлшемдер, кодтар, классификаторларға сілтемелер) болуы тиіс (Сурет 7.39, Сурет 7.310). Ал келісімшарттардың сканерлерінде нақты даталар мен соманы автоматты түрде шығару мүмкіндігі маңызды (Сурет 4.17 - Сурет 4.110).-----

Деректерге қойылатын талаптарды формулировка жасау және олардың сәйкестігін автоматты түрде тексеру - ең көп еңбек талап ететін, бірақ критикалық маңызды кезеңдердің бірі. Нақты осы процесс бизнес-процестерде көбінесе ең көп уақытты алады.

Кітаптың үшінші бөлімінде айтылғандай, бизнес-аналитика (BI) саласындағы мамандардың жұмыс уақытының 50%-дан 90%-ына дейінгі бөлігі талдауға емес, деректерді дайындауға жұмсалады (Сурет 3.25). Бұл процесс деректерді жинауды, тексеруді, валидациялауды, унификациялауды және құрылымдауды қамтиды.

2016 жылғы сауалнамаға сәйкес [95], деректерді өңдеу мамандары әртүрлі салаларда өздерінің жұмыс уақытының көп бөлігін (шамамен 80%) ең аз ұнататын істеріне жұмсайтынын мәлімдеді (Сурет 4.23): бар деректер жиынтықтарын жинау және оларды ұйымдастыру (унификациялау, құрылымдау). Осылайша, шығармашылық тапсырмаларға, мысалы, жаңа инсайттар мен ашылуларға әкелетін заңдылықтар мен паттерндерді іздеуге 20%-дан аз уақыт қалады.

Сурет 4.23 Деректердің сапасын тексеру және қамтамасыз ету - басқа жүйелерге интеграциялау үшін деректерді дайындаудағы ең қымбат, ұзақ және күрделі кезең.

Құрылыс компаниясында деректерді тиімді басқару кешенді тәсілді талап етеді, оған тапсырмаларды параметрлеу, деректердің сапасына қойылатын талаптарды формулировка жасау және олардың автоматтандырылған тексеру үшін тиісті құралдарды пайдалану кіреді.

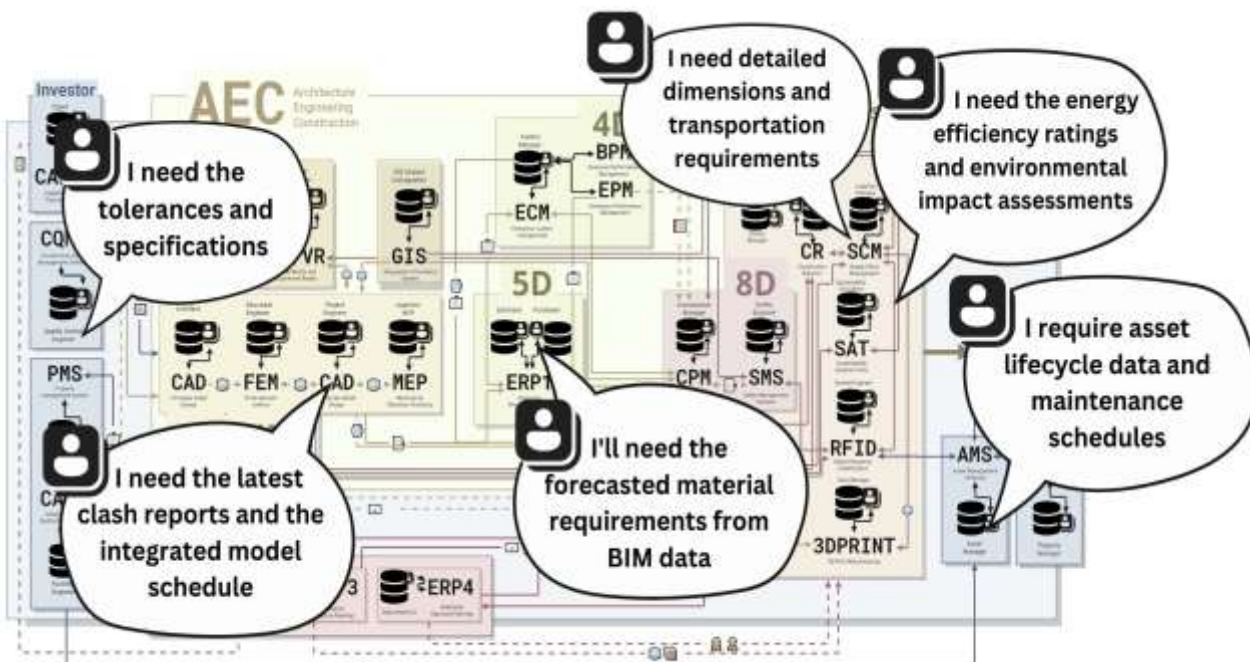
Цифрлық үйлесімділік талаптардан басталады

Цифрлық жүйелердің компаниялар ішінде санының артуымен, олардың арасында деректердің келісімділігіне деген қажеттілік те артады. Әртүрлі IT жүйелеріне жауапты менеджерлер көбінесе ақпарат көлемінің және форматтарының әртүрлілігінің артуына ілесе алмайды. Мұндай жағдайда олар мамандардан деректерді басқа қосымшалар мен платформаларда пайдалануға жарамды формада жасауын сұрауға мәжбүр болады.

Бұл, өз кезегінде, инженерлер мен деректерді қалыптастырумен айналысатын қызметкерлерден көптеген талаптарға бейімделуді талап етеді, көбінесе деректердің қайда және қалай қолданылатыны туралы ашықтық пен нақты түсініксіз. Ақпаратпен жұмыс істеуде стандартталған тәсілдердің болмауы тиімділіктің жоғалуына және тексеру кезеңінде шығындардың артуына әкеледі, бұл көбінесе деректердің күрделілігі мен стандартталмағандығынан қолмен жүзеге асырылады.

Деректерді стандарттау мәселесі — бұл тек ыңғайлылық немесе автоматтандыру мәселесі емес. Бұл тікелей қаржылық шығындар. IBM-нің 2016 жылғы есебіне сәйкес, АҚШ-та төмен сапалы деректерден жыл сайынғы шығындар 3,1 триллион долларды құрайды. Сонымен қатар, MIT және басқа аналитикалық консалтингтік компаниялардың зерттеулері төмен сапалы деректердің құны компанияның табысының 15-25% -на дейін жетуі мүмкін екенін көрсетеді.

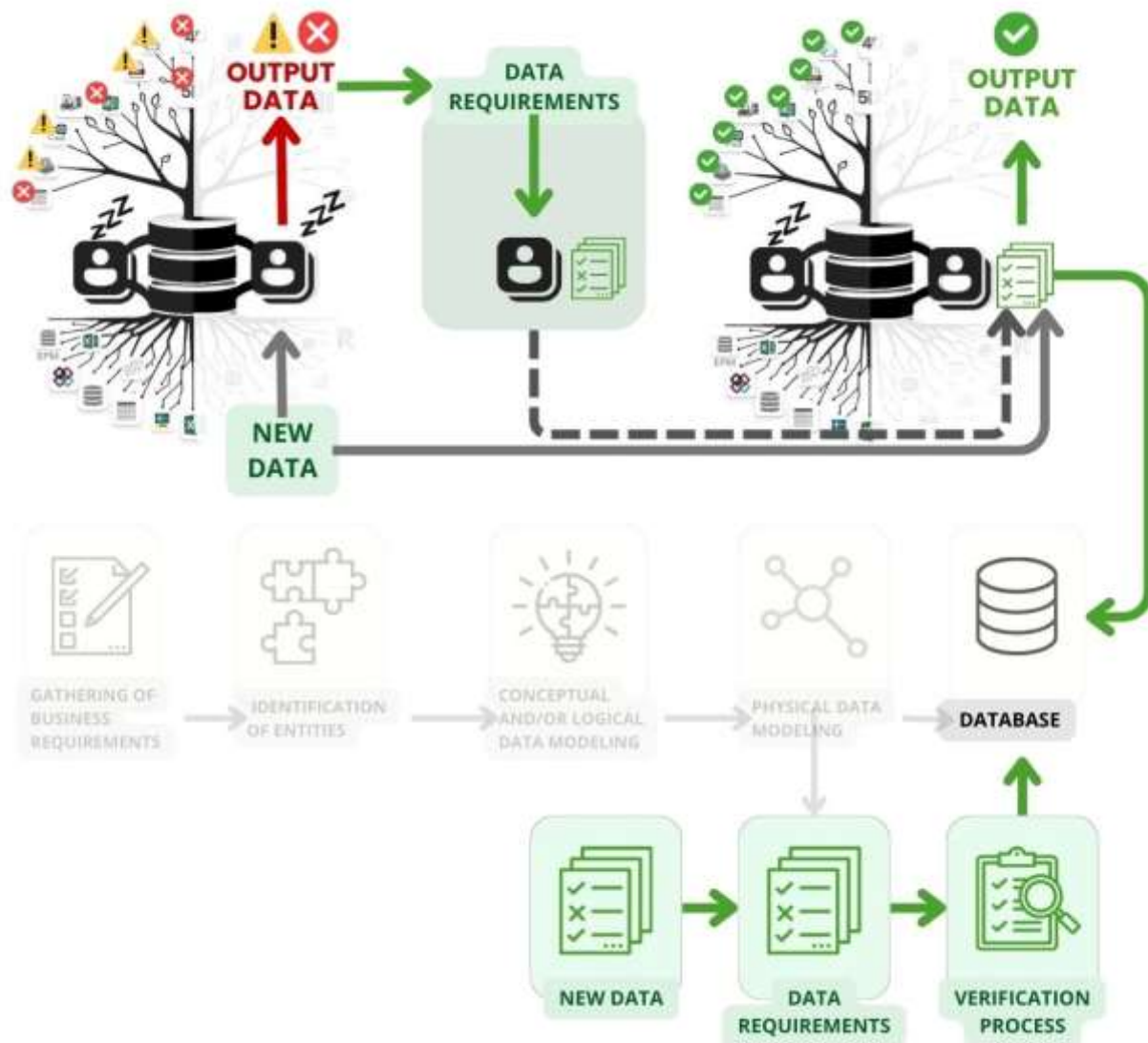
Мұндай жағдайда деректерге қойылатын нақты талаптар мен қандай параметрлер, қандай форматта және қандай деңгейде егжей-тегжейлі болуы тиіс екендігі туралы сипаттамалардың болуы критикалық маңызды болып табылады. Бұл талаптарды формализацияламай, жүйелер мен жобаның кезеңдері арасында деректердің сапасы мен үйлесімділігін қамтамасыз ету мүмкін емес.

Бизнес әртүрлі рөлдердің өзара әрекеттесуіне негізделген, олардың әрқайсысы бизнес міндеттерін орындау үшін маңызды параметрлер мен мәндерді талап етеді.

Деректерге қойылатын дұрыс талаптарды формулирлеу үшін деректер деңгейінде бизнес-процестерін түсіну қажет. Құрылыс жобалары типі, масштабы және қатысушылар саны бойынша ерекшеленеді, ал әрбір жүйе — моделдеу (CAD (BIM)), күнтізбелік жоспарлау (ERP 4D), құнды есептеу (ERP 5D) немесе логистика (SCM) — кіріс (енгізілетін элементтер) үшін өзіне тән параметрлерді талап етеді.

Осы қажеттіліктерге байланысты бизнес-менеджерлер жаңа деректер құрылымдарын белгіленген талаптарды ескере отырып жобалауы немесе бар кестелер мен деректер базаларын бейімдеуі тиіс. Бұл ретте жасалатын деректердің сапасы талаптардың қаншалықты дәл және дұрыс формулирленгеніне тікелей байланысты болады.

Деректердің сапасы деректерді пайдалану жағдайлары үшін жасалатын талаптардың сапасына байланысты.

Әрбір жүйе деректерге өзіне тән талаптарды қойып отырғандықтан, жалпы талаптарды формулирлеудегі алғашқы қадам бизнес-процестеріне қатысатын барлық элементтерді категориялау болуы тиіс. Бұл объектілерді нақты жүйелерге немесе қолданбалы міндеттерге сәйкес келетін сыныптар мен сыныптар топтарына бөлу қажеттілігін білдіреді. Әрбір осындай топ үшін деректердің құрылымы, атрибуттары мен сапасына қатысты жеке талаптар әзірленеді.

Дегенмен, тәжірибеде осы тәсілді жүзеге асыруда маңызды қиындықтармен бетпе-бет келу қажет: деректерді топтастырудың бірегей тілінің болмауы. Бөлшектелген классификациялар, идентификациялардың қайталануы және форматтардың үйлесімсіздігі әрбір компания, әрбір бағдарламалық қамтамасыз ету және тіпті әрбір жоба өздерінің оқшауланған деректер модельдері мен сыныптарын қалыптастыруына әкеледі. Нәтижесінде, ақпаратты жүйелер арасында беру үшін қажетті деректер модельдері мен сыныптарына көптеген түрлендірулер, көбінесе қолмен орындалатын, қажет болатын цифрлық «Вавилон мұнарасы» пайда болады. Бұл кедергіні жеңу тек әмбебап классификаторларға және стандартталған талаптар жиынтығына көшу арқылы мүмкін болады.

Құрылыс үшін бірдей тіл: цифрлық трансформациядағы классификаторлардың рөлі

Цифрландыру және тексеру мен өңдеу процестерін автоматтандыру контекстінде элементтерді классификациялау жүйелері — объектілерді сипаттау мен параметрлеуде біртектілікті қамтамасыз ететін «цифрлық сөздіктер» ерекше рөл атқарады. Классификаторлар деректерді пайдалану мәні бойынша топтастыруға және деректерді әртүрлі жүйелер, басқару деңгейлері мен жобаның өмірлік циклы кезеңдері арасында интеграциялауға мүмкіндік беретін «бірегей тіл» қалыптастырады.

Классификаторлардың ең айқын әсері ғимараттың өмірлік циклы экономикасында байқалады, мұнда ең маңызды аспект ұзақ мерзімді эксплуатациялық шығындарды оңтайландыру болып табылады. Зерттеулер көрсеткендей, эксплуатациялық шығындар ғимараттың жалпы меншік құнының 80%-на дейін құрайды, бұл құрылысқа жұмсалған бастапқы шығындардан үш есе көп (Рис. 4.26) [98]. Бұл, өз кезегінде, болашақ шығындар туралы шешімдер жобалау кезеңінде қалыптасатынын білдіреді.

Сондықтан эксплуатация инженерлерінің талаптары (CAFM, AMS, PMS, RPM) жобалау кезеңінде деректерге қойылатын талаптарды қалыптастырудың бастапқы нүктесі болуы тиіс (Рис. 1.24). Бұл жүйелер жобаның соңғы кезеңі ретінде емес, жобаның цифрлық экожүйесінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылуы керек — концепциядан бастап демонтажға дейін.-

Заманауи классификатор — бұл тек топтастыру үшін кодтар жүйесі емес. Бұл архитекторлар, инженерлер, сметашылар, логистер, эксплуатация қызметтері және IT жүйелері арасындағы өзара түсіністік механизмі. Автопилоттың жол объектілерін жоғары дәлдікпен анықтауы сияқты, цифрлық құрылыс жүйелері мен олардың пайдаланушылары әртүрлі жүйелер үшін жобаның бір және сол элементін классификация арқылы біржақты интерпретациялауы тиіс.

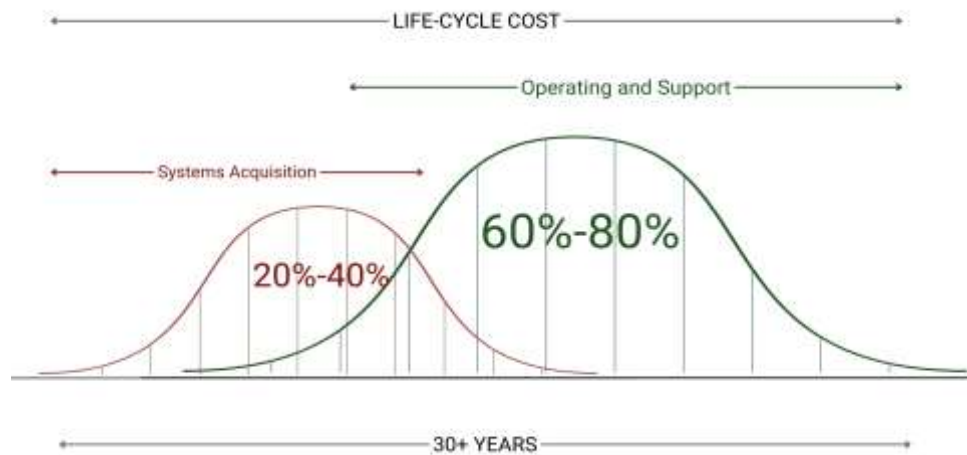

Рис. 4.26 Эксплуатациялық және техникалық шығындар құрылыс құнынан үш есе асып, ғимараттың өмірлік циклының барлық шығындарының 60–80%-ын құрайды (материалдар бойынша [99]).

Классификаторлардың даму деңгейі компанияның цифрландыру тереңдігімен және оның цифрлық жетілуімен тікелей корреляцияланады. Төмен цифрлық жетілу деңгейі бар ұйымдар деректердің фрагменттелуі, ақпараттық жүйелердің үйлесімсіздігі және, соның салдарынан, классификаторлардың үйлесімсіздігі мен тиімді еместігімен бетпе-бет келеді. Мұндай компанияларда бір және сол элемент әртүрлі жүйелерде жиі әртүрлі топтастыру идентификаторларына ие болуы мүмкін, бұл соңғы интеграцияны критикалық түрде қиындатады және процестерді автоматтандыруды мүмкін емес етеді.

Мысалы, бір және сол терезе жобада CAD моделінде, сметалық және эксплуатациялық жүйеде әртүрлі түрде белгіленуі мүмкін (Рис. 4.27) элементтердің көпаспектілігінен, яғни процестің әртүрлі қатысушыларының элементтерді қабылдау ерекшеліктерінен. Сметашы үшін «Терезелер» категориясындағы элементте көлемдер мен құн маңызды, эксплуатациялық қызмет үшін — қолжетімділік пен жөндеуге жарамдылық, архитектор үшін — эстетикалық және функционалдық сипаттамалар. Нәтижесінде, бір және сол элемент әртүрлі параметрлерді талап етуі мүмкін.-

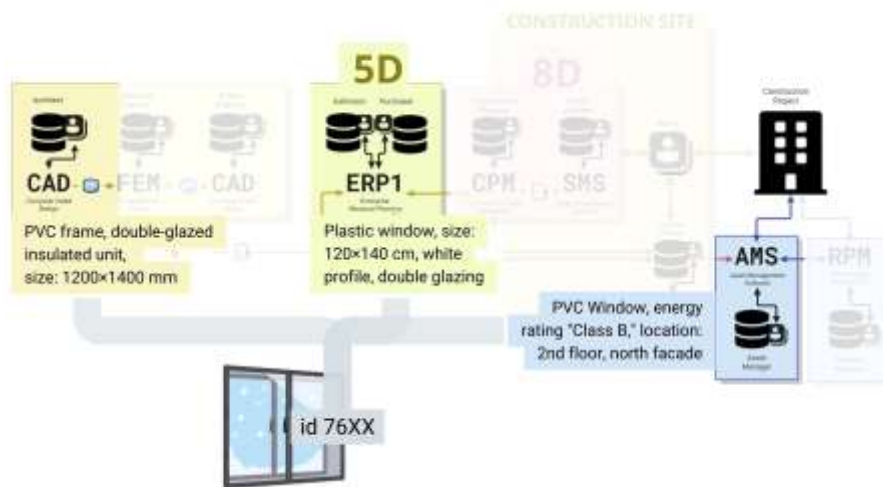

Рис. 4.27 Жүйелер арасында келісілмеген классификация кезінде элемент әр кезеңде басқа жүйеге өткенде атрибутивті ақпараттың бір бөлігін жоғалтады.

Құрылыс элементтерінің классификациясын біржақты анықтаудың қиындығынан, әртүрлі салалардың мамандары бір және сол элементке бір-бірімен үйлеспейтін кластарды жиі тағайындайды. Бұл объекті туралы біртұтас түсініктің жоғалуына әкеледі, бұл әртүрлі классификация жүйелерін келісу және әртүрлі мамандармен анықталған типтер мен кластар арасындағы сәйкестікті орнату үшін кейінгі қолмен араласуды талап етеді.

Мұндай келісілмегендік нәтижесінде, сатып алу бөлімі (ERP) өндірушіден құрылыс элементін сатып алған кезде алынған эксплуатациялық құжаттама, көбінесе, құрылыс алаңындағы (PMIS, SCM) осы элементтің классификациясына дұрыс байланыстырылмайды. Нәтижесінде, маңызды ақпараттың интеграцияланбау ықтималдығы жоғары, бұл инфрақұрылым мен активтерді басқару жүйелеріне (CAFM, AMS) елеулі проблемалар туғызады, сондай-ақ объектіні пайдалануға енгізу кезінде, сондай-ақ кейінгі қызмет көрсету (AMS, RPM) немесе осы элементті ауыстыру кезінде қиындықтар тудырады.

Жоғары цифрлық жетілуі бар компанияларда классификаторлар барлық ақпараттық ағындарды біріктіретін жүйке жүйесінің рөлін атқарады. Бір және сол элемент бірегей идентификатор алады, бұл оны CAD, ERP, AMS және CAFM жүйелері мен олардың классификаторлары арасында бұрмаланусыз немесе жоғалусыз беру мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Эффективті классификаторларды құру үшін деректердің қалай пайдаланылатынын түсіну қажет. Бір және сол инженер әртүрлі жобаларда элементті әртүрлі атаумен және классификациямен атауы мүмкін. Тек жылдар бойы пайдалану статистикасын жинау арқылы тұрақты классификация жүйесін қалыптастыруға болады. Бұл машиналық оқытуға көмектеседі: алгоритмдер мыңдаған жобаларды (Рис. 9.110) талдай отырып, машиналық оқыту арқылы ықтимал кластар мен параметрлерді анықтайды (Рис. 10.16). Автоматты классификация, деректер көлемі үлкен болған жағдайда, қолмен классификациялау мүмкін болмаған кезде, әсіресе құнды. Автоматты классификация жүйелері элементтің минималды толтырылған параметрлері негізінде негізгі категорияларды ажырата алады (книгадағы тоғызыншы және оныншы бөлімдерде толығырақ).--

Дамыған классификатор жүйелері одан әрі цифрландырудың катализаторына айналып, келесі негіздерді құрайды:

- Жобалардың құны мен іске асыру мерзімдерін автоматтандырылған бағалау.
- Потенциалды тәуекелдер мен коллизияларды предиктивті талдау.
- Сатып алу процестерін және логистикалық тізбектерді оңтайландыру.
- Ғимараттар мен құрылыстардың цифрлық егіздерін жасау.
- «Ақылды қала» және заттар интернетімен интеграция.

Трансформация үшін уақыт шектеулі — машиналық оқыту және компьютерлік көру технологияларының дамуы арқасында автоматты классификация мәселесі, ондаған жылдар бойы шешілмеген, алдағы жылдары шешілетін болады, және осыған бейімделмеген құрылыс және жобалау компаниялары цифрлық платформалармен ығыстырылған такси парктерінің тағдырын қайталауы мүмкін.

Бағалау құны мен мерзімдерін автоматтандыру, сондай-ақ үлкен деректер мен машиналық оқыту

туралы толығырақ бесінші және тоғызыншы бөлімдерде баяндалады. Такси парктерінің тағдырын қайталау мәселелері және құрылыс саласының "Ubeгизациясы" он бірінші бөлімде егжей-тегжейлі қарастырылады.

Құрылыс саласының цифрлық трансформациясында классификаторлардың маңызды рөлін түсіну үшін олардың эволюция тарихына жүгіну қажет. Тарихи контекст қазіргі жағдайын анықтайтын классификацияға қатысты тәсілдердің қалай дамығанын түсінуге мүмкіндік береді.

Masterformat, OmniClass, Uniclass және CoClass: классификациялық жүйелердің эволюциясы

Тарихи тұрғыдан құрылыс элементтері мен жұмыстарын классификациялаушылар үш ұрпақта дамыды, олардың әрқайсысы белгілі бір уақыт кезеңінде қолжетімді технологиялар мен саланың өзекті қажеттіліктерін көрсетеді (Рис. 4.28):-

- Бірінші ұрпақ (1950-жылдардың басы — 1980-жылдардың соңы) — қағаз анықтамалықтары, жергілікті қолданылатын иерархиялық классификаторлар (мысалы, Masterformat, Sfb).
- Екінші ұрпақ (1990-жылдардың соңы — 2010-жылдардың ортасы) — Excel және Access-те жүзеге асырылған кестелер мен құрылымдық деректер базалары (ASTM E 1557, Omni-Class, Uniclass 1997).
- Үшінші ұрпақ (2010-жылдардан қазіргі уақытқа дейін) — цифрлық қызметтер мен API интерфейстері, CAD (BIM) интеграциясы, автоматтандыру (Uniclass 2015, CoClass).

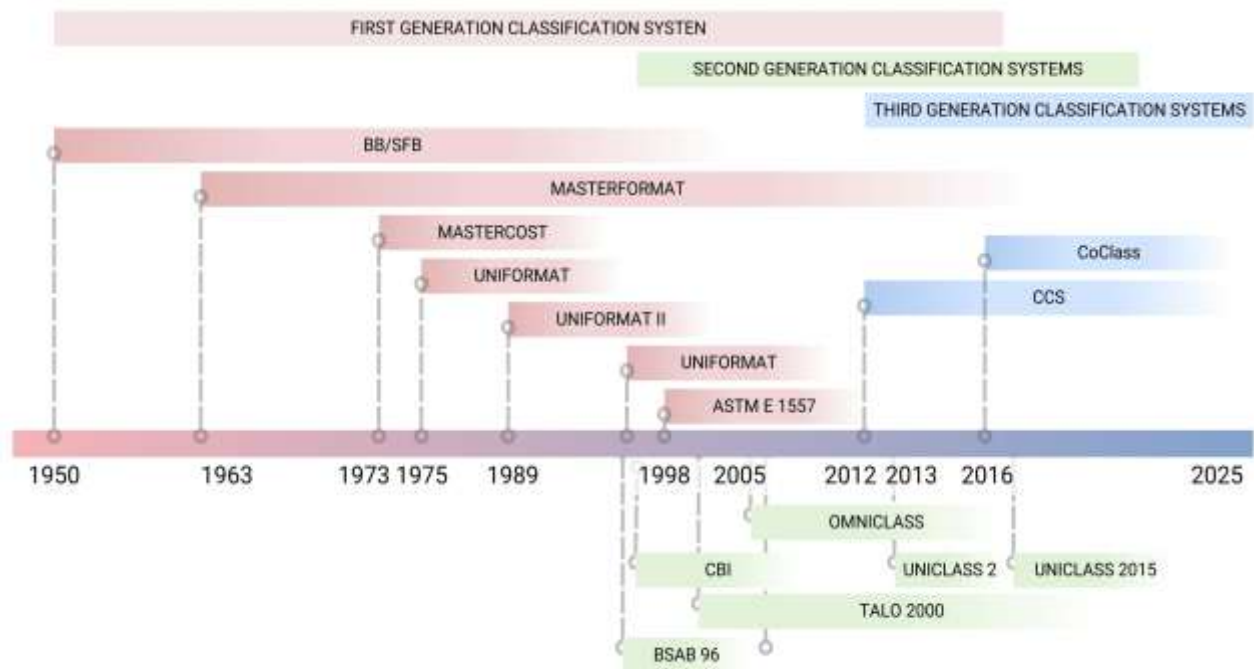

Рис. 4.28 Құрылыс саласының үш ұрпақ классификаторлары.

Соңғы онжылдықтарда классификаторлардың иерархиялық күрделілігі азайып келеді (Рис. 4.29): егер алғашқы жүйелер, мысалы, OmniClass, 6887 классты сипаттау үшін 7 деңгейлі иерархияны қолданса, қазіргі шешімдер, мысалы, CoClass, 750 класспен 3 деңгеймен шектеледі. Бұл деректермен жұмыс істеуді жеңілдетеді, сонымен бірге қажетті егжей-тегжейлікті сақтайды. Ұлыбританияда стандарт ретінде жиі қолданылатын Uniclass 2015 барлығы 4 деңгейде 7210 классты біріктіреді, бұл оны CAD жобалары мен мемлекеттік сатып алулар үшін ыңғайлы етеді.

Classifier	Table / Objects	Number of classes	Nesting depth
OmniClass	Table 23 Products	6887	7 levels
Uniclass 2015	Pr — Products	7210	4 levels
CoClass, CCS	Components	750	3 levels

Рис. 4.29 Әр жаңа классификатор ұрпағымен категориялау күрделілігі бірнеше есе азаяды.

Әртүрлі елдердің құрылыс сметалық бағалау жүйелерінде классификациялардың әртүрлілігіне байланысты, тіпті бетонды фундаменттік қабырға сияқты типтік элемент мүлдем әртүрлі сипаттамалармен сипатталуы мүмкін (Рис. 4.210). Бұл айырмашылықтар құрылыс практикасының ұлттық ерекшеліктерін, қолданылатын өлшем жүйелерін, материалдарды классификациялау тәсілдерін, сондай-ақ әр елде қолданылатын нормативтік және техникалық талаптарды көрсетеді.

Рис. 4.210 Бір және сол элемент әртүрлі елдерде жобаларда әртүрлі сипаттамалар мен классификациялар арқылы қолданылады.

Бірдей элементтердің әртүрлі классификациялары халықаралық ынтымақтастықты қиындатады, халықаралық жобалар аясында жұмыстардың құны мен көлемін салыстыруды еңбекқор етеді, ал кейде — іс жүзінде мүмкін емес етеді. Қазіргі уақытта, жаһандық деңгейде бірегей универсалды классификатор жоқ — әрбір ел немесе өңір өздерінің жүйелерін әзірлейді, жергілікті нормаларға, тілге және бизнес-мәдениетке сүйене отырып.

- CCS (Дания): Нысанның өмірлік циклі бойында шығындарды классификациялау жүйесі (жобалау, құрылыс, пайдалану). Пайдалану және техникалық қызмет көрсету логикасына акцент жасалады, бірақ бюджеттер мен ресурстарды басқаруды да қамтиды.
- NS 3451 (Норвегия): Нысандарды функциялар, конструктивтік элементтер және өмірлік цикл кезеңдері бойынша классификациялайды. Жобаларды басқару, құнды бағалау және ұзақ мерзімді жоспарлау үшін қолданылады.
- MasterFormat (АҚШ): Құрылыс спецификацияларын бөлімдер бойынша құрылымдау жүйесі (мысалы: бетон, электр монтажі, әрлеу). Функционалдық элементтерге емес, пәндер мен жұмыс түрлеріне назар аударады (UniFormat-тан айырмашылығы).
- Uniclass 2 (Ұлыбритания): Мемлекеттік сатып алулар мен BIM-жобаларда қолданылатын ең егжей-тегжейлі классификаторлардың бірі. Нысандар, жұмыстар, материалдар және кеңістіктер туралы деректерді біртұтас жүйеге біріктіреді.
- OmniClass: Нысандар туралы ақпаратты басқару үшін халықаралық стандарт (АҚШ-та CSI әзірлеген): компоненттер кітапханаларынан электронды спецификацияларға дейін. Деректерді ұзақ мерзімді сақтау үшін қолайлы, CAD (BIM) және басқа цифрлық құралдармен үйлесімді.
- COBie: Құрылыс-эксплуатация ғимаратының ақпарат алмасу стандарты — жобалау, құрылыс және пайдалану кезеңдері арасында деректер алмасудың халықаралық стандарты. BS 1192-4:2014-ке енгізілген, «пайдалануға дайын BIM-моделі» концепциясының бір бөлігі. Ақпаратты беру (мысалы, жабдық спецификациялары, кепілдіктер, мердігерлердің байланыстары) бойынша акцент жасайды.

Құрылыс саласының глобализациясы, ықтимал, құрылыс элементтерінің классификация жүйелерінің біртіндеп унификациялануына әкеледі, бұл жергілікті ұлттық стандарттарға тәуелділікті едәуір төмендетеді. Бұл процесс интернет-коммуникациялардың эволюциясымен аналогия бойынша дамуы мүмкін, мұнда универсалды деректерді беру протоколдары ақырында бөлшектелген жергілікті форматтарды ығыстырып, жүйелердің жаһандық үйлесімділігін қамтамасыз етті.

Альтернативті даму жолы машиналық оқыту технологияларына негізделген автоматты классификация жүйелеріне тікелей көшу болуы мүмкін. Бүгінгі күні негізінен автономды көлік саласында әзірленіп жатқан бұл технологиялар CAD-жобалаудың үлкен деректер массивтеріне қолдану үшін едәуір әлеуетке ие.

Бүгінгі күні жағдай тек ұлттық кластеризациямен шектелмейді. Мемлекеттік деңгейде ескерілмеген көптеген ерекшеліктердің салдарынан, әрбір компания элементтер мен ресурстардың категорияларын унификациялау және стандарттау мәселелерімен өз бетінше айналысуға мәжбүр.

Әдетте, бұл процесс кішігірімнен басталады — объектілердің локалды кестелерінен немесе ішкі белгілер жүйесінен. Алайда стратегиялық мақсат — барлық элементтердің біртұтас сипаттамалық тілге көшу, ол тек компания ішінде ғана емес, сонымен қатар оның шегінен тыс, идеалында халықаралық немесе салалық классификаторлармен келісілген болуы тиіс. Мұндай тәсіл сыртқы серіктестермен, цифрлық жүйелермен интеграцияны жеңілдетеді және объектілердің өмірлік циклында біртұтас процестердің қалыптасуына ықпал етеді.

Автоматтандыру мен масштабталатын IT-жүйелеріне көшу алдында ұлттық деңгейдегі классифи-

каторларды пайдалану немесе элементтердің логикалық және бірімәнді идентификация құрылымын құру қажет. Әрбір объект — терезе, есік немесе инженерлік жүйе болсын — компанияның кез келген цифрлық жүйесінде қателіксіз танылатындай сипатталуы тиіс. Бұл жазық сызбалардан цифрлық модельдерге көшу кезінде, жобалау кезеңін және ғимараттарды пайдалану кезеңін қамтитын, өте маңызды.

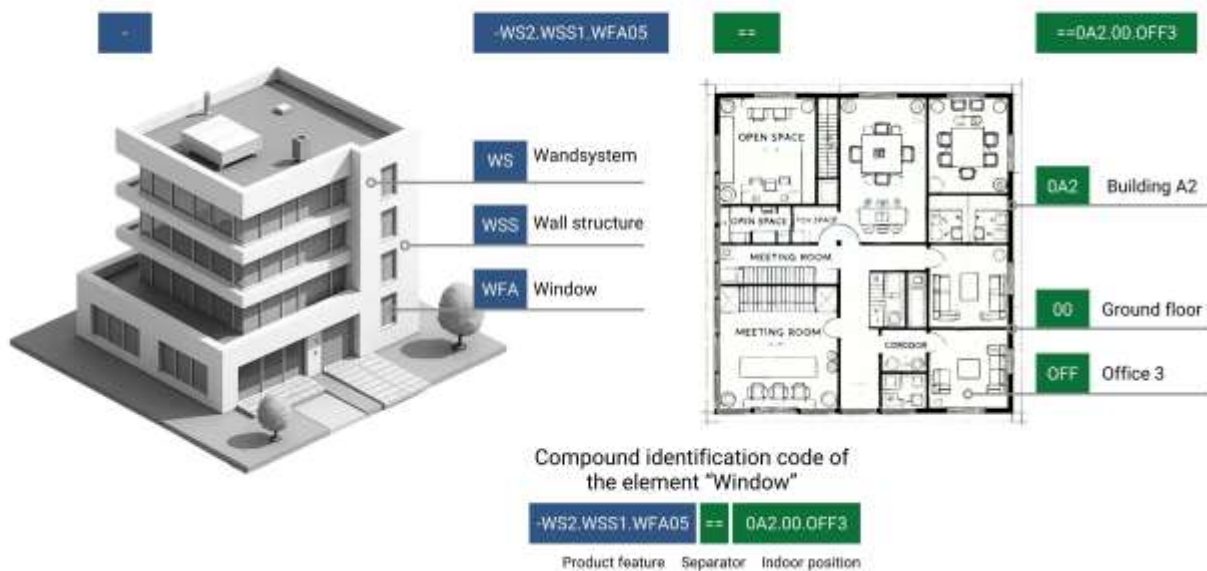

Рис. 4.211 Құрылыс элементінің терезе құрамды идентификаторына мысал, классификация мен ғимараттағы орнына негізделген.

Ішкі классификаторлардың бір мысалы — идентификацияның құрамды кодын әзірлеу. Мұндай код бірнеше ақпарат деңгейлерін біріктіреді: элементтің функционалдық мақсаты (мысалы, "қабырғадағы терезе"), оның түрі, сондай-ақ нақты кеңістіктік байланыс — A2 ғимараты, 0 қабат, 3 бөлме. Мұндай көп деңгейлі құрылым цифрлық модельдер мен құжаттама бойынша біртұтас навигациялық жүйені құруға мүмкіндік береді, әсіресе деректерді тексеру және трансформациялау кезеңдерінде, мұнда элементтердің бірімәнді топтастырылуы қажет. Элементтің бірімәнді танылуы бөлімдер арасындағы келісімді қамтамасыз етеді және дублирлеу, қателіктер мен ақпарат жоғалту тәуекелдерін азайтады.

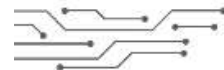
Жақсы құрылымдалған классификатор — бұл тек техникалық құжат емес, компанияның цифрлық экожүйесінің негізі:

- жүйелер арасында деректердің үйлесімділігін қамтамасыз етеді;
- ақпаратты іздеу және қайта өңдеу шығындарын азайтады;
- ашықтық пен басқарушылықты арттырады;
- масштабтау мен автоматтандыру үшін негіз құрайды.

Объектілердің стандартталған сипаттамасы, ұлттық классификаторларды немесе өзіміздің құрамды идентификация кодтарын қолдану арқылы, біртұтас деректер, сенімді ақпарат алмасу және интеллектуалды қызметтерді енгізу — автоматтандырылған сатып алулардан цифрлық

егіздерге дейін — негіз болады.

Әртүрлі форматтағы деректерді құрылымдау кезеңі мен элементтерді тану және топтастыру үшін қолданылатын классификаторды таңдау аяқталғаннан кейін, келесі қадам — деректерді дұрыс модельдеу. Бұл процесс негізгі параметрлерді анықтауды, логикалық деректер құрылымын құруды

және элементтер арасындағы өзара байланыстарды сипаттауды қамтиды.

ТАРАУ 4.3.

ДЕРЕКТЕРДІ МОДЕЛДЕУ ЖӘНЕ ОЗЫҚ ТӘЖІРИБЕ ОРТАЛЫҒЫ

Деректерді моделдеу: концептуалдық, логикалық және физикалық модель

Деректерді (бұрын құрылымдалған және классификацияланған) тиімді басқару, сақтау және өңдеу үшін ойластырылған құрылымсыз мүмкін емес. Ақпаратқа қолжетімділікті және келісімділікті қамтамасыз ету үшін компаниялар деректерді модельдеу әдістемесін пайдаланады — бұл кестелерді, деректер базаларын және олардың арасындағы байланыстарды бизнес талаптарына сәйкес жобалауға мүмкіндік беретін әдіс.

Деректерді модельдеу — бұл кез келген цифрлық экожүйенің негізі. Жүйелерді, талаптарды және деректерді модельдемей, деректерді жасайтын инженерлер мен мамандар өздерінің жасаған деректерінің қайда қолданылатынын білмейді және түсінбейді.

Ғимарат салу сияқты, мұнда кірпіштерді төсеуді жоспарсыз бастау мүмкін емес, деректерді сақтау жүйесін құру үшін қандай деректер қолданылатынын, олардың бір-бірімен қалай байланысатынын және кімдермен жұмыс істелетінін нақты түсіну қажет. Процестер мен талаптарды сипаттамай, инженерлер мен деректерді жасайтын мамандар деректердің қайда және қалай қолданылатынын көруден айрылады.

Деректер моделі бизнес пен IT арасындағы байланыстырушы буын қызметін атқарады. Ол талаптарды формализациялауға, ақпаратты құрылымдауға және мүдделі тараптар арасындағы коммуникацияны жеңілдетуге мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда, деректерді модельдеу тапсырыс берушінің идеясы бойынша ғимараттың жоспарын әзірлейтін архитектордың жұмысымен ұқсас, содан кейін оны құрылысшыларға — деректер базасының әкімшілері мен әзірлеушілеріне — жүзеге асыру үшін береді.

Осылайша, әрбір құрылыс компаниясы элементтер мен ресурстарды құрылымдау мен категориялау (Рис. 4.211) жұмыстарымен қатар, деректер базаларын (кестелерді) "құру" өнерін меңгеруі және оларды бір-бірімен байланыстыруды үйренуі тиіс, бұл деректердің компаниядағы білімдерден тұратын мықты және берік қабырғасын құрастыру сияқты. Деректерді модельдеудегі негізгі ұғымдар (Рис. 4.31) мыналарды қамтиды:—

- Субъектілер — бұл жинақталуы қажет деректер туралы объектілер. Жобалаудың бастапқы кезеңінде субъект жеке элемент (мысалы, "есік") болуы мүмкін, ал сметалық модельде — категориялар бойынша біріктірілген элементтер тобы (мысалы, "ішкі есіктер").
- Атрибуттар — субъектілердің сипаттамалары, маңызды мәліметтерді сипаттайды: өлшемдер, қасиеттер, жинақтау құны, логистика және басқа параметрлер.
- Байланыстар (қатынастар) — субъектілердің бір-бірімен қалай әрекеттесетінін көрсетеді. Олар "бір-біріне", "көп-біріне", "көп-көпке" типтерінің біріне жатуы мүмкін.
- ER-диаграммалар (Субъект-Қатынас диаграммалары) — субъектілерді, атрибуттарды және олардың арасындағы байланыстарды көрсететін визуалды схемалар. ER-диаграммалары

концептуалдық, логикалық және физикалық болып табылады — әрқайсысы деректер құрылымын көрсету деңгейімен ерекшеленеді.

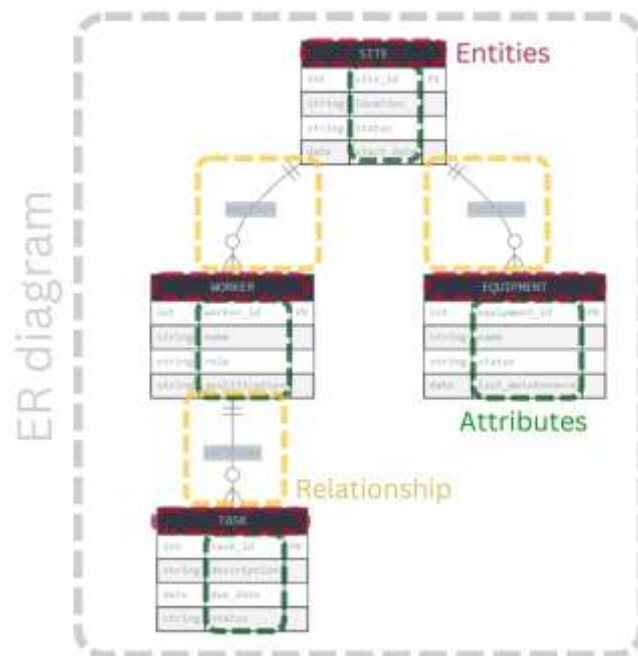

Рис. 4.31 ER-диаграмма концептуалдық деректер базасының құрылымын субъектілермен, атрибуттармен және байланыстармен көрсетеді.

Деректерді жобалау және олардың арасындағы өзара байланыстарды анықтау процесі дәстүрлі түрде үш негізгі модельге бөлінеді. Әрқайсысы белгілі бір функцияларды орындайды, деректер құрылымын көрсету деңгейі мен абстракция дәрежесі бойынша ерекшеленеді:

- Концептуалдық деректер моделі: бұл модель негізгі субъектілер мен олардың өзара байланыстарын сипаттайды, атрибуттардың егжей-тегжейлеріне тереңдемейді. Әдетте, ол жоспарлаудың бастапқы кезеңдерінде қолданылады. Осы кезеңде біз деректер базалары мен жүйелердің сызбаларын жасау арқылы әртүрлі бөлімдер мен мамандар арасындағы байланысты көрсетуіміз мүмкін.

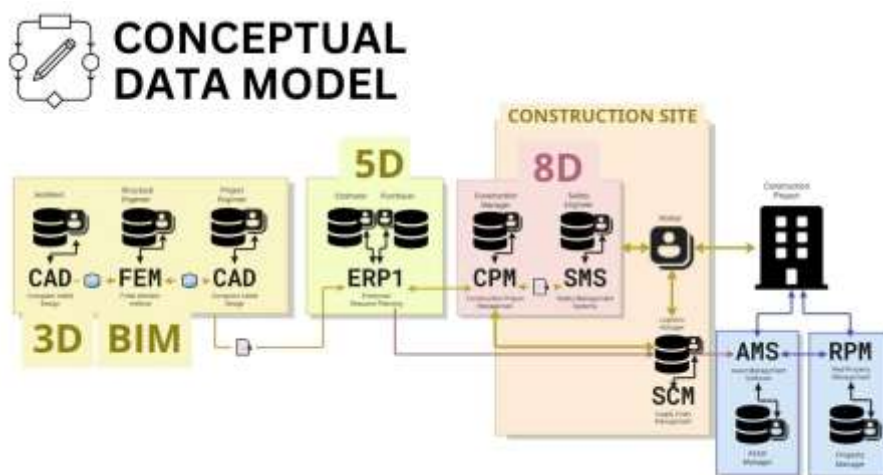

Рис. 4.32 Концептуалдық диаграмма жүйенің мазмұнын сипаттайды: техникалық мәліметтерсіз жоғары деңгейдегі қатынастарды көрсетеді.

- Логикалық деректер моделі: концептуалдық модельге негізделе отырып, логикалық деректер моделі субъектілердің, атрибуттардың, кілттердің және қатынастардың егжей-тегжейлі сипаттамасын қамтиды, бизнес ақпаратын және ережелерді көрсетеді.

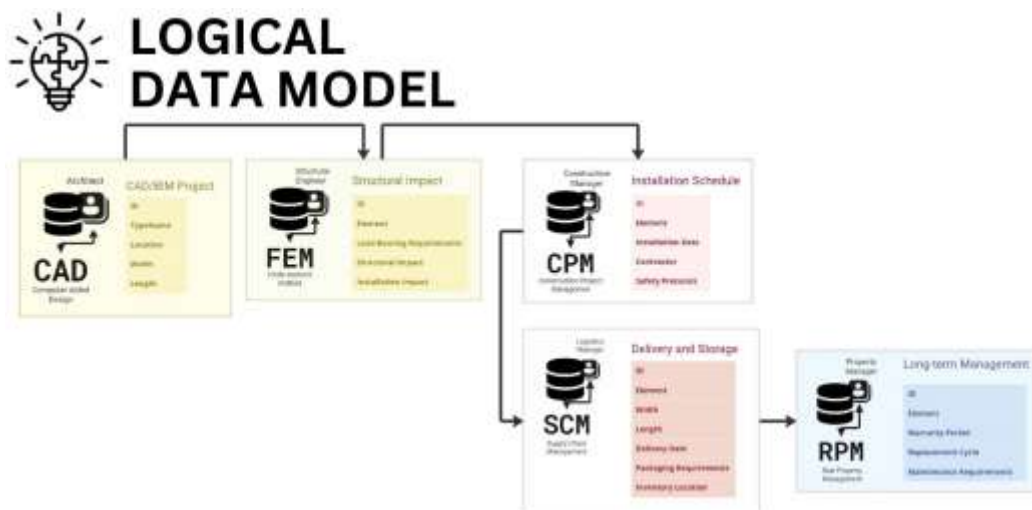

Рис. 4.33 Логикалық деректер моделі деректердің түрлерін, қатынастарды және кілттерді егжей-тегжейлі сипаттайды, бірақ жүйелік іске асырусыз.

- Физикалық деректер моделі: бұл модель деректер базасын іске асыру үшін қажетті құрылымдарды, соның ішінде кестелерді, бағандарды және қатынастарды сипаттайды. Ол деректер базасының өнімділігіне, индекстеу стратегияларына және физикалық сақтауына назар аударады, деректер базаларын физикалық орналастыруды оңтайландыру үшін.

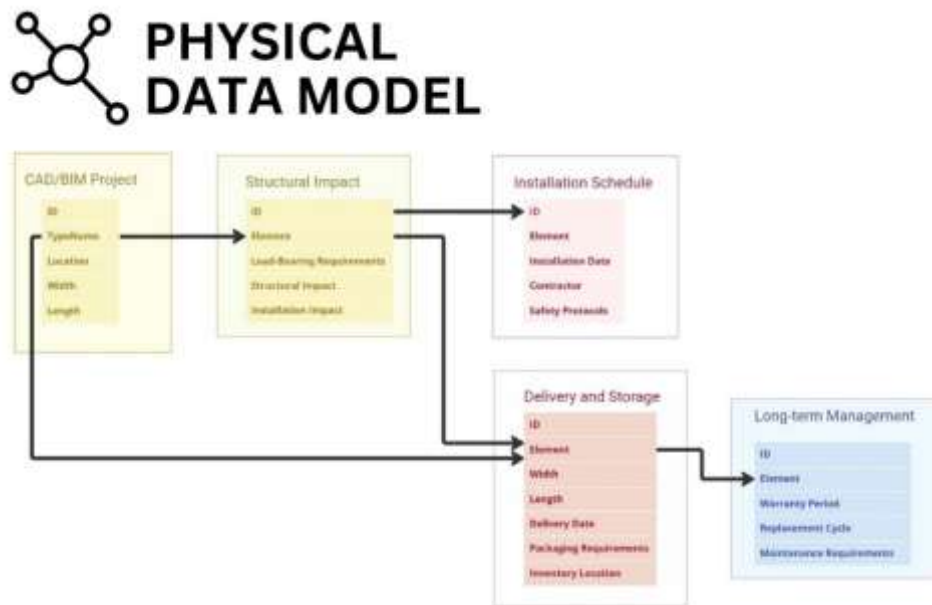

Рис. 4.34 Физикалық деректер моделі жүйенің қалай іске асырылатынын, соның ішінде кестелер мен деректер базасының нақты мәліметтерін анықтайды.

Деректер базаларын әзірлеу және кестелік қатынастарды жобалау кезінде абстракция деңгейлерін түсіну жүйенің тиімді архитектурасын құруда маңызды рөл атқарады.

Тиімді деректер моделдеу әдістемесі бизнес міндеттерін техникалық іске асырумен біріктіруге мүмкіндік береді, барлық процестер тізбегін айқын және басқарылатын етеді. Деректер моделдеу — бұл бір реттік міндет емес, кезең-кезеңімен жүзеге асырылатын процесс (Рис. 4.35): -

- Бизнес талаптарын жинау: негізгі міндеттер, мақсаттар және ақпарат ағындары анықталады. Бұл кезең сарапшылармен және пайдаланушылармен белсенді өзара әрекеттесуді қамтиды.
- Субъектілерді анықтау: болашақ жүйеде ескеру қажет негізгі объектілер, санаттар және деректер түрлері бөлінеді.
- Концептуалдық және логикалық модельді әзірлеу: алдымен негізгі субъектілер мен олардың байланыстары фиксирленеді, содан кейін — атрибуттар, ережелер және егжей-тегжейлі құрылым.
- Физикалық моделдеу: модельдің техникалық іске асырылуы жобаланады: кестелер, өрістер, байланыстар, шектеулер, индекстер.
- Деректер базасын құру: соңғы қадам — таңдалған СУБД-де физикалық модельді іске асыру, тестілеу жүргізу және пайдалануға дайындау.

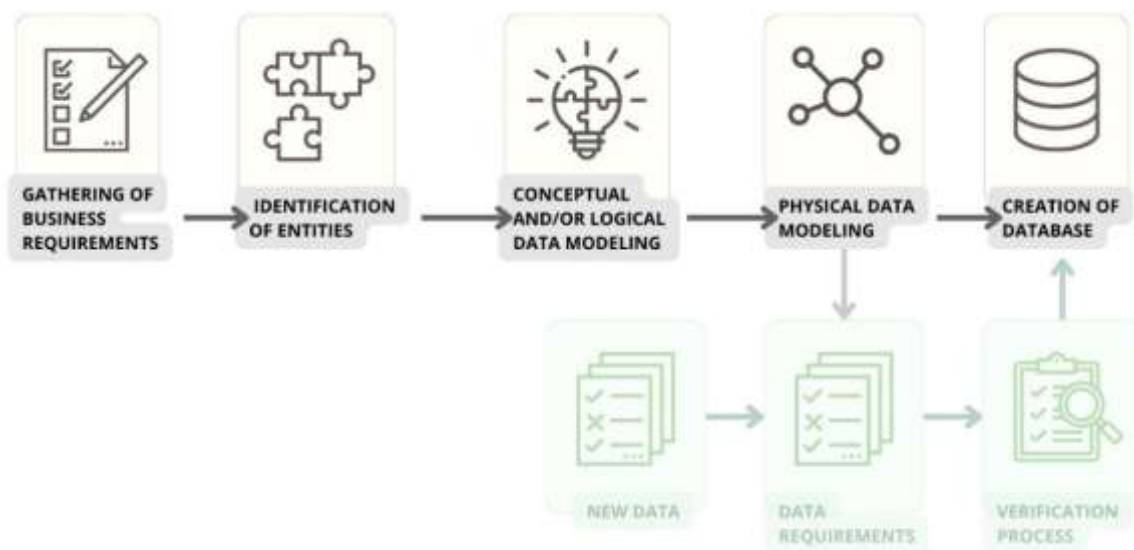

Рис. 4.35 Деректер базаларын және бизнес процестері үшін деректерді басқару жүйелерін құру талаптарды қалыптастыру мен деректер моделдеуінен басталады.

Деректер моделдеу процестерін дұрыс ұйымдастыру ақпарат ағындарының айқындығын қамтамасыз етеді, бұл құрылыс жобасын немесе құрылыс алаңын басқару сияқты күрделі жобаларда ерекше маңызды. Концептуалдық модельден логикалық модельге, содан кейін физикалық модельге өту процестерді реттеуге қалай көмектесетінін қарастырайық.

Құрылыс контекстінде практикалық деректер моделдеуі

Деректер моделдеу мысалы ретінде құрылыс алаңын басқару міндетін алайық және прорабтың талаптарын құрылымдалған логикалық модельге түрлендірейік. Құрылыс басқарудың негізгі қажеттіліктеріне сүйене отырып, біз: құрылыс алаңы (SITE), жұмысшылар (WORKER), жабдық (EQUIPMENT), тапсырмалар (TASK) және жабдықты пайдалану (EQUIPMENT_USAGE) үшін негізгі субъектілерді анықтаймыз. Әрбір субъект маңызды сипаттамаларды көрсететін атрибуттар жиынтығын қамтиды. Мысалы, TASK үшін бұл тапсырманың сипаттамасы, орындау мерзімі, статусы, приоритеті; WORKER үшін — аты, алаңдағы рөлі, ағымдағы жұмыспен қамтылуы және т. б.

Логикалық модельде осы объектілер арасындағы байланыстар орнатылады, олар нақты жұмыс процестерінде қалай өзара әрекеттесетінін көрсетеді (Рис. 4.36). Мысалы, алаң мен жұмысшылар арасындағы байланыс бір алаңда көптеген жұмысшылардың жұмыс істей алатынын көрсетеді, ал жұмысшылар мен тапсырмалар арасындағы байланыс бір жұмысшының бірнеше тапсырманы орындай алатынын білдіреді.

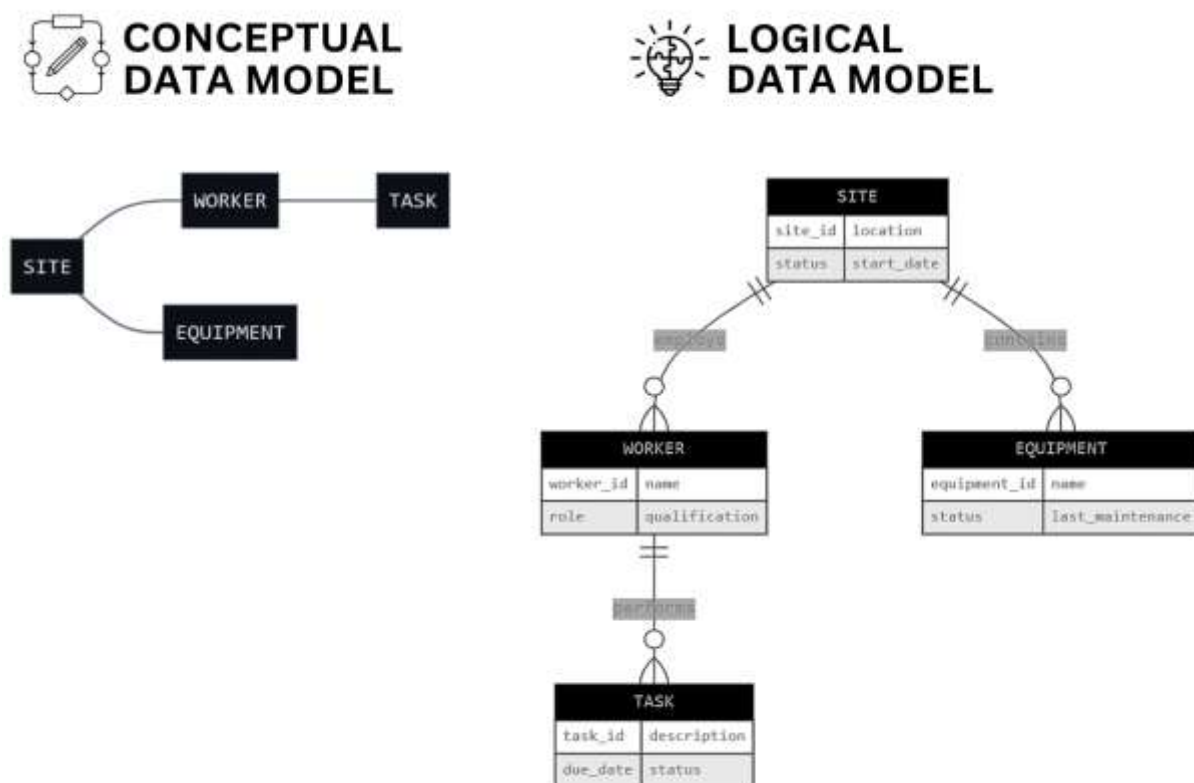

Рис. 4.36 Концептуалдық және логикалық деректер моделі, құрылыс алаңындағы процестерді сипаттау үшін прорабтың талаптарына негізделген.

Физикалық модельге көшкенде, іске асырудың техникалық мәліметтері қосылады: нақты деректер типтері (VARCHAR, INT, DATE), кестелер арасындағы байланыстар үшін бастапқы және сыртқы кілттер, сондай-ақ деректер базасының өнімділігін оңтайландыру үшін индекстер (Рис. 4.37).

Мысалы, статустар үшін мүмкін мәндері бар нақты типтерді анықтау қажет, ал іздеу өнімділігін арттыру үшін `status` және `worker_id` сияқты кілттік өрістер бойынша индекстер қосу қажет. Бұл логикалық жүйе сипаттамасын деректер базасын құру және енгізу үшін дайын нақты жоспарға айналдырады.

PHYSICAL DATA MODEL

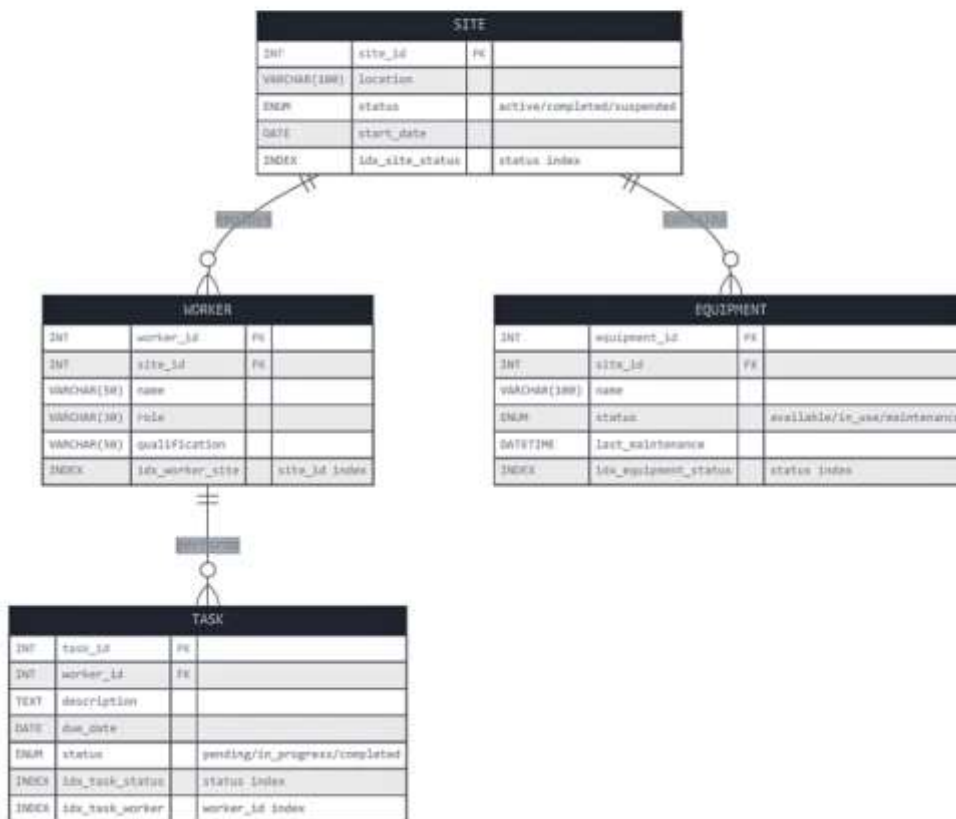

Рис. 4.37 Физикалық деректер моделі құрылыс алаңының объектілерін минималды қажетті параметрлер арқылы сипаттайды.

Физикалық модель логикалық модельден жиі ерекшеленеді. Орташа алғанда, модельдеуге жұмсалатын уақыттың үлестері былайша бөлінеді: концептуалдық модельге шамамен 50% (талаптарды жинау, процестерді талқылау, объектілерді анықтау), логикалық модельге 10% (атрибуттар мен байланыстарды нақтылау) және физикалық модельге 40% (іске асыру, тестілеу, СУБД-ге бейімдеу).

Мұндай баланс концептуалдық кезең деректер құрылымының негізін қалайды, ал логикалық модель тек байланыстар мен атрибуттарды нақтылайды. Физикалық модельге ең көп ресурстар қажет, себебі дәл осы кезеңде деректер нақты платформалар мен құралдарға енгізіледі.

LLM көмегімен деректер базасын құру

Деректер моделін және объектілерді параметрлер арқылы сипаттағаннан кейін, біз деректер базаларын құруға дайынбыз – ақпаратты сақтау орындары, мұнда біз құрылымдау кезеңінен кейін нақты процестер бойынша келетін ақпаратты сақтаймыз.

SQLite көмегімен Python бағдарламалау тілінің мысалында минималды кодпен қарапайым, бірақ функционалды деректер базасын құруды қарастырайық. Реляциялық деректер базалары "Структурированные реляционные базы данных и язык запросов SQL" бөлімінде егжей-тегжейлі қарастырылған.

SQLite – жеңіл, open source, кіріктірілген, кроссплатформалық деректер базасы, негізгі SQL функцияларын қолдайды. SQLite CAD (BIM), ERP, EPM жүйелерінде кеңінен қолданылады және дерлік әр смартфонда бар.

LLM моделінен жоғарыда жасалған физикалық модель негізінде бізге шағын SQLite деректер базасын жасауын сұраймыз (Рис. 4.34) FEM (құрылымдық әсер) және CPM (монтаж кестесі) жүйелері үшін.-

- 🗣️ LLM чатында (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN немесе кез келген басқа) мәтіндік сұраныс жіберіңіз:

"Конструктивное воздействие" және "График установки" жүйелері үшін SQLite деректер базаларын жасаңыз, қосымшада көрсетілген суретке (Рис. 4.34) сілтеме жасаңыз.

LLM-нің жауабы:

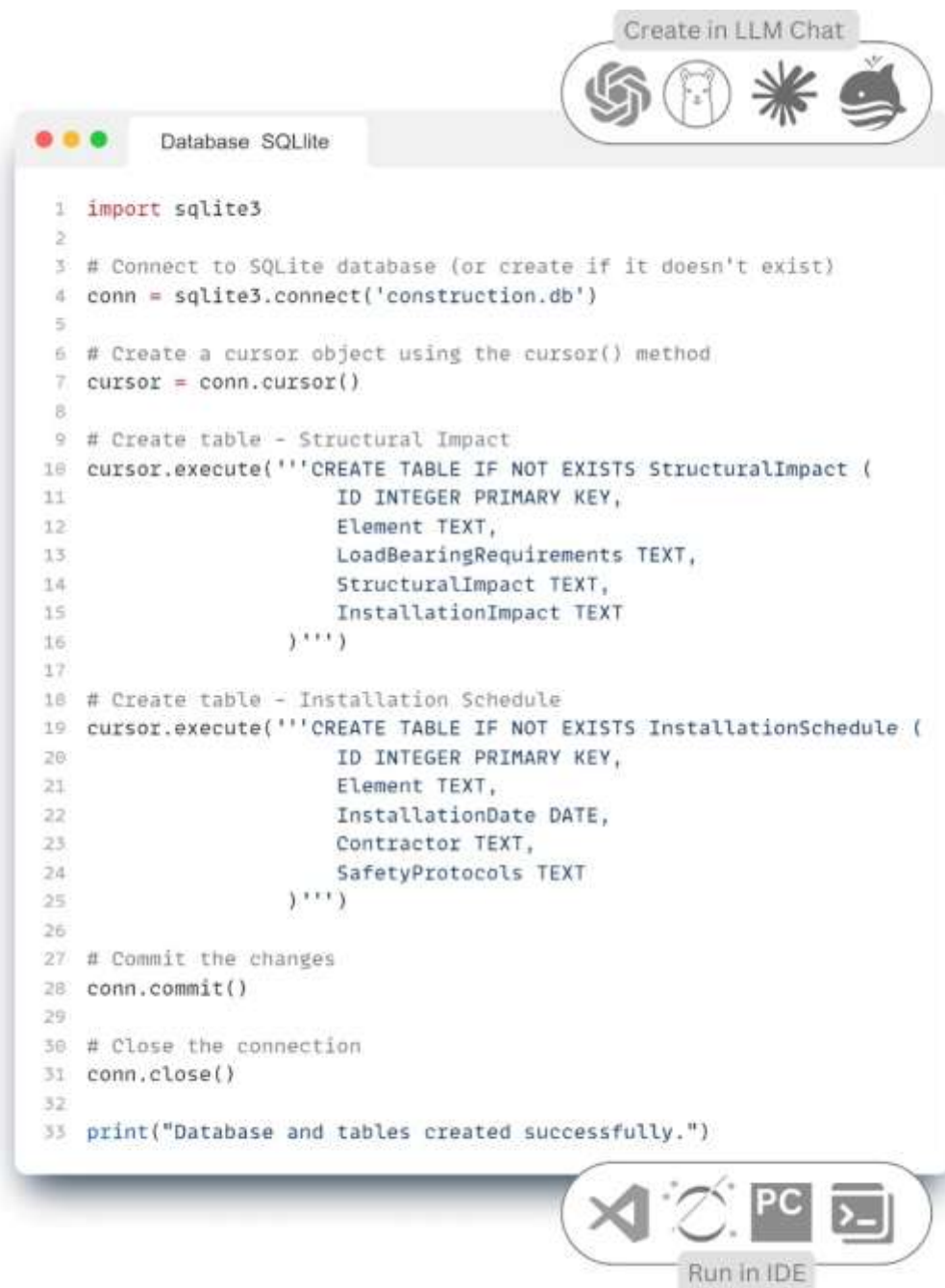

Рис. 4.38 Генерацияланған код жүктелген суреттен деректер базалары мен кестелерді құрады, енді біз деректерді жүктей аламыз.

Бұл деректер базасын құру коды Python ортасында SQLite қолдауымен орындалуы мүмкін, ол әдетте Python стандартты ортасына енгізілген. Оны скрипттерді іске қосып, файлдар жасауға қабілетті кез келген жергілікті машинада іске қосуға болады. Іске қосылып, орындалғаннан кейін, бұл код қатты дискіде construction.db атты SQLite деректер базасы файлын жасайды (Excel файлына ұқсас, жұмыс парақтарымен), ол "Структуралық әсер" және "Орнату кестесі" атты кестелерді қамтиды.

construction.db жаңа деректер базасында кестелерді SQL сұраулары немесе импорт арқылы деректерді қосуға болады, бұл кейін автоматтандырылған деректер өңдеуді бастауға мүмкіндік береді. Деректерді SQLite деректер базасына CSV файлдарынан, Excel электрондық кестелерінен немесе басқа деректер базалары мен қоймаларынан API арқылы экспорттау арқылы импорттауға болады.

Деректерді модельдеу және деректер базаларын тиімді басқару үшін компанияларға нақты анықталған стратегия қажет, сондай-ақ техникалық және бизнес командалары арасында үйлесімділік орнату қажет. Жеке жобалар мен көптеген дереккөздер жағдайында барлық деңгейлерде келісімділік, стандарттау және сапа бақылауын қамтамасыз ету қиын. Негізгі шешімдердің бірі компания ішінде Деректерді модельдеу бойынша Озық тәжірибе орталығын (Data Modeling Center of Excellence, COE) құру болуы мүмкін.

Деректер модельдеуі бойынша Озық Тәжірибе Орталығы (CoE)

Деректер стратегиялық активтердің бірі болып табылатын жағдайда, компанияларға ақпаратты дұрыс жинап, сақтау жеткіліксіз — деректерді жүйелі түрде басқаруды үйрену маңызды. Деректерді классификациялау және модельдеу бойынша Озық тәжірибе орталығы (Center of Excellence, CoE) — бұл ұйымдағы деректермен жұмыс істеудің келісімділігін, сапасын және тиімділігін қамтамасыз ететін құрылымдық бөлімше.

Озық тәжірибе орталығы (CoE) — компаниядағы цифрлық трансформациялар үшін сараптамалық қолдау мен әдістемелік негіздің ядросы. Ол деректермен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастырады және ұйымдарға шешімдерді интуиция немесе жергілікті ақпарат негізінде емес, құрылымдалған, тексерілген және репрезентативті деректер негізінде қабылдауға мүмкіндік береді.

Деректер бойынша Озық тәжірибе орталығы әдетте "екі пицца" принципі бойынша жұмыс істейтін кросс-функционалды командалардан құралады. Джефф Безос ұсынған бұл принцип команда көлемі екі пиццамен тамақтандыруға болатындай болуы керек, яғни 6-10 адамнан аспауы тиіс. Мұндай тәсіл артық бюрократияны болдырмауға және жұмыстың икемділігін арттыруға көмектеседі. CoE командасы деректер аналитикасы мен машиналық оқудан бастап нақты бизнес салаларындағы сараптамаға дейін әртүрлі техникалық дағдылары бар қызметкерлерді қамтуы тиіс. Терең техникалық білімге ие деректерді өңдеу инженерлері процестерді оңтайландырумен және деректерді модельдеумен қатар, әріптестеріне қолдау көрсетуі керек, рутиналық тапсырмаларды орындау уақытын қысқартады.-

Табиғатта экожүйенің тұрақтылығы биологиялық әртүрлілік арқылы қамтамасыз етілсе, цифрлық әлемде икемділік пен бейімделушілік деректермен жұмыс істеудің әртүрлі тәсілдері арқылы қол жеткізіледі. Алайда, бұл әртүрлілік бірегей ережелер мен түсініктерге негізделуі тиіс.

Озық тәжірибе орталығын (CoE) орман экожүйесінің "климаттық жағдайларымен" салыстыруға болады, олар қандай деректер түрлерінің гүлденетінін, ал қандай деректердің автоматты түрде жойылатынын анықтайды. Сапалы деректер үшін қолайлы "климат" құру арқылы CoE үздік тәжірибелер мен әдістемелердің табиғи сұрыпталуына ықпал етеді, олар кейіннен ұйым стандарттарына айналады.

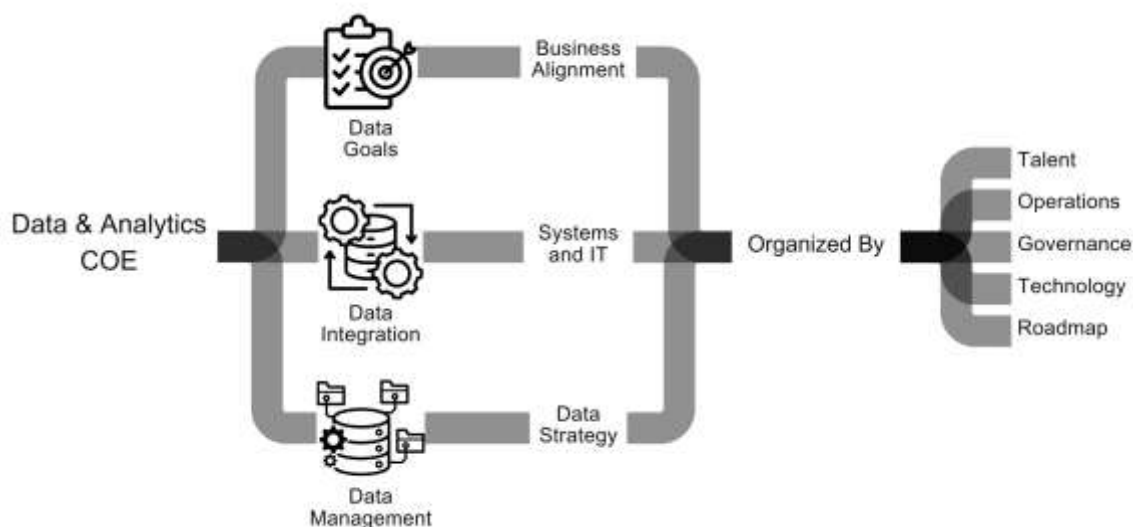

Рис. 4.39 Деректер мен аналитика бойынша Озық тәжірибе орталығы (CoE) деректерді басқарудың, интеграциялаудың және стратегияны әзірлеудің негізгі аспектілері бойынша сараптаманы біріктіреді.

Интеграциялық циклдарды жеделдету және жақсы нәтижеге қол жеткізу үшін CoE мүшелеріне шешім қабылдауда жеткілікті автономия беруі тиіс. Бұл әсіресе динамикалық ортада, сынақ және қателік әдісі, тұрақты кері байланыс және жиі шығарылымдар елеулі пайда әкелуі мүмкін. Дегенмен, бұл автономия тек жоғары басшылықтың нақты коммуникациялары мен қолдауы болған жағдайда тиімді. Стратегиялық көзқарас пен жоғарыдан үйлестірусіз, тіпті ең білікті команда да өз бастамаларын енгізуде кедергілерге тап болуы мүмкін.

Деректерді модельдеу тәсілі бір-екі жобамен шектелмей, ақпаратты басқару және бизнес-процестердің жалпы жүйесіне енгізілуін қамтамасыз ету үшін CoE немесе компанияның жоғары басшылығы жауапты.

Озық тәжірибе орталығы (CoE) деректерді модельдеу және басқару (Data Governance) міндеттерінен басқа, деректер инфрақұрылымын енгізу және пайдалану бойынша біртұтас стандарттар мен тәсілдерді әзірлеуге жауапты. Сонымен қатар, ол ұйымдағы процестерді үздіксіз жетілдіру, оңтайландыру және деректерді тиімді пайдалану мәдениетін қалыптастырады (Рис. 4.310).

CoE ішіндегі деректерді және модельдерді басқаруға жүйелі көзқарас бірнеше негізгі блоктарға бөлінеді:

- Процестерді стандарттау және модельдердің өмірлік циклын басқару: CoE деректер модельдерін жасау мен басқаруды унификациялауға мүмкіндік беретін әдістемелерді әзірлеп, енгізеді. Бұл құрылымдық шаблондарды, сапаны бақылау әдістерін және деректердің барлық жұмыс кезеңдерінде үздіксіздігін қамтамасыз ететін нұсқаларды басқару жүйелерін қалыптастыруды қамтиды.
- Рөлдерді басқару және жауапкершілікті бөлу: CoE аясында деректерді модельдеу процесінде негізгі рөлдер анықталады. Жобаның әр қатысушысына нақты анықталған функциялар мен жауапкершілік аймақтары беріледі, бұл командалардың үйлесімді жұмысын қамтамасыз етеді және деректердің сәйкессіздік тәуекелдерін азайтады.
- Сапаны бақылау және аудит: құрылыс деректерін тиімді басқару олардың сапасын тұрақты мониторингтеуді талап етеді. Деректерді тексеру, қателерді анықтау, жетіспейтін атрибуттарды табу үшін автоматтандырылған механизмдер енгізіледі.
- Мета деректерді және ақпарат архитектурасын басқару: CoE біртұтас классификация және идентификаторлар, атау стандарттары мен объектілерді сипаттау жүйесін құруға жауапты, бұл жүйелер арасындағы интеграция үшін критикалық маңызды.

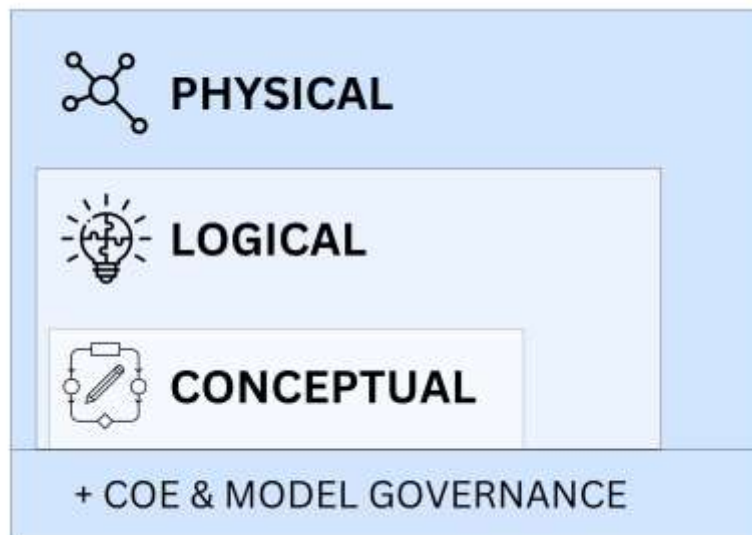

Рис. 4.310 Деректерді модельдеу және деректер сапасын басқару CoE-нің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Деректер бойынша Озық тәжірибе орталығы (CoE) тек сарапшылар тобы емес, жаңа data-driven мәдениетті қалыптастыратын және компанияның барлық деректермен жұмыс істеуіне біртұтас тәсілді қамтамасыз ететін жүйелі механизм. Модельдеу процестерін ақпаратты басқару, стандарттау, классификациялау және деректер сапасын бақылау жүйесіне тиімді интеграциялау арқылы CoE бизнеске өнімдерін және бизнес-процестерін үздіксіз жетілдіруге, нарықтағы өзгерістерге жылдам жауап беруге және сенімді аналитика негізінде салмақты шешімдер қабылдауға көмектеседі.

Мұндай орталықтар заманауи DataOps принциптерімен үйлескенде ерекше тиімді болады — бұл тәсіл деректердің үздіксіз жеткізілуін, автоматтандыруды және сапа бақылауын қамтамасыз етеді.

DataOps туралы толығырақ біз сегізінші бөлімде, «Құрылыс саласындағы деректермен жұмыс істедің заманауи технологиялары» тарауында талқылаймыз.

Келесі тарауларда біз стратегиядан практикаға өтеміз — шартты түрде «деректерді өңдеу орталығына» айналамыз: бірнеше мысалдар арқылы тапсырманың параметрленуі, талаптарды жинау және автоматты валидация процесі қалай жүзеге асатынын қарастырамыз.

ТАРАУ 4.4.

ТАЛАПТАРДЫ ЖҮЙЕЛЕУ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫ ВАЛИДАЦИЯЛАУ

Талаптарды жинау және талдау: коммуникацияларды құрылымдық деректерге айналдыру

Талаптарды жинау және басқару — деректер сапасын қамтамасыз етудің алғашқы қадамы. Цифрлық құралдардың дамуына қарамастан, талаптардың көпшілігі әлі күнге дейін құрылымдалмаған түрде қалыптасады: хаттар, кездесулердің хаттамалары, телефон қоңыраулары және ауызша талқылаулар арқылы. Мұндай коммуникация формасы автоматтандыруды, тексеруді және ақпаратты қайта пайдалануды қиындатады. Бұл тарауда біз мәтіндік талаптарды формалды құрылымдарға қалай аударуға болатынын, бизнес міндеттерінің айқындығы мен жүйелілігін қамтамасыз етуді қарастырамыз.

Gartner компаниясының «Деректер сапасы: Дәл ақпарат алу үшін үздік тәжірибелер» зерттеуі деректер мен аналитика саласындағы сәтті бастамаларды жүзеге асыру үшін деректер сапасының критикалық маңыздылығын атап өтеді. Олар төмен деректер сапасының ұйымдарға жыл сайын орташа 12,9 миллион доллардан кем емес шығынға әкелетінін және сенімді, жоғары сапалы деректердің деректермен басқарылатын компания құру үшін қажетті екенін атап көрсетеді.

Құрылымдалған талаптардың болмауы бірдей элемент (субъект) және оның параметрлері әртүрлі жүйелерде әртүрлі нұсқаларда сақталуына әкеледі. Бұл тек процестердің тиімділігін төмендетіп қана қоймай, уақытты жоғалтуға, ақпараттың дублирленуіне және деректерді пайдалану алдында қайта тексеру қажеттілігіне әкеледі. Нәтижесінде, тіпті бір ғана жіберіп алған нәрсе — жоғалған параметр немесе дұрыс сипатталмаған элемент — шешім қабылдауды баяулатып, ресурстардың тиімсіз жұмсалыуына себеп болуы мүмкін.

Гвоздь болмағанда, подкова жоғалды. Подкова болмағанда, ат жоғалды. Ат болмағанда, 騎士 жоғалды. 騎士 болмағанда, хабарлама жоғалды. Хабарлама болмағанда, шайқас жоғалды. Шайқас болмағанда, патшалық жоғалды. Және бәрі гвоздьтың болмауынан.

— Мақал

Деректерді толтыру және сақтау процесіне талаптарды талдау және жинау барлық мүдделі тараптарды анықтаудан басталады. Мақалда бір гвоздьтың жоғалуы критикалық салдардың тізбегіне әкелетіндей, бизнесте бір қатысушының жоғалуы, жіберілген талап немесе тіпті бір параметрдің жоғалуы жеке бизнес процесіне ғана емес, бүкіл жобаның және ұйымның экожүйесіне елеулі әсер

етуі мүмкін. Сондықтан, бірінші көзқарас бойынша маңызсыз болып көрінетін элементтерді, параметрлерді және рөлдерді анықтау өте маңызды, бірақ кейін олар бизнестің тұрақтылығы үшін критикалық маңызды болуы мүмкін.

Компанияда клиент жаңа өтініш білдірген жобаны қарастырайық - "ғимараттың солтүстік жағында қосымша терезе қосу". "Клиенттің ағымдағы жобаға жаңа терезе қосу өтініші" атты шағын процесс архитектор, тапсырыс беруші, CAD (BIM) маманы, құрылыс менеджері, логистика менеджері, ERP-аналитик, сапа бақылаушы инженері, қауіпсіздік инженері, бақылау менеджері және жылжымайтын мүлік менеджерін қамтиды.

Тіпті шағын процесте ондаған түрлі мамандар қатыса алады. Әрбір процесс қатысушысы деректер деңгейінде байланысқан мамандардың талаптарын түсінуі тиіс.

Мәтіндік деңгейде (Рис. 4.41) клиент пен процесс тізбегіндегі мамандар арасындағы коммуникация келесідей жүзеге асырылады:-

- Тапсырыс беруші: "Біз солтүстік жағында қосымша терезе қосуға шешім қабылдадық, жарықтандыруды жақсарту үшін. Бұл іске асырылуы мүмкін бе?"
- Архитектор: "Әрине, мен жобаны қайта қарап, жаңа терезені қосып, жаңартылған CAD (BIM) жоспарларын жіберемін".
- CAD (BIM) маманы: "Жаңа жобаны алдым. Мен CAD (BIM) моделін қосымша тереземен жаңартып, FEM инженерімен келісімнен кейін жаңа терезенің дәл орналасуын және өлшемдерін ұсынамын".
- Құрылыс менеджері: "Жаңа жобаны алдық. Біз 4D орнату мерзімдерін түзетеміз және барлық тиісті субмердігерлерді хабардар етеміз".
- Объект инженері (CAFM): "Мен CAFM жүйесіне жаңа терезе туралы 6D деректерін енгіземін, болашақта объектіні басқару және техникалық қызмет көрсету үшін".
- Логистика менеджері: "Мен жаңа терезенің өлшемдері мен салмағын білуім керек, терезені объектіге жеткізу үшін".
- ERP-аналитик: "Мен жаңа терезенің көлемдері мен нақты түрін білуім керек, 5D бюджетімізді жаңарту үшін, жобаның жалпы сметасында жаңа терезенің құнын көрсету үшін".
- Сапа бақылаушы инженері: "Терезе спецификациялары дайын болғанда, мен олардың сапа және материал стандарттарына сәйкестігін тексеремін".
- Қауіпсіздік инженері: "Мен жаңа терезенің қауіпсіздік аспектілерін бағалаймын, 8D схемасы бойынша талаптарды және эвакуацияны сақтау мәселелеріне ерекше назар аударамын".
- Бақылау менеджері: "ERP-дан алынған нақты жұмыс көлеміне негізделе отырып, біз жаңа терезені орнату үшін 4D уақыт шкаламызды жаңартамыз және жаңа деректерді жобаның контент басқару жүйесінде сақтаймыз".
- Жұмысшы (монтажник): "Орнату, жинау және жұмыс мерзімдері бойынша нұсқаулықтар қажет. Сонымен қатар, мен сақтауға тиіс арнайы қауіпсіздік ережелері енгізілді ме?"
- Жылжымайтын мүлік менеджері: "Орнатудан кейін мен ұзақ мерзімді басқару үшін кепілдік және қызмет көрсету туралы ақпаратты құжаттаймын".
- Активтер менеджері: "Жабдық инженері, активтерді бақылау және өмірлік циклды басқару үшін соңғы деректерді жіберіңіз".
- Клиент: "Күте тұрыңыз, мүмкін мен асығып жатырмын, және терезе қажет емес. Мүмкін, балкон жасау керек шығар".

Мұндай сценарийлер, жиі кездесетін, тіпті кішкентай өзгеріс көптеген жүйелер мен рөлдер арасында тізбекті реакцияны тудырады. Осы орайда, бастапқы кезеңде коммуникацияның басым бөлігі мәтіндік формада жүргізіледі: хаттар, чаттар, кездесулердің хаттамалары (Рис. 4.41).

Мәтіндік коммуникациялар жүйесінде құрылыс жобасы үшін барлық деректер алмасу операциялары мен қабылданған шешімдердің заңды растау және тіркеу жүйесі өте маңызды. Бұл әрбір қабылданған шешім, нұсқаулық немесе өзгерісті заңды күшпен қамтамасыз ету және бақылау мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін қажет, бұл болашақта «түсініспеушіліктер» туындау қаупін азайтады.

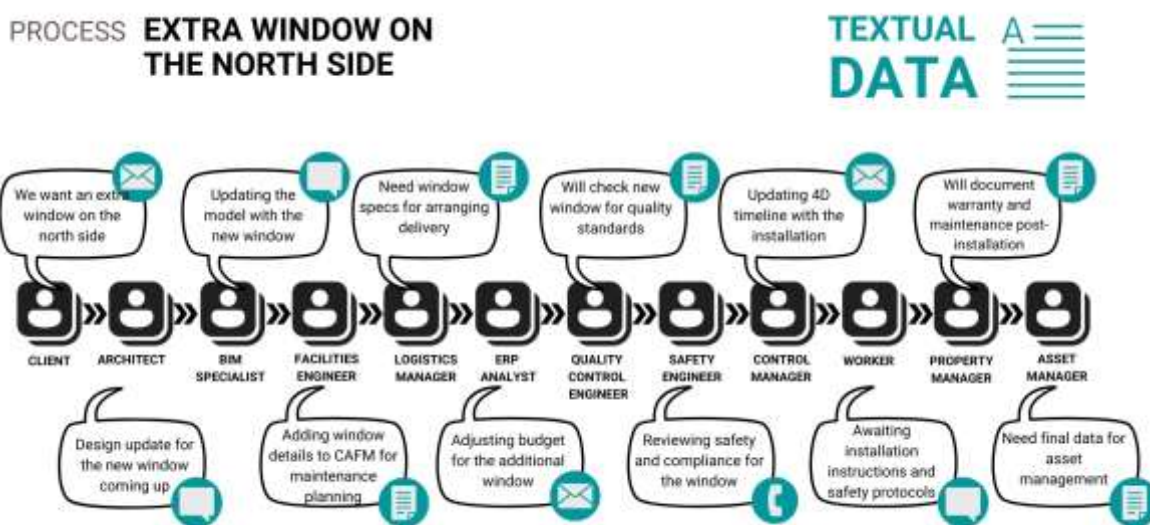

Рис. 4.41 Жобаның бастапқы кезеңдерінде клиент пен орындаушы арасындағы коммуникация жиі әртүрлі форматтағы мәтіндік деректерді қамтиды.

Құрылыс жобасындағы тиісті жүйелерде заңды бақылау мен шешімдерді растаудың болмауы барлық қатысушылар үшін ауыр проблемаларға әкелуі мүмкін. Дұрыс құжаттық рәсімдеу мен растаусыз қабылданған әрбір шешім, бұйрық немесе өзгеріс дауларға (және сот талқылауларына) әкелуі мүмкін.

Мәтіндік коммуникациядағы барлық шешімдердің заңды бекітілуі тек көп мөлшерде қол қойылған құжаттарды талап етеді, олар барлық мәмілелерді тіркеуге міндетті басшылықтың мойнына түседі. Нәтижесінде, егер әрбір қатысушы әрбір әрекет үшін құжаттарға қол қоюға міндетті болса, жүйе икемділігін жоғалтып, бюрократиялық лабиринтке айналады. Транзакциялардың растауларының болмауы жобаның жүзеге асырылуын кешіктіріп қана қоймай, қаржылық шығындарға, сондай-ақ қатысушылар арасындағы қатынастардың нашарлауына, тіпті заңды мәселелерге әкелуі мүмкін.

Мәтіндік талқылаулардан басталатын транзакцияларды келісу және бекіту процесі, келесі кезеңдерде әртүрлі форматтағы құжаттармен алмасу форматына біртіндеп өтеді (Рис. 4.42), бұл тек мәтін арқылы жүзеге асырылған коммуникацияны айтарлықтай қиындатады. Айқын талаптардың болмауы, әртүрлі деректермен және көп мәтіндік талаптармен толтырылған мұндай процестерді автоматтандыруды іс жүзінде мүмкін емес етеді.

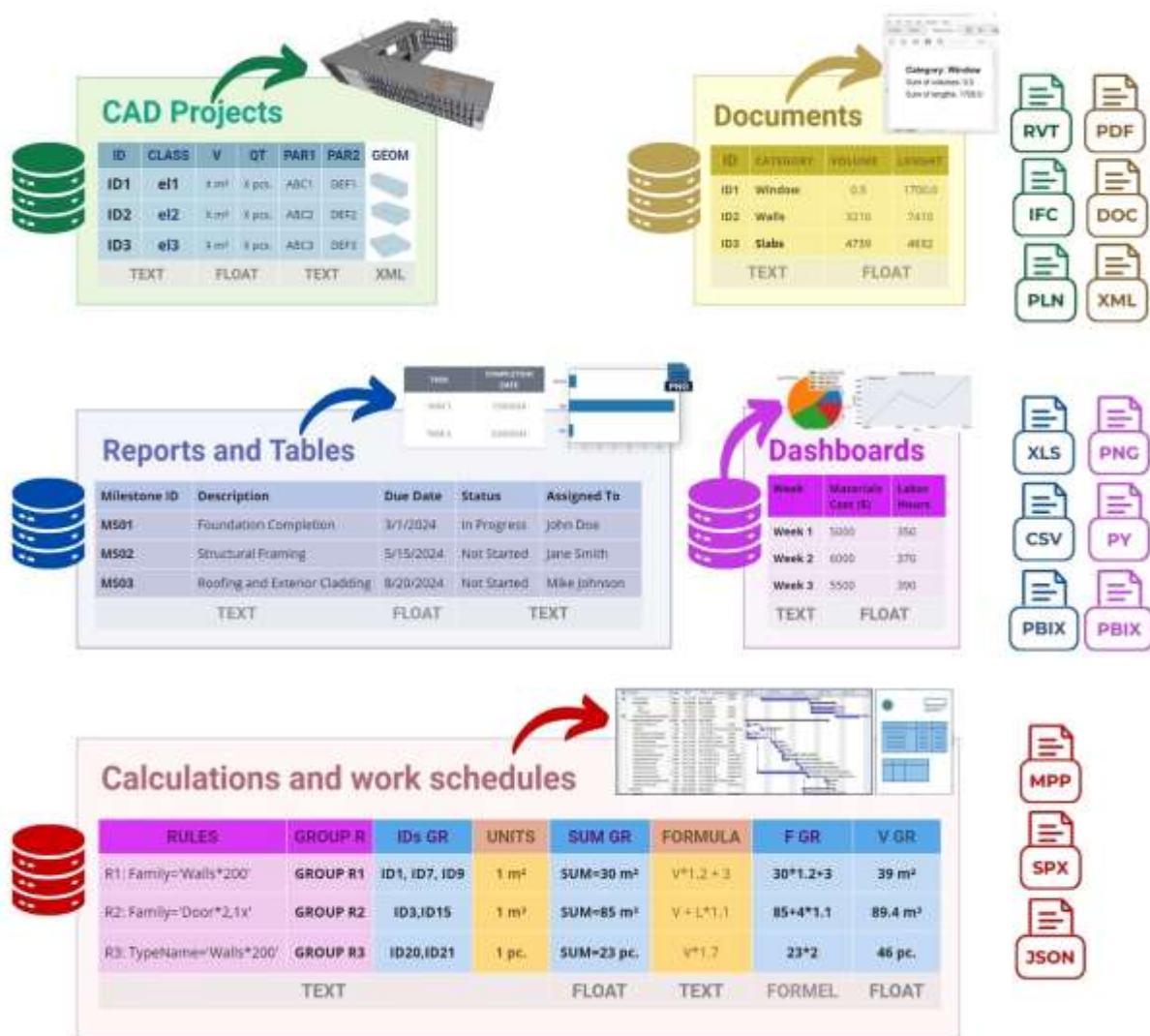

Рис. 4.42 Құрылыс компаниясының ландшафтындағы әрбір жүйе әртүрлі форматтағы заңды маңызы бар құжаттардың көзі болып табылады.

Мәтіндік коммуникациялар әрбір маманнан немесе толық хаттамамен танысуды, немесе жобаның ағымдағы статусын түсіну үшін барлық кездесулерге тұрақты қатысуды талап етеді.

Бұл шектеуді жеңу үшін мәтіндік коммуникациядан құрылымдық талаптар моделіне көшу қажет. Бұл жүйелі талдау, процесті визуализациялау және өзара әрекеттесулерді блок-схемалар мен деректер модельдері түрінде сипаттау арқылы ғана мүмкін болады (Рис. 4.43). Деректер моделдеуінде (Рис. 4.37) сияқты, біз контекстуалды-идеялық деңгейден концептуалды деңгейге өттік, қатысушылар қолданатын жүйелер мен құралдарды, сондай-ақ олардың арасындағы байланыстарды қосып.-

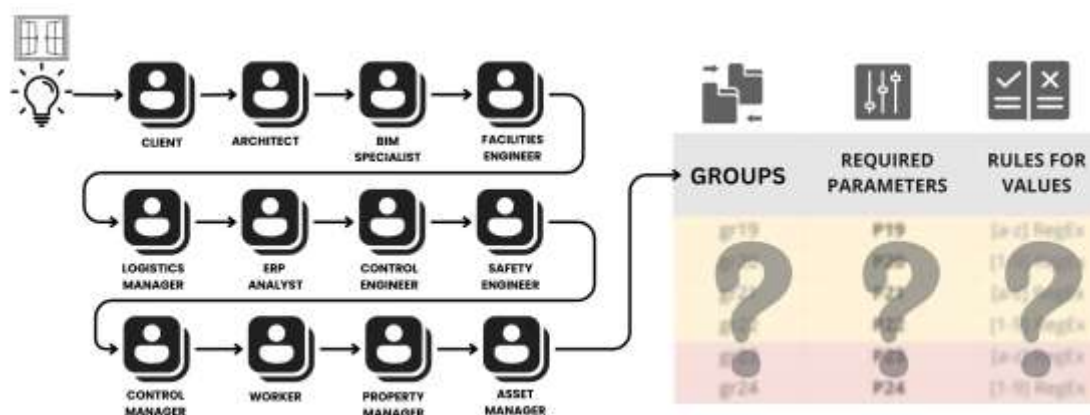

Рис. 4.43 Процесті валидациялауды басқару және автоматтандыруды үйрену үшін процестерді визуализациялау және талаптарды құрылымдау қажет.

Талаптар мен қатынастарды жүйелендірудің алғашқы қадамы - концептуалдық блок-схемалар арқылы барлық байланыстар мен қатынастарды визуализациялау. Концептуалдық деңгей барлық процесс қатысушыларына технологиялық тізбектің толық түсінігін жеңілдетіп қана қоймай, сонымен қатар әр кезеңдегі деректер мен талаптардың не үшін және кімге қажет екенін айқын көрсетеді.

Процесстердің блок-схемалары және концептуалдық схемалардың тиімділігі

Деректерді басқарудың дәстүрлі және заманауи тәсілдері арасындағы алшақтықты жою үшін компанияларға фрагменттелген мәтіндік сипаттамалардан құрылымдық процесс көрсетуге саналы түрде көшу қажет. Деректердің эволюциясы - балшық тақталардан цифрлық экожүйелерге дейін - жаңа ойлау құралдарын талап етеді. Осындай құралдардың бірі - блок-схемалар арқылы концептуалдық моделдеу. Визуалдық схемаларды - блок-схемаларды, процесс диаграммаларын, өзара әрекет схемаларын жасау жобаның қатысушыларына олардың әрекеттері мен шешімдерінің бүкіл шешім қабылдау жүйесіне қалай әсер ететінін түсінуге мүмкіндік береді.

Егер процестер деректерді сақтау ғана емес, сонымен қатар оларды талдау немесе автоматтандыруды талап етсе, онда концептуалдық-визуалдық талаптар деңгейін құрумен айналысу қажет.

Біздің мысалымызда (Рис. 4.41) әрбір маман тек шағын командаға ғана емес, сонымен қатар бас менеджердің басқаруындағы оннан астам сарапшыны қамтитын үлкен бөлімге де кіруі мүмкін. Әр бөлім құжаттарды жасау, шешімдердің заңды мәртебесін тіркеу және процестерді басқару үшін қажетті кіріс ақпаратын тұрақты түрде толықтыратын арнайы қосымша деректер базасын пайдаланады (Рис. 1.24 мысалы ERP, CAD, MEP, CDE, ECM, CPM және т.б.).

Транзакция процесі 4000 жыл бұрынғы ежелгі менеджерлердің жұмысын еске салады, сол кезде шешімдерді заңды түрде растау үшін балшық тақталар мен папирустар қолданылған. Заманауи жүйелердің балшық және қағаз предшественниктерінен айырмашылығы, қазіргі әдістер мәтіндік ақпаратты цифрлық формаға түрлендіру процесін қосып, оны басқа жүйелер мен құралдарда автоматты түрде өңдеуге мүмкіндік береді.

Процесті концептуалдық блок-схемалар түрінде визуализациялау әр қадамды және әртүрлі рөлдер арасындағы өзара әрекеттестікті сипаттауға көмектеседі, күрделі жұмыс процесін түсінікті және қарапайым етеді.

Процестерді визуализациялау команда мүшелерінің барлығына процесс логикасының ашықтығы мен қолжетімділігін қамтамасыз етеді.

Жобада терезе қосу туралы коммуникациялық процесс мәтін, хабарламалар (Рис. 4.41) және блок-схема түрінде сипатталған, деректерді моделдеу туралы тарауда қарастырылған концептуалдық модельге ұқсас (Рис. 4.44).

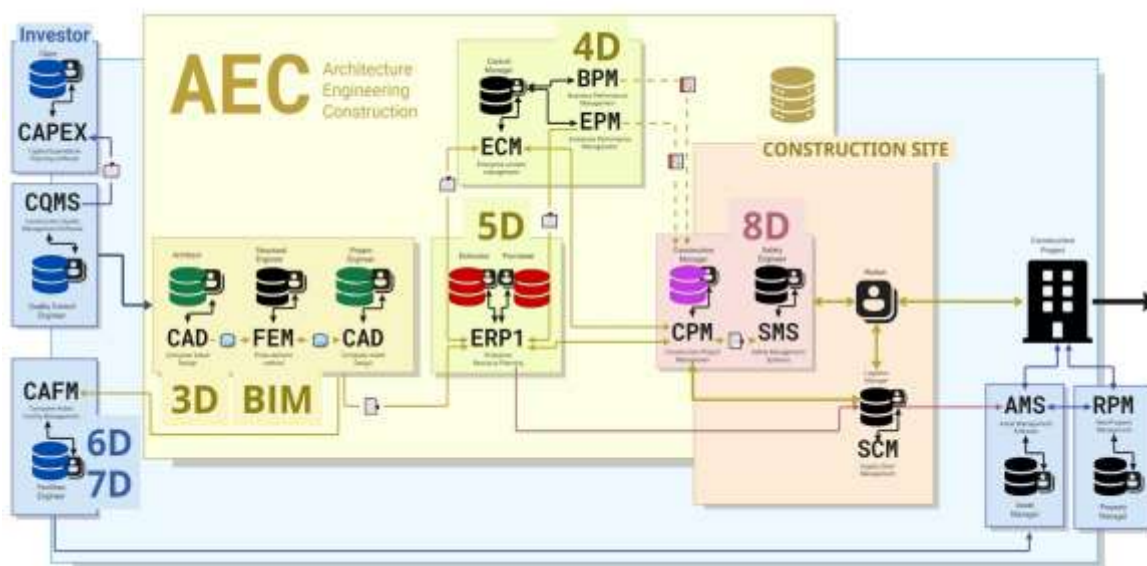

Рис. 4.44 Концептуалдық схемада жобаның қатысушылары деректер базасының пайдаланушылары ретінде көрсетілген, мұнда олардың сұраулары әртүрлі жүйелерді байланыстырады.

Концептуалдық схемалар маңызды қадам болып табылса да, көптеген компаниялар тек осы деңгеймен шектеледі, визуалдық схеманың процестерді түсіну үшін жеткілікті екеніне сенеді. Бұл басқарудың иллюзиясын тудырады: менеджерлерге мұндай блок-схема арқылы жалпы көріністі қабылдау, қатысушылар мен кезеңдер арасындағы байланыстарды көру оңайырақ. Алайда, мұндай схемалар әрбір қатысушыға қандай деректер қажет, олар қандай форматта берілуі тиіс және автоматизацияны жүзеге асыру үшін қандай параметрлер мен атрибуттар міндетті екендігі туралы нақты түсінік бермейді. Концептуалдық блок-схема маршрут картасына ұқсас: ол кімнің

кіммен өзара әрекеттесетінін көрсетеді, бірақ осы өзара әрекеттесулерде не берілетінін ашпайды.

Процесс концептуалдық деңгейде блок-схема арқылы егжей-тегжейлі сипатталған болса да, оның тиімділігін қамтамасыз етпейді. Визуализация менеджерлердің жұмысын жиі жеңілдетеді, оларға процесті кезең-кезеңімен есеп беру жүйесі арқылы бақылау жасауға мүмкіндік береді. Алайда, деректер базасын басқарушы инженерлер үшін концептуалдық көрініс жеткілікті түсінікті болмауы мүмкін және процесті параметрлер мен талаптар деңгейінде қалай жүзеге асыру керектігін нақты түсінуге мүмкіндік бермейді.

Деректердің күрделі экожүйелеріне қарай жылжу барысында концептуалдық және визуалдық құралдарды бастапқы енгізу деректерді өңдеу процестерінің тиімді ғана емес, сонымен қатар ұйымның стратегиялық мақсаттарына сәйкес болуын қамтамасыз ету үшін критикалық маңызды болып табылады. Бұл процесті деректерге қойылатын талаптар деңгейіне толық аудару үшін, біз концептуалдық визуализацияны логикалық және физикалық деңгейдегі деректер, қажетті атрибуттар және олардың шекті мәндері деңгейіне түсіруіміз қажет.

Құрылымдық талаптар және RegEx тұрақты өрнектері

Компанияларда жасалатын деректердің 80%-ға жуығы құрылымдалмаған немесе жартылай құрылымдалған форматтарда ұсынылған — мәтін, құжаттар, хаттар, PDF файлдары, әңгімелер. Мұндай деректерді талдау, тексеру, жүйелер арасында беру және автоматизацияда пайдалану қиын. -

Басқаруды, ашықтықты және автоматты валидацияны қамтамасыз ету үшін мәтіндік және жартылай құрылымдалған талаптарды нақты анықталған, құрылымдалған форматтарға аудару қажет. Структуризация процесі тек деректерге ғана емес (бұл кітаптың осы бөлігінің алғашқы тарауларында егжей-тегжейлі қарастырылған), сонымен қатар жобаның қатысушылары әдетте жобаның өмірлік циклі бойында еркін мәтін түрінде формулировка жасайтын талаптарға да қатысты, олар бұл процестерді автоматтандыруға болатынын жиі ескермейді.

Біз құрылымдалмаған мәтіндік формадан құрылымдалған формаға деректерді трансформациялағанымыздай, талаптармен жұмыс барысында мәтіндік талаптарды "логикалық және физикалық деңгей" құрылымдық форматына трансформациялаймыз.

Терезе қосу мысалында (Рис. 4.41) келесі қадам деректерге қойылатын талаптарды кесте түрінде сипаттау болады. Біз жобаның қатысушылары пайдаланатын әрбір жүйе үшін ақпаратты құрылымдап, негізгі атрибуттар мен олардың шекті мәндерін көрсетеміз.

Мысал ретінде, құрылыс сапасын басқару жүйесін (CQMS) қарастырайық, оны тапсырыс берушінің сапа бақылаушысы пайдаланады. Оның көмегімен ол жобаның жаңа элементі — "жаңа терезе" — белгіленген стандарттар мен талаптарға сәйкес келетінін тексереді.

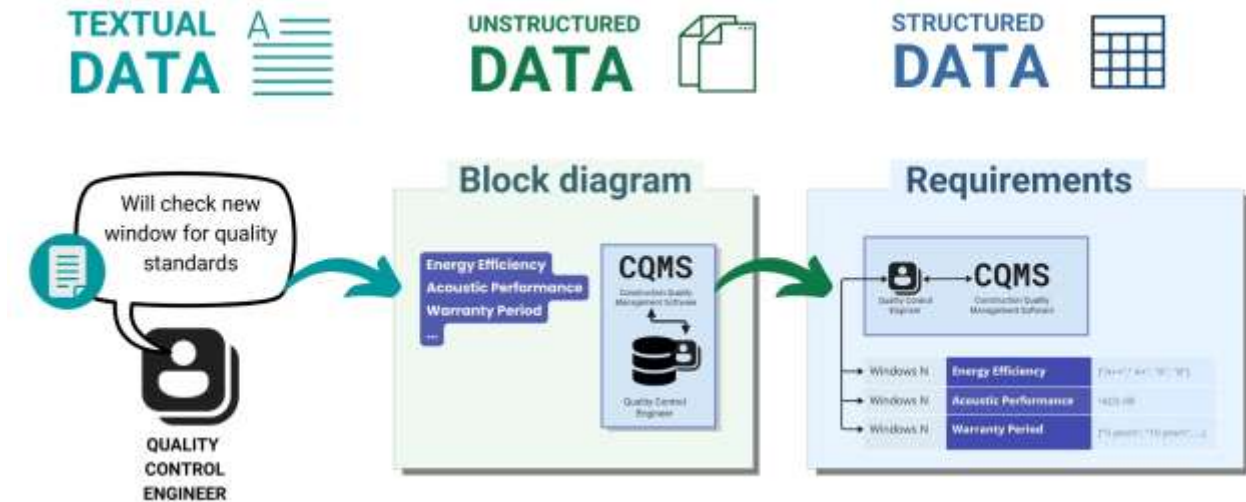

Рис. 4.45 Мәтіндік талаптарды кесте форматына түрлендіру, объектілердің атрибуттарын сипаттау арқылы басқа мамандар үшін түсінуді жеңілдетеді.

Мысал ретінде CQMS жүйесіндегі "терезе жүйелері" типіндегі объектілердің атрибуттарына қатысты кейбір маңызды талаптарды қарастырайық (Рис. 4.46): энергия тиімділігі, акустикалық сипаттамалар және кепілдік мерзімі. Әрбір категория жобалау және терезе жүйелерін орнату кезінде ескерілуі тиіс стандарттар мен спецификацияларды қамтиды.-

Рис. 4.46 Сапа бақылаушы инженері "Терезе" типіндегі жаңа элементтердің энергия тиімділігі, дыбыс оқшаулау және кепілдік қызмет көрсету стандарттарына сәйкестігін тексеруі қажет.

Сапа бақылаушы инженерінің кесте түрінде белгілеген деректерге қойылатын талаптары, мысалы, келесі шекті мәндерге ие:

- Терезелердің энергия тиімділігі класы "A++" - ең жоғары тиімділікті білдіретін, "B" - минималды рұқсат етілген деңгей болып табылатын диапазонда болады, және бұл кластар рұқсат етілген мәндер тізімімен ["A++", "A+", "A", "A", "B"] ұсынылған.

қамтамасыз еттік. Талаптардың болуы тексеруден өтпеген деректерді автоматты түрде жоюға, ал тексерілген деректерді автоматты түрде өңдеу үшін жүйелерге жіберуге мүмкіндік береді.-

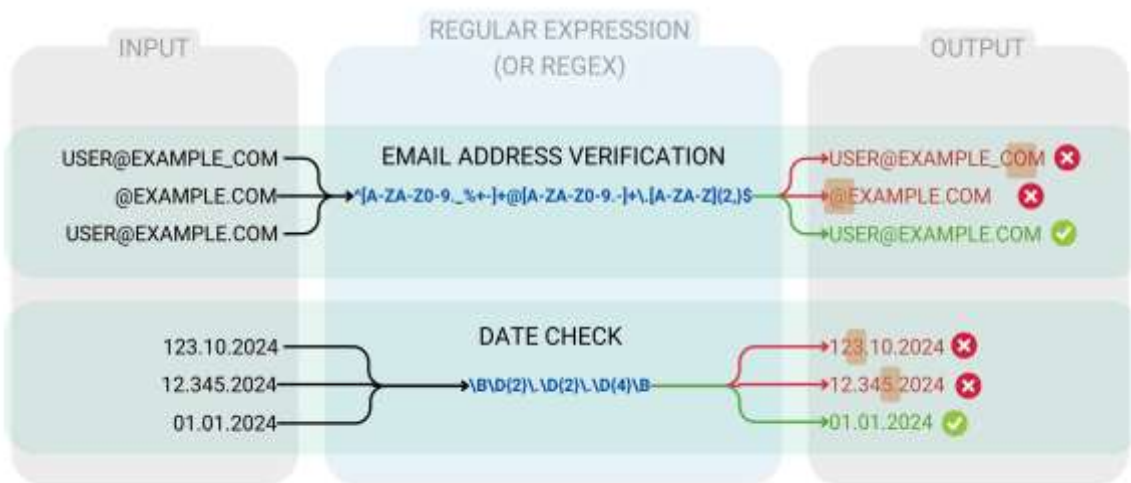

Рис. 4.47 Регулярлы өрнектерді пайдалану мәтіндік деректерді тексеру процесінің өте маңызды құралы болып табылады.

Енді концептуалды деңгейден талаптармен жұмыс логикалық деңгейге ауысқанда, біз жаңа терезе орнату процесінің барлық мамандарының талаптарын (Рис. 4.44) атрибуттар форматында реттелген тізімге айналдырамыз және осы тізімдерді қажетті атрибуттармен біздің блок-схемамызға қосамыз (Рис. 4.48).--

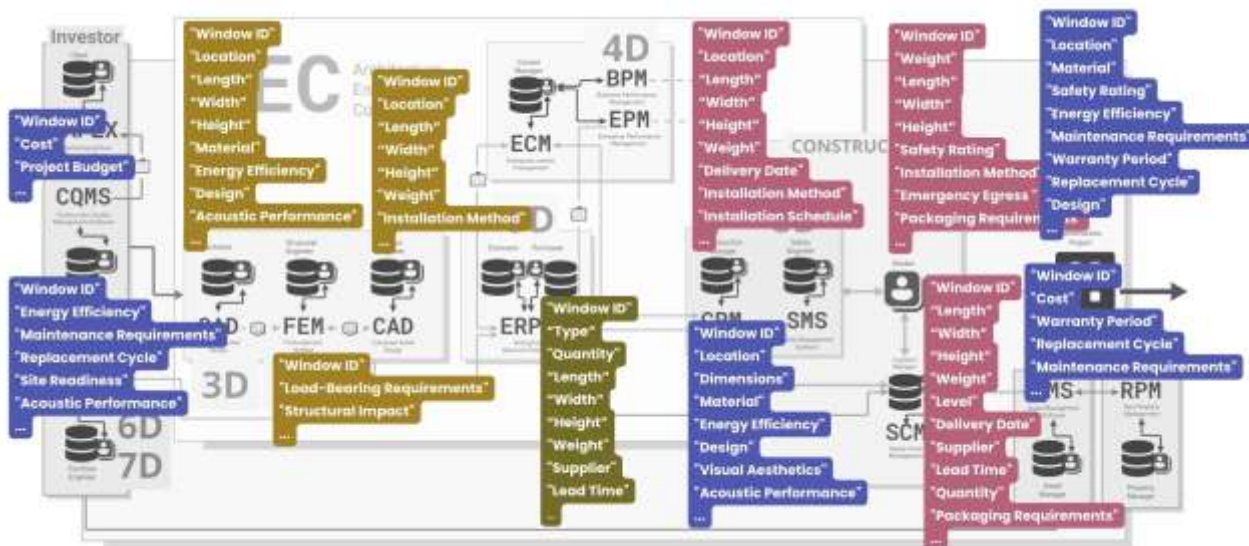

Рис. 4.48 Логикалық деңгейде әр маман өңдейтін атрибуттар тиісті жүйелерге қосылады.

Барлық атрибуттарды бір жалпы процесс кестесіне қосу арқылы, біз бұрын мәтін және диалог түрінде ұсынылған ақпаратты концептуалды деңгейде (Рис. 4.41) физикалық деңгейдегі құрылымдалған және жүйеленген кесте формасына айналдырамыз (Рис. 4.49).-

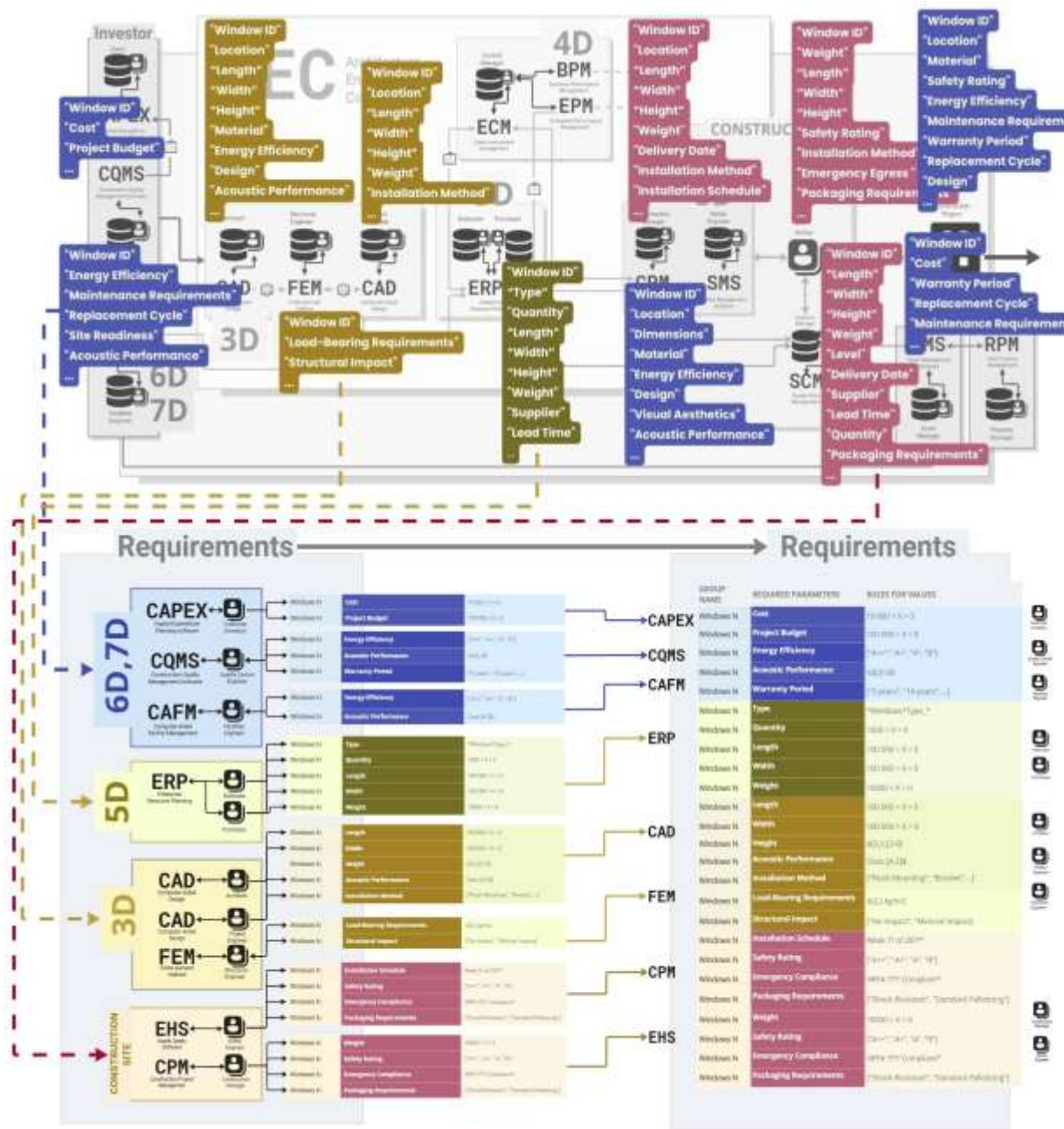

Рис. 4.49 Мамандардың құрылымдалмаған диалогын құрылымдалған кестелерге айналдыру физикалық деңгейде талаптарды түсінуге көмектеседі.

Енді деректерге қойылатын талаптарды нақты жүйелер үшін ақпарат жасайтын мамандарға жеткізу қажет. Мысалы, егер сіз CAD дерекқорында жұмыс істесеңіз, элементтерді модельдеуге кіріспес бұрын, осы деректерді пайдалану сценарийлеріне негізделген барлық қажетті параметрлерді жинау қажет. Әдетте, бұл пайдалану кезеңінен басталады, содан кейін құрылыс алаңы, логистика бөлімі, сметалық бөлім, конструктивтік есептеу бөлімі және т.б. жалғасады. Тек осы буындардың талаптарын ескергеннен кейін, жинақталған параметрлер негізінде деректерді жасауға кірісуге болады. Бұл болашақта деректерді тексеру мен беру процесін автоматтандыруға мүмкіндік береді.

Жаңа деректердің белгіленген талаптарға сәйкестігі жағдайында олар автоматты түрде компанияның деректер экожүйесіне интеграцияланады, тікелей сол пайдаланушылар мен жүйелерге бағытталады, олар үшін арналған. Деректердің атрибуттары мен олардың мәндерінің бар-жоғын және сәйкестігін тексеру ақпараттың қажетті сапа стандарттарына сәйкес келуін және компанияның сценарийлерінде қолдануға дайын болуын қамтамасыз етеді.

Деректерге қойылатын талаптар анықталды, енді тексеруді бастамас бұрын тексеруге жататын деректерді жасау, алу немесе жинау қажет, немесе деректер базасындағы ақпараттың ағымдағы күйін тіркеу керек, оны тексеру процесінде пайдалану үшін.

Тексеру процесі үшін деректерді жинау

Тексеруді бастамас бұрын, деректердің валидация процесіне қолайлы формада қолжетімді екеніне көз жеткізу маңызды. Бұл тек ақпараттың бар болуы емес, сонымен қатар оны дайындауды білдіреді: деректерді жинап, құрылымдалмаған, нашар құрылымдалған, мәтіндік және геометриялық форматтардан құрылымдалған түрге түрлендіру қажет. Бұл процесс алдыңғы тарауларда егжей-тегжейлі сипатталған, онда әртүрлі деректер түрлерін трансформациялау әдістері қарастырылған. Нәтижесінде барлық түрлендірулерден кейін кіріс деректері ашық құрылымдалған кесте түріне ие болады.

Талаптар мен қажетті параметрлер мен шекті мәндері бар құрылымдалған кестелерге ие болғанда, біз деректерді тексеруге кірісе аламыз - бұл бір автоматтандырылған процесс (Pipeline) ретінде немесе әрбір кіріс құжатын кезең-кезеңімен тексеру форматы ретінде.

Тексеруді бастау үшін жаңа файл алу немесе деректердің ағымдағы күйін тіркеу қажет - ағымдағы және келіп жатқан мәліметтердің суретін жасау немесе экспорттау, немесе сыртқы немесе ішкі деректер базасына қосылуды орнату. Қарастырылып отырған мысалда, мұндай сурет CAD деректерін құрылымдалған форматқа автоматты түрде түрлендіру арқылы жасалады, мысалы, 2024 жылдың 29 наурызында, жұма күні, сағат 23:00:00-де, барлық жобалаушылар үйіне кеткеннен кейін.

CAD (BIM) деректер базасының суреті, жобаның ағымдағы нұсқасындағы «Терезе» класының жаңа элементі үшін атрибуттар туралы қазіргі ақпаратты көрсетеді.

"CAD (BIM) деректерін құрылымдалған формаға аудару" тарауында қарастырылған кері инжини-

ринг құралдарының арқасында, бұл ақпарат әртүрлі CAD (BIM) құралдарынан және редакторларынан жеке кестелерге (Рис. 4.411) ұйымдастырылуы немесе жобаның әртүрлі бөлімдерін біріктіретін бір жалпы кестеге біріктірілуі мүмкін. –

Мұндай кесте - деректер базасында терезелер мен есіктердің бірегей идентификаторлары (ID атрибуты), типтік атаулар (TypeName), өлшемдер (Width, Length), материалдар (Material), сондай-ақ энергетикалық және акустикалық тиімділік көрсеткіштері, сондай-ақ басқа сипаттамалар көрсетіледі. CAD (BIM) бағдарламасында толтырылған мұндай кесте жобалаушы инженер тарапынан әртүрлі бөлімдер мен құжаттардан жиналып, жобаның ақпараттық моделін қалыптастырады.

CAD жүйелерінен алынған құрылымдалған деректер элементтердің атрибуттарын белгілейтін бағандары бар екі өлшемді кесте түрінде болуы мүмкін.

Нақты CAD (BIM) жобалары ондаған немесе жүздеген мың элементтерді қамтиды (Рис. 9.110). CAD форматындағы элементтер автоматты түрде типтер мен категорияларға жіктеледі – терезелер мен есіктерден бастап плиталар, төбелер және қабырғаларға дейін. Бірегей идентификаторлар (мысалы, CAD шешімі автоматты түрде орнататын native ID) немесе тип атрибуттары (Type Name, Type, Family) бір және сол объектіні әртүрлі жүйелерде бақылауға мүмкіндік береді. Мысалы, ғимараттың солтүстік қабырғасындағы жаңа терезе барлық ұйымның тиісті жүйелерінде "W-NEW" идентификаторы арқылы анықталуы мүмкін.-

Субъектілердің атаулары мен идентификаторлары барлық жүйелерде бірдей болуы тиіс, алайда осы субъектілермен байланысты атрибуттар мен мәндер жиынтығы қолдану контекстіне байланысты айтарлықтай өзгеруі мүмкін. Архитекторлар, құрылыс инженерлері, құрылыс, логистика және жылжымайтын мүлікті пайдалану мамандары бір және сол элементтерді әртүрлі қабылдайды. Әрқайсысы өз классификаторларына, стандарттарына және мақсаттарына сүйенеді: біреулер терезені тек эстетикалық тұрғыдан қарап, оның формасы мен пропорцияларын бағаласа, басқалары инженерлік немесе эксплуатациялық тұрғыдан қарап, жылу өткізгіштігін, монтаждау әдісін, массасын немесе техникалық қызмет көрсету талаптарын талдайды. Сондықтан деректерді модельдеу және элементтерді сипаттау кезінде олардың қолданылу көпқырлылығын ескеру және салалық ерекшеліктерді ескере отырып, деректердің келісімділігін қамтамасыз ету маңызды.

Компанияның процестерінде әр рөл үшін жобалау мен есептеулерден бастап логистика, монтаждау және ғимараттарды пайдалану бойынша мамандандырылған деректер базалары қарастырылған (Рис. 4.412). Әрбір осындай жүйе кәсіби мамандар командасы арқылы арнайы пайдаланушы интерфейсін немесе деректер базасына сұрау арқылы басқарылады, мұнда енгізілген мәндер бойынша қабылданған барлық шешімдердің жиынтығының артында жүйе менеджері немесе бөлім басшысы тұрады, ол өз контрагенттері алдында енгізілген деректердің заңдылығы мен сапасына жауап береді, олар басқа жүйелерді қызмет көрсетеді.

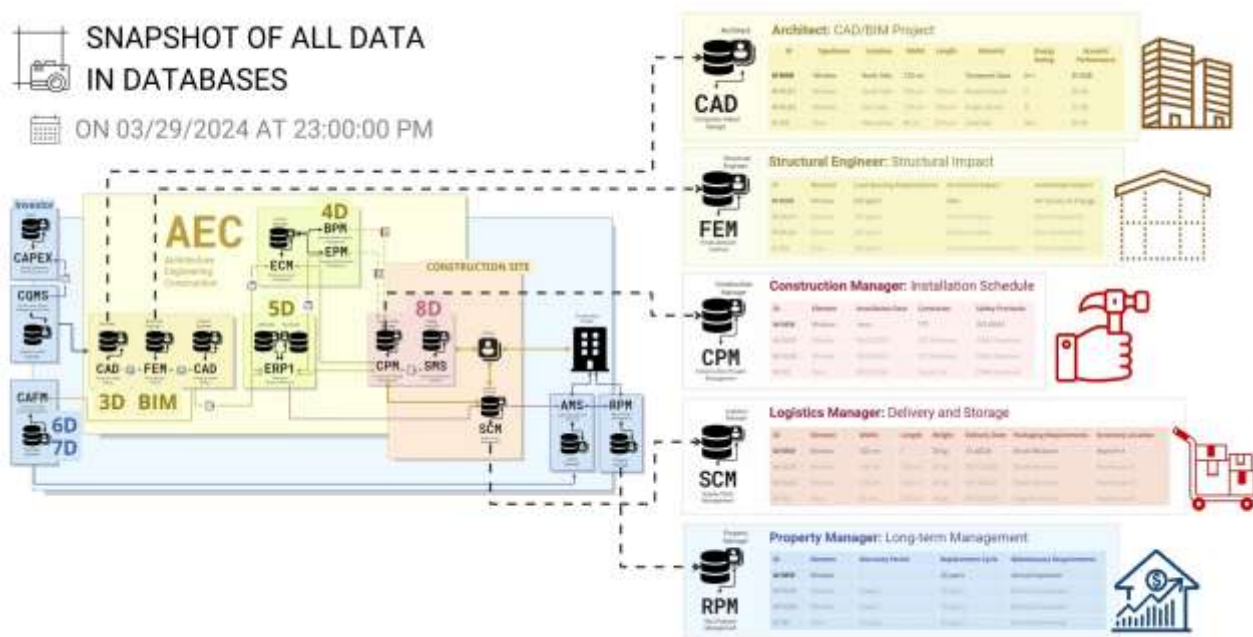

Рис. 4.412 Бір және сол субъектінің әртүрлі жүйелерде бірдей идентификаторы бар, бірақ тек осы жүйеде маңызды болатын әртүрлі атрибуттары бар.

Логикалық және физикалық деңгейде құрылымдық талаптар мен деректерді ұйымдасқан түрде жинағаннан кейін, біз әртүрлі құжаттар мен жүйелерден алынған деректердің бұрын жинақталған талаптарға сәйкестігін автоматты түрде тексеру процесін баптауды қалдырамыз.

Деректерді тексеру және тексеру нәтижелері

Жүйеге келіп түсетін барлық жаңа деректер — тапсырыс берушіден, архитектордан, инженерден, прорабтан, логисттен немесе жылжымайтын мүлік басқарушысынан — бұрын қалыптасқан талаптарға сәйкестігіне тексеруден өтуі тиіс (Рис. 4.49). Валидация процесі критикалық маңызды: деректердегі кез келген қателіктер дұрыс есептеулерге, кестедегі кешіктіруге және тіпті қаржылық шығындарға әкелуі мүмкін. Мұндай тәуекелдерді минимизациялау үшін жүйелі, қайталанатын, итерациялық деректерді тексеру процедурасын ұйымдастыру қажет.

Жүйеге келіп түсетін жаңа деректерді — құрылымдық емес, мәтіндік немесе геометриялық — тексеру үшін оларды әлсіз құрылымдық немесе құрылымдық форматқа түрлендіру қажет. Содан кейін тексеру процесінде деректер талап етілетін атрибуттардың толық тізіміне және олардың рұқсат етілген мәндеріне сәйкестігіне тексерілуі тиіс.

Әртүрлі деректер типтерін: мәтін, суреттер, PDF құжаттары және CAD (BIM) аралас деректерді құрылымдық формаға түрлендіруді "Деректерді құрылымдық формаға түрлендіру" бөлімінде егжей-тегжейлі қарастырдық.

Мысал ретінде CAD (BIM) жобасынан алынған кестені келтіруге болады (Сур. 4.411). Ол полуструктурланған геометриялық деректер мен жобаның объектілері бойынша құрылымдық атрибуттық ақпаратты қамтиды (Сур. 3.114) — мысалы, «Терезелер» класындағы элемент.—

Тексеруді жүргізу үшін атрибут мәндерін (Сур. 4.411) сарапшылар тарапынан талап ретінде анықталған эталонды шекті мәндермен салыстырамыз (Сур. 4.49). Нәтижелік салыстырмалы кесте (Сур. 4.413) деректерді CAD (BIM) қосымшаларынан тыс пайдаланар алдында қандай мәндердің рұқсат етілгенін, ал қандайларының түзетуді қажет ететінін түсінуге мүмкіндік береді.—

Сур. 4.413 Нәтижелік тексеру кестесі жаңа «Терезелер» класындағы объектінің атрибут мәндеріне назар аударуды қажет ететінін көрсетеді.

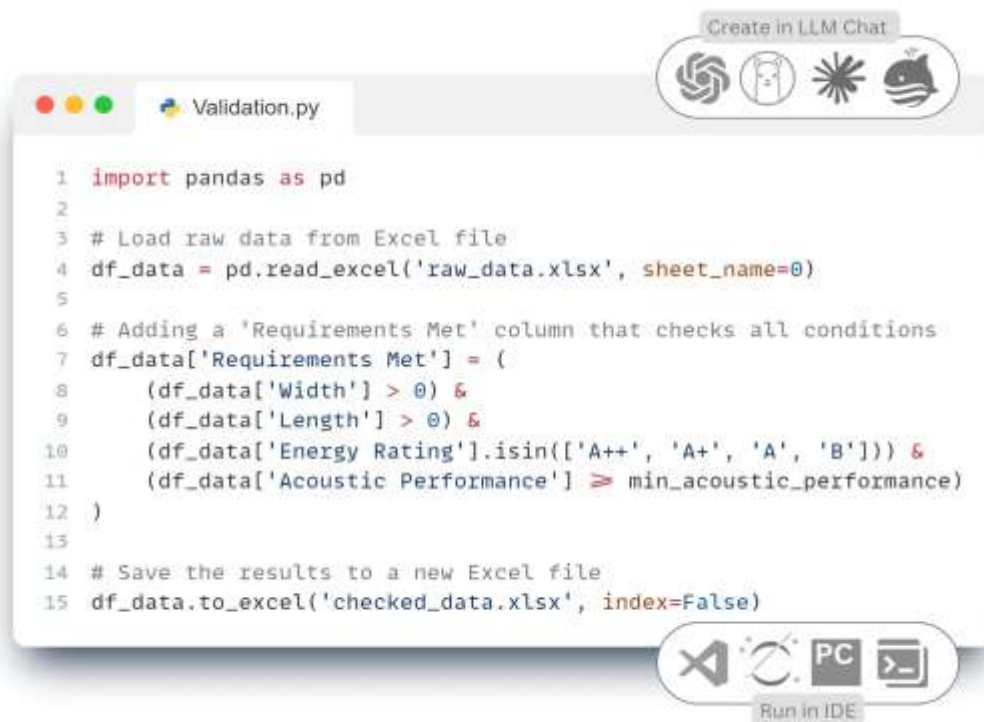
Мұндай шешімді жүзеге асыра отырып, біз бұрын "Pandas: Деректерді талдаудың алмастырылмайтын құралы" бөлімінде айтылған Pandas кітапханасын пайдаланып, CAD (BIM) файлы (RVT, IFC, DWG, NWS, DGN) арқылы алынған кестелік файлан деректерді тексереміз (Сур. 4.411), талаптардан алынған басқа кестелік файлмен (Сур. 4.49) салыстыра отырып.—

Кодты алу үшін LLM-ге raw_data.xlsx файлын жүктеп, деректерді тексеріп, нәтижені жаңа checked_data.xlsx файлына сақтау қажеттігін сипаттауымыз керек (Сур. 4.413).—

🗨 Pandas кітапханасын ескермей, LLM арқылы код аламыз:

raw_data.xlsx файлының кестесін тексеру үшін код жазыңыз және келесі тексеру ережелерімен тексеріңіз: 'Width' және 'Length' бағандарының мәндері нөлден үлкен, 'Energy Rating' ['A++', 'A+', 'A', 'B'] тізіміне кіреді, ал 'Acoustic Performance' - кейінірек көрсетілетін айнымалы - тексеру нәтижелік бағанын қосу арқылы, және нәтижелік кестені жаңа Excel файлына checked_data.xlsx сақтаңыз ↵

- LLM-нің жауабы Python кодын қысқаша мысалмен сипаттайды, оны кейінгі промпттармен нақтылауға және толықтыруға болады:

Сур. 4.414 LLM моделінің генерациялаған коды CAD (BIM) жобасын атрибуттарға қойылатын талаптарға сәйкестігін тексереді.

LLM тілдік моделінің генерациялаған коды кез келген танымал IDE немесе онлайн құралда пайдалануға болады: PyCharm, Visual Studio Code (VS Code), Jupyter Notebook, Spyder, Atom, Sublime Text, Eclipse PyDev плагині, Thonny, Wing IDE, IntelliJ IDEA Python плагині, JupyterLab немесе танымал онлайн құралдар Kaggle.com, Google Collab, Microsoft Azure Notebooks, Amazon SageMaker.

Кодты орындау (Сур. 4.414) W-OLD1, W-OLD2, D-122 (және басқа элементтер) CAD (BIM) деректер базасынан атрибуттарға қойылатын талаптарға сәйкес келетінін көрсетеді: ені мен ұзындығы нөлден үлкен, ал энергия тиімділігі класы 'A++', 'A', 'B', 'C' тізімінің бір мәні болып табылады (Сур. 4.415).

Бізге қажетті және жақында қосылған W-NEW элементі, солтүстік жағындағы жаңа «Терезе» класын білдіреді, талаптарға сәйкес келмейді (атрибут "Requirements Met"), себебі оның ұзындығы нөлге

тең (0.0 мәні 'Width'>0 ережесіне сәйкес қабылданбайды) және энергия тиімділігі класы көрсетілмеген.

CHECKED_DATA.XLSX (CSV)

VERIFIED DATA

	ID	TypeName	Location	Width	Length	Material	Energy Rating	Acoustic Performance	Requirements Met
0	W-NEW	Window	North Side	120	0.0	Tempered Glass		35	False
1	W-OLD1	Window	South Side	100	140.0	Double Glazed	A++	30	True
2	W-OLD2	Window	East Side	110	160.0	Single Glazed	B	25	True
3	D-122	Door	Main Entry	90	210.0	Solid Oak	B	30	True

Рис. 4.415 Тексеріс верификация процесінен өтпеген объектілерді анықтайды және нәтижелерге 'False' немесе 'True' мәндері бар жаңа атрибут қосады.

Сол сияқты, біз жобаның барлық элементтерінің (объектілердің) және әрбір жүйе, кесте немесе деректер базасы үшін қажетті атрибуттардың келісімділігін тексереміз, біз әртүрлі мамандардан алған барлық деректерде (Рис. 4.41) терезе қосу процесінде.

Нәтиже кестесінде тексеру нәтижелерін визуализациялау үшін түспен ерекшелеу ыңғайлы: жасылмен тексеруден өткен атрибуттар, сарымен - критикалық емес ауытқулар, ал қызылмен - критикалық сәйкессіздіктер (Рис. 4.416).

Тексерудің нәтижесінде (Рис. 4.416) біз атрибуттарға қойылатын талаптарға сәйкестігі тексерілген сенімді және тексерілген элементтердің тізімін аламыз. Тексерілген элементтер осы элементтердің барлық жүйелер үшін жарияланған стандарттар мен спецификацияларға сәйкес келетіндігіне сенімділік береді, олар «Терезе» класын немесе кез келген басқа классты қосу процесіне қатысады (деректерді тексеруді автоматтандыру және автоматтандырылған ETL процесін құру туралы толығырақ біз "ETL автоматтандыруы және деректерді тексеру" бөлімінде сөйлесеміз).

Тексеруден өткен объектілер, әдетте, ерекше назар аударуды қажет етпейді. Олар кедергісіз келесі өңдеу және басқа жүйелермен интеграциялау кезеңдеріне өтеді. «Сапалы» элементтерден айырмашылығы, тексеруден өтпеген элементтер ең үлкен қызығушылық тудырады. Мұндай ауытқулар туралы ақпарат критикалық маңызды: оны тек кестелік есептер түрінде ғана емес, сонымен қатар әртүрлі визуализация құралдарын пайдалана отырып жеткізу қажет. Тексерудің нәтижелерін графикалық түрде көрсету деректер сапасының жалпы жағдайын жылдам бағалауға, проблемалық аймақтарды анықтауға және параметрлерді түзету немесе нақтылау бойынша жедел шаралар қабылдауға көмектеседі.

Тексеру нәтижелерін визуализациялау

Визуализация - тексеру нәтижелерін интерпретациялаудың ең маңызды құралы. Дәстүрлі жинақ кестелерінен басқа, ол ақпараттық панельдер, диаграммалар және жобаның элементтері тексеру статусына қарай топтастырылған автоматты түрде жасалатын PDF құжаттарын қамтуы мүмкін. Түстік кодтау мұнда қосымша рөл атқара алады: жасыл сәтті тексерілген объектілерді, сары - қосымша назар аударуды қажет ететін элементтерді, ал қызыл - критикалық қателер немесе негізгі деректердің жоқтығы анықталғандарды білдіреді.

Біздің мысалымызда (Рис. 4.41) біз әр жүйеден деректерді кезең-кезеңімен талдаймыз: CAD (BIM) және жылжымайтын мүлікті басқарудан логистика мен монтаж кестелеріне дейін (Рис. 4.416). Аудит нәтижесінде әр маман үшін автоматты түрде жеке хабарламалар немесе есептік құжаттар, мысалы, PDF форматында (Рис. 4.417) жасалады. Егер деректер дұрыс болса, маманға қысқа хабарлама жіберіледі: «Ынтымақтастық үшін рахмет». Сәйкессіздіктер анықталған жағдайда, тексеруден өтпеген элементтердің идентификаторлары, атрибуттары және мәндері көрсетілген егжей-тегжейлі есеп жіберіледі. –

Рис. 4.417 Валидация және автоматты есептік құжаттарды жасау деректердегі кемшіліктерді іздеу және түсіну процесін жеделдетеді, деректерді жасайтын маман үшін.

Автоматтандырылған тексеру процесінің арқасында - деректерде қате немесе бос орын анықталған сәтте, жауапты тұлғаға, яғни тиісті объектілер мен олардың атрибуттарын жасау немесе өңдеу үшін, чат хабарламасы, электрондық пошта немесе PDF құжаты түрінде дереу хабарлама жіберіледі (Рис. 4.418), тексеруден өтпеген элементтер мен атрибуттардың сипаттамаларының тізімімен. –

Рис. 4.418 Автоматты тексеру нәтижелері бойынша есептер қателерді түсінуді жеңілдетеді және жобалық деректерді толтыру жұмысын жеделдетеді.

Мысалы, егер жылжымайтын мүлік басқару жүйесіне (құрылымдалғаннан кейін) "Кепіл мерзімі" атрибуты дұрыс толтырылмаған құжат келсе, жылжымайтын мүлік менеджері тексеру және түзету қажет атрибуттардың тізімімен хабарлама алады.

Сол сияқты, монтаж кестесіндегі немесе логистика деректеріндегі кез келген кемшіліктер автоматты түрде есептің қалыптасуына және, мысалы, тиісті маманға тексеру нәтижелерімен чат немесе электрондық пошта арқылы хабарлама жіберуге әкеледі.

PDF құжаттары мен тексеру нәтижелері графиктерінен басқа, элементтердің жетіспейтін атрибуттарын бөлектеу арқылы пайдаланушыларға 3D геометрияларын визуалды түрде пайдалану мүмкіндігін беретін интерактивті 3D модельдер (Рис. 7.16, Рис. 7.212) мен бақылау панельдерін (дашбордтарды) жасау мүмкіндігі бар, бұл жобадағы элементтердің сапасы мен толықтығын бағалауға мүмкіндік береді.--

Тексеру нәтижелерін автоматты түрде жасалатын құжаттар, графиктер немесе бақылау панельдері түрінде визуализациялау деректерді интерпретациялауды айтарлықтай жеңілдетеді және жобаның қатысушылары арасындағы тиімді өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді.

Әртүрлі жүйелер мен ақпарат көздерінен деректерді автоматты тексеру процесін күнделікті өмірде саналы шешім қабылдаумен салыстыруға болады. Құрылыс саласындағы компаниялар бастапқы деректердің сенімділігінен бастап, олардың жобаның мерзімдеріне, құнына және сапасына әсеріне дейінгі көптеген айнымалыларды ескеретіндей, адам да, мысалы, тұрғын үй таңдау кезінде, көлік қолжетімділігі, инфрақұрылым, құны, қауіпсіздік, өмір сапасы сияқты факторларды weighs. Барлық осы факторлар біздің өмірімізді құрайтын соңғы шешімдерді қабылдау үшін критерийлер жүйесін

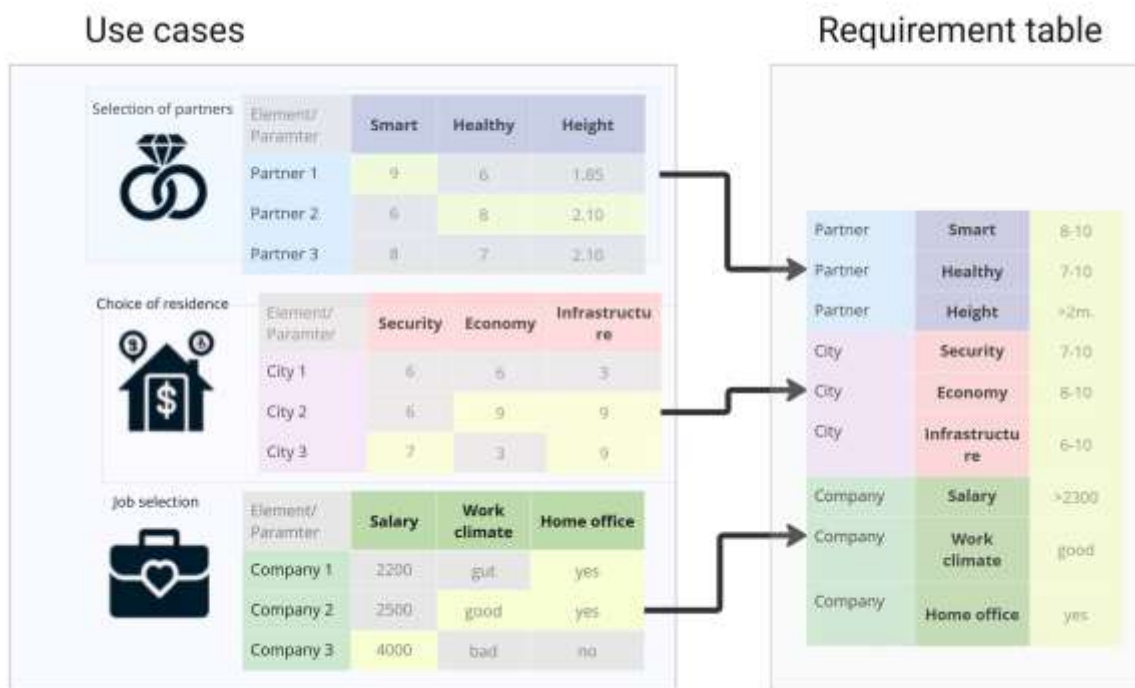
қалыптастырады.

Деректер сапасын тексеруді адамның өмірлік қажеттіліктерімен салыстыру

Деректердің сапасын бақылау әдістері мен құралдарының тұрақты дамуына қарамастан, ақпараттың белгіленген талаптарға сәйкестігі - негізгі принцип өзгеріссіз қалады. Бұл принцип бизнес немесе күнделікті өмірде жетілген басқару жүйесінің негізіне енгізілген.

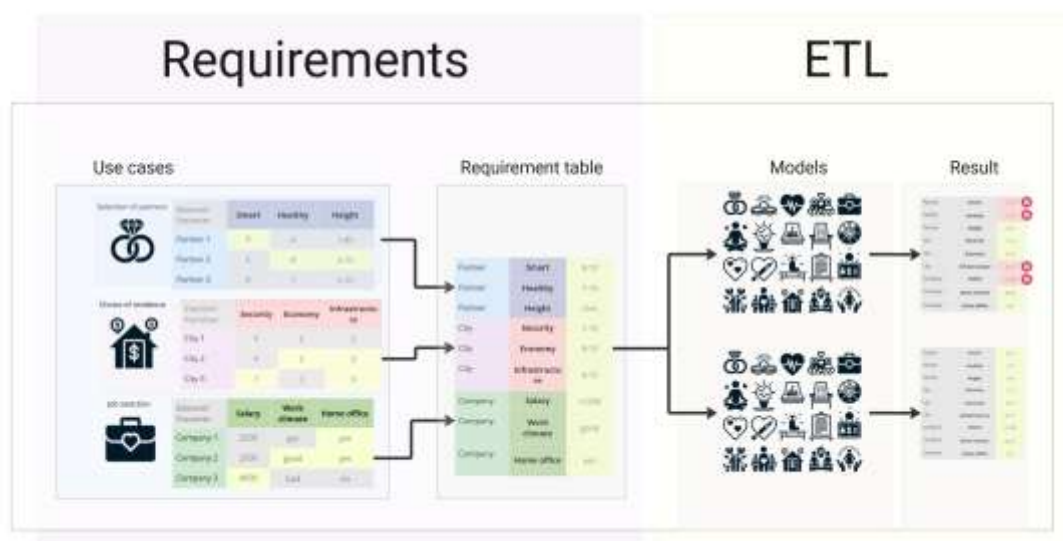
Деректерді итеративті тексеру процесі күнделікті әр адам кездесетін шешім қабылдау процесіне ұқсас. Екі жағдайда да біз жинақталған тәжірибеге, қолда бар деректерге және жаңа ақпаратқа сүйенеміз. Көптеген өмірлік және кәсіби шешімдер - стратегиялықтан тұрмыстыққа дейін - деректер негізінде қабылдануда.

Мысалы, тұрғын үй немесе өмір серігін таңдау кезінде біз интуитивті түрде санамызда баламаларды салыстыру үшін критерийлер мен сипаттамалар кестесін қалыптастырамыз (Рис. 4.419). Бұл сипаттамалар - адам тұлғасының жеке қасиеттері немесе жылжымайтын мүлік объектісінің параметрлері болсын - соңғы шешімге әсер ететін атрибуттар болып табылады.

Сур. 4.419 Тұратын, жұмыс істейтін немесе серіктес таңдау жеке атрибуттарға қойылатын талаптарға негізделеді.

Структурланған деректерді пайдалану және талаптарды формализациялау тәсілі (Сур. 4.420) кәсіби қызметте де, жеке өмірде де негізделген және саналы таңдау жасауға ықпал етеді.

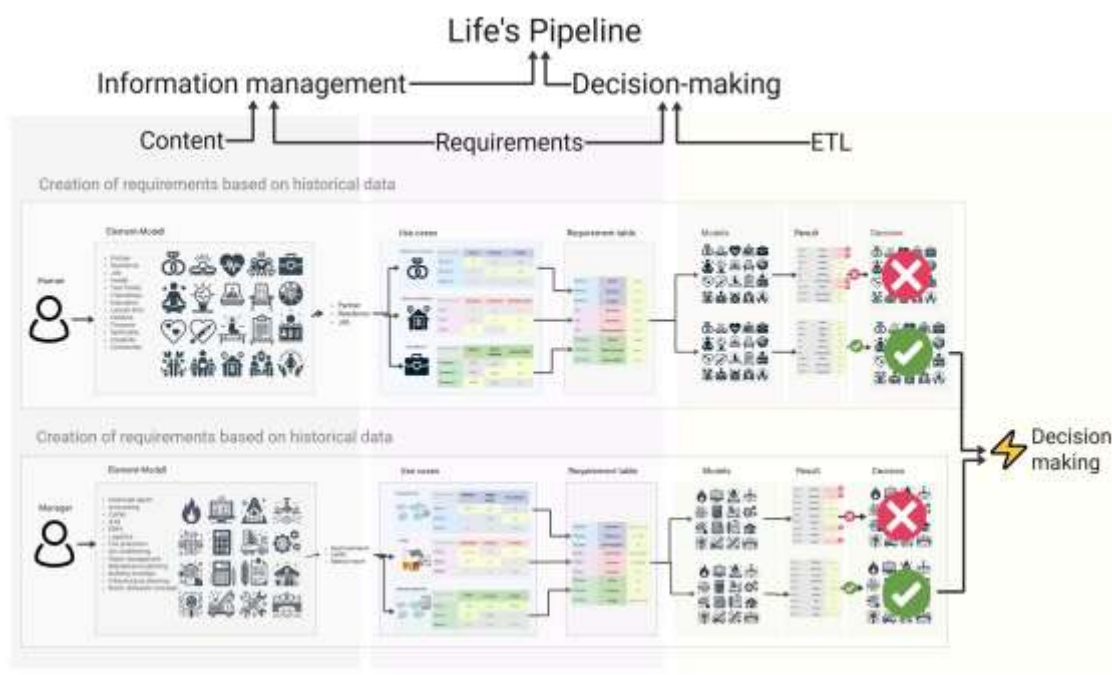

Сур. 4.420 Талаптарды формализациялау өмірлік және іскерлік шешімдерді жүйелендіруге мүмкіндік береді.

Деректерге негізделген шешім қабылдау тәсілі тек бизнес құралы емес. Ол күнделікті өмірге органикалық түрде интеграцияланған, деректерді өңдеу жалпы кезеңдеріне сәйкес келеді (Сур. 4.421), ETL (Extract, Transform, Load) процесіне ұқсас, ол біз деректерді құрылымдау кезінде осы бөлімнің басында қарастырған болатынбыз және жетінші бөлімде тапсырмаларды автоматтандыру контекстінде егжей-тегжейлі қарастырамыз:-

- Деректер негізі (Extract): кез келген салада — жұмыс немесе жеке өмірде — біз ақпарат жинаймыз. Бизнес саласында бұл есептер, көрсеткіштер, нарық деректері; жеке өмірде — жеке тәжірибе, жақындардың кеңестері, пікірлер, бақылаулар.
- Бағалау критерийлері (Transform): жиналған ақпарат алдын ала анықталған критерийлер негізінде интерпретацияланады. Жұмыста — бұл тиімділік көрсеткіштері (KPI), бюджет шектеулері және нормалар; жеке өмірде — бағасы, орналасу ыңғайлылығы, сенімділік, харизма және т.б. параметрлер.
- Болжам жасау және тәуекелдерді талдау (Load): соңғы кезеңде трансформацияланған деректерді талдау және мүмкін болатын салдарды салыстыру негізінде шешім қабылданады. Бұл бизнес-процестерге ұқсас, мұнда деректер бизнес логикасы мен тәуекелдер сүзгісінен өтеді.

Біз қабылдайтын шешімдер — таңертеңгі ас не жеу сияқты қарапайым таңдаулардан бастап, мансап немесе өмір серігін таңдау сияқты маңызды өмірлік оқиғаларға дейін — негізінен деректерді өңдеу мен бағалаудың нәтижесі болып табылады.

Сур. 4.421 Бизнес және жалпы өмір — деректерге негізделген шешімдер сериясы, мұнда шешім қабылдау үшін пайдаланылатын деректердің сапасы негізгі фактор болып табылады.

Біздің өміріміздегі барлық нәрсе өзара байланысты, және тірі организмдер, соның ішінде адам, табиғат заңдарына бағына отырып, өзгермелі жағдайларға бейімделіп, эволюцияланады, сондай-ақ адамдық процестер, деректерді жинау және талдау әдістері осы табиғи принциптерді көрсетеді. Табиғат пен адам қызметі арасындағы тығыз байланыс тек біздің табиғатқа тәуелділігімізді емес, сонымен қатар миллиондаған жылдар бойы эволюциямен жетілдірілген заңдарды деректер архитектурасын құруда, процестер мен шешім қабылдау жүйелерін әзірлеуде қолдануға деген ұмтылысымызды растайды.

Жаңа технологиялар, әсіресе құрылыс саласында, адамзаттың табиғаттан шабыт алып, ең жақсы, тұрақты және тиімді шешімдер жасауға ұмтылуының жарқын мысалы.

Келесі қадамдар: деректерді дәл есептеулер мен жоспарларға айналдыру

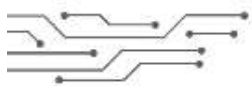
Осы бөлімде біз құрылымдалмаған деректерді құрылымдық форматқа айналдыру, деректер модельдерін әзірлеу және құрылыс жобаларында ақпараттың сапасын тексеру процестерін ұйымдастыруды қарастырдық. Деректерді басқару, олардың стандартталуы және классификациясы — жүйелі тәсілді және бизнес талаптарын нақты түсінуді талап ететін негізгі процесс. Осы бөлімде қарастырылған әдістемелер мен құралдар объектінің өмірлік циклы бойында әртүрлі жүйелер арасында сенімді интеграцияны қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

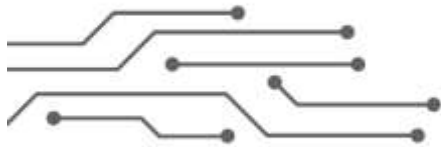
Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған тәсілдерді күнделікті міндеттеріңізде қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өтейік:

- Талаптарды жүйелендіруден бастаңыз

- Жобаларыңыз бен процестеріңіздің негізгі элементтері үшін атрибуттар мен параметрлердің реестрін жасаңыз
- Әр атрибут үшін шекті мәндерді құжаттаңыз
- Процестер мен сыныптар, жүйелер және атрибуттар арасындағы өзара байланыстарды блок-схемалар арқылы визуализациялаңыз (мысалы, Miro, Canva, Visio бағдарламаларында)
- Деректерді автоматтандыруды жүзеге асырыңыз
- Процестерде жиі қолданылатын құжаттарыңыздың қайсысын OCR кітапханалары арқылы цифрландыруға және кестелік форматқа ауыстыруға болатынын тексеріңіз
- CAD (BIM) жүйелерінен деректерді алу үшін кері инженерия құралдарымен танысыңыз
- Жұмысыңызда жиі қолданылатын құжаттар немесе форматтардан деректерді автоматты түрде кестелік формаға алу үшін конфигурациялауға тырысыңыз
- Әртүрлі деректер форматтары арасында автоматты түрлендірулерді орнатыңыз
- Классификация үшін білім базасын құрыңыз
- Сала стандарттарымен келісілген ішкі классификаторды әзірлеңіз немесе бар классификаторды пайдаланыңыз
- Әртүрлі классификация жүйелері арасындағы өзара байланыстарды құжаттаңыз
- Командаңызбен элементтердің бірегей идентификациясы мен анық классификациясын қолдану тақырыбын талқылаңыз
- Деректерді автоматты тексеру процесін құра бастау — команда ішінде жұмыс істейтіндер мен сыртқы жүйелерге берілетіндер үшін

Мұндай тәсілдерді қолдану деректердің сапасын едәуір арттыруға және олардың кейінгі өңделуін және трансформациясын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Кітаптың келесі бөлімдерінде біз құрылымдалған және дайындалған деректерді автоматтандырылған есептеулер, құнды бағалау, күнтізбелік жоспарлау және құрылыс жобаларын басқару үшін қалай қолдануға болатынын қарастырамыз.

V БӨЛІМ ШЫҒЫН ЖӘНЕ УАҚЫТ ЕСЕПТЕУЛЕРІ: ДЕРЕКТЕРДІ ҚҰРЫЛЫС ПРОЦЕСТЕРІНЕ ЕНГІЗУ

Бесінші бөлім деректерді пайдалану арқылы құрылыс жобаларының құнын есептеу және жоспарлау бойынша практикалық аспектілерге арналған. Сметаларды құрастырудың ресурс әдісі мен есептеу процестерін автоматтандыру егжей-тегжейлі талданады. CAD (BIM) модельдерінен көлемдерді автоматтандырылған алу (Quantity Take-Off) әдістері мен оларды есептеу жүйелерімен интеграциялау қарастырылады. Уақыт параметрлерін жоспарлау және құрылыс құнын басқару үшін 4D және 5D моделдеу технологиялары зерттеледі, олардың қолданылу мысалдарымен. Нерухом мүліктің тұрақтылығын, пайдалануын және қауіпсіздігін бағалауға кешенді тәсілді қамтамасыз ететін 6D-8D кеңейтілген ақпараттық қабаттарының талдауы ұсынылады. Заманауи экологиялық талаптар мен стандарттар контекстінде құрылыс жобаларының көміртегі ізін және ESG көрсеткіштерін есептеу әдістемелері егжей-тегжейлі қарастырылады. Құрылыс процестерін басқаруда дәстүрлі ERP және PMIS жүйелерінің мүмкіндіктері мен шектеулері сыни тұрғыдан бағаланады, олардың бағалау ашықтығына әсері талданады. Жабық шешімдерден ашық стандарттарға және құрылыс процестерінің тиімділігін арттыруға қабілетті деректерді талдаудың икемді құралдарына көшу перспективалары болжанады.

ТАРАУ 5.1.

ҚҰРЫЛЫС ЖОБАЛАРЫНЫҢ ШЫҒЫНДАРЫ ЖӘНЕ СМЕТАЛАРЫН ЕСЕПТЕУ

Құрылыс негіздері: көлем, шығын және уақытты бағалау

Құрылыс саласындағы компанияның тұрақтылығын анықтайтын көптеген бизнес-процестердің арасында, мыңдаған жылдар бұрынғыдай, элементтердің дәл санын, жобаның құнын және орындау мерзімдерін бағалау процестері ерекше маңызға ие (Рис. 5.11).

Жазудың дамуы шаруашылық операцияларын есепке алу, сауданың дамуы және ерте қоғамдардағы ресурстарды басқару қажеттілігі сияқты факторлар кешенінің нәтижесі болды. Алғашқы заңды маңызы бар құжаттар — материалдардың құны мен еңбек ақысының есептеулері бар балшықтан жасалған тақталар — сауда мен құрылыс контекстінде қолданылды. Бұл тақталар құрылыс нысандарын салу кезінде тараптардың міндеттемелерін тіркеп, келісімдер мен тауар-қаржы қатынастарының дәлелдері ретінде сақталды.

Мыңдаған жылдар бойы бағалау тәсілі дерлік өзгермеді: есептеулер қолмен, сметалық инженердің тәжірибесі мен интуициясына сүйене отырып жүргізілді. Алайда модульдік ERP жүйелері мен CAD құралдарының пайда болуымен, дәстүрлі бағалау тәсілі тез трансформациялануда. Заманауи цифрлық технологиялар уақыт пен құнды есептеудің негізгі процестерін толық автоматтандыруға мүмкіндік береді, бұл құрылыс жобаларының ресурс жоспарлауын дәлдігін, жылдамдығын және ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді.

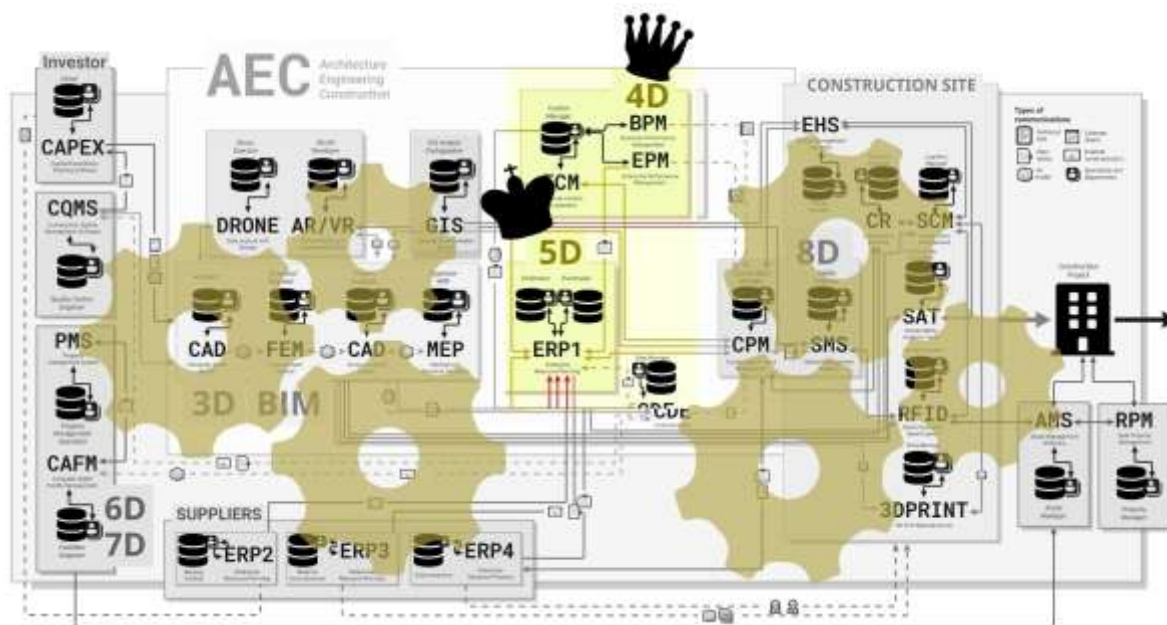

Рис. 5.11 Әртүрлі жүйелердің арасында бизнесте ең маңызды құралдар көлем, құн және уақыт көрсеткіштеріне жауап беретін құралдар болып табылады.

Құрылыс компанияларының негізгі назары жұмыстардың мерзімдері мен құны туралы дәл деректерге шоғырланған. Бұл көрсеткіштер, өз кезегінде, пайдаланылатын материалдардың көлемі мен еңбек шығындарына байланысты, ал олардың ашықтығы рентабельділікке әсер етеді. Алайда есептеу процестерінің күрделілігі мен олардың жеткіліксіз ашықтығы жиі жобалардың қымбаттауына, мерзімдердің бұзылуына және тіпті компаниялардың банкроттығына әкеледі.

KPMG-нің "Таныс мәселелер — жаңа тәсілдер" (2023) есебіне сәйкес, тек 50% құрылыс жобалары уақытында аяқталады, ал 87% компаниялар капиталдық жобалардың экономикасына бақылаудың артқанын атап өтеді. Негізгі мәселелер білікті кадрлардың жетіспеушілігі мен тәуекелдерді болжаудың күрделілігімен байланысты.

Тарихи деректер құрылыс компаниясының өмір бойы өткен жобалардың құны мен уақытын есептеу туралы мәліметтерді жинау барысында жиналады және әртүрлі жүйелердің (ERP, PMIS, BPM, EPM және т.б.) деректер базасына енгізіледі.

Сапалы тарихи деректердің болуы құрылыс ұйымының негізгі бәсекелестік артықшылығы болып табылады, бұл оның өміршеңдігіне тікелей әсер етеді.

Құрылыс және инженерлік компанияларда смета және калькуляция бөлімдері жобалық есептеулер туралы тарихи деректерді жинау, сақтау және жаңарту үшін құрылады. Олардың негізгі функциясы — компанияның тәжірибесін жинақтау және жүйелеу, бұл уақыт өте келе жаңа жобалардың көлемі, мерзімі және құны бойынша бағалаудың дәлдігін арттыруға мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл өткен жобалардың тәжірибесі мен нәтижелеріне сүйене отырып, болашақ есептеулердегі қателіктерді минимизациялауға көмектеседі.

Жобалардың сметалық құнын есептеу әдістері

Калькуляция мамандарының жұмысында әртүрлі бағалау әдістері қолданылады, олардың әрқайсысы нақты деректер түріне, ақпараттың қолжетімділігіне және жобаның егжей-тегжейлілігіне бағытталған. Ең кең таралғандары мыналарды қамтиды:

- Ресурс әдісі: жобаның сметалық құнын барлық қажетті ресурстарды, мысалы, материалдар, жабдықтар және еңбек, егжей-тегжейлі талдау негізінде бағалау. Бұл әдіс әрбір тапсырманы орындау үшін қажетті барлық тапсырмалар мен ресурстардың тізімін талап етеді, содан кейін олардың құнын есептеу. Бұл әдіс жоғары дәлдікпен ерекшеленеді және сметаларды құру кезінде кеңінен қолданылады.
- Параметрлік әдіс: жобаның параметрлері негізінде құнын бағалау үшін статистикалық модельдерді пайдаланады. Бұл құрылыс алаңының немесе жұмыс көлемінің бірлік құнын талдауды және осы құндарды жобаның нақты жағдайларына бейімдеуді қамтуы мүмкін. Әдіс, егжей-тегжейлі ақпарат әлі қолжетімді болмаған ерте кезеңдерде әсіресе тиімді.
- Бірлік көрсеткіштер әдісі (бірлік құн әдісі): жобаның сметалық құнын өлшем бірлігі (мысалы, шаршы метр немесе текше метр) бойынша есептейді. Бұл әртүрлі жобалардың немесе олардың бөліктерінің құнын жылдам және ыңғайлы салыстыру мен талдауды қамтамасыз етеді.
- Сараптамалық бағалаулар (Дельфи әдісі): сарапшылардың пікірлеріне негізделген, олар өз тәжірибесі мен білімдерін жобаның құнын бағалау үшін пайдаланады. Бұл тәсіл нақты ба-стапқы деректер болмаған кезде немесе жоба бірегей болғанда пайдалы.

Айта кету керек, параметрлік әдіс пен сараптамалық бағалаулар машиналық оқыту модельдеріне бейімделуі мүмкін. Бұл оқыту деректер жиынтығына негізделген жобаның құны мен мерзімдерін автоматты түрде болжауға мүмкіндік береді. Мұндай модельдердің қолдану мысалдары «Машиналық оқытуды пайдалану арқылы жобаның құны мен мерзімдерін анықтау» тарауында толығырақ қарастырылады (Рис. 9.35).-

Дегенмен, әлемдік тәжірибеде ең танымал және кеңінен қолданылатын әдіс ресурс әдісі болып қала береді. Бұл тек сметалық құнын дәл бағалауды қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар құрылыс алаңындағы жеке процестердің және бүкіл жобаның ұзақтығын есептеуге мүмкіндік береді (толығырақ «Құрылыс графиктері және 4D-жобаның деректері» тарауында).

Құрылыс саласындағы сметалар мен есептеулерді ресурс әдісімен жасау

Ресурсқа негізделген шығындарды есептеу — бұл басқарушылық есептің әдісі, мұнда жобаның құны барлық пайдаланылған ресурстардың тікелей есебіне негізделеді. Құрылыс саласында бұл тәсіл барлық материалдық, еңбек және техникалық ресурстарды, жұмыстарды орындау үшін қажеттілерді егжей-тегжейлі талдау мен бағалауды талап етеді.

Ресурс әдісі бюджет жоспарлауда жоғары мөлшерде ашықтық пен дәлдікті қамтамасыз етеді, себебі смета құрастырылған сәттегі ресурстардың нақты бағаларына бағытталған. Бұл, әсіресе, экономикалық жағдайдың тұрақсыздығы кезінде, бағалардың ауытқулары жобаның жалпы құнына елеулі әсер етуі мүмкін болғанда маңызды.

Келесі тарауларда ресурс әдісі бойынша калькуляция процесін егжей-тегжейлі қарастырамыз.

Құрылыс саласындағы принциптерін жақсы түсіну үшін мейрамханадағы кешкі ас құнының есебімен аналогия жүргіземіз. Мейрамхана менеджері кешкі жоспарлағанда, қажетті өнімдердің тізімін құрастырады, әр тағамның дайындалу уақытына назар аударады, содан кейін шығындарды қонақтар санына көбейтеді. Құрылыс саласында процесс ұқсас: жобаның әр элементі (объектілері) үшін постатейлі сметалар қалыптастырылады, ал жобаның жалпы құны барлық шығындардың қосындысымен анықталады - категориялар бойынша қорытынды сметада.

Ресурсқа негізделген тәсілдің негізгі және бастапқы кезеңі компанияның бастапқы деректер базасын қалыптастыру болып табылады. Калькуляцияның бірінші кезеңінде компанияның құрылыс жобалары аясында бар барлық заттар, материалдар, жұмыстар мен ресурстардың құрылымдық тізімі жасалады - қоймадағы шегеден бастап, адамдардың біліктілігі мен сағаттық ставкаларына дейін. Бұл ақпарат «Құрылыс ресурстары мен материалдарының деректер базасы» деп аталатын біртұтас жүйеге енгізіледі — атаулары, сипаттамалары, өлшем бірліктері мен ағымдағы бағалары туралы мәліметтерді қамтитын кестелік реестр. Дәл осы база барлық кейінгі ресурстарды есептеулер үшін — шығындар мен жұмыстардың мерзімдері бойынша негізгі ақпарат көзі болып табылады.

Құрылыс ресурстарының деректер базасы: құрылыс материалдары мен жұмыстар каталогы

Ресурстар мен материалдардың деректер базасы — құрылыс жобасында пайдаланылуы мүмкін әр элемент туралы егжей-тегжейлі ақпаратты қамтиды — тауар, өнім, материал немесе қызмет, оның атауы, сипаттамасы, өлшем бірлігі және бірлік құны, құрылымдық түрде бекітілген. Бұл кестеде жобаларда қолданылатын әртүрлі отын мен материалдардан бастап, әртүрлі категориялар бойынша сағаттық ақысы бар мамандардың егжей-тегжейлі тізімдеріне дейін барлығы табылуы мүмкін.

Database of resources	
 1st grade potatoes 1 kg \$2,99	 Sand lime bricks 1 pcs \$1
 Black Angus marble beef 1 kg \$26,99	 JCB 3CX backhoe loader 1 h \$150
 Broccoli 1 pcs \$1,99	 Laborer of the 1st category 1 h \$30

Рис. 5.12 Ресурстар кестесі — материал мен қызметті сипаттайтын, бірлік құнын көрсететін ингредиенттер тізімі.

Ресурстар базасы интернет-дүкеннің тауарлар каталогына ұқсас, мұнда әр тауардың өз атрибуттарының егжей-тегжейлі сипаттамасы бар. Бұл сметашыларға нақты құрылыс процестерінің калькуляциясын есептеу үшін қажетті ресурстарды (интернет-дүкенге тауарларды қосу кезінде) таңдауын жеңілдетеді.

Ресурстар базасын мейрамхананың аспаздық кітабындағы барлық ингредиенттердің тізімі ретінде де қарастыруға болады. Әр құрылыс материалы, жабдық және қызмет рецепттерде қолданылатын ингредиенттерге ұқсас. Ресурстар базасы — құрылыс материалдары мен қызметтердің егжей-тегжейлі тізімі, олардың бірлік құны: дана, метр, сағат, литр және т. б.

Жаңа элементтерді "Құрылыс ресурстарының базасы" кестесіне екі жолмен қосуға болады - қолмен (Рис. 5.13) немесе компанияның қорларды басқару жүйелерімен немесе жеткізушілердің деректер базаларымен интеграциялау арқылы автоматты түрде.

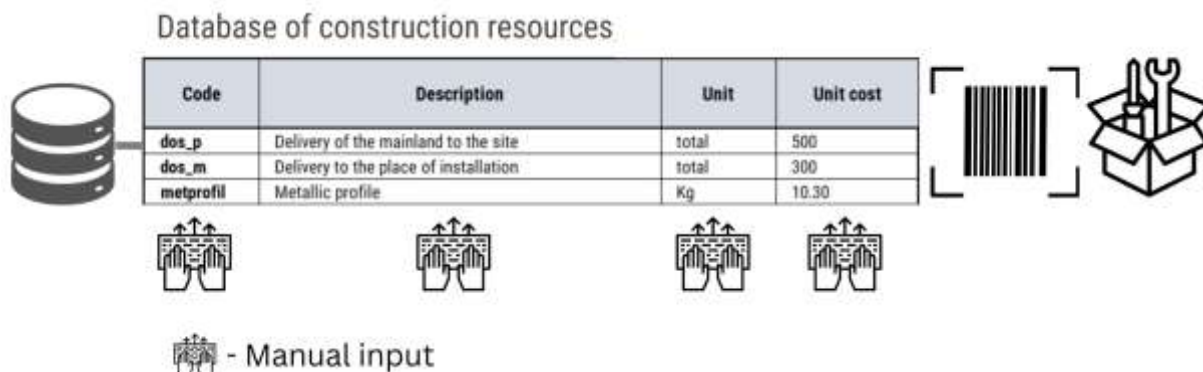

Рис. 5.13 Ресурстар базасы қолмен толтырылады немесе басқа деректер базаларынан автоматты түрде деректерді қабылдайды.

Орташа көлемдегі типтік құрылыс компаниясы құрылыс жобаларында пайдалануға болатын мыңдаған, кейде он мыңдаған элементтерді қамтитын деректер базасын пайдаланады. Бұл деректер кейіннен автоматты түрде келісімшарттар мен жобалық құжаттамада жұмыстар мен процестердің құрамын дәл сипаттау үшін қолданылады.

Нарықтық жағдайлардың, мысалы, инфляцияның өзгеруіне ілесу үшін, ресурстар базасындағы әр өнімнің (тауар немесе қызмет) "бірлік құны" атрибуты тұрақты түрде қолмен немесе басқа жүйелерден немесе онлайн платформалардан өзекті бағаларды автоматты түрде жүктеу арқылы жаңартылып отырады (Рис. 5.13).

Ресурс бірлігінің құнын жаңарту ай сайын, тоқсан сайын немесе жыл сайын жүзеге асырылуы мүмкін - бұл ресурс сипатына, инфляцияға және сыртқы экономикалық климатқа байланысты. Мұндай жаңарту есептеулер мен бағалаулардың дәлдігін сақтау үшін қажет, себебі осы базалық элементтер сметашылардың жұмысын бастау нүктесі болып табылады. Актуралды деректер негізінде сметалар, бюджеттер және нарықтың нақты жағдайларын көрсететін графиктер қалыптасады, бұл кейінгі жобалық есептеулердегі қателіктердің тәуекелдерін азайтады.

Ресурс базасына негізделген жұмыстардың құнын есептеу және сметаларды жасау

"Құрылыс ресурстарының базасын" (Рис. 5.13) минималды бірліктермен толтырғаннан кейін, әр процесс немесе құрылыс алаңындағы жұмыс үшін белгілі бір өлшем бірліктері бойынша калькуляцияларды жасауға кірісуге болады: мысалы, бір текше метр бетон, бір шаршы метр гипсокартон қабырғасы, бір метр бордюр немесе бір терезені орнату.

Мысалы, 1 м² (Рис. 5.14) кірпіш қабырғаны тұрғызу үшін, алдыңғы жобалардың тәжірибесіне сүйене отырып, шамамен 65 кірпіш (сущность "Силикатный кирпич") қажет, әрқайсысының құны \$1 (атрибут "Штука құны"), бұл жалпы \$65 құрайды. Сонымен қатар, кірпіштерді жұмыс аймағына жақын орналастыру үшін 10 минут бойы құрылыс техникасы (сущность "Погрузчик JCB 3CX") қажет. Техниканың жалға алу құны сағатына 150 доллар, 6 минут пайдалану шамамен 15 доллар тұрады. Бұдан басқа, кірпішті төсеу үшін мердігердің 2 сағаттық жұмысы қажет, оның сағаттық ставкасы 30 доллар, жалпы сома - 60 доллар.

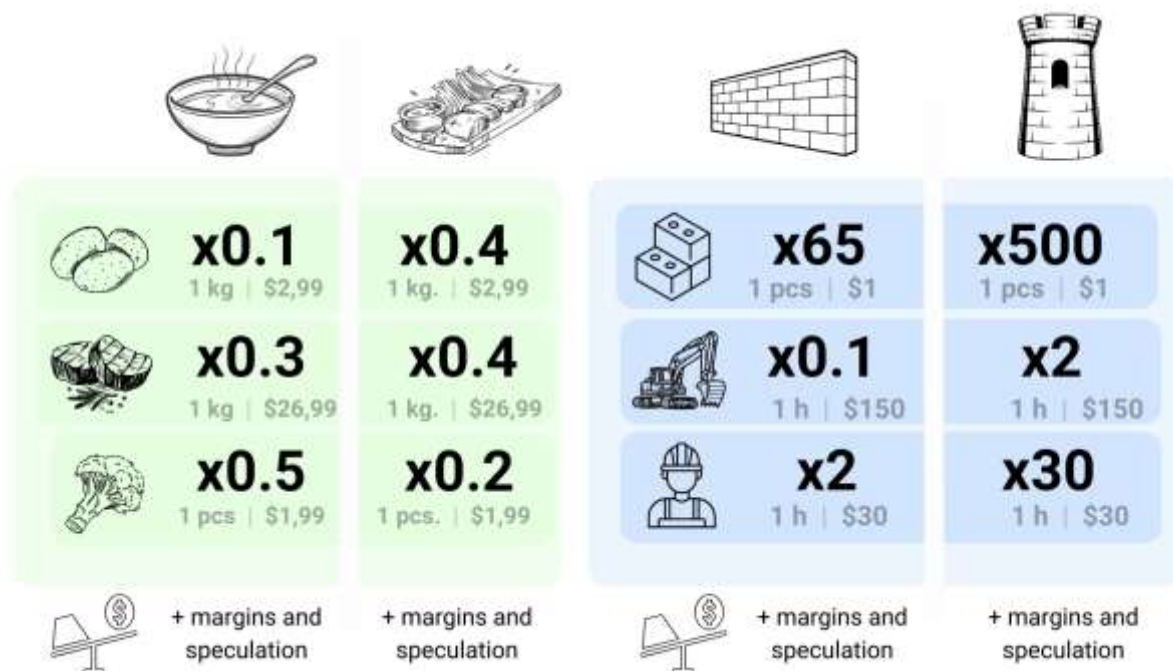

Рис. 5.14 Шығындарды есептеу құрылыс жұмыстарын және процестерді орындау үшін қажетті құрылыс материалдары мен қызметтердің егжей-тегжейлі тізімін қамтиды.

Калькуляция құрамдары (осылайша "рецепттер" деп аталатын) компанияның бірдей жұмыстарды орындау барысында жинақтаған тарихи тәжірибесіне негізделеді. Бұл практикалық тәжірибе, әдетте, құрылыс алаңынан алынған кері байланыс арқылы жинақталады. Атап айтқанда, прораб құрылыс алаңында тікелей ақпарат жинайды, нақты еңбек шығындарын, материалдардың жұмсауын және технологиялық операцияларды орындау ерекшеліктерін тіркейді. Кейін, сметалық бөліммен ынтымақтастықта, бұл ақпарат итерациялық түрде өңделеді: процестердің сипаттамасы

нақтыланады, ресурстардың құрамы түзетіледі, ал калькуляциялар соңғы жобалардың нақты деректерімен жаңартылады.

Рецептте тағамды дайындау үшін қажетті ингредиенттер мен олардың мөлшері сипатталатын болса, сметалық ведомствода нақты жұмыс немесе процесс үшін қажетті барлық құрылыс материалдары, ресурстар мен қызметтердің егжей-тегжейлі тізімі беріледі.

Тұрақты орындалатын жұмыстар жұмысшыларға, бригадирлерге және сметашыларға ресурстардың қажетті мөлшерін: материалдар, отын, жұмыс уақыты және басқа параметрлерді, жұмыс бірлігін орындау үшін қажет (Рис. 5.15) анықтауға мүмкіндік береді. Бұл деректер сметалық жүйелерге кесте түрінде енгізіледі, мұнда әрбір тапсырма мен операция ресурстық базаның минималды элементтері арқылы сипатталады (тұрақты жаңартылатын бағалармен), бұл есептеулердің дәлдігін қамтамасыз етеді.

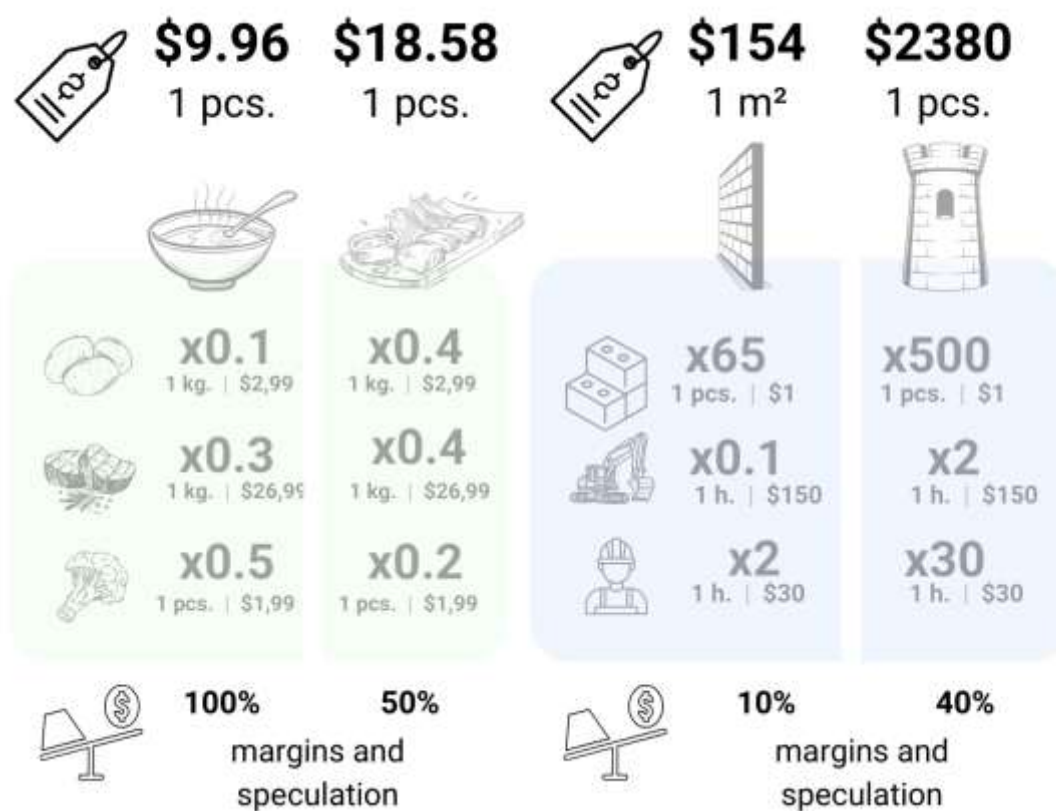

Рис. 5.15 Әрбір жұмыс үшін бірлік бағалар жиналады, мұнда көлем атрибуты оның санына көбейтіледі және пайда пайызын қосады.

Әрбір процесс немесе жұмыс (калькуляция объектісі) жалпы құнын алу үшін, құн атрибуты оның санына және коэффициенттерге көбейтіледі. Коэффициенттер әртүрлі факторларды, мысалы, жұмыстың күрделілігін, аймақтық ерекшеліктерді, инфляция деңгейін, әлеуетті тәуекелдерді (күтілетін жанама шығындар пайызы) немесе спекуляцияларды (қосымша пайда коэффициенті)

ескере алады.

Сметашы, аналитик ретінде, прорабтың тәжірибесі мен ұсыныстарын стандартты сметаларға айналдырады, құрылыс процестерін ресурстық элементтер арқылы кесте түрінде сипаттайды. Негізінде, сметашының міндеті - құрылыс алаңынан келіп түскен ақпаратты параметрлер мен коэффициенттер арқылы жинақтап, құрылымдау.

Осылайша, жұмыс бірлігінің (мысалы, шаршы немесе куб метр, немесе бір құрылғыны монтаждау) соңғы құны тек материалдар мен еңбекке тікелей шығындарды ғана емес, сонымен қатар компанияның үстеме шығындарын, жанама шығындарды, сақтандыруды және басқа факторларды (Рис. 5.16) қамтиды.

Бізге (рецепттер) калькуляцияларда бағалардың өзектілігі туралы алаңдаудың қажеті жоқ, себебі нақты бағалар әрқашан "ресурстар базасында" (ингредиенттер кестесінде) көрсетіледі. Калькуляция деңгейінде кестеге автоматты түрде (мысалы, элемент коды немесе оның бірегей идентификаторы бойынша) ресурстар базасынан деректер жүктеледі, олар сипаттаманы және бірлік үшін ағымдағы құнын жүктейді, олар өз кезегінде құрылыс материалдарының онлайн платформаларынан немесе интернет-дүкендерінен автоматты түрде жүктелуі мүмкін. Сметашыға жұмыс немесе процесті "ресурстар саны" атрибуты мен қосымша факторлар арқылы сипаттау ғана қалады.

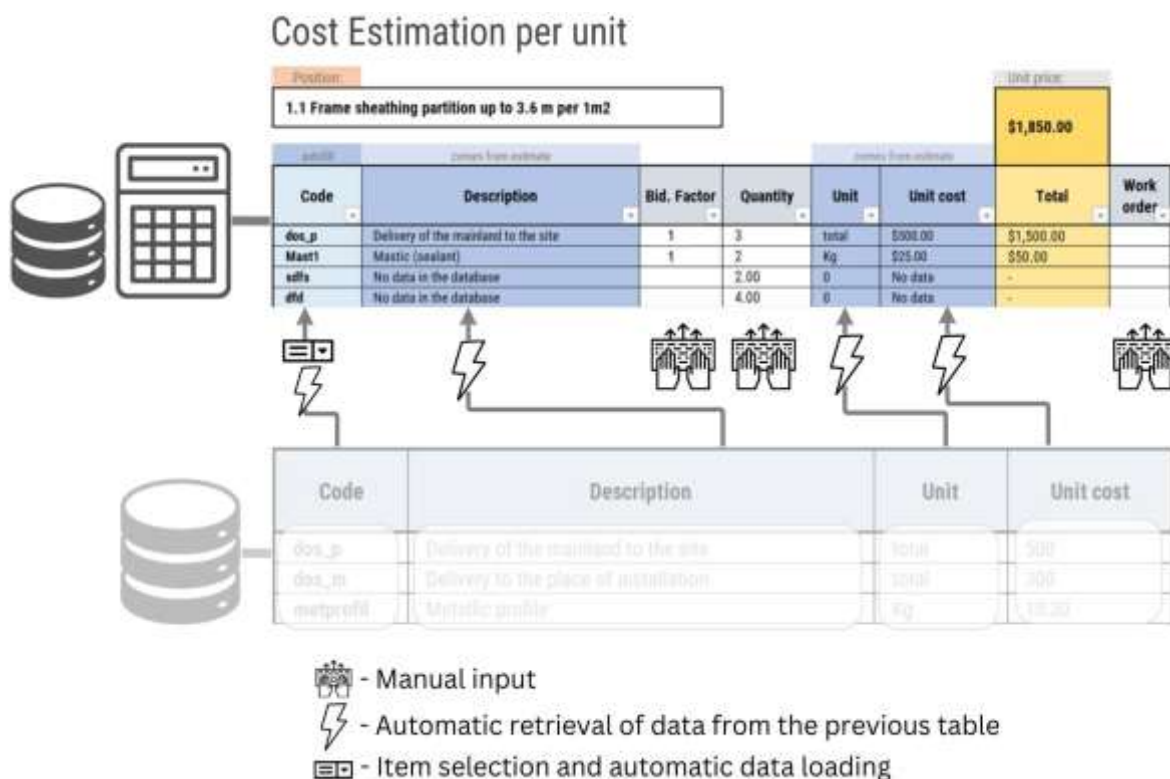

Рис. 5.16 Жұмыстың бірлік құнын есептеу кезеңінде тек қажетті ресурстардың саны атрибуттары толтырылады, қалғанының бәрі автоматты түрде ресурстар базасынан жүктеледі.

Жұмыс құнының калькуляциялары стандартты жобалардың шаблондық кестелері түрінде сақталады, олар құрылыс ресурстары мен материалдарының деректер базасымен тікелей байланысты. Бұл шаблондар қайталанатын жұмыстарды орындаудың стандартталған рецептері болып табылады, болашақ жобалар үшін есептеулерде компанияның барлық деңгейінде біркелкілікті қамтамасыз етеді.

Деректер базасындағы кез келген ресурстың құны өзгерген жағдайда (Рис. 5.13) — бұл қолмен немесе нарықтық бағаларды жүктеу арқылы автоматты түрде (мысалы, инфляция жағдайында) — жаңартулар дереу барлық байланысты калькуляцияларда көрініс табады (Рис. 5.16). Бұл ресурстық базада тек өзгерістер енгізу жеткілікті екенін білдіреді, ал калькуляция мен смета шаблондары ұзақ уақыт бойы өзгеріссіз қалады. Мұндай тәсіл кез келген баға өзгерістерінде есептеулердің тұрақтылығы мен қайталанғыштығын қамтамасыз етеді, олар тек салыстырмалы түрде қарапайым ресурстық кестеде (Рис. 5.13) ескеріледі.—

Әр жаңа жоба үшін стандартты калькуляция шаблондарының көшірмесі жасалады, бұл өзгерістер енгізуге және қызмет түрлерін арнайы талаптарға сәйкес түзетуге мүмкіндік береді, компанияда қабылданған түпнұсқа шаблонды өзгертпей. Мұндай тәсіл есептеулерді бейімдеуде икемділікті қамтамасыз етеді: құрылыс алаңының ерекшеліктерін, тапсырыс берушінің тілектерін, тәуекел немесе рентабельділік коэффициенттерін ескере отырып, және мұның бәрі компания стандарттарын бұзбай. Бұл компанияға пайда максимизациясы, тапсырыс берушілердің талаптарын қанағаттандыру және бәсекеге қабілеттілігін сақтау арасында тепе-теңдік табуға көмектеседі.

Кейбір елдерде осындай калькуляция шаблондары онжылдықтар бойы жинақталып, ұлттық деңгейде стандартталады және құрылыс жұмыстарының құнын есептеу жүйесінің мемлекеттік стандарттарының бір бөлігіне айналады (Рис. 5.17).

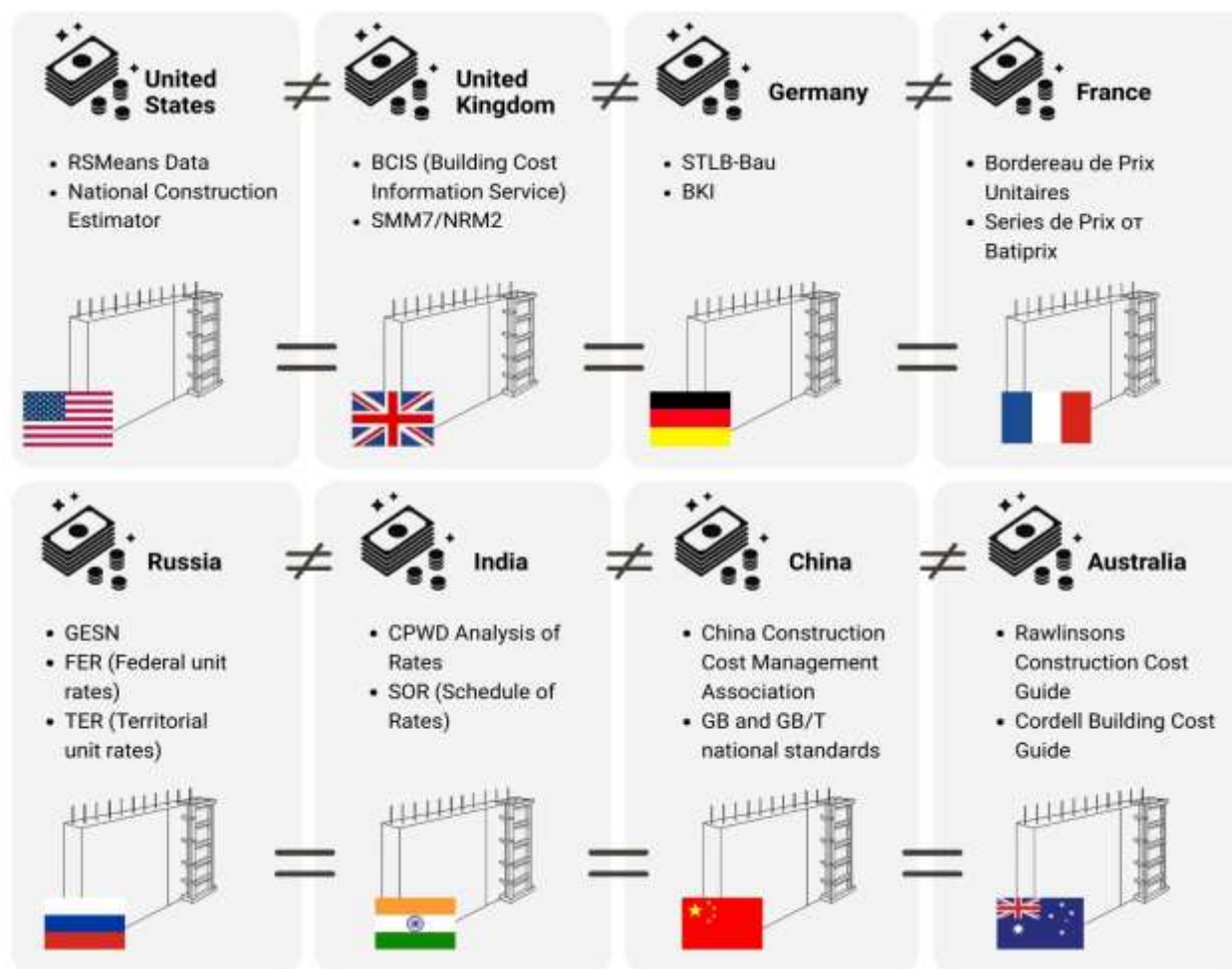

Рис. 5.17 Әлемнің әртүрлі елдерінде бірдей элементтің калькуляциялары үшін өздерінің калькуляция ережелері, құрылыс жұмыстары үшін рецептілер мен нормативтер жинақтары бар.

Мұндай стандартталған сметалық ресурс базалары (Рис. 5.17) мемлекеттік қаржыландырумен жүзеге асырылатын жобаларда нарықтың барлық қатысушылары тарапынан міндетті түрде қолданылуы тиіс. Мұндай стандарттау тапсырыс берушіге бағалардың қалыптасуында, келісімшарттық міндеттемелерде ашықтық, салыстырмалылық және әділдікті қамтамасыз етеді.

Жобаның жалпы құнын есептеу: сметалардан бюджетке дейін

Мемлекеттік және салалық сметалық нормативтер әртүрлі елдердің құрылыс практикасында әртүрлі рөл атқарады. Кейбір мемлекеттер бірдей нормативтерді қатаң сақтауды міндеттесе, дамыған экономикалардың көпшілігі икемді тәсілді қабылдайды. Нарықтық экономикасы бар елдерде мемлекеттік құрылыс нормативтері әдетте тек бастапқы нүкте ретінде қызмет етеді. Құрылыс компаниялары бұл стандарттарды өз операциялық модельдеріне бейімдейді немесе оларды толық қайта өңдейді, өздерінің қызмет ерекшеліктерін ескеретін коэффициенттермен толықтырады. Бұл түзетулер корпоративтік тәжірибені, ресурстарды басқарудың тиімділігін және көбінесе

компанияның спекулятивті пайдасын ескеретін факторларды көрсетеді.

Нәтижесінде бәсекелестік деңгейі, нарықтық сұраныс, мақсатты маржиналдылық және тіпті нақты тапсырыс берушілермен қарым-қатынастар стандартты нормалардан елеулі ауытқуларға әкелуі мүмкін. Бұл практика нарықтың икемділігін қамтамасыз етеді, бірақ сонымен бірге әртүрлі мердігерлердің ұсыныстарын ашық салыстыруды қиындатады, құрылыс саласында калькуляция кезеңінде спекулятивті баға белгілеу элементін енгізеді.

Жекелеген жұмыс түрлері мен процестер үшін есептеу шаблондары дайындалғаннан кейін — немесе, жиі кездесетіндей, мемлекеттік сметалардан (Рис. 5.17) көшірілген, нақты компанияның «ерекшеліктерін» көрсететін коэффициенттермен толықтырылған — соңғы кезеңде әр позицияның құнын жаңа жобадағы жұмыс көлеміне немесе процестерге сәйкес көбейту ғана қалады.

Жаңа құрылыс жобасының жалпы құнын есептеу кезінде негізгі кезең барлық калькуляция баптары бойынша шығындарды жинақтау болып табылады, оларды жобадағы осы позициялардың көлеміне көбейту.

Жобаның жалпы құнын қалыптастыру үшін, біздің қарапайым мысалымызда, біз бір шаршы метр қабырғаның құрылыс құнын есептеуден бастаймыз және оның есептеу құнын (мысалы, "1 м² стандартты қабырғалық элементтерді орнату" жұмысы) жобадағы қабырғалардың жалпы шаршы метрімен (мысалы, CAD жобасындағы немесе прорабтың есептеулеріндегі "Аудан" немесе "Саны" атрибуты) көбейтеміз.

Сол сияқты, жобаның барлық элементтері үшін құнды есептейміз (Рис. 5.18): жұмыс бірлігінің құнын алып, оны осы жобадағы нақты элементтің немесе оның тобының көлеміне көбейтеміз. Сметашы тек жобадағы осы элементтердің, жұмыстардың немесе процестердің көлемін немесе санын енгізуі керек. Бұл құрылыс сметасын автоматты түрде қалыптастыруға мүмкіндік береді.

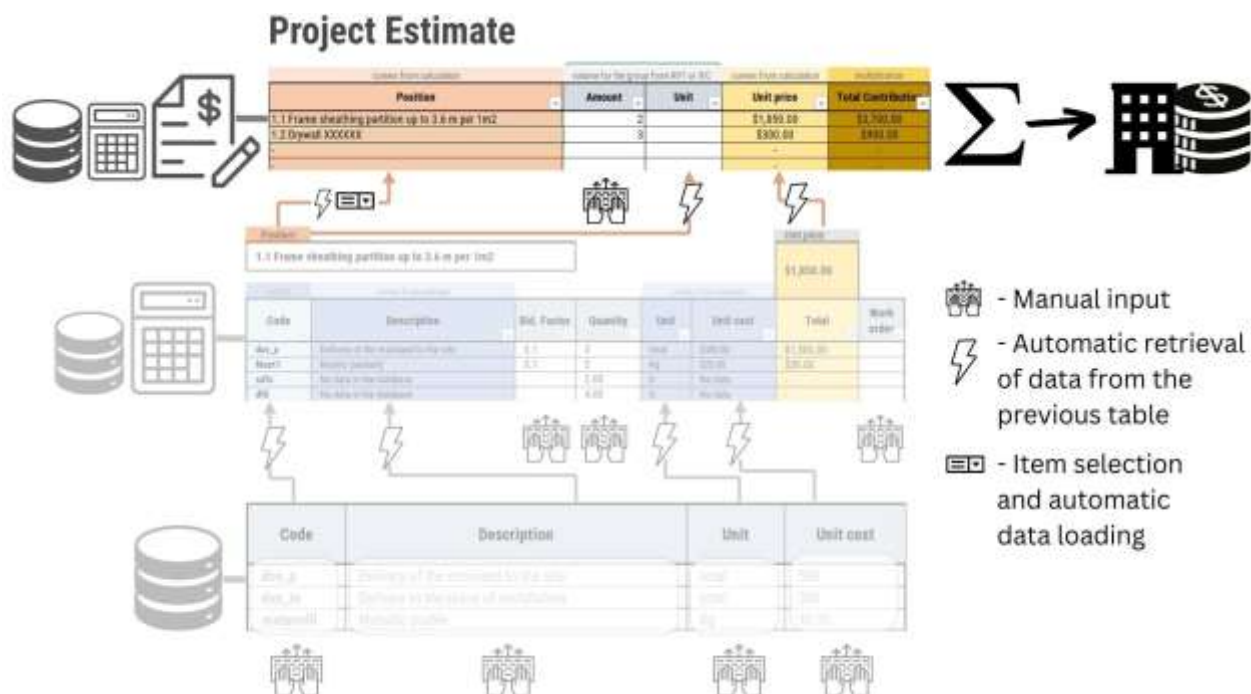

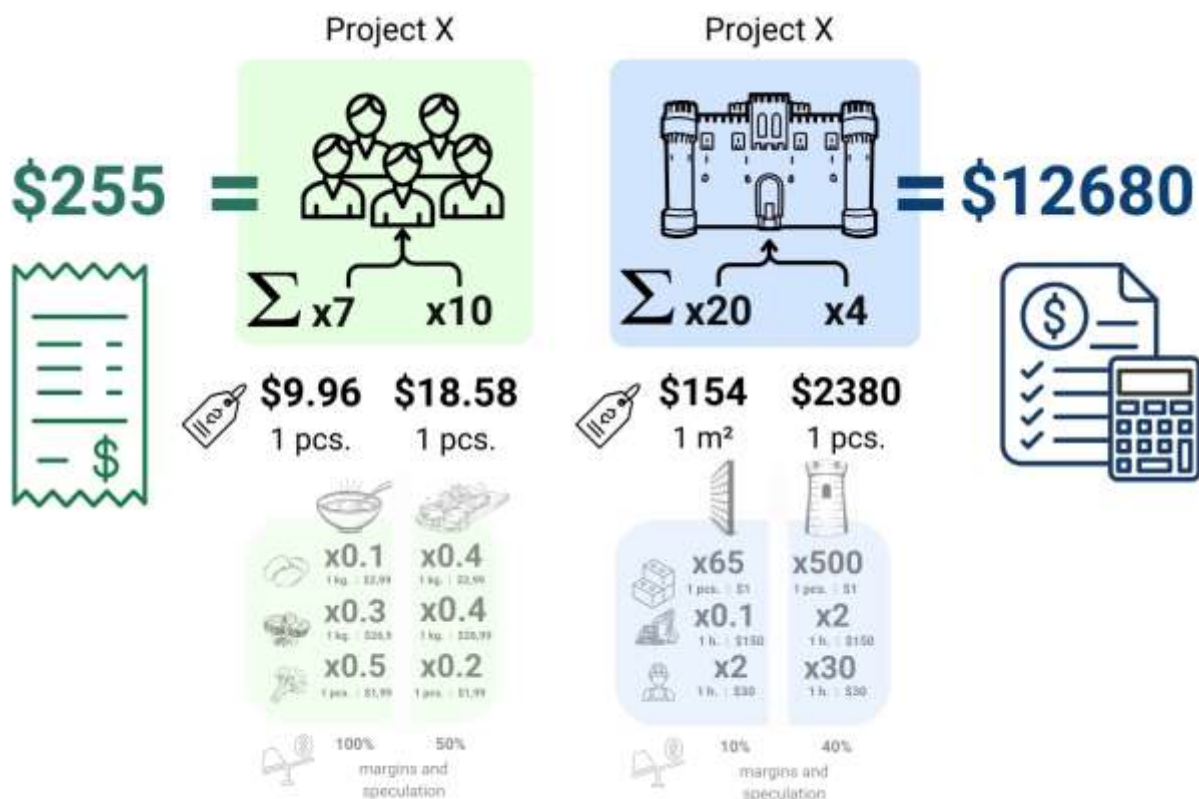
Рис. 5.18 Смета жасау кезеңінде біз тек жұмыс көлемін енгіземіз.

Калькуляциямен бірдей, осы деңгейде біз автоматты түрде дайын есептелген позицияларды (калькуляция шаблонынан немесе жаңа, шаблоннан көшірілген және өңделген) жүктейміз, олар автоматты түрде жұмыс бірлігінің ағымдағы құнын алып келеді (ресурстар базасынан автоматты түрде жаңартылып отырады (Рис. 5.18 төменгі кесте)). Сондықтан ресурстық база немесе калькуляциялық кестелердегі деректер өзгерген жағдайда – сметадағы деректер автоматты түрде ағымдағы күнге жаңартылады, калькуляцияларды немесе сметаны өзгерту қажеттілігі жоқ.

Ресторан контекстінде іс-шараның соңғы құны дәл осылай есептеледі және барлық кешкі ас құнына тең, мұнда әр тағамның құны, қонақтар санына көбейтіліп, жалпы шот құнына қосылады (Рис. 5.19). Және құрылыс саласындағыдай, ресторандағы тағам дайындау рецептері онжылдықтар бойы өзгермеуі мүмкін. Ингредиенттердің бағасы әр сағат сайын өзгеруі мүмкін.

Ресторан иесі әр тағамның құнын порция мен адамдар санына көбейтіп, іс-шараның жалпы құнын анықтағандай, смета менеджері жобаның барлық компоненттерінің құнын жинақтап, құрылыс сметасын алуға тырысады.

Осылайша, жобадағы әрбір жұмыстың соңғы құны анықталады (Сурет 5.19), ол осы жұмыспен байланысты объектінің атрибутивті көлеміне көбейтілгенде - жұмыс топтарының құнын береді, одан кейін бүкіл жобаның соңғы құны алынады.

Сурет 5.19 Соңғы смета әр элементтің жұмыс құны атрибутын оның көлемі атрибутына қосу арқылы есептеледі.

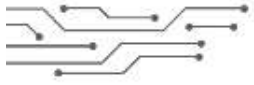
Жобаның соңғы құны (Сурет 5.18) жобаның қаржылық көрінісін білдіреді, бұл тапсырыс берушілерге, инвесторларға немесе қаржы ұйымдарына жобаны жүзеге асыру үшін қажетті жалпы бюджет пен қаржылық ресурстарды кез келген күні, ағымдағы бағаларды ескере отырып, түсінуге мүмкіндік береді.

Егер ресурстық базаларды, есептеулер мен сметаларды (процестер рецептілері) құру процестері он мыңдаған жылдар бойы жетілдіріліп, жартылай автоматтандырылған болса және мемлекеттік деңгейде жазылған болса, соңғы сметаның соңғы кезеңі үшін көлем мен элементтердің санын автоматты түрде алу бүгінгі күні жобаның құндық және уақыттық атрибуттарын есептеу процестеріндегі, сондай-ақ жобаның жалпы бюджетінде тар орын болып қала береді.

Мыңдаған жылдар бойы көлемдерді есептеудің дәстүрлі әдісі плоские сызбалар арқылы көлемдік және сандық сипаттамаларды қолмен өлшеу әдістері болды. Цифрлық дәуірдің басталуымен компаниялар көлемдер мен сан туралы ақпаратты CAD модельдерінде бар геометриялық деректерден автоматты түрде алуға болатынын анықтады, бұл мыңжылдықтар бойы сандық деректерді алу әдістеріне революция жасады.

Заманауи процестерді бағалау және сметалық іс-әрекеттер CAD дерекқорларынан көлемдік және

сандық атрибуттарды автоматты түрде алу мүмкіндігін қарастырады, оларды есептеу процесіне жүктеп, жобалау кезеңінің кез келген сатысында жобалар топтарының ағымдағы көлемдерін алуға мүмкіндік береді.

ТАРАУ 5.2. КӨЛЕМДІ АЛУ ЖӘНЕ СМЕТАЛАР МЕН КҮНТІЗБЕ ЖОСПАРЛАРЫН АВТОМАТТАНДЫРУ

3D-ден 4D және 5D-ге өту: көлемдік және сандық параметрлерді пайдалану

Ресурстар арқылы сипатталған процестермен калькуляция кестелері қолда бар болғанда (Сурет 5.18), келесі қадам көлем немесе сан параметрлерін автоматты түрде алу болып табылады, олар есептеулер мен соңғы сметаны құру үшін қажет.

Жобаның көлемдік сипаттамалары - мысалы, қабырғалар немесе жабындар - CAD дерекқорларынан автоматты түрде алынуы мүмкін. CAD бағдарламаларында жасалған параметрлік объектілер геометриялық ядро құралдары арқылы ұзындық, ені, ауданы, көлем және басқа параметрлердің сандық мәндеріне түрлендіріледі. 3D геометрия негізінде көлемдерді алу процесі келесі, алтыншы бөлімде (Сурет 6.33) CAD (BIM) бойынша жұмысқа арналған бөлімде қарастырылады. Көлемдерден басқа, бір типті элементтердің саны да CAD моделінің дерекқорынан объектілерді категориялар мен қасиеттер бойынша сүзу және топтастыру арқылы алынуы мүмкін. Бұл параметрлер, топтастыруды жүргізуге мүмкіндік беретін, ресурс калькуляциялары арқылы элементтерді есептеулермен, соңғы сметамен және жобаның бюджетімен байланыстырудың негізі болып табылады.

Осылайша, 3D (CAD) моделінен алынған деректер моделі 4D және 5D деп аталатын жаңа параметрлер қабаттарымен толықтырылады. 4D (уақыт) және 5D (құн) атрибуттарының жаңа қабаттарында 3D геометриялық деректері көлемдік атрибуттардың мәндерін алу үшін дереккөз ретінде пайдаланылады.

- 4D — құрылыс операцияларының орындалу ұзақтығы туралы мәліметтерді 3D элементтерінің параметрлеріне қосатын ақпараттық қабат. Бұл деректер жұмыс кестелерін жоспарлау және жобаның іске асырылу мерзімдерін басқару үшін қажет.
- 5D — деректер моделінің келесі деңгейі, мұнда элементтер құндық сипаттамалармен толықтырылады. Осылайша, геометриялық ақпаратқа қаржылық аспект қосылады: материалдардың, жұмыстардың және жабдықтардың құны, бұл бюджет есептеулерін жүргізуге, рентабельділікті талдауға және құрылыс процесінде шығындарды басқаруға мүмкіндік береді.

Құн туралы деректер және 3D, 4D және 5D атрибутивтік қасиеттердің жобаның объектілер тобына қатысты сипаттамалары модульдік ERP, PIMS жүйелерінде (немесе Excel-ұқсас құралдарда) калькуляцияларға ұқсас сипатталады және жекелеген топтардың, сондай-ақ жобаның жалпы бюджетінің құнын автоматты түрде есептеу үшін пайдаланылады.

5D атрибуттары және CAD-тан атрибуттардың көлемдерін алу

Құрылыс жобасының соңғы сметасын дайындау кезінде, біз алдыңғы тарауларда қарастырған (Рис. 5.18), жобаның әр категориясының элементтері үшін көлем атрибуттары не қолмен жиналады, не CAD бағдарламалары ұсынған көлем атрибуттарының спецификацияларынан алынады.-

Дәстүрлі қолмен көлемдерді есептеу әдісі, құрылыс бригадирі мен сметашы мыңдаған жылдар бойы қағазда сызықтар түрінде ұсынылған сызбаларды, соңғы 30 жылда – PDF (PLT) немесе DWG цифрлық форматтарында талдайтынын білдіреді. Олар кәсіби тәжірибеге сүйене отырып, жұмыстар мен қажетті материалдардың көлемдерін өлшейді, көбінесе сызғыш пен транспортирді пайдалана отырып. Бұл әдіс елеулі күш-жігер мен уақытты талап етеді, сондай-ақ егжей-тегжейлерге ерекше назар аударуды қажет етеді.

Мұндай әдіспен жұмыстардың көлемін анықтау жобаның ауқымына байланысты бірнеше күннен бірнеше айға дейін уақыт алуы мүмкін. Сонымен қатар, барлық өлшемдер мен есептеулер қолмен орындалғандықтан, адам қателігі қаупі бар, бұл деректердің дәлсіздігіне әкелуі мүмкін, бұл кейіннен жобаның уақыт пен құнды бағалауындағы қателіктерге әсер етеді, олар үшін компания жауапты болады.

CAD дерекқорларын пайдалануға негізделген заманауи әдістер көлемдерді есептеуді айтарлықтай жеңілдетеді. CAD модельдерінде элементтердің геометриясы көлем атрибуттарын қамтиды, олар автоматты түрде есептеліп (геометриялық ядро арқылы (Рис. 6.33)) және кесте түрінде ұсынылуы немесе экспортталуы мүмкін.-

Мұндай сценарийде сметалық бөлім CAD жобалаушысынан жобаның элементтерінің сандық және көлемдік сипаттамалары туралы деректерді сұрайды. Бұл деректер кесте түрінде экспортталады немесе калькуляциялық базаларға тікелей интеграцияланады – бұл Excel, ERP немесе PMIS жүйелері болуы мүмкін. Мұндай процесс көбінесе ресми сұраудан емес, тапсырыс беруші (инициатор) мен архитектор мен сметашы арасындағы қысқа диалогтан басталады. Төменде күнделікті коммуникациядан автоматты есептеулер үшін құрылымдық кесте қалай қалыптасатынын көрсететін қарапайым мысал келтірілген (QTO):

- [illegible]

Элемент	Санат	Қабат
Перекрытие	OST_Floors	3
Колонна	OST_StructuralColumns	3
Лестничный марш	OST_Stairs	3

- Сметчиктің QTO ережелері бойынша жобалаушының CAD моделін автоматты топтастыру процесінен кейін және көлемдерді ресурс калькуляциясына автоматты түрде көбейту (Рис. 5.18) нәтижесінде тапсырысшыға жіберілетін келесі нәтижелер алынады:-

Элемент	Объём	Қабат	Баға бірлігіне	Жалпы құны
Перекрытие	420 м²	3	150 €/м²	63 000 €
Колонна	4 шт.	3	2450 €/шт.	9 800 €
Лестничный марш	2 шт.	3	4 300 €/шт.	8 600 €
ИТОҒЫ:	—	—	—	81 400 €

- Тапсырысшы – «Рахмет, көп, бірнеше бөлмені қысқарту керек». Және цикл бірнеше рет қайталаынады.

Мұндай сценарий келісімдер кезеңінде, тапсырысшының жедел кері байланыс күтетін кезеңінде бірнеше рет қайталануы мүмкін. Алайда, практикада мұндай процестер күндер немесе тіпті апталар бойы созылуы мүмкін. Бүгінгі таңда автоматты топтастыру және есептеу ережелерін енгізу арқасында, бұрын көп уақытты қажет ететін әрекеттер бірнеше минутқа қысқаруы тиіс. Топтастыру ережелері арқылы автоматтандырылған көлемдерді алу тек есептеулер мен сметаларды қалыптастыруды жеделдетіп қана қоймай, адам факторының минимизациясы арқасында қателіктер ықтималдығын төмендетіп, жобаның құнын бағалауда ашықтық пен дәлдікті қамтамасыз етеді.

Егер CAD жүйесінде 3D модельді жасаған кезде сметалық бөлімнің талаптары ескерілсе (бұл практикада әлі де сирек кездеседі), ал элементтердің атаулары, идентификаторлары және олардың классификациялық белгілері сметалық топтар мен сыныптардың құрылымымен сәйкес параметрлер ретінде берілсе, онда көлемдік атрибуттарды сметалық жүйелерге қосымша түрлендірусіз автоматты түрде беру мүмкін болады.

CAD-тан көлемдік атрибуттарды автоматты түрде спецификация кестелері түрінде алу, жеке жұмыстар мен жобаның жалпы құны туралы өзекті деректерді жедел алуға мүмкіндік береді (Рис. 5.21). Компания сметаны соңғы өзгерістерді ескере отырып, есептеу немесе калькуляциялық жүйе бары-

сында тек CAD файлын жобалық көлемдермен жаңартып, жылдам қайта есептей алады, бұл барлық кейінгі есептеулердің жоғары дәлдігі мен келісімділігін қамтамасыз етеді.

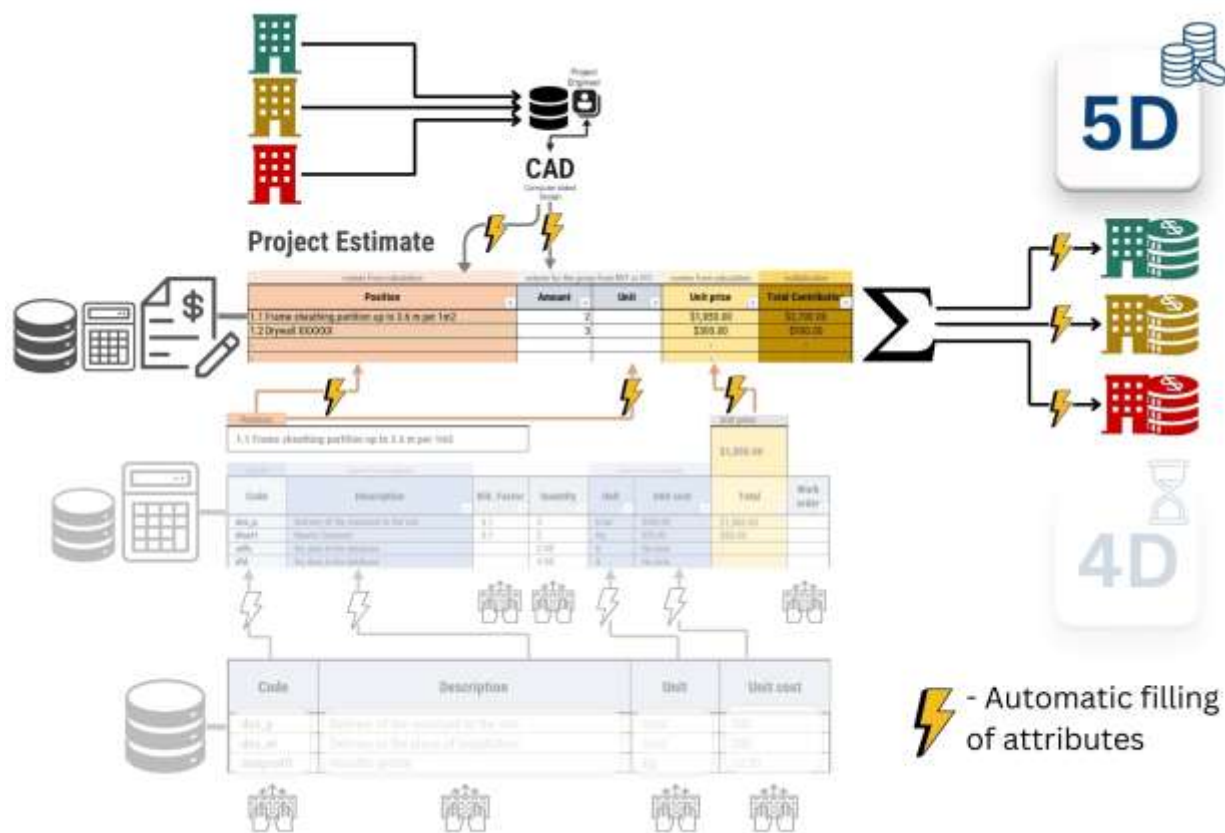

Рис. 5.21 CAD-тан кестелер немесе деректер базалары арқылы алынған көлемдік атрибуттар сметада автоматты түрде енгізіліп, жобаның жалпы құнын бірден есептеуге мүмкіндік береді.

Капиталдық жобалардың күрделілігі артып келе жатқан жағдайда, толық бюджет есептеу және жобалардың жалпы құнын талдау осындай сценарий бойынша (Рис. 5.21) негізделген шешімдер қабылдау үшін негізгі құралға айналады.-

Accenture-дің «Капиталдық жобалар арқылы үлкен құндылық жасау» (2024) зерттеуі бойынша, жетекші компаниялар тарихи ақпаратты пайдалана отырып, цифрлық бастамаларға деректерді талдауды белсенді түрде интеграциялауда. Зерттеу көрсеткендей, операторлар иелері нарықтық тенденцияларды болжау және жобалау басталмай тұрып коммерциялық өміршеңдікті бағалау үшін үлкен деректер аналитикасын қолдануда. Бұл, бар жобалар портфелінен деректер қоймаларын талдау арқылы жүзеге асырылады. Сонымен қатар, операторлар иелерінің 79%-ы жобалардың тиімділігін бағалау және нақты уақыт режимінде операциялық шешімдер қабылдау үшін «сенімді» болжамдық аналитиканы енгізуде.

Заманауи тиімді құрылыс жобаларын басқару жобалау кезеңдерінде және жобалауға дейінгі процестерде үлкен ақпарат көлемін өңдеу және талдаумен тығыз байланысты. Деректер қоймаларын, ресурстық калькуляцияларды, болжамдық модельдерді және машиналық оқытуды пайдалану тек

есептеулердегі тәуекелдерді минимизациялауға ғана емес, сонымен қатар жобаның қаржыландыруы бойынша стратегиялық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Деректер қоймалары мен болжамдық модельдер туралы, калькуляцияларды толықтыратын, кітаптың тоғызыншы бөлімінде толығырақ айтылатын болады.

CAD жобаларынан сметаларды құрастыру үшін қажетті көлемдік параметрлерді автоматты түрде алу QTO (Quantity Take-Off) құралдары арқылы жүзеге асырылады. QTO құралдары жобаның барлық объектілерін арнайы элемент идентификаторлары немесе элемент атрибуттарының параметрлері бойынша топтастыру арқылы жұмыс істейді, CAD базасында жасалған спецификациялар мен кестелерді пайдалана отырып.

QTO Көлемді алу: жобалық деректерді атрибуттар бойынша топтастыру

Құрылыс саласындағы көлемдік параметрлер мен материалдар санын есептеу (QTO — Quantity Take-Off) жобаны жүзеге асыру үшін қажетті элементтердің сандық сипаттамаларын алу процесін білдіреді. Практикада QTO жиі жартылай қолмен процесс болып табылады, ол әртүрлі дереккөздерден: PDF құжаттарынан, DWG форматындағы сызбалардан және CAD цифрлық модельдерінен деректер жинауды қамтиды.

CAD дерекқорларынан алынған деректермен жұмыс істегенде, сандық бағалау процесі (QTO) сүзгілеу, сұрыптау, топтастыру және агрегациялау операцияларының тізбегі ретінде жүзеге асырылады. Модель элементтері сыныптар, категориялар және типтер бойынша таңдалады, содан кейін олардың сандық атрибуттары — көлем, алаң, ұзындық немесе сан — есептеу логикасына сәйкес қосылады.

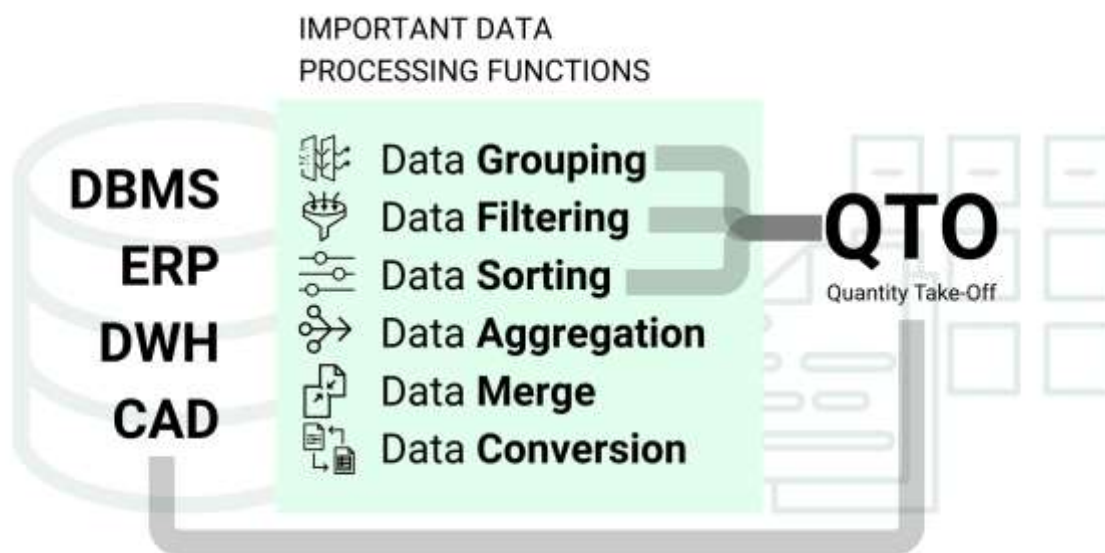

Рис. 5.22 Деректерді топтастыру және сүзгілеу — дерекқорлар мен деректер қоймаларына қолданылатын ең танымал функциялар.

QTO процесі (сүзгілеу және топтастыру) деректерді жүйелендіруге, спецификацияларды қалыптастыруға және сметаларды, сатып алуларды және жұмыстардың орындалу кестелерін есептеу үшін

бастапқы ақпаратты дайындауға мүмкіндік береді. QTO негізі — элементтерді өлшенетін атрибуттар түрі бойынша классификациялау. Әр элемент немесе элементтер тобы үшін сәйкес сандық өлшеу параметрі таңдалады. Мысалы:

- Ұзындық атрибуты (бордюрлық тас – метрмен)
- Алаң атрибуты (гипсокартон жұмыстары – шаршы метрмен)
- Көлем атрибуты (бетон жұмыстары – текше метрмен)
- Сан атрибуты (терезелер – дана бойынша)

Көлемдік сипаттамалардан басқа, геометрия негізінде математикалық түрде генерирленген, QTO топтастырылғаннан кейін есептеулерде жиі артық шығын коэффициенттері қолданылады (мысалы, логистика мен монтаж кезінде 10% ескеру үшін 1,1) — бұл материалдардың шығынын, монтаж, сақтау немесе тасымалдау ерекшеліктерін ескеретін түзету мәндері. Бұл материалдардың нақты шығынын дәл болжауға мүмкіндік береді және құрылыс алаңында жетіспеушілік немесе артық қордан аулақ болуға көмектеседі.

Автоматты көлемдік есептеу процесі (QTO) дәл калькуляциялар мен сметаларды жасау үшін қажет, көлемдік сипаттамаларды табу процесінде адам факторының әсерін азайтады және материалдарды тапсыру кезінде артық немесе жетіспеушілікті болдырмайды.

QTO процесінің мысалы ретінде, CAD дерекқорынан белгілі бір категория, элементтер класстары бойынша көлемдер спецификациясын көрсету қажет болған кезде кең таралған жағдайды қарастырайық. CAD жобасының қабырғалар категориясындағы барлық элементтерді типтері бойынша топтастырып, әр тип үшін көлем атрибуттарын қосып, QTO көлемдер кестесі түрінде нәтижені ұсынуымыз керек. -

CAD типтік жобасының мысалында (Рис. 5.23) CAD дерекқорындағы қабырғалар категориясындағы барлық элементтер қабырға типтері бойынша, мысалы, "Lamelle 11.5", "MW 11.5" және "STB 20.0" бойынша топтастырылған және метрлік текше түрінде анықталған көлем атрибуттарына ие.

Жобалаушылар мен есептеу мамандары арасында орналасқан менеджердің мақсаты — таңдалған категориядағы элементтер бойынша автоматтандырылған көлемдер кестесін алу. Бұл тек нақты жоба үшін ғана емес, сондай-ақ ұқсас модель құрылымына ие басқа жобаларға қолдануға болатын әмбебап түрде болуы тиіс. Бұл тәсілді масштабтауға және деректерді қайталап пайдалануға мүмкіндік береді, күш-жігерді дублирлеуден аулақ болуға көмектеседі.

Тәжірибелі прорабтар мен сметчиктер әр сызықты мұқият өлшеп, қағаз немесе PDF жоспарларында өлшеу үшін сызғышпен қаруланған дәуірлер өтті - бұл дәстүр мыңжылдықтар бойы өзгермеген. 3D модельдеудің дамуы арқасында, әр элементтің геометриясы автоматты түрде есептелетін көлемдік атрибуттармен тікелей байланысты болды, көлемдер мен QTO санын анықтау процесі автоматтандырылды.

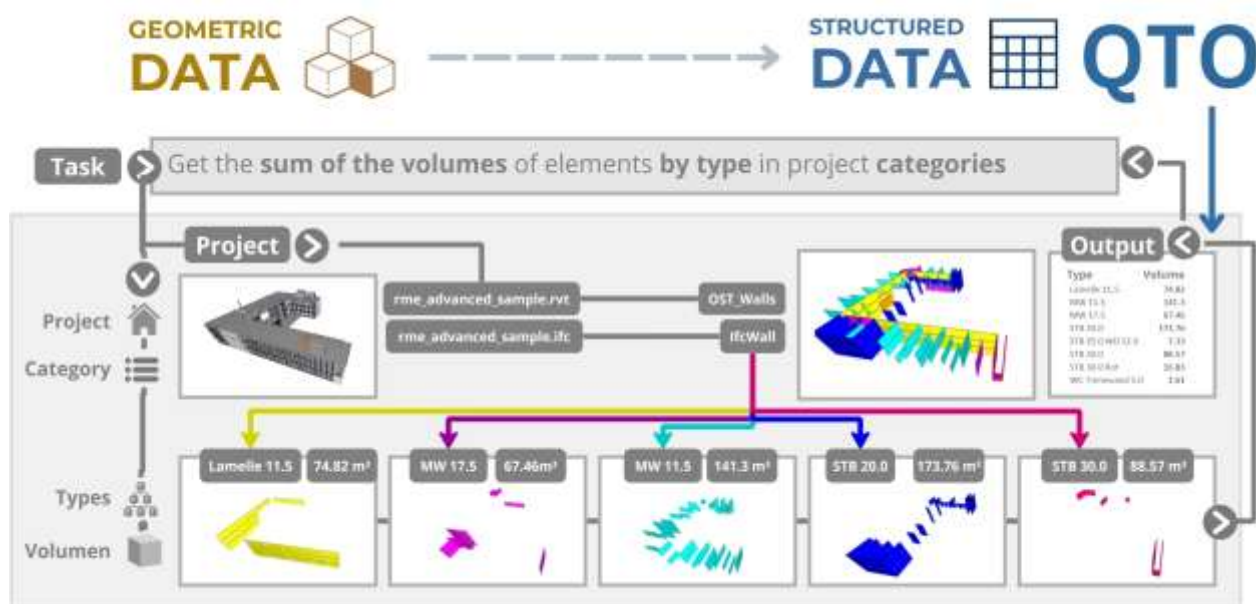

Рис. 5.23 Жобадан көлем және QTO сандық атрибуттарын алу элементтерді топтастыру мен сүзу процесін білдіреді.

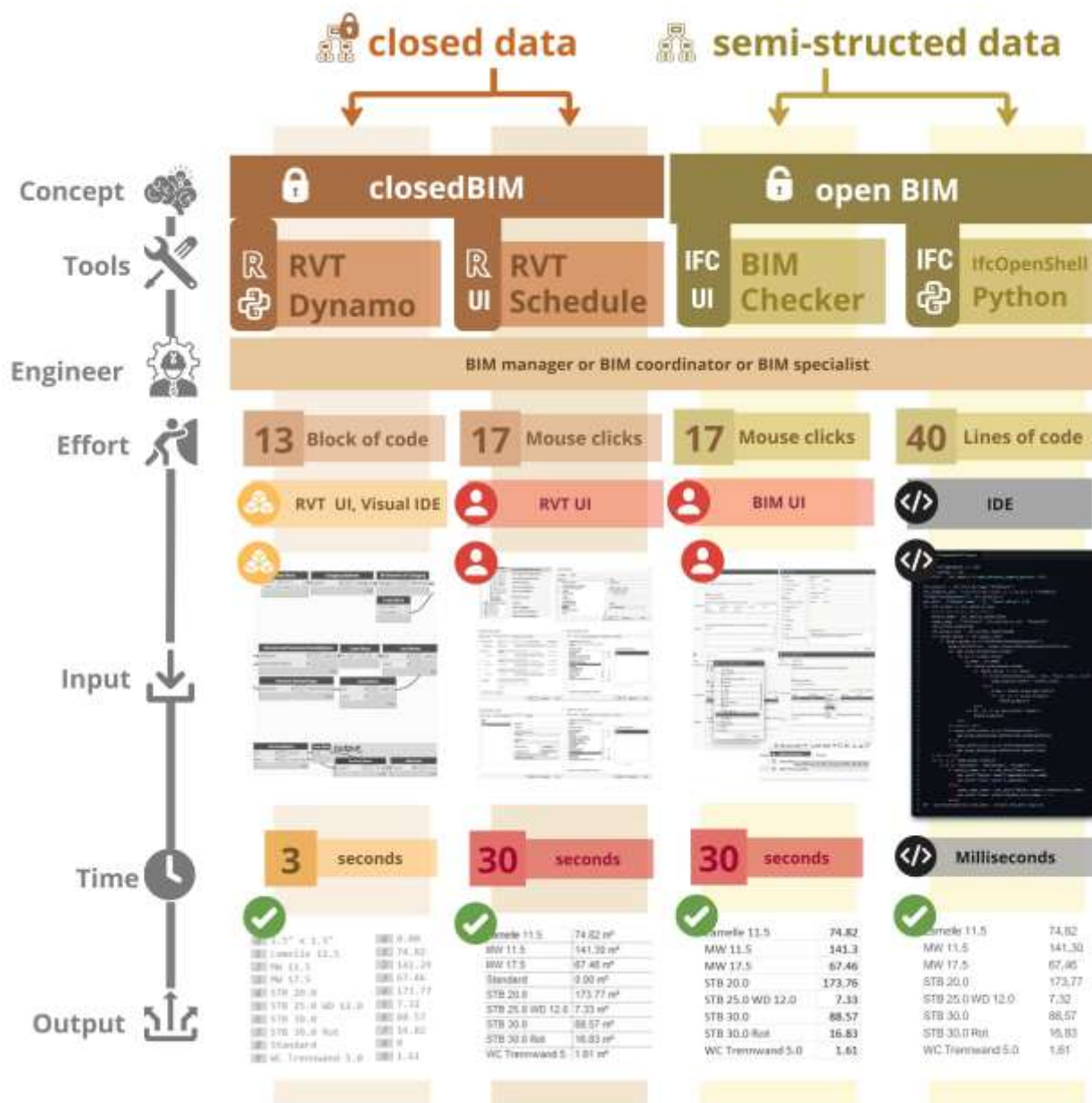
Біздің мысалымызда міндет "жобадағы қабырғалар категориясын таңдап, барлық элементтерді типі бойынша топтастырып, көлем атрибуттары туралы ақпаратты құрылымдалған, кестелік форматта ұсыну" болып табылады, бұл кестені басқа мамандар калькуляция, логистика, жұмыс кестелері және басқа бизнес жағдайлары үшін пайдалана алады.

CAD деректерінің жабық сипатының салдарынан, бүгінгі күні әр маман CAD дерекқорына тікелей қол жеткізе алмайды (қол жеткізу мәселелері мен шешімдері туралы кітаптың алтыншы бөлімінде толығырақ). Сондықтан көптеген мамандар орен BIM және closed BIM концепцияларына негізделген арнайы BIM құралдарына жүгінуге мәжбүр. Мамандандырылған BIM құралдарымен немесе CAD бағдарламасының ортасында тікелей жұмыс істегенде, QTO (Quantity Take-Off) нәтижелер кестесін әртүрлі тәсілдермен қалыптастыруға болады — бұл қолмен интерфейс немесе бағдарламалық автоматтандыру қолданылуына байланысты.

Мысалы, CAD (BIM) бағдарламасының пайдаланушы интерфейсін пайдалана отырып, дайын көлемдер кестесін алу үшін шамамен 17 әрекет (түймелерді басу) орындау жеткілікті (Сур. 5.24). Алайда, бұл үшін пайдаланушы модель құрылымын және CAD (BIM) бағдарламалық қамтамасыз ету функцияларын жақсы түсінуі қажет.

- Егер автоматизация бағдарламалық код немесе CAD бағдарламалары ішіндегі плагиндер мен API құралдары арқылы жүзеге асырылса, көлемдер кестесін алу үшін қолмен орындалатын әрекеттер саны азаяды, бірақ қолданылатын кітапхана немесе құралға байланысты 40-тан 150 жолға дейін код жазу қажет:
- IfcOpSh (ашық BIM) немесе Dynamo IronPython (жабық BIM) — CAD форматынан немесе CAD бағдарламасынан QTO кестесін алу үшін бар болғаны ~40 жол код қажет.
- IFC_js (ашық BIM) — IFC-моделінен көлемдік атрибуттарды алу үшін шамамен 150 жол код талап етеді.

- CAD (BIM) интерфейс құралдары – қолмен, 17 тышқанды басу арқылы, сол нәтижені алуға мүмкіндік береді.

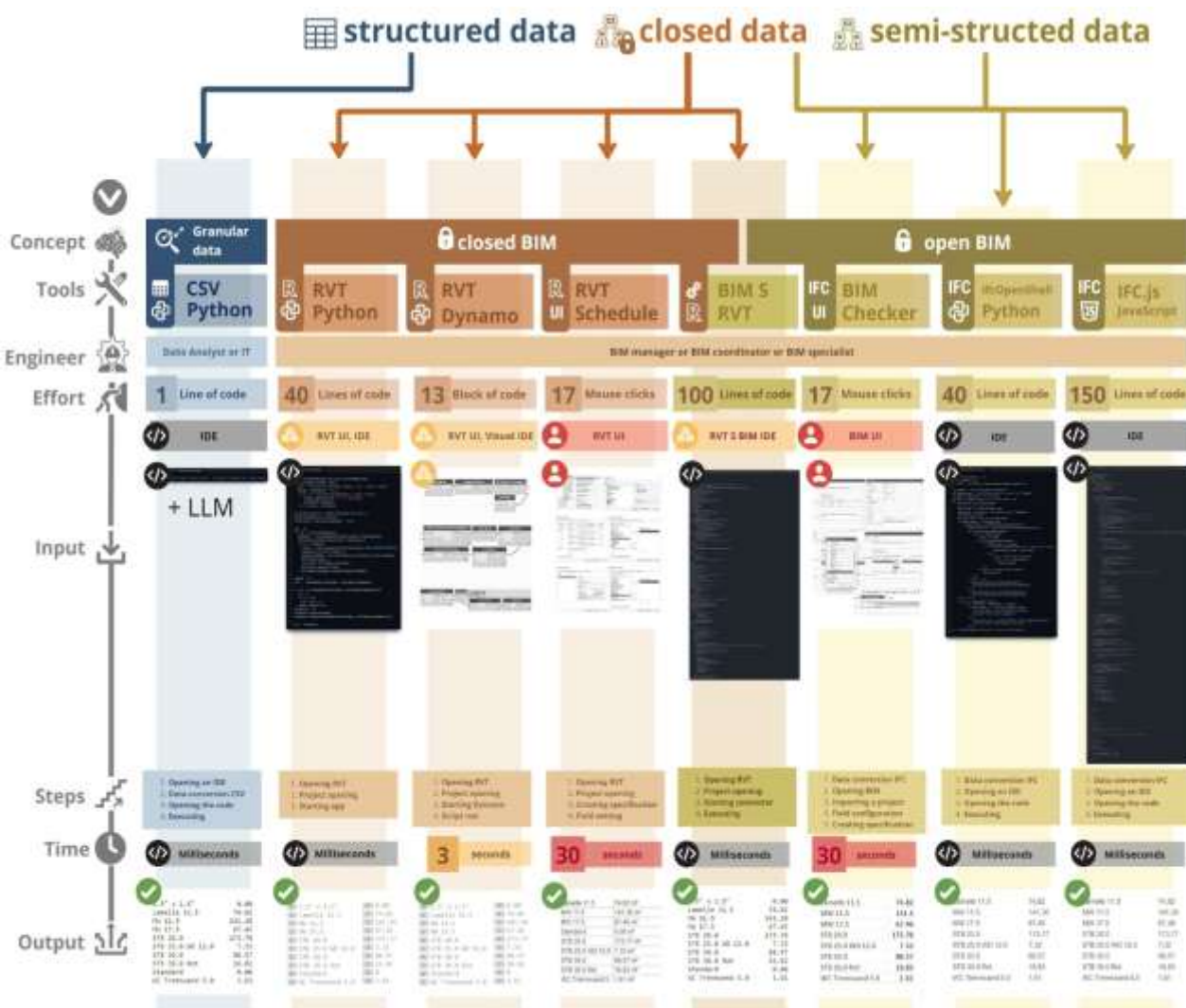

Сур. 5.24 Жобалаушылар мен CAD (BIM) менеджерлері QTO кестелерін жасау үшін 40-тан 150 жол код немесе он шақты түймені басу пайдаланады.

- Нәтижесінде, қорытынды бірдей – элементтер тобы үшін көлемдер атрибуттарымен құрылымдалған кесте. Айырмашылық тек еңбек шығындары мен пайдаланушының техникалық дайындық деңгейінде (Сур. 5.24). Заманауи құралдар, қолмен көлемдерді жинаумен салыстырғанда, QTO процесін айтарлықтай жеделдетеді және қателіктер ықтималдығын төмендетеді. Олар жобаның моделінен деректерді тікелей алуға мүмкіндік береді, бұрынғыдай сызбалар бойынша көлемдерді қолмен қайта есептеуді қажет етпейді.

Қолданылатын әдіс — ашық BIM немесе жабық BIM болсын — жобаның элементтері үшін бірдей QTO кестесін алуға болады (Сур. 5.24). Алайда, CAD- (BIM-) пайдаланушылар жобалық деректермен жұмыс істегенде, вендорлар ұсынған арнайы құралдар мен API-ларға тәуелді болады (Сур. 3.213). Бұл қосымша тәуелділік деңгейлерін тудырады және уникалды деректер схемаларын үйренуді талап етеді, сонымен қатар деректерге тікелей қолжетімділікті шектейді. --

CAD деректерінің жабықтығы QTO кестелерін алу және басқа параметрлерді автоматизациялауды, сондай-ақ сыртқы жүйелермен интеграцияны қиындатады. Деректер базаларына тікелей қол жеткізу құралдары мен CAD жобасының деректерін кері инженериялау құралдары арқылы ашық құрылымдық датафрейм форматына аудару арқылы бір жол кодпен бірдей QTO кестесін алуға болады (Сур. 5.25 – гранулирленген деректер нұсқасы). --

Сур. 5.25 Әр түрлі құралдар жобаның атрибутивті кестелері түрінде бірдей нәтижелер береді, бірақ әртүрлі еңбек шығындарымен.

CAD жобаларынан ашық құрылымдық деректерді пайдалану кезінде, "CAD (BIM) деректерін құрылымдық формаға түрлендіру" бөлімінде айтылғандай, топтастыру, QTO процесі айтарлықтай жеңілдейді.

Ашық құрылымдық деректерді немесе CAD модельдеріне тікелей қол жеткізуге негізделген тәсілдер BIM аббревиатурасымен байланысты маркетингтік шектеулерден босатылған. Олар басқа салаларда ұзақ уақыт бойы қолданылып келе жатқан тексерілген құралдарға сүйенеді (Сур. 7.310 ETL процесі).-

McKinsey зерттеуіне сәйкес, «Ашық деректер: Инновацияларды және өнімділікті ағынды ақпарат арқылы ашу» [102], 2013 жылы жүргізілген, ашық деректерді пайдалану электр энергетикасы объектілерін жобалау, инжиниринг, сатып алу және құрылыс саласында жылына 30-50 миллиард доллар үнемдеу мүмкіндіктерін жасай алады. Бұл құрылыс капиталды шығындарының 15%-дық үнемдеуін білдіреді.

Ашық құрылымдалған (гранулирленген) деректермен жұмыс істеу ақпаратты іздеу мен өңдеуді жеңілдетеді, мамандандырылған BIM платформаларына тәуелділікті азайтады және патенттелген жүйелерді немесе CAD форматтарынан параметрлік және күрделі деректер модельдерін пайдаланбай автоматтандыруға жол ашады.

QTO автоматтандыруы LLM және құрылымдық деректерді пайдалану арқылы

Нысансыз деректерді құрылымдалған формаға ауыстыру әртүрлі процестердің тиімділігін айтарлықтай арттырады: бұл деректерді өңдеуді жеңілдетеді (Сур. 4.11, Сур. 4.12) және талаптарды айқын әрі түсінікті етіп, валидация процесін жеделдетеді, бұған дейінгі тарауларда айтылған. Сол сияқты, CAD (BIM) деректерін құрылымдалған ашық формаға ауыстыру (Сур. 4.112, Сур. 4.113) атрибуттарды топтастыру процесін және QTO процесін жеңілдетеді.---

QTO атрибуттар кестесі құрылымдалған формада болғандықтан, құрылымдалған CAD деректерін пайдалану кезінде біз біртұтас деректер моделінде жұмыс істейміз (Сур. 5.25), бұл жобаның деректер модельдері мен топтастыру ережелерін бірдей стандартқа келтіру қажеттілігін жояды. Бұл деректерді бір немесе бірнеше атрибут бойынша тек бір код жолымен топтастыруға мүмкіндік береді. Бұған қарағанда, open BIM және closed BIM жүйелерінде, мұнда деректер полуструктурланған, параметрлік немесе жабық форматтарда сақталады, өңдеу ондаған немесе тіпті жүздеген код жолдарын және геометрия мен атрибутивті ақпаратпен өзара әрекеттесу үшін API пайдалануды талап етеді.-

- 🗨 Бір атрибут бойынша құрылымдалған жобаның QTO топтастыруының мысалы. Кез келген LLM чатында (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN немесе кез келген басқа) мәтіндік сұрау:

Менде CAD жобасы DataFrame түрінде бар – жобаның деректерін сүзгіден өткізіп, «Type» параметрі тек «Type 1» мәнін қамтитын элементтерді алшы. 📄

- LLM-нің жауабы, үлкен ықтималдықпен, Python кодында Pandas пайдалану арқылы болады:

Сур. 5.26 LLM көмегімен жазылған бір код жолы CAD жобасын «Тип» атрибуты бойынша топтастыруға және қажетті элементтер тобын алуға мүмкіндік береді.

Екі өлшемді DataFrame-нің қарапайым құрылымы арқасында LLM-ге деректер схемасы мен моделін түсіндірудің қажеті жоқ, бұл интерпретация кезеңдерін қысқартады және соңғы шешімдерді жасауды жеделдетеді. Бұрын тіпті қарапайым код жазу үшін бағдарламалау тілдерін үйрену қажет болса, қазіргі заманғы тілдік модельдер (LLM) құрылымдалған деректермен жұмыс істегенде процестің логикасын кодқа автоматты түрде түрлендіруге мүмкіндік береді.

Автоматтандыру және LLM тілдік модельдері CAD (BIM) деректерін топтастыру және өңдеу бойынша жұмыс істейтін мамандарды бағдарламалау тілдерін немесе BIM құралдарын үйрену қажеттілігінен толық босата алады, мәтіндік сұраулар арқылы тапсырмаларды шешуге мүмкіндік береді.

Сол сұрау – «қабырғалар» санатындағы барлық элементтерді топтастыру және әр тип бойынша көлемдерді есептеу (Сур. 5.25) – CAD (BIM) ортасында 17 рет интерфейсте басу немесе 40 код жолын жазуды талап етсе, ашық деректерді өңдеу құралдарында (мысалы, SQL немесе Pandas) қарапайым және интуитивті сұрау ретінде көрінеді.

- Бір жолмен Pandas-ты пайдалану арқылы:

```
df[df['Category'].isin(['OST_Walls'])].groupby('Type')['Volume'].sum()
```

Кодтың түсіндірмесі: df (DataFrame) ішінен «Категория» атрибут-бағаны «OST_Walls» мәніне тең элементтерді алыңыз, алынған элементтерді «Type» атрибут-бағаны бойынша топтастырыңыз және топталған элементтердің «Объём» атрибутын қосыңыз.

- CAD-тан алынған құрылымдық жобаны SQL арқылы топтастыру:

```
SELECT Type, SUM(Volume) AS TotalVolumeFROM elementsWHERE Category = 'OST_Walls'GROUP BY Type;
```

-
- LLM құралдары арқылы жобаның деректер базасына топтастыру сұрауын қарапайым мәтіндік өтініш - промпт ретінде жазуға болады (Рис. 5.27):-

Жобаның датафреймі үшін элементтерді 'Type' параметрі бойынша топтастырыңыз, бірақ тек 'Category' параметрі 'OST_Walls' немесе 'OST_Columns' тең элементтер үшін және, пожалуйста, алынған топ үшін 'Volume' параметрінің бағанын қосыңыз ↵

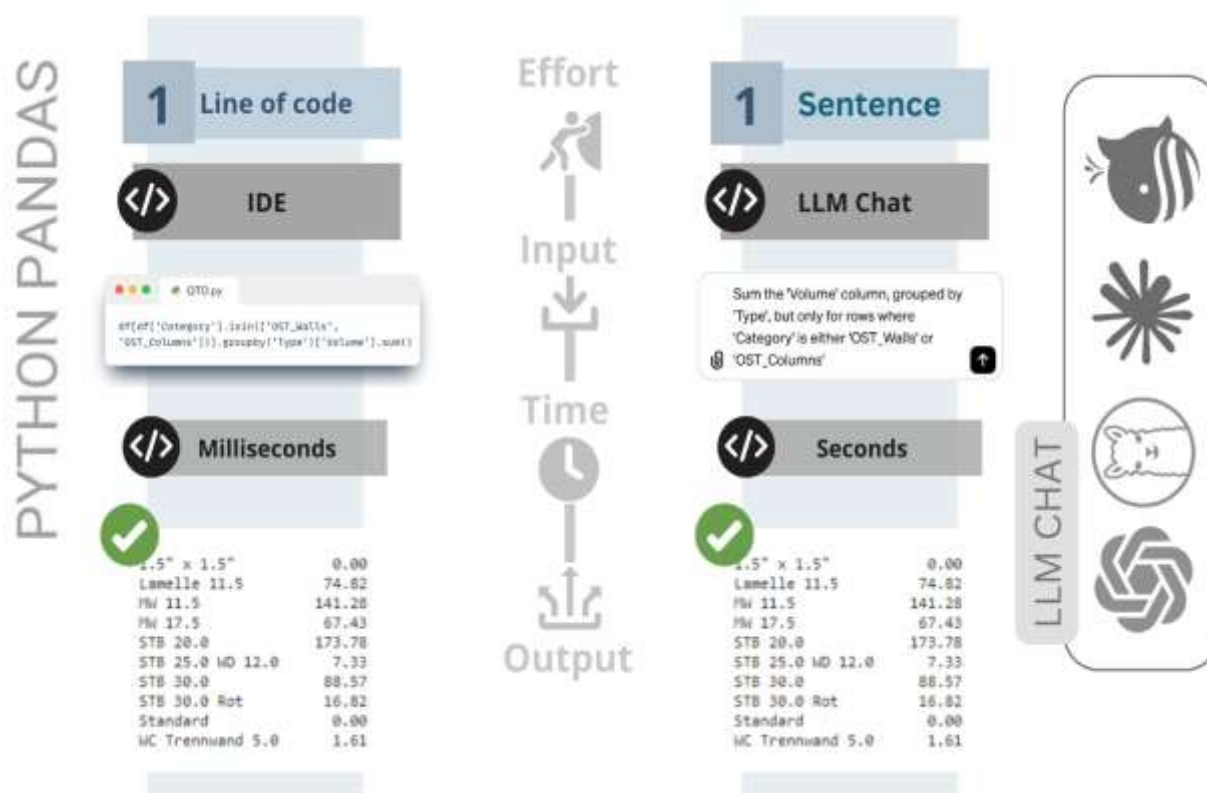

Рис. 5.27 SQL, Pandas және LLM-ді пайдалану арқасында деректерді өңдеуді автоматтандыру енді бірнеше код жолдары мен мәтіндік сұраулар арқылы мүмкін.

CAD деректерінен QTO алу LLM құралдарын (ChatGPT, LLaMa, Mistral, Claude, DeepSeek, QWEN, Grok) пайдалану арқылы атрибуттық ақпаратты, сандық және көлемдік деректерді алу дәстүрлі әдістерін түбегейлі өзгертеді.

Енді жобаның менеджерлері, калькуляция мамандары немесе логистика саласындағы мамандар, жобалау бойынша терең білімдері болмаса да және CAD- (BIM-) вендорларының арнайы бағдарламалық құралдарына ие болмаса да, CAD деректер базасына қол жеткізгенде, бірнеше секунд ішінде қабырға немесе басқа объектілер категориясының жалпы көлемін тек сұрау жазу немесе айту арқылы ала алады.

Мәтіндік сұрауларда (Рис. 5.28) LLM моделі пайдаланушының өтінішін өңдейді, бұл белгілі бір функцияны бір немесе бірнеше параметрге - кесте бағаналарына қолдану үшін. Нәтижесінде пайдаланушы LLM-пен қарым-қатынаста жаңа параметр бағанын жаңа мәндермен немесе топтастырудан кейін бір нақты мәнді алады.

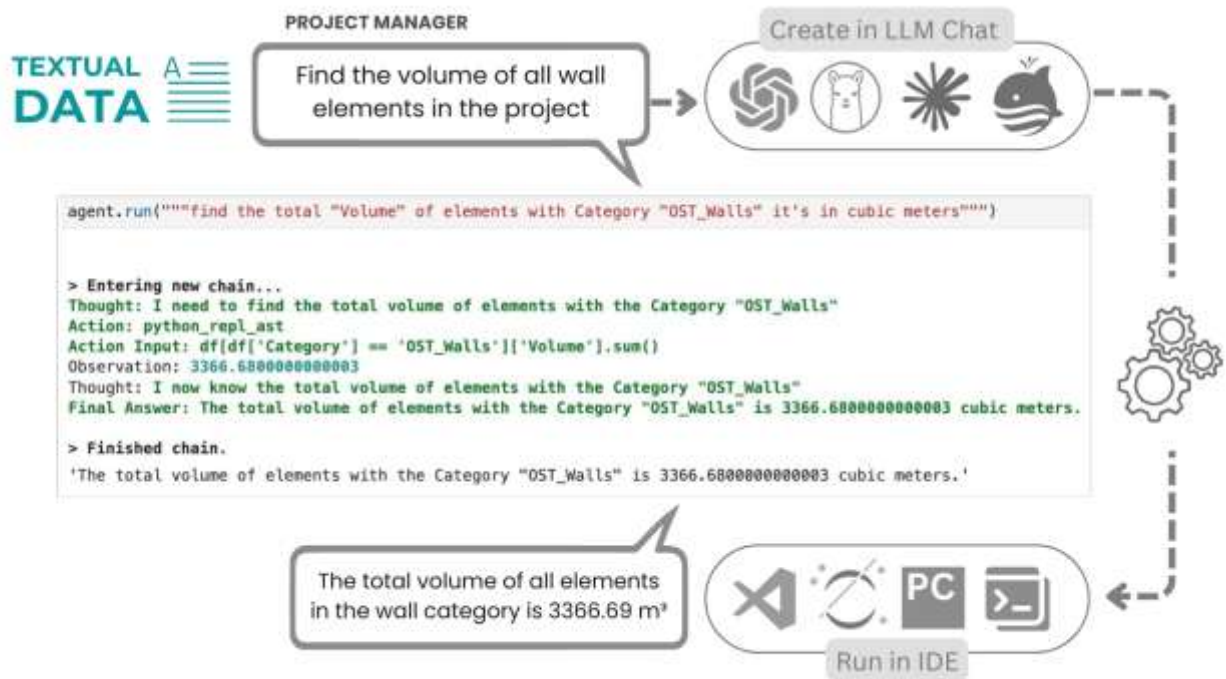

Рис. 5.28 LLM моделі құрылымдық деректермен жұмыс істей отырып, мәтіндік сұраудың контекстінен пайдаланушының қандай топтастыру мен атрибуттар туралы сұрағанын түсінеді.

Егер тек бір элементтер тобы үшін көлемдік көрсеткіштерді алу қажет болса, CAD моделінің деректеріне қарапайым QTO-сұрауын орындау жеткілікті. Алайда, бүкіл жобаның бюджетін немесе сметасын есептеу кезінде, көптеген элементтер топтарынан тұратын жобада, барлық элемент түрлері (класстары) үшін сандық сипаттамаларды алу жиі қажет, мұнда әрбір элемент категориясы жеке өңделеді - сәйкес атрибуттар бойынша топтастырумен.

Сметашылар мен бағалаушылардың тәжірибесінде әртүрлі объектілер үшін топтастыру және есептеу бойынша жеке ережелер қолданылады. Мысалы, терезелер әдетте қабаттар немесе аймақтар бойынша топтастырылады (топтастыру параметрі - Level, Rooms атрибуты), ал қабырғалар - материал немесе құрылыс түрі бойынша (параметр Material, Type). Топтастыру процесін автоматтандыру үшін, мұндай ережелер алдын ала топтастыру ережелері кестесі түрінде сипатталады. Бұл кестелер жобадағы әрбір элемент тобы үшін есептеулерде қандай атрибуттарды пайдалану керектігін анықтайтын конфигурациялық шаблондар ретінде қызмет етеді.

Excel кестесіндегі топтар үшін ережелерді пайдалана отырып, жобаның QTO есебі

Нақты құрылыс жобаларында бір топ элементтер ішінде бірнеше атрибут бойынша агрегацияларды орындау қажеттілігі жиі туындайды. Мысалы, «Терезелер» категориясымен жұмыс істегенде (мұнда Category атрибуты OST_Windows немесе IfcWindows сияқты мәндерді қамтиды), элементтерді тек типі бойынша ғана емес, сонымен қатар, тиісті атрибутта көрсетілген жылу өткізгіштік деңгейі сияқты қосымша сипаттамалар бойынша да топтастыруға болады. Мұндай көпөлшемді топтастыру нақты топ үшін дәл нәтижелер алуға мүмкіндік береді. Сол сияқты, қабырғалар немесе төбелер категориялары бойынша есептеулер жүргізгенде, материал, деңгей, қабат, отқа төзімділік және басқа параметрлер сияқты атрибуттардың еркін комбинацияларын фильтрлер немесе топтастыру критерийлері ретінде пайдалануға болады (Рис. 5.29).

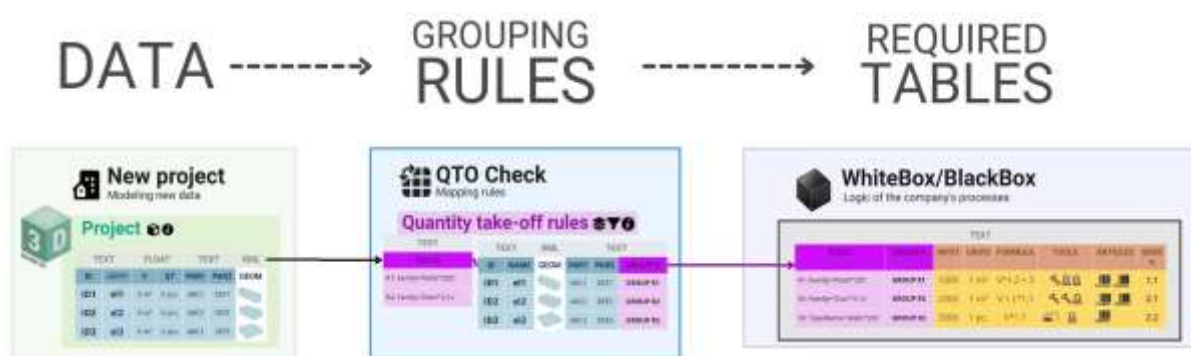

Рис. 5.29 Жобадағы әрбір топ немесе категория үшін бір немесе бірнеше критерийден тұратын топтастыру формуласы бар.

Мұндай топтастыру ережелерін анықтау процесі «Деректер талаптарын жасау және сапасын тексеру» бөлімінде сипатталған деректер моделдерімен жұмыс істеу процесіне ұқсас (Рис. 4.45). Мұндай топтастыру және есептеу ережелері қажетті шарттарды ескере отырып, категориялық элементтердің сандық немесе көлемдік атрибуттарының автоматты түрде есептелуінің дәлдігі мен релеванттылығын қамтамасыз етеді.-

- Келесі код мысалы жобалар кестесін фильтрлейді, нәтижесінде алынған деректер жиынтығы тек Category атрибут-бағаны «OST_Windows» немесе «IfcWindows» мәндерін қамтитын және Type атрибут-бағаны «Type 1» мәнін қамтитын элементтерді ғана көрсетеді:

Менде жоба DataFrame бар - деректерді филтрлеңіз, сонда жиынтықта тек «Категория» атрибуты «OST_Windows» немесе «IfcWindows» мәндерін қамтитын және Type бағаны «Type 1» мәнін қамтитын элементтер қалуы керек ↵

LLM-нің жауабы:

Рис. 5.210 Excel формуласына ұқсас бір код жолы жобаның барлық элементтерін бірнеше белгілер бойынша топтастыруға мүмкіндік береді.

CAD деректерін құрылымдық ашық форматтарға (Рис. 4.113) ауыстырғаннан кейін алынған кодты жоғарыда аталған танымал IDE (интеграцияланған даму ортасы) - PyCharm, Visual Studio Code (VS Code), Jupyter Notebook, Spyder, Atom, Sublime Text, Eclipse PyDev плагині, Thonny, Wing IDE, IntelliJ IDEA Python плагині, JupyterLab немесе танымал онлайн құралдар: Kaggle.com, Google Collab, Microsoft Azure Notebooks, Amazon SageMaker - оффлайн режимінде іске қосуға болады.-

«Терезелер» категориясы бойынша тек белгілі бір жылу өткізгіштік мәнімен жобаның QTO DataFrame-ін алу үшін, біз LLM-ге келесі сұранысты қолдана аламыз:

Менде жоба DataFrame бар - деректерді филтьрлеңіз, сонда жиынтықта тек «Категория» атрибуты «OST_Windows» немесе «IfcWindows» мәндерін қамтитын жазбалар және ThermalConductivity бағаны 0,5 мәнін қамтитын элементтер қалуы керек

LLM-нің жауабы:

Рис. 5.211 Pandas Python сұраныстарының өте қарапайым тілі кез келген жобалар үшін QTO жүргізуге мүмкіндік береді.

LLM-ден алынған жауапта (Рис. 5.211) екі критерийді біріктіру үшін логикалық шарт "&" пайдаланылады: жылу өткізгіштік мәні және екі категорияның біріне жату. "isin" әдісі "Категория" атрибут-бағанының мәні берілген тізімде бар-жоғын тексереді.-

Элементтер тобының көп саны бар жобаларда, топтастыру логикасы әртүрлі - жобаның әрбір категориясы үшін (мысалы: терезелер, есіктер, жабындар) жеке топтастыру ережелерін орнату қажет, олар қосымша коэффициенттер немесе атрибуттарды есептеу үшін қорытынды формулаларды қамтуы мүмкін. Бұл формулалар (Рис. 5.212 атрибут „formel“, мысалы x-значение саны және u-объем тобы) және коэффициенттер әрбір топтың ерекше сипаттамаларын ескереді, мысалы:-

- материалдың көлеміне қосымша% артықшылықтарды ескеру
- материалдың фиксирленген қосымша саны
- есептеулердегі ықтимал тәуекелдер мен қателіктерге байланысты түзетулер формулалар түрінде

Топтастыру және фильтрация ережелері әрбір элемент категориясы үшін параметрлер формулалары түрінде қалыптасқаннан кейін, оларды жолдық кесте түрінде сақтау мүмкін — мысалы, Excel форматында (Рис. 5.212). Бұл ережелерді құрылымдалған түрде сақтау жобалық деректерді алу, фильтрациялау және топтастыру процесін толық автоматтандыруға мүмкіндік береді. Көптеген жеке сұрауларды қолмен жазудың орнына, жүйе параметрлер кестесін оқып, модельге (жобаның жалпы датафреймі (Рис. 4.113)) сәйкес ережелерді қолданады, жобаның әрбір элемент категориясы үшін қорытынды QTO-кестелерін қалыптастырады.-

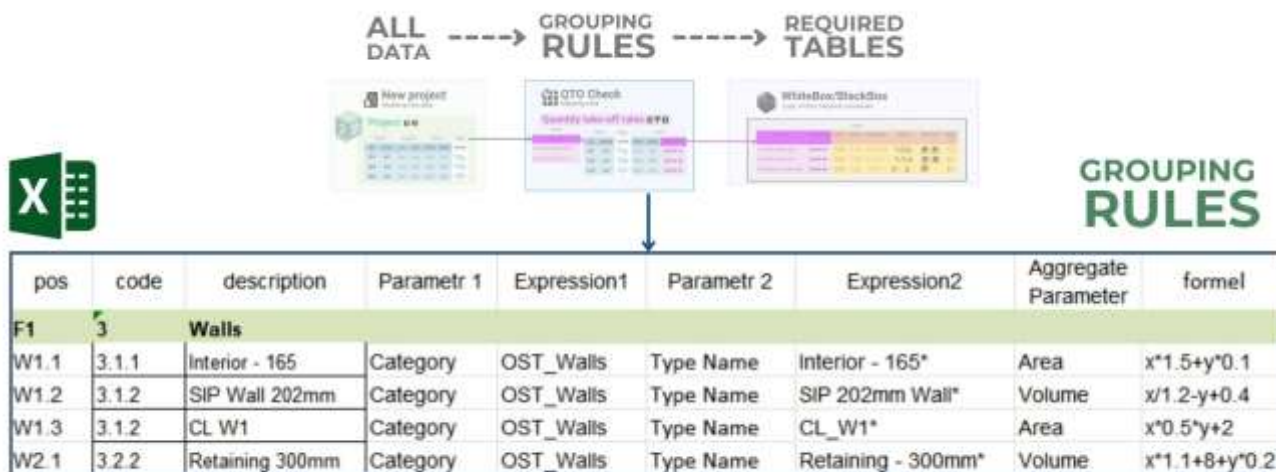

Рис. 5.212 QTO атрибуттарын топтастыру кестесі жобаның элементтерін топтастыру ережелерін орнатады, әрбір категория үшін нақты жалпы сан мен көлемді қамтамасыз етеді.

Жиналған ережелер жобаны топтастыруға және барлық қажетті есептеулерді орындауға мүмкіндік береді, соның ішінде көлем атрибуттарын түзету. Нәтижесінде көлемдер «нақты көлемге» келтіріледі, олар есептеулер мен калькуляциялар үшін пайдаланылады, CAD моделінің жобалау кезеңінде бастапқыда болған көлемдер емес.

Жобаның барлық көлемдік QTO кестелерін автоматты түрде жасау процесінде қосымша бағдарлама топтастыру ережелері кестесінің барлық категориялары бойынша өтуі, топтастыру атрибуттарын алу, барлық жобалық элементтерді олар бойынша топтастыру және осы топ үшін көлем атрибутын агрегаттау, сонымен қатар оны нақтылаушы факторға немесе коэффициентке көбейтуі тиіс.

LLM-ден осындай шешім үшін код жазуды сұраймыз, мұнда код екі кестені жүктеуі керек - топтастыру ережелері кестесін (Рис. 5.212) және жобаның деректер кестесін (Рис. 4.113), содан кейін топтастыру ережелерін қолдану, элементтерді берілген ережелер бойынша топтастыру, агрегатталған мәндерді есептеу және нәтижелерді жаңа Excel файлына сақтау.–

🔗 LLM чатында мәтіндік сұраныс жіберіңіз:

Маған «basic_sample_project.xlsx» файлына жобалық деректерді оқу үшін код қажет, содан кейін «Grouping_rules_QTO.xlsx» файлына ережелерді оқу, олар бойынша барлық деректерді 'Parameter 1' және 'Parameter 2' бойынша топтастыру, 'Aggregate Parameter' бойынша агрегаттау, 'Expression2' бойынша фильтрациялау, 'Formel1' бойынша есептеулерді орындау және QTO кестесін 'QTQ_table2.xlsx' файлына сақтау ↵

LLM-нің жауабы:

Рис. 5.213 Python Pandas коды CAD жобасынан жобалық деректерді өңдейді, оларды Excel ережелеріне сәйкес топтастырады.

Кодты орындаудың соңғы нәтижесі (Рис. 5.213) топ-субъектілер кестесі болады, ол тек бастапқы CAD- (BIM-) моделінен алынған көлем атрибуттарын ғана емес, сонымен қатар калькуляциялар мен сметаларды дұрыс жасау үшін барлық талаптарды ескере отырып, жаңа нақты көлем атрибутын да қамтиды (Мысал Рис. 5.214).-

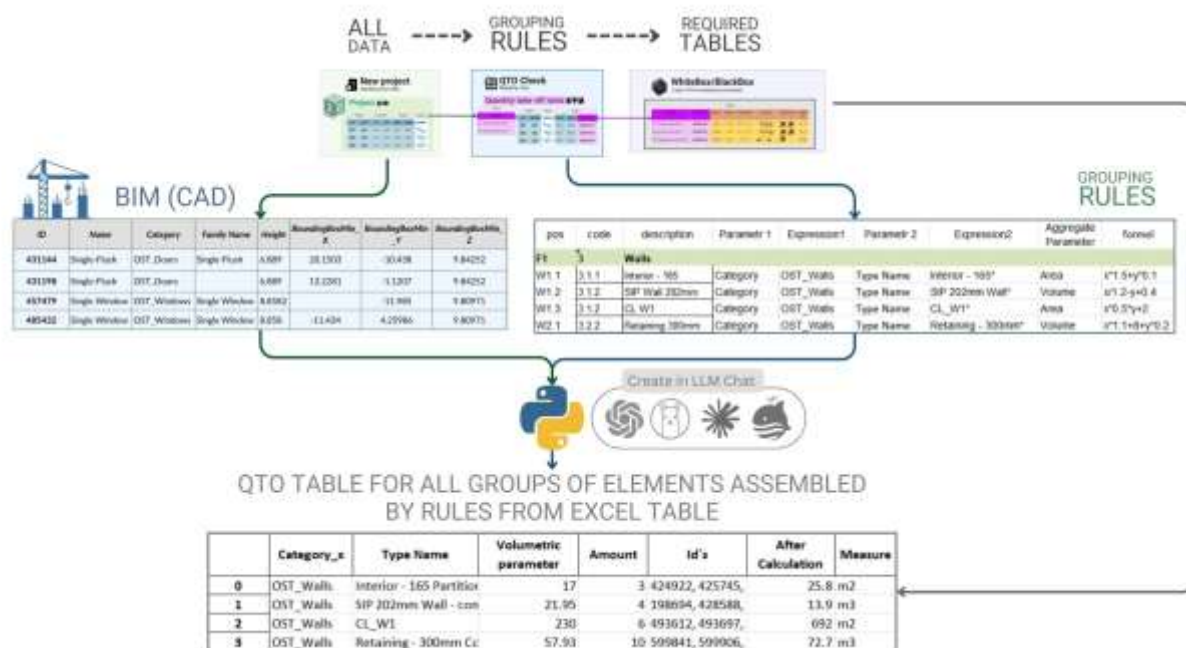
**QTO TABLE FOR ALL GROUPS OF ELEMENTS
ASSEMBLED BY RULES FROM EXCEL TABLE**

	Category_x	Type Name	Volumetric parameter	Amount	Id's	After Calculation	Measure
0	OST_Walls	Interior - 165 Partitor	17	3 424922, 425745,		25.8 m2	
1	OST_Walls	SIP 202mm Wall - con	21.95	4 198694, 428588,		13.9 m3	
2	OST_Walls	CL_W1	230	6 493612, 493697,		692 m2	
3	OST_Walls	Retaining - 300mm Cc	57.93	10 599841, 599906,		72.7 m3	

Рис. 5.214 "Есептеуден кейін" атрибуты кодты орындағаннан кейін жинақталған кестеге қосылады, ол автоматты түрде нақты көлемді есептейді.

Алынған кодты (Сурет 5.213) жоғарыда аталған танымал IDE-лердің бірінде іске қосып, оны кез кел-

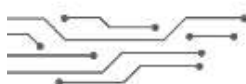
ген бар жобаларға немесе жаңа келіп түскен жобаларға (RVT, IFC, DWG, NWS, DGN және т.б.) қолдануға болады, бұл бірнеше жобалар немесе, мүмкін, әртүрлі форматтардағы жүздеген жобалар болуы мүмкін, құрылымдалған формаға келтірілген (Сурет 5.215).-

Сурет 5.215 Автоматты құрылыс деректерін топтастыру процесі BIM (CAD) деректерін QTO кестелерімен Excel электронды кестесіндегі ережелер арқылы байланыстырады.

Параметрленген және бапталған көлемдік деректерді жинау процесі (Сурет 5.215) жобаның элементтері туралы сандық атрибуттар мен көлемдер туралы деректерді жинауды толық автоматтандыруға мүмкіндік береді, соның ішінде құнды бағалау, логистика, жұмыс кестелері және көміртек ізін есептеу мен басқа аналитикалық міндеттер.

Жобаның элементтерін белгілі бір белгілері бойынша оңай ұйымдастыру және топтастыру құралдарын зерттегеннен кейін, біз енді топтастырылған және сүзілген жобаларды компанияның әртүрлі есептеулері мен бизнес-сценарийлерімен интеграциялауға дайынбыз.

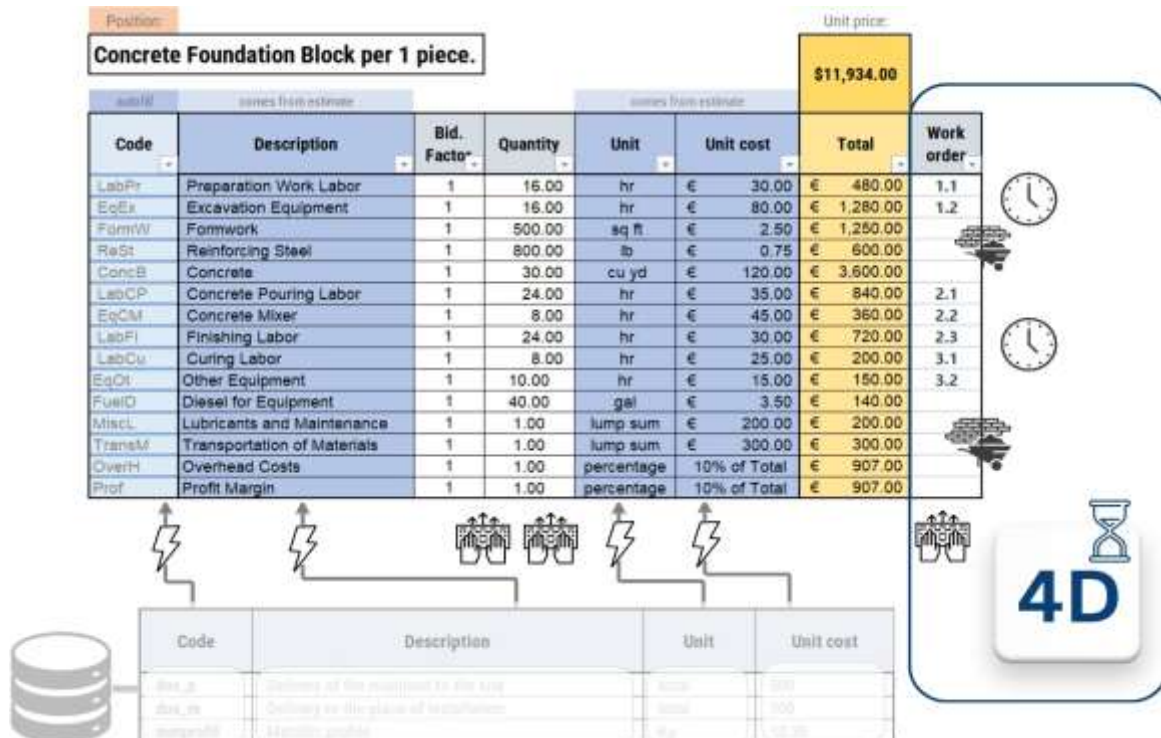

ТАРАУ 5.3. 4D, 6D-8D ЖӘНЕ CO₂ ГАЗЫНЫҢ ШЫҒАРЫЛУЫН ЕСЕПТЕУ

4D-модель: құрылыс сметаларына уақытты интеграциялау

Құнды есептеуден басқа, құрылыс саласындағы жобалық деректерді қолданудың негізгі бағыттарының бірі уақыт параметрлерін анықтау болып табылады — жеке құрылыс операциялары үшін де, бүкіл жоба үшін де. Автоматтандырылған мерзімдерді есептеу және жұмыс кестесін қалыптастыру үшін негіз ретінде жиі ресурс әдісі мен оған байланысты есептеу деректер базасы пайдаланылады, бұл «Құрылыс жобалары үшін есептеулер мен сметалар» атты алдыңғы тарауда егжей-тегжейлі қарастырылған.

Ресурс тәсілі аясында тек материалдық шығындар ғана емес, сонымен қатар уақыт ресурстары да ескеріледі. Калькуляцияларды құрастыру кезінде әр процесс үшін жұмыс тәртібі атрибуты (Сурет 5.31 – «Work order» параметрі) тағайындалуы мүмкін, сондай-ақ осы процесті орындаумен байланысты уақыт пен құн көрсетіледі. Бұл параметрлер, әдетте, нарықтық бағасы жоқ және тікелей сатып алуға жатпайтын операцияларды сипаттау үшін өте маңызды — мысалы, құрылыс техникасын пайдалану, жұмысшылардың жүктемесі немесе логистикалық процестер (әдетте, сағаттармен көрсетіледі). Мұндай жағдайларда құн сатып алу бөлімімен емес, тікелей орындаушы компаниямен ішкі нормативтер немесе өндірістік ставкалар негізінде анықталады (Сурет 5.31).

Сурет 5.31 Ресурс әдісіндегі жұмыстарды есептеу жұмыс уақытының шығындарын қамтиды.

Осылайша, калькуляция деңгейіндегі есептеулерге тек отын мен материалдарға (сатып алу құны) ғана емес, сонымен қатар құрылыс алаңындағы машинисттердің, техниканың және көмекші

жұмысшылардың жұмыс уақыты да енгізіледі. Келтірілген мысалда (Сурет 5.31) шығындар кестесі фундамент блоктарын орнату құнын есептеуді қамтиды, оған жұмыс кезеңдері, мысалы, дайындау, каркас орнату және бетон құю, сондай-ақ қажетті материалдар мен еңбек шығындары кіреді. Сонымен қатар, жеке операциялар, мысалы, дайындау жұмыстары, материалдық шығындары болмауы мүмкін, бірақ адам-сағаттармен көрсетілген елеулі уақыт шығындарын қамтуы мүмкін.

Құрылыс алаңындағы жұмыстардың ретін жоспарлау үшін калькуляция кестесіне қолмен мысалы «Жұмыс тапсырысы» атрибуты қосылады (Сурет 5.31). Бұл атрибут тек уақытпен (сағат, күн) өлшенетін элементтер үшін қосымша бағанда көрсетіледі. Бұл атрибут жұмыс коды, сипаттамасы, саны, өлшем бірлігі (параметр «Бірлік») және шығындарды толықтырады. Нөмірленген реттілік (параметр «Жұмыс тапсырысы») жұмыстардың орындалу тәртібін анықтауға мүмкіндік береді және оны кесте құру кезінде пайдалануға болады.

Құрылыс графигі және оны калькуляция деректері негізінде автоматтандыру

Құрылыс кестесі — бұл жобаны жүзеге асыру аясында орындалуы тиіс жұмыстар мен процестердің жоспарының визуалды көрінісі. Ол әрбір тапсырма-жұмыстың ресурстық есептеулер негізінде жасалады (Сурет 5.31), мұнда ресурстардың құнынан басқа, уақыт пен реттілік бойынша да жазылады.

Орташа тәсілдерден айырмашылығы, мұнда уақыт есептеулері материалдар немесе жабдықтарды орнату үшін стандартты сағат санына негізделсе, ресурстық әдісте жоспарлау калькуляцияға енгізілген нақты деректерге негізделеді. Еңбек шығындарына қатысты смета позициялары жұмыс кезеңінде ресурстарды пайдалану жағдайларын ескере отырып, қолданылатын күнтізбеге сүйенеді. Калькуляция деңгейінде өнімділік коэффициенттері арқылы өнімді сағаттарды түзету (Сурет 5.31 параметр «Bid. Factor») жұмыстардың орындалу мерзімдеріне әсер ететін өнімділік айырмашылықтарын және маусымдық ерекшеліктерді ескеруге мүмкіндік береді.

Құрылыс кестесінің Гант диаграммасында процестің басталу және аяқталу даталарын анықтау үшін, біз калькуляциядағы фундаменттік блоктардың әр элементі үшін уақыт көлемі атрибутының мәндерін алып, оларды блоктардың санына (бұл жағдайда бетон фундаменттік блоктарының санына) көбейтеміз. Бұл есептеу әр тапсырманың ұзақтығын береді. Содан кейін біз осы ұзақтықтарды жобаның басталу датасынан бастап уақыт шкаласына орналастырамыз, нәтижесінде әр тапсырманың қашан басталып, аяқталатынын көрсететін визуалды көрініс аламыз. «Жұмыс тапсырысы» параметрі процестерде бізге жұмыстың параллель («Жұмыс тапсырысы» мысалы 1.1-1.1) немесе тізбектей (1.1-1.2) орындалатынын түсінуге қосымша мүмкіндік береді.

Гант диаграммасы — бұл жобаларды жоспарлау және басқару үшін графикалық құрал, ол тапсырмаларды уақыт шкаласында көлденең жолақтар түрінде көрсетеді. Әр жолақ тапсырманың орындалу ұзақтығын, оның басталуы мен аяқталуын көрсетеді.

Жұмыс кестесі немесе Гант диаграммасы жобаның жетекшілері мен жұмысшыларына құрылыс кезеңдерінің қашан және қандай реттілікпен орындалуы тиіс екенін нақты түсінуге көмектеседі, ресурстарды тиімді пайдалануды және мерзімдерді сақтауды қамтамасыз етеді.

Үш бетон фундаменттік блокты орнату бойынша жұмыс күнтізбелік жоспарын жоғарыдағы калькуляциядан есептеулерді пайдалана отырып, 2024 жылдың 1 мамырында орнатуды жоспарлауды

сұраймыз.

Калькуляцияны LLM-ге жіберу үшін, біз калькуляция кестесін XLSX форматында жүктей аламыз немесе калькуляцияның суретін JPEG форматында LLM чатына тікелей енгізе аламыз (Сурет 5.31). LLM сурет кестесін визуализациялау үшін кітапхананы өзі табады және кестедегі жұмыстардың уақыт атрибуттарын олардың көлеміне көбейтіп, барлық деректерді кестеге жинайды. -

🗨️ LLM-ге мәтіндік сұраныс жіберіңіз:

3 фундаменттік блокты орнату үшін уақытқа қатысты кестеден алынған мәндерді пайдалана отырып, Гант диаграммасы түрінде жұмыс графигін жасаңыз (Рис. 5.31 JPEG форматында қосымшада). Әр блок бойынша жұмыстар тізбектей орындалады. Жұмыстарды 2024 жылдың 1 мамырынан бастау керек.

🖨️ LLM-нің жауабы:

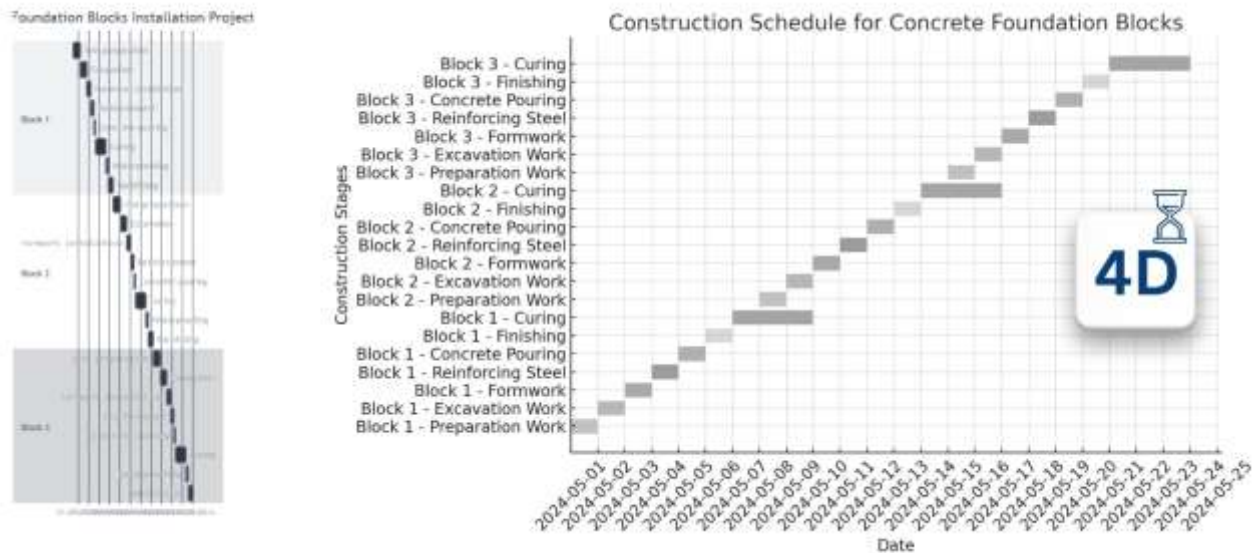

Рис. 5.32 бірнеше LLM арқылы автоматты түрде жасалған Гант диаграммасы, промпт шарттарына сәйкес үш бетон блоктың құрылыс кезеңдерін көрсетеді.

Алынған график (Рис. 5.32) уақыт диаграммасын білдіреді, мұнда әрбір көлденең жолақ фундаменттік блок бойынша жұмыстардың белгілі бір кезеңіне сәйкес келеді және операциялардың тізбегін (Work order параметрі) көрсетеді, мысалы, дайындық, жер жұмыстары, опалубка орнату, арматуралау, бетон құю және соңғы өңдеу, яғни есептеулерде уақыт параметрлері мен тізбегі толтырылған процестер.

Мұндай график (Рис. 5.32) жұмыс күндері, ауысымдар немесе жұмыс уақыты нормаларына байланысты шектеулерді ескермейді, тек процесті концептуалды визуализациялау үшін арналған. Нақты график, жұмыстардың параллельдігін көрсететін, сәйкес промпттар немесе чат ішіндегі қосымша нұсқаулармен толықтырылуы мүмкін.

3D геометрияның көлемдеріне негізделген бір шығын калькуляциясын (Рис. 5.31) пайдалана отырып, автоматтандырылған сметалар арқылы жобаның құнын бағалауға және бір уақытта әртүрлі

жобалық нұсқалар үшін уақыт сипаттамаларын кестелер немесе графиктер түрінде есептеуге болады (Рис. 5.33).-

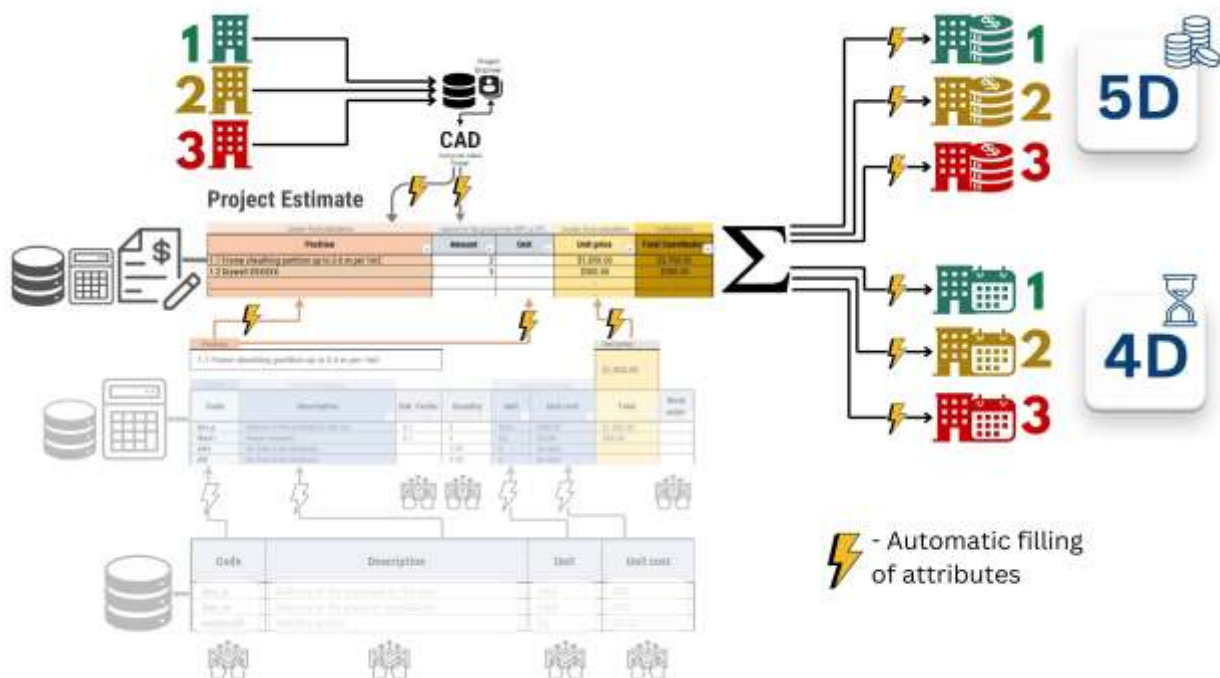

Рис. 5.33 Автоматты есептеу, әртүрлі жобалық нұсқалар үшін шығындар мен уақытты бірден және автоматты түрде болжауға мүмкіндік береді.

Заманауи модульдік ERP жүйелері (Рис. 5.44) CAD модельдерінен деректерді жүктей отырып, уақытты есептеудің осындай автоматтандырылған әдістерін пайдаланады, бұл шешім қабылдау процесін едәуір қысқартады. Бұл нақты бағаларды ескере отырып, жұмыс графиктерін дәл жоспарлауға және жобаны жүзеге асыру үшін барлық тапсырмаларды орындауға қажетті жалпы уақытты есептеуге мүмкіндік береді.-

6D-8D кеңейтілген атрибуттық қабаттары: энергия тиімділігінен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге дейін

6D, 7D және 8D — бұл ақпараттық моделдеудің кеңейтілген деңгейлері, олардың әрқайсысы жобаның кешенді ақпараттық моделіне қосымша атрибуттар қабаттарын енгізеді, олардың негізі 3D модельдің көлемі мен санына негізделген атрибуттар болып табылады. Әрбір қосымша деңгей, мысалы, жылжымайтын мүлікті басқару жүйелері (PMS), объектілерді автоматтандырылған басқару (CAFM), құрылыс жобаларын басқару (CPM) және қауіпсіздік басқару жүйелері (SMS) сияқты басқа жүйелерде кейінгі топтастыру немесе идентификациялау үшін қажетті арнайы параметрлерді енгізеді.

Рис. 5.34 6D, 7D және 8D атрибуттары деректердің ақпараттық моделінде жобаның әртүрлі аспектілерін, энергия тиімділігінен бастап қауіпсіздікке дейін, қарастыруды кеңейтеді.

- 6D-де жобаның деректер базасына (немесе датафреймге (Рис. 4.113)) геометриялық және көлемдік атрибуттармен қатар экологиялық тұрақтылық туралы ақпарат (атрибуттар-бағандар) қосылады. Бұл энергия тиімділігі, көміртегі іздері, материалдарды қайта өңдеу мүмкіндігі және экологиялық таза технологияларды қолдану сияқты ақпаратты қамтиды. Бұл деректер жобаның қоршаған ортаға әсерін бағалауға, жобалық шешімдерді оңтайландыруға және тұрақты даму мақсаттарына (ESG) қол жеткізуге мүмкіндік береді.-
- 7D атрибуттары ғимаратты пайдалану басқару үшін қажетті атрибуттармен толықтырылады. Бұл техникалық қызмет көрсету кестелері, компоненттердің қызмет ету мерзімі, техникалық құжаттама және жөндеу тарихы туралы деректер. Мұндай ақпарат жиынтығы модельді эксплуатация жүйелерімен (CAFM, AMS) интеграциялауға мүмкіндік береді, қызмет көрсетуді, жабдықты ауыстыруды тиімді жоспарлауға және объектінің өмірлік циклы бойында қолдауды қамтамасыз етеді.
- 8D қосымша атрибутивті қабат - құрылыс кезеңінде де, кейінгі пайдалану кезінде де қауіпсіздікпен байланысты ақпаратты қамтиды. Модельге персоналдың қауіпсіздігін қамтамасыз ету шаралары, төтенше жағдайларда әрекет ету нұсқаулықтары, эвакуация жүйелеріне және өрт қауіпсіздігіне қойылатын талаптар енгізіледі. Бұл деректердің цифрлық модельге интеграциясы тәуекелдерді алдын ала ескеруге және еңбек қорғау мен қауіпсіздік талаптарын ескере отырып, архитектуралық, инженерлік және ұйымдастырушылық шешімдерді әзірлеуге көмектеседі.

4D-дан 8D-ға дейінгі қабаттар құрылымдық кесте түрінде қосымша атрибуттар ретінде, 3D-модельдің толтырылған атрибуттарына, мысалы, атауы, категориясы, түрі және көлемдік сипаттамаларына қосылған толтырылған мәндер ретінде ұсынылады (Рис. 5.35). 6D, 7D және 8D атрибутивті қабаттардағы мәндер қайта өңдеу пайызы, көміртек ізі, кепілдік мерзімі, ауыстыру циклі, орнату күні, қауіпсіздік протоколдары және т.б. сияқты қосымша мәтіндік және сандық деректерді қамтиды.-

ID	Type Name	Width	Length	Recyclability	Carbon Footprint	Warranty Period	Replacement Cycle	Maintenance Schedule	Installation Date	Wellbeing Factors	Safety Protocols
W-NEW	Window	120 cm	-	90%	1622 kgCO ₂ e	8 years	20 years	Annual	-mon	XYZ Windows	ISO 45001
W-OLD1	Window	100 cm	140 cm	90%	1522 kgCO ₂ e	8 years	15 years	Biannual	08/22/2024	XYZ Windows	OSHA Standard
W-OLD2	Window	110 cm	160 cm	90%	1522 kgCO ₂ e	-	15 years	Biannual	08/24/2024	????	OSHA Standard
D-122	Door	90 cm	210 cm	100%	1322 kgCO ₂ e	15 years	25 years	Biennial	08/25/2024	Doors Ltd.	OSHA Standard

Рис. 5.35 6D-8D атрибутивті қабаттарды геометриялық және көлемдік атрибуттарды қамтитын ақпараттық деректер моделіне қосады, ол 3D-модельден алынған.

Біздің жаңа тереземіз үшін (Рис. 4.41) W-NEW идентификаторы бар элемент (Рис. 5.35) келесі 3D-8D атрибуттарына ие болуы мүмкін: –

3D-атрибуттар – CAD жүйелерінен алынған геометриялық ақпарат:

- "Тип атауы" - "Терезе" элементі
- "Ені" - 120 см
- Элементтің "Bounding Box" нүктелерін немесе оның "геометриясын BREP / MESH" жеке атрибут ретінде қосуға болады.

6D атрибуттары - экологиялық тұрақтылық:

- "Қайта өңдеу көрсеткіші" - 90%
- "Көміртек ізі" - 1622 кг CO₂

7D атрибуттары - объектіні басқару деректері:

- "Кепілдік мерзімі" - 8 жыл
- "Ауыстыру циклі" - 20 жыл
- "Техникалық қызмет көрсету" - жыл сайын қажет

8D атрибуттары - ғимараттарды қауіпсіз пайдалану мен эксплуатацияны қамтамасыз ету:

- "Терезе" "Орнатылды" - "XYZ Windows" компаниясымен
- "Қауіпсіздік стандарты" - ISO 45001 талаптарына сәйкес

Дерекқорға немесе деректер жиынына (Рис. 5.35) жазылған барлық параметрлер әртүрлі бөлімдердегі мамандарға топтастыру, іздеу немесе есептеулер үшін қажет. Мұндай көп өлшемді объектілерді атрибуттар негізінде сипаттау жобаның өмірлік циклі, эксплуатациялық талаптары және жобалау, құрылыс және эксплуатация кезінде қажетті көптеген басқа аспектілер туралы толық түсінік алуға мүмкіндік береді.

CO₂ бағалау және құрылыс жобаларындағы көмірқышқыл газының шығарындыларын есептеу

6D кезеңіндегі құрылыс жобаларының тұрақтылығы тақырыбымен қатар, қазіргі құрылыс саласында жобалардың экологиялық тұрақтылығына ерекше назар аударылуда, мұнда негізгі аспектілердің бірі жобаның өмірлік цикл кезеңдерінде (мысалы, өндіріс және монтаждау кезінде) пайда болатын көмірқышқыл газы CO₂ шығарындыларын бағалау және азайту болып табылады.

Құрылыс материалдарының көміртегі шығарындыларын бағалау және есептеу — бұл жобада қолданылатын элементтердің немесе элементтер тобының көлемдік атрибуттарын тиісті шығарындылар коэффициентіне көбейту арқылы жалпы көміртегі шығарындыларын анықтау процесі.

Құрылыс жобаларын бағалау кезінде көміртегі шығарындыларын ескеру, экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық (ESG) критерийлерінің кең ауқымының бір бөлігі ретінде кешенді талдауға жаңа деңгей қосады. Бұл, әсіресе, тапсырыс беруші-инвестор үшін LEED® (Энергия мен экологияны басқарудағы көшбасшылық), BREEAM® (Құрылыс зерттеу ұйымының экологиялық бағалау әдісі) немесе DGNB® (Неміс тұрақты құрылыс қоғамы) сияқты тиісті сертификаттарды алу кезінде маңызды. Бұл сертификаттардың бірін алу объектінің нарықтық тартымдылығын едәуір арттырып, пайдалануға енгізуді жеңілдетеді және тұрақтылыққа (ESG) бағытталған жалға алушылардың талаптарына сәйкестікті қамтамасыз етеді. Жобаның талаптарына байланысты HQE (Haute Qualité Environnementale, француз экологиялық құрылыс стандарты), WELL (WELL Building Standard, пайдаланушылардың денсаулығы мен жайлылығына бағытталған) және GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark, халықаралық жылжымайтын мүлік тұрақтылығы рейтингі) сияқты стандарттар да қолданылуы мүмкін.

Экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық ESG (экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық) — бұл компанияның ішіндегі және сыртындағы бизнес әсерін бағалау үшін қолданылатын кең принциптер жиынтығы.

ESG, 2000-шы жылдардың басында қаржы қорлары тарапынан экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық критерийлер туралы инвесторларға ақпарат беру үшін әзірленген, компаниялар мен жобаларды, соның ішінде құрылыс жобаларын бағалаудың негізгі көрсеткішіне айналды. Ең ірі консалтингтік компаниялардың зерттеулеріне сәйкес, экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық факторларды (ESG) ескеру құрылыс саласының ажырамас бөлігіне айналууда.

EY (2023) «Көміртегі нейтралдығына жол» есебіне сәйкес, ESG принциптерін белсенді түрде енгізетін компаниялар ұзақ мерзімді тәуекелдерді төмендетіп қана қоймай, сонымен қатар бизнес модельдерінің тиімділігін арттырады, бұл жаһандық нарықтардың трансформациясы жағдайында ерекше маңызды [103]. PwC «ESG туралы хабардарлық» есебінде компаниялардың ESG факторларының маңыздылығы туралы хабардарлық деңгейі 67%-дан 97%-ға дейін өзгеретінін, ал ұйымдардың көпшілігі бұл тенденцияларды болашақтағы тұрақты даму үшін кілтті деп санайтынын атап өтеді [104] және бизнестің көпшілігі ESG принциптерін интеграциялау бойынша мүдделі тараптар тарапынан едәуір қысым сезінетінін көрсетеді.

Осылайша, құрылыс жобаларына ESG принциптерін интеграциялау тек LEED, BREEAM, DGNB сияқты халықаралық тұрақтылық сертификаттарын алуға ғана емес, сонымен қатар компаниялардың саладағы ұзақ мерзімді тұрақтылығы мен бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге де ықпал етеді.

Құрылыс жобасының жалпы көміртек ізіне әсер ететін ең маңызды факторлардың бірі - құрылыс материалдары мен элементтерінің өндірісі мен логистикасының кезеңдері. Объектте қолданылатын материалдар, әдетте, CO₂ шығарындыларына шешуші әсер етеді, әсіресе жобаның өмірлік циклінің бастапқы кезеңдерінде - шикізатты өндіруден бастап құрылыс алаңына жеткізуге дейін.

Құрылыс элементтерінің санаттары немесе түрлері бойынша шығарындыларды есептеу үшін әртүрлі материалдарды өндіру нәтижесінде пайда болатын CO₂ мөлшерін көрсететін сілтеме коэффициенттерін пайдалану қажет. Мұндай материалдарға бетон, кірпіш, қайта өңделген болат, алюминий және басқалары жатады. Бұл мәндер, әдетте, UK ICE 2015 (Көміртек және энергияның инвентаризациясы) және US EPA 2006 (АҚШ қоршаған ортаны қорғау агенттігі) сияқты беделді көздер мен халықаралық деректер базаларынан алынады. Келесі кестеде (Рис. 5.36) бірнеше кең таралған құрылыс материалдары үшін базалық шығарындылар коэффициенттері келтірілген. Әрбір материал үшін екі негізгі параметр көрсетілген: CO₂-нің нақты шығарындылары (килограмм материалға) және көлемді массасына айналдыру коэффициенттері (куб метрге килограмм), оларды жобалық модельге интеграциялау және QTO деректерін топтастыруға байланысты.

Carbon Emitted in Production

Material	Abbreviated	UK ICE Database (2015) USEPA (2006)	UK ICE Database (2015) USEPA (2006)	Coefficient m3 to kg
		Process Emissions (kg CO2e/ kg of product) (K1)	Process Emissions (kg CO2e/ kg of product) (K2)	Kg / m3 (K3)
Concrete	Concrete	0.12	0.12	2400
Concrete block	Concrete_block	0.13**	0.14	2000
Brick	Brick	0.24	0.32	2000
Medium density fiberboard (MDF)	MDF	0.39*	0.32	700
Recycled steel (avg recy content)	Recycled_steel	0.47	0.81	7850
Glass (not including primary mfg.)	Glass	0.59	0.6	2500
Cement (Portland, masonry)	Cement	0.95	0.97	1440
Aluminum (virgin)	Aluminum	12.79	16.6	2700

Рис. 5.36 Әртүрлі құрылыс материалдарын өндіру кезінде бөлінетін көміртек мөлшері, UK ICE және US EPA деректер базасына сәйкес.

Жобаның жалпы CO₂ шығарындыларын есептеу үшін, 4D және 5D калькуляциялары сияқты, әрбір объектілер тобының атрибуттарының көлемін анықтау қажет. Бұл көлемдерді QTO құралдарын пайдалана отырып, куб метрмен алуға болады, бұл туралы Quantity take-off бөлімінде егжей-тегжейлі қарастырылған. Содан кейін алынған көлемдер "CO₂ технологиялық шығарындылары" атрибуты үшін әрбір материалдар тобының сәйкес коэффициенттеріне көбейтіледі.

- 🗨 CAD (BIM) жобасынан элементтердің түрлері бойынша көлемдер кестесін автоматты түрде шығарып, барлық жобалық деректерді топтастырайық, бұл алдыңғы тарауларда жасалғандай. Бұл тапсырманы орындау үшін LLM-ге жүгінеміз.

CAD (BIM) жобасындағы DataFrame кестесін "Object Name" (немесе "Type") бағанының параметрі бойынша топтастырып, әр топтағы элементтердің санын көрсетіп, сондай-ақ типтегі барлық элементтердің "Volume" параметрін жинақтауды сұрау.

📄 LLM-нің жауабы:

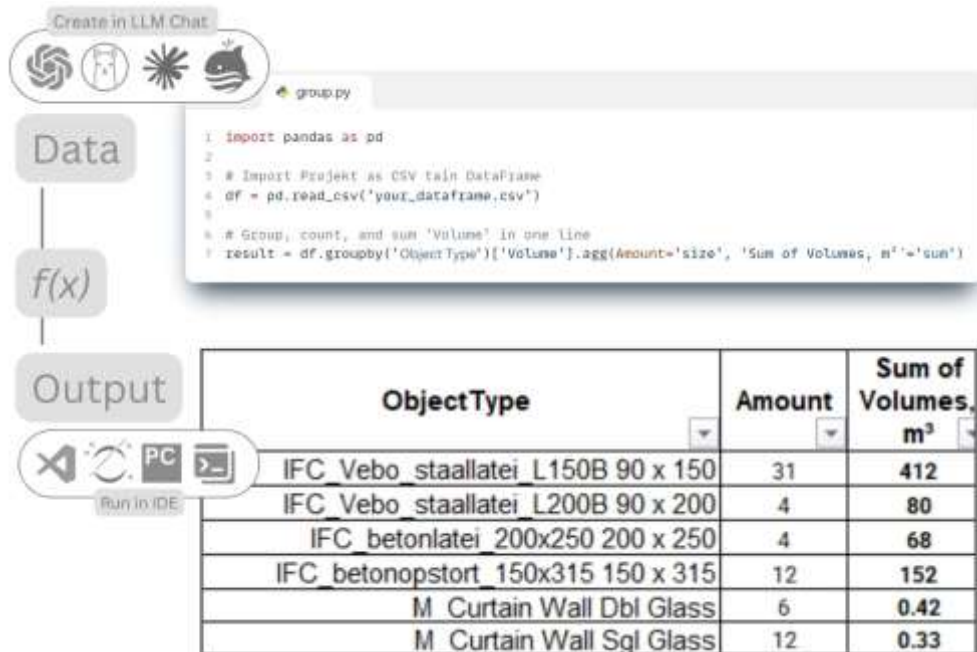

Рис. 5.37 LLM-да сгенерлен код бізге жобаның объектілерін типі (ObjectType) бойынша топтастырып, "Volume" атрибутын жинақтады.

Жобаның жалпы CO₂ шығарындыларын автоматты түрде есептеу үшін, кестедегі деректерді автоматты түрде сәйкестендіруді орнату немесе элементтердің түрлерін (Рис. 5.37) шығарындылар коэффициенттері кестесіндегі (Рис. 5.36) сәйкес материалдар түрлерімен қолмен байланыстыру жеткілікті. Шығарындылар коэффициенттері мен формулалары, сондай-ақ CAD (BIM) форматтарынан көлемдерді алу және CO₂ анықтау автоматизациясы үшін код GitHub-тан "CO₂_calculating-the-embodied-carbon. DataDrivenConstruction" сұрауымен табуға болады.

Осылайша, CAD деректер базасынан QTO элементтерін топтастырғаннан кейін деректерді интеграциялау CO₂ шығарындыларын (Рис. 5.38) әртүрлі жобалау нұсқалары үшін автоматты түрде есептеуге мүмкіндік береді. Бұл әртүрлі материалдардың әртүрлі нұсқалардағы әсерін талдауға және тапсырыс берушінің CO₂ шығарындылары деңгейіне қойылатын талаптарға сәйкес келетін шешімдерді таңдауға мүмкіндік береді, ғимаратты пайдалануға беру кезінде тиісті сертификат алу үшін.

CO₂ шығарындыларын бағалау құрылыс компаниясының ESG рейтингін (мысалы, LEED сертификаттау) алу процесінде жобаның топталған элементтерінің көлемдерін коэффициенттерге көбейту арқылы жүзеге асырылады.

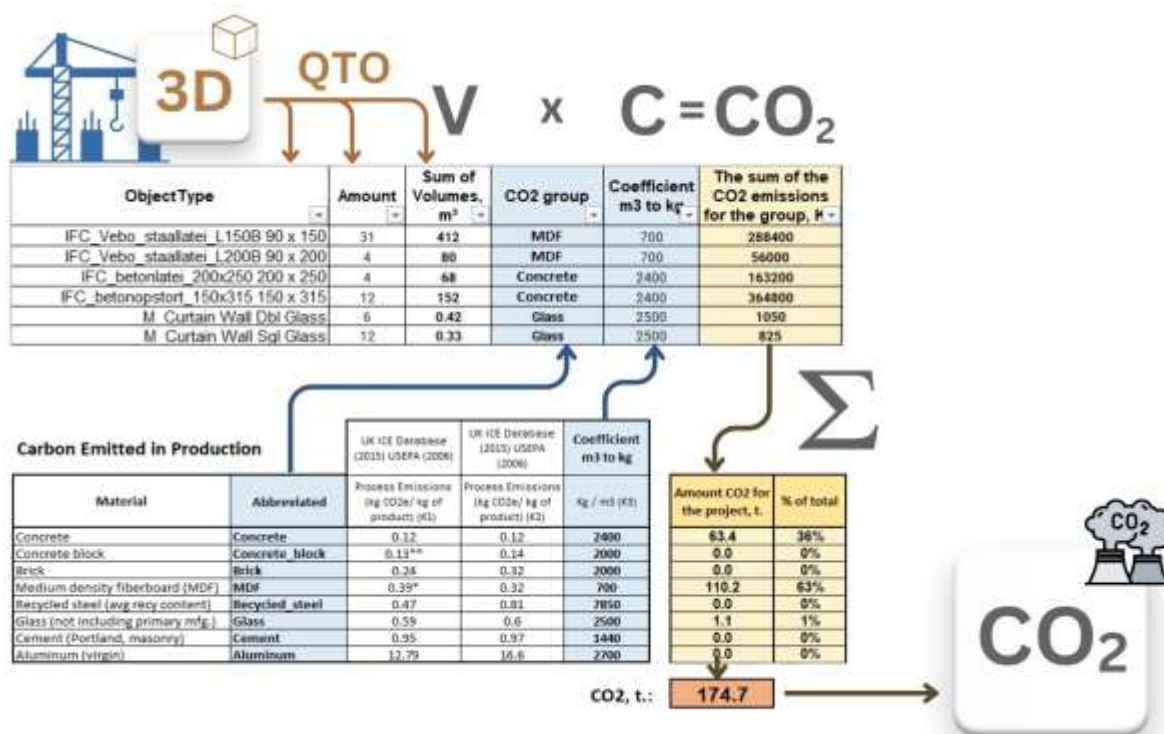
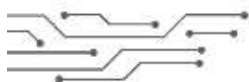

Рис. 5.38 CAD деректер базасынан QTO топтарын интеграциялау CO₂ шығарындыларының соңғы көлемдерін бағалауда дәлдік пен автоматтандыруды қамтамасыз етеді.

Элементтер топтарының көлемдерін анықтау арқылы біз материалдарды бақылау және логистика, мониторинг және сапаны басқару, энергия тұтынуды модельдеу және талдау, сондай-ақ жобаның жеке элементтері мен жалпы жобаның жаңа атрибутивтік статусын (кестедегі параметр) алу үшін көптеген басқа міндеттерді орындауға мүмкіндік аламыз.

Егер компаниядағы осындай есептеу процестерінің саны арта бастаса, автоматтандыру қажеттілігі және есептеу нәтижелерін компанияның процестеріне және деректерді басқару жүйелеріне енгізу мәселесі туындайды.

Кешенді шешімдердің күрделілігіне байланысты, құрылыс саласында жұмыс істейтін орта және ірі компаниялар осындай автоматтандыруды ERP (немесе PMIS) жүйелерін әзірлеуші компанияларға аутсорсингке береді. Әзірлеуші компаниялар ірі клиенттер үшін материалдар мен ресурстарды есептеу сияқты көптеген ақпараттық қабаттарды басқару үшін біртұтас кешенді модульдік жүйе жасайды.

ТАРАУ 5.4. ҚҰРЫЛЫС ERP ЖӘНЕ PMIS ЖҮЙЕЛЕРІ

Құрылыс ERP жүйелері есептеулер мен сметалар мысалында

Модульдік ERP жүйелері әртүрлі атрибутивтік (ақпараттық) қабаттарды және деректер ағындарын біртұтас кешенді жүйеге біріктіреді, бұл жобаларды басқарушыларға ресурстарды, қаржыны, логистиканы және жобаның басқа аспектілерін бір платформа аясында синхронды түрде басқаруға мүмкіндік береді. Құрылыс ERP жүйесі құрылыс жобаларының "миы" рөлін атқарады, автоматтандыру арқылы қайталанатын процестерді жеңілдетіп, құрылыс процесінің барлық кезеңінде ашықтық пен бақылауды қамтамасыз етеді.

Құрылыс ERP жүйелері (Enterprise Resource Planning) құрылыс процесінің әртүрлі аспектілерін басқару және оңтайландыру үшін арналған кешенді бағдарламалық шешімдер болып табылады. Құрылыс ERP жүйелерінің негізінде шығындарды есептеу және жұмыс кестелерін құру модульдері жатыр, бұл оларды ресурстарды тиімді жоспарлаудың маңызды құралы етеді.

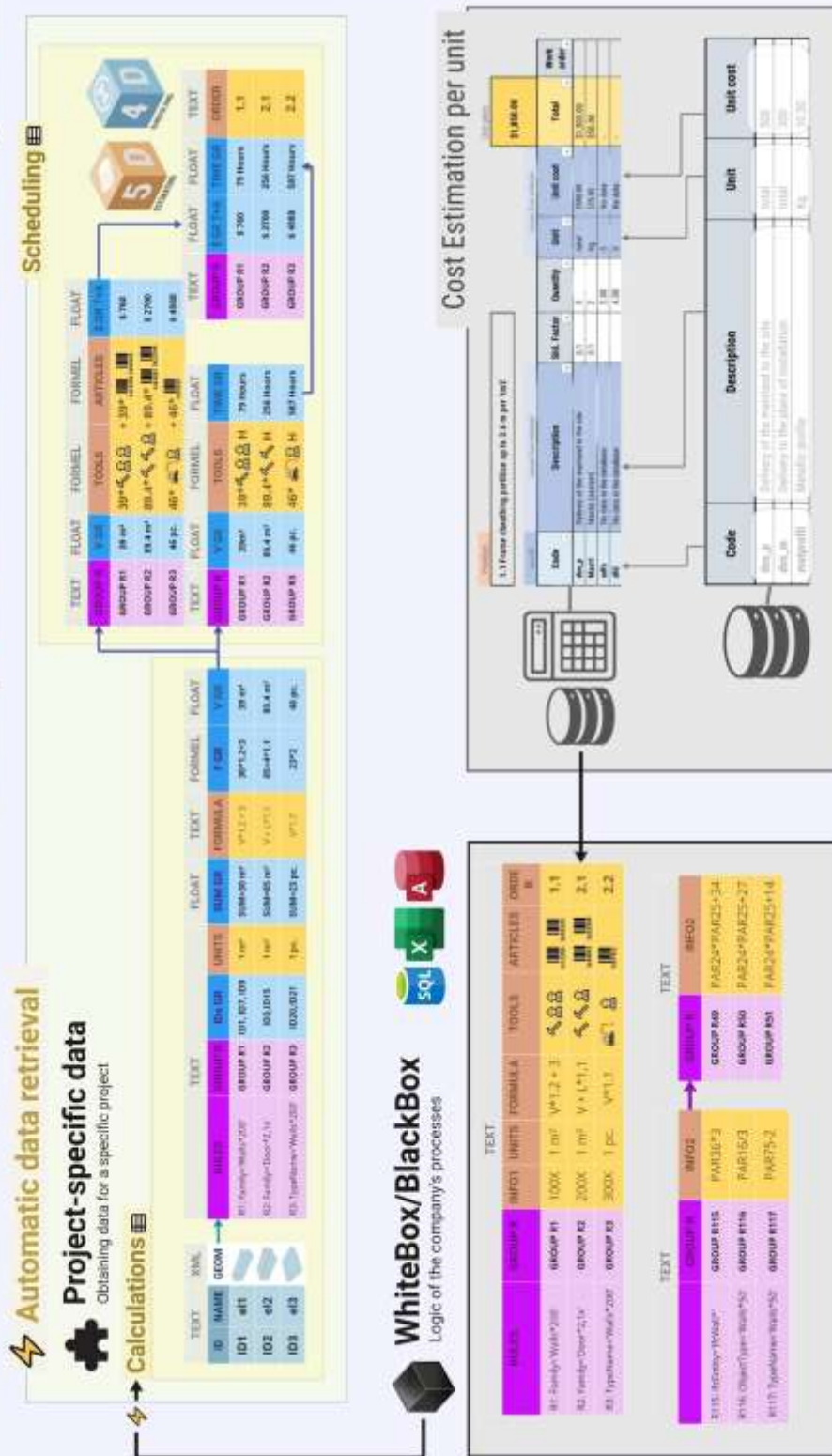
ERP жүйесінің модульдері пайдаланушыларға деректерді енгізуге, өңдеуге және талдауға мүмкіндік береді, бұл жобаның әртүрлі аспектілерін құрылымдық түрде қамтиды, олар материалдық және еңбек шығындарын, жабдықты пайдалануды, логистиканы, кадрлық ресурстарды, байланыстарды және басқа құрылыс қызметтерін басқаруды қамтуы мүмкін.

Жүйенің функционалдық блоктарының бірі бизнес логикасын автоматтандыру модулі — BlackBox/WhiteBox болып табылады, ол процестерді басқарудың орталығы рөлін атқарады.

BlackBox/WhiteBox ERP жүйесін пайдаланатын мамандарға, алдын ала басқа пайдаланушылар немесе әкімшілер конфигурациялаған бизнес аспектілерін икемді түрде басқаруға мүмкіндік береді. ERP жүйелерінің контекстінде BlackBox және WhiteBox терминдері жүйенің ішкі логикасының мөлдірлігі мен бақылау деңгейлерін білдіреді:

- BlackBox («қара жәшік») — пайдаланушы жүйемен интерфейс арқылы өзара әрекеттеседі, процестердің ішкі логикасына қол жеткізбей. Жүйе алдын ала белгіленген, соңғы пайдаланушыдан жасырын ережелер негізінде есептеулер жүргізеді. Пайдаланушы деректерді енгізеді және нәтиже алады, ішкі есептеулерде қандай атрибуттар немесе коэффициенттер қолданылғанын білмейді.
- Ақ жәшігі («ақ қорап») - процестердің қисынын қарау, конфигурациялау және өзгертулер үшін қол жетімді. Жетілдірілген пайдаланушылар, әкімшілер немесе интеграторлар деректерді өңдеудің алгоритмдерін, есептеу ережелері мен өзара әрекеттесу сценарийлерін қолмен орната алады.

Enterprise Resource Planning ERP

Күріш. 5.41. Құрылыс жүйесінің сәулеті, көлемді атрибуттарды қолмен толтыру үшін бағалау және жұмыс кестесін алу үшін.

Мысалы, тәжірибелі пайдаланушы немесе әкімші ережені орнататын жағдай: сметада қандай атрибуттарды бір-біріне көбейту керек немесе белгілі бір функция бойынша топтастырылған, сонымен қатар түпкілікті нәтиже жазылуы керек. Кейіннен, инженерлер, мысалы, инженерлер, мысалы, ERP-ге жаңа деректерді пайдаланушы интерфейсі арқылы жүктейді және дайын бағалар, графикалар немесе техникалық сипаттамаларды жазасыз немесе логиканың техникалық мәліметтерін түсінбестен алады.

Алдыңғы тарауларда есептеулер мен логика модульдері LLM-мен өзара әрекеттесу тұрғысынан қаралды. ERP жүйелерінің ішінде мұндай есептеулер мен түрлендірулер түймелер мен формалар интерфейсінің артында жасырылған модульдер ішінде пайда болады.

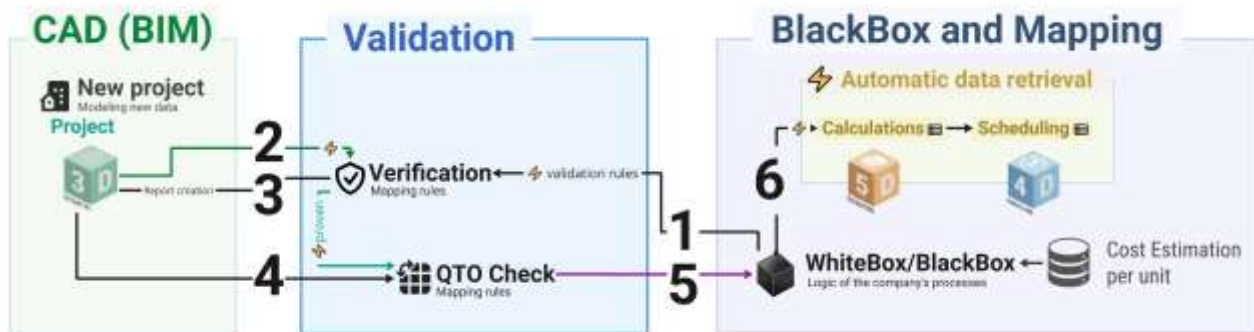
Келесі мысалда (5.41-сурет), Blackbox / WhiteBox модулі ERP жүйесінің әкімшісі Qto топтағы сметалардың тәлсипаттарын салыстыру үшін ережелерді орнатыңыз. Осы теңшелген (Менеджер немесе әкімші), Blackbox / WhiteBox модулінің пайдаланушысы (бағалаушы немесе инженер) ERP пайдаланушы интерфейсі арқылы сан немесе көлемнің атрибутын қолмен қосып, дайын сметалар мен жұмыс графигін автоматты түрде қосады. Осылайша, есептеу процестері және алдыңғы тарауларда, ERP-ді қолданып, алдын-ала тарауларда ескеріліп, еденге бұрылады, автоматтандырылған конвейер.

Бұл жартылай автоматтандырылған процесті CAD (BIM) модельдерінен, мысалы, ARP жобасын көзделетін ERP модуліне қосу, мысалы, ARP модуліне тигізетін синхрондалған механизмге және жобалау кезеңінде кез-келген жобаның құнын, біз ERP-дегі CAD моделін жүктей аламыз.-

Автоматтандырылған деректер ағынын құру үшін (5.42-сурет) CAD (BIM) және ERP жүйелері арасында «Талаптар және деректер сапасының сапасы» тарауындағы негізгі процестер мен деректердің негізгі процестері мен талаптарын құрылымдау қажет. ERP-дегі бұл процесс ұқсас кезеңдерге бөлінеді:-

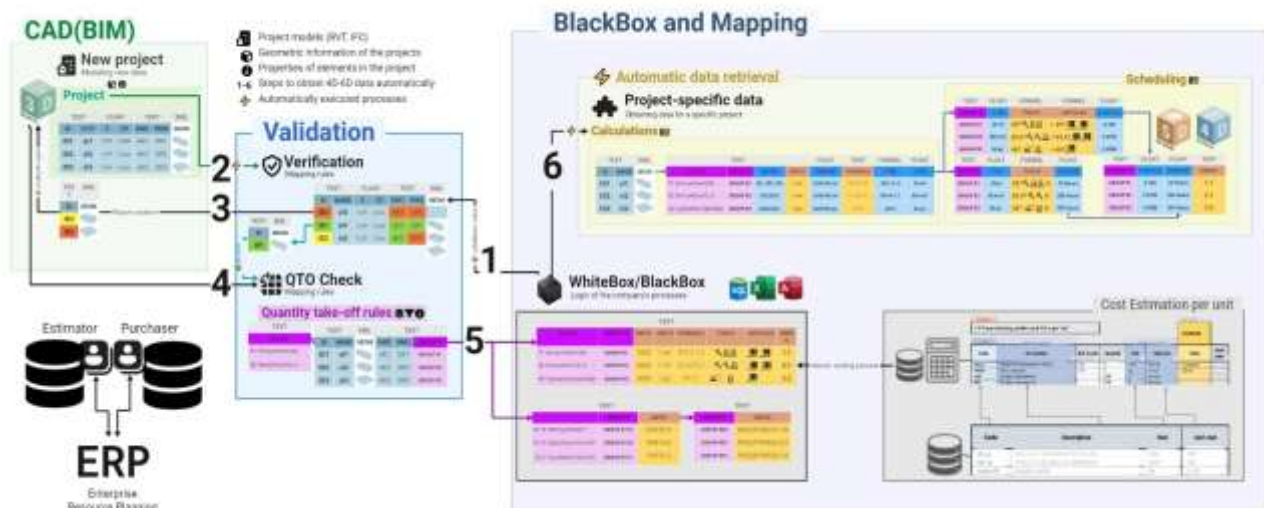
- ERP жүйесіне енудің дәлдігін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқаратын тексеру ережелерін (1) құру (1). Тексеру ережелері жүйеге қойылатын талаптарды тек осы элементтерді, тек осы элементтерді тексеруге мүмкіндік беретін сүзгілер ретінде қызмет етеді. «Талаптар құру және мәліметтер сапасын тексеру және тексеру» тарауындағы тексеру және тексеру туралы толығырақ оқыңыз.
- Содан кейін, ERP ішіне тексеру процесі (2) пайда болады, бұл жобаның барлық элементтері олардың атрибуттары мен құндылықтары дұрыс жасалғанын растайды және келесі өңдеу сатыларына дайын.
- Егер толық емес атрибутивті деректермен проблемалар туындаса, есеп (3), ал жоба түзету нұсқауларымен бірге келесі итерацияға дайын болғанға дейін жіберіледі.
- Жобаның деректері расталғаннан кейін, олар бұрын құрылған ережелерге сәйкес (ақ жәшігі / қара жәшігі) бойынша, субъектілер мен ресурстарға арналған сандардың атрибуттарын құруға арналған басқа ERP (4) модульде қолданылады.
- Салыстыру ережелері бойынша топтастырылған мәліметтер немесе QTO есептеулермен автоматты түрде интеграцияланған (мысалы, шығындар мен уақыт) (5).
- ERP жүйесінің соңғы кезеңінде пайдаланушы, QTO кестесінен процесс кестелерінен (мысалы, есептелген мақалалар) өзгеріп отырған пайдаланушы әрбір субъектілердің әр

тобы үшін және тұтастай алғанда жобаның нәтижелерін автоматты түрде жасайды.

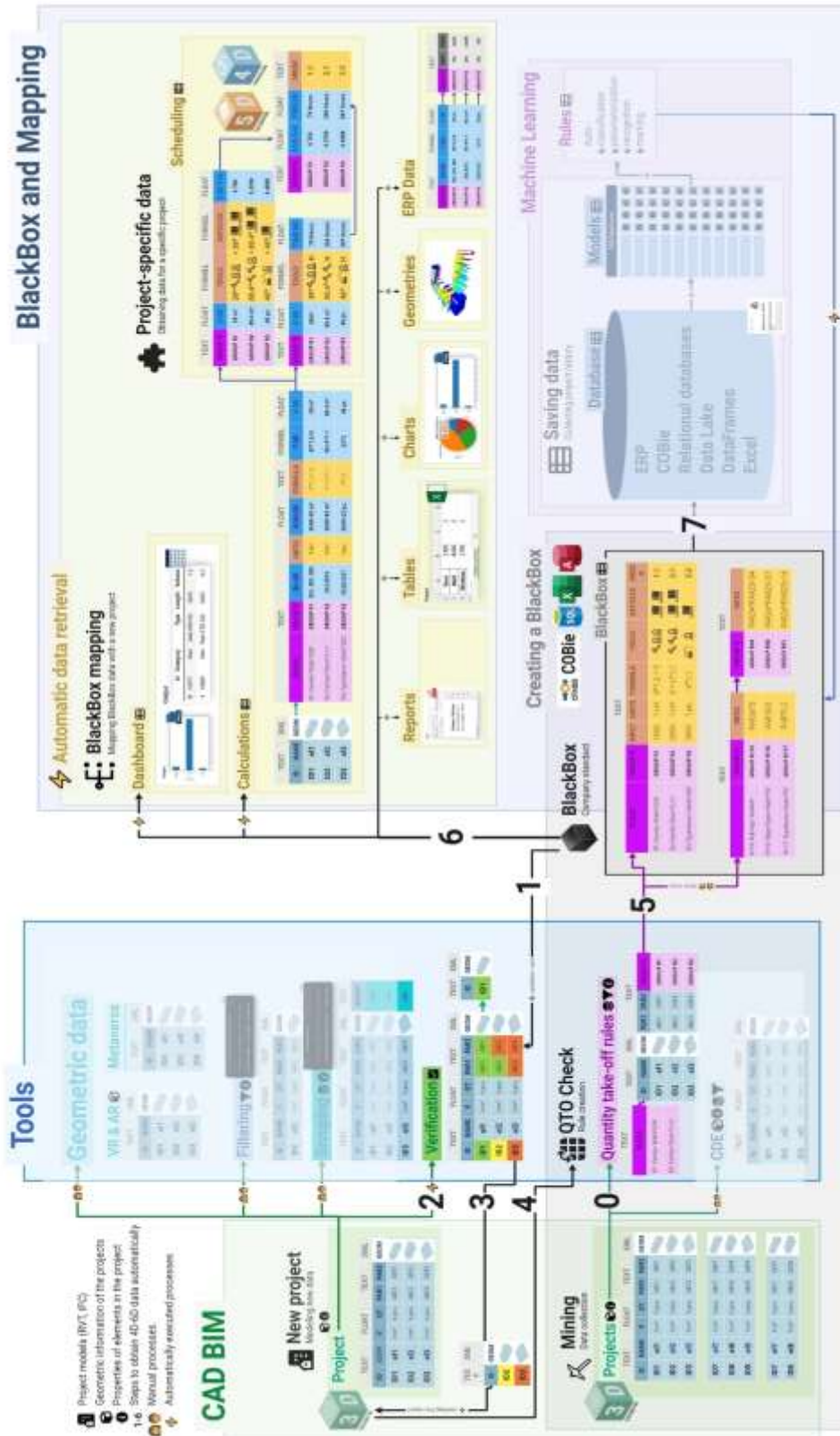

Күріш. 5.42 Валдау ережелерін (1) құра отырып, CAD (BIM) жүйесінің сәулеті (1) жұмыстың өзіндік құны мен кестелерін автоматты есептеуге дейін (5-6).

Модульдік ERP жүйесінде процестер пайдаланушы интерфейсі бар бағдарламалық жасақтама көмегімен біріктірілген. Интерфейстің артында ішкі бөлік, онда құрылымдалған кестелер деректерді өңдейді, менеджер немесе әкімші алдын-ала іске асырылатын түрлі әрекеттерді жүзеге асырады. Нәтижесінде, пайдаланушы алдын-ала орнатылған және конфигурацияланған автоматика логикасының арқасында (қара жәшігіндегі / ақ жәшігіндегі модульдерде), өз міндеттеріне сәйкес жартылай дайындалған құжаттарды алады.

Күріш. 5.43 ERP жүйесі менеджерлер мен пайдаланушыларға жаңа мәліметтер алу үшін мамандар кестелерінің арасында жылжиды.

Күріш. 5.44 ERP жүйесі аналитикалық құралдармен біріктірілген және компаниядағы шешім қабылдау процесін автоматтандырады.

Сол сияқты, ERP жүйелеріндегі процестер, басынан бастап - түпкілікті есептеуге дейін (5-суреттің 1-6 кезеңі) - бұл өзара байланысты қадамдар тізбегі, бұл, сайып келгенде, ашықтықты, тиімділігін және жоспарлаудың дәлдігін қамтамасыз етеді.-

Қазіргі заманғы құрылыс жүйелеріне тек құндылықтар мен терминдерді есептеу модульдері ғана емес, сонымен қатар, алдын-ала жасалған басқа модульдер, сонымен қатар, жұмыс істеу функцияларын, келісімшарттарды, жеткізілім тізбегін және логистиканы басқару, сонымен қатар басқа бизнес-жүйелермен және платформалармен интеграциялау. ERP интеграцияланған аналитикалық құралдар пайдаланушыларға жобаның негізгі көрсеткіштерін (KPI - KPI - негізгі көрсеткіштері) бақылау үшін ақпараттық панельдер құруды автоматтандыруға мүмкіндік береді. Бұл құрылыс жобасының барлық аспектілерін орталықтандырылған және жүйелі басқаруды, бір платформада көптеген өтініштер мен жүйелерді біріктіруге тырысады.

Болашақта ERP талдаулары дәлдікті арттырумен бірге қолданылып, дәлдікті арттыру және жобаның болашақ атрибуттарын есептеу процесін оңтайландыру үшін қолданылады. ERP жүйелерінен алынған және жиналған мәліметтер мен атрибуттар (5.44-сурет) Болашақта ықтимал модельдерді құру үшін негіз болады (5.44) болады, мысалы, ықтимал кідірістер, тәуекелдер немесе, мысалы, материалдар құнының өзгеруі мүмкін болжамды модельдерді жасауға негіз болады.-

ERP баламасы ретінде, құрылыс индустриясы көбінесе PMIS (жобаларды басқарудың ақпараттық жүйесі) - жеке құрылыс алаңындағы міндеттерді егжей-тегжейлі бақылау үшін жобаларды басқару жүйесі.

PMIS: ERP мен құрылыс алаңы арасындағы аралық буын

Компанияның барлық бизнес-процестер тізбегін қамтитын ERP-ге қарағанда, PMIS нақты жобаны басқаруға бағытталған, белгіленген мерзімдер, бюджеттер, ресурстар және құжаттама жүргізуді қамтамасыз ету.

PMIS (жобаларды басқарудың ақпараттық жүйесі) - бұл жобаның барлық аспектілері бойынша жоспарлау, бақылау, талдау және есеп беруге арналған құрылыс жобаларын басқаруға арналған бағдарлама.

PMIS сізге құжаттарды, графиктерді, бюджеттерді, бюджеттерді басқаруға және PMIS ERP-ге қатысты қайталанатын шешім болып көрінуге мүмкіндік береді, бірақ негізгі айырмашылық бақылау деңгейі болып табылады:

- ERP компанияның бизнестің бизнес-процестеріне бағытталған: корпоративтік деңгейде шығындар, келісімшарттар, сатып алулар, қызметкерлер және ресурстар.
- PMIS жеке жобаларды басқаруға, өзгерістерді, өзгерістерді өзгертуді, өзгерістерді өзгертуді, есеп беруді және оларды үйлестіруді қамтамасыз етуге бағытталған.

Көптеген жағдайларда, бұл жеткілікті функционалдылығы бар ERP жүйелері және PMIS енгізу компанияның ыңғайлылығы мен қалаулары туралы мәселе туындайды. Көптеген мердігерлер мен клиенттер PMIS-ті қажет емес, бірақ оны белгілі бір платформада жинақтағысы келетін сатушы немесе ірі клиент жүктелгендіктен.

Құрылыс жобаларында халықаралық терминологияда PLM (өнімнің өмірлік циклін басқару) сияқты көптеген жеке ұғымдар бар, мысалы, өнімнің өмірлік циклін, сонымен қатар EPC және EPC-

М (инжиниринг, сатып алу және құрылыс) - құрылыс индустриясындағы келісім-шарттар.

Егер компания Жобаны басқару модульдерімен ERP қолданса, PMIS енгізу функционалдылықты қайталайтын қосымша сілтеме болуы мүмкін. Алайда, егер процестер автоматтандырылмаса және деректер шашыраңқы болса, PMIS құралға ыңғайлы және оңай бола алады.

Алыпсатарлық, пайда, жақындық және болмауы ERP және PMIS-тегі мөлдірлік

Интерфейстер мен процедуралардың сыртқы қарапайымдылығына қарамастан, көптеген жағдайларда Құрылыс ERP және PMIS жүйелері жабық және жағымсыз шешімдерді жабады. Мұндай жүйелер, әдетте, ішкі мәліметтер базасына және технологиялық логикаларға қол жетімділігі шектеулі бір сатушыдан алдын-ала жасалған бағдарламалық кешен түрінде жеткізіледі.

Мұндай жүйелерді дамыту және бақылау ценді (BIM-) өнімдерді алуда, өйткені оларда ERP жүйелеріне қажетті мәліметтері бар мәліметтер базасы бар, өйткені олардың мәліметтер базасы, жобалық элементтердің сандық және көлемді атрибуттары. Алайда, бұл мәліметтерге ашық немесе машинаны оқылатын форматта қол жеткізудің орнына, сатушылар тек шектеулі пайдаланушы сценарийлері мен жабық өңдеу логикасын ұсынады, олар қара жәшікке арналған модульдер ішінде алдын-ала анықталған. Бұл жүйенің икемділігін азайтады және оны жобалардың нақты жағдайларына бейімдеуге жол бермейді.

Деректердің шектеулі мөлдірлігі құрылыс саласындағы сандық процестердің негізгі мәселелерінің бірі болып қала береді. Жабық мәліметтер базасының архитектурасы, құрылыс элементтерінің толық жиынтықтарына, автоматтандырудың қара белгілеріне қол жетімділіктің болмауы, автоматтандыру модуліне бағдарлау және ашық интерфейстердің болмауы құжаттамалық бюрократияның тәуекелдерін едәуір арттырады. Мұндай шектеулер шешім қабылдау процесінде «Тар орындарды» құрады, ақпаратты тексеруді қиындатады және ERP / PMIS жүйелерінде деректерді немесе алыпсатарлықты жасыру мүмкіндіктерін ашады. Пайдаланушылар, әдетте, тек шектеулі қол жетімділікке ие болады - бұл кесілген интерфейс немесе жартылай API ба, жоқ па - бұл бастапқы деректердің бастапқы көздерімен өзара әрекеттесу мүмкіндігінсіз. Бұл, әсіресе, QCO есептеулерінде қолданылатын көлемдер, аудандар мен мөлшерлер сияқты жиынтық жобалардан жасалған параметрлер туралы маңызды.

Нәтижесінде, процестерді автоматтандыру, деректердің ашықтығы, мәміле бойынша шығындарды азайту және жаңа бизнес-модельдер құру, көптеген құрылыс компаниялары сыртқы параметрлерді басқаруға бағытталған, олар жобаның құны, түзету факторлары және есептеу әдістерімен, жобаның құны бойынша, Жинақтаушы ERP / PMIS платформаларында қолданылады. Бұл алыпсатарлық үшін топырақты жасайды, нақты өндіріс шығындарын бұрмалайды және құрылыс процесіне қатысушылардың барлық қатысушылары арасындағы сенімді азайтады.

Құрылыстағы, пайда аяқталған жобадан түсетін түсім мен айнымалы шығындар арасындағы айырмашылық, оған жобалық, материалдар, еңбек ресурстары және объектіні жүзеге асырумен тікелей байланысты басқа да шығындар кіреді. Алайда, бұл шығындардың құнына әсер ететін негізгі фактор тек технологиялар немесе логистика ғана емес, сонымен қатар есептеулердің жылдамдығы мен дұрыстығы, сонымен қатар Қоғамдағы басқарушылық шешімдердің сапасы.

Мәселе көптеген құрылыс компанияларында құндылықтарды есептеу процесі тек клиенттер үшін ғана емес, сонымен қатар есептелген немесе қаржы бөлімдерінің құрамына кірмейтін қызметкерлер үшін де бос қалады. Мұндай жақындық ERP / PMIS жүйелеріндегі атрибуттар мен түзету коэффициенттерін өңдеуге айрықша құқығы бар «Қаржы сараптамасы» компаниясы бойынша артықшылықты мамандар тобының құрылуына ықпал етеді. Бұл қызметкерлер компаниялар басшыларымен бірге жобаның қаржылық логикасын нақты бақылай алады.

Сметалар, мұндай жағдайда, компанияның пайдасын ұлғайтуға және клиенттің бәсекеге қабілетті бағасын сақтаудың қажеттілігін теңдестіру, «қаржылық джюгилерге» айналады. Сонымен бірге, олар компанияның беделіне нұқсан келтірмеу үшін айқын және өрескел айла-шарттардан аулақ болуға мәжбүр. Дәл осы кезеңде коэффициенттер, бұл инфляцияланған көлемдерді немесе материалдардың құнын жасырады.

Нәтижесінде құрылыс саласында жұмыс істейтін компаниялардың тиімділігі мен рентабельдігін арттырудың негізгі схемасы автоматтандыру мен шешім қабылдау процестерін жеделдету емес, материалдар мен жұмыстардың бағаларына спекуляция жасау болып табылады (Рис. 5.45). Жұмыстар мен материалдардың құнын көтеру "сұр" бухгалтерия арқылы жабық ERP/PMIS жүйелерінде нарықтық орташа бағалардан жоғары пайыздармен немесе коэффициенттер арқылы жұмыстардың көлемдерін арттыру жолымен жүзеге асырылады (Рис. 5.16), олар "Калькуляция жасау және ресурстық база негізінде жұмыстардың құнын есептеу" бөлімінде талқыланды.-

Нәтижесінде тапсырыс беруші нақты құнды немесе жұмыстардың көлемдерін көрсетпейтін, бірақ көптеген жасырын ішкі коэффициенттердің туындысы болып табылатын есепті алады. Осылайша, субподрядшылар, жалпы подрядчикпен белгіленген төмен бағаларға сәйкес келуге тырысып, жиі арзан және сапасыз материалдарды сатып алуға мәжбүр болады, бұл құрылыс сапасын нашарлатады.

Спекулятивті пайда табу процесі, ақырында, клиенттерге, оларды жалған ақпаратпен қамтамасыз ететін, сондай-ақ орындаушыларға, оларды жаңа спекуляция модельдерін іздеуге мәжбүр ететін, зиян келтіреді.

Нәтижесінде, жоба неғұрлым ауқымды болса, деректер мен процестерді басқаруда бюрократия деңгейі соғұрлым жоғары болады. Әрбір кезең мен модульдің артында көбінесе есептеу алгоритмдеріне және ішкі процедураларға енгізілген мөлдір емес коэффициенттер мен үстемелер жасырылады. Бұл тек аудитті қиындатпайды, сонымен қатар жобаның қаржылық көрінісін едәуір бұрмалайды. Ірі құрылыс жобаларында мұндай тәжірибелер жиі соңғы құнның бірнеше есе (кейде он есе) артуына әкеледі, ал нақты көлемдер мен шығындар тапсырыс берушінің тиімді бақылауынан тыс қалады (Рис. 2.13 Германиядағы ірі инфрақұрылымдық жобалар бойынша жоспарланған және

нақты шығындарды салыстыру).

McKinsey & Company-ның "Құрылыс саласының цифрлық болашағын елестету" (2016) есебіне сәйкес, ірі құрылыс жобалары орташа есеппен жоспарланған мерзімнен 20% кешігіп аяқталады және бюджеттен 80% артық шығындалады [107].

Смета және бюджеттеу бөлімдері компания ішіндегі ең қорғалатын буынға айналады. Оларға қолжетімділік тіпті ішкі мамандар үшін де қатаң шектелген, ал деректер базасының логикасы мен құрылымының жабықтығы жобалық шешімдердің тиімділігін объективті бағалауды бұрмалаусыз жүзеге асыруды мүмкін емес етеді. Түсініктіліктің болмауы компанияларды процестерді оңтайландырудың орнына, "шығармашылық" цифрлар мен коэффициенттерді басқару арқылы өмір сүруге мәжбүр етеді (Рис. 5.31, Рис. 5.16 - мысалы, "Bid. Factor" параметрі).-

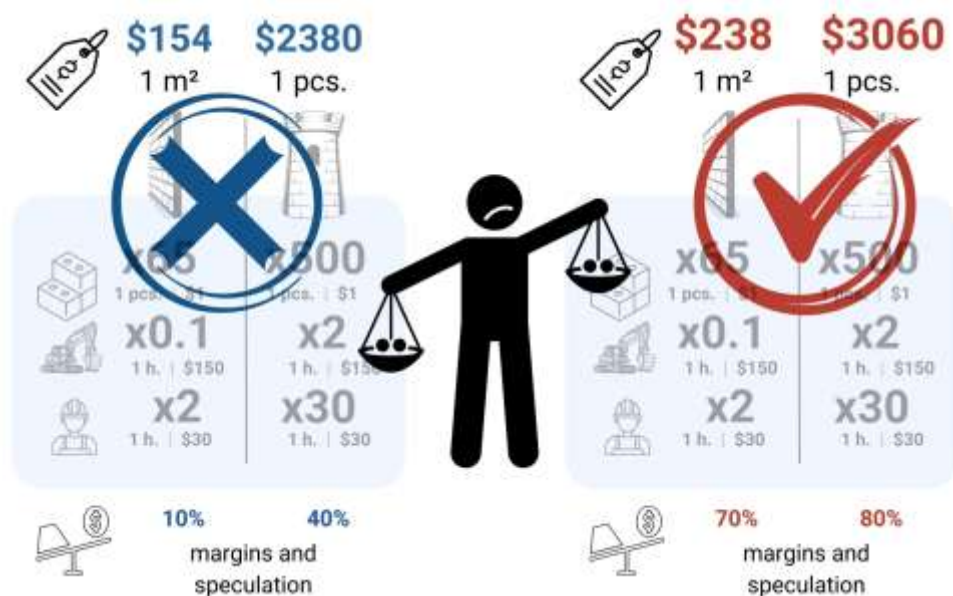

Рис. 5.45 Есептеулер деңгейіндегі спекуляция коэффициенттері - компаниялардың негізгі пайдасы және жұмыс сапасы мен бедел арасындағы жонглирлеу өнері.

Мұның бәрі құрылыс саласында жабық ERP/PMIS жүйелерін одан әрі пайдаланудың мақсатқа сай екендігін күмән тудырады. Цифрлық трансформация және тапсырыс берушілер тарапынан түсініктілікке қойылатын талаптардың артуы жағдайында, жобаларды ұзақ мерзімді перспективада патенттелген шешімдерге, икемділікті шектейтін, интеграцияға кедергі келтіретін және бизнестің дамуын тежейтін шешімдерге тәуелді болып қалуы екіталай.-

Құрылыс компанияларына деректер силосымен және жабық деректер базаларындағы мөлдір емес деректермен жұмыс істеу қаншалықты тиімді болса да, құрылыс саласының болашағы ашық платформаларға, машинамен оқылатын және мөлдір деректер құрылымдарына, сондай-ақ сенім принциптеріне негізделген автоматтандыруға көшуімен байланысты болады. Бұл трансформация «жоғарыдан» — тапсырыс берушілер, реттеуші органдар және қоғам тарапынан, есеп беруді, тұрақтылықты, мөлдірлікті және экономикалық негіздемені талап етудің артуымен жүзеге асатын болады.

Жабық ERP/PMIS дәуірінің соңы: құрылыс саласы жаңа тәсілдерге мұқтаж

Ондаған миллион жол кодтан тұратын ауыр модульдік ERP/PMIS жүйелерін пайдалану кез келген өзгерістерді жүзеге асыруды өте қиындатады. Сонымен қатар, компанияға алдын ала бапталған модульдер, ресурстар базасындағы он мыңдаған артикулдар (Сурет 5.13) және дайын калькуляциялардың мыңдаған болуы жағдайында жаңа платформаға көшу қымбат және ұзақ процесс болып табылады. Кодтың және ескірген архитектуралық шешімдердің саны артқан сайын, ішкі тиімділік деңгейі де жоғарылайды, ал әр жаңа жоба жағдайды тек нашарлатады. Көптеген компанияларда деректерді көшіру және жаңа шешімдерді интеграциялау жылдар бойы созылатын эпопеяға айналады, ол үнемі қайта өңдеулермен және шексіз компромистерді іздеумен бірге жүреді. Нәтижесінде, шектеулері бола тұра, ескі, таныс платформаларға қайта оралу жиі кездеседі.--

Германиядағы "Қара кітап" атты неміс баяндамасында (Германия) құрылыс деректерін басқарудағы жүйелік сәтсіздіктерге арналған, ақпараттың фрагментациясы және оны басқарудағы орталықтандырылған тәсілдің болмауы — тиімділіктің төмендеуінің негізгі себебі болып табылады. Стандарттау мен интеграциясыз деректер өз құндылығын жоғалтып, архивке айналады, ал басқару құралына айналмайды.

Деректер сапасының жоғалуының негізгі себебі — құрылыс жобаларын жоспарлау мен бақылаудың жеткіліксіздігі, бұл жиі шығындардың елеулі өсуіне әкеледі. "Қара кітаптың" "Шығындардың жарылысы" бөлімінде мұндай жағымсыз салдарға ықпал ететін негізгі факторлар талданады. Олардың арасында — қажеттіліктерді жеткіліксіз талдау, техникалық-экономикалық негіздемелердің болмауы және қосымша шығындарға әкелетін келісілмеген жоспарлау бар, оларды болдырмауға болатын еді.

Зерттелген IT-экожүйесінде ескі жүйені ауыстыру, бұрыннан салынған ғимараттағы тірек колоннаны ауыстырумен салыстыруға болады. Ескі жүйені жай ғана демонждау және жаңасын орнату жеткіліксіз — бұл ғимараттың тұрақтылығын сақтап, төбелердің құламауын және барлық коммуникациялардың жұмысын жалғастыруын қамтамасыз ету маңызды. Міне, осы жерде қиындық жатыр: кез келген қате компанияның бүкіл жүйесіне ауыр салдарға әкелуі мүмкін.

Дегенмен, ірі ERP өнімдерінің әзірлеушілері құрылыс саласында жазылған кодтың санын өз платформаларының артықшылығы ретінде пайдалануды жалғастыруда. Арнайы конференцияларда «Мұндай жүйені қайта құру үшін 150 адам-жыл қажет» деген сөздерді естуге болады, алайда мұндай жүйелердің көп функционалдылығы негізінен деректер базалары мен кестелермен жұмыс істеуге арналған қарапайым функциялардың артында жасырынып жатыр, олар арнайы бекітілген пайдаланушы интерфейсіне оралған. Практикада «150 адам-жыл» кодының көлемі бәсекелестік артықшылықтан гөрі, жүкке айналады. Кодтың көлемі неғұрлым көп болса, қолдаудың құны соғұрлым жоғары, жаңа жағдайларға бейімделу қиынырақ және жаңа әзірлеушілер мен клиенттер үшін кіру шегі жоғары болады.

Бүгінгі таңда көптеген модульдік құрылыс жүйелері көлемді және ескірген "Франкенштейн-конструкт" секілді, мұнда кез келген абайсыз өзгеріс ақауларға әкелуі мүмкін. Әр жаңа модуль барынша жүктелген жүйені одан әрі күрделендіріп, оны тек тар шеңбердегі мамандарға түсінікті лабиринтке айналдырады, бұл оны қолдау мен жаңартуды одан әрі қиындатады.

Күрделілік әзірлеушілердің өздері тарапынан да сезіледі, олар периодты түрде жаңа технологияларды ескере отырып, архитектураны қайта қарау үшін үзілістер жасайды. Алайда, рефакторинг тұрақты түрде жүргізілсе де, күрделілік 不可避免 но артады. Мұндай жүйелердің архитектуралық мамандары артып келе жатқан күрделілікке үйреніп кетеді, бірақ жаңа пайдаланушылар мен мамандар үшін бұл жеңілмейтін кедергіге айналады. Нәтижесінде, барлық сараптама бірнеше әзірлеушінің қолында шоғырланады, және жүйе масштабталмайды. Қысқа мерзімді перспективада мұндай сарапшылар пайдалы, бірақ ұзақ мерзімді перспективада олар мәселенің бір бөлігіне айналады.

Ұйымдар «кіші» деректерді олардың үлкен аналогтарымен интеграциялауды жалғастырады, және бір ғана қосымша — қаншалықты қымбат немесе сенімді болса да — барлығын шешеді деп сенетіндер ақымақ. Фил Саймон, Conversations About Collaboration подкастының жүргізушісі.

Заңды сұрақ туындайды: шынымен де бізге жұмыс құны мен мерзімдерін есептеу үшін мұндай көлемді және жабық жүйелер қажет пе, егер басқа салаларда осындай міндеттермен аналитикалық құралдар ашық деректер мен айқын логикамен әлдеқашан айналысса?

Қазіргі уақытта жабық модульдік платформалар құрылыс саласында әлі де сұранысқа ие, ең алдымен калькуляциялық есептің ерекшеліктеріне байланысты. Мұндай жүйелер жиі «сұр» немесе ашық емес схемаларды жүргізу үшін пайдаланылады, бұл тапсырыс берушіден нақты шығындарды жасыруға мүмкіндік береді. Алайда, тапсырыс берушілердің цифрлық жетілуі мен саланың «уберленген дәуірге» өтуімен, делдалдар, яғни құрылыс компаниялары өздерінің ERP жүйелерімен уақыт пен құнды есептеуде маңыздылығын жоғалтады. Бұл құрылыс индустриясының келбетін мәңгілікке өзгертеді. Толығырақ кітаптың соңғы бөлімінде және «Құрылыс 5.0: жасыру мүмкін болмайтын кезде қалай табыс табуға болады» тарауында қарастырылады.

Соңғы 30 жылда жинақталған мыңдаған ескірген легаси-шешімдер, мыңдаған адам-жылдар инвестицияланған әзірлеу жұмыстары жедел түрде жойыла бастайды. Ашық, мөлдір және икемді деректерді басқаруға көшу — міндетті. Сұрақ тек, қандай компаниялар осы өзгерістерге бейімделе алатыны, ал қайсысы ескі модельдің тұтқыны болып қалатыны.

CAD- (BIM-) құралдары саласында да ұқсас жағдай байқалады, олардың деректері бүгінгі күні ERP/PMIS жүйелеріндегі жобалық объектілердің көлемді параметрлерін толтырады. BIM идеясы (2002 жылы әзірленген) бастапқыда біртұтас интеграцияланған деректер базасы концепциясына негізделген, алайда бүгінгі күні BIM-мен жұмыс істеу арнайы бағдарламалар мен форматтардың

тұтас жиынтығын талап етеді. Жобалауды және құрылыс басқаруды жеңілдетуі тиіс нәрсе, патент-телген шешімдердің жаңа қабатына айналып, интеграцияны қиындатып, бизнестің икемділігін төмендетті.

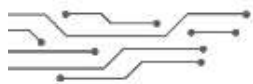
Келесі қадамдар: жобалық деректерді тиімді пайдалану

Осы бөлімде құрылымдық деректердің құрылыс жобаларының құны мен мерзімдерін дәл есептеудің негізі болып табылатынын көрсеттік. QTO, күнтізбелік жоспарлау және сметалық есептеу процестерін автоматтандыру еңбек шығындарын азайтады және нәтижелердің дәлдігін айтарлықтай арттырады.

Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған тәсілдерді күнделікті тапсырмаларда қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн. Бұл тәсілдер әмбебап — олар компанияның цифрлық трансформациясы үшін де, есептеулермен айналысатын мамандардың күнделікті жұмысы үшін де пайдалы:

- Рутиналық есептеулерді автоматтандырыңыз
- Сіз өз жұмысыңызда қатысы бар стандартты калькуляцияларды табуға тырысыңыз
- Сіздің елдегі құрылыс алаңында жұмыстарды немесе процестерді қалай есептейтінін талдаңыз (Рис. 5.17)-
- CAD жүйелерімен жұмыс істесеңіз, CAD- (BIM-) бағдарламалық қамтамасыз етудегі спецификацияларды және QTO деректерін автоматты түрде алу функцияларын зерттеңіз
- Есептеулерді автоматтандыру үшін кодтың алғашқы нұсқасын жазу үшін LLM пайдаланыңыз
- QTO үшін өз құралдарыңызды әзірлеңіз
- Көлемдерді автоматты түрде есептеу үшін скрипттер немесе кестелер жасаңыз
- Бағалауға жүйелі тәсіл үшін элементтердің санаттары мен топтарын стандарттаңыз
- Жаңа жобаларда нәтижелердің қайта өндірілуін қамтамасыз ету үшін есептеу әдістемесін құжаттаңыз
- Жобаның әртүрлі аспектілерін өз жұмысыңызда интеграциялаңыз
- Модульдік жүйелермен жұмыс істесеңіз, процестеріңізді тек схемалар немесе диаграммалар ретінде ғана емес, деректер деңгейінде — әсіресе кесте түрінде визуализациялауға тырысыңыз
- CAD базаларынан алынған деректерді есептеулермен автоматты түрде біріктіруді үйреніңіз — Python кодын пайдаланып, топтастыру, сүзу және агрегация арқылы
- Әріптестер мен клиенттерге кешенді ақпаратты ұсыну үшін QTO топтарының көрнекі визуализацияларын жасаңыз
- Бұл қадамдар автоматтандыру мен деректерді стандарттауға негізделген тұрақты есептеу жүйесін құруға көмектеседі. Мұндай тәсіл дәлдікті арттырады, есептеулермен байланысты күнделікті мәселелердегі рутинаны азайтады.
- Келесі тараулар CAD- (BIM-) өнімдерінің техникалық аспектілеріне және CAD деректер

базаларын компаниялардың бизнес-процестеріне интеграциялаудың қиындығына арналған. Егер сізді қазіргі уақытта BIM-нің құрылысқа енгізілу тарихы, CAD құралдарының эволюциясы және осы технологиялармен жұмыс істеудің техникалық ерекшеліктері қызықтырмаса, кітаптың жетінші бөліміне «Деректер негізінде шешім қабылдау» дереу өтуіңізге болады.

БАСПА НҰСҚАСЫМЕН МАКСИМАЛДЫ ҚОЛАЙЛЫЛЫҚ

Сіздер Data-Driven Construction-ның тегін цифрлық нұсқасын ұстап отырсыздар. Материалдарға жылдам қол жеткізу және ыңғайлы жұмыс үшін баспа басылымына назар аударуды ұсынамыз:

■ Әрдайым қол астында: баспа форматындағы кітап сенімді жұмыс құралы болып табылады, қажетті визуализациялар мен схемаларды кез келген жұмыс жағдайында жылдам табуға және пайдалануға мүмкіндік береді.

■ Суреттердің жоғары сапасы: баспа басылымындағы барлық бейнелер мен графиктер максималды сапада ұсынылған.

■ Ақпаратқа жылдам қол жеткізу: ыңғайлы навигация, ескертпелер жасау, бетбелгілер қою және кітаппен кез келген жерде жұмыс істеу мүмкіндігі.

Кітаптың толық баспа нұсқасын сатып алу арқылы сіз ақпаратпен ыңғайлы және

тиімді жұмыс істеуге арналған құрал аласыз: күнделікті тапсырмаларда визуалды материалдарды жедел пайдалану, қажетті схемаларды жылдам табу және ескертпелер жасау мүмкіндігі. Сонымен қатар, сатып алуыңыз ашық білімнің таралуын қолдайды.

Кітаптың баспа нұсқасын мына жерден тапсырыс беруге болады:
datadrivenconstruction.io/books

VI БӨЛІМ

CAD ЖӘНЕ BIM: МАРКЕТИНГ, ШЫНДЫҚ ЖӘНЕ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ЖОБАЛАУ ДЕРЕКТЕРІНІҢ БОЛАШАҒЫ

Кітаптың алтыншы бөлімі CAD және BIM технологияларының эволюциясын және олардың құрылыс саласындағы деректерді басқару процестеріне әсерін сыни талдауға арналған. BIM концепциясының бастапқы интеграцияланған деректер базасы идеясынан қазіргі бағдарламалық қамтамасыз ету жеткізушілері тарапынан ұсынылатын маркетингтік конструкцияларға дейінгі тарихи трансформациясы қарастырылады. Проприетарлық форматтар мен жабық жүйелердің жобалық деректермен жұмыс істеу тиімділігіне және құрылыс саласының жалпы өнімділігіне әсері бағаланады. Әртүрлі CAD жүйелерінің үйлесімділік мәселелері мен құрылыс компанияларының бизнес-процестерімен интеграциялау қиындықтары егжей-тегжейлі талданады. USD сияқты қарапайым ашық деректер форматтарына көшу тенденциялары және олардың салаға ықтимал әсері қарастырылады. Жабық жүйелерден ақпарат алу үшін баламалы тәсілдер, соның ішінде кері инженерия әдістері ұсынылады. Құрылыс саласындағы жобалау және деректерді талдау процестерін автоматтандыру үшін жасанды интеллект пен машиналық оқытудың қолдану перспективалары талданады. Пайдаланушылардың нақты қажеттіліктеріне, бағдарламалық қамтамасыз ету жеткізушілерінің мүдделеріне емес, бағытталған жобалау технологияларының дамуы бойынша болжамдар формулирленеді.

ТАРАУ 6.1. ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ BIM-КОНЦЕПТЕРДІҢ ПАЙДА БОЛУЫ

Алғашында осы алтыншы бөлім, CAD (BIM) тақырыбына арналған, кітаптың бірінші нұсқасында болмаған. Проприетарлық форматтар, геометриялық ядролар және жабық жүйелер тақырыптары тым техникалық, артық мәліметтермен толтырылған және, бір қарағанда, деректермен жұмыс істеуді түсінгісі келетіндер үшін пайдасыз болып көрінеді. Алайда, кітаптың бірінші нұсқасына түсініктеме қосу туралы пікірлер мен өтініштер көрсеткендей, CAD жүйелерінің ішкі механизмдері, геометриялық ядролар, форматтардың әртүрлілігі және бірдей деректерді сақтау схемаларының үйлесімсіздігімен байланысты барлық қиындықтарды түсінбей, жеткізушілер тарапынан ұсынылатын концепциялардың ақпаратпен жұмыс істеуді қиындататынын және ашық параметрленген жобалауға көшуге кедергі келтіретінін шын мәнінде түсіну мүмкін емес. Сондықтан бұл бөлім кітаптың құрылымында өз орнын алды. Егер CAD (BIM) тақырыбы сіз үшін басымдық болмаса, келесі бөлімге — «VII БӨЛІМ: Деректер негізінде шешім қабылдау, аналитика, автоматтандыру және машиналық оқыту» дереу өтуіңізге болады.

BIM және open BIM-нің CAD жеткізушілері тарапынан маркетингтік концепт ретінде пайда болуының тарихы

90-шы жылдары цифрлық деректердің пайда болуымен компьютерлік технологиялар тек бизнес-процестерге ғана емес, жобалау процестеріне де енгізіле бастады, бұл CAD (автоматтандырылған жобалау жүйелері) және кейінірек BIM (құрылыс ақпараттық моделін) сияқты концепциялардың пайда болуына әкелді.

Алайда, кез келген инновация сияқты, олар даму нүктесі емес. BIM сияқты концепциялар құрылыс саласының тарихындағы маңызды кезең болды, бірақ ерте ме, кеш пе, олар болашақтың талаптарына жақсы жауап беретін жетілдірілген құралдар мен тәсілдерге орын беруге мәжбүр болады.

CAD жеткізушілерінің әсеріне ұшырап, өздерінің жүзеге асыру қиындықтарында шатастып қалған BIM концепциясы, 2002 жылы пайда болған, рок-жұлдыз сияқты жарқырап, бірақ тез сөнуі мүмкін. Себебі қарапайым: деректермен жұмыс істейтін мамандардың талаптары CAD жеткізушілері бейімделуге үлгермей, жылдам өзгеруде.

Сапалы деректердің жетіспеушілігімен бетпе-бет келген қазіргі құрылыс саласының мамандары кросс-платформалық үйлесімділік пен CAD жобаларынан ашық деректерге қол жеткізуді талап етеді, бұл олардың талдауын және өңдеуін жеңілдетеді. CAD деректерінің күрделілігі мен өңдеуінің шатасуы құрылыс процесінің барлық қатысушыларына: жобалаушыларға, жобаларды басқарушыларға, құрылыс алаңындағы жұмысшыларға және, ақырында, тапсырыс берушіге теріс әсер етеді.

Бүгінгі күні тапсырыс беруші мен инвестор толық деректер жиынтығын алудың орнына, CAD форматындағы контейнерлерді алады, олар күрделі геометриялық ядроларды, деректер схемаларын, жыл сайын жаңартылатын API құжаттамасын және CAD (BIM) деректерімен жұмыс істеу үшін арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуді талап етеді. Сонымен қатар, жобалық деректердің көп бөлігі пайдаланылмай қалады.

Бүгінгі күні CAD деректеріне қол жеткізудің күрделілігі жобаларды басқаруда артық инженерияға әкеледі. CAD деректерімен жұмыс істейтін немесе BIM шешімдерін әзірлейтін орта және ірі компаниялар, деректерге API арқылы қол жеткізу үшін CAD шешімдерінің жеткізушілерімен тығыз қарым-қатынаста болуға мәжбүр, немесе CAD жеткізушілерінің шектеулерін айналып өту үшін қымбат SDK конвертерлерін пайдаланып, ашық деректерді алу үшін реверс-инженеринг жүргізеді.

Проприетарлық деректерді пайдалану тәсілі ескірген және қазіргі цифрлық орта талаптарына жауап бермейді. Болашақта компаниялар екі типке бөлінеді: ашық деректерді тиімді пайдаланатындар және нарықтан кететіндер.

BIM (Building Information Modeling) концепциясы құрылыс саласында 2002 жылы ірі CAD жеткізушілерінің бірі - Whitepaper BIM жариялануымен пайда болды және BOM (Bills of Materials) машина жасау концепциясымен толықтырылды, параметрлік тәсілден бастау алды. Параметрлік тәсіл жобалық деректерді жасау мен өңдеуде алғашқылардың бірі болып Pro-E жүйесінде жүзеге асырылды. Бұл жүйе қазіргі заманғы CAD шешімдерінің, соның ішінде құрылыс саласында қолданылатындардың прототипі болды.-

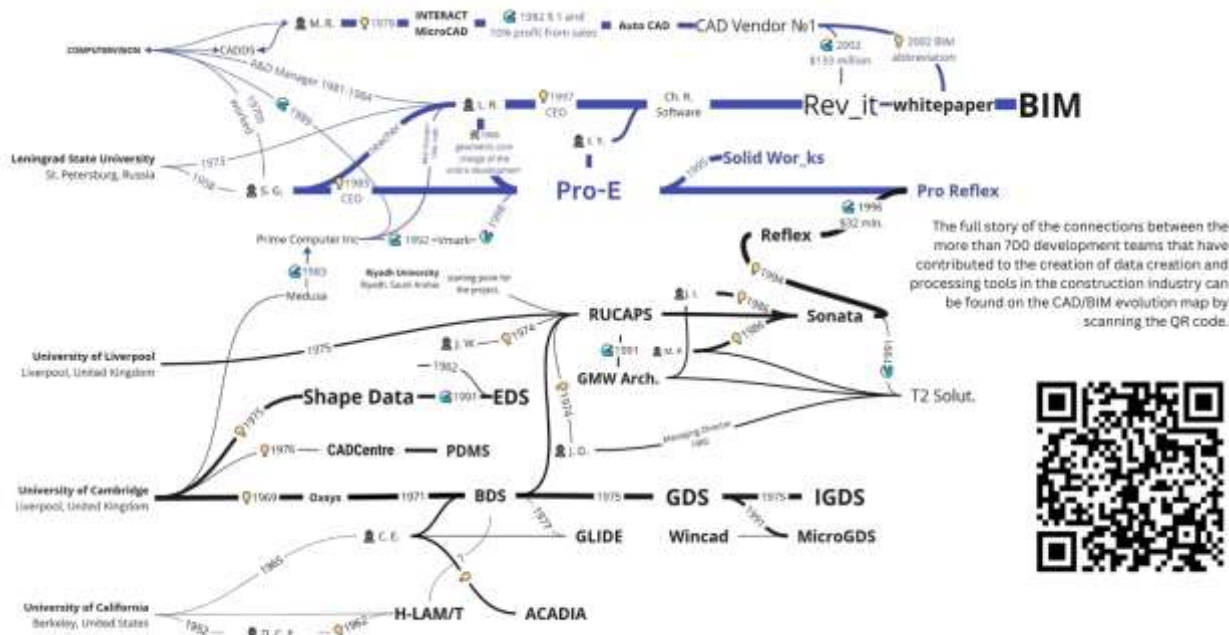

Рис. 6.11 BIM концепциясының және оған ұқсас концепциялардың пайда болу тарихының картасы.

2000 жылдардың басында CAD жеткізушілерінің құралдарын насихаттаған AEC журналистері мен консультанттары 2002 жылдан бастап Whitepaper BIM-ге назар аударды. Нақтырақ айтқанда, 2002-2004 жылдардағы Whitepaper BIM және 2002, 2003, 2005 және 2007 жылдары жарияланған мақалалар BIM концепциясының құрылыс саласында танымал болуында маңызды рөл атқарды.

Ғимараттардың ақпараттық моделін жасау — бұл [CAD жеткізуші компания-ның атауы] құрылыс индустриясында ақпараттық технологияларды қолдану стратегиясы. — Whitepaper BIM, 2002

2000-жылдардың ортасына қарай «зерттеушілер» 2002 жылы CAD-вендорымен жарияланған BIM концепциясын Чарльз Истменнің BDS сияқты ертерек ғылыми жұмыстарымен байланыстыра бастады, ол GLIDE, GBM, BPM, RUCAPS сияқты жүйелердің негізі болды. Чарльз Истменнің "Building Description System" (1974) атты жаңашыл еңбегі қазіргі ақпараттық моделдеудің теориялық негіздерін қалады. "Деректер базасы" термині оның еңбегінде 43 рет кездеседі (Рис. 6.12) — басқа сөздерден, "ғимарат" сөзінен басқа, жиі кездеседі.-

Истменнің негізгі идеясы ғимарат туралы барлық ақпарат — геометриядан элементтердің қасиеттері мен олардың өзара байланыстарына дейін — біртұтас құрылымдық деректер базасында сақталуы тиіс деген болатын. Дәл осы базадан автоматты түрде сызбалар, спецификациялар, есептеулер жасауға және нормативтерге сәйкестікті талдауға болады. Истмен сызбаларды ескірген және артық коммуникация тәсілі ретінде тікелей сынға алды, ақпараттың дублирленуі, жаңартудағы қиындықтар және өзгерістер енгізілген кезде қолмен жаңартудың қажеттілігіне назар аударды. Оның орнына, ол деректер базасында біртұтас цифрлық модельді ұсынды, мұнда кез келген өзгеріс бір рет енгізіліп, барлық көріністерде автоматты түрде көрсетіледі.

Айта кету керек, Истменнің концепциясында визуализация басты орынға қойылмаған. Оның жүйесінде орталық орын ақпаратқа берілген: параметрлер, байланыстар, атрибуттар, талдау және автоматтандыру мүмкіндіктері. Сызбалар оның түсінігінде деректер базасынан алынған ақпараттың тек бір түрі болды, жобалық ақпараттың бастапқы көзі емес.

BIM бойынша алғашқы Whitepaper-да жетекші CAD-вендорында "деректер базасы" сөз тіркесі Чарльз Истменнің BDS-інде сияқты 23 рет қолданылған [60] жеті бетте және құжаттағы "Building", "Information", "Modeling" және "Design" сөздерінен кейінгі ең танымал сөздердің бірі болды. Алайда, 2003 жылға қарай аналогиялық құжаттарда "деректер базасы" термині тек екі рет кездеседі [61], ал 2000-жылдардың соңына қарай деректер базалары тақырыбы жобалық деректер талқылауынан дерлік жоғалып кетті. Нәтижесінде "визуалды және сандық талдау үшін біртұтас интеграцияланған деректер базасы" концепциясы толық жүзеге асырылмады.

Осылайша, құрылыс саласы Чарльз Истменнің BDS концепциясынан, оның деректер базаларына назар аударған идеяларынан және Сэмюэль Гейсбергтің Pro-E машина жасау өніміндегі деректер базасынан автоматты түрде жобалық деректерді жаңарту туралы идеяларынан қазіргі заманғы маркетингтік BIM-ге өтті, мұнда деректерді басқару деректер базалары арқылы іс жүзінде айтылмайды, алайда дәл осы концепция бастапқы теориялық әзірлемелердің негізінде жатыр.

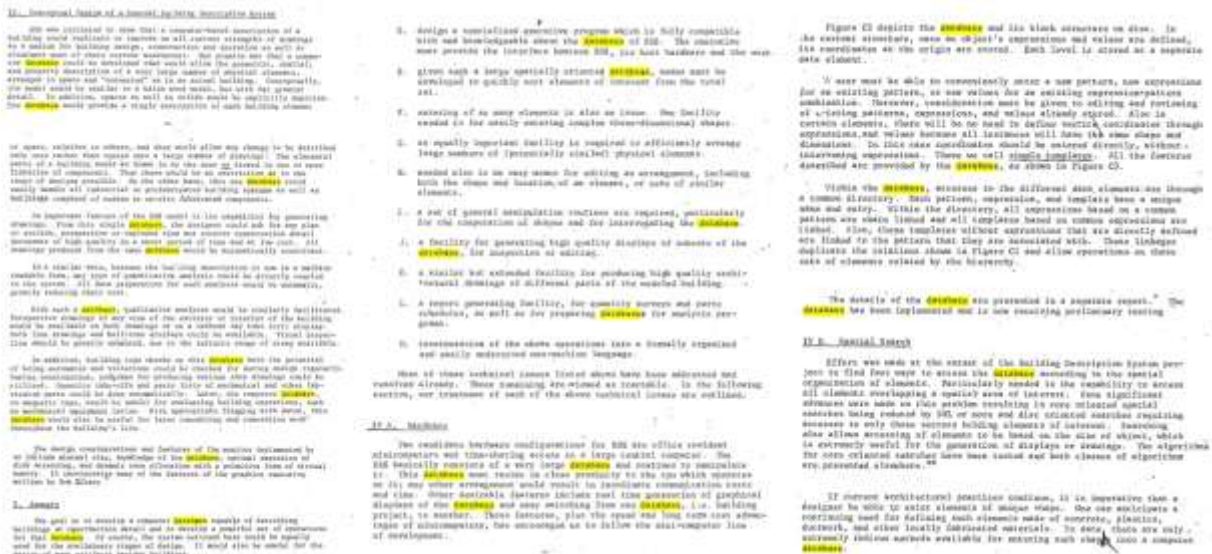

Рис. 6.12 Чарльз Истменнің 1974 жылы сипаттаған BDS концепциясында "Деректер базасы" сөз тіркесі (сарымен бөлінген) 43 рет қолданылған.

BDS және оған ұқсас концепциялар 2000-жылдарға дейін ғимараттардың цифрлық деректер базасы ретінде әзірленді, визуализация құралы ретінде емес. 2002 жылы BIM жобалау құралына айналды, мұнда деректер базасы екінші орынға шықты. 1990-жылдардағы BDS және оған ұқсас концепциялардан BIM-ге 2010-жылдардың ортасына дейін өткенде не жоғалттық:

- Ашық деректер базалары: BDS және басқа ұқсас концепциялар аналитикаға назар аударды, BIM - дизайнға.
- Деректермен жұмыс істеудің икемділігі: BDS деректер аналитикасына назар аударды, BIM - қандай деректерге негізделуі тиіс процестерге.
- Айқындық: BDS ашық интеграцияланған деректер базасы ретінде ойластырылған, ал CAD жеткізушілері BIM-да өз деректер базаларын толық жабық етіп жасаған және 20 жыл бойы меншікті форматтарды ашатын кері инженерия құралдарымен сәтсіз күресуде.

Соңғы 30 жылда жобалаушылар «интеграцияланған деректер базасына» қол жеткізе алмады, ал BIM құралдарына қатысты 20 жылдық маркетингтік эйфориядан кейін құрылыс индустриясы бұл қызығушылықтың салдарын түсіне бастайды.

BIM шындығы: интеграцияланған деректер базаларының орнына жабық модульдік жүйелер

Деректерге, олардың құрылымына және біртұтас процестерге интеграциялануына назар аударудың орнына, CAD- (BIM-) жүйелерінің пайдаланушылары әрқайсысы өз ережелерін белгілейтін меншікті шешімдердің фрагменттелген жиынтығымен жұмыс істеуге мәжбүр.

- BIM туралы алғашқы ақ қағаздарда айтылған біртұтас деректер базасы миф болып қалды. Дауыс көтерген мәлімдемелерге қарамастан, деректерге қол жеткізу әлі де шектеулі және жабық жүйелер арасында бөлінген.
- BIM модельдері құрал емес, жабық экожүйе болып қалды. Ақпараттың ашық алмасуының орнына, пайдаланушылар жазылымдар үшін ақы төлеуге және меншікті API-лерді

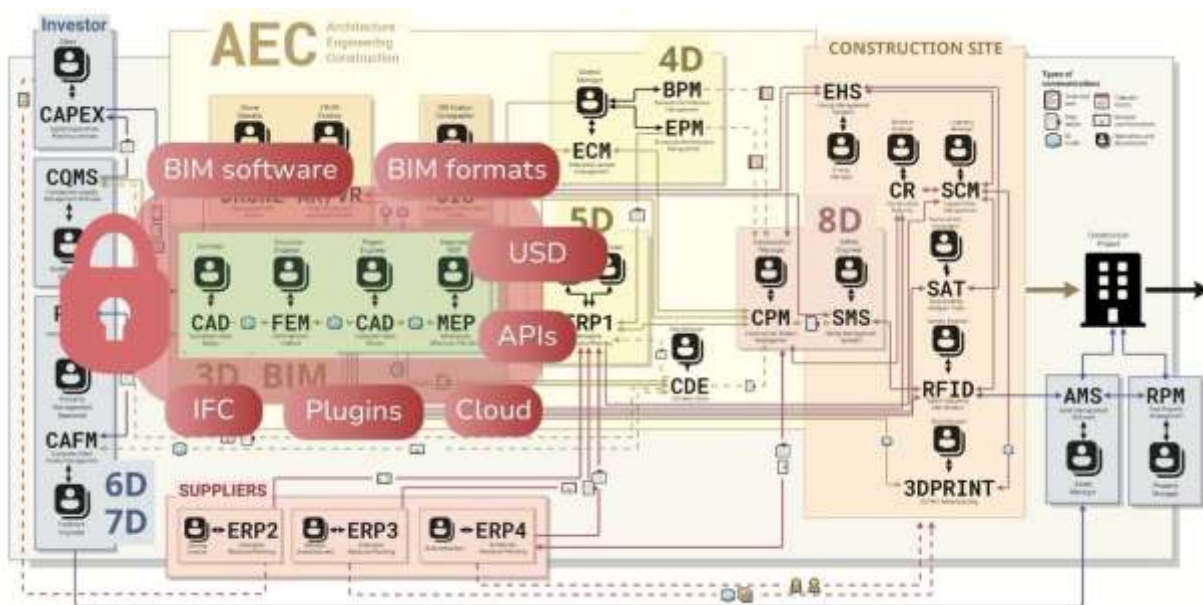
пайдалануға мәжбүр.

- Деректер жеткізушілерге тиесілі, пайдаланушыларға емес. Жобалар туралы ақпарат меншікті форматтарда немесе бұлттық қызметтерде жабық, ашық және тәуелсіз форматтарда қолжетімді емес.

Инженер-жобалаушылар мен жобаларды басқарушылар көбінесе CAD жүйелерінің деректер базасына немесе өз жобаларының деректері сақталатын форматқа қол жеткізе алмайды. Бұл ақпаратты жылдам тексеруді немесе деректердің құрылымы мен сапасына талаптарды қалыптастыруды мүмкін емес етеді. Мұндай деректерге қол жеткізу API және плагиндер арқылы біріктірілген арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуді талап етеді, бұл құрылыс саласындағы процестердің артық бюрократиялануына әкеледі. Осы уақытта бұл деректер ондаған ақпараттық жүйелер мен жүздеген мамандармен бір уақытта пайдаланылады.-

*Біз CAD (BIM) деректерін басқаруды, оларды цифрлық түрде сақтауды және өмірлік цикл мен процестерді басқару бағдарламалық қамтамасыз етуді са-
туды үйренуіміз керек, өйткені әрбір инженер [жобалаушы] CAD бағдарлама-
сында бір нәрсе жасаған сайын, осы деректермен жұмыс істейтін он адам бар.*

CAD жеткізушісінің бас директоры, BIM концепциясын жасаған, 2005 ж.

CAD- (BIM-) деректер базалары құрылыс бизнесінің экожүйесіндегі IT бөлімдері мен деректер менеджерлері үшін соңғы жабық жүйелердің бірі болып қала береді.

BIM-нің деректерді басқарудың толыққанды құралы емес, деректер базаларын коммерцияландыру құралы екендігі айқын болғанда, деректерді қалай қайтаруға болады деген заңды сұрақ туындайды. Жауап — ақпараттың иесі бағдарламалық қамтамасыз етуші емес, пайдаланушы болатын ашық құрылымдық деректерді пайдалану.

Құрылыс саласындағы пайдаланушылар мен шешім әзірлеушілер, басқа экономикалық салалардағы әріптестері сияқты, соңғы 30 жылда басым болған бағдарламалық қамтамасыз етушілердің бұлыңғыр терминологиясынан біртіндеп бас тартатын болады, цифрландырудың негізгі аспектілеріне — «деректер» мен «процестерге» назар аударады.

1980-жылдардың соңында құрылыс саласындағы цифрлық технологиялардың дамуының негізгі бағыты деректерге қол жеткізу және жобаның ақпаратын басқару мәселесі ретінде қарастырылды. Алайда, уақыт өте келе акценттер өзгерді. Деректермен жұмыс істеудің ашық және қолжетімді тәсілдерін дамыту орнына, IFC форматы мен open BIM концепциясын белсенді түрде ілгерілету басталды — бұл мамандардың жобалық деректер базаларын басқару тақырыбынан назарын аудару әрекеті ретінде қарастырылды.

Құрылыс саласында IFC ашық форматының пайда болуы

IFC (Industry Foundation Classes) деп аталатын ашық формат әртүрлі CAD- (BIM-) жүйелері арасында үйлесімділікті қамтамасыз ету үшін стандарт ретінде позицияланады. Оның дамуы ең ірі CAD жеткізушілері тарапынан құрылған және бақыланған ұйымдар аясында жүргізілді. IFC форматы негізінде 2012 жылы екі CAD компаниясы OPEN BIM маркетингтік концепциясын әзірледі.

IFC (Industry Foundation Classes) — құрылыс саласындағы деректерді алмасудың ашық стандарты, ол әртүрлі CAD- (BIM-) жүйелері арасында үйлесімділікті қамтамасыз ету үшін әзірленген.

Open BIM концепциясы CAD деректер базасынан ақпаратпен жұмыс істеуді және жүйелер арасында ақпарат алмасуды IFC ашық форматы арқылы жүзеге асыруды білдіреді.

Open BIM бағдарламасы — ... [1 CAD жеткізушісі], ... [2 CAD жеткізушісі] және басқа компаниялар тарапынан бастамашы болған маркетингтік науқан, ол AEC индустриясында OPEN BIM концепциясын жаһандық үйлестірілген ілгерілетуге, келісілген коммуникация мен бағдарламаның қатысушыларына қолжетімді жалпы брендтеуге бағытталған. — CAD жеткізушісінің сайтынан, OPEN BIM бағдарламасы, 2012

IFC 1980-жылдардың соңында Мюнхен техникалық университеті тарапынан STEP машина жасау форматын бейімдеу арқылы әзірленді, кейінірек ірі жобалау компаниясы мен ірі CAD жеткізушісі тарапынан 1994 жылы IAI (Industry Alliance for Interoperability) альянсын құру үшін тіркелді. IFC форматы әртүрлі CAD жүйелері арасында интероперабельділікті қамтамасыз ету үшін әзірленді және STEP машина жасау форматының негізінде құрылды, ол 1979 жылы CAD пайдаланушылары мен жеткізушілері тобының NIST (Ұлттық стандарттар және технологиялар институты) және АҚШ Қорғаныс министрлігінің қолдауымен жасалған IGES форматынан шыққан.

Алайда, IFC-тің күрделі құрылымы, геометриялық ядроға тығыз тәуелділігі, сондай-ақ форматтың әртүрлі бағдарламалық шешімдермен жүзеге асырылуындағы айырмашылықтар практикалық қолдануда көптеген мәселелерге әкелді. IGES, STEP форматтарымен жұмыс істеген машина жасау

мамандары да дәл осындай қиындықтарға — детализацияның жоғалуы, дәлдіктің шектелуі және аралық форматтарды пайдаланудың қажеттілігіне тап болды.

Рис. 6.14 CAD (BIM) әзірлеушілер мен өнімдер командаларының байланыс картасы.

2000 жылы IFC форматын тіркеген және IAI (кейін bS) ұйымын құрған CAD жеткізушісі «Интеграцияланған жобалау және өндіріс: Артықшылықтар мен негіздеме» атты ақ қағазды жариялады. Бұл құжатта бағдарламалар арасында деректерді алмасу кезінде толық детализацияны сақтау маңыздылығы атап көрсетілді, нейтралды форматтарды, мысалы, IGES, STEP (IFC-ке ұқсас) пайдаланбай. Оның орнына CAD негізгі деректер базасына қосымшалардың тікелей қол жеткізуін қамтамасыз ету ұсынылды, бұл ақпараттың дәлдігін жоғалтуға жол бермеуі тиіс еді.

2002 жылы осы CAD вендоры параметрлік BOM өнімін сатып алады (Сурет 3.118, үшінші бөлімде толығырақ) және оның негізінде BIM концепциясын қалыптастырады. Нәтижесінде құрылыс жобаларының деректер алмасуында тек жабық CAD форматтары немесе IFC (STEP) форматы қолданылады, оның шектеулері туралы CAD-вендор 2000 жылы жазған, бұл формат құрылыс саласына енгізілген.-

Құрылыс деректерін жасау және өңдеу құралдарын жасауда қатысқан 700-ден астам әзірлеуші командасының өзара әрекеттесуінің егжей-тегжейлі тарихы «CAD (BIM) эволюциясы» картасында ұсынылған [116].

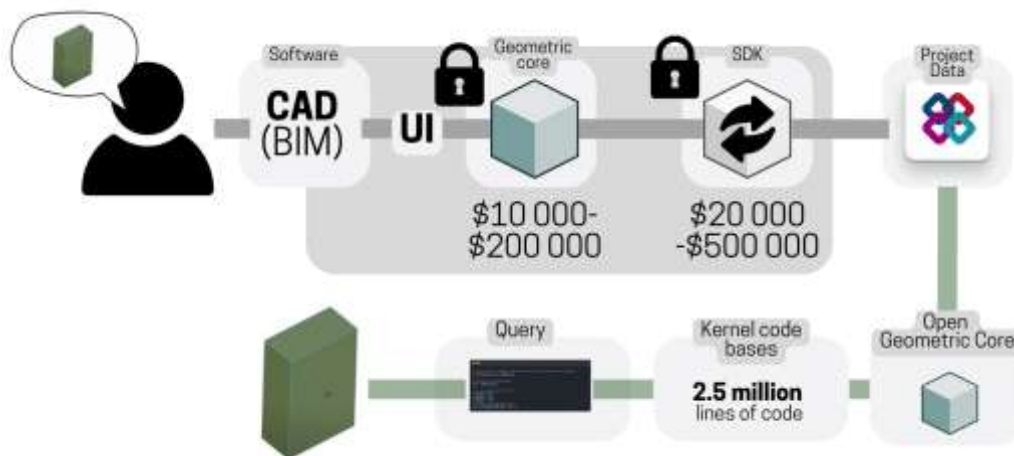
IFC ашық формасы жобаның элементтерінің геометриялық сипаттамасынан және метаақпарат сипаттамасынан тұрады. IFC форматында геометрияны көрсету үшін CSG және Swept Solids сияқты

әртүрлі тәсілдер қолданылады: алайда BREP параметрлік көрсетілімі IFC форматында элементтердің геометриясын беру үшін жетекші стандартқа айналды, себебі мұндай формат CAD- (BIM-) бағдарламалардан экспорттау кезінде қолдау көрсетіледі және IFC-ны CAD бағдарламаларына кері импорттау кезінде элементтерді потенциалды түрде өңдеуге мүмкіндік береді.

IFC форматының геометриялық ядроға тәуелділігі мәселесі

Көп жағдайда, егер IFC-да геометрия параметрлік түрде (BREP) берілсе, жобаның объектілерінің геометриялық қасиеттерін, мысалы, көлемін немесе ауданын визуализациялау немесе алу мүмкін болмайды, себебі тек IFC файлы болған жағдайда геометриямен жұмыс істеу және оны визуализациялау үшін геометриялық ядро қажет болады (Сурет 6.15), ол бастапқыда жоқ.-

Геометриялық ядро – бұл CAD (CAD), BIM және басқа инженерлік қосымшаларда геометриялық объектілерді жасау, өңдеу және талдау үшін негізгі алгоритмдерді қамтамасыз ететін бағдарламалық компонент. Ол 2D және 3D геометрияны құрумен қатар, оған қатысты операцияларды, мысалы, булевы операциялар, тегістеу, қиылысу, трансформациялар және визуализациямен айналысады.

Сурет 6.15 Бүгінгі күні CAD бағдарламалары арқылы геометрияны жасау проприетарлық геометриялық ядролар мен SDK арқылы жүзеге асырылады, олар көбінесе CAD-вендорларға тиесілі емес.

Әр CAD бағдарламасы мен параметрлік форматтар немесе IFC форматы бойынша жұмыс істейтін кез келген бағдарламаның өзіне тән немесе сатып алынған геометриялық ядросы бар. Егер IFC-BREP форматындағы примитивті элементтермен проблемалар туындамаса, және әртүрлі геометриялық ядролармен бағдарламаларда бұл элементтер ұқсас түрде көрсетілсе, геометриялық ядролардың әртүрлі қозғалтқыштарымен проблемалардан басқа, дұрыс көрсету үшін өз ерекшеліктері бар элементтер жеткілікті. Бұл мәселе 2019 жылы жарияланған «IFC бағдарламалық қамтамасыз етуін қолдау бойынша референс зерттеу» халықаралық зерттеуінде егжей-тегжейлі қарастырылған [117].

Бірдей стандартталған деректер жиынтығы қарама-қайшы нәтижелер береді, при этом жалпы заңдылықтардың аздығы байқалады, және стандартты [IFC] қолдауында елеулі проблемалар табылды, мүмкін, стандартты модель деректерінің жоғары күрделілігіне байланысты. Мұнда стандарттардың өздері де кінәлі, себебі олар жиі кейбір мәліметтерді анықтамай, жоғары дәрежеде еркіндік пен әртүрлі мүмкін интерпретацияларды қалдырады. Олар объектілерді ұйымдастыру мен сақтау кезінде жоғары күрделілікті қабылдайды, бұл тиімді әмбебап түсінуге, бірегей жүзеге асыруларға және деректерді келісілген модельдеуге ықпал етпейді [117]. – IFC бағдарламалық қамтамасыз етуін қолдау бойынша референс зерттеу, 2021.

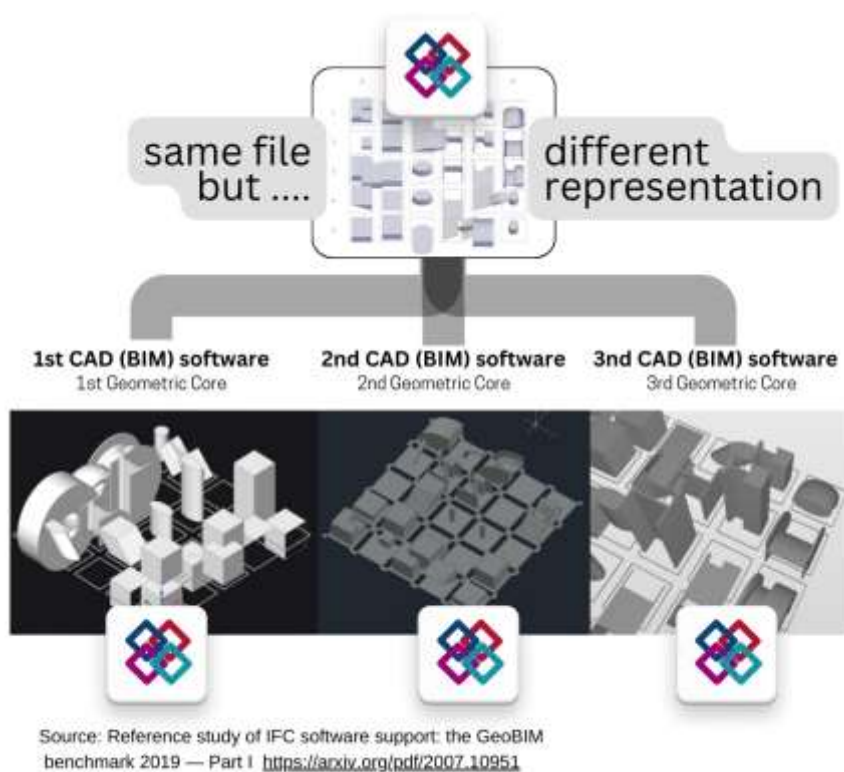

Рис. 6.16 Әртүрлі геометриялық ядролар бір және сол геометрияны параметрлік түрде сипаттауда әртүрлі көрініс береді, материалдар [117] негізінде.

“Белгілі жағдайларды” дұрыс түсіну тек IFC әзірлеумен айналысатын арнайы ұйымдардың ақылы мүшелеріне қолжетімді. Соның нәтижесінде, IFC-нің белгілі ерекшеліктері туралы маңызды білім алғысы келетіндер ірі CAD жеткізушілерімен ынтымақтастық орнатуға тырысады немесе өз зерттеулері арқылы ерекшеліктерді сапалы есепке алуға жетуге тырысады.

Сіз IFC форматы арқылы деректерді импорттау және экспорттау мәселесіне тап боласыз және әріптес жеткізушілерден: “Неліктен IFC файлына параметрлік бөлмелерді беру туралы ақпарат осылай беріледі? Ашық спецификацияда бұл туралы ештеңе айтылмаған” деп сұрайсыз. “Көбірек білетін” еуропалық жеткізушілердің жауабы: “Иә, айтылмаған, бірақ рұқсат етілген”. – CAD әзірлеушісімен 2021 жылғы сұхбаттан [118].

IFC геометрияны параметрлік примитивтер арқылы сипаттайды, бірақ оның құрамында кіріктірілген ядро жоқ — бұл рөлді CAD бағдарламасы атқарады, ол геометриялық ядро арқылы геометрияны компиляциялайды. Геометриялық ядро математикалық есептеулерді жүргізеді және қиылыстарды анықтайды, ал IFC тек оның интерпретациясы үшін деректерді ұсынады. Егер IFC-де дұрыс емес қырлар болса, әртүрлі геометриялық ядролары бар бағдарламалар оларды не елемей, не қателіктер көрсетуі мүмкін, ядроға байланысты.

Нәтижесінде, IFC форматымен жұмыс істеу үшін негізгі сұраққа жауап беру қажет, оған нақты жауап табу қиын - қандай құрал, қандай геометриялық ядромен пайдалану керек, жобаның бастапқы CAD бағдарламасында болған деректердің сапасын алу үшін?

Деректер сапасының мәселелері мен IFC форматының күрделілігі жобалық деректерді автоматтандыру, талдау және өңдеу процестерінде тікелей пайдалануға мүмкіндік бермейді, бұл әзірлеушілерді деректерге “сапалы” қолжетімділікпен жабық CAD шешімдерін пайдалануға мәжбүр етеді [63], бұл туралы 1994 жылы IFC-ны тіркеген жеткізуші де жазған [65].

IFC параметрлерін геометриялық ядроға көрсету және генерациялау ерекшеліктері тек геометриялық ядролармен жұмыс тәжірибесі бар үлкен әзірлеуші командалармен жүзеге асырылуы мүмкін. Сондықтан IFC форматының ерекшеліктері мен күрделілігі қазіргі практикада негізінен CAD жеткізушілеріне тиімді және “adopt, extend, destroy” бағдарламалық қамтамасыз ету жеткізушілерінің стратегиясымен көп ұқсастықтары бар, өйткені стандарттың өскен күрделілігі фактісінде нарықтағы шағын ойыншылар үшін кедергілерді тудырады [94].

Мұндай стратегиядағы ірі жеткізушілердің стратегиясы ашық стандарттарды бейімдеу, өздерінің кеңейтулері мен функцияларын қосу арқылы пайдаланушыларды өз өнімдеріне тәуелді ету және бәсекелестерді ығыстыру болуы мүмкін.

IFC форматы, әртүрлі CAD- (BIM-) жүйелері арасында әмбебап көпір болуға арналған, шын мәнінде әртүрлі CAD платформаларының геометриялық ядролары арасындағы үйлесімділік мәселелерінің индикаторы ретінде қызмет етеді, STEP форматы сияқты, ол бастапқыда пайда болған.

Нәтижесінде, бүгінгі таңда IFC онтологиясын толыққанды және сапалы жүзеге асыру ірі CAD жеткізушілерінің қолынан келеді, олар барлық сущностарды және олардың ішкі геометриялық ядросымен маппингін қолдауға елеулі ресурстар сала алады, ал IFC стандарты үшін мұндай ядро жоқ. Ірі вендорлар техникалық ерекшеліктердің егжей-тегжейлерін келісу мүмкіндігіне ие, бұл тіпті IFC форматымен айналысатын ұйымдардың ең белсенді қатысушысына да қолжетімді болмауы мүмкін.

Өздерінің геометриялық ядросы жоқ шағын тәуелсіз командалар мен ашық кодты жобалар үшін интероперабельді форматтарды дамытуға ұмтылу үлкен мәселе болып табылады. Онсыз деректерді платформалар арасында алмасу кезінде барлық нәзік және ерекшеліктерді ескеру практикалық тұрғыдан мүмкін емес.

IFC параметрлік форматы мен open BIM концепциясының дамуы барысында құрылыс саласында деректер мен процестерді басқаруда онтология мен семантиканың рөлі туралы пікірталастар белсенді түрде жүріп жатыр.

Құрылыс саласында семантика және онтология тақырыбының пайда болуы

1990-шы жылдардың соңында семантикалық интернетті құру идеялары мен IFC форматты дамытуға арналған ұйымдардың күш-жігерінің арқасында семантика мен онтология құрылыс саласында стандарттаудың негізгі элементтерінің бірі ретінде 2020-шы жылдардың ортасына қарай талқылануда.

Семантикалық технологиялар — бұл әртүрлі деректер массивтерін унификациялау, стандарттау және модификациялау, сондай-ақ күрделі іздеуді жүзеге асыру.

Семантикалық деректерді сақтау үшін OWL (Web Ontology Language) онтологиялар тілі қолданылады, ол RDF-триплеттер (Resource Description Framework) графтары түрінде ұсынылады. OWL деректердің графтық модельдеріне жатады, олардың түрлері туралы біз «Деректер модельдері: деректердегі қатынастар мен элементтер арасындағы байланыстар» бөлімінде толығырақ айттық.

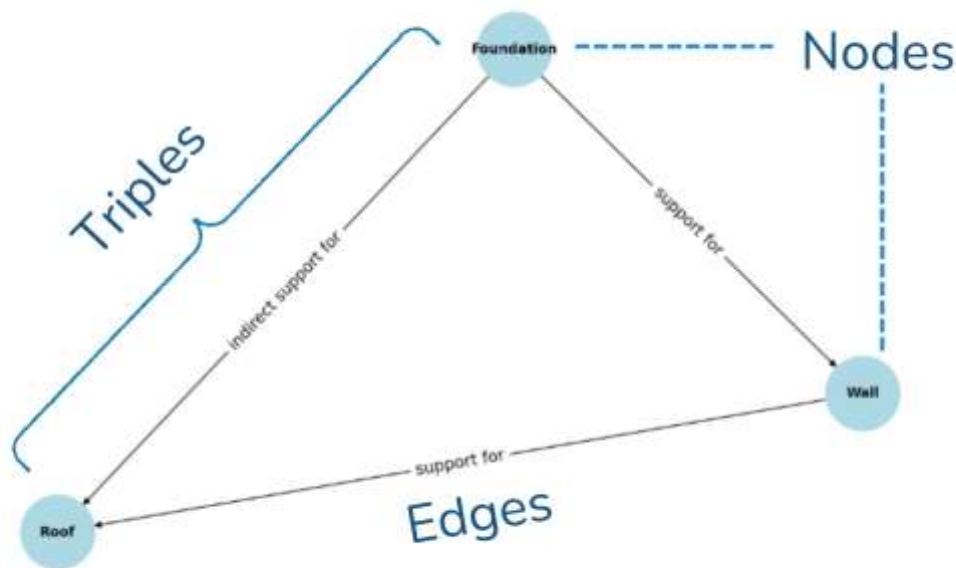

Рис. 6.17 RDF деректер моделі: құрылыс элементтері арасындағы қатынастарды иллюстрациялайтын түйіндер (Nodes), байланыстар (Edges) және тройкалар (Triples).

Теориялық тұрғыдан, логикалық шығару ризонерлері (автоматты логикалық шығару бағдарламалары) онтологияларға негізделген жаңа мәлімдемелер алуға мүмкіндік береді. Мысалы, егер құрылыс онтологиясында "негіз — бұл қабырғаға опора" және "қабырға — бұл шатырға опора" деп жазылса, ризонер автоматты түрде "негіз — бұл шатырға опора" деген қорытынды жасай алады.

Мұндай механизм деректерді талдауды оңтайландыру үшін пайдалы, себебі ол барлық тәуелділіктерді ашық түрде жазып шығуды болдырмайды. Алайда, ол жаңа білімді жасамайды, тек бұрыннан белгілі фактілерді анықтап, құрылымдайды.

Семантика өздігінен жаңа мағына немесе білімді жасамайды және бұл аспектіте деректерді сақтау мен өңдеудің басқа технологияларынан асып кетпейді. Реляциялық базалардан деректерді триплеттер түрінде ұсыну оларды мағыналы етпейді. Кестелерді графтық құрылымдарға ауыстыру деректер модельдерін унификациялау, ыңғайлы іздеу және қауіпсіз редактірлеу үшін пайдалы болуы мүмкін, бірақ бұл деректерді "ақылды" етпейді — компьютер олардың мазмұнын жақсырақ түсінбейді.

Деректердегі логикалық байланыстарды күрделі семантикалық технологияларды қолданбай-ақ ұйымдастыруға болады (Рис. 6.18). Дәстүрлі реляциялық деректер базалары (SQL), сондай-ақ CSV немесе XLSX форматтары ұқсас тәуелділіктерді құруға мүмкіндік береді. Мысалы, бағандық деректер базасында "шатыр тірегі" деген өрісті қосып, қабырға жасалған кезде шатырды фундаментпен автоматты түрде байланыстыруға болады. Мұндай тәсіл RDF, OWL, графтар немесе ризонерлерді пайдаланбай-ақ жүзеге асырылады, деректерді сақтау мен талдауда қарапайым әрі тиімді шешім болып табылады.

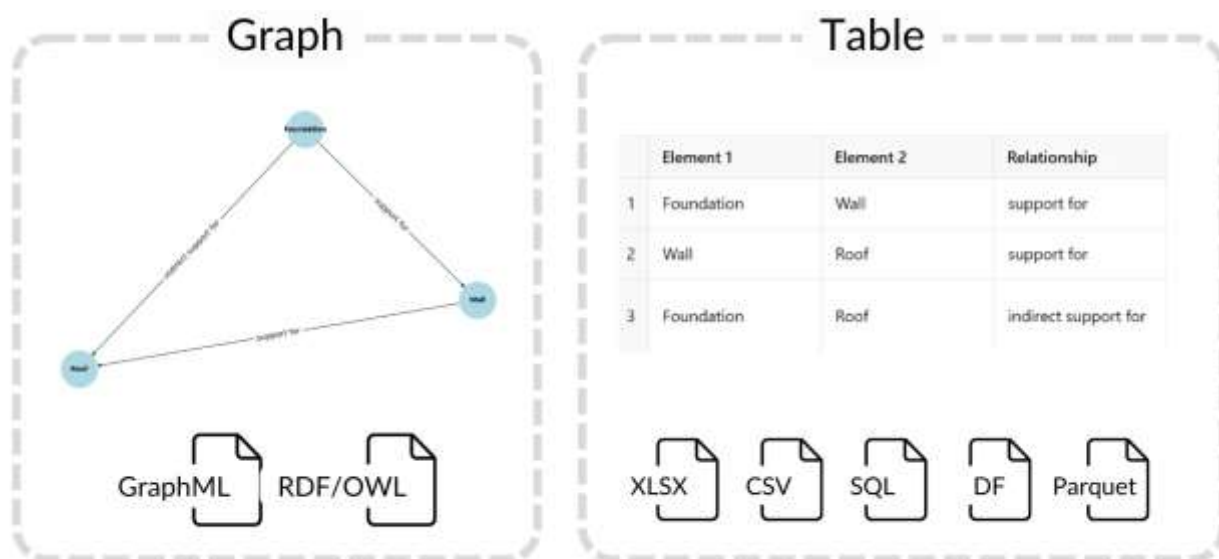

Рис. 6.18 Графтық және кестелік деректер модельдерінің бірдей логикалық байланыстарды көрсету салыстырмасы.

Бірқатар ірі құрылыс компаниялары мен IFC форматтарын әзірлеумен айналысатын ұйым семантикалық веб концепциясын, 1990-шы жылдардың соңында перспективалы болып көрінген, қабылдауы құрылыс саласындағы стандарттарды әзірлеуге елеулі әсер етті.

Алайда парадокс мынада, семантикалық веб концепциясы, бастапқыда интернет үшін арналған, тіпті өзінің туған ортасында да кеңінен таралмады. RDF және OWL әзірленгеніне қарамастан, толыққанды семантикалық веб бастапқы жоспар бойынша пайда болған жоқ, және оның құрылуы енді ықтимал емес.

Неліктен семантикалық технологиялар құрылыс саласында күтілген нәтижелерді ақтамайды

Басқа салалар семантиканы пайдалану технологияларының шектеулеріне тап болды. Ойын индустриясында ойын объектілерін және олардың өзара әрекеттерін онтологиялар арқылы сипаттау әрекеттері өзгерістердің жоғары динамикасы себебінен тиімді болмады. Нәтижесінде, XML және JSON сияқты қарапайым деректер форматтары алгоритмдік шешімдермен бірге артықшылыққа ие болды. Мұндай жағдай жылжымайтын мүлік саласында да орын алды: терминологиядағы аймақтық айырмашылықтар мен нарықтағы жиі өзгерістердің салдарынан онтологияларды пайдалану тым күрделі болып шықты, ал қарапайым деректер базалары мен RETS сияқты стандарттар деректер алмасу міндеттерін жақсы орындады.

Техникалық қиындықтар, мысалы, разметканың күрделілігі, қолдаудың жоғары еңбек сыйымдылығы және әзірлеушілердің төмен мотивациясы семантикалық вебтің басқа экономикалық секторларда енгізілуін тежеді. RDF (Resource Description Framework) жаппай стандартқа айналмады, ал онтологиялар тым күрделі және экономикалық тұрғыдан тиімсіз болып шықты.

Нәтижесінде, жаһандық семантикалық вебті құру идеясы жүзеге аспады. Дегенмен, онтологиялар мен SPARQL сияқты технологияның жекелеген элементтері корпоративтік шешімдерде қолданылды, ал деректердің біртұтас құрылымын құрудың бастапқы мақсаты орындалмады.

Компьютерлер контенттің мағынасын түсінетін интернет концепциясы техникалық тұрғыдан күрделі және коммерциялық тұрғыдан тиімсіз болып шықты. Сондықтан, бұл идеяны қолдаған компаниялар уақыт өте келе оны жекелеген пайдалы құралдарға дейін қысқартты, RDF және OWL-ды жалпы интернет үшін емес, тар мамандандырылған корпоративтік қажеттіліктер үшін қалдырды. Соңғы 20 жылдағы Google Trends талдауы (Рис. 6.19) семантикалық вебтің даму перспективалары, мүмкін, енді қалмағанын бағалауға мүмкіндік береді.-

Қажетсіз сущностарды көбейтудің қажеті жоқ. Егер қандай да бір құбылысты түсіндіретін бірнеше логикалық тұрғыдан қарама-қайшы емес түсініктемелер болса, оларды бірдей жақсы түсіндіретін болса, онда тең жағдайларда ең қарапайымын таңдау керек. — Оккамның бритвасы.

Мұнда логикалық сұрақ туындайды: неге үштік, ризаонерлер және SPARQL-ды құрылыс саласында қолдану керек, егер деректерді танымал құрылымдық сұраулар (SQL, Pandas, Apache®) арқылы өңдеуге болады? Корпоративтік қосымшаларда SQL деректер базасымен жұмыс істеудің стандартты әдісі болып табылады. SPARQL, керісінше, күрделі графтық құрылымдар мен мамандандырылған бағдарламалық қамтамасыз етуді талап етеді және Google-дағы трендтер бойынша әзірлеушілердің қызығушылығын тартпайды.

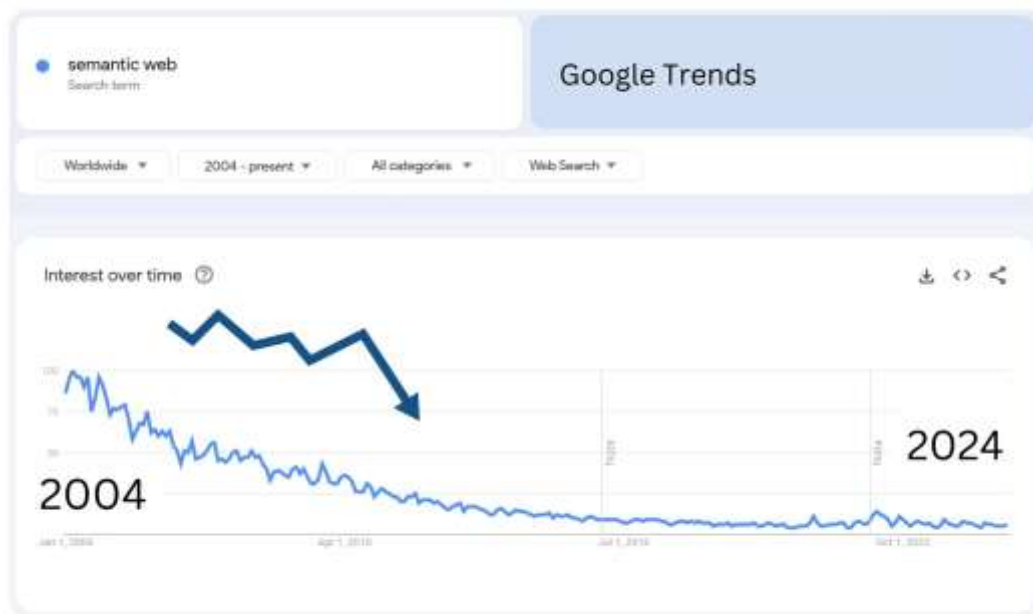

Рис. 6.19 «Семантикалық интернет» сұрауларына қызығушылық Google статистикасы бойынша.

Графтық деректер базалары мен классификация ағаштары кейбір жағдайларда пайдалы болуы мүмкін, бірақ олардың қолданылуы күнделікті тапсырмалардың көпшілігі үшін әрдайым негізделмейді. Нәтижесінде, білім графтарын құру және семантикалық веб технологияларын пайдалану тек

әртүрлі көздерден деректерді унификациялау немесе күрделі логикалық қорытындыларды жүзеге асыру қажет болғанда ғана мағынаға ие.

Кестелерден графтық деректер модельдеріне көшу ақпаратты іздеуді жақсартуға және ақпарат ағынын унификациялауға мүмкіндік береді, бірақ деректерді машиналар үшін мағыналы етпейді. Сұрақ семантикалық технологияларды қолдану қажеттігінде емес, олар қай жерде шын мәнінде пайда әкелетініне байланысты. Онтология, семантика және графтық деректер базаларын компанияңызда енгізбестен бұрын, бұл технологияларды сәтті қолданған компанияларды және оларды қолданудағы сәтсіздіктерді анықтаңыз.

Амбициозды күтулерге қарамастан, семантикалық технологиялар құрылыс саласында деректерді құрылымдаудың әмбебап шешіміне айналмады. Практикада бұл технологиялар әмбебап шешімге әкелмей, тек жаңа қиындықтарды қосып, семантикалық интернет концепциясының жүзеге аспаған амбицияларын қайталауда, мұнда күтулер шындықты едәуір асып түсті.

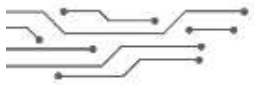
Рис. 6.110 Құрылыс процестеріндегі геометрия және ақпарат: күрделі CAD және BIM жүйелерінен аналитика үшін қарапайым деректерге дейін.

IT саласындағы семантикалық вебтің сәтсіздіктері жаңа технологиялардың (үлкен деректер, IoT, машиналық оқыту, AR/VR) пайда болуымен өтелсе, құрылыс саласында мұндай себептер жоқ.

Жобаның элементтері арасындағы деректердің өзара байланысын беру үшін концепцияларды қолданудағы проблемалардан басқа, деректердің қолжетімділігі мәселесі де сақталады. Құрылыс саласында әлі күнге дейін жабық жүйелер басым, бұл деректермен жұмыс істеуді, ақпарат алмасуды және процестердің тиімділігін арттыруды қиындатады.

Деректердің жабық табиғаты құрылыс саласындағы цифрлық шешімдердің дамуына кедергі келтіретін негізгі кедергілердің бірі болып табылады. IT индустриясынан айырмашылығы, мұнда

ашық және унификацияланған деректер форматтары стандартқа айналса, CAD (BIM) секторында әрбір бағдарламалық қамтамасыз ету өз форматын пайдаланады, бұл жабық экожүйелерді құрып, пайдаланушыларды жасанды түрде шектейді.

ТАРАУ 6.2. ЖАБЫҚ ЖОБА ФОРМАТТАРЫ ЖӘНЕ ИНТЕРОПЕРАБЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕР

Жабық деректер және өнімділіктің төмендеуі: CAD (BIM) саласының дағдарысы

CAD жүйелерінің меншікті табиғаты әрбір бағдарламаның өз деректер форматына ие болуына әкелді, ол не жабық және сырттан қолжетімсіз - RVT, PLN, DWG, NDW, NWD, SKP, не полуструктурированная формада, жеткілікті күрделі конверсиялау процесі арқылы қолжетімді - JSON, XML (CPIXML), IFC, STEP және ifcXML, IfcJSON, BIMJSON, IfcSQL, CSV және т.б.

Әртүрлі деректер форматтары, бірдей жобалар туралы бірдей деректерді сақтау үшін қолданылатын, тек құрылымымен ғана емес, сонымен қатар әзірлеушілердің қолданбалардың үйлесімділігін қамтамасыз етуі үшін ескеруі қажет ішкі белгілеудің әртүрлі нұсқаларын да қамтиды. Мысалы, 2025 жылғы CAD форматы 2026 жылғы CAD бағдарламасында ашылады, бірақ осы жобаны 2025 жылға дейінгі CAD бағдарламаларының барлық нұсқаларында ашу мүмкін емес.

Деректер базаларына тікелей қолжетімділік бермей, құрылыс саласындағы бағдарламалық қамтамасыз ету жеткізушісі жиі өзіне тән ерекше формат пен оған арналған құралдарды жасайды, оларды маман (инженер-жобалаушы немесе деректер менеджері) деректерге қол жеткізу, импорттау және экспорттау үшін пайдалану қажет.

Нәтижесінде, базалық CAD (BIM) және онымен байланысты шешімдердің (мысалы, ERP/PMIS) жеткізушілері өнімдерді пайдалану бағасын үнемі көтеріп отырады, ал қарапайым пайдаланушылар деректерді форматтар бойынша беру кезеңінде "комиссия" төлеуге мәжбүр: қосылу, импорттау, экспорттау және пайдаланушылар өздері жасаған деректермен жұмыс істеу үшін.

2025 жылы танымал CAD- (BIM-) өнімдеріндегі бұлтты сақтау жүйесіне қолжетімділік құны транзакция үшін 1 долларды құрайды, ал орташа компаниялар үшін құрылыс ERP өнімдеріне жазылым жылына бес- және алты таңбалы сандарға жетеді.

Қазіргі құрылыс бағдарламалық қамтамасыз етуінің мәні автоматизация немесе тиімділікті арттыру емес, инженерлердің нақты тар мамандандырылған бағдарламалық қамтамасыз етуді түсіну қабілеті құрылыс жобасының деректерін өңдеу сапасы мен құнына, сондай-ақ құрылыс жобаларын жүзеге асыратын компаниялардың пайдасы мен ұзақ мерзімді өміршеңдігіне әсер етеді.

CAD жүйелерінің деректер базаларына қолжетімділіктің болмауы, олар ондаған басқа жүйелер мен жүздеген процестерде қолданылады, және, соның салдарынан, жеке мамандар арасында сапалы коммуникацияның болмауы құрылыс саласын экономиканың ең тиімді емес секторларының біріне айналдырды.

Соңғы 20 жыл ішінде CAD- (BIM-) жобалаудың, жаңа жүйелердің (ERP), жаңа құрылыс технологиялары мен материалдарының пайда болуымен, құрылыс саласының жалпы өнімділігі 20%-ға төмендеді, ал деректер базаларына қолжетімділік мәселелері жоқ барлық экономикалық секторлардың

жалпы өнімділігі 70%-ға (өңдеу өнеркәсібінде 96%-ға) өсті.-

Жобалық деректердің оқшаулануы мен күрделілігінің салдарынан, құрылыс саласында ондаған бөлімдер мен жүздеген процестерге тәуелді, шешім қабылдау жылдамдығы басқа салалармен салыстырғанда бірнеше есе төмен.

Дегенмен, CAD шешімдері арасында интероперабельділікті қамтамасыз етудің баламалы тәсілдерінің жекелеген мысалдары да бар. 2018 жылы басталған SCOPE жобасымен Еуропаның ең ірі құрылыс компаниясы классикалық CAD- (BIM-) жүйелерінің логикасынан тыс шығудың жолын көрсетеді. IFC-ді бағындыруға немесе меншікті геометриялық ядроларға сүйенуге тырыспай, SCOPE әзірлеушілері әртүрлі CAD бағдарламаларынан деректерді алу үшін API және SDK кері инженериясын пайдаланады, оларды OBJ немесе CPIXML сияқты нейтралды форматтарға түрлендіреді, бірегей Open Source геометриялық ядро OCCT негізінде, және оларды құрылыс және жобалау компанияларының жүздеген бизнес-процестерінде қолданады. Дегенмен, идеяның прогрессивтілігіне қарамастан, мұндай жобалар тегін геометриялық ядролардың шектеулері мен күрделілігіне тап болады және олар әлі де бір компанияның жабық экожүйесінің бөлігі болып қалады, бұл моновендорлық шешімдердің логикасын қайта жаңғыртады.

Жабық жүйелердің шектеулері мен деректер форматтарының айырмашылықтары, сондай-ақ олардың унификациясы үшін тиімді құралдардың болмауы салдарынан CAD форматтарымен жұмыс істейтін компаниялар әртүрлі деңгейдегі құрылымдылық пен жабықтықтағы елеулі деректер көлемінің жинақталуымен бетпе-бет келеді. Бұл деректер тиісті түрде пайдаланылмай, архивтерде жоғалып, уақыт өте келе мәңгілікке ұмытылып, пайдаланусыз қалады.

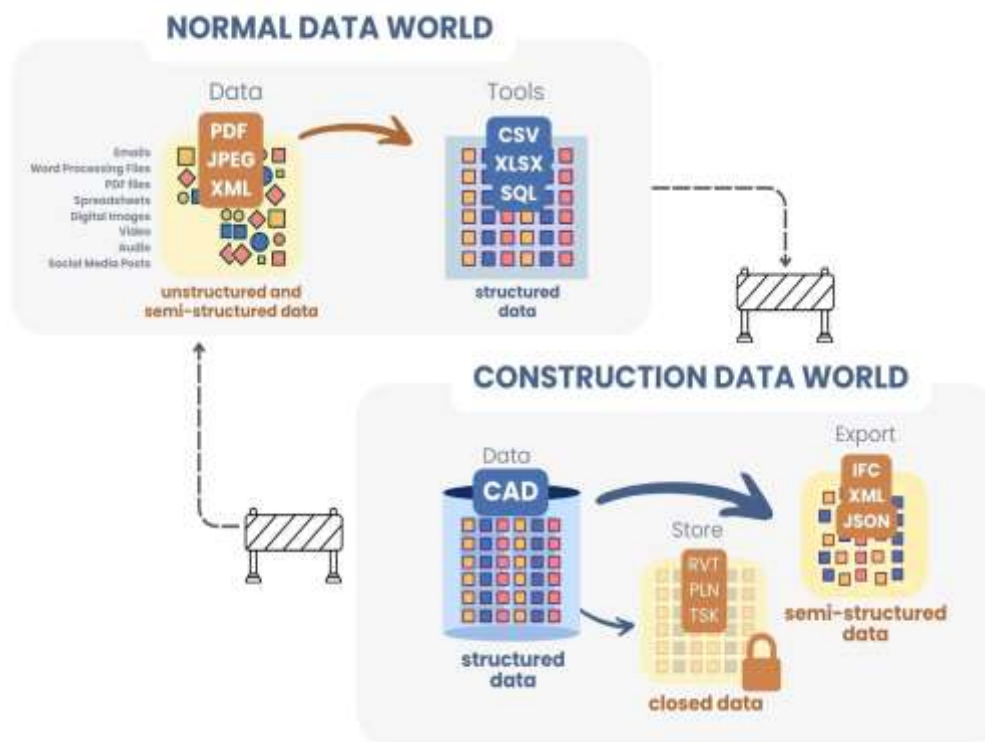
Жобалау кезеңінде елеулі күш-жігермен алынған деректер, олардың күрделілігі мен жабықтығы салдарынан, әрі қарай пайдалануға қолжетімсіз болып қалады.

Нәтижесінде, соңғы 30 жыл бойы құрылыс саласындағы әзірлеушілер бір және сол мәселені қайта-қайта шешуге мәжбүр: әр жаңа жабық формат немесе меншікті шешім бар ашық және жабық CAD

жүйелерімен интеграция қажеттілігін туындатады. Әртүрлі CAD- және BIM-шешімдері арасында интероперабельділікті қамтамасыз етуге бағытталған тұрақты әрекеттер деректер экожүйесін күрделендіруден басқа, оның қарапайымдылығы мен стандартталуына ықпал етпейді.

CAD жүйелері арасындағы интероперабельділік туралы миф

1990-шы жылдардың ортасында CAD ортасындағы интероперабельділікті дамытудағы негізгі бағыт DWG меншікті форматын бұзу болды — бұл Open DWG альянсының жеңісімен аяқталып, құрылыс саласы үшін ең танымал сызба форматын фактілік түрде ашты, — ал 2020-шы жылдардың ортасына қарай акцент өзгерді. Құрылыс индустриясында жабық CAD жүйелері (closed BIM), IFC форматы және ашық шешімдер (open BIM) арасында «көпірлер» құруға бағытталған көптеген әзірлеуші командалар пайда болды. Мұндай бастамалардың көпшілігінің негізінде IFC форматы мен OCST геометриялық ядросын пайдалану жатыр, бұл әртүрлі платформалар арасында техникалық байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл деректер алмасуды едәуір жақсартуға және бағдарламалық құралдардың үйлесімділігін арттыруға қабілетті перспективалық бағыт ретінде қарастырылады.

Басқа салалар ашық деректермен жұмыс істегенде, құрылыс саласы жабық немесе нашар құрылымдалған CAD (BIM) форматтарымен жұмыс істеуге мәжбүр.

Мұндай тәсілдің тарихи параллельдері бар. 2000-жылдары әзірлеушілер, ең ірі графикалық редакторлар вендорының (2D әлемі) үстемдігін жеңу үшін, оның меншікті шешімі мен тегін Open Source баламасы GIMP арасында үздіксіз интеграция жасауға тырысты. Сол кезде де, бүгінгі құрылыс саласында да, жабық және ашық жүйелерді біріктіру, сонымен қатар бағдарламалық қамтамасыз етудің күрделі параметрлері, қабаттары мен ішкі логикасын сақтау туралы сөз болды.-

Алайда, пайдаланушылар шын мәнінде қарапайым шешімдерді іздеді — тегіс, ашық деректер, бағдарламалардың қабаттары мен параметрлерінің артық күрделілігінен босатылған (CAD-дағы геометриялық ядроға аналог). Пайдаланушылар артық логикадан босатылған қарапайым және ашық деректер форматтарына ұмтылды. Графикада мұндай форматтар JPEG, PNG және GIF болды. Бүгінгі күні олар әлеуметтік желілерде, веб-сайттарда, қосымшаларда қолданылады — олар платформалар мен бағдарламалық қамтамасыз етушілерге қарамастан оңай өңделеді және интерпретацияланады.

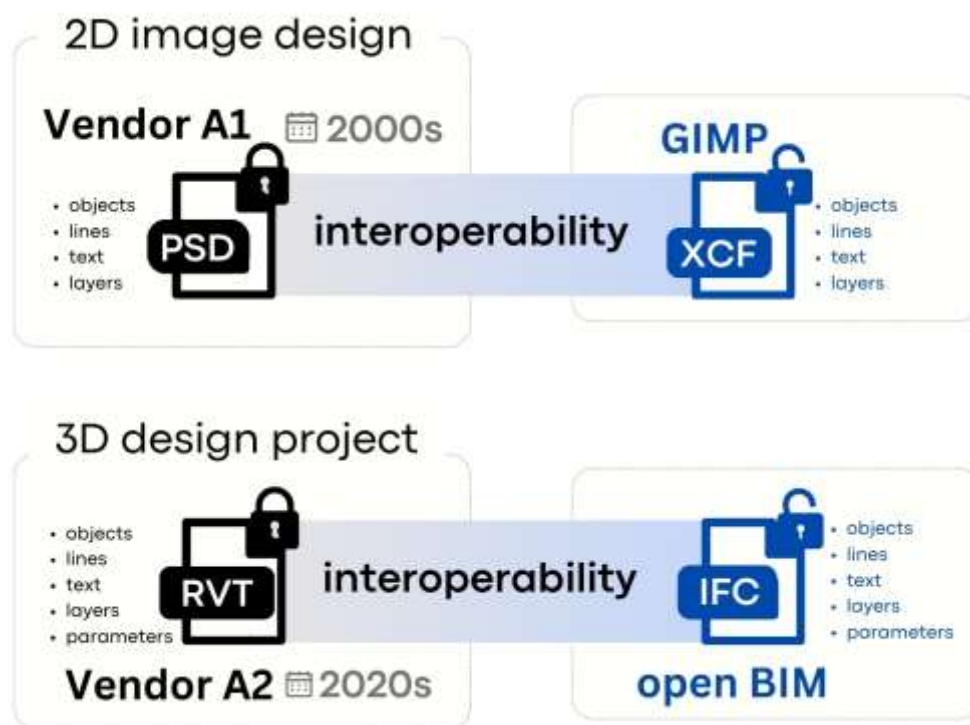

Рис. 6.23 Деректер форматтарының құрылыс саласындағы өзара алмастырылуы 2000-жылдары танымал меншікті өнімді вендор мен Open Source GIMP біріктіруге тырысудан бастау алады.

Нәтижесінде, бүгінгі күні кескіндер индустриясында ешкім жабық форматтарды, мысалы, PSD немесе ашық XCF-ті Facebook және Instagram сияқты әлеуметтік желілерде немесе веб-сайттардағы контент ретінде пайдаланбайды. Оның орнына, көптеген тапсырмаларда JPEG, PNG және GIF сияқты тегіс және ашық форматтар қолданылады, оларды пайдалану оңай және кең үйлесімділікпен қамтамасыз етеді. JPEG және PNG сияқты ашық форматтар кескіндерді алмасу стандарттарына айналды, олардың әмбебаптығы мен кең қолдауы арқасында, оларды әртүрлі платформаларда пайдалануды жеңілдетеді. Осындай өтпелі процесс басқа алмасу форматтарында да байқалады, мысалы, видео және аудио, мұнда MPEG және MP3 сияқты әмбебап форматтар қысу тиімділігі мен кең үйлесімділігімен ерекшеленеді. Стандартизацияға осындай көшу контент пен ақпаратты алмасуды және воспроизведение-ді жеңілдетіп, оларды әртүрлі платформалардағы барлық пайдаланушылар үшін қолжетімді етті.

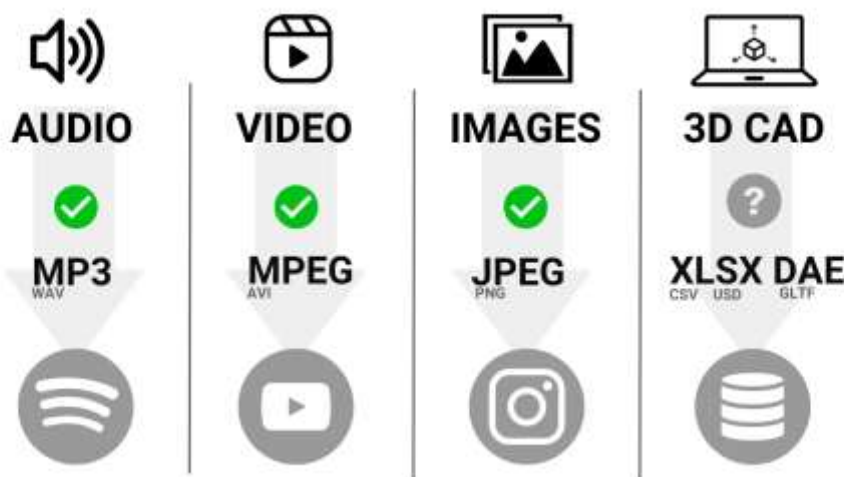

Рис. 6.24 Күрделі өңдеу функциялары жоқ қарапайым форматтар деректерді алмасу және пайдалану үшін танымал болды.

3D-моделдеу саласында да ұқсас процестер жүріп жатыр. USD, OBJ, glTF, DAE, DXF, SQL және XLSX сияқты қарапайым және ашық форматтар CAD (BIM) ортасынан тыс деректер алмасу жобаларында жиі қолданылады. Бұл форматтар геометрия мен метадеректерді қамтитын барлық қажетті ақпаратты сақтайды, BREP, геометриялық ядролар немесе нақты вендорлардың ішкі классификаторлары сияқты күрделі құрылымдармен жұмыс істеуді қажет етпейді. HWC, SVF, SVF2, CPIXML және CP2 сияқты жетекші бағдарламалық қамтамасыз етушілер ұсынатын меншікті форматтар да ұқсас функцияларды орындайды, бірақ ашық стандарттардан айырмашылығы, жабық болып қалады.

Ескерту керек (және бұл бұрынғы тарауда атап өткеніміздей, тағы да еске салу қажет), 2000 жылы CAD-өндіруші, 1994 жылы IFC форматында тіркелген BIM бойынша ақ қағазды жасаған, осындай идеяны — IGES, STEP және IFC сияқты аралық нейтралды және параметрлік форматтардан бас тартуды — қолдады. 2000 жылғы «Интеграцияланған жобалау және өндіріс» [65] ақ қағазында CAD-деректер базасына нативті қол жеткізудің маңыздылығын атап өтті, аралық трансляторлар мен параметрлік форматтарды пайдаланбай, ақпараттың толықтығы мен дәлдігін сақтау үшін.

Құрылыс саласына CAD деректер базаларына қол жеткізу құралдары туралы келісу, немесе олардың мәжбүрлі кері инженериясы, немесе CAD (BIM) платформаларынан тыс пайдалануға арналған жалпы қарапайым деректер форматын қабылдау қажет. Мысалы, Орталық Еуропа мен неміс тілдес аймақтардағы көптеген ірі компаниялар құрылыс секторында ERP жүйелерінде CPIXML форматында жұмыс істейді [121]. Бұл XML-дің бір түрі болып табылатын меншікті формат, CAD (BIM) жобасының деректерін, геометриялық және метадеректерді біртұтас ұйымдасқан қарапайым құрылымға біріктіреді. Сондай-ақ, ірі құрылыс компаниялары SCOPE жобасы сияқты жаңа меншікті форматтар мен жүйелерді құруда.

Параметрлік CAD форматтарының жабық логикасы немесе IFC (STEP) параметрлік файлдарының күрделілігі көптеген бизнес процестерде артық болып табылады. Пайдаланушылар BREP геометриясын құрудың артық логикасынан, геометриялық ядроларға тәуелділіктен және нақты CAD және

BIM өнімдерінің ішкі классификацияларынан босатылған, USD, CPIXML, XML&OBJ, DXF, glTF, SQLite, DAE&XLSX сияқты қарапайым және тегіс форматтарды іздейді (Рис. 6.25).-

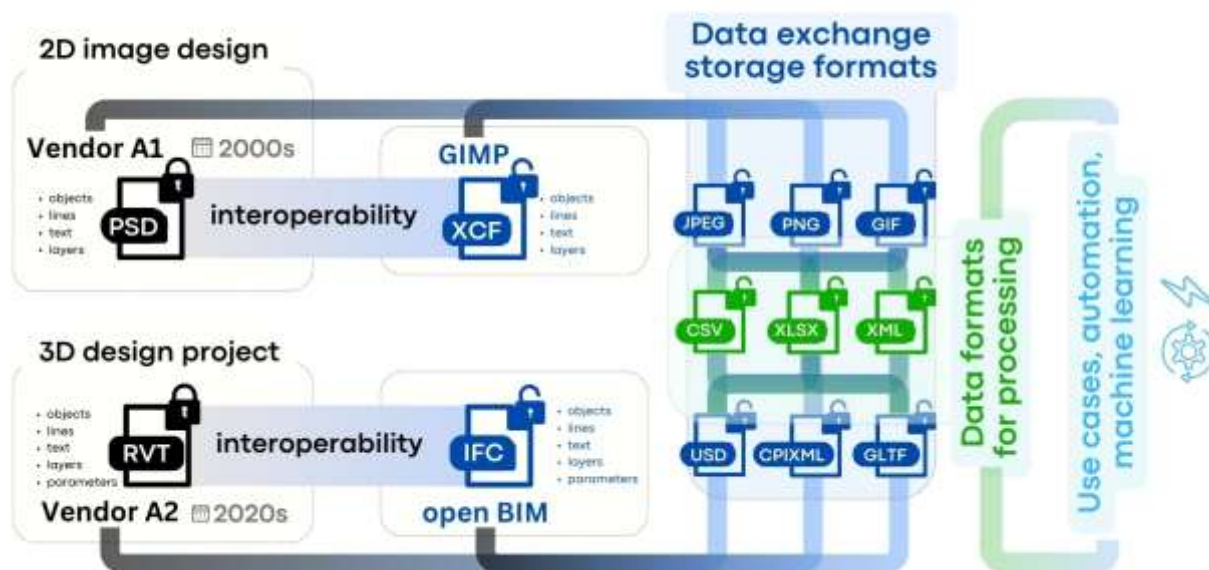

Рис. 6.25 Көптеген қолдану жағдайлары үшін пайдаланушылар вендорлық бағдарламаларға тәуелді емес, мүмкіндігінше қарапайым форматтарды таңдайды.

JPEG, PNG және GIF сияқты қарапайым кескін форматтарының пайда болуы, вендорлардың ішкі қозғалтқыштарының артық логикасынан босатылған, графиканы өңдеу және пайдалану үшін мыңдаған үйлесімді шешімдердің дамуына ықпал етті. Бұл әртүрлі қосымшалардың пайда болуына әкелді: ретушь және фильтрация құралдарынан Instagram, Snapchat және Canva сияқты әлеуметтік желілерге дейін, мұнда бұл қарапайым деректерді нақты бағдарламалық жасақтама әзірлеушісіне байланбай пайдалану мүмкін болды.

CAD жобалау форматтарының стандартталуы мен қарапайымдалуы құрылыс жобаларымен жұмыс істеуге арналған көптеген жаңа ыңғайлы және тәуелсіз құралдардың пайда болуын ынталандырады.

Жабық геометриялық ядроларға негізделген вендорлық қосымшалардың күрделі логикасынан бас тарту және қарапайым элементтер кітапханаларына негізделген әмбебап ашық форматтарға көшу деректермен жұмыс істеудің икемді, ашық және тиімді тәсілдерін қалыптастыруға негіз болады. Бұл сондай-ақ құрылыс процесінің барлық қатысушыларына — жобалаушылардан тапсырыс берушілер мен эксплуатациялық қызметтерге дейін ақпаратқа қол жеткізуді ашады.

Дегенмен, жоғары ықтималдықпен, алдағы жылдары CAD жеткізушілері CAD деректер базаларына интероперабельдік және қолжетімділік туралы талқылауда акценттерді қайтадан өзгертуге тырысады. Сөз "жаңа" концепциялар туралы болады — мысалы, гранулирленген деректер, интеллектуалды графтар, "федеративті модельдер", бұлттық репозиторийлердегі цифрлық егіздер — сондай-ақ BIM және open BIM жолын жалғастыратын салалық альянстар мен стандарттарды құру туралы. Тартымды терминологияға қарамастан, мұндай бастамалар қайтадан пайдаланушы-

ларды проприетарлық экожүйелерде ұстап тұру құралдарына айналуы мүмкін. 2023 жылдан бастап USD (Universal Scene Description) форматының "жаңа стандарт" ретінде CAD (BIM) арасындағы платформалық өзара әрекеттесуді белсенді түрде насихаттауы — соның бір мысалы.

USD және гранулирленген деректерге көшу

2023 жылы AOUSD альянсының пайда болуы құрылыс саласында маңызды бетбұрыс болып табылады. Біз CAD жеткізушілері тарапынан құрылыс деректерімен жұмыс істеуде бірнеше маңызды өзгерістер арқылы жаңа шындықтың басталғанын байқаймыз. Бірінші маңызды өзгеріс CAD деректерін қабылдаудағы өзгерістермен байланысты. Концептуалды жобалаудың алғашқы кезеңдеріне қатысатын мамандар, CAD ортада жобаны жасау тек бастапқы нүкте екенін барған сайын түсінеді. Жобалау процесінде қалыптасқан деректер уақыт өте келе объектілерді талдау, пайдалану және басқару үшін негіз болады. Бұл деректердің дәстүрлі CAD құралдарынан тыс жүйелерде қолжетімді және пайдалануға жарамды болуы керек екенін білдіреді.

Осыған параллель, жетекші әзірлеушілердің тәсілдерінде революция болып жатыр. BIM концепциясын және IFC форматтарын жасаған жетекші CAD жеткізушісі стратегиясында күтпеген бетбұрыс жасады. 2023 жылдан бастап компания деректерді жеке файлдарда сақтау тәсілінен бас тартып, гранулирленген (нормаланған және құрылымдалған) деректермен жұмыс істеуге, дата-центрлік тәсілге көшуді қолға алуда.

Жеткізушілер басқа салалардың тарихи тенденцияларына ілесуде: көпшілік пайдаланушыларға жабық CAD форматтары (PSD-ға ұқсас) немесе IFC параметрлік файлдары (GIMP-те қабат логикасымен ұқсас) қажет емес. Оларға CAFM (құрылыс Instagram), ERP (Facebook) және Excel кестелері мен PDF құжаттарымен толтырылған мыңдаған басқа процестерде пайдалануға болатын объектілердің қарапайым бейнелері қажет.

Құрылыс саласындағы қазіргі тенденциялар параметрлік және күрделі форматтардан USD, GLTF, DAE, OBJ (метаинформациямен бірге гибриді, сондай-ақ жеке құрылымдалған немесе әлсіз құрылымдалған форматтарда) сияқты әмбебап және тәуелсіз форматтарға біртіндеп көшу үшін жағдайлар туғызады. 1990-шы жылдардың ортасында IFC-ны белсенді түрде насихаттаған тарихи көшбасшылар, бүгінгі таңда USD жаңа форматын ашық түрде насихаттауда [93], оның қарапайымдылығы мен әмбебаптығын атап өтуде (Рис. 6.26). USD-ның өнімдерге жаппай енгізілуі, GLTF-пен үйлесімділігі және Blender, Unreal Engine және Omniverse сияқты құралдарға белсенді интеграциясы деректермен жұмыс істеудің жаңа парадигмасының басталуының әлеуетін көрсетеді. Еуропалық ERP-да қолданылатын CPIXML сияқты жергілікті шешімдердің танымалдылығымен қатар, USD-ның Орталық Еуропадағы позицияларын күшейтуі мүмкін. IFC форматтарын дамытуға арналған ұйымдар USD-ға өз стратегияларын бейімдеуде [126], бұл тек өзгерістің 不可避免性 ін растайды.-

Technical Specifications 			Comparison / Notes
File Structure	Monolithic file	Uses ECS and linked data	IFC stores all data in one file; USD uses Entity-Component-System and linked data for modularity and flexibility
Data Structure	Complex semantics, parametric geometry	Flat format, geometry in MESH, data in JSON	IFC is complex and parametric; USD is simpler and uses flat data
Geometry	Parametric, dependent on BREP	Flat, MESH (triangular meshes)	IFC uses parametrics; USD uses meshes for simplified processing.
Properties	Complex structure of semantic descriptions	Properties in JSON, easy access	Properties in USD are easier to use thanks to JSON
Export/import	Complex implementation, dependent on third-party SDKs	Easy integration, wide support	USD integrates more easily and is supported in many products
Format Complexity	High, requires deep understanding	Low, optimized for convenience	The time required to understand the structure of the file and the information stored in it.
Performance	Can be slow when processing large models	High performance in visualization and processing	USD is optimized for speed and efficiency. Simulations, machine learning, AI, smart cities will be held in the Nvidia Omniverse
Integration with 3D Engines	Limited	High, designed for graphics engines	USD excels with native support for real-time visualization platforms
Support outside CAD Software	BlenderBIM, IfcOpenShell	Unreal Engine, Unity, Blender, Omniverse	USD is widely supported in graphics tools
Cloud Technology Support	Limited	Well-suited for cloud services and online collaboration	USD is optimized for cloud solutions
Ease of Integration into Web Applications	Difficult to integrate due to size and complexity	Easy to integrate, supports modern web technologies	USD is preferable for web applications
Change Management	Versions through separate files	Versioning built into the format core	IFC handles changes via separate files, while USD embeds versioning directly into its structure
Collaboration Support	Supports data exchange between project participants	Designed for collaborative work on complex scenes	USD provides efficient collaboration through layers and variations
Learnability	Steep learning curve due to complexity	Easier to master thanks to a clear structure	USD is easier to learn and implement

Рис. 6.26 IFC және USD форматтарының техникалық сипаттамаларын салыстыру.

Осы тұрғыдан алғанда, USD әлеуетті түрде де-факто стандартқа айналуы мүмкін, қазіргі CAD- (BIM-) форматтарының күрделілігімен және олардың интерпретациясының геометриялық ядроларға тәуелділігімен байланысты көптеген шектеулерді жеңуге уәде береді.

Параметрлік және күрделі CAD форматтары мен IFC орнына, USD, glTF, DAE, OBJ сияқты деректердің қарапайым форматтары, элементтердің метаақпаратымен CSV, XLSX, JSON, XML форматтарында құрылыс саласында өз орнын табады, себебі олардың қарапайымдылығы мен икемділігі бар.

Құрылыс саласындағы қазіргі өзгерістер, бір қарағанда, ескірген IFC-дан заманауи USD-ға көшуімен байланысты технологиялық серпіліс ретінде көрінеді. Дегенмен, 2000 жылы IFC-ны әзірлеген CAD-

вендордың өз проблемалары мен деректер базасына қол жеткізу қажеттілігі туралы жазғанын ескеру қажет, ал қазір олар жаңа стандарт - USD-ға көшуін белсенді түрде насихаттауда.

«Ашық деректер» USD және CAD вендорларының насихаттап жатқан гранулирленген деректерді басқару бойынша «жаңа» концепцияларының артында вендорлардың жобалық деректерді басқаруды монополиялауға деген ниеті болуы мүмкін, мұнда пайдаланушылар форматты таңдау корпоративтік мүдделермен, нақты қажеттіліктермен емес, байланысты болады.

Негізгі фактілерді талдау [93] көрсеткендей, бұл өзгерістердің басты мақсаты - пайдаланушылардың ыңғайлылығы емес, вендорлардың мүддесінде экожүйелер мен деректер ағындарын бақылауды сақтау. 40 жыл бойы CAD деректер базаларына қол жеткізуді қамтамасыз ете алмаған вендорлар үшін бұл маңызды.

Мүмкін, дәл қазір компанияларға вендорлардың жаңа концепцияларын күтуден бас тартып, деректерге бағытталған даму жолына назар аударудың уақыты келді. Деректерге қол жеткізу мәселелерінен босап, кері инженерия құралдары арқылы сала жаңа концепцияларды таңдамай, заманауи, тегін және ыңғайлы деректермен жұмыс істеу және талдау құралдарына өз бетінше көшеді.

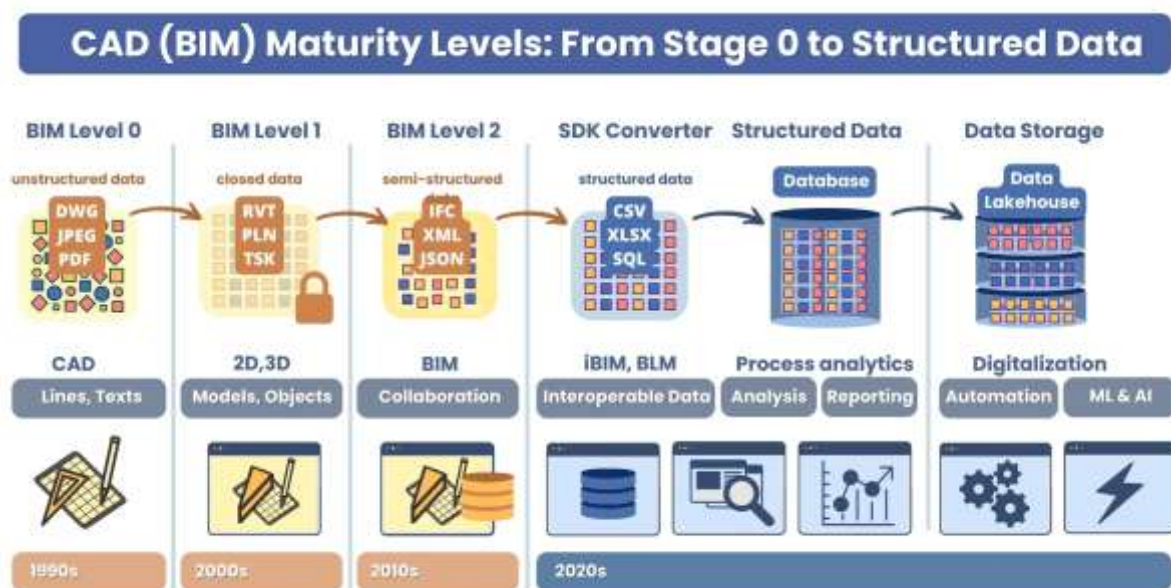

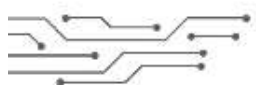
Рис. 6.27 CAD (BIM) жетілу деңгейі: құрылымдалмаған деректерден құрылымдалған деректер мен қоймалардың деңгейіне дейін.

Деректер базаларына қол жеткізу, ашық деректер және форматтар құрылыс саласында стандартқа айналуы сөзсіз, вендорлардың бұл процесті баяулатуға деген әрекеттеріне қарамастан — бұл тек уақыт мәселесі (Рис. 6.27). Бұл көшу қарқыны, егер көбірек мамандар ашық форматтармен, деректер базаларымен жұмыс істеу құралдарымен және CAD жүйелеріне тікелей қол жеткізуді ұйымдастыруға мүмкіндік беретін кері инженерияның қолжетімді SDK-ларымен танысса, едәуір артуы мүмкін.-

Болашақ — ашық, унификацияланған және аналитикаға қолжетімді деректерде. Вендорлардың шешімдеріне тәуелділіктен құтылып, жабық экожүйелердің тұтқынына айналмау үшін құрылыс және жобалау компанияларына ерте ме, кеш пе, деректерге толық бақылауды қамтамасыз ететін форматтар мен шешімдерді таңдау арқылы ашықтық пен тәуелсіздікке ставка жасау қажет.

Бүгін құрылыс саласында жасалатын деректер болашақта бизнес шешімдерін қабылдаудағы негізгі ресурсқа айналады. Олар құрылыс компанияларының дамуы мен тиімділігін қамтамасыз ететін стратегиялық «отын» рөлін атқарады. Құрылыс саласының болашағы — деректермен жұмыс істей білу, ал форматтарды немесе деректер моделін таңдауда емес.

Ашық форматтар USD, glTF, DAE, OBJ және меншікті параметрлік CAD форматтарының арасындағы айырмашылықты түсіну үшін, визуализация мен жобаларды есептеудің ең күрделі және маңызды элементтерінің бірі — геометрия мен оның қалыптасу процестерін қарастыру маңызды. Геометриялық деректердің құрылыс саласындағы аналитика мен есептеулердің негізі қалай қалыптасатынын түсіну үшін, геометрияны генерациялау, оның түрлендірілуі және сақталу механизмдерін тереңірек зерттеу қажет.

ТАРАУ 6.3. ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ ГЕОМЕТРИЯ: СЫЗБАЛАРДАН КУБОМЕТРЛЕРГЕ

Қашан сызықтар ақшаға айналады немесе құрылысшыларға геометрия не үшін қажет

Құрылыс саласындағы геометрия — бұл тек визуализация ғана емес, сонымен қатар дәл сандық есептеулердің негізі. Жобаның моделінде геометрия элементтердің параметрлер тізімдерін (Сурет 3.116) маңызды көлемдік сипаттамалармен, мысалы, ұзындық, алаң және көлем сияқты көрсеткіштермен толықтырады. Бұл көлемдік параметрлердің мәндері геометриялық ядролар арқылы автоматты түрде есептеледі және сметалар, графиктер мен ресурстық модельдер үшін бастапқы нүкте болып табылады. Біз кітаптың бесінші бөлімінде және «Құрылыс жобаларының құнын есептеу және сметалар» бөлімінде талқылағанымыздай, CAD-модельдеріндегі объектілердің көлемдік параметрлері қазіргі заманғы ERP, PMIS жүйелерінің негізін құрайды. Геометрия жобалау кезеңінде ғана емес, жобаны жүзеге асыруды басқаруда, мерзімдерді бақылауда, бюджеттеуде және пайдалану кезінде де негізгі рөл атқарады. Египет пирамидаларын салу кезінде жобаның дәлдігі локоть пен кубит сияқты ұзындық өлшемдеріне байланысты болса, бүгінгі күні CAD бағдарламаларындағы геометрияның интерпретациясының дәлдігі нәтижеге, яғни бюджет пен мерзімдерге, мердігерлерді таңдау мен жеткізу логистикасына тікелей әсер етеді.

Жоғары бәсекелестік және шектеулі бюджет жағдайында геометрияға тікелей байланысты көлемдік есептеулердің дәлдігі өмір сүру факторы болып табылады. Заманауи ERP жүйелері CAD және BIM модельдерінен алынған дұрыс көлемдік сипаттамаларға тікелей тәуелді. Сондықтан элементтердің дәл геометриялық сипаттамасы — бұл тек визуализация емес, құрылыс құнын және мерзімдерін басқарудың негізгі құралы.

Тарихи тұрғыдан алғанда, геометрия инженерлік өзара әрекеттесудің негізгі тілі болды. Папирустың беттеріндегі сызықтардан бастап, цифрлық модельдерге дейін — сызбалар мен геометриялық көріністер жобалаушылар, құрылыс бригадирлері мен сметашылар арасында ақпарат алмасу құралы қызметін атқарды. Компьютерлер пайда болғанға дейін есептеулер қолмен, сызғыштар мен транспортерлер арқылы жүргізілді. Бүгінгі күні бұл міндет көлемдік моделдеу арқасында автоматтандырылған: CAD бағдарламаларының геометриялық ядролары сызықтар мен нүктелерді үш өлшемді денелерге түрлендіреді, одан кейін барлық қажетті сипаттамалар автоматты түрде алынады.

CAD бағдарламаларында жұмыс істегенде, есептеулер үшін геометриялық элементтерді жасау CAD (BIM) бағдарламаларының пайдаланушы интерфейсі арқылы жүзеге асырылады. Нүктелер мен сызықтарды көлемдік денелерге түрлендіру үшін геометриялық ядро пайдаланылады, ол геометрияны көлемдік модельдерге түрлендірудің негізгі міндетін атқарады, одан кейін аппроксимациядан кейін элементтің көлемдік сипаттамалары автоматты түрде есептеледі.

Сызықтардан көлемдерге: қалайша алаң мен көлем деректерге айналады

Инженерлік практикада көлемдер мен алаңдар аналитикалық немесе параметрлік модельдер, мысалы, NURBS (гетерогенді рационалды B-сплайндар) арқылы сипатталған геометриялық беттер негізінде есептеледі, BREP (шекаралық элементтерді көрсету) шеңберінде.

NURBS (Non-Uniformly Rational B-Splines) — бұл қисықтар мен беттердің математикалық сипаттамасы, ал BREP — объектінің толық үш өлшемді геометриясын сипаттау құрылымы, оның шекараларын NURBS пайдалану арқылы анықтауға болады.

BREP және NURBS-тың дәлдігіне қарамастан, олар қуатты есептеу ресурстарын және күрделі алгоритмдерді талап етеді. Алайда, мұндай математикалық дәл сипаттамалар бойынша тікелей есептеулер көбінесе есептеу жағынан күрделі, сондықтан практикада дерлік әрқашан тесселяция қолданылады — беттерді үшбұрыштар торына түрлендіру, бұл кейінгі есептеулерді жеңілдетеді. Тесселяция — бұл күрделі бетті үшбұрыштарға немесе полигондарға бөлу. CAD/CAE ортасында бұл әдіс визуализация, көлемдерді есептеу, соқтығысу іздеу, MESH сияқты форматтарға экспорттау және соқтығысу анализі үшін қолданылады. Табиғаттан мысал — аралардың ұялары, мұнда күрделі форма реттелген торға бөлінеді (Рис. 6.31). -

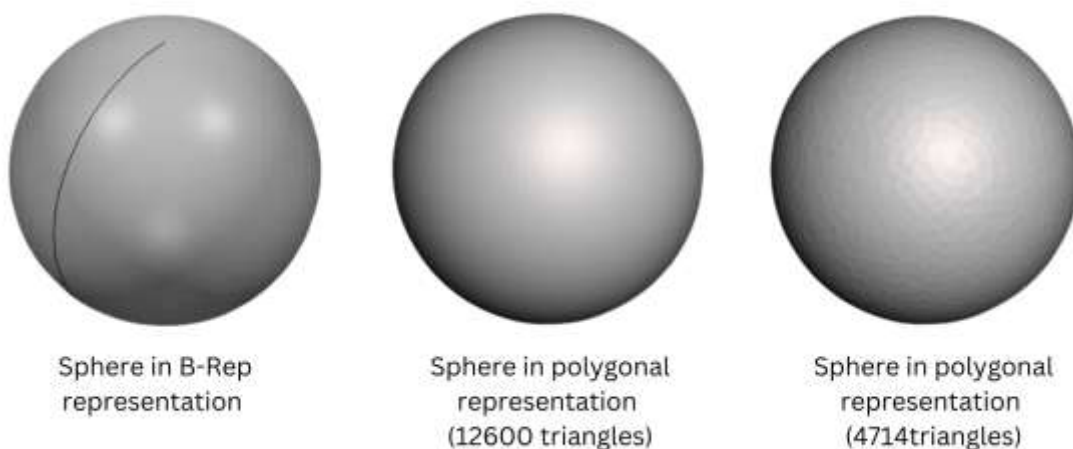

Рис. 6.31 Параметрлік сипаттамадағы BREP және полигондық көрсетілімдегі бір және сол сфера, үшбұрыштардың әртүрлі саны бар.

CAD-да қолданылатын BREP (NURBS) геометрияның негізі моделі емес. Бұл әдіс шеңберлер мен рационалды сплайндарды көрсету үшін ыңғайлы құрал ретінде жасалған және геометрия туралы деректерді сақтау көлемін минимизациялау үшін арналған. Алайда, оның шектеулері бар — мысалы, винттік сызықтар мен беттердің негізінде жатқан синусоиданы дәл сипаттау мүмкін еместігі, сондай-ақ күрделі геометриялық ядроларды қолдану қажеттілігі.

Үшбұрышты торлар мен параметрлік фигуралардың тесселяциясы, керісінше, қарапайымдылық, тиімді жадты пайдалану және үлкен деректер көлемдерін өңдеу қабілетімен ерекшеленеді (Рис. 6.32). Бұл артықшылықтар күрделі және қымбат геометриялық ядроларды, сондай-ақ олардың ішінде орналасқан он миллиондаған код жолдарын есептеулерде пайдаланбай-ақ жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Көптеген құрылыс жағдайларында көлемдік сипаттамалардың қалай анықталуы маңызды емес — параметрлік модельдер (BREP, IFC) немесе полигондар (USD, glTF, DAE, OBJ) арқылы. Геометрия әрқашан аппроксимация түрінде қалады: NURBS немесе MESH арқылы болсын, бұл әрқашан формаға жуықтау сипаттамасы.

Полигондар немесе BREP (NURBS) түрінде берілген геометрия белгілі бір дәрежеде тек үздіксіз форманың жуықтау сипаттамасы болып табылады. Френель интегралдары дәл аналитикалық өрнекке ие болмағандай, геометрияның полигондар немесе NURBS арқылы дискретизациясы әрқашан жуықтау болып табылады, дәл сол сияқты үшбұрышты MESH.

BREP форматындағы параметрлік геометрия негізінен деректердің минималды көлемі маңызды болғанда және оны өңдеу мен көрсету үшін ресурстарды көп қажет ететін және қымбат геометриялық ядроларды пайдалануға мүмкіндік болғанда қажет. Бұл көбінесе CAD бағдарламаларын әзірлеушілерге тән, олар өз өнімдерінде MCAD вендорларының геометриялық ядроларын пайдаланады. Сонымен қатар, тіпті осы бағдарламалардың ішінде, BREP модельдері визуализация және есептеулер үшін тесселяция процесінде жиі үшбұрыштарға түрлендіріледі (PSD файлдарының JPEG форматына жеңілдетілуі сияқты).

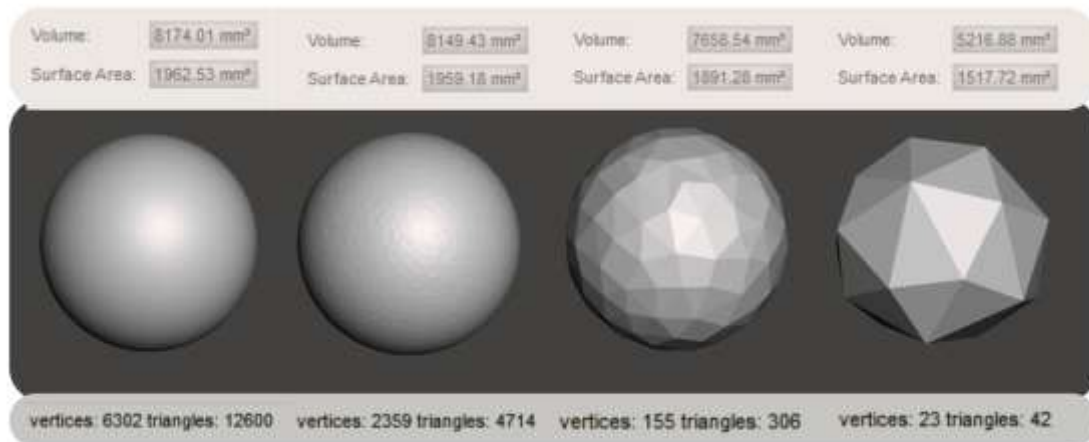

Рис. 6.32 Әртүрлі полигон саны бар фигуралардың көлемдік сипаттамаларының айырмашылығы.

Полигональды MESH және параметрлік BREP өз артықшылықтары мен шектеулеріне ие, бірақ олардың мақсаты бір — пайдаланушының тапсырмаларын ескере отырып, геометрияны сипаттау. Соңында геометриялық модельдің дәлдігі тек оның ұсынылу әдісіне ғана емес, сонымен қатар нақты тапсырманың талаптарына да байланысты.

Көптеген құрылыс тапсырмаларында параметрлік геометрия мен күрделі геометриялық ядроларға қажеттілік артық болуы мүмкін.

Автоматизациялау тапсырмасының әрбір нақты жағдайында CAD әзірлеушілері өз бағдарламалық өнімдерін жылжыту мен сату мүддесінде параметрлік геометрияның маңыздылығын асыра бағаламау керек.

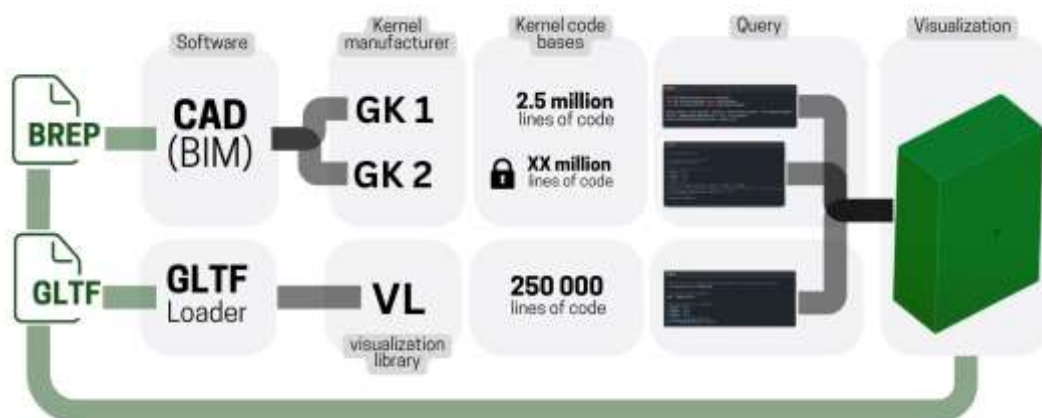
MESH, USD және полигондарға көшу: геометрия үшін тесселяцияны пайдалану

Құрылыс саласында ағынды жұмыс, жүйелерді, деректер базаларын немесе жобалық ақпарат пен элементтердің геометриясымен жұмыс істейтін процестерді автоматтандыру кезінде нақты CAD редакторларына және геометриялық ядроларға тәуелсіздікке ұмтылу маңызды.

Есептеу бөлімдерінде және құрылыс алаңында пайдаланылатын алмасу форматы нақты CAD- (BIM-) бағдарламасын білдірмеуі тиіс. Геометриялық ақпарат тікелей тесселяция арқылы, геометриялық ядроға немесе CAD архитектурасына байланбай ұсынылуы керек.

CAD-тан алынған параметрлік геометрия аралық дереккөз ретінде қарастырылуы мүмкін, бірақ әмбебап форматтың негізі ретінде емес. Көптеген параметрлік сипаттамалар (BRAP және NURBS-ты қоса алғанда) кез келген жағдайда кейінгі өңдеу үшін полигональды MESH-ке түрлендіріледі. Егер нәтиже бірдей болса (тесселяция және полигондар), ал процесс қарапайым болса, онда таңдау айқын. Бұл графикалық онтология мен құрылымдық кестелер арасындағы таңдау сияқты: артық күрделілік сирек ақталған.--

OBJ, STL, glTF, SVF, CPIXML, USD және DAE сияқты ашық форматтар үшбұрышты торлардың әмбебап құрылымын пайдаланады, бұл оларға елеулі артықшылықтар береді. Бұл форматтар тамаша үйлесімділікке ие — оларды қолжетімді ашық кітапханалар арқылы оқу және визуализациялау оңай, күрделі мамандандырылған геометриялық ядролардың миллиондаған код жолдарын қажет етпейді. Бұл әмбебап геометриялық форматтар әртүрлі салаларда қолданылады — IKEA™-дағы ас үй жобалау құралдарынан бастап, кино және VR қосымшаларындағы объектілерді визуализациялау жүйелеріне дейін. Маңызды артықшылық — бұл форматтармен жұмыс істеу үшін көптеген тегін және ашық кітапханалардың болуы, олар көпшілік платформалар мен бағдарламалау тілдеріне қолжетімді.-

Бірдей геометрияны көрсету параметрлік форматтар мен геометриялық ядроларды пайдалану арқылы немесе триангуляцияланған форматтар мен ашық визуализация кітапханалары арқылы жүзеге асырылады.

Пайдаланушылар сияқты, CAD вендорлары да геометриялық ядролардағы айырмашылықтардан туындаған параметрлік CAD форматтарын немесе ашық IFC-ны интерпретациялау мәселелеріне тап болады. Практикада барлық CAD вендорлары, ешбір ерекшеліксіз, жүйелер арасында деректерді беру үшін кері инженерияның SDK-ларын пайдаланады, және олардың ешқайсысы интероперабельділік мақсатында IFC немесе USD форматтарына сенбейді.

CAD вендорларының альянстары ұсынған концепцияларды қолданудың орнына, CAD шешімдерінің әзірлеушілері мен пайдаланушылары нақты контексте әрбір тәсілдің артықшылықтарын түсінуге назар аударғаны жөн және қолдану жағдайына байланысты геометрияның бір немесе басқа түрін таңдауы керек. Әртүрлі геометриялық ұсыныстар арасындағы таңдау — бұл дәлдік, есептеу тиімділігі және нақты тапсырманың практикалық қажеттіліктері арасындағы компромисс.

Үлкен вендорлар жобалау деректерін өңдеу кезінде құрылыс саласына мәжбүрлейтін геометриялық ядроларды қолданудың күрделілігі көбінесе артық болып табылады. MESH-геометриясына негізделген USD форматы сала үшін «Пандораның жәшігі» бола алады, әзірлеушілерге IFC және CAD вендорларына тән параметрлік BREP құрылымдарының шеңберінен тыс деректер алмасуды ұйымдастырудың жаңа мүмкіндіктерін ашады.

USD, DAE, glTF, OBJ және басқа құрылымдармен танысқан кезде, күрделі параметрика мен жабық геометриялық ядроларға сүйенудің қажеті жоқ геометриялық ақпаратты тиімді беру мен пайдалануды ұйымдастыруға мүмкіндік беретін қарапайым, ашық форматтардың бар екендігі айқын болады. Мұндай тәсіл әзірлеушілер үшін техникалық кіру шегін төмендетіп қана қоймай, сонымен қатар цифрлық құрылыс үшін икемді, масштабталатын және шын мәнінде ашық шешімдердің дамуына ықпал етеді.

LOD, LOI, LOMD – CAD (BIM) жүйесіндегі детализацияның ерекше классификациясы

Геометриялық ұсыныс форматтарына қосымша, әртүрлі салалар әртүрлі деректер деңгейлері мен тереңдіктерін пайдаланатын әлемде CAD- (BIM-) әдістемелері өздерінің бірегей классификация жүйелерін ұсынады, олар ғимарат модельдерінің ақпараттық мазмұнына құрылымдық тәсілді қалыптастырады.

Стандартизацияға жаңа тәсілдердің бірі — графикалық және ақпараттық құрамдас бөліктердің дайындық және сенімділік дәрежесін көрсететін модельді әзірлеу деңгейлерін енгізу. CAD- (BIM-) деректермен жұмыс істеуде ақпараттық мазмұнды шектеу үшін LOD (Level Of Detail) — модельдің графикалық бөлігінің детализация деңгейі, және LOI (Level Of Information) — деректердің өңделу деңгейі пайда болды. Қосымша кешенді тәсіл үшін LOA (Level of Accuracy) — ұсынылған элементтердің дәлдігі және LOG (Level of Geometry) — графикалық ұсыныстың дәлдігін анықтау ұғымы енгізілді.

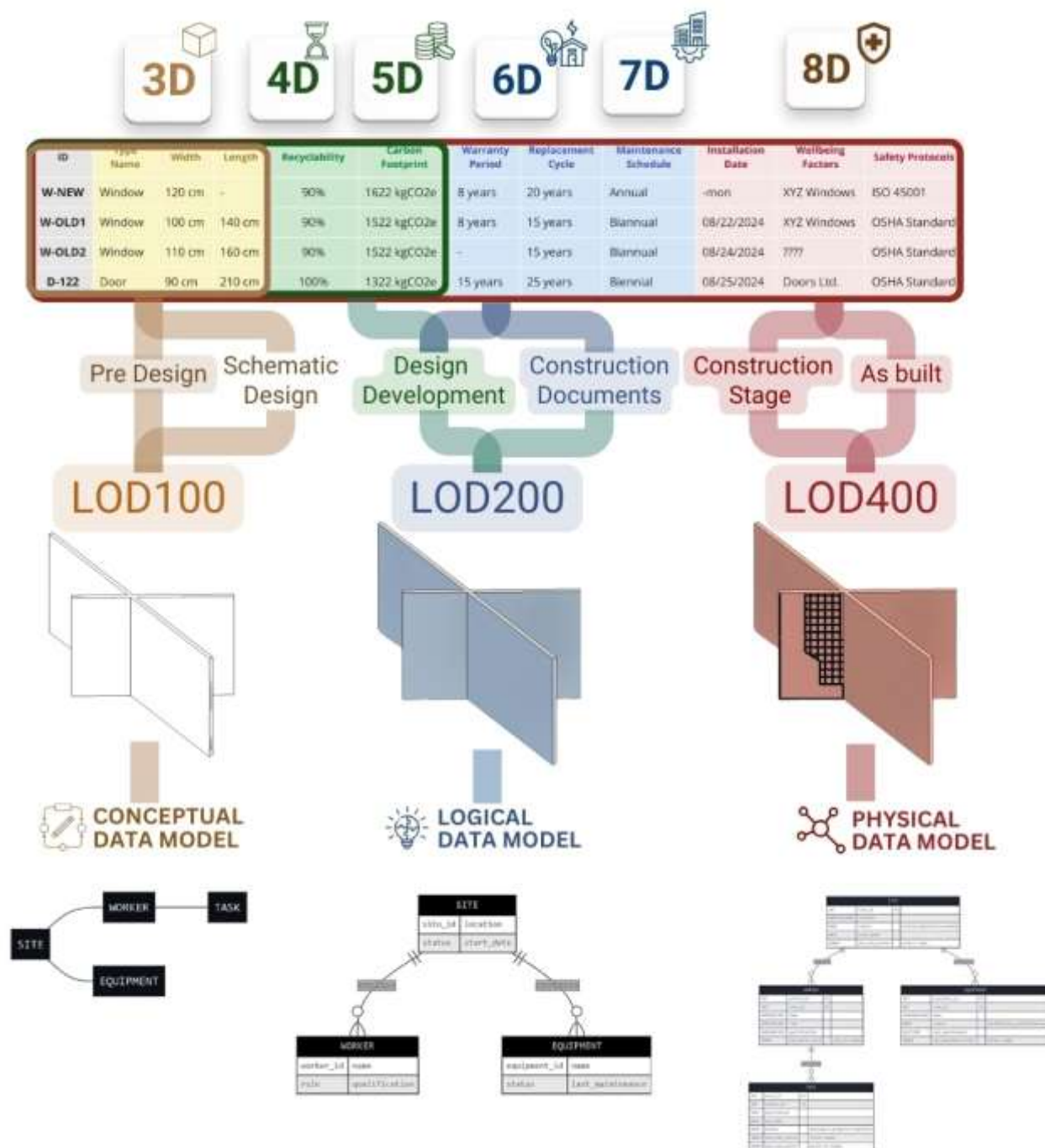
Детайлдеу деңгейлері (LOD) 100-ден 500-ге дейінгі сандармен белгіленеді, модельдің өңделу дәрежесін көрсетеді. LOD 100 — жалпы формалар мен өлшемдері бар концептуалды модель. LOD 200 — шартты детализациямен, бірақ нақты өлшемдер мен формаларды қамтиды. LOD 300 — элементтердің дәл өлшемдері, формалары мен орналасуын қамтитын егжей-тегжейлі модель. LOD 400 — элементтерді жасау және монтаждау үшін қажетті егжей-тегжейлі ақпаратты қамтиды. LOD 500 —

құрылыс аяқталғаннан кейін объектінің нақты күйін көрсетеді және пайдалану мен қызмет көрсету үшін қолданылады. Бұл деңгейлер CAD (BIM) моделінің ақпаратпен қанығу құрылымын өмірлік циклдің әртүрлі кезеңдерінде, 3D, 4D, 5D және одан әрі сипаттайды.

Нақты жобаларда жоғары детализация (LOD400) көбінесе артық болып табылады, және LOD100 геометриясын немесе тіпті жазық сызбаларды қолдану жеткілікті, ал қалған деректерді есептеу арқылы немесе айқын геометриясы жоқ байланысты элементтерден алуға болады. Мысалы, бөлмелердің кеңістіктері мен элементтері (элементтер категориясы «Бөлмелер») визуалды геометрияға ие болмауы мүмкін, бірақ сонымен бірге көптеген бизнес-процестерді құруға негіз болатын елеулі ақпараттар мен деректер базаларын қамтуы мүмкін.

Сондықтан жобалауды бастамас бұрын қажетті детализация деңгейін нақты анықтау маңызды. 4D-7D қолдану жағдайлары үшін көбінесе DWG сызбалары мен LOD100 минималды геометриясы жеткілікті. Талаптармен жұмыс істеу барысында негізгі міндет - модельдің байлығы мен практикалық қолданылуы арасында тепе-теңдікті табу.

Негізінде, CAD (BIM) деректерін деректер базасы ретінде қарастырсақ (олай болып табылады), модельдің байлығын жаңа аббревиатуралар арқылы сипаттау - бұл ақпараттық жүйелер үшін деректерді кезең-кезеңімен модельдеу, концептуалды деңгейден физикалық деңгейге дейін (Сурет 6.34), бұл кітаптың үшінші және төртінші бөлімдерінде егжей-тегжейлі қарастырылған. LOD және LOI деңгейінің әрбір ұлғаюы жаңа міндеттер үшін қажетті ақпараттың қосылуын білдіреді: есептеулер, құрылыс басқару, пайдалану және модельді қосымша ақпараттық қабаттармен (3D-8D) байыту арқылы сипатталады, бұл туралы кітаптың бесінші бөлімінде айтылған.

Сурет 6.34 Жобаның ақпараттық толтыру процесі концептуалды модельден физикалық деректер моделіне дейінгі деректерді модельдеуге ұқсас.

Геометрия - бұл жобалық деректердің тек бір бөлігі, оның қажеттілігі құрылыс жобаларында әрдайым негізделмеген, ал CAD деректерімен жұмыс істеудің негізгі сұрағы модельдердің қалай визуализациялануында емес, осы модельдерден алынған деректердің CAD (BIM) бағдарламаларынан тыс қалай пайдаланылуында.

2000-шы жылдардың ортасына қарай құрылыс саласы деректерді басқару және өңдеу жүйелеріндегі деректер көлемінің жедел өсуімен бетпе-бет келді, әсіресе CAD (BIM) бөлімдерінен

келген деректер. Деректер көлемінің мұндай күрт өсуі компания менеджерлерін тосыннан ұстап, олар деректердің сапасы мен басқару талаптарына дайын болмады.

CAD (BIM) жаңа стандарттары - AIA, BEP, IDS, LOD, COBie

CAD деректер базаларына ашық қол жетімділіктің болмауын және деректерді өңдеу нарығындағы шектеулі бәсекелестікті пайдалана отырып, сондай-ақ BIM-мен байланысты жаңа аббревиатураларға қатысты маркетингтік науқандарды қолдана отырып, CAD деректерімен жұмыс істеу тәсілдерін дамытуға бағытталған ұйымдар жаңа стандарттар мен концепцияларды құра бастады, олар заңды түрде деректерді басқару практикасын жақсартуға бағытталуы тиіс.

Дегенмен, CAD (BIM) жеткізушілері мен әзірлеушілері тікелей немесе жанама түрде қолдаған барлық бастамалар жұмыс процестерін оңтайландыруға бағытталғанымен, олар әртүрлі мүдделі тараптар тарапынан лоббиленген көптеген стандарттардың пайда болуына әкелді, бұл құрылыс саласын деректерді өңдеу процестерінде белгілі бір екіұштылық пен шатасуға алып келді.

Соңғы жылдары құрылыс саласында пайда болған LOD, LOI, LOA, LOG-дан басқа жаңа деректер стандарттарының кейбірін атап өтейік:

- BEP (BIM орындау жоспары) - жобада CAD (BIM) интеграциялау және пайдалану әдістері мен деректерді өңдеу процестерін анықтайды.
- EIR/AIA құжаты (Тапсырыс берушінің ақпараттық талаптары) - тапсырыс беруші тендер жарияламас бұрын дайындайды және мердігерден ақпаратты дайындау және ұсыну жөніндегі талаптарды қамтиды. Ол тиісті жобада BEP негізі болып табылады.
- AIM (Актив ақпараттық моделі) - BIM процесінің бір бөлігі. Жоба аяқталғаннан кейін деректер моделі "Актив ақпараттық моделі" немесе AIM деп аталады. AIM мақсаты - жүзеге асырылған активті басқару, қызмет көрсету және пайдалану.
- IDS (Ақпараттық жеткізу спецификациясы) — құрылыс жобасының әртүрлі кезеңдерінде қандай деректер мен қандай форматта қажет екенін анықтайтын талаптарды белгілейді.
- iLOD — BIM-модельдегі ақпараттың ұсынылу деңгейі. Ол модельдегі ақпараттың қаншалықты егжей-тегжейлі және толық екенін анықтайды, негізгі геометриялық көрсетілімдерден бастап, егжей-тегжейлі спецификациялар мен деректерге дейін.
- eLOD — CAD (BIM) моделіндегі жеке элементтердің LOD деңгейі. Ол әр элементтің моделдеу дәрежесін және оған қатысты ақпаратты, мысалы, өлшемдер, материалдар, пайдалану сипаттамалары және басқа да тиісті атрибуттарды анықтайды.
- APS (Платформа қызметтері) және ірі CAD (BIM) жеткізушілерінің басқа өнімдері — байланысты және ашық деректер модельдерін жасау үшін қажетті құралдар мен инфрақұрылымды сипаттайды.

CAD (BIM) стандарттарын енгізудің жарияланған мақсаты — деректерді басқару сапасын арттыру және автоматтандыру мүмкіндіктерін кеңейту, бірақ практикада олардың қолданылуы жиі артық күрделілік пен процестердің фрагментациясына әкеледі. CAD (BIM) моделін деректер базасының

Құрылыс саласында деректерді жинау, дайындау және талдау үшін қолданылатын әдістер мен құралдар, басқа экономикалық салаларда қолданылатындардан принципті түрде ерекшеленбеуі тиіс.

Салада ерекше терминологиялық экожүйе қалыптасты, ол сыни тұрғыдан ойлауды және қайта бағалауды талап етеді:

- STEP форматы IFC жаңа атауымен ұсынылып, құрылыс категориясымен толықтырылады, бірақ STEP форматындағы шектеулерді ескермейді.
- Параметрлік IFC форматы деректерді беру процестерінде қолданылады, визуализация мен есептеулер үшін қажетті унификацияланған геометриялық ядроның болмауына қарамастан.
- CAD жүйелерінің деректер базаларына қолжетімділік "BIM" термині арқылы алға жылжытылуда, бұл деректер базаларының ерекшеліктері мен оларға қолжетімділік мәселелері талқыланбайды.
- Вендорлар IFC және USD форматтары арқылы интероперабельділікті алға жылжытады, көбінесе оларды практикада қолданбай, қымбат кері инженерияны пайдаланады, онымен өздері күрескен.
- LOD, LOI, LOA, LOG, BEP, EIR, AIA, AIM, IDS, iLOD, eLOD терминдері бірдей параметрлерді сипаттау үшін кеңінен қолданылады, модельдеу және верификация құралдарына байланбай, басқа салаларда бұрыннан қолданылып келеді.

Құрылыс саласы, аталғандардың бәрі біртүрлі естілсе де, құрылыс саласында мүмкін екенін көрсетеді — әсіресе, егер негізгі мақсат деректерді өңдеудің әр кезеңін монетизациялау болса, арнайы қызметтер мен бағдарламалық қамтамасыз етуді сату арқылы. Бизнес тұрғысынан мұнда ешқандай айып жоқ. Дегенмен, CAD (BIM) байланысты осындай аббревиатуралар мен тәсілдердің шын мәнінде құндылық қосып, кәсіби процестерді жеңілдететіні туралы сұрақ ашық күйінде қалады.

Құрылыс саласында мұндай жүйе жұмыс істейді, себебі индустрияның өзі негізгі спекулятивті пайдасын дәл осы жүйелер мен аббревиатуралардың лабиринттерінен алады. Ашық процестер мен ашық деректерге қызығушылық танытатын компаниялар өте сирек кездеседі. Бұл күрделі жағдай, тапсырыс берушілер, клиенттер, инвесторлар, банктер және жеке капитал өкілдері ақпаратты басқарудағы айқын және негізделген тәсілдерді талап етпейінше, белгісіз уақытқа дейін жалғасуы мүмкін.

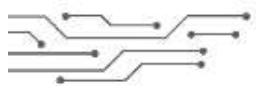
Сала артық аббревиатураларды жинақтады, бірақ олардың барлығы әртүрлі дәрежеде бір және сол процестер мен деректерге қойылатын талаптарды сипаттайды. Олардың жұмыс процестерін жеңілдетудегі нақты пайдасы күмән тудырады.

Концепциялар мен маркетингтік аббревиатуралар келіп-кеткенімен, деректерге қойылатын талаптарды тексеру процестері бизнес-процестердің ажырамас бөлігі болып қала береді. Жаңа және жаңа мамандандырылған форматтар мен регламенттерді жасауға орнына, құрылыс саласы басқа салаларда, мысалы, қаржы, өнеркәсіп және IT-де тиімділігін дәлелдеген құралдарға назар аударуы тиіс.

Терминдер, аббревиатуралар мен форматтардың молдығы цифрлық құрылыс процестерінің терең өңделгендігі туралы иллюзияны қалыптастырады. Алайда, маркетингтік концепциялар мен

күрделі терминологияның артында жиі қарапайым, бірақ ыңғайсыз шындық жасырылады: деректер қолжетімсіз, нашар құжатталған және нақты бағдарламалық шешімдерге қатты байланған.

Аббревиатуралар мен форматтар шеңберінен шығу үшін CAD (BIM) жүйелеріне ақпаратты басқарудың сиқырлы құралдары ретінде емес, шын мәнінде олар не екенін — мамандандырылған деректер базалары ретінде қарау қажет. Тек осы көзқарас арқылы маркетингтің қай жерде аяқталып, ақпаратпен нақты жұмыс басталатынын түсінуге болады.

ТАРАУ 6.4. ЖОБАЛАУДЫҢ ПАРАМЕТРЛЕНДІРІЛУІ ЖӘНЕ CAD МЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ҮШІН LLM ПАЙДАЛАНУ

CAD (BIM) деректерінің бірегейлігі иллюзиясы: аналитика мен ашық форматтарға жол

Заманауи CAD (BIM) платформалары жобалау мен құрылыс ақпаратын басқару тәсілдерін едәуір трансформациялады. Бұрын бұл құралдар негізінен сызбалар мен үш өлшемді модельдер жасау үшін қолданылса, бүгінгі күні олар жобалық деректердің толыққанды қоймаларының функцияларын атқарады. Бірінші дереккөз концепциясы аясында параметрлік модель жиі жобаның негізгі және көбінесе жалғыз ақпарат көзіне айналуға, оның тұтастығы мен өзектілігін объектінің өмірлік циклі бойында қамтамасыз етеді.

CAD- (BIM-) платформалардың құрылыс деректерін басқарудың басқа жүйелерінен негізгі айырмашылығы — ақпаратқа (бірінші дереккөз) қол жеткізу үшін мамандандырылған құралдар мен API-ларды пайдалану қажеттілігі. Бұл деректер базалары дәстүрлі мағынада әмбебап емес: ашық құрылым мен икемді интеграцияның орнына, олар нақты платформа мен форматқа қатты байланған жабық орта болып табылады.

CAD-деректермен жұмыс істеудің барлық күрделілігіне қарамастан, техникалық іске асырудан тыс тұрған маңызды сұрақ туындайды: CAD (BIM) деректер базалары шын мәнінде не? Бұл сұраққа жауап беру үшін бағдарламалық қамтамасыз етушілер ұсынған дәстүрлі аббревиатуралар мен концепциялардан шығу қажет. Оның орнына жобалық ақпаратпен жұмыс істеудің мәніне, яғни деректер мен оларды өңдеу процестеріне назар аудару керек.

Құрылыс саласындағы бизнес-процесс CAD- немесе BIM-құралдарында жұмыс істеден басталмайды, керісінше, жобаның талаптарын қалыптастыру мен деректерді модельдеуден басталады. Алдымен тапсырманың параметрлері анықталады: объектілердің тізімі, олардың бастапқы сипаттамалары және нақты тапсырманы шешу кезінде ескеру қажет шекті мәндер. Тек осы параметрлер негізінде CAD- (BIM-) жүйелерінде модельдер мен элементтер жасалады.

CAD- (BIM-) деректер базасында ақпаратты жасаудан бұрынғы процесс деректерді модельдеу процесін толықтай қайталайды, ол кітаптың төртінші бөлімінде және «Деректерді модельдеу: концептуалдық, логикалық және физикалық модель» бөлімінде егжей-тегжейлі қарастырылған.

Деректерді модельдеу процесінде сияқты, біз кейінірек деректер базасында өңдегіміз келетін деректерге талаптар жасаймыз, CAD-деректер базалары үшін менеджерлер жобалау талаптарын бірнеше бағандардан тұратын кесте немесе «кілт–мән» жұптарының тізімдері түрінде жасайды. Тек осы бастапқы параметрлер негізінде API арқылы автоматты немесе қолмен, жобалаушы CAD- (BIM) деректер базасында объектілерді жасайды (немесе, дұрысы, нақтылайды), содан кейін олар бастапқы талаптарға сәйкестігін тексереді. Бұл процесс — анықтау → жасау → тексеру → түзету — итеративті түрде қайталанады, деректердің сапасы, деректерді модельдеу кезінде сияқты, мақсатты жүйе — құжаттар, кестелер немесе дэшбордтар үшін қажетті деңгейге жеткенше. -

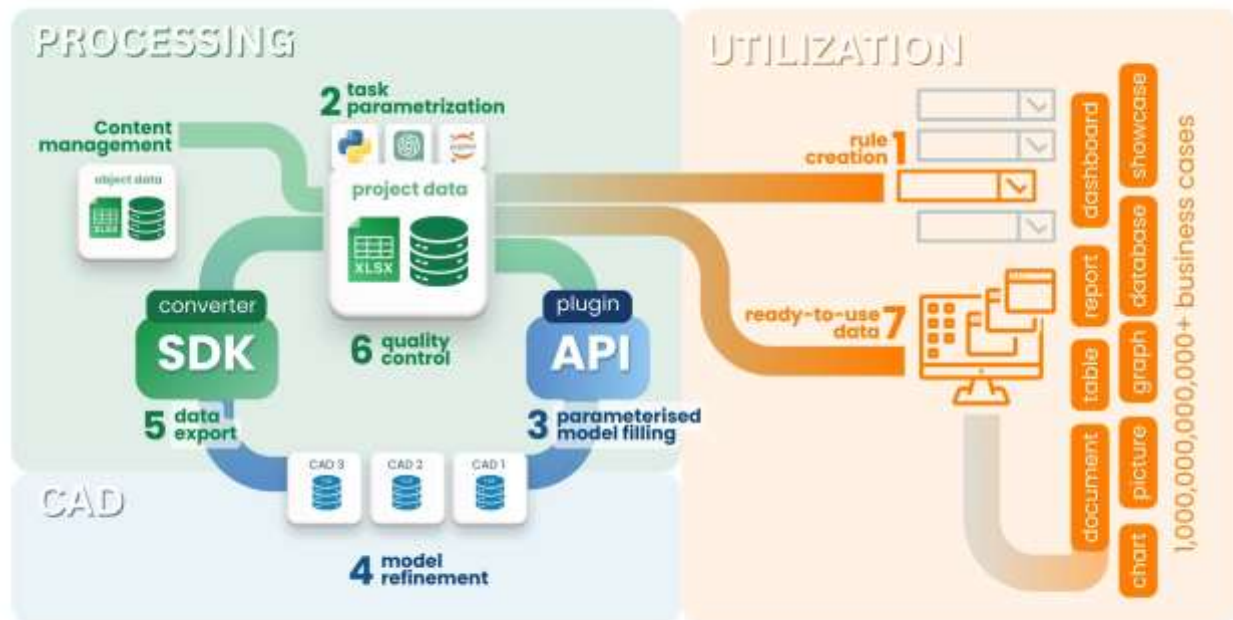

Рис. 6.41 Құрылыс жобаларын жүзеге асырудағы бизнес-процестер үшін деректер базаларын ақпаратпен байыту циклі.

CAD (BIM) механизмін талаптар негізінде қалыптасқан «кілт–мән» жұптарының жиынтығы ретінде қарастырсақ, онда талқылаудың фокусы нақты бағдарламалық шешімдер мен олардың шектеулерінен деректер құрылымына, деректер модельдеріне және оларға қойылатын талаптарға ауысады. Негізінде, бұл деректер базасын параметрлермен байыту және классикалық деректерді модельдеу процесі. Айырмашылығы тек CAD-деректер базаларының жабықтығы мен қолданылатын форматтардың ерекшеліктері салдарынан бұл процесс мамандандырылған BIM-құралдарын қолданумен бірге жүреді. Сұрақ туындайды: BIM-нің бірегейлігі неде, егер басқа экономикалық салаларда осындай тәсілдер жоқ болса?–

Соңғы 20 жылда BIM тек деректердің бірегей көзі ретінде ғана емес, одан да көп нәрсе ретінде позицияланды. Маркетингтік тұрғыдан CAD-BIM байланысы көбінесе бастапқыда интеграцияланған деректер базасымен параметрлік құрал ретінде сатылады, құрылыс объектілерінің жобалау, модельдеу және өмірлік циклын басқару процестерін автоматтандыруға қабілетті. Алайда, шын мәнінде, BIM вендор платформасында пайдаланушыларды ұстап тұру құралына айналды, деректер мен процестерді басқарудың ыңғайлы әдісі емес.

Нәтижесінде CAD- (BIM-) деректері өз платформаларында оқшауланған, жобаның ақпаратын меншікті API және геометриялық ядролар арқылы жасырады. Бұл пайдаланушыларды деректер базаларына өз бетінше қол жеткізу, деректерді шығару, талдау, автоматтандыру және вендор экожүйелерін айналып өтіп, басқа жүйелерге беру мүмкіндігінен айырды.

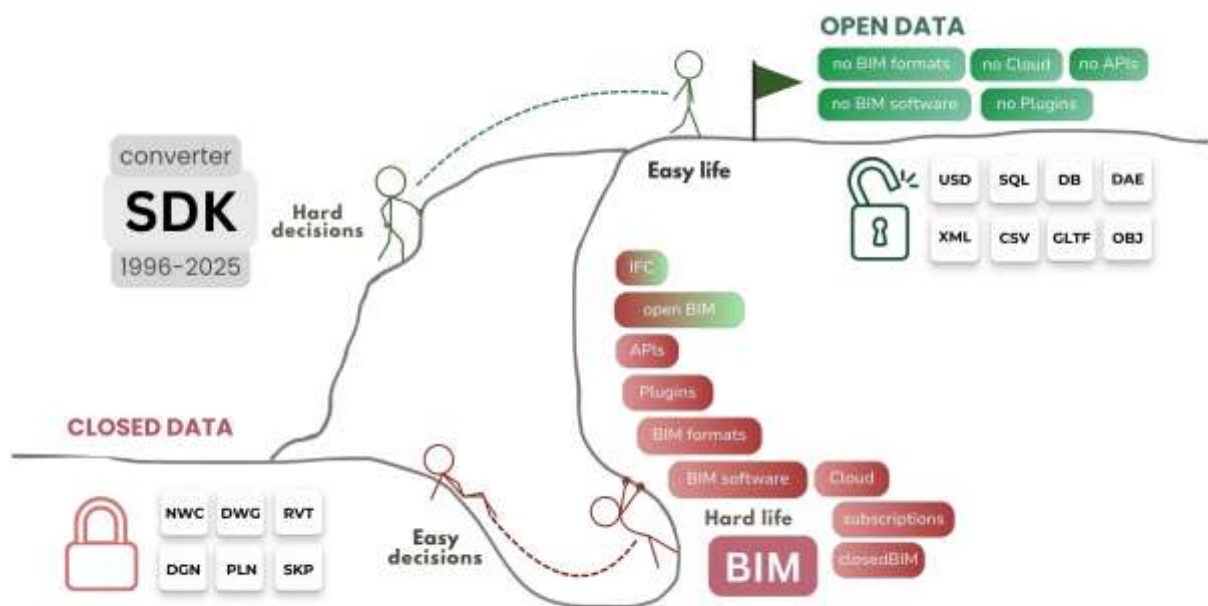

Рис. 6.42 Құрылыс саласында қазіргі заманғы форматтар күрделі геометриялық ядроларды, жыл сайын жаңартылатын API мен CAD- (BIM-) бағдарламаларына арнайы лицензияларды талап етеді.

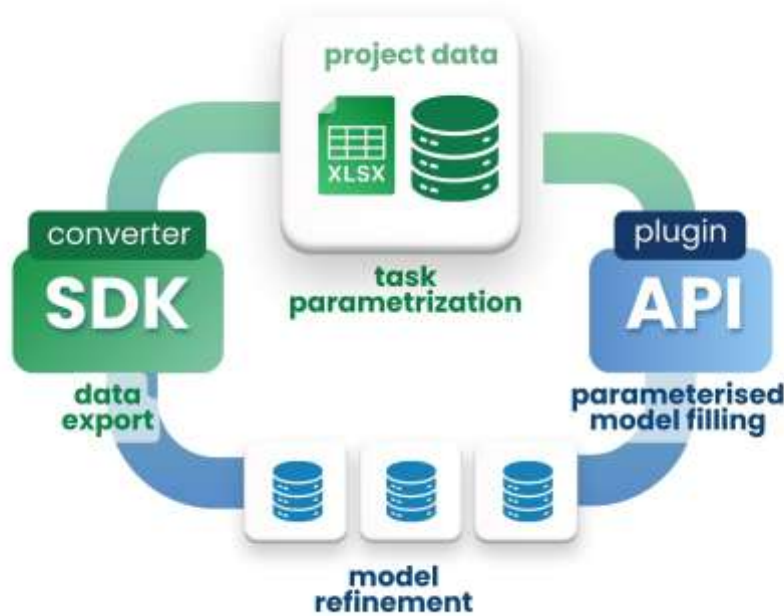
Заманауи CAD құралдарымен жұмыс істейтін компаниялар, CAD вендорларының 1995 жылдан бері күресіп келе жатқан SDK құралдарын пайдалану арқылы деректерді қайта инженериялау үшін қолданатын тәсілді қолдануы тиіс. CAD деректер базасына толық қол жеткізе отырып және қайта инженериялау құралдарын пайдалана отырып, біз атрибуттары бар жазық объектілер жиынтығын алып, оларды геометрия мен жобалық элементтердің параметрлерін қамтитын кез келген ыңғайлы ашық форматқа экспорттай аламыз. Мұндай тәсіл ақпаратпен жұмыс істеу парадигмасын файлға негізделген архитектурадан деректерге негізделген архитектураға өзгертеді.-

- RVT, IFC, PLN, DB1, CP2, CPIXML, USD, SQLite, XLSX, PARQUET және басқа деректер форматтары бір жобаның элементтері туралы бірдей ақпаратты қамтиды. Бұл нақты формат пен оның схемасын білу деректермен жұмыс істеуге кедергі болмауы тиіс дегенді білдіреді.
- Кез келген форматтағы деректерді үшбұрышты геометрия MESH және объектілердің барлық элементтерінің қасиеттерін қамтитын бір ашық құрылымдық және гранулирленген құрылымға біріктіруге болады, геометриялық ядролардың шектеулерінсіз.
- Дата-аналитика әмбебаптыққа ұмтылады: ашық деректерді пайдалана отырып, жобалық деректермен қолданылатын форматқа қарамастан жұмыс істеуге болады.
- Вендорлардың API және плагиндеріне тәуелділікті азайту: деректермен жұмыс істеу енді API-ді пайдалану дағдыларына тәуелді емес.

CAD деректері мен талаптары талдауға ыңғайлы құрылымдық форматтарға түрлендірілген кезде, әзірлеушілер деректердің нақты схемалары мен жабық экожүйелерге тәуелділіктен құтылады.

Параметрлер арқылы жобалау: CAD және BIM-нің болашағы

Дүниежүзіндегі ешбір құрылыс жобасы CAD бағдарламасында басталмаған. Сызба немесе модель CAD-да пішін алмас бұрын, олар концептуализация кезеңінен өтеді, онда болашақ объектінің негізгі идеясы мен логикасын анықтайтын параметрлерге басты назар аударылады. Бұл кезең деректерді модельдеудің концептуалдық деңгейіне сәйкес келеді. Параметрлер жобалаушының санасында ғана болуы мүмкін, алайда идеалды жағдайда олар құрылымдық тізімдер, кестелер түрінде немесе деректер базаларында сақталады, бұл жобалау процесінің ашықтығын, қайталанбалығын және әрі қарай автоматтандыруды қамтамасыз етеді. —

Жобалау процесі — бұл CAD деректер базасын сыртқы талаптар арқылы ақпаратпен толтырудың итеративті процесі.

CAD моделдеуіне кіріспес бұрын, жобаның негізін құрайтын шекаралық параметрлерді анықтау маңызды. Бұл атрибуттар, басқа талаптар сияқты, деректерді пайдалану тізбегінің соңынан жиналады және олардың көмегімен жобадағы болашақ объектілердің шектеулері, мақсаттары мен негізгі сипаттамалары анықталады.

Модельдеудің өзі, сауатты құрастырылған талаптар болған кезде, параметрлік модельдеу құралдарының көмегімен 60-100% -ға толық автоматтандырылуы мүмкін (6.43-сурет). Жоба параметрлер түрінде сипатталғаннан кейін, оның қалыптасуы техникалық мүмкін, мысалы, заманауи A CAD ортасына немесе блендерде, UE, UE, OMNISE өнімдеріне салынған VisuagePer Dynamo сияқты визуалды бағдарламалау тілдерін қолдана отырып, бағдарламалау тілдерін қолданады.

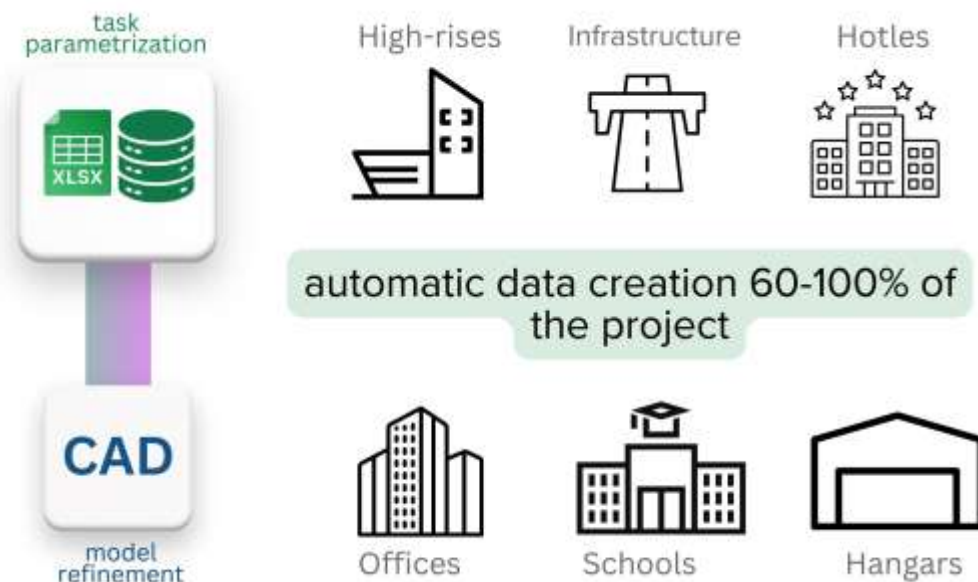

Рис. 6.44 Көптеген типтелген жобалар бүгінгі таңда параметрлік бағдарламалау құралдарының арқасында толық автоматты түрде жасалуда.

Бүгінгі таңда ірі өнеркәсіптік және типтік жобалар жобалаушылар бөлімінің қолымен емес, параметрлік құралдар мен визуалды бағдарламалау арқылы жасалуда. Бұл модельді деректерге негізделе отырып, нақты жобалаушы немесе менеджердің субъективті шешімдерінен емес, құруға мүмкіндік береді.

Мазмұн дизайннан бұрын келеді. Дизайн мазмұнсыз — бұл дизайн емес, тек декорация.

Джеффри Зельдман, веб-дизайнер және кәсіпкер

Процесс чертеж жасау немесе 3D-модельдеу кезеңінен басталмайды, ол талаптарды қалыптастырудан басталады. Дәл осы талаптар жобада қандай элементтердің қолданылатынын, басқа бөлімдер мен жүйелерге қандай деректерді беру қажеттілігін анықтайды. Тек құрылымдалған талаптардың болуы модельдерді автоматты түрде жүйелі түрде тексеруге мүмкіндік береді (мысалы, әр 10 минут сайын, жобалаушының жұмысын бұзбай).

Болашақта CAD- (BIM-) жүйесі деректер базасын толтыру үшін тек интерфейс болып қалуы мүмкін, ал моделдеу (физикалық деңгейде) қандай CAD құралында жүргізілетіні маңызды болмайды.

Дәл сол сияқты машина жасау саласында үш өлшемді модельдеу жиі қолданылады, бірақ жобаның қажетті немесе міндетті элементі болып табылмайды. Көп жағдайда классикалық 2D құжаттамасы жеткілікті — оның негізінде қажетті ақпараттық модель жасалады. Бұл модель салалық стандарттарға сәйкес құрылымдалған компоненттерден жинақталады және конструкцияны түсіну мен өндірісті ұйымдастыру үшін қажетті барлық ақпаратты қамтиды. Содан кейін оның негізінде

зауыттық ақпараттық модель қалыптасады, оған нақты өнімдер мен технологиялық карталар қосылады, олар технологиялық мамандардың қажеттіліктеріне бағытталған. Барлық процесті артық күрделіліксіз ұйымдастыруға болады, 3D графикасымен жүйені артық жүктемей, ол нақты артықшылықтар бермейтін жерлерде.

Маңызды түсіну, 3D модель мен CAD жүйесі басты рөл атқармауы тиіс – олар тек сандық және геометриялық талдау үшін құрал болып табылады. Геометриядан басқа, объектіні сипаттайтын барлық параметрлер мүмкіндігінше CAD ортасынан (BIM) тыс сақталып, өңделуі тиіс.

Параметрлер арқылы жобалау – бұл тек тренд емес, құрылыс саласының болашағы. Күрделі 3D модельдерді қолмен жасаудың орнына, жобалаушылар деректермен жұмыс істеп, оларды тексеріп, процестерді автоматтандырады, құрылыс саласын бағдарламалау әлеміне жақынатады. Уақыт өте келе, жобалау процестері бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу принциптеріне негізделеді.

- Талаптарды жасау → Модельді жасау → Серверге жүктеу → Өзгерістерді тексеру → Pull request
- Pull request (қосылу сұранысы) шеңберінде модельдің талаптарға сәйкестігін автоматты түрде тексеру жүргізіледі, бұл тексерулер жобалау басталғанға дейін немесе жобалау барысында жасалған.
- Деректердің сапасын тексергеннен кейін және өзгерістер мақұлданғаннан кейін олар жобада, жалпы деректер базасында енгізіледі немесе автоматты түрде басқа жүйелерге беріледі.

Қазіргі уақытта машина жасау саласында жобаның осындай өзгерістері өзгеріс туралы хабарламаны қалыптастырудан басталады. Ұқсас схема құрылыс саласын да күтуде: жобалау итеративті процесс ретінде жүзеге асырылатын болады, мұнда әрбір қадам параметрлік талаптармен бекітіледі. Мұндай жүйе жобалаушыларға автоматтандырылған тексерулер мен нақты талаптарға сәйкес автоматтандырылған pull request (қосылу сұрауы) жасауға мүмкіндік береді.

Болашақ жобалаушы – бұл, ең алдымен, деректер операторы, ал қолмен модельдеуші емес. Оның міндеті – жобаны параметрлік объектілермен толтыру, мұнда геометрия тек бір атрибут болып табылады.

Трансформацияда маңызды рөл атқаратын фактор – деректерді модельдеу, классификациялау және стандарттау маңыздылығын түсіну, олар кітаптың алдыңғы тарауларында егжей-тегжейлі қарастырылған. Болашақта жобалауды реттейтін нормативтік актілер кілт-мән параметрлерінің жұптары түрінде XLSX немесе XML-схемаларында рәсімделеді.

Құрылыс саласының болашағы — деректерді жинау, оларды талдау, тексеру және аналитикалық құралдар арқылы процестерді автоматтандыру. BIM (немесе CAD) — бұл соңғы мақсат емес, тек эволюция кезеңі. Мамандар деректермен тікелей жұмыс істей алатындарын түсінгенде, дәстүрлі CAD құралдарын айналып өтіп, «BIM» термині құрылыс жобасының құрылымдалған және гранулирленген деректерін пайдалану концепцияларына біртіндеп орын береді.

Трансформацияны жеделдететін негізгі факторлардың бірі — үлкен тілдік модельдердің (LLM) және оларға негізделген құралдардың пайда болуы. Бұл технологиялар жобалық деректермен жұмыс істеу тәсілін өзгертіп, ақпаратқа терең API немесе вендор шешімдерін білмей-ақ қол жеткізуге мүмкіндік береді. LLM арқасында талаптарды жасау және CAD деректерімен өзара әрекеттесу процесі интуитивті және қолжетімді болады.

CAD жобалық деректерін өңдеу процестерінде LLM-нің пайда болуы

CAD деректер базаларына және ашық, жеңілдетілген CAD форматтарына қол жеткізу құралдарының дамуына қосымша, жобалық деректерді өңдеуде LLM құралдарының (Үлкен Тілдік Модельдер) пайда болуы революциялық өзгерістер енгізеді. Бұрын ақпаратқа қол жеткізу негізінен күрделі интерфейстер арқылы жүзеге асырылып, бағдарламалау мен API білімін талап етсе, енді деректермен табиғи тіл арқылы өзара әрекеттесу мүмкіндігі пайда болды.

Инженерлер, менеджерлер және техникалық білімі жоқ жобалаушылар жобалық деректерден қажетті ақпаратты қарапайым тілде сұрау формулировкасы арқылы ала алады. Деректер құрылымдалған және қолжетімді болған жағдайда (Сурет 4.113), LLM чатында «10 текше метрден асатын барлық қабырғаларды типтер бойынша топтастырылған кесте түрінде көрсет» деген сұрақ қою жеткілікті — модель автоматты түрде бұл сұранысты SQL немесе Pandas кодына айналдырып, нәтижелік кесте, график немесе тіпті дайын құжатты қалыптастырады.

Төменде LLM модельдерінің әртүрлі CAD- (BIM-) форматтарында ұсынылған жобалық деректермен қалай өзара әрекеттесетіні туралы бірнеше нақты мысалдар келтірілген.

- 🗨 RVT форматының CAD жобасына LLM чатында сұраныс мысалы (Сурет 4.113) кестелік деректер фрейміне конвертацияланғаннан кейін:-

RVT файлына негізделген деректерді «Тип атауы» бойынша топтастырып, «Көлем» параметрін қосу арқылы жинақта және топтадағы элементтер санын көрсет. Және, нөлдік мәндерсіз, барлығын көлденең гистограмма түрінде көрсетіңіз.

■ LLM-нің көлденең гистограмма түріндегі жауабы (PNG форматы):

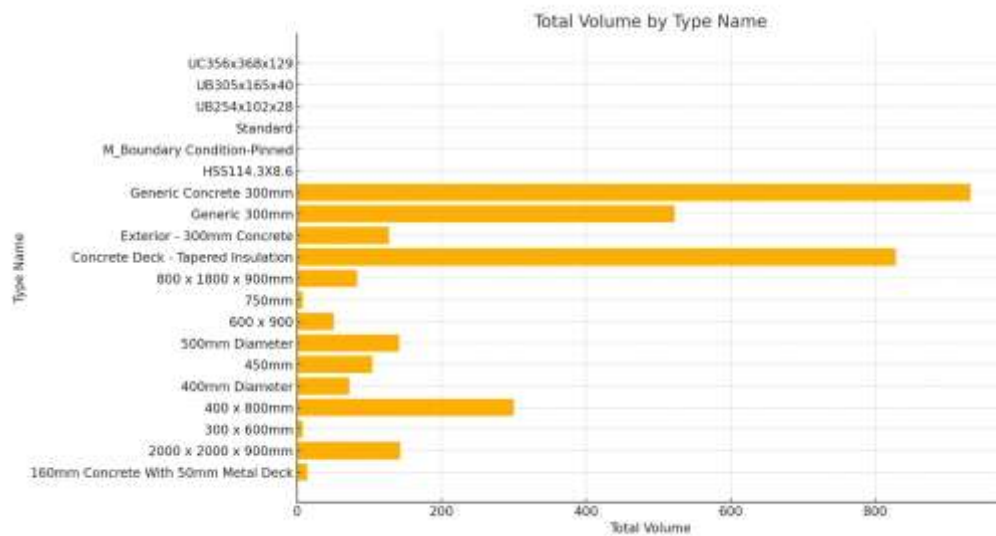

Рис. 6.45 17 рет тышқанды басу немесе 40 жол код жазу орнына плагиндерді пайдалану арқылы LLM бізге мәтіндік сұрау арқылы QTO кестесін бірден береді.

🗨 «Қабырғалар» категориясынан жалпы алаңы мен саны бар қабырға түрлерінің QTO кестесін қалыптастыру үшін LLM-чатқа мәтіндік сұрау жасаймыз:

Датафреймдегі «Категория» параметрінде «OST_Walls» бар элементтерді ғана ал, оларды «Тип атауы» бойынша топтастыр, «Алаң» бағанының мәндерін қос, санын қосып, нөлдік мәндерді жойып, кесте түрінде көрсет.

🗨️ LLM-нің жауап ретінде дайын QTO кестесі:

Type Name	Total Area	Count
CL_W1	393.12 sq m	10
Cavity wall_sliders	9.37 sq m	1
Foundation - 300mm Concrete	30.90 sq m	1
Interior - 165 Partition (1-hr)	17.25 sq m	3
Interior - Partition	186.54 sq m	14
Retaining - 300mm Concrete	195.79 sq m	10
SH_Curtain wall	159.42 sq m	9
SIP 202mm Wall - conc clad	114.76 sq m	4
Wall - Timber Clad	162.91 sq m	8

Рис. 6.46 Табиғи тілде QTO кестесін жасау CAD- (BIM-) құралдарын пайдалану арқылы алынған сапалы нәтижемен бірдей.

🗨️ IFC форматындағы жобаны кестелік датафреймге конвертациялағаннан кейін, кез келген LLM чатында ұқсас мәтіндік сұрау енгіземіз:

«Parent» параметрінде Level 1 және Level 2 мәндері бар элементтерді ғана ал, «Category» параметрінде IfcSlab мәндері бар элементтерді ал, содан кейін осы элементтерді «ObjectType» параметрі бойынша топтастыр, «PSet_RVT_Dimensions Area» параметріндегі мәндерді қосып, оларды дөңгелек диаграмма түрінде көрсет.

■ IFC деректерінен элементтер тобының дайын Pie chart түріндегі LLM-нің жауабы:

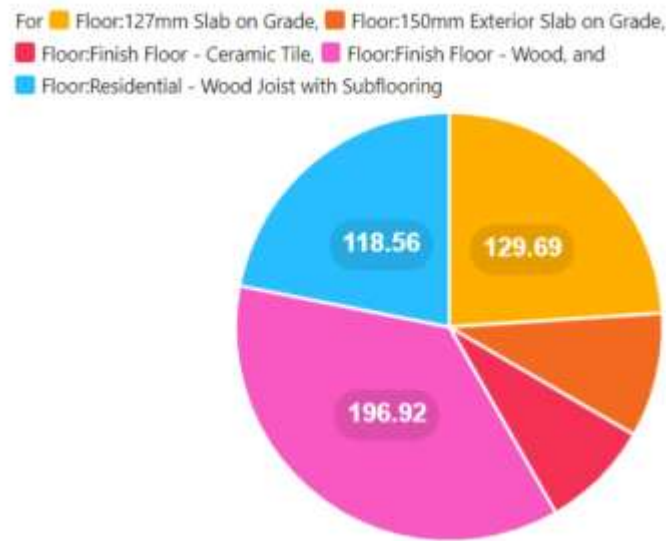

Рис. 6.47 IFC деректеріне сұрау нәтижесі құрылымдалған форматта кез келген график түрінде болуы мүмкін, ол деректерді түсінуге ыңғайлы.

Алынған дайын шешімдердің (Рис. 6.45 - Рис. 6.47) артында Python тілінде Pandas кітапханасын пайдалана отырып жазылған он шақты код жолы жатыр. Алынған кодты LLM чатынан көшіріп, кез келген локалды немесе онлайн IDE-де пайдаланып, LLM чатынан тыс бірдей нәтижелер алуға болады.-

Бір және сол LLM чатында біз тек 3D CAD (BIM) форматтарынан алынған жобалармен ғана емес, сонымен қатар DWG форматындағы жазық сызбалармен де жұмыс істей аламыз, оларды құрылымдалған формаға конвертациялағаннан кейін LLM чатында элементтер топтары туралы деректерді сызықтар немесе 3D геометриялар түрінде көрсету үшін сұрау жасай аламыз.

LLM және Pandas көмегімен DWG файлдарын автоматтандырылған талдау

DWG файлдарынан деректерді өңдеу процесі ақпараттың құрылымсыздығына байланысты әрқашан күрделі міндет болып табылады, ол арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуді және жиі қолмен талдауды талап етеді. Алайда, жасанды интеллект пен LLM құралдарының дамуы арқасында бүгінгі күні бұл негізінен қолмен орындалатын процестің көптеген кезеңдерін автоматтандыру мүмкін болды. DWG сызбаларымен жұмыс істеу үшін LLM-ге (бұл мысалда ChatGPT) сұраулар тізбегін қарастырайық, олар жобамен жұмыс істеуге мүмкіндік береді:

- DWG деректерін қабаттар, ID және координаттар бойынша сүзу
- Элементтердің геометриясын визуализациялау
- Параметрлер негізінде сызбаларды автоматты түрде аннотациялау
- Қабырғалардың полилинияларын горизонтальды жазықтыққа айналдыру

- Жазық деректерден интерактивті 3D визуализацияларды жасау
- Құрылыс деректерін күрделі CAD құралдарынсыз құрылымдау және талдау

Біздің жағдайда Pipeline құру процесі LLM арқылы кодты кезең-кезеңімен генерациялаудан басталады. Алдымен тапсырманы сипаттайтын сұрау қалыптастырылады. ChatGPT Python кодын генерациялайды, ол орындалып, талданады, нәтижесі чат ішінде көрсетіледі. Егер нәтиже күтілгенге сәйкес келмесе, сұрау түзетіледі, және процесс қайталанады.

Пайплайн — бұл деректерді өңдеу және талдау үшін автоматтандырылған қадамдардың тізбегі. Мұндай процесте әр кезең деректерді кіріс ретінде қабылдайды, түрлендірулерді орындайды және нәтижені келесі қадамға жібереді.

Қажетті нәтижені алғаннан кейін код LLM-ден көшіріліп, кез келген ыңғайлы IDE-де, біздің жағдайда Kaggle.com платформасында блоктар түрінде кодқа енгізіледі. Алынған код фрагменттері деректерді жүктеуден бастап, олардың соңғы талдауына дейінгі процесті автоматтандыратын біртұтас Пайплайнға біріктіріледі. Мұндай тәсіл бағдарламалауда терең сараптама қажет етпей, аналитикалық процестерді жылдам әзірлеуге және масштабтауға мүмкіндік береді. Төменде көрсетілген барлық фрагменттердің толық кодын және сұрау мысалдарын Kaggle.com платформасында «DWG Analyse with ChatGPT | DataDrivenConstruction» сұрауымен таба аласыз.

DWG деректерімен жұмыс процесін бастаймыз, құрылымдалған түрге конвертацияланғаннан кейін (Рис. 4.113), классикалық кезеңнен – барлық сызба деректерінен, біздің міндетімізге қажетті қабырға элементтерін, нақты полилинияларды ('ParentID' параметрі сызықтарды топтастыруға мүмкіндік береді) топтастырудан бастаймыз, олардың «Слой» параметрінде (деректер фреймінің бағанасында) «wall» деген жолдық мән бар.

- 🗨 Мұндай тапсырма үшін код алу және нәтижені сурет түрінде алу үшін LLM-ге келесі сұранысты жазу қажет:

Алдымен DWG-ден алынған деректер фреймі 'Layer', 'ID', 'ParentID' және 'Point' сияқты белгілі бір бағаналарды қамтитынын тексеріңіз. Содан кейін 'Layer' бағанасынан 'wall' жолын қамтитын идентификаторларды сүзгіден өткізіңіз. 'ParentID' бағанасынан осы идентификаторларға сәйкес элементтерді табыңыз. 'Point' бағанасындағы деректерді тазалау және бөлу функциясын анықтаңыз. Бұл дөңгелектерді жоюды және 'x', 'y' және 'z' координаттарына мәндерді бөлуді қамтиды. Деректер графигін matplotlib көмегімен құрыңыз. Әрбір бірегей «ParentID» үшін «Point» координаттарын байланыстыратын жеке полилинияны салыңыз. Егер мүмкін болса, бірінші және соңғы нүктелерді байланыстыруды қамтамасыз етіңіз. Тиісті белгілер мен тақырыптарды орнатыңыз, x және y осьтері бойынша бірдей масштабтауды қамтамасыз етіңіз.

- 🖨 LLM-нің жауабы Python тілінде жазылған кодты генерациялау арқылы дайын суретті көрсетеді:

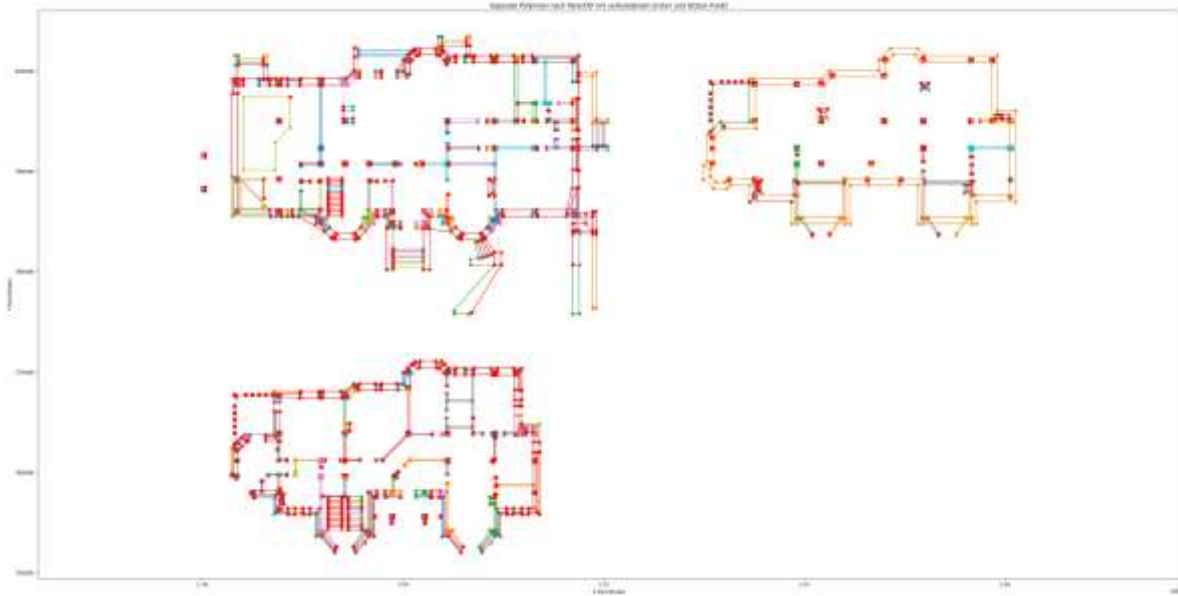

Рис. 6.48 LLM код DWG-файлының барлық «wall» қабатының сызықтарын шығарып, олардың координаттарын тазалап, полилинияларды Python кітапханаларының бірін пайдаланып салды.

- 🔗 Енді полилинияларға әрқайсысының қасиеттерінде бар аудан параметрін қосамыз (деректер фреймінің бір бағанасында):

Енді әр полилиниядан тек бір «ParentID» алыңыз - бұл идентификаторды «ID» бағанасынан табыңыз, «Area» мәнін алыңыз, 1 000 000-ға бөліп, бұл мәнді графикке қосыңыз.

- LLM-нің жауабы жаңа графикті көрсетеді, онда әр полилинияның ауданымен белгісі пайда болады:

Рис. 6.49 LLM кодын толықтырып, әр полилинияның аудан мәндерін алып, оны сызықтардың визуализациясымен бірге суретке қосады.

- Келесі қадамда әр полилинияны горизонтальды сызыққа айналдырамыз, 3000 мм биіктікте параллель сызық қосамыз және оларды бір жазықтыққа біріктіріп, осылайша қабырға элементтерінің беттерін көрсету үшін.

«Layer» бағанындағы «wall» мәні бар барлық элементтерді алу қажет. Бұл ID-лерді «ID» бағанынан тізім ретінде алып, оларды датафреймнің «ParentID» бағанынан табыңыз. Барлық элементтер — бұл полилинияға біріктірілетін сызықтар. Әр сызықтың «Point» бағанында x, y координаталарымен бірінші нүктесінің геометриясы бар. Әр полилинияны кезекпен алып, 0,0 нүктесінен горизонталь бойынша полилинияның әр сегментінің ұзындығын құрастырыңыз. Полилинияның әр сегментінің ұзындығын бір сызыққа жинаңыз. Содан кейін дәл сондай сызықтарды 3000 жоғарыда жүргізіп, барлық нүктелерді бір жазықтықта қосыңыз.

- LLM жауап кодын шығарады, ол қабырғалардың жазықтықтағы проекцияларын құруға мүмкіндік береді.

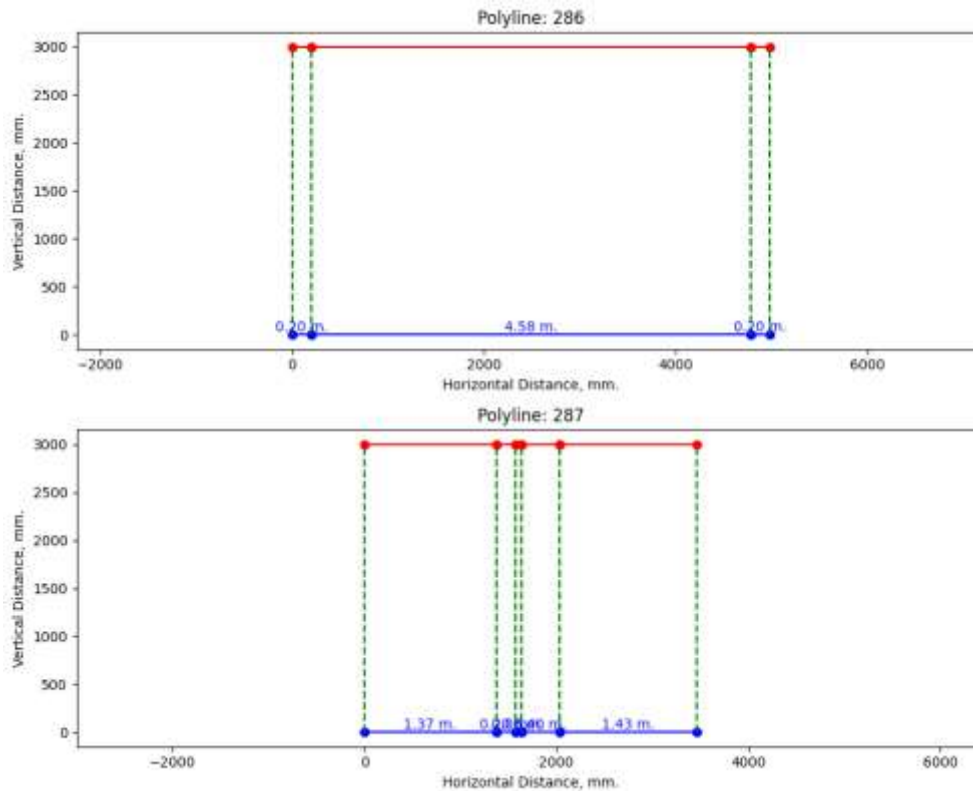

Рис. 6.410 Әр полилинияны промттар арқылы раскладкаға айналдырамыз, ол қабырғалардың жазықтықтарын LLM чаты арқылы тікелей көрсетеді.

- Енді екі өлшемді проекциядан қабырғалардың 3D-моделіне өтеміз, полилиниялардың жоғарғы және төменгі қабаттарын қосу арқылы:

3D-де қабырға элементтерін визуализациялаңыз, полилинияларды $z = 0$ және $z = 3000$ мм биіктігінде қосу арқылы. Ғимараттың қабырғаларын білдіретін замкнутую геометрияны жасау үшін. Matplotlib 3D графигін пайдаланыңыз.

- LLM интерактивті 3D графикті генерациялайды, онда әр полилиния жазықтықтар жиынтығы ретінде ұсынылады. Пайдаланушы компьютерлік тышқан арқылы элементтер арасында еркін қозғалуға мүмкіндік алады, 3D режимінде модельді зерттей алады, чатты IDE-ге кодты көшіре отырып:

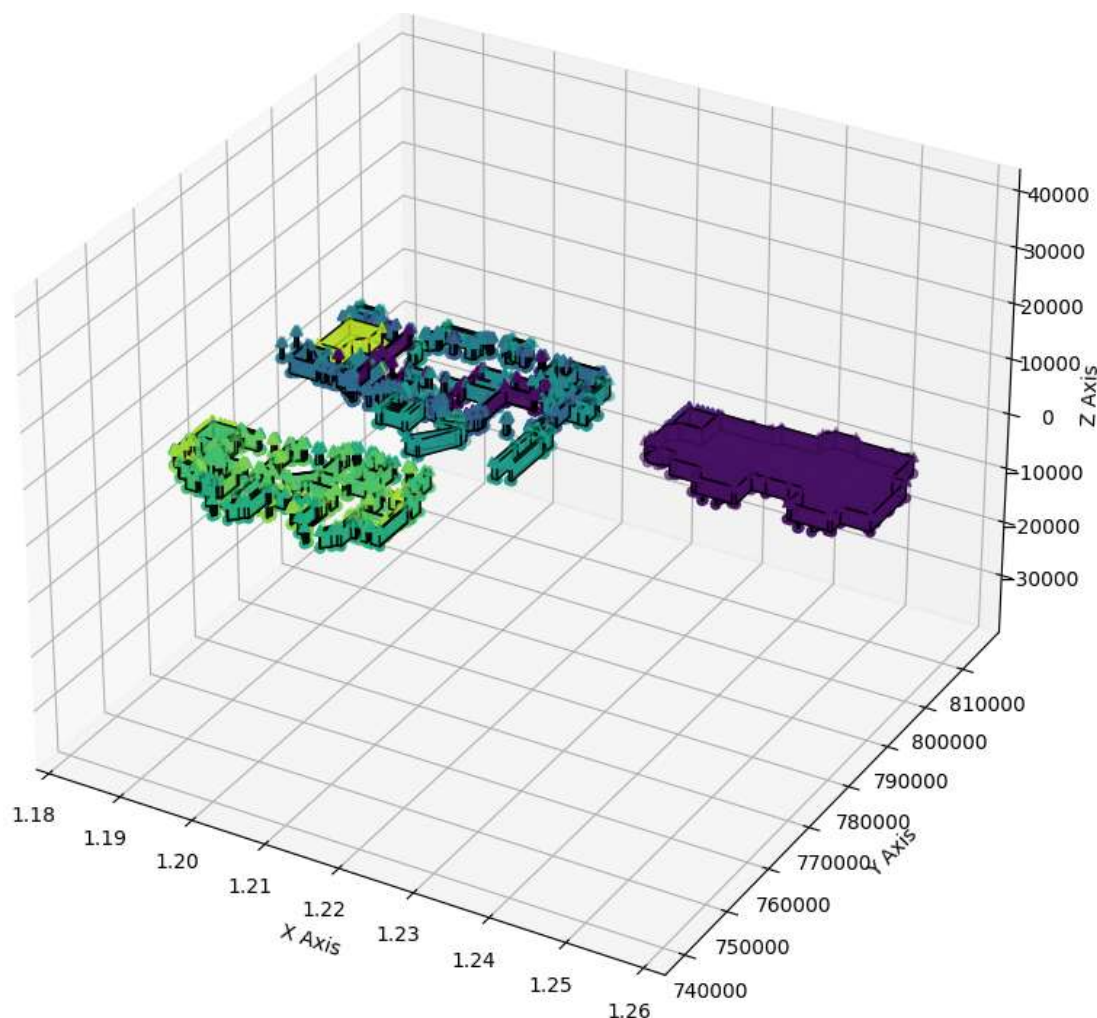

Рис. 6.411 LLM 3D көрінісінде сызбадағы жазық сызықтарды визуализациялау үшін код [129] құруға көмектесті, оны IDE ішіндегі 3D көрушіде зерттеуге болады.

DWG файлын бастапқы конвертациялау мен жүктеуден бастап соңғы нәтижеге дейін логикалық және қайталанатын Pipeline құру үшін, әр қадамнан кейін LLM-нің сгенерленген код блогын IDE-ге көшіру ұсынылады. Осылайша, сіз тек чаттағы нәтижені тексеріп қана қоймай, оны өзіңіздің даму ортаңызда бірден іске қосасыз. Бұл процесті кезең-кезеңімен құруға, оны түзетіп, қажетіне қарай бейімдеуге мүмкіндік береді.

Барлық фрагменттердің Pipeline коды (Рис. 6.48 - Рис. 6.411) және сұрау мысалдары «DWG Analyse with ChatGPT | DataDrivenConstruction» сұрауымен Kaggle.com платформасында табуға болады [129]. Kaggle-де кодты және қолданылған промпттарды тексеріп қана қоймай, бастапқы DWG да-тафреймдерімен бүкіл Pipeline-ды бұлттық ортада қосымша бағдарламалық қамтамасыз етусіз және IDE-ді орнатусыз тегін сынап көруге болады. –

Осы тарауда ұсынылған тәсіл DWG жобалары негізінде құжаттарды тексеру, өңдеу және генерациялауды толық автоматтандыруға мүмкіндік береді. Дамытылған пайплайн жеке сызбаларды өңдеуге де, ондаған, жүздеген және мыңдаған DWG файлдарын пакетпен өңдеуге де жарамды, әр жоба бойынша қажетті есептер мен визуализацияларды автоматты түрде қалыптастырады.

Процесті кезең-кезеңімен және ашық түрде құруға болады: алдымен CAD-файлдардан деректер автоматты түрде XLSX форматына конверттеледі, содан кейін деректер фрейміне жүктеледі, одан кейін топтастыру, тексеру және нәтиже қалыптастыру жүзеге асырылады — бұның бәрі бір Jupyter-ноутбукта немесе Python-скрипте, кез келген танымал IDE-де іске асырылады. Қажет болған жағдайда процесс жобалық құжаттаманы басқару жүйелерімен интеграциялау арқылы оңай кеңейтіледі: CAD-файлдарды автоматты түрде берілген критерийлер бойынша шығарып, нәтижелерді сақтау жүйесіне қайтара алады және пайдаланушыларды нәтижелердің дайын екендігі туралы хабардар ете алады — электрондық пошта немесе мессенджерлер арқылы.

LLM чаттары мен агенттерін жобалық деректермен жұмыс істеу үшін пайдалану мамандандырылған CAD бағдарламаларына тәуелділікті азайтады және архитектуралық жобаларды талдау мен визуализациялауды интерфейспен қолмен өзара әрекеттесусіз — тышқанмен басу мен мәзір бойынша күрделі навигацияны есте сақтаусыз орындауға мүмкіндік береді.

Құрылыс саласында LLM, гранулирленген құрылымдық деректер, DataFrame және колонкалық деректер базалары туралы күн сайын көбірек естуге болады. Әртүрлі дерекқорлар мен CAD форматтарынан қалыптасқан унифицированный екі өлшемді DataFrame қазіргі заманғы аналитикалық құралдар үшін тамаша отын болады, олармен басқа экономиканың салаларында мамандар белсенді жұмыс істейді.

Автоматизация процесі айтарлықтай жеңілдейді – жабық нишалық өнімдердің API-ін зерттеу мен параметрлерді талдау немесе трансформациялау үшін күрделі скрипттер жазудың орнына, енді тапсырманы жеке мәтіндік командалар жиынтығы түрінде формулировка жасау жеткілікті, олар қажетті Pipeline немесе Workflow-процесіне жинақталады, қажетті бағдарламалау тілі үшін, олар кез келген құрылғыда тегін іске қосылады. CAD- (BIM-) құралдарынан жаңа өнімдер, форматтар, плагиндер немесе жаңартулардың шығуын күтудің қажеті болмайды. Инженерлер мен құрылысшылар деректермен тәуелсіз жұмыс істеу мүмкіндігіне ие болады, қарапайым, тегін және түсінікті құралдарды пайдалана отырып, LLM чаттары мен агенттері көмектеседі.

Келесі қадамдар: жабық форматтардан ашық деректерге көшу

Болашақтағы жобалық деректермен жұмыс істегенде, ешкімге де меншікті құралдардың геометриялық ядроларында терең түсінік алу немесе бірдей ақпаратты қамтитын жүздеген үйлесімсіз форматтарды зерттеу шынымен қажет болмайды. Дегенмен, ашық құрылымдық деректерге көшу неге маңызды екенін түсінбей, жаңа тегін құралдарды, ашық деректер мен тәсілдерді пайдаланудың қажеттілігін дәлелдеу қиын болады, оларды бағдарламалық қамтамасыз ету вендорлары алға жылжытпайды.

Бұл бөлімде біз CAD (BIM) деректерінің негізгі ерекшеліктерін, олардың шектеулерін және мүмкіндіктерін қарастырдық, және маркетингтік уәделерге қарамастан, инженерлер мен жоба-

лаушылар күн сайын жобалық ақпаратты алу, беру және талдау кезінде қиындықтарға тап болатынын атап өттік. Бұл жүйелердің архитектурасын түсіну және LLM негізіндегі ашық форматтар мен автоматизацияның баламалы тәсілдерімен танысу, тіпті бір маманның өмірін айтарлықтай жеңілдетуге қабілетті, компанияларды айтпағанда. Осы бөлімнің қорытындысында, күнделікті тапсырмаларыңызда қарастырылған тәсілдерді қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

- Жобалық деректермен жұмыс істеу үшін құралдарыңызды кеңейтіңіз.
- Пайдаланатын CAD- (BIM-) жүйелеріңізден деректерді алу үшін қолжетімді плагиндер мен утилиталарды зерттеңіз.
- Жабық форматтардан деректерді автоматты түрде алу үшін арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуді қолмен ашудың қажеті жоқ SDK және API-лерді зерттеңіз.
- Ашық параметрлік емес геометрия форматтарымен (OBJ, glTF, USD, DAE) және сәйкес ашық кітапханалармен жұмыс істеудің негізгі дағдыларын меңгеріңіз.
- Геометриядан бөлек, жобаның метадеректерін сақтау жүйесін CAD (BIM) шешімдерінен тыс ойластырып, талдауды және басқа жүйелермен интеграцияны жеңілдетуге тырысыңыз.
- Деректерді форматтар арасында түрлендіру мәселелерін автоматтандыру үшін LLM пайдаланыңыз.
- Жобалық ақпаратты өңдеу үшін өз процестеріңізді жасаңыз.
- Модельдеу тапсырмалары мен талаптарын қарапайым және құрылымдалған форматтарда параметрлер мен олардың мәндері арқылы сипаттауды бастаңыз.
- Жиі орындалатын операциялар үшін жеке скрипттер немесе код блоктары кітапханасын жасаңыз.
- Жұмысыңызда ашық стандарттарды қолдануды насихаттаңыз.
- Әріптестеріңіз бен серіктестеріңізге деректерді бағдарламалық қамтамасыз ету вендорларының экожүйесімен шектелмеген ашық форматтарда алмасуды ұсыныңыз.
- Құрылымдалған деректерді қолданудың артықшылықтарын нақты мысалдармен көрсетіңіз.
- Жабық форматтармен байланысты мәселелер мен мүмкін шешімдер туралы талқылауларды бастаңыз.

CAD- (BIM-) платформаларға қатысты компания саясатын өзгерте алмасаңыз да, ашық форматтармен жұмыс істеу принциптерін жеке түсіну жұмысыңыздың тиімділігін айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді. Әртүрлі форматтардан деректерді алу және түрлендіру үшін өз құралдарыңыз бен әдістеріңізді жасап, жұмыс процестерін оңтайландырып қана қоймай, стандартты бағдарламалық шешімдердің шектеулерін айналып өтуге мүмкіндік беретін икемділікке ие боласыз.

VII БӨЛІМ

ДЕРЕКТЕРГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ, АНАЛИТИКА, АВТОМАТТАНДЫРУ ЖӘНЕ МАШИНАЛЫҚ ОҚУ

Жетінші бөлім құрылыс саласындағы деректер аналитикасы мен процестерді автоматтандыруға арналған. Мұнда деректер шешім қабылдаудың негізі ретінде қалай қызмет ететіні және тиімді талдау үшін ақпаратты визуализациялау принциптері түсіндіріледі. Негізгі тиімділік көрсеткіштері (KPI), инвестициялардың қайтарымын (ROI) бағалау әдістері және жобаларды мониторингтеу үшін ақпараттық панельдер құру егжей-тегжейлі сипатталады. ETL (Extract, Transform, Load) процестеріне және оларды автоматтандыруға, яғни деректерді талдау үшін құрылымдалған ақпаратқа айналдыруға мүмкіндік беретін конвейерлерді (Pipeline) қолдануға ерекше назар аударылады. Apache Airflow, Apache NiFi және n8n сияқты жұмыс процестерін оркестрациялау құралдары бағдарламалаудың терең білімінсіз автоматтандырылған деректер конвейерлерін құруға мүмкіндік береді. Үлкен тілдік модельдер (LLM) деректерді талдауды жеңілдету және рутиналық тапсырмаларды автоматтандыру үшін маңызды рөл атқарады.

ТАРАУ 7.1.

ДЕРЕКТЕР АНАЛИТИКАСЫ ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ

Деректерді жинау, құрылымдау, тазалау және тексеру кезеңдерінен кейін талдауға жарамды тұтас деректер массиві қалыптасты. Кітаптың алдыңғы бөлімдерінде PDF құжаттарынан, кездесулердің мәтіндік жазбаларынан, CAD модельдерінен және геометриялық деректерден алынған әртүрлі көздерді жүйелендіру және құрылымдау қарастырылды. Ақпаратты әртүрлі жүйелер мен классификаторлардың талаптарына сәйкес тексеру және сәйкестендіру, дубликаттар мен қарама-қайшылықтарды жою процесі егжей-тегжейлі сипатталған.

Осы деректер негізінде (кітаптың үшінші, төртінші бөліктері) жүргізілген барлық есептеулер — қарапайым түрлендірулерден бастап, мерзімдер, шығындар және ESG көрсеткіштерін есептеуге дейін (бесінші бөлім) — аналитикадағы ірілендірілген міндеттерді білдіреді. Олар жобаның қазіргі жағдайын түсіну, оның параметрлерін бағалау және кейінгі шешім қабылдау үшін негіз қалыптастырады. Нәтижесінде, есептеулер нәтижесінде деректер бөлшектелген жазбалар жиынтығынан басқарылатын ресурсқа айналады, ол бизнес үшін негізгі сұрақтарға жауап бере алады.

Алдыңғы тарауларда деректерді жинау және олардың сапасын бақылау процестері құрылыс саласына тән типтік бизнес-кейс және процестер үшін егжей-тегжейлі қарастырылды. Бұл контексте аналитика басқа салалардағы қолданулармен көп жағынан ұқсас, бірақ бірқатар ерекше ерекшеліктерге ие.

Келесі тарауларда деректерді талдаудың ірілендірілген процесі, бастапқы ақпаратты алу және оны түрлендіруден бастап, мақсатты жүйелер мен құжаттарға кейінгі беруге дейінгі автоматизация кезеңдері егжей-тегжейлі қарастырылады. Алдымен, деректер негізінде шешім қабылдаудың жеке аспектілеріне арналған теориялық бөлім ұсынылады. Содан кейін, келесі тарауларда автоматизация және ETL-Pipeline құрумен байланысты практикалық бөлім басталады.

Шешім қабылдауда деректер ресурсы

Деректер негізінде шешім қабылдау процесі жиі итеративті процесс болып табылады және әртүрлі ақпарат көздерінен жүйелі ақпарат жинаудан басталады. Табиғи айналымға ұқсас, деректердің жеке элементтері мен тұтас ақпараттық жүйелер біртіндеп топыраққа түседі - компаниялардың ақпараттық қоймаларында жиналады (Рис. 1.32). Уақыт өте келе, бұл деректер, түскен жапырақтар мен бұтақтар сияқты, құнды материалға айналады. Деректер инженерлері мен аналитиктердің мицелийі ақпаратты болашақта пайдалану үшін ұйымдастырып, дайындайды және түскен деректер мен жүйелерді құнды компостқа айналдырады, жаңа өскіндер мен жаңа жүйелерді өсіру үшін (Рис. 1.25).-

Әр түрлі салаларда аналитиканың кеңінен қолданылу тенденциясы жаңа дәуірдің басталуын білдіреді, мұнда деректермен жұмыс кәсіби қызметтің негізіне айналады (Рис. 7.11). Құрылыс саласының мамандарына осы өзгерістерге бейімделу және деректер мен аналитика дәуіріне көшуге дайын болу маңызды.-

Деректерді кестелер арасында қолмен жылжыту және есептеулерді қолмен орындау біртіндеп өткенге айналууда, автоматизацияға, деректер ағындарын талдауға, аналитикаға және машиналық оқытуға орын беруде. Бұл құралдар қазіргі заманғы шешім қабылдау жүйесінің негізгі элементтеріне айналууда.

McKinsey компаниясының "Перезагрузка. McKinsey-дің цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект дәуірінде бәсекелестікті жеңу жөніндегі нұсқаулығы" [130] атты кітабында 2022 жылы әртүрлі өңірлер, салалар және функционалдық бағыттардан 1 330 жоғары басшылардың қатысуымен жүргізілген зерттеу келтірілген. Зерттеу нәтижелері бойынша, 70% жетекшілер өз идеяларын қалыптастыру үшін озық аналитиканы пайдаланады, ал 50% — шешім қабылдау процестерін жақсарту және автоматизациялау үшін жасанды интеллектіні енгізеді.

Рис. 7.11 Деректерді талдау және аналитика - компанияда шешім қабылдау жылдамдығын арттырудың негізгі құралы.

Деректерді талдау, мицелийдің таралуына ұқсас, өткен шешімдердің гумусы арқылы өтеді, жеке жүйелерді байланыстырып, менеджерлерді құнды білімдерге бағыттайды. Бұл білімдер, шіріген ағаштардан алынған қоректік заттар сияқты, компаниядағы жаңа шешімдерді қоректендіреді, тиімді өзгерістер мен сапалы ақпараттық өсімге әкеледі, бай және сау топырақтан пайда болатын жаңа бұтақтар мен өскіндерге ұқсас (Рис. 1.25).-

Сандардың айтуға тиіс маңызды тарихы бар. Олар сізден анық және сенімді дауыс беруін күтеді [131].

– Стивен Фью, Деректерді визуализациялау бойынша сарапшы

Орта және шағын компанияларда ақпаратты алу және талдау үшін дайындау жұмысы бүгінгі күні өте еңбек-intensive процесс болып табылады (Рис. 7.12), XVIII ғасырдағы көмір өндірумен салыстыруға болады. Соңғы уақытқа дейін деректерді алу және дайындау жұмысы негізінен шектеулі құралдармен жұмыс істейтін, әртүрлі құрылымдалмаған, әлсіз құрылымдалған, аралас және жабық дереккөздерден деректермен айналысатын тар мамандарға арналған.

Басшылар мен шешім қабылдаушылар, әртүрлі деректер мен жүйелермен жұмыс істеу тәжірибесіне ие болмағанымен, олардың негізінде шешім қабылдауға мәжбүр. Нәтижесінде, қазіргі құрылыс саласындағы деректерге негізделген шешім қабылдау соңғы онжылдықтарда автоматтандырылған процесс емес, алғашқы көмір шахталарындағы кеншілердің көп күндік қол еңбегіне ұқсас.

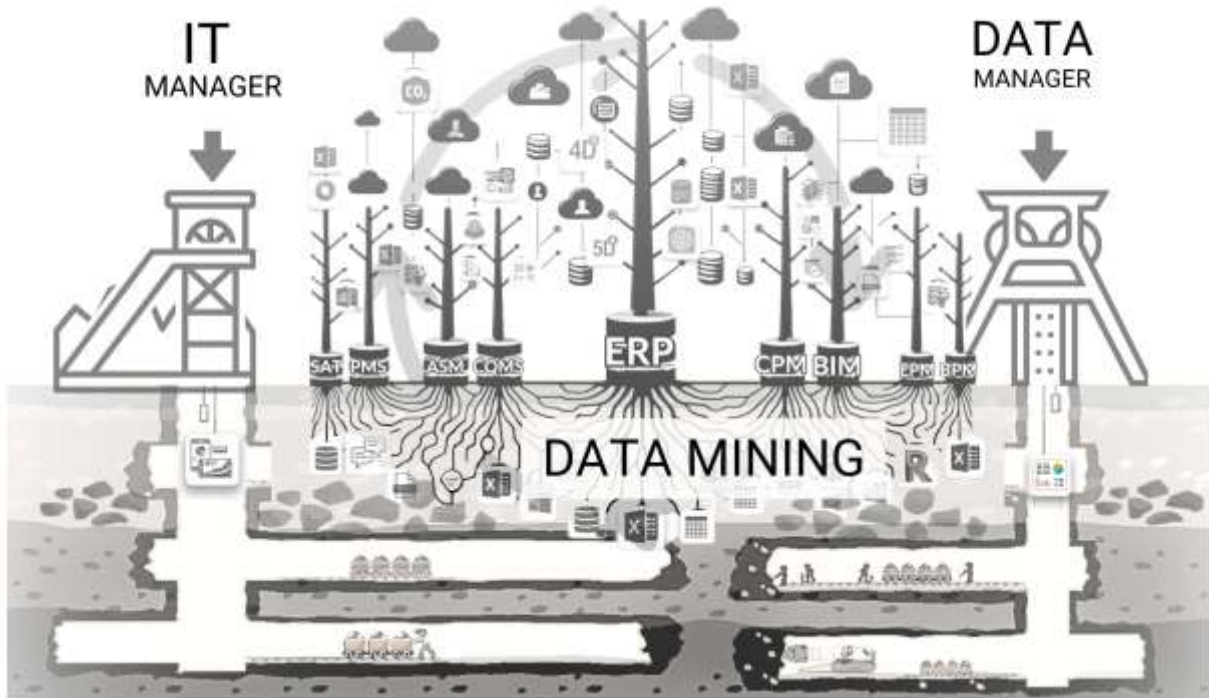

Рис. 7.12 Деректерді алу процесінде мамандар деректерді дайындаудың күрделі жолынан өтеді — тазалаудан бастап, кейінгі аналитика үшін құрылымдауға дейін.

Заманауи деректерді алу әдістері құрылыс индустриясында, XII ғасырдағы кеншілердің примитивті техникасынан гөрі, сөзсіз прогрессивті, бірақ бұл әлі де күрделі және жоғары тәуекелді міндет болып табылады, ол тек ірі компаниялардың қолынан келетін елеулі ресурстар мен сараптаманы талап етеді. Жинақталған өткен жобалардың мұрасынан деректерді алу және аналитикамен айналысатын процесс, соңғы уақытқа дейін, негізінен, онжылдықтар бойы деректерді жинап, сақтаған ірі, технологиялық дамыған компаниялармен жүзеге асырылды.

Бұрын аналитикада жетекші рөлді технологиялық жағынан жетілген компаниялар атқарды, олар онжылдықтар бойы деректерді жинады. Бүгінгі күні жағдай өзгеруде: деректер мен оларды өңдеу құралдарына қолжетімділік демократиялануда — бұрын күрделі шешімдер енді барлығына қолжетімді және тегін.

Аналитиканы қолдану компанияларға нақты уақыт режимінде дәл және негізделген шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Тарихи деректердің қаржылық негізделген шешімдер қабылдауға қалай көмектесетінін көрсететін практикалық мысал келтірілген:

- Жоба менеджері – «Қазір қаладағы бетонның орташа бағасы 82 €/м³, біздің сметамызда 95 €/м³».
- Сметашы – «Алдыңғы жобалар бойынша артық шығын шамамен 15% болды, сондықтан мен сақтандым».
- Деректер менеджері немесе тапсырыс беруші тарапынан бақылаушы инженер – «Келіңіздер, соңғы үш тендер бойынша аналитиканы қарастырайық».

Өткен жобалардан алынған DataFrame-ді талдау нәтижесінде:

- Орташа нақты сатып алу бағасы: 84,80 €/м³
- Орташа артық шығын коэффициенті: +4,7%
- Сметада ұсынылған ставка: ~85 €/м³

Мұндай шешім субъективті сезімдерге емес, нақты тарихи статистикаға негізделеді, бұл тәуекелдерді азайтуға және тендерлік ставканың негізділігін арттыруға мүмкіндік береді. Өткен жобалардан алынған деректерді талдау жаңа, дәл шешімдердің «органикалық тыңайтқышы» ретінде қызмет етеді.

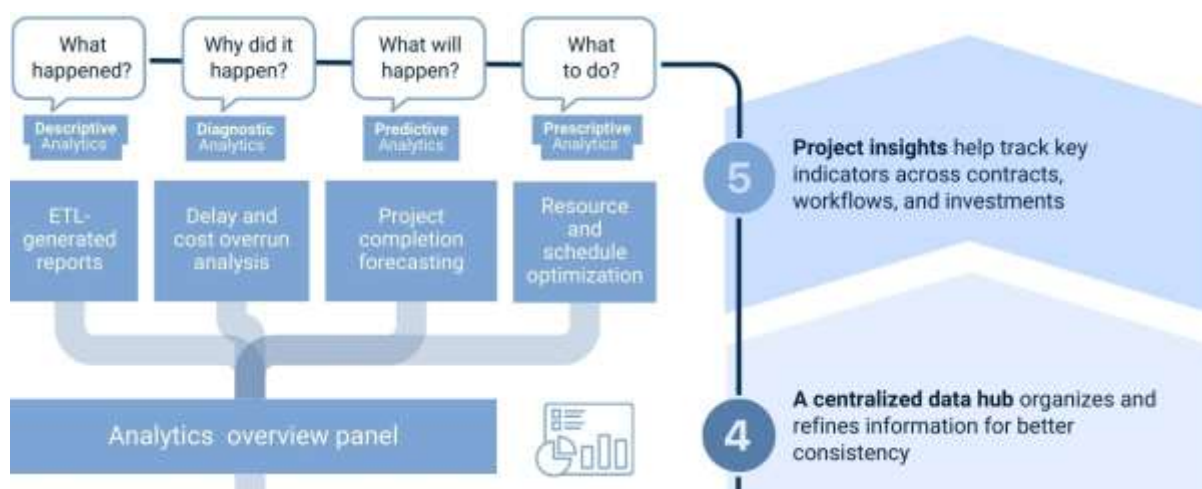

Рис. 7.13 Деректер аналитикасы үш негізгі сұраққа жауап береді: не болды, неге бұл болды және келесі не істеу керек.

Басшылар мен шешім қабылдаушылар жиі әртүрлі деректер мен жүйелермен жұмыс істеу қажеттілігіне тап болады, ал техникалық дайындықтары жеткіліксіз. Мұндай жағдайларда деректерді түсінуде визуализация - аналитикалық процестің алғашқы және маңызды кезеңдерінің бірі болып табылады. Ол ақпаратты көрнекі және түсінікті түрде ұсынуға мүмкіндік береді.

Деректерді визуализациялау: түсіну мен шешім қабылдаудың кілті

Қазіргі құрылыс саласында, жобалық деректердің күрделілігі мен көп деңгейлі құрылымымен сипатталатын, визуализация маңызды рөл атқарады. Деректерді визуализациялау жобалар мен инженерлерге үлкен, әртүрлі деректер көлемінде жасырын күрделі заңдылықтар мен тенденцияларды визуализациялауға мүмкіндік береді.

Деректерді визуализациялау жобаның жағдайын түсінуді жеңілдетеді: ресурстардың бөлінуі, шығындардың динамикасы немесе материалдардың пайдаланылуы. Графиктер мен диаграммалар арқылы күрделі және құрғақ ақпарат қолжетімді және түсінікті болады, бұл назар аударуды қажет ететін негізгі салаларды тез анықтауға және әлеуетті проблемаларды анықтауға мүмкіндік береді.

Деректерді визуализациялау тек ақпаратты интерпретациялауды жеңілдетпейді, сонымен қатар аналитикалық процесс пен негізделген басқарушылық шешімдер қабылдаудағы ең маңызды кезең болып табылады, «не болды?» және «қалай болды?» деген сұрақтарға жауап беруге көмектеседі (Рис. 2.25).-

Графика - логикалық тапсырмаларды шешудің визуалды құралдары. Жак Бертен, «Графика және графикалық ақпаратты өңдеу»

Кілтті шешімдер қабылдас бұрын, жобаның басшылары визуалды деректерді, электрондық кестелердегі немесе мәтіндік хабарламалардағы құрғақ және қиын интерпретацияланатын сандарды пайдалануға ықтималдылығы жоғары.

Визуализацияланбаған деректер құрылыс алаңында шашылып жатқан құрылыс материалдарына ұқсас: олардың әлеуеті анық емес. Тек олардан нақты визуализация пайда болғанда, кірпіш пен бетоннан - үй, олардың қандай құндылыққа ие екендігі айқын болады. Үй салынғанша, материалдардың үйшіктен, сәнді вилладан немесе зәулім ғимараттан тұратынын айту мүмкін емес.

Компаниялар әртүрлі жүйелерден (Рис. 1.24 - Рис. 2.110) алынған деректерге, қаржылық операцияларға және кең көлемдегі мәтіндік деректерге ие. Алайда, бұл деректерді бизнес мүддесінде пайдалану көбінесе күрделі міндет болып табылады. Мұндай жағдайларда визуализация деректердің мағынасын жеткізудің маңызды құралына айналады, ол ақпаратты кез келген маманға түсінікті форматта, мысалы, аспаптық панельдер, графиктер және диаграммалар түрінде ұсынуға көмектеседі.-

РwС-дің “Студенттерге тез өзгеретін бизнес әлемінде табысқа жету үшін не қажет” (2015) зерттеуі [9] табысты компаниялардың деректерді талдаумен шектелмейтінін, керісінше, шешім қабылдауды қолдау үшін интерактивті визуализация құралдарын, мысалы, графиктер, инфографика және аналитикалық панельдерді белсенді түрде пайдаланатынын атап өтеді. Есепке сәйкес, деректерді визуализациялау клиенттерге деректердің айтып тұрған тарихын графиктер, диаграммалар, дэшбордтар және интерактивті деректер модельдері арқылы түсінуге көмектеседі.

Ақпаратты визуалды графикалық формаларға, мысалы, диаграммалар мен графиктерге айналдыру процесі, деректерді (Рис. 7.14) адамның миымен түсіну мен интерпретациялауды жақсартады. Бұл жобаларды басқарушылар мен аналитиктерге күрделі сценарийлерді жылдам бағалауға және интуицияға емес, визуалды түрде танылатын тенденциялар мен паттерндерге негізделген негізделген шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

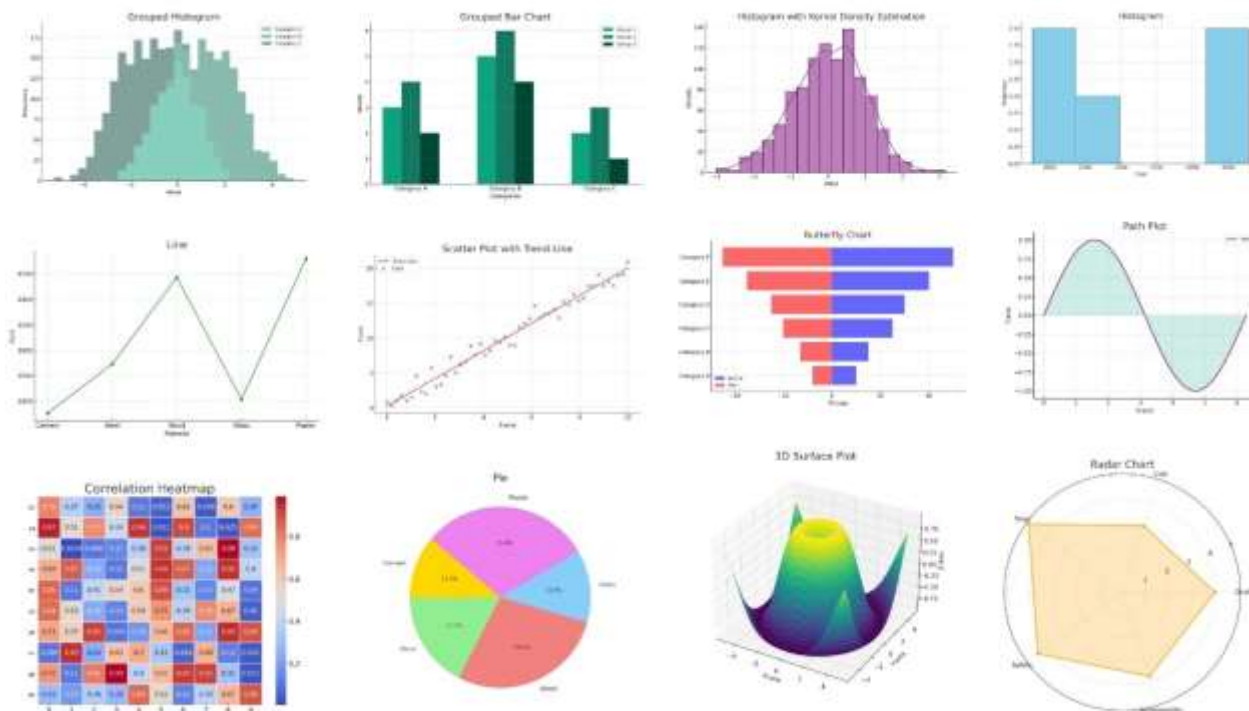

Рис. 7.14 Әр түрлі визуализация түрлері адамның миына құрғақ сандық ақпаратты жақсы түсінуге және қабылдауға көмектесу үшін жасалған.

Деректерден визуализацияларды жасау мәселелері және әртүрлі тегін визуализация кітапханаларын пайдалану келесі ETL процестеріне арналған тарауда қарастырылады.

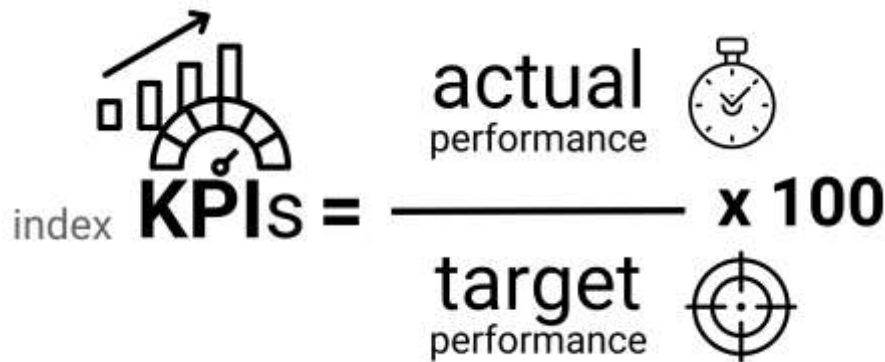
Визуализация құрылыс саласында деректермен жұмыс істеудің ажырамас элементіне айналады — ол деректерді тек "көрумен" шектелмей, оларды басқару міндеттері контекстінде түсінуге көмектеседі. Алайда, визуализацияның шын мәнінде пайдалы болуы үшін, не нәрсені визуализациялау керектігін және жобаның тиімділігін бағалау үшін қандай метрикалардың маңызды екенін алдын ала анықтау қажет. Мұнда тиімділік көрсеткіштері, мысалы, KPI және ROI, маңызды рөл атқарады. Олардың жоқтығында, тіпті ең әдемі дашбордтар "ақпараттық шу" болып қалу қаупі бар.

Нәтижелердің тиімділігінің көрсеткіштері KPI және ROI

Қазіргі құрылыс саласында тиімділік көрсеткіштерін (KPI және ROI) басқару, сондай-ақ оларды есептер мен ақпараттық панельдер (дашбордтар) арқылы визуализациялау жобаларды басқарудың өнімділігі мен тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады.

Кез келген бизнес сияқты, құрылыс саласында табысты, рентабельділік пен өнімділікті бағалау үшін метрикаларды нақты анықтау қажет. Әр түрлі процестер бойынша деректерді алған кезде, деректер негізінде жұмыс істейтін ұйым алдымен негізгі KPI (Негізгі Өнімділік Көрсеткіштері) — стратегиялық және операциялық мақсаттарға жету дәрежесін көрсететін сандық көрсеткіштерді анықтауды үйренуі тиіс.

KPI есептеу үшін әдетте (Рис. 7.15) нақты және жоспарлы көрсеткіштерді қамтитын формула қолданылады. Мысалы, жобаның, қызметкердің немесе процестің жеке KPI-ін есептеу үшін нақты көрсеткіштерді жоспарлы көрсеткіштерге бөлу және алынған нәтижені 100%-ға көбейту қажет.-

$$\text{index KPIs} = \frac{\text{actual performance}}{\text{target performance}} \times 100$$

Рис. 7.15 KPI жобаның немесе процестің негізгі мақсаттарға жетудегі табысын өлшеу үшін қолданылады.

Құрылыс алаңында нақты KPI метрикаларын қолдануға болады:

- Негізгі кезеңдердің (негіз, монтаж, әрлеу) орындалу мерзімдері – жұмыс жоспарларының сақталуын бақылауға мүмкіндік береді.
- Материалдардың артық шығындарының пайызы – сатып алуды басқаруға және шығындарды минимизациялауға көмектеседі.
- Жабдықтың жоспардан тыс тоқтап қалу саны – өнімділік пен шығындарға әсер етеді.

Дұрыс емес метрикаларды таңдау «не істеу керек?» деген сұрақ бойынша қате шешімдерге әкелуі мүмкін. Мысалы, егер компания тек шаршы метрдің құнына назар аударса, бірақ қайта өңдеу шығындарын ескерсе, материалдарды үнемдеу сапаның нашарлауына және болашақ жобалардағы шығындардың өсуіне әкелуі мүмкін.

Мақсаттарды қою кезінде не өлшенетінін нақты анықтау маңызды. Белгісіз формулировкалар дұрыс қорытындыларға әкелмейді және бақылауды қиындатады. Құрылыс саласындағы сәтті және сәтсіз KPI мысалдарын қарастырайық.

Жақсы KPI:

- "Жылдың соңына дейін әрлеу жұмыстарының қайта өңдеу пайызын 10%-ға төмендету"
- "Келесі тоқсанда сапаны төмендетпей, фасад монтажының жылдамдығын 15%-ға арттыру"
- "Жылдың соңына дейін жұмыс кестелерін оңтайландыру арқылы жабдықтың тоқтап қалу уақытын 20%-ға қысқарту"

Бұл метрикалар нақты өлшенеді, нақты мәндер мен уақыт шеңберіне ие.

Жаман KPI:

- "Біз жылдам саламыз" (Қаншалықты жылдам? "Жылдам" деген не?)
- "Біз бетон жұмыстарын сапасын арттырамыз" (Сапа қалай өлшенеді?)
- "Біз алаңдағы мердігерлермен өзара әрекеттесуді жақсартамыз" (Жақсартуды көрсететін

қандай критерийлер бар?)

Жақсы KPI – бұл өлшеуге және объективті бағалауға болатын көрсеткіш. Құрылыс саласында бұл әсіресе маңызды, себебі нақты көрсеткіштерсіз жұмыс тиімділігін бақылау және тұрақты нәтижелерге қол жеткізу мүмкін емес.

KPI-дан бөлек, инвестициялардың тиімділігін бағалау үшін қосымша метрика бар: ROI (Return on Investment) – инвестициялардың қайтарымы, пайда мен салынған қаражат арасындағы қатынасты көрсетеді. ROI жаңа әдістерді, технологияларды немесе құралдарды енгізудің қаншалықты негізделгенін бағалауға мүмкіндік береді: цифрлық шешімдер мен автоматизациядан (мысалы, Рис. 7.32) бастап, жаңа құрылыс материалдарын қолдануға дейін. Бұл көрсеткіш бизнес пайдасына нақты әсерін ескере отырып, болашақ инвестициялар туралы негізделген шешімдер қабылдауға көмектеседі.-

Құрылыс жобаларын басқару контекстінде ROI (инвестициялардың қайтарымы) компанияның жобада, технологияда немесе процестерді жақсартуда инвестициялардың қайтарымдылығын бағалау мақсаты болса, негізгі тиімділік көрсеткіштерінің (KPI) бірі ретінде пайдаланылуы мүмкін. Мысалы, егер жаңа құрылыс басқару әдістемесі енгізілсе, ROI оның пайдадылығын қаншалықты арттырғанын көрсетуі мүмкін.

KPI және ROI көрсеткіштерін материал шығындары, еңбек сағаттары және шығындар сияқты әртүрлі көздерден жиналған деректер негізінде тұрақты түрде өлшеу жобаларды басқару басшылығына ресурстарды тиімді басқаруға және жылдам шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Бұл деректерді ұзақ мерзімді сақтау болашақ тенденцияларды талдауға және процестерді оңтайландыруға мүмкіндік береді.

KPI, ROI және басқа көрсеткіштерді визуализациялау үшін әртүрлі графиктер мен диаграммалар пайдаланылады, олар әдетте бақылау панельдерінде біріктіріледі.

Ақпараттық панельдер мен дашбордтар: тиімді басқару үшін көрсеткіштерді визуализациялау

Көрсеткіштер мен метрикаларды визуализациялау үшін әртүрлі графиктер мен диаграммалар қолданылады, олар әдетте деректер витриналары мен ақпараттық панельдерде (dashboard) біріктіріледі. Мұндай панельдер жобаның немесе оның жеке бөліктерінің жағдайын орталықтандырылған түрде көрсетуге мүмкіндік береді, негізгі көрсеткіштерді (идеалында нақты уақыт режимінде) көрсетеді. Ақпаратты және тұрақты жаңартылып отыратын дашбордтар командаға өзгерістерге тез жауап беруге мүмкіндік береді.

Дашбордтар – бұл сандық бағалауларды визуализациялайтын құралдар, оларды жобаның барлық қатысушыларына қолжетімді және түсінікті етеді.

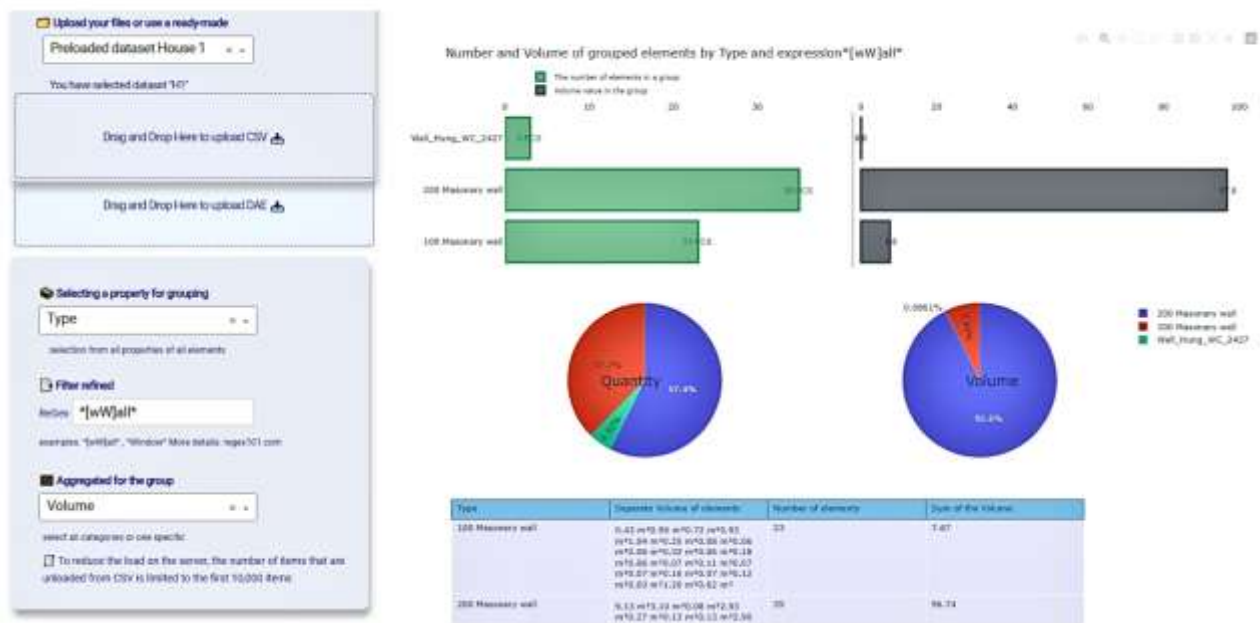

Рис. 7.16 KPI басқару және ақпараттық панельдер арқылы визуализациялау - жобаның өнімділігі мен тиімділігін арттырудың кілті.

Ақпараттық панельдерді жасауға болатын танымал құралдардың бірнеше мысалдары:

- Power BI - Microsoft-тың интерактивті есептер мен ақпараттық панельдер жасауға арналған құралы.
- Tableau және Google Data Studio - код жазбай-ақ деректерді визуализациялау және ақпараттық панельдер жасау үшін қуатты құралдар.
- Plotly (Рис. 7.16, Рис. 7.212) — интерактивті графиктер жасауға арналған кітапхана, ал Dash - деректерді талдау үшін веб-қосымшалар жасауға арналған фреймворк. Оларды интерактивті бақылау панельдерін жасау үшін біріктіруге болады.–
- Python-ның көптеген кітапханалары (Рис. 7.29 - Рис. 7.211) – Python-да деректерді визуализациялау үшін көптеген ашық және тегін кітапханалар бар, мысалы, Matplotlib, Seaborn, Plotly, Vokeh және басқалар. Оларды графиктер жасау және Flask немесе Django сияқты фреймворктар арқылы веб-қосымшаға интеграциялау үшін пайдалануға болады.–
- JavaScript кітапханалары: Open Source JavaScript кітапханалары, мысалы, D3.js немесе Chart.js көмегімен интерактивті ақпараттық панельдер жасауға және оларды веб-қосымшаға интеграциялауға мүмкіндік береді.

KPI-ді бағалау және ақпараттық панельдер жасау үшін актуалды деректер мен ақпаратты жинау және талдау кестесі қажет.

Жалпы алғанда, KPI, ROI және ақпараттық панельдер құрылыс саласында жобаларды басқаруға аналитикалық тәсілдің негізін құрайды. Олар тек ағымдағы жағдайды бақылауға және бағалауға көмектесіп қана қоймай, болашақ жоспарлау мен процестерді оңтайландыру үшін құнды ақпарат

береді — бұл процестер деректерді интерпретациялауға және дұрыс әрі уақтылы сұрақтар қоюға тікелей байланысты.

Деректерді талдау және сұрақ қою өнері

Деректерді интерпретациялау — бұл талдаудың соңғы кезеңі, онда ақпарат мағынаға ие болып, «сөйлей» бастайды. Дәл осы жерде «не істеу керек?» және «қалай істеу керек?» деген негізгі сұрақтарға жауаптар формулировкасы жасалады (Рис. 2.25). Бұл кезең нәтижелерді жинақтауға, заңдылықтарды анықтауға, себеп-салдарлық байланыстарды орнатуға және визуализация мен статистикалық талдау негізінде қорытындылар жасауға мүмкіндік береді.

Мүмкін, жақын арада жаңа үлкен күрделі әлемдік мемлекеттердің тиімді азаматы ретінде толыққанды қалыптасу үшін орташа мәндерді, максимумдарды және минимумдарды есептей білу, қазіргі уақытта оқу мен жазуды меңгеру сияқты қажеттілік туындайтын уақыт келеді [133].

Сэмюэл С. Уилкс, 1951 жылы Американдық статистикалық ассоциацияға президенттің үндеуінен алынған дәйексөз

Ұлыбритания үкіметі жариялаған «Деректер аналитикасы және жасанды интеллект мемлекеттік жобаларды жүзеге асыруда» (2024) атты есепке сәйкес, деректер аналитикасы мен жасанды интеллектіні енгізу жобаларды басқару процестерін айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік береді, мерзімдер мен шығындарды болжаудың дәлдігін арттырып, тәуекелдер мен белгісіздікті азайтады. Құжатта заманауи аналитикалық құралдарды пайдаланатын мемлекеттік ұйымдар инфрақұрылымдық бастамаларды жүзеге асыруда жоғары тиімділік көрсеткіштеріне қол жеткізетіні атап өтілген.

Бәсекелестік деңгейі жоғары және маржиналдылығы төмен қазіргі құрылыс бизнесін төртінші өнеркәсіптік революция жағдайында әскери әрекеттермен салыстыруға болады. Мұнда компанияның өмір сүруі мен табысы ресурстарды алу жылдамдығына және сапалы ақпаратқа, яғни уақтылы және негізделген шешімдер қабылдауға байланысты (Рис. 7.17).

Деректерді визуализациялау «барлау» болса, деректер аналитикасы «оқ-дәрілер» болып табылады, олар әрекет ету үшін қажет. Ол «не істеу керек?» және «қалай істеу керек?» деген сұрақтарға жауап береді, нарықта бәсекелестік артықшылықтарды алу негізін қалыптастырады.

Аналитика деректерді бөлшектенген күйден құрылымдалған және мазмұнды ақпаратқа айналдырады, оның негізінде шешімдер қабылданады.

Аналитиктер мен менеджерлердің міндеті — тек ақпаратты интерпретациялау емес, негізделген шешімдер ұсыну, тенденцияларды анықтау, әртүрлі деректер типтері арасындағы өзара байланысты анықтау және оларды жобаның мақсаттары мен ерекшеліктеріне сәйкес жіктеу. Визуализация құралдары мен статистикалық талдау әдістерін пайдалана отырып, олар деректерді компанияның стратегиялық активіне айналдырады.

Рис. 7.17 Деректерді талдау, ақырында, жиналған ақпаратты шешім қабылдау көзіне айналдырады.

Аналитика процесінде шынайы негізделген шешімдер қабылдау үшін деректерге қойылатын сұрақтарды дұрыс формулировкалау қажет. Бұл сұрақтардың сапасы алынатын инсайттардың тереңдігіне және, соның салдарынан, басқарушылық шешімдердің сапасына тікелей әсер етеді.

Өткен тек бүгінгі жазбаларда болғаны үшін ғана бар. Ал осы жазбалардың не екенін біз қандай сұрақтар қойсақ, соған байланысты. Басқа тарих жоқ [134].

Джон Арчибальд Уилер, физик 1982

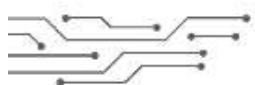
Терең сұрақтар қою және сыни ойлау өнері — деректермен жұмыс істеудегі ең маңызды дағды. Көптеген адамдар қарапайым, беткейлік сұрақтар қоюға бейім, олардың жауаптары айтарлықтай күш-жігерді талап етпейді. Алайда, шынайы талдау мазмұнды және ойластырылған сұрақтардан басталады, олар ақпараттағы жасырын өзара байланыстар мен себеп-салдарлық тәуелділіктерді ашуға қабілетті, олар бірнеше деңгейдегі пайымдаулардың артында болуы мүмкін.

"Деректермен басқарылатын трансформация: Қазірдің өзінде масштабта жеделдету" (BCG, 2017) зерттеуіне сәйкес, сәтті цифрлық трансформация аналитикалық мүмкіндіктерге, өзгерістерді басқару бағдарламаларына инвестицияларды және бизнес мақсаттарын ИТ бастамаларымен келісуді талап етеді. Деректерге бағытталған мәдениетті қалыптастыратын компания аналитикалық деректерді пайдалану мүмкіндіктеріне инвестиция салып, жаңа ойлау, мінез-құлық және жұмыс тәсілдерін енгізу үшін өзгерістерді басқару бағдарламаларын іске қосуы тиіс.

Аналитикалық мәдениетті дамытуға, деректермен жұмыс істеу құралдарын жетілдіруге және мамандарды оқытуға инвестициясыз, компаниялар болашақта ескірген немесе толық емес ақпарат негізінде шешім қабылдау қаупіне ұшырайды — немесе HiPPO-менеджерлердің субъективті пікірлеріне сүйенеді.

Аналитиканы және ақпараттық панельдерді тұрақты жаңартудың өзектілігі мен қажеттілігін түсіну, басшылықты аналитикалық процестерді автоматтандырудың маңыздылығын түсінуге әкеледі. Автоматтандыру шешім қабылдау жылдамдығын арттырады, адам факторының әсерін азайтады және деректердің өзектілігін қамтамасыз етеді. Ақпарат көлемінің экспоненциалды өсу жағдайында жылдамдық тек бәсекелестік артықшылық емес, тұрақты табыстың кілтті факторы болып табылады.

Деректерді талдау және өңдеу процестерін автоматтандыру ETL (Extract, Transform, Load) тақырыбымен тығыз байланысты. Автоматтандыру процесінде деректерді түрлендіру қажет болғандай, ETL процесінде деректер әртүрлі көздерден алынып, қажетті талаптарға сәйкес түрлендіріліп, мақсатты жүйелерге жүктеледі.

ТАРАУ 7.2. ДЕРЕК АҒЫНЫ ҚОЛДАН БОЛМАЙ: ETL НИГЕ ҚАЖЕТ

ETL АВТОМАТТАНДЫРУ: ШЫҒЫНДАРДЫ ТӨМЕНДЕТУ ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІ ЖЫЛДАМДАТУ

Негізгі тиімділік көрсеткіштері (KPI) деректер көлемі мен команда санының артуына қарамастан өспей қалғанда, компания басшылығы автоматтандыру процестерінің қажеттілігін түсінуге келеді. Ерте ме, кеш пе, бұл түсінік кешенді автоматтандыруды бастауға ынталандыруға айналады, оның негізгі мақсаты процестердің күрделілігін азайту, өңдеу жылдамдығын арттыру және адам факторының тәуелділігін төмендету.

McKinsey зерттеуіне сәйкес "Деректер архитектурасын инновацияларды ынталандыру үшін қалай құру керек - бүгін және ертең" (2022), ағынды деректер архитектураларын пайдаланатын компаниялар елеулі артықшылықтарға ие, себебі олар ақпаратты нақты уақыт режимінде талдай алады. Ағынды технологиялар нақты уақыт режимінде хабарламаларды тікелей талдауға және өндірісте деректерді талдау арқылы болжамды қызмет көрсетуге мүмкіндік береді.

Процесті жеңілдету — бұл автоматтандыру, мұнда дәстүрлі қолмен басқару функциялары алгоритмдер мен жүйелермен ауыстырылады.

Автоматтандыру мәселесі, яғни "деректерді өңдеудегі адамның рөлін минимизациялау", әр компания үшін қайтымсыз және өте сезімтал процесс болып табылады. Кәсіби саладағы мамандар, технологиялық ортада жұмыс орындарын жоғалту қаупін сезініп, әріптестеріне өз әдістері мен жұмыс ерекшеліктерін толық ашуға батылдық танытпайды.

Егер өзіңе дұшпан тапқың келсе, бірдеңені өзгертуге тырыс.

— Вудро Вильсон, сатушылар конгресінде сөйлеген сөз, Детройт, 1916 жыл.

Автоматизацияға айқын артықшылықтарға қарамастан, көптеген компаниялардың күнделікті тәжірибесінде, әсіресе инженерлік деректермен жұмыс істеу саласында, қолмен еңбек үлесі әлі де жоғары. Қазіргі жағдайды айқын көрсету үшін, осындай процестер аясында деректерді ретті өңдеудің типтік мысалын қарастырайық.

Деректермен қолмен жұмыс істеу тәртібін CAD дерекқорларынан алынған ақпаратпен өзара әрекеттесу мысалында көрсетуге болады. CAD (BIM) бөлімдерінде атрибуттық кестелерді жасау немесе жобалық деректер негізінде құжаттама жасау үшін деректерді дәстүрлі өңдеу ("қолмен" ETL процесі) келесі тәртіпте жүзеге асырылады (Рис. 7.21):-

- Қолмен шығару (Extract): пайдаланушы жобаны қолмен ашады - CAD (BIM) қосымшасын іске қосу арқылы (Рис. 7.21 қадам 1). -
- Верификация: келесі кезеңде әдетте деректерді дайындау және олардың сапасын бағалау үшін бірнеше плагиндер немесе көмекші қосымшалар қолмен іске қосылады (Рис. 7.21 қадам 2-3).

- Қолмен түрлендіру (Transform): дайындықтан кейін деректерді өңдеу басталады, бұл деректерді экспорттауға дайындау үшін әртүрлі бағдарламалық құралдарды қолмен басқаруды талап етеді (Рис. 7.21 қадам 4). -
- Қолмен экспорттау (Load): түрлендірілген деректерді сыртқы жүйелерге, деректер форматтарына және құжаттарға қолмен экспорттау (Рис. 7.21 қадам 5). -

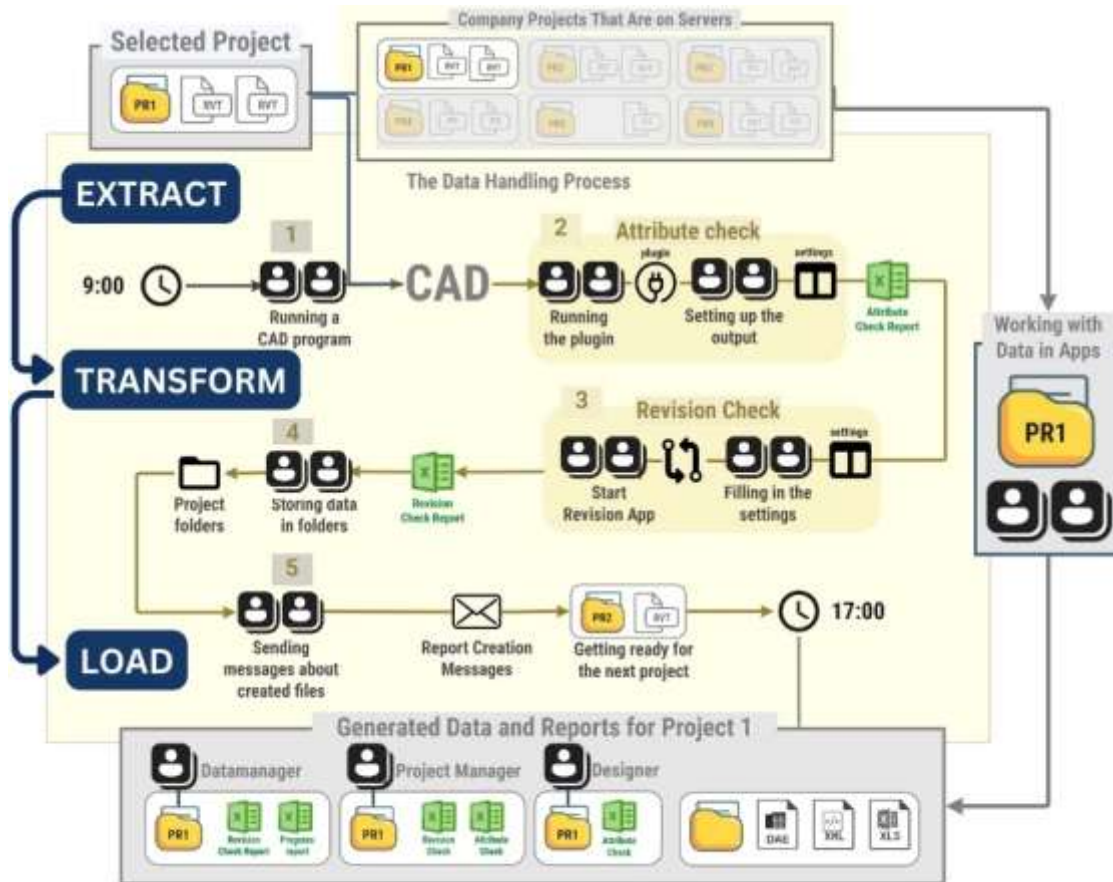

Рис. 7.21 Дәстүрлі қолмен ETL өңдеу жеке техникалық маманның тілектері мен физикалық мүмкіндіктерімен шектеледі.

Мұндай жұмыс процесі классикалық ETL процесінің мысалы болып табылады - деректерді шығару, түрлендіру және жүктеу (ETL). Басқа салаларда автоматтандырылған ETL құбырлары стандартқа айналғанымен, құрылыс саласында әлі де қолмен еңбек басым, бұл процестерді баяулатып, шығындарды арттырады.

ETL (Extract, Transform, Load) - бұл деректерді әртүрлі көздерден шығару, қажетті форматқа түрлендіру және мақсатты жүйеге жүктеу процесі, әрі қарай талдау және пайдалану үшін.

ETL - деректерді өңдеудің үш негізгі компонентін білдіретін процесс: Extract, Transform және Load (Рис. 7.22):-

- Extract - деректерді әртүрлі көздерден (файлдар, дерекқорлар, API) шығару.
- Transform - деректерді тазалау, агрегаттау, нормализациялау және логикалық өңдеу.
- Load - құрылымдалған ақпаратты деректер қоймасына, есепке немесе BI жүйесіне жүктеу.

Бұрын кітапта ETL концепциясы тек эпизодтық түрде қарастырылған: құрылымдалмаған сканерленген құжатты құрылымдалған кестелік форматқа түрлендіру кезінде (Рис. 4.11), талаптарды формализациялау контекстінде, өмірлік және іскерлік процестерді жүйелендіруге мүмкіндік беретін (Рис. 4.420), сондай-ақ CAD шешімдерінен деректерді тексеру және өңдеу автоматизациясы аясында. Енді ETL-ді типтік жұмыс процестері контекстінде тереңірек қарастырайық.-

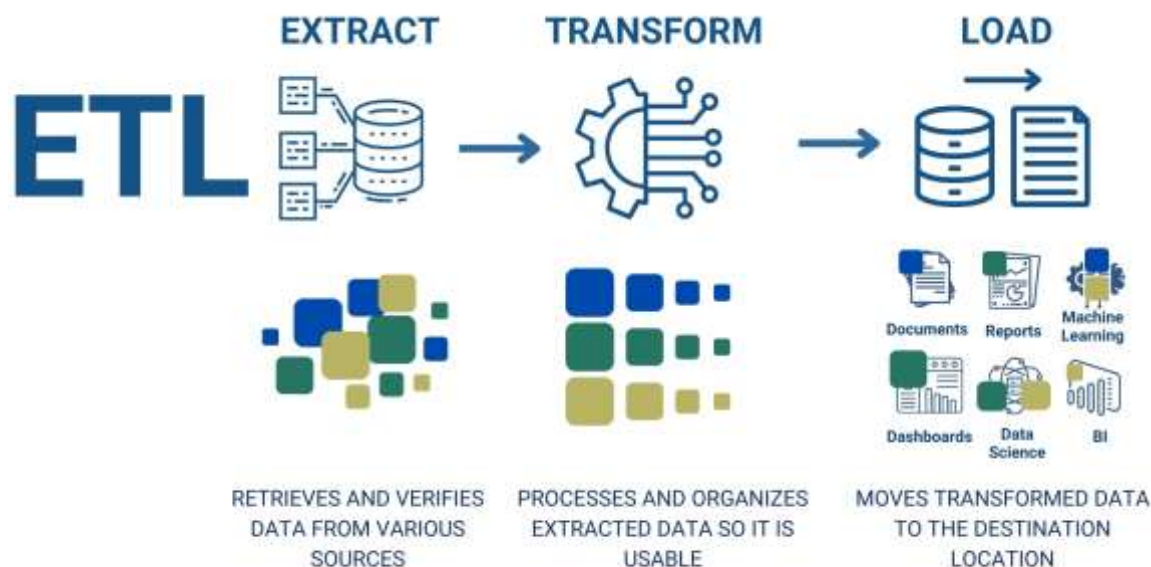

Рис. 7.22 ETL қайталанатын деректерді өңдеу тапсырмаларын автоматтандырады.

Қолмен немесе жартылай автоматтандырылған ETL процесі деректерді жинаудан есептерді генерациялауға дейін барлық қадамдарды қолмен басқаратын менеджер немесе техникалық маманның болуын талап етеді. Мұндай процесс, әсіресе шектеулі жұмыс күні (мысалы, 9:00-ден 17:00-ге дейін) жағдайында, едәуір уақытты алады.

Көптеген компаниялар төмен тиімділік пен баяу жылдамдық мәселесін модульдік интеграцияланған шешімдерді (ERP, PMIS, CPM, CAFM және т.б.) сатып алу арқылы шешуге тырысады, олар кейіннен сыртқы вендорлар мен консультанттар тарапынан жетілдіріледі. Алайда, мұндай вендорлар мен үшінші тарап әзірлеушілері жиі критикалық тәуелділік нүктесіне айналады: олардың техникалық шектеулері бүкіл жүйенің және бизнесің өнімділігіне тікелей әсер етеді, бұл проприетарлық жүйелер мен форматтар туралы алдыңғы тарауларда егжей-тегжейлі баяндалған. Фрагментация мен тәуелділік туғызатын мәселелер туралы біз «Құрылыс бизнесі деректер хаосында қалай батады» тарауында кеңінен талқыладық.

Егер компания вендорлардың бірінің ірі модульдік платформасын енгізуге дайын болмаса, ол автоматизацияның баламалы жолдарын іздей бастайды. Олардың бірі – әр кезең (шығару, түрлендіру, валидация, жүктеу) скрипттер түрінде жүзеге асырылатын өз модульдік ашық ETL-конвейерлерін әзірлеу.

ETL-дің автоматтандырылған нұсқасында (Рис. 7.21) жұмыс процесі модульдік код ретінде көрінеді, ол деректерді өңдеуден басталып, оларды ашық құрылымдалған формаға ауыстырады. Құрылымдалған деректер алынғаннан кейін, автоматты түрде, кесте бойынша, әртүрлі сценарийлер немесе модульдер өзгерістерді тексеру, түрлендіру және хабарламаларды жіберу үшін іске қосылады (Рис. 7.23).--

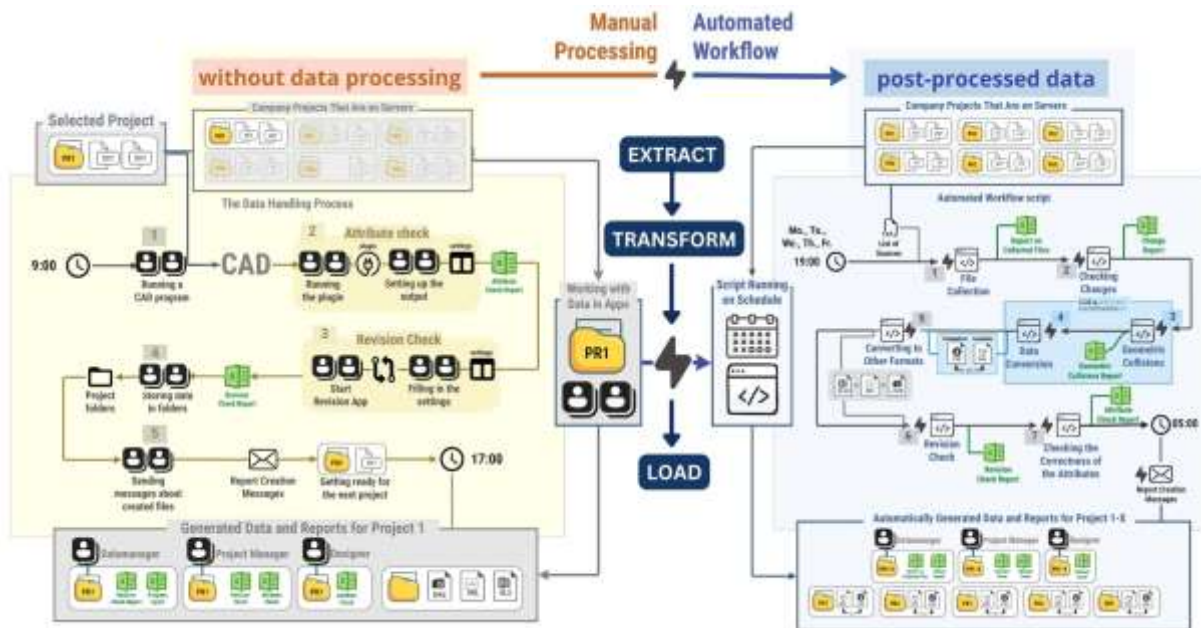

Рис. 7.23 Сол жақта қолмен өңдеу, оң жақта - автоматтандырылған процесс, ол дәстүрлі қолмен өңдеуден айырмашылығы, пайдаланушының мүмкіндіктерімен шектелмейді.

Автоматтандырылған жұмыс процесінде деректерді өңдеу ETL деректерін алдын ала өңдеу арқылы жеңілдетіледі: құрылымдау және унификациялау.

Дәстүрлі өңдеу әдістерінде мамандар деректермен «олар бар» күйінде жұмыс істейді – олар жүйелерден немесе бағдарламалық қамтамасыз етуден алынған күйінде. Автоматтандырылған процестерде, керісінше, деректер жиі алдымен ETL-пайплайн арқылы өтеді, онда олар келісілген құрылым мен форматқа келтіріледі, әрі қарай пайдалану мен талдау үшін жарамды.

ETL процесін қарастырайық, ол деректер кестелерін тексеру процесін көрсетеді, «Деректерді тексеру және тексеру нәтижелері» тарауында сипатталған (Рис. 4.413). Бұл үшін біз автоматтандырылған талдау және деректерді өңдеу процестері үшін Pandas кітапханасын LLM-мен бірге қолданамыз.-

ETL Extract: деректерді жинау

ETL процесінің бірінші кезеңі — шығару (Extract) — тексеруге және өңдеуге жататын деректер массивтерін жинау үшін код жазудан басталады. Осы мақсатта жұмыс серверінің барлық папкаларын сканерлеп, белгілі бір формат пен мазмұндағы құжаттарды жинап, содан кейін оларды құрылымдалған формаға түрлендіреміз. Бұл процесс «Құрылымдалмаған және мәтіндік деректерді құрылымдалған формаға түрлендіру» және «CAD (BIM) деректерін құрылымдалған формаға түрлендіру» тарауларында егжей-тегжейлі қарастырылған (Рис. 4.11 - Рис. 4.112).—

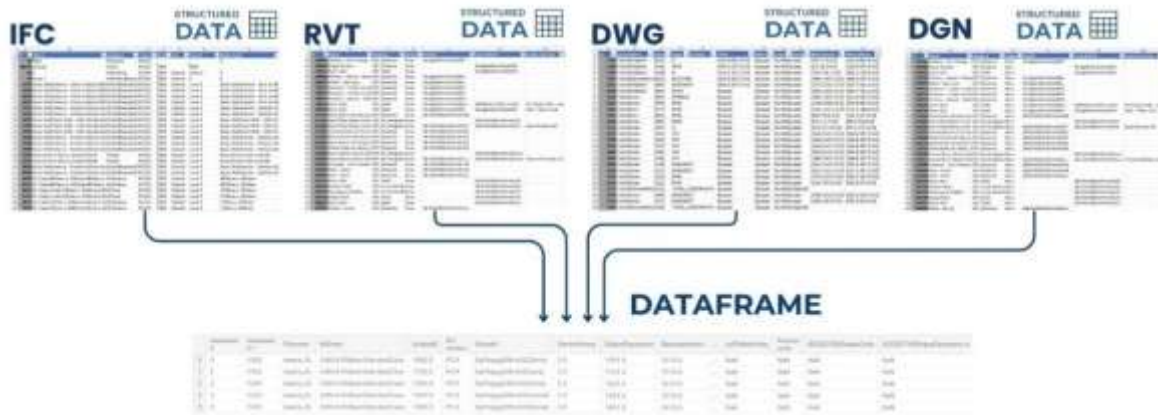

Рис. 7.24 CAD (BIM) деректерін бір үлкен деректер фрейміне түрлендіру, ол жобаның барлық бөлімдерін қамтитын болады.

Наглядный мысал ретінде деректерді жүктеу кезеңінде Extract және барлық CAD- (BIM-) жобаларының кестесін алу (Рис. 7.24) үшін RVT және IFC форматтарына кері инжинирингті қолдайтын конвертерлер пайдаланылады, олар барлық жобалардан құрылымдалған кестелерді алып, оларды бір үлкен DataFrame кестесіне біріктіреді.—

Рис. 7.25 Python коды мен RVT және IFC файлдарын кері инженериялау құралдарының SDK-сы арқылы бір үлкен құрылымдалған (df) DataFrame-ге түрлендіру.

Pandas DataFrame-ге деректерді әртүрлі көздерден жүктеуге болады, соның ішінде CSV мәтіндік файлдары, Excel кестелері, JSON және XML файлдары, үлкен көлемдегі деректерді сақтау форматтары, мысалы, Parquet және HDF5, сондай-ақ MySQL, PostgreSQL, SQLite, Microsoft SQL Server, Oracle және басқа базалардан. Сонымен қатар, Pandas API, веб-беттер, Google BigQuery, Amazon Redshift және Snowflake сияқты бұлтты қызметтер мен сақтау жүйелерінен деректерді жүктеуді қолдайды.

- Деректер базасынан ақпарат жинау және қосылу үшін код жазу үшін LLM чатында (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN немесе кез келген басқа) осындай мәтіндік сұраныс жіберіңіз:

Пожалуйста, напиши пример подключения к MySQL и преобразования данных в DataFrame ↩

LLM-нің жауабы:

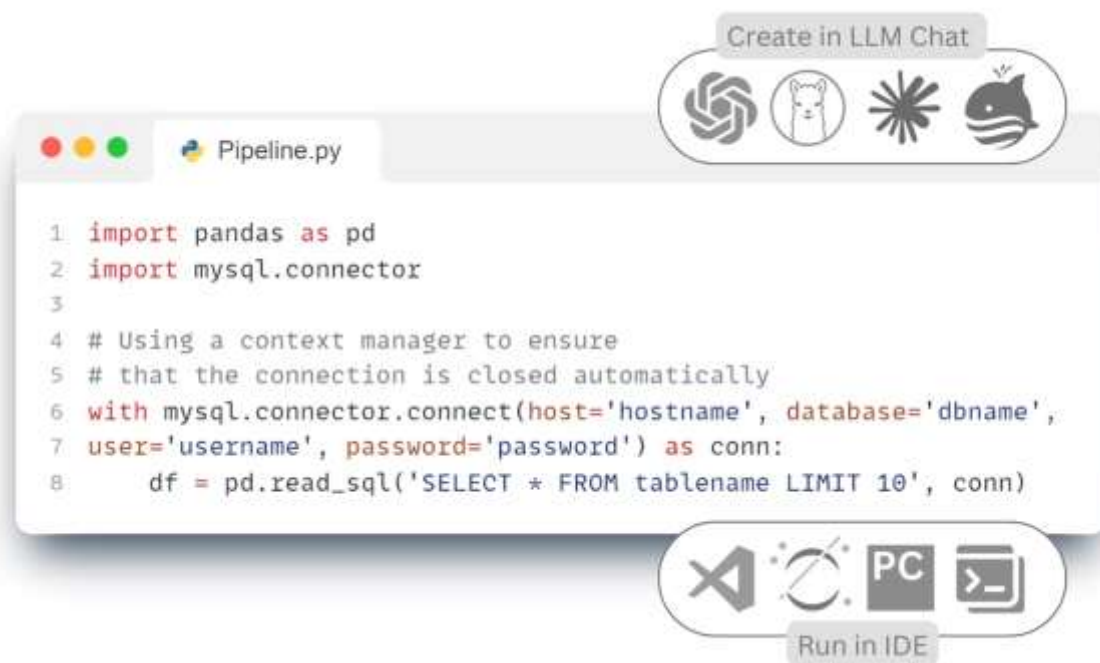

Рис. 7.26 Python арқылы MySQL дерекқорына қосылу және MySQL деректерін DataFrame-ге импорттау мысалы.

Алынған кодты (Рис. 7.25, Рис. 7.26) жоғарыда аталған танымал IDE-лерде оффлайн режимінде іске қосуға болады: PyCharm, Visual Studio Code (VS Code), Jupyter Notebook, Spyder, Atom, Sublime Text, Eclipse PyDev плагинімен, Thonny, Wing IDE, IntelliJ IDEA Python плагинімен, JupyterLab немесе танымал онлайн құралдар: Kaggle.com, Google Collab, Microsoft Azure Notebooks, Amazon SageMaker.-

Мультиформатты деректерді "df" айнымалысына жүктегеннен кейін (Рис. 7.25 – 25-ші жол; Рис. 7.26 – 8-ші жол), деректерді Pandas DataFrame форматына конверттедік — деректерді өңдеудің ең танымал құрылымдарының бірі, ол жолдар мен бағандардан тұратын екі өлшемді кесте. ETL-Pipelines-те қолданылатын Parquet, Apache ORC, JSON, Feather, HDF5 сияқты сақтау форматтары және заманауи деректер қоймалары туралы "Құрылыс саласындағы деректерді сақтау және басқару" тарауында (Рис. 8.12) толығырақ айтып береміз.—

Деректерді алу және құрылымдау (Extract) кезеңінен кейін ақпараттың біртұтас массиві (Рис. 7.25, Рис. 7.26) қалыптасады, ол әрі қарай өңдеуге дайын. Алайда, бұл деректерді мақсатты жүйелерге жүктемес бұрын немесе талдау үшін пайдаланбас бұрын, олардың сапасы, тұтастығы және белгіленген талаптарға сәйкестігін тексеру қажет. Деректерді түрлендіру (Transform) — бұл кезеңде жүзеге асырылады, бұл келесі қорытындылар мен шешімдердің сенімділігін қамтамасыз ететін негізгі қадам.—

ETL Transform: тексеру ережелерін қолдану және түрлендіру

Transform кезеңінде деректерді өңдеу және түрлендіру жүзеге асырылады. Бұл процесс дұрыстылықты тексеруді, нормализацияны, жоғалған мәндерді толтыруды және автоматтандырылған

құралдармен валидациялауды қамтуы мүмкін.

PwC-нің "Деректерге негізделген. Студенттерге бизнес әлеміндегі жылдам өзгерістерде табысқа жету үшін не қажет" (2015) [9] зерттеуіне сәйкес, қазіргі заманғы аудиттік компаниялар деректерді іріктеп тексеруден бас тартып, автоматтандырылған құралдарды пайдалана отырып, ақпарат массивін талдауға көшуде. Мұндай тәсіл тек есептіліктегі сәйкессіздіктерді анықтауға ғана емес, сонымен қатар бизнес процестерін оңтайландыру бойынша ұсыныстар жасауға мүмкіндік береді.

Құрылыс саласында ұқсас әдістер, мысалы, жобалық деректерді автоматты түрде валидациялау, құрылыс сапасын бақылау және мердігерлердің жұмыс тиімділігін бағалау үшін қолданылуы мүмкін. Деректерді өңдеуді автоматтандыру және жеделдету үшін қолданылатын құралдардың бірі - ETL процесіндегі деректерді түрлендіру кезеңінде регулярлы өрнектерді (RegEx) қолдану. RegEx деректер жолдарын тиімді тексеруге, сәйкессіздіктерді анықтауға және ақпараттың тұтастығын минималды ресурстармен қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. RegEx туралы толығырақ біз "Талаптарды құрылымдық формаға аудару" бөлімінде айттық.-

Практикалық мысалды қарастырайық: жылжымайтын мүлік басқару жүйесінде (RPM) менеджер объектілердің негізгі атрибуттарына қойылатын талаптарды белгілейді. Түрлендіру кезеңінде келесі параметрлерді валидациялау қажет:-

- объектілердің идентификаторларының форматтарын тексеру (атрибут "ID")
- ауыстыру кепілдігінің мерзімін бақылау (атрибут "Гарантийный срок")
- элементтердің ауыстыру циклына тексеру (атрибут "Требования к обслуживанию")

Property
Manager

RPM

Real Property
Management

Property Manager: Long-term Management

ID	Element	Warranty Period	Replacement Cycle	Maintenance Requirements
W-NEW	Window	-	20 years	Annual Inspection
W-OLD1	Window	8 years	15 years	Biannual Inspection
W-OLD2	Window	8 years	15 years	Biannual Inspection
D-122	Door	15 years	25 years	Biennial Varnishing

Сурет 7.27 Сапаны тексеру атрибуттарға және олардың шекті мәндеріне талаптарды орнатудан басталады.

Параметрлерді тексеру үшін шекті мәндерді орнату үшін, мысалы, тәжірибемізден "ID" атрибуты үшін рұқсат етілген мәндер тек "W-NEW", "W-OLD1" немесе "D-122" сияқты жолдық мәндер болуы мүмкін екенін білеміз, мұнда бірінші символ әріп, одан кейін дефис, содан кейін 'NEW', 'OLD' немесе кез келген үш таңбалы сан (Сурет 7.27). Бұл идентификаторларды валидациялау үшін келесі регулярлы өрнек (RegEx) қолданылуы мүмкін:-

```
^W-NEW$|^W-OLD[0-9]+$|^D-1[0-9]{2}$
```

Бұл шаблон деректердегі барлық идентификаторлардың белгіленген критерийлерге сәйкес келетінін қамтамасыз етеді. Егер қандай да бір мән тексеруден өтпесе, жүйе қатені тіркейді. Деректерді түрлендіру үшін Python кодын жасау және алынған деректерді нәтижелер кестесін құру үшін пайдалану үшін, LLM чатында сұраныс формулировкасын жасаймыз.

🗨️ LLM-ге мәтіндік сұраныс:

'W-NEW' немесе 'W-OLD' форматындағы идентификаторларды RegEx арқылы тексеретін, 'A' мен 'G' аралығындағы әріптермен энергия тиімділігін, кепілдік мерзімін және жылдардағы сандық мәндері бар ауыстыру циклын тексеру үшін DataFrame бағандарын тексеру коды жазыңыз 🙌

🗨️ LLM-нің жауабы:

Сурет 7.28 Процесті автоматтандыру коды параметрлер датафреймінің бағандарына шаблондар RegEx қолдану арқылы тексеру.

Автоматты түрде жасалған Python коды (Сурет 7.28) "re" кітапханасын (регулярлы өрнектер RegEx) пайдалана отырып, DataFrame элементінің әрбір атрибутын тексеретін функцияны анықтайды. Әрбір көрсетілген баған (атрибут) үшін функция RegEx шаблонын қолдана отырып, әр жазбаның күтілетін форматқа сәйкестігін тексереді және нәтижелерді жаңа атрибут-бағанға (False/True) қосады.-

Мұндай автоматтандырылған тексеру деректердің белгіленген талаптарға формалды сәйкестігін қамтамасыз етеді және түрлендіру кезеңінде сапаны бақылау жүйесінің бір бөлігі ретінде пайдаланылуы мүмкін.

Трансформация кезеңі сәтті аяқталғаннан кейін және сапа тексерілгеннен кейін, деректер мақсатты жүйелерге жүктелуге дайын. Өзгертілген және тексерілген деректер CSV, JSON, Excel, дерекқорлар және басқа форматтарға экспортталуы мүмкін, кейінгі пайдалану үшін. Сондай-ақ, тапсырмаға байланысты нәтижелер есептер, графиктер немесе аналитикалық дэшбордтар түрінде ұсынылуы мүмкін.

ETL Load: НӘТИЖЕЛЕРДІ ГРАФИКТЕР МЕН ДИАГРАММАЛАР ТҮРІНДЕ КӨРСЕТУ

Трансформация кезеңі аяқталғаннан кейін, деректер құрылымдалған формаға келтіріліп, тексерілгеннен кейін, соңғы кезең — жүктеу кезеңі басталады, онда деректер мақсатты жүйеге жүктелуі немесе талдау үшін визуализациялануы мүмкін. Деректердің визуалды көрсетілімі ауытқуларды жедел анықтауға, таралымдарды талдауға және жобаның барлық қатысушыларына, соның ішінде техникалық дайындыққа ие емес адамдарға, негізгі қорытындыларды жеткізуге мүмкіндік береді.

Ақпаратты кестелер мен сандар түрінде ұсынудың орнына, біз инфографика, графиктер және приборлық панельдер (дашбордтар) қолдана аламыз. Python тілінде құрылымдалған деректерді визуализациялаудың ең кең таралған және икемді құралдарының бірі — Matplotlib кітапханасы (Рис. 7.29, Рис. 7.210). Ол статикалық, анимациялық және интерактивті графиктер жасауға мүмкіндік береді және диаграммалардың кең ауқымын қолдайды. --

- RPM жүйесінен атрибуттардың тексеру нәтижелерін визуализациялау үшін (Рис. 7.27) келесі тілдік модельге сұраныс жасауға болады:-

Жоғарыда келтірілген DataFrame деректерін визуализациялау үшін код жазыңыз, гистограмма арқылы нәтижелерді көрсету үшін, атрибуттардағы қателердің жиілігін көрсету.-

- LLM-нің код түріндегі жауабы және кодтың орындалу нәтижесінде дайын визуализация тікелей LLM чатында:

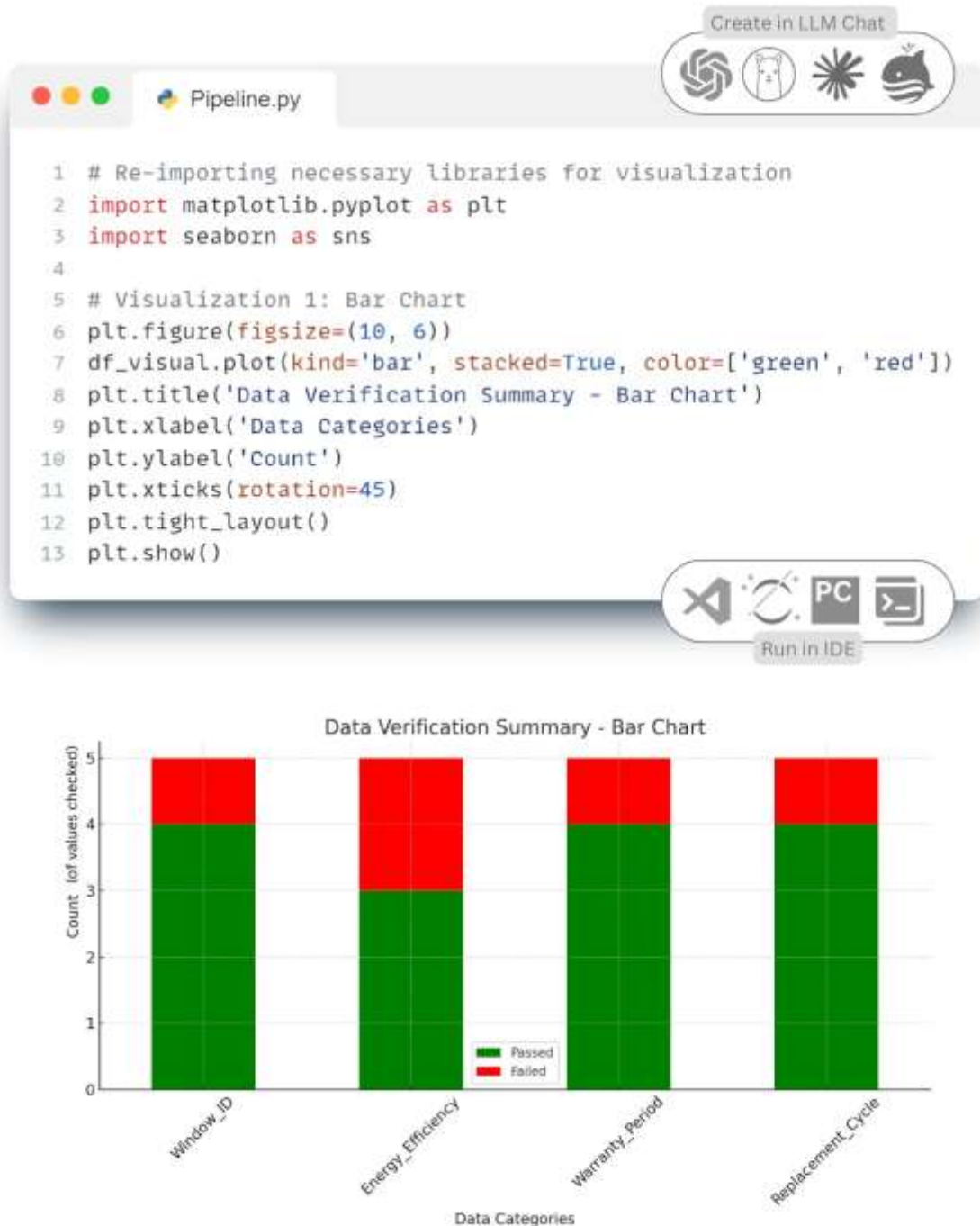

Рис. 7.29 RPM жүйесінен атрибуттардың мәндерін тексеру нәтижелерін визуализациялау (Рис. 7.27) жүктеу кезеңінде гистограмма түрінде.-

- Структураланған деректерді әртүрлі форматтарда ұсынуға мүмкіндік беретін көптеген

ашық және тегін визуализация кітапханалары бар. Нәтижелерді визуализациялауды келесі график түрімен жалғастырайық:

Сол деректерді сызықтық график түрінде бейнелеңіз.

LLM-нің жауабы:

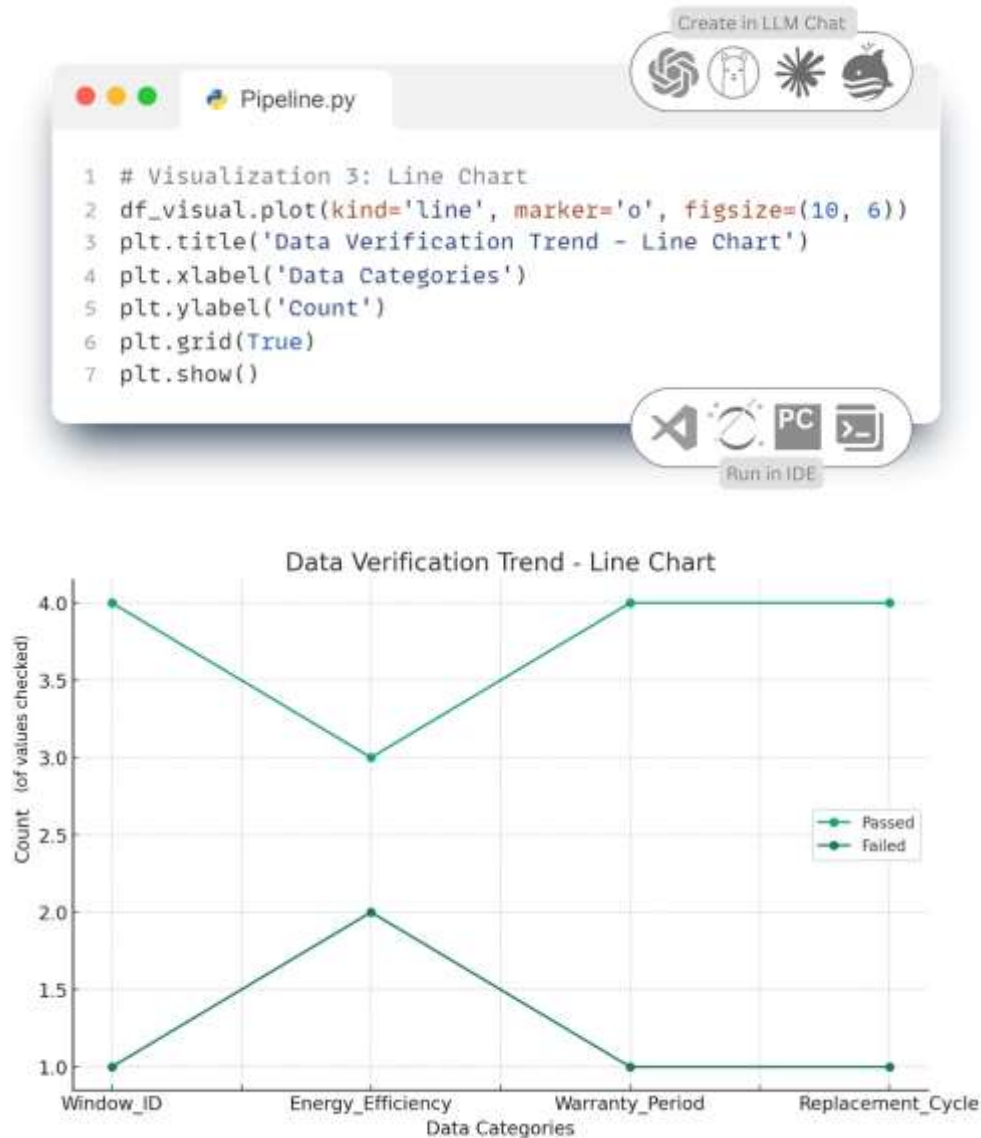

Рис. 7.210 Тексеру деректерін (Рис. 7.28) Matplotlib кітапханасы арқылы алынған сызықтық диаграмма түрінде визуализациялау.-

Структураланған деректерді әртүрлі форматтарда ұсынуға мүмкіндік беретін көптеген ашық және тегін визуализация кітапханалары бар, мысалы:

- Seaborn — статистикалық графиктер үшін (Рис. 7.211)-
- Plotly — интерактивті веб-визуализациялар үшін (Рис. 7.212, Рис. 7.16)–
- Altair — декларативті визуализация үшін
- Dash немесе Streamlit — толыққанды дашбордтар жасау үшін

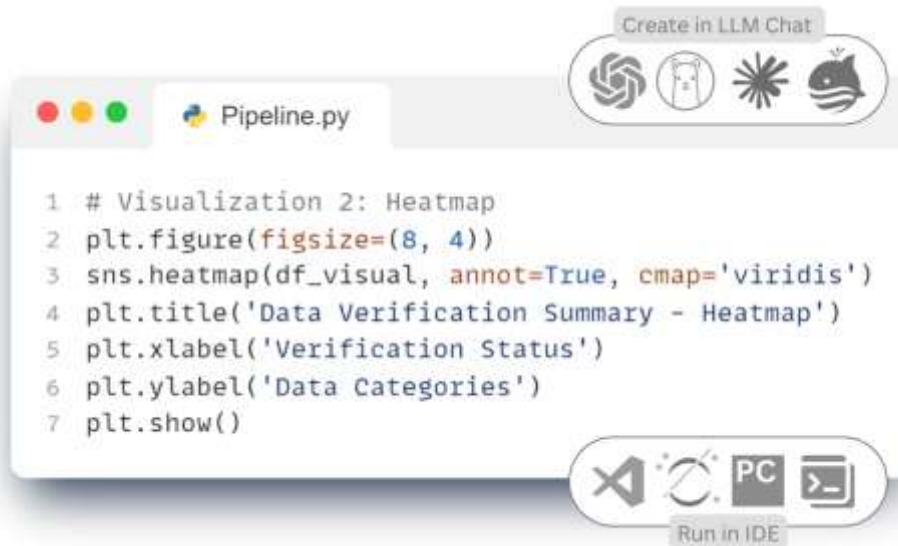
Сонымен қатар, визуализация үшін нақты кітапханаларды білу міндетті емес — заманауи құралдар, соның ішінде LLM, тапсырманың сипаттамасына негізделген графиктер мен толық қосымшаларды құру үшін автоматты түрде код генерациялауға мүмкіндік береді.

Құралды таңдау жобаның міндеттеріне байланысты: есеп, презентация немесе онлайн мониторинг панелі болсын. Мысалы, ашық кодты Seaborn кітапханасы категориялық деректермен жұмыс істеу үшін өте жақсы, заңдылықтар мен тенденцияларды анықтауға көмектеседі.

- 📄 Seaborn кітапханасын жұмыс барысында көру үшін, сіз LLM-ден тікелей қажетті кітапхананы пайдалануды сұрай аласыз немесе LLM-пен жұмыс істеуді жалғастыру барысында осындай мәтіндік сұраныс жібере аласыз:

Нәтижелер үшін жылу картасын көрсетіңіз.

- 📄 LLM-нің коды мен дайын график түріндегі жауабы, графикті IDE-ге көшіруге болатын код, ал графикті құжатқа қою үшін көшіруге немесе сақтауға болады:

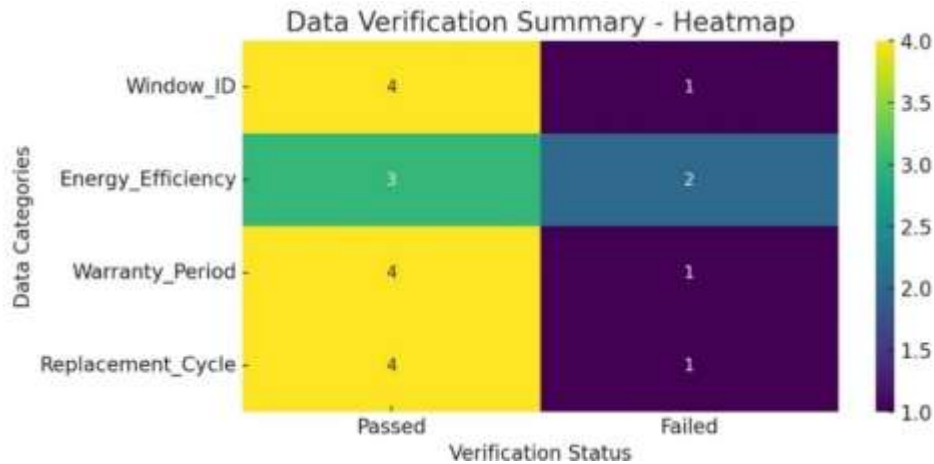

Рис. 7.211 Деректерді тексеру нәтижелерін визуализациялау (Рис. 7.28) Seaborn кітапханасы арқылы.-

Интерактивті тәсілді таңдағандар үшін динамикалық диаграммалар мен панельдер жасауға мүмкіндік беретін құралдар бар. Plotly кітапханасы (Рис. 7.16, Рис. 7.212) жоғары интерактивті диаграммалар мен панельдер жасау мүмкіндігін ұсынады, оларды веб-беттерге енгізуге және пайдаланушыға деректермен нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді.--

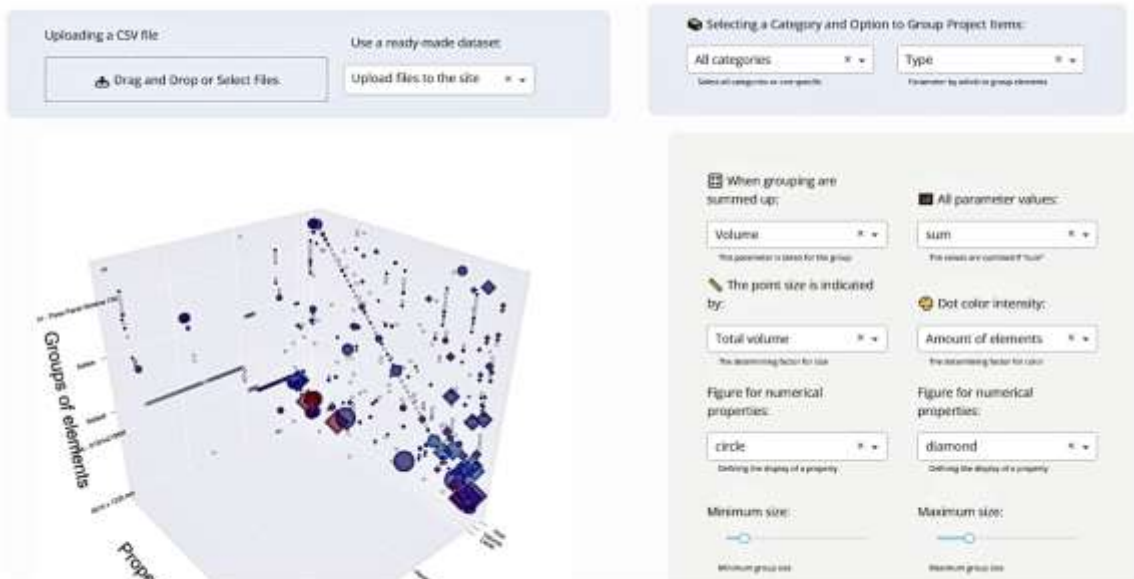

Рис. 7.212 CAD- (BIM-) жобасындағы элементтердің атрибуттарын Plotly кітапханасы арқылы интерактивті 3D-визуализациялау.

Bokeh, Dash және Streamlit сияқты мамандандырылған ашық кітапханалар деректерді ұсынудың ыңғайлы тәсілін қамтамасыз етеді, терең веб-дамыту білімдерін талап етпейді. Bokeh күрделі интерактивті графиктер үшін, Dash толыққанды аналитикалық дашбордтар құру үшін, ал Streamlit деректерді талдау үшін веб-қосымшаларды жылдам жасауға мүмкіндік береді.

Мұндай визуализация құралдарының арқасында әзірлеушілер мен аналитиктер нәтижелерді

әріптестер мен мүдделі тараптар арасында тиімді тарата алады, деректермен интуитивті өзара әрекеттесуді қамтамасыз етіп, шешім қабылдау процесін жеңілдетеді.

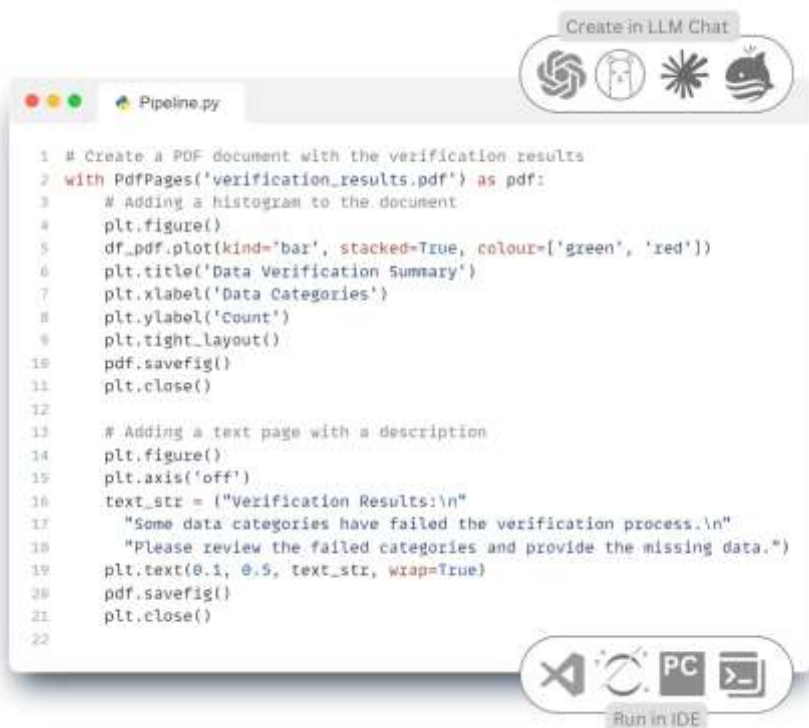
ETL Load: PDF ҚҰЖАТТАРЫН АВТОМАТТЫ ТҮРДЕ ЖАСАУ

Жүктеу кезеңінде деректерді визуализациялаумен қатар, оларды кестелерге немесе деректер базаларына экспорттауға, сондай-ақ қажетті графиктер, диаграммалар мен негізгі аналитикалық көрсеткіштерді қамтитын автоматтандырылған есептерді қалыптастыруға болады, оларды менеджер немесе нәтижелерді күтіп отырған маман алады. Автоматтандырылған есептер түсініктемелер мен деректердің мәтіндік интерпретациясын, сондай-ақ визуализацияның көрнекі элементтерін – кестелер, графиктерді қамтуы мүмкін.

- Алдыңғы тарауларда жүргізілген тексеру нәтижелері бойынша гистограмма (Рис. 7.29) және талдау сипаттамасымен PDF-есепті жасау үшін, LLM-мен диалогты жалғастыру барысында сұраныс формулировкасы жеткілікті, мысалы:-

Жоғарыда алынған деректердің нәтижелерімен гистограмма және сипаттамасы бар PDF-файл жасау үшін код жазыңыз, және кейбір категориялардың тексеруден өтпегені туралы мәтін түрінде ескерту жазыңыз, сондай-ақ жетіспейтін деректерді толтыру қажет ↩

- LLM-нің коды мен нәтижелермен дайын PDF-тің жауабы:

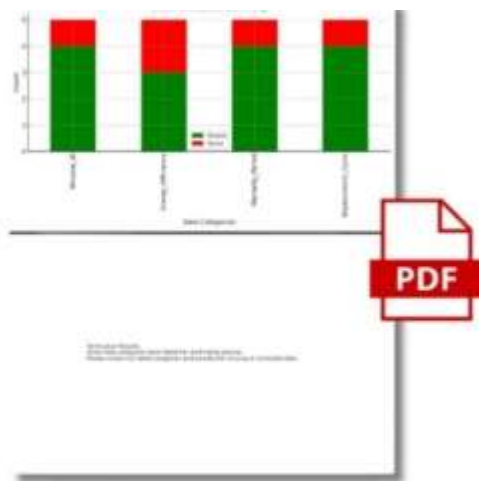

Рис. 7.213 Автоматты код тестілік деректермен гистограмманы және тексеру нәтижелерімен мәтінді қамтитын PDF құжатын жасайды.

LLM көмегімен 20 жолдан тұратын автоматтандырылған шешім қажетті PDF (немесе DOC) құжатын гистограмма түрінде визуализациямен, тексеруден өткен және өтпеген деректердің санын көрсететін атрибуттармен, сондай-ақ нәтижелердің қысқаша сипаттамасы мен әрі қарайғы әрекеттер бойынша ұсыныстарды қамтитын мәтін блогын қосу арқылы бірден жасайды.-

Автоматтандырылған құжаттарды генерациялау – жүктеу кезеңінің негізгі элементі, әсіресе жобалық қызмет жағдайында, мұнда есептілікті дайындаудың жылдамдығы мен дәлдігі өте маңызды.

ETL Load: FPDF ПЕН ҚҰЖАТТАРДЫ АВТОМАТТЫ ГЕНЕРАЦИЯЛАУ

ETL жүктеу кезеңінде есептілікті автоматтандыру — деректерді өңдеудің маңызды кезеңі, әсіресе талдау нәтижелері беруге және қабылдауға ыңғайлы форматта ұсынылуы қажет болғанда. Құрылыс саласында бұл жиі жұмыс барысы, жобалық деректер статистикасы, сапа тексеру есептері немесе қаржылық құжаттама туралы есептер үшін өзекті.

FPDF кітапханасы, Python және PHP үшін қолжетімді, осындай тапсырмаларды орындау үшін ең ыңғайлы құралдардың бірі болып табылады.

Ашық FPDF кітапханасы код арқылы құжаттарды қалыптастырудың икемді тәсілін ұсынады, бұл заголовкаларды, мәтінді, кестелерді және суреттерді қосуға мүмкіндік береді. Кодты қолдану қолмен өңдеуге қарағанда қателер санын азайтып, PDF форматында есептерді дайындау процесін жеделдетеді.

PDF құжатын жасаудың негізгі кезеңдерінің бірі — тақырыптар мен негізгі мәтінді комментарийлер немесе сипаттама түрінде қосу. Алайда есепті қалыптастыру кезінде тек мәтінді қосу ғана емес, сонымен қатар оны дұрыс құрылымдау да маңызды. Тақырыптар, шегіністер, жолдар арасындағы интервалдар — бұлардың барлығы құжаттың оқылуына әсер етеді. FPDF пайдалану арқылы форматтау параметрлерін орнатуға, элементтердің орналасуын басқаруға және құжаттың стилін баптауға болады.

FPDF HTML-мен жұмыс істеу принципі бойынша өте ұқсас. HTML-мен таныс адамдар FPDF-ті пайдалана отырып, кез келген күрделі PDF құжаттарын оңай жасай алады, себебі код құрылымы HTML белгілеуіне ұқсас: тақырыптарды, мәтінді, суреттерді және кестелерді қосу ұқсас тәсілмен жүзеге асырылады. HTML-мен таныс емес адамдар алаңдамауы керек — қажетті құжаттың безендірілуі үшін кодты тез арада жасауға көмектесетін LLM-ді пайдалануға болады.

- Келесі мысал есепті тақырыппен және негізгі мәтінмен қалай қалыптастыруды көрсетеді. Бұл кодты Python-ды қолдайтын кез келген IDE-де орындау қажетті тақырып пен мәтінді қамтитын PDF-файлды жасайды.

```
FPDF кітапханасын импорттау # PDF құжатын жасау үшін FPDF(pdf = FPDF())
pdf.add_page() # Бет қосу

pdf.set_font("Arial", style='B', size=16) # Шрифт орнату: Arial, қалың, өлшемі
16pdf.cell(200, 10, "Жоба бойынша есеп", ln=True, align='C') # Заголовкты жасай-
мыз және оны орталықтандырамызpdf.set_font("Arial",size=12) # Шрифтті Arial-ға, өлшемі 12-ге өзгер-
теміз.Бұл құжат жобалық файлдардың тексеру нәтижелері бойынша деректерді
қамтиды...pdf.output(r"C:\reports\report.pdf") # PDF-файлды сақтаймыз
```


Рис. 7.214 Бірнеше жол кодты пайдалана отырып, Python бағдарламасында қажетті PDF құжатын автоматты түрде генерациялай аламыз.

Есептерді дайындау барысында деректердің, олардан қалыптасатын құжаттардың, сирек статикалық күйде қалатынын ескеру маңызды. Заголовкалар мен мәтін блоктары (Сурет 7.214) жиі динамикалық түрде қалыптасып, ETL процесінің Transform кезеңінде мәндерді алады.

Кодты пайдалану жобаның атауын, есептің қалыптасу күнін, сондай-ақ қатысушылар немесе ағымдағы мәртебе туралы ақпаратты қамтитын құжаттарды жасауға мүмкіндік береді. Кодтағы айнымалыларды пайдалану осы деректерді есептің қажетті жерлеріне автоматты түрде енгізуге мүмкіндік береді, бұл жіберу алдында қолмен өңдеуді толығымен жояды.

Тек мәтін мен тақырыптардан бөлек, жобалық құжаттамада кестелер ерекше орын алады. Әр құжатта құрылымдалған деректер бар: объектілердің сипаттамасынан бастап тексеру нәтижелеріне дейін. Transform кезеңінен алынған деректер негізінде автоматты түрде кестелерді қалыптастыру құжаттарды дайындау процесін жылдамдатуға ғана емес, ақпаратты көшіру кезінде қателіктерді минимизациялауға да мүмкіндік береді. FPDF PDF-файлдарға кестелерді (мәтін немесе сурет түрінде) енгізуге, ұяшықтардың шекараларын, бағаналардың өлшемдерін және шрифттерді

анықтауға мүмкіндік береді. Бұл динамикалық деректермен жұмыс істегенде, жолдар мен бағана-
лардың саны құжаттың міндеттеріне байланысты өзгеруі мүмкін болғанда, әсіресе ыңғайлы.

- ❏ Келесі мысал материалдар тізімін, сметалық есептеулерді немесе параметрлерді
тексеру нәтижелерін автоматты түрде кесте жасау жолын көрсетеді:

```
data = [ ["Элемент", "Количество", "Цена"], # Бағаналардың тақырыптары ["Бе-
тон", "10 м³", "$500."], # Бірінші жолдың деректері

["Арматура", "2 т.", "$600"], # Екінші жолдың деректері ["Кирпич", "5000 шт.",
"$750"] # Үшінші жолдың деректері]

pdf = FPDF() # PDF-документті жасаймызpdf.add_page() # Бет қоса-
мызpdf.set_font("Arial", size=12) # Шрифт орнатамыз

for row in data: # Кесте жолдарын айналып өтеміз for item in row: # Жолдағы
ұяшықтарды айналып өтеміз
pdf.cell(60, 10, item, border=1) # Шекарасы бар, ені 60 және биіктігі 10 ұяшық
жасаймызpdf.ln() # Келесі жолға өтемізpdf.output(r"C:\reports\table.pdf") # PDF-файлды
сақтаймыз
```

Item	Quantity	Price
Concrete	10 m³	\$500
Rebar	2 t.	\$600
Brick	5000 pcs.	\$750

**Кестелік ақпаратты PDF-те автоматты түрде генерациялауға болады, тек мәтін ғана
емес, Transform кезеңінде алынған кез келген кестелік ақпарат.**

Нақты есеп беру сценарийлерінде кестелер, әдетте, деректерді трансформациялау кезеңінде
алынған динамикалық түрде қалыптасқан ақпаратты білдіреді. Келтірілген мысалда кесте PDF-
документке статикалық түрде енгізіледі: data сөздігіне (кодтың бірінші жолы) мысал үшін деректер
енгізілген, нақты жағдайларда мұндай data айнымалысы, мысалы, деректер фреймін топта-
стырғаннан кейін автоматты түрде толтырылады.

Практикада мұндай кестелер, әдетте, әртүрлі динамикалық көздерден алынған құрылымдалған
деректер негізінде құрылады: деректер базалары, Excel файлдары, API интерфейстері немесе ана-
литикалық есептеулердің нәтижелері. Көбінесе Transform (ETL) кезеңінде деректер агрегатталады,
топтастырылады немесе сүзгіленеді — және тек содан кейін графиктер немесе екі өлшемді кесте-
лер түрінде қорытындыға айналады, есептерде көрсетіледі. Бұл кестенің мазмұны таңдалған пара-
метрлерге, талдау кезеңіне, жобалық сүзгілерге немесе пайдаланушы параметрлеріне байланысты

өзгеруі мүмкін дегенді білдіреді.

Динамикалық деректер фреймдері мен деректер жиынтықтарын Transform кезеңінде пайдалану есептерді қалыптастыру процесін Load кезеңінде максималды икемді, масштабталатын және оңай қайталанатын етеді, қолмен араласуды қажет етпейді.

Кестелер мен мәтіндерден бөлек, FPDF сонымен қатар кестелік деректер графиктерін қосуға қолдау көрсетеді, бұл есепке Matplotlib немесе жоғарыда қарастырылған басқа визуализация кітапханалары арқылы жасалған суреттерді енгізуге мүмкіндік береді. Код арқылы құжатты кез келген графиктермен, диаграммалармен және схемалармен толықтыруға болады.

- Python FPDF кітапханасын пайдаланып, PDF құжатына Matplotlib арқылы алдын ала жасалған графикті қосамыз:

```
import matplotlib.pyplot as plt # Графиктер жасау үшін Matplotlib-ті импорттай-
мызfig, ax = plt.subplots() # График үшін фигура мен осьтерді құруcategories = ["Бетон", "Арматура", "Кирпич"] #
Санаттардың атауларыvalues = [50000, 60000, 75000] # Санаттар бойынша мәндер

ax.bar(categories, values) # Бағандық диаграмманы құруplt.ylabel("Баға, $.") # Y осін бел-
гілеуplt.title("Шығындардың таралуы") # Тақырып
қосуplt.savefig(r"C:\reports\chart\chart.png") # Графикті сурет ретінде сақтауpdf
= FPDF() # PDF-документті жасаймызpdf.add_page() # Бет қосамызpdf.set_font("Arial", size=12) # Шрифт орната-
мыз

pdf.cell(200, 10, "Шығындар графигі", ln=True,
align='C') # Тақырып қосуpdf.image(r"C:\reports\chart\chart.png", x=10, y=30, w=100) #
PDF-ке суретті енгізу (x, y - координаттар, w - ені)pdf.output(r"C:\reports\chart_report.pdf") #
PDF-файлды сақтау
```

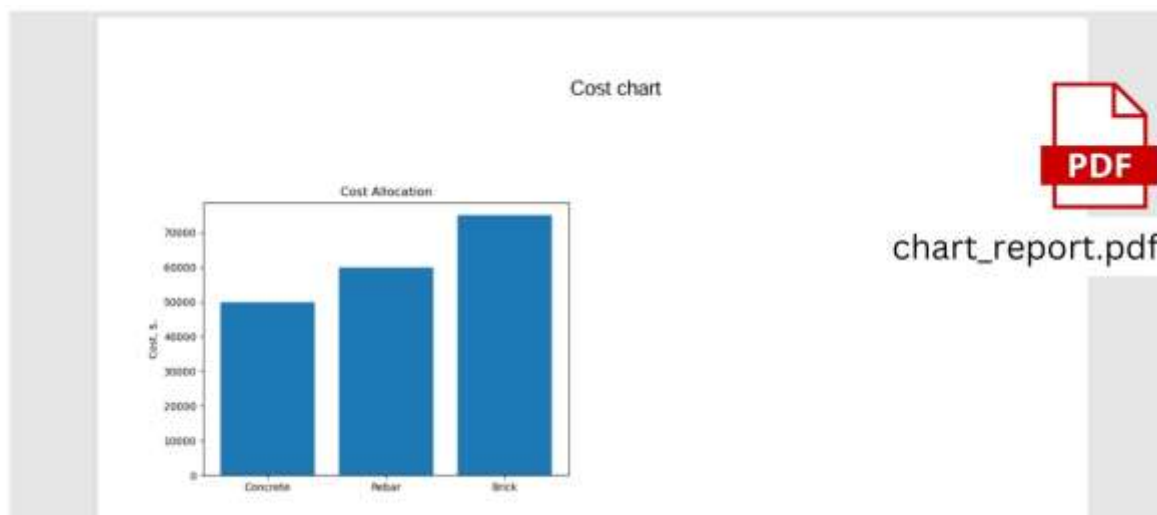

Рис. 7.216 Он шақты код жолымен графикті генерациялап, оны сақтап, кейін PDF құжатына қажетті жерге енгізуге болады.

FPDF арқасында құжаттарды дайындау процесі мен логикасы айқын, жылдам және ыңғайлы болады. Кодқа енгізілген шаблондар құжаттарды өзекті деректермен генерациялауға мүмкіндік береді, қолмен толтыру қажеттілігін жояды.

ETL автоматизациясын пайдалану арқылы — қолмен есептерді дайындаудың ауыртпалығын жою, мамандар деректерді талдауға және шешім қабылдауға назар аудара алады, ал қажетті құралды таңдау мәселесімен айналыспайды.

Осылайша, FPDF кітапханасы кез келген күрделілік деңгейіндегі құжаттарды автоматтандырылған түрде жасау үшін икемді құралды ұсынады — қысқа техникалық есептерден бастап, кестелер мен графиктері бар кешенді аналитикалық шолуларға дейін, бұл құжат айналымын жылдамдатуға ғана емес, сонымен қатар деректерді қолмен енгізу мен форматтаумен байланысты қателіктердің ықтималдығын едәуір төмендетуге мүмкіндік береді.

ETL Load: ЕСЕПТЕРДІ ҚҰРАСТЫРУ ЖӘНЕ БАСҚА ЖҮЙЕЛЕРГЕ ЖҮКТЕУ

Load кезеңінде кестелер, графиктер және белгіленген талаптарға сәйкес дайындалған PDF есептері түрінде нәтижелер қалыптастырылды. Одан әрі, бұл деректерді машинамен оқылатын форматтарға (мысалы, CSV) экспорттау мүмкіндігі бар, бұл сыртқы жүйелермен интеграция үшін қажет — ERP, CAFM, CPM, BI платформалары және басқа корпоративтік немесе салалық шешімдер. CSV-дан басқа, экспорт XLSX, JSON, XML форматтарына немесе автоматты ақпарат алмасуды қолдайтын дерекқорларға тікелей жүргізілуі мүмкін.

- 🔊 Load кезеңін автоматтандыру үшін сәйкес кодты қалыптастыру үшін LLM интерфейсіне сұраныс беру жеткілікті, мысалы: ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude немесе QWEN:

Деректерді тексеру нәтижелері туралы есеп жасау үшін код жазыңыз, онда 'verified_' префиксі бар бағандар 'Passed' және 'Failed' деп қайта аталады, жіберілген мәндер 0-мен ауыстырылады, содан кейін барлық тексерулерден өткен жолдар ғана CSV файлына экспортталады.

- 🔊 LLM-нің жауабы:

Рис. 7.217 Трансформация кезеңінде алынған тексерілген деректер соңғы датафреймнен CSV файлына экспортталады, бұл басқа жүйелермен интеграция үшін қажет.

Берілген кодта (Рис. 7.217) ETL-процесінің соңғы кезеңі — Load жүзеге асырылады, оның барысында тексерілген деректер CSV форматында сақталады, бұл көптеген сыртқы жүйелер мен дерекқорлармен үйлесімді. Осылайша, біз ETL-процесінің толық циклын аяқтадық, оған деректерді алу, түрлендіру, визуализациялау, құжаттау және қажетті жүйелер мен форматтарға экспорттау кіреді, бұл ақпаратпен жұмыс істеудің қайта өндірілуін, ашықтығын және автоматтандырылуын қамтамасыз етеді.

Дамытылған ETL-конвейерін (pipeline) бір жобаларды өңдеу үшін де, жүздеген және мыңдаған кіріс деректерін, құжаттар, суреттер, сканерлер, CAD-жобалар, нүктелер бұлттары, PDF-файлдар немесе басқа да таралған жүйелерден келетін деректерді талдау үшін де қолдануға болады. Процесті толық автоматтандыру мүмкіндігі ETL-ді тек техникалық өңдеу құралына айналдырмай, цифрлық құрылыс ақпараттық инфрақұрылымының негізіне айналдырады.

LLM АРҚЫЛЫ ETL: PDF ҚҰЖАТТАРЫНАН ДЕРЕКТЕРДІ КӨРСЕТУ

Енді деректермен жұмыс істеудің барлық негізгі кезеңдерін қамтитын толыққанды ETL-процесін жинақтау уақыты келді — алу, түрлендіру және жүктеу. PDF-документтерді қолмен жұмыссыз өңдеуге мүмкіндік беретін автоматты ETL-Pipeline құрастырамыз — құжаттардан деректерді алу, визуализациялау, талдау және басқа жүйелерге беру.

Біздің мысалымызда ETL процесі промпттар арқылы сипатталады, олар тілдік модельге (LLM) ETL процестерін түсіндіруі және алынуы тиіс соңғы нәтижені сипаттауы керек. Бұл жағдайда тапсырма — көрсетілген папка мен оның ішкі папкаларында барлық PDF-файлдарын табу, олардан тиісті ақпаратты — мысалы, материалдардың атаулары, саны және құны — алу және нәтижені құрылымдалған кесте (DataFrame) түрінде ұсыну.

- 🔗 LLM-ге көптеген PDF құжаттарынан деректерді автоматты түрде алу және Extract кезеңі үшін деректер датафреймін жасау туралы алғашқы мәтіндік сұраныс:

Берілген папка мен оның ішкі папкаларындағы PDF-файлдардан материалдар туралы ақпаратты алу үшін код жазыңыз. PDF-дегі деректер материалдың атауын, санын және құнын қамтиды. Нәтижені DataFrame-ге сақтау қажет ↵

📄 LLM-нің жауабы:

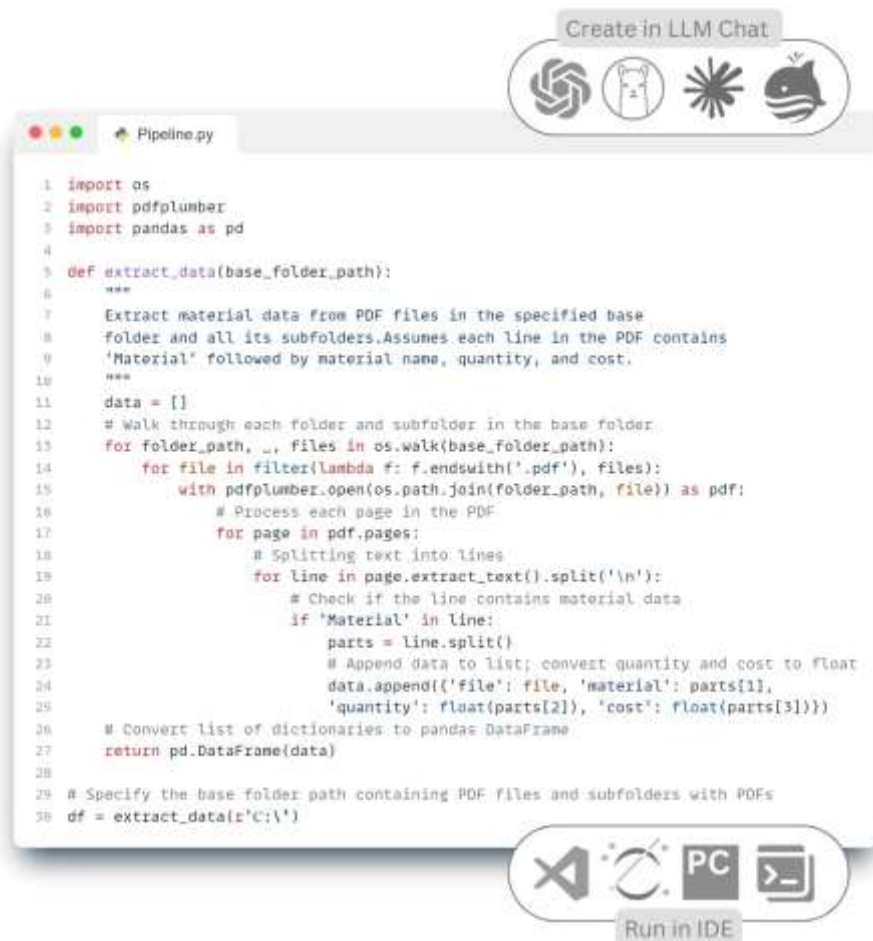

Рис. 7.218 LLM PDF-файлдардан деректерді алу үшін берілген папка мен оның ішкі папкаларында Python-кодын жасайды.

LLM-нің жауабы (Рис. 7.218) — барлық папкаларды автоматты түрде айналып өтіп, табылған PDF-файлдарды ашып, олардан мәтіндік ақпаратты алып, оны кестеге түрлендіретін дайын Python-скрипт. Чатта алынған кодты PyCharm, Visual Studio Code (VS Code), Jupyter Notebook, Spyder, Atom, Sublime Text, Eclipse PyDev плагинімен, Thonny, Wing IDE, IntelliJ IDEA Python плагинімен, JupyterLab немесе танымал онлайн құралдар Kaggle.com, Google Collab, Microsoft Azure Notebooks, Amazon SageMaker платформаларында іске қосуға болады.-

Процесті жеңілдету үшін, LLM-ден кодты көшіріп алып, IDE-де қолданудың орнына, PDF-файлдардың оншақтысын тікелей LLM чатына жүктеп, кодты көру немесе іске қосу қажеттілігі жоқ, кестені алуға болады (Рис. 7.219). Бұл кодтың орындалуының нәтижесі — таңдалған атрибуттармен құрылымдалған кесте.-

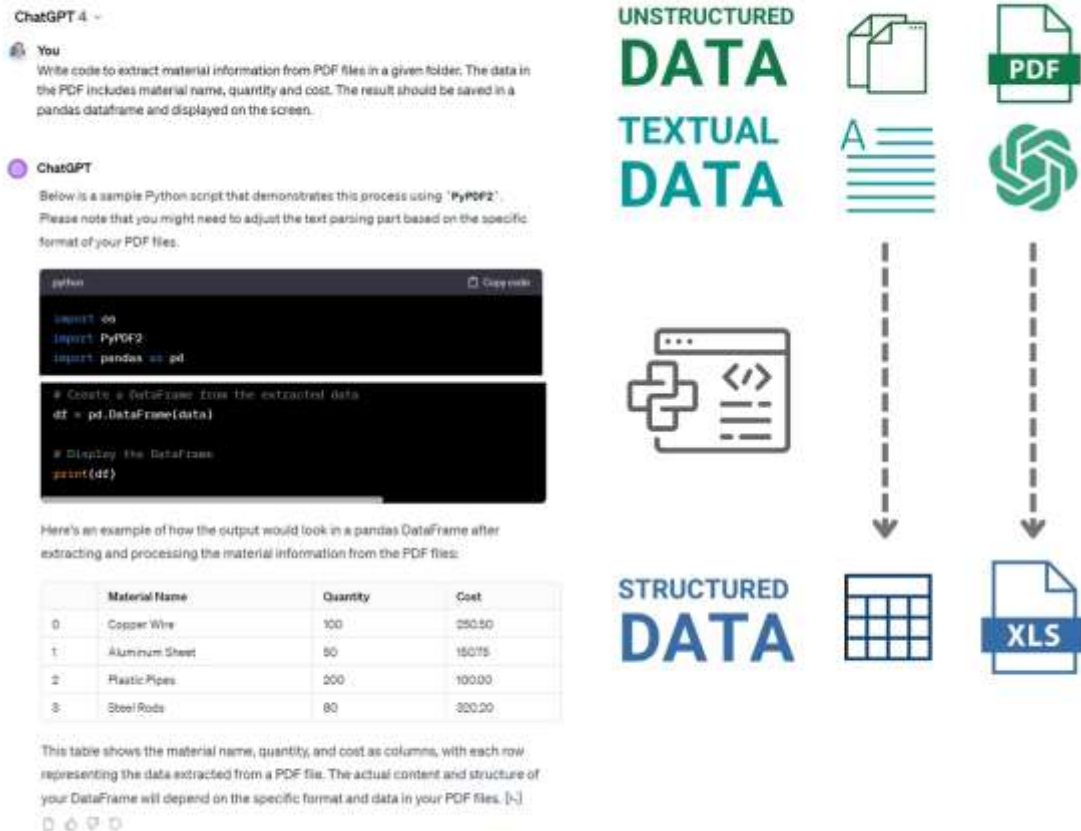
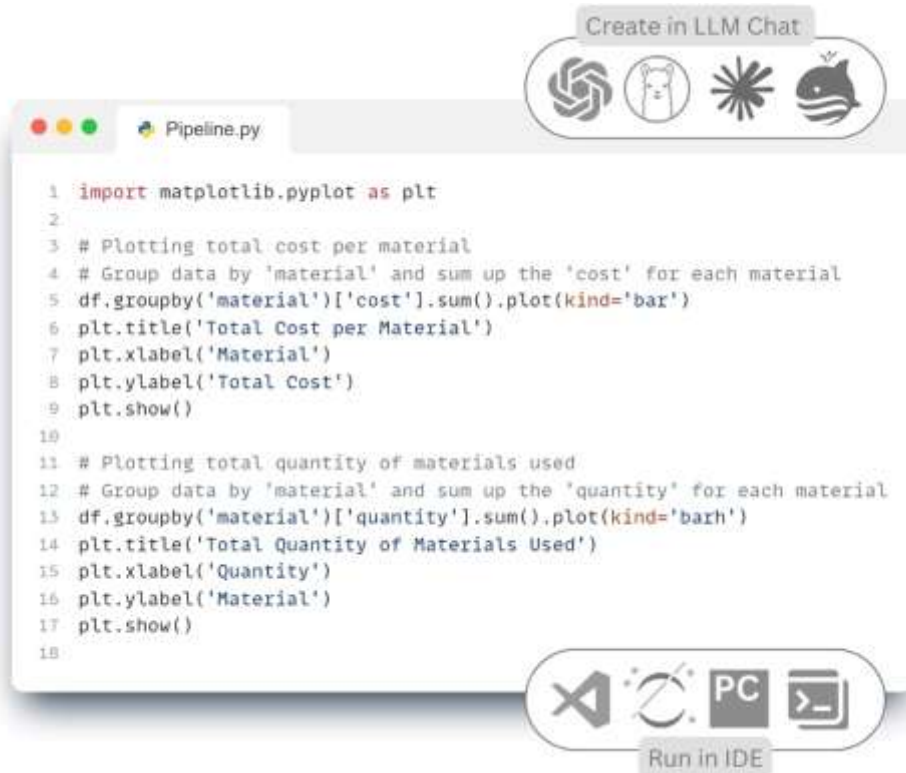

Рис. 7.219 LLM-нің PDF-файлдардан деректерді құрылымдалған DataFrame түрінде алу нәтижесі, таңдалған атрибуттармен.

Келесі кезеңде алынған деректер бойынша тілдік модельден — мысалы, материалдардың құнын және пайдалану көлемдерін салыстыруды және кейінгі талдау үшін негіз болатын бірнеше визуализация мысалдарын жасауды сұраймыз.

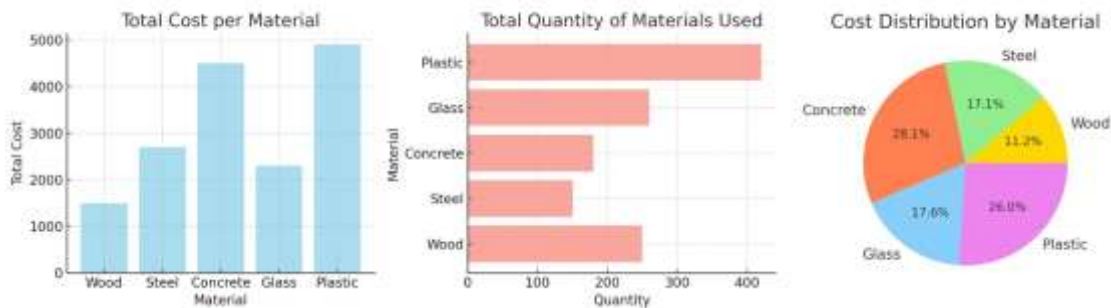
- Чатта LLM-мен жалғастыра отырып, Transform кезеңінде алынған кестелерден бірнеше графиктер құруды сұраңыз (Сурет 7.218):-

DataFrame-ден әр материалдың жалпы құнын және санын визуализациялаңыз (Сурет 7.218) ↵-

Сурет 7.220 LLM-моделінің Python кодындағы жауаптары, matplotlib кітапханасы арқылы деректерді визуализациялау үшін.

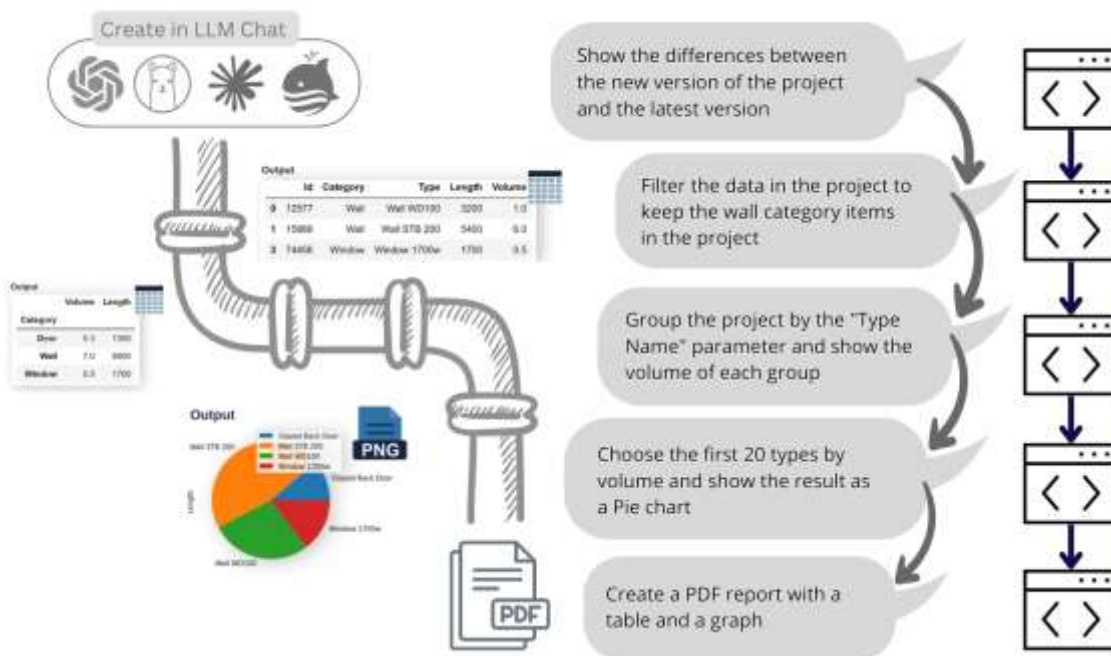
LLM автоматты түрде Python-кодын (Сурет 7.220) генерациялап, орындап, matplotlib кітапханасын пайдаланады. Бұл кодты орындағаннан кейін, біз құрылыс жобаларындағы материалдардың шығындары мен көлемдерін графиктер түрінде тікелей чатта аламыз (Сурет 7.221), бұл аналитикалық жұмысты айтарлықтай жеңілдетеді.–

Сурет 7.221 DataFrame-ден жиналған деректер негізінде графиктер түрінде LLM-нің жауаптарын визуализациялау.

ETL кодын жазу, талдау және кодты орындау, нәтижелерді визуализациялау бойынша қолдау LLM арқылы қарапайым мәтіндік сұраулар арқылы қолжетімді, бағдарламалаудың негіздерін үйренудің қажеті жоқ. LLM сияқты ИИ құралдарының пайда болуы бағдарламалау мен деректерді өңдеуді автоматтандыруға деген көзқарасты анық өзгертеді (Сурет 7.222).–

РwC-нің «Сіздің бизнесіңіз үшін жасанды интеллектінің нақты құны неде және одан қалай пайда табуға болады?» (2017) [139] есебіне сәйкес, процестерді автоматтандыру және өнімділікті арттыру экономикалық өсудің негізгі драйверлері болады. Және еңбек өнімділігінің артуы 2017-2030 жылдар аралығында ИИ арқылы ЖІӨ-нің 55%-дан астамын қамтамасыз етеді деп күтілуде.

Сурет 7.222 ИИ LLM болашақ жобаларда қолданылатын кодтың черновигін қалыптастыруға көмектеседі, LLM-ді пайдаланудың қажеті жоқ.

ChatGPT, LLaMa, Mistral, Claude, DeepSeek, QWEN, Grok сияқты құралдарды, сондай-ақ ашық деректер мен ашық бастапқы кодты бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалана отырып, біз бұрын тек мамандандырылған, жоғары шығынды және қызмет көрсетуі қиын модульдік патенттелген жүйелер арқылы жүзеге асырылған процестерді автоматтандыра аламыз.

Құрылыс контекстінде бұл автоматтандырылған Pipeline деректерді өңдеу процестерін бірінші болып енгізген компаниялар үшін елеулі артықшылықтар береді — жобаларды басқаруда тиімділікті арттырудан бастап, қаржылық шығындарды азайтуға және фрагменттелген қосымшалар мен оқшауланған деректер қоймаларын жоюға дейін.

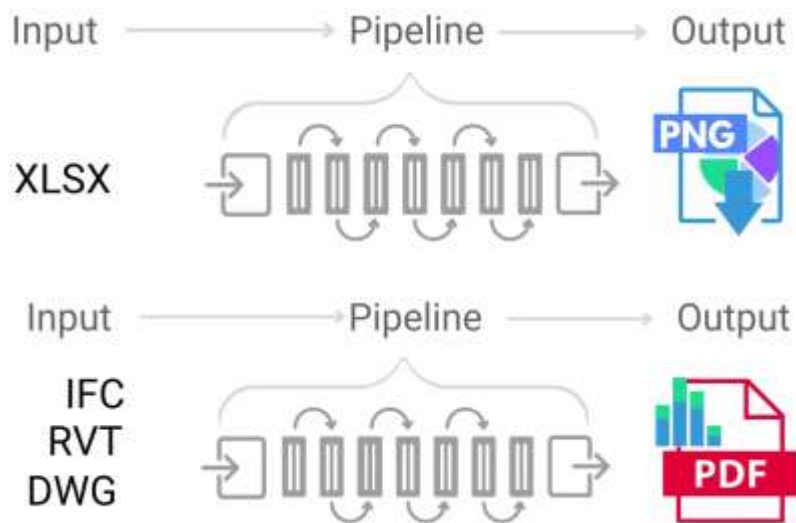
ETL процесінде бизнес міндеттерін орындау логикасы — аналитика мен деректерді өңдеу процестерін автоматтандырудың маңызды бөлігі, бұл кеңірек түсініктің — конвейерлердің (Pipelines) ерекше түрі.

ТАРАУ 7.3. АВТОМАТТЫ ETL КОНВЕЙЕРІ (PIPELINE)

Pipeline: Автоматты ETL деректер конвейері

ETL процесі дәстүрлі түрде аналитикалық жүйелерде деректерді өңдеу үшін қолданылады, құрылымдалған және құрылымдалмаған дереккөздерді қамтиды. Алайда, қазіргі цифрлық ортада Pipeline (конвейер) термині жиі қолданылады, ол кез келген өңдеу тізбегін сипаттайды, мұнда бір кезеңнің шығысы келесі кезеңнің кірісі болады.

Мұндай тәсіл тек деректерге ғана емес, сонымен қатар басқа автоматтандыру түрлеріне де қолданылады: тапсырмаларды өңдеу, есептілікті құру, бағдарламалық қамтамасыз етумен интеграция және цифрлық құжат айналымы (Сурет 7.31).-

Сурет 7.31 Pipeline — бұл өңдеу тізбегі, мұнда бір кезеңнің шығысы келесі кезеңнің кірісі болады.

Пайплайнды қолдану автоматтандырудың негізгі элементтерінің бірі болып табылады, әсіресе әртүрлі типтегі деректермен жұмыс істегенде. Конвейерлік архитектура күрделі өңдеу кезеңдерін модульдік, ретті және басқарылатын форматта ұйымдастыруға мүмкіндік береді, бұл кодтың оқылуын арттырады, қолдауды жеңілдетеді және кезең-кезеңімен отладка мен масштабталатын тестілеуді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

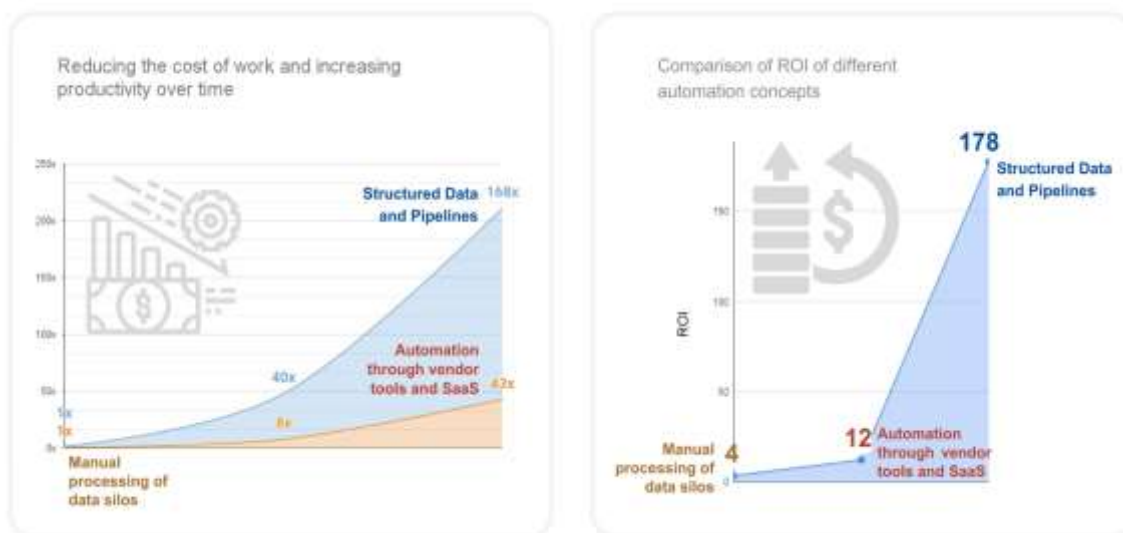

Рис. 7.32 ROI Пайплайн деректерді тексеру процесінің уақыты классикалық құралдармен өңдеуге қарағанда он есе және жүздеген есе қысқарады [74].

Проприетарлық жүйелерде (ERP, PMIS, CAD және т.б.) қолмен жұмыс істеуден айырмашылығы, конвейерлік деректерді өңдеу (Рис. 7.32) тапсырмаларды орындау жылдамдығын едәуір арттыруға, қайталанатын жұмыстардан аулақ болуға және процестерді қажетті уақытта автоматты түрде іске қосуға мүмкіндік береді (Рис. 7.33).–

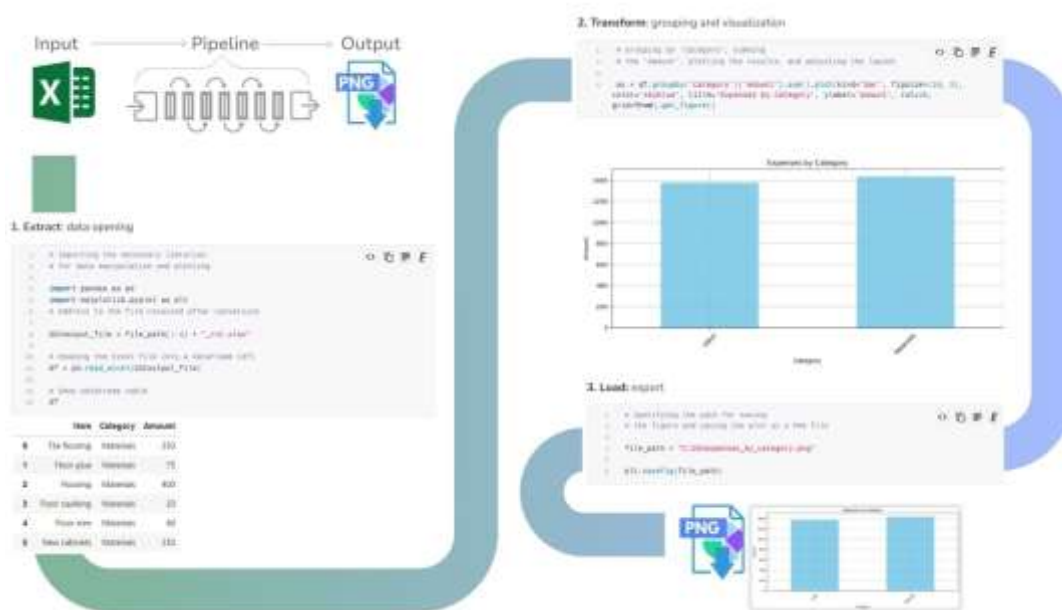

Рис. 7.33 Excel-ді ашпай-ақ XLSX файлының кестелік деректерінен графикті автоматты түрде алу үшін ETL Пайплайнның мысалы.

Ағынды деректерді өңдеу және автоматтандырылған Пайплайн құру үшін, ETL процесіне ұқсас, дереккөздерді алдын ала анықтау және олардың жинау мерзімдерін белгілеу қажет — нақты бизнес-процесс үшін немесе компанияның барлық аясында.

Құрылыс жобаларында деректер әртүрлі жаңарту жиілігімен көптеген гетерогенді дереккөздерден келеді. Сенімді деректер витринасын қалыптастыру үшін ақпаратты алу және жаңарту сәтін фиксирлеу критикалық маңызды. Бұл уақтылы шешім қабылдауды қамтамасыз етеді және жобаны басқарудың жеделдігін арттырады.

Бір нұсқа — жинау процесін фиксирленген уақытта іске қосу — мысалы, жұмыс күні аяқталғаннан кейін 19:00-де. Осы сәтте әртүрлі жүйелер мен қоймалардан деректерді агрегаттауға жауап беретін бірінші скрипт іске қосылады (Рис. 7.34 қадам 1). Одан кейін деректерді автоматтандырылған өңдеу және аналитикаға жарамды құрылымдық форматқа түрлендіру жүзеге асырылады (Рис. 7.34 қадам 2-4). Соңғы кезеңде, дайындалған деректерді пайдалана отырып, автоматты түрде есептер, дашбордтар және алдыңғы тарауларда сипатталған басқа өнімдер қалыптастырылады (Рис. 7.34 қадам 6-7). Нәтижесінде, таңертең 05:00-ге қарай менеджерлерде қажетті форматта жобаның ағымдағы есептері болады (Рис. 7.35).—

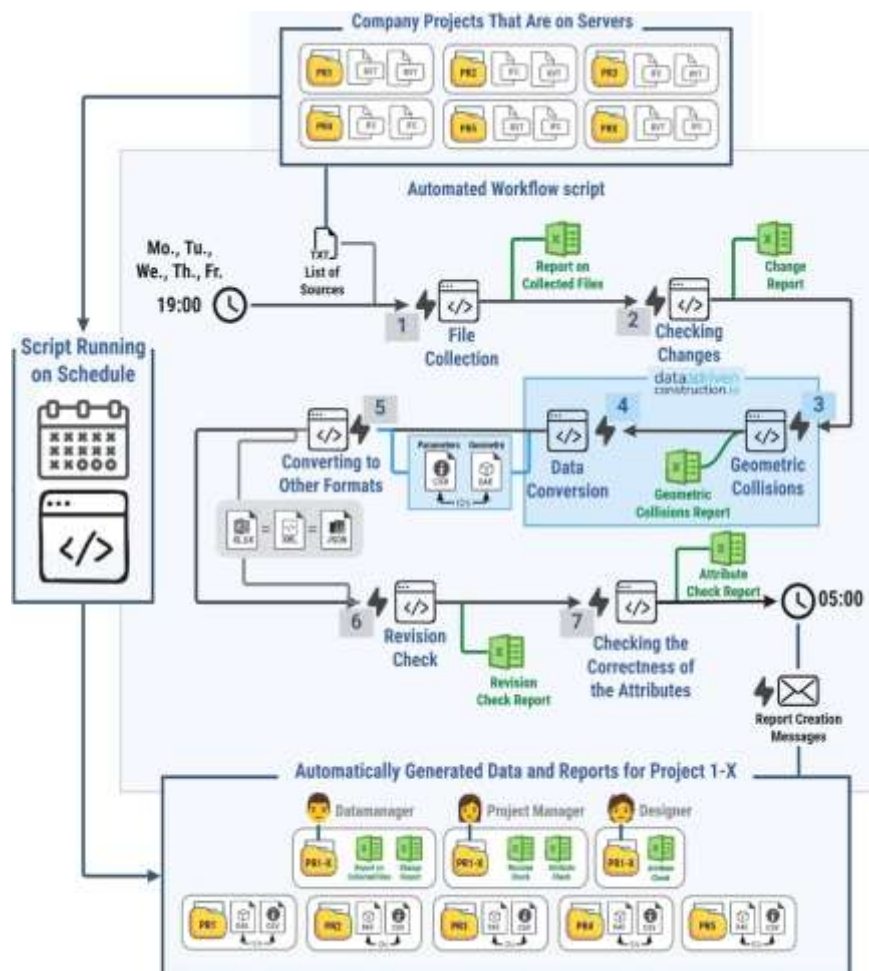

Рис. 7.34 Пайплайндағы деректер, кешке автоматты түрде жиналған, түнде өңделеді, осылайша таңертең менеджерлерде ағымдағы есептер мен жаңа есептер болады.

Деректерді уақтылы жинау, KPI анықтау, түрлендіру процестерін автоматтандыру және ақпараттық панельдер арқылы визуализация – деректер негізінде шешім қабылдаудың табысты элементтері.

Мұндай автоматтандырылған процестер (Рис. 7.34) толық автономиямен орындалуы мүмкін: олар кесте бойынша іске қосылады, оператордың қатысуынсыз деректерді өңдейді және бұлтта немесе компанияның жеке серверінде орналастырылуы мүмкін (Рис. 7.35). Бұл ETL конвейерлерін бар ИТ-инфрақұрылымға интеграциялауға мүмкіндік береді, деректерді бақылауды сақтай отырып, масштабтау кезінде икемділікті қамтамасыз етеді.

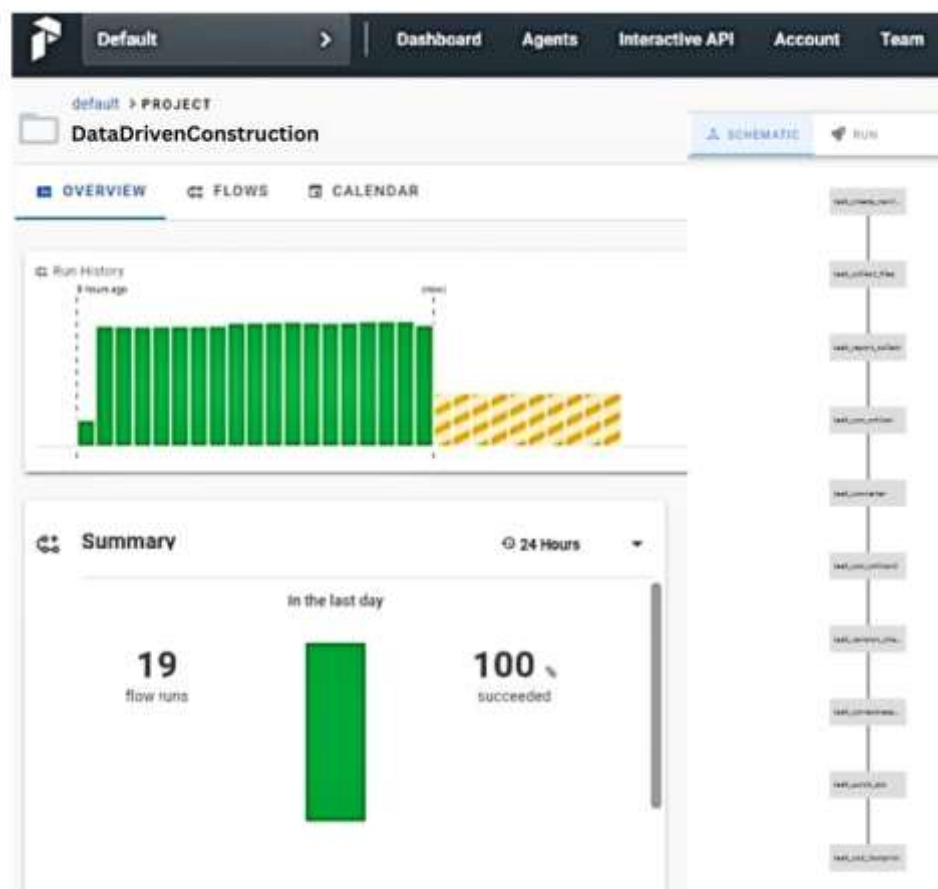

Рис. 7.35 Prefect платформасында автоматты ETL конвейері (Рис. 7.34), онда 10 python скрипті әр жұмыс күні 19:00-ден кейін кезекпен іске қосылады.-

Жұмыс процестерін автоматтандыру команда өнімділігін арттырып қана қоймай, маңызды және рутинді емес тапсырмаларға уақыт босатады, сонымен қатар бизнес-процестерге жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын енгізудің алғашқы маңызды қадамы болып табылады, бұл туралы біз "Болжамдар мен машиналық оқыту" бөлімінде толығырақ айтып өтеміз.

Pipeline-ETL ДЕРЕКТЕРДІ ТЕКСЕРУ ПРОЦЕСІ LLM АРҚЫЛЫ

Деректерге талаптарды жасау және ETL автоматтандыруына арналған алдыңғы тарауларда біз деректерді дайындау, түрлендіру, тексеру және визуализациялау процесін кезең-кезеңімен қарастырдық. Бұл әрекеттер нақты тапсырманы орындайтын код блоктары түрінде жүзеге асырылды (Рис. 7.218 - Рис. 7.220).–

Енді біздің алдымызда осы элементтерді біртұтас, байланысты және автоматтандырылған деректер өңдеу конвейеріне - ETL-Pipeline - біріктіру мақсаты тұр, онда барлық кезеңдер (жүктеу, тексеру, визуализация, экспорт) бір автоорындалатын скриптте тізбектей орындалады.

Келесі мысалда деректерді өңдеудің толық циклі жүзеге асырылады: бастапқы CSV файлын жүктеуден → құрылым мен мәндерді тексеру үшін регулярлы өрнектерді қолдануға → нәтижелерді есептеуге → PDF форматында визуалды есепті генерациялауға дейін.

🗨 Қажетті кодты алу үшін келесі мәтіндік сұранысты LLM-ге қолдануға болады:

CSV-ден деректерді жүктеуді, DataFrame деректерін регулярлы өрнектермен тексеруді, 'W-NEW' немесе 'W-OLD' форматындағы идентификаторларды, 'A' мен 'G' аралығындағы әріптермен энергия тиімділігін, жылдармен сандық мәндермен кепілдік мерзімін және ауыстыру циклін тексеруді, сонымен қатар тексеруден өткен және өтпеген мәндерді есептеуді, нәтижелердің гистограммасын генерациялауды және мәтіндік сипаттаманы қосатын есепті жасауды сұрау.

LLM-нің жауабы:

Рис. 7.36 Pipeline (ETL) деректерді өңдеудің толық циклын автоматтандырады: жүктеуден және тексеруден бастап PDF форматында құрылымдық есепті жасаумен аяқталады.

LLM чаты немесе D1E ішіндегі автоматтандырылған код (Рис. 7.36) CSV файлының деректерін берілген регулярлы өрнектерді пайдалана отырып тексереді, тексеруден өткен және өтпеген жазбалар саны туралы есеп жасайды, содан кейін тексеру нәтижелерін PDF файлы ретінде сақтайды.

ETL-конвейерінің мұндай құрылымы, мұнда әр кезең - деректерді жүктеуден есепті қалыптастыруға дейін - жеке модуль ретінде жүзеге асырылған, ашықтықты, масштабталуды және қайталануды қамтамасыз етеді. Тексеру логикасын Python тілінде оңай оқылатын код түрінде көрсету процессін тек әзірлеушілерге ғана емес, деректерді басқару, сапа және аналитика саласындағы мамандарға да түсінікті етеді.

Деректерді өңдеуді автоматтандыру үшін Pipeline тәсілін қолдану процестерді стандарттауға, олардың қайталанғыштығын арттыруға және жаңа жобаларға бейімделуді жеңілдетуге мүмкіндік береді. Осылайша, деректерді талдау үшін біртұтас методология қалыптасады, дереккөзге немесе тапсырма түріне қарамастан - стандарттарға сәйкестікті тексеру, есепті генерациялау немесе деректерді сыртқы жүйелерге беру.

Мұндай автоматтандыру адам факторының әсерін азайтады, меншікті шешімдерге тәуелділікті төмендетеді және нәтижелердің дәлдігі мен сенімділігін арттырады, оларды жобалар деңгейінде жедел аналитика үшін де, компаниялар деңгейінде стратегиялық аналитика үшін де жарамды етеді.

Pipeline-ETL: CAD (BIM) ЖОБА ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ ДЕРЕКТЕРІН ЖӘНЕ АҚПАРАТЫН ТЕКСЕРУ

CAD (BIM) жүйелерінен және деректер базаларынан алынған мәліметтер — құрылыс компанияларының бизнесіндегі ең күрделі және динамикалық жаңартылатын дереккөздердің бірі. Бұл қосымшалар жобаны геометрия арқылы сипаттап қана қоймай, сонымен қатар оны көпқабатты мәтіндік ақпаратпен толықтырады: көлемдер, материалдардың қасиеттері, бөлмелердің тағайындалуы, энергия тиімділігі деңгейлері, рұқсаттар, пайдалану мерзімдері және басқа атрибуттар.

CAD модельдеріндегі объектілерге берілетін атрибуттар жобалау кезеңінде қалыптасады және одан әрі бизнес-процестердің негізін құрайды, соның ішінде шығындарды есептеу, графиктерді құру, өмірлік циклды бағалау және ERP және CAFM жүйелерімен интеграциялау, мұнда процестердің тиімділігі көп жағдайда жобалау бөлімдерінен келетін деректердің сапасына байланысты.

CAD (BIM) модельдеріндегі атрибуттарды тексерудің дәстүрлі тәсілі қолмен валидациялауды (Рис. 7.21) қамтиды, бұл үлкен модельдер көлемінде ұзақ және қымбат процесс болып табылады. Қазіргі құрылыс жобаларының көлемі мен санына және олардың тұрақты жаңартуларына байланысты, деректерді тексеру және трансформациялау процесі тұрақсыз және ауыртпалықты болып отыр.

Генеральді мердігерлер мен жобаларды басқарушылар көптеген жобалық деректерді, соның ішінде бірдей модельдердің бірнеше нұсқалары мен фрагменттерін өңдеу қажеттілігімен бетпе-бет келеді. Деректер жобалау ұйымдарынан RVT, DWG, DGN, IFC, NWD және басқа форматтарда (Рис. 3.114) келеді және салалық және корпоративтік стандарттарға сәйкестігін тұрақты тексеруді талап етеді.

Қолмен әрекеттерге тәуелділік пен мамандандырылған бағдарламаларға байланысты деректерді валидациялау процесі компанияның модельдермен байланысты жұмыс процестерінде тар орын болып табылады. Автоматтандыру және құрылымдық талаптарды қолдану бұл тәуелділікті жоюға мүмкіндік береді, деректерді тексеру жылдамдығы мен сенімділігін бірнеше есе арттырады (Рис. 7.37).

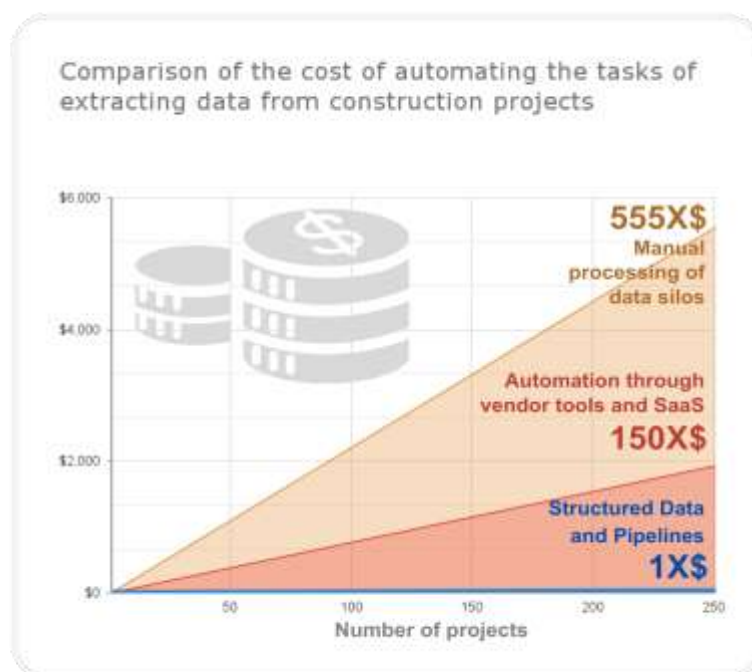

Рис. 7.37 Автоматтандыру деректерді тексеру және өңдеу жылдамдығын арттырады, бұл жұмыстардың құнын бірнеше есе төмендетеді [140].

CAD деректерін тексеру процесі әртүрлі жабық (RVT, DWG, DGN, NWS және т.б.) немесе ашық жартылай құрылымдық және параметрлік форматтардан (IFC, CPXML, USD) деректерді жүктеуді (ETL кезеңі Extract) қамтиды, мұнда әр атрибутқа және оның мәндеріне ережелер кестелері (Transform кезеңі) қолданылуы мүмкін, бұл үшін регулярлы өрнектер (RegEx) пайдаланылады (Рис. 7.38), бұл процесс кітаптың төртінші бөлімінде егжей-тегжейлі қарастырылған. -

Қателер туралы есепті PDF форматында және сәтті тексерілген жазбаларды шығару (Load кезеңі) тексерілген объектілерді ғана қамтитын құрылымдық форматтарға шығумен аяқталуы тиіс, оларды одан әрі процестер үшін пайдалануға болады.

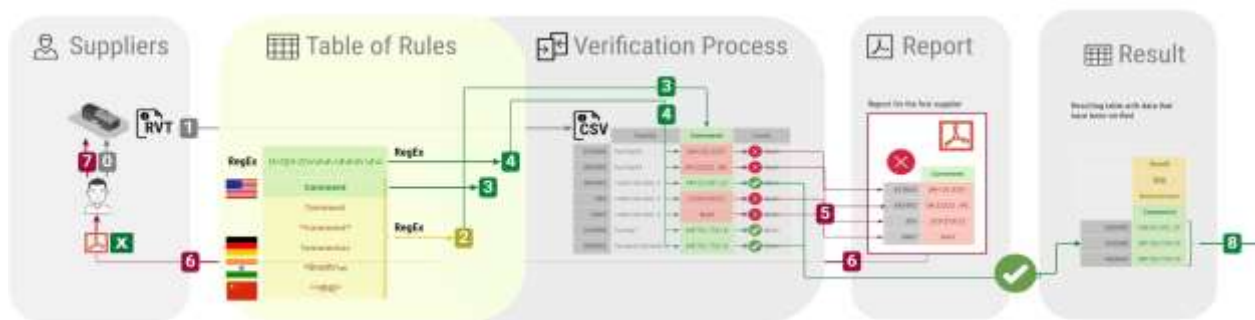

Рис. 7.38 Жобалық деректерді жеткізушілерден соңғы есепке дейін деректерді тексеру процесі, регулярлы өрнектер арқылы тексерілген.

CAD (BIM) жүйелерінен алынған деректерді тексеруді автоматтандыру, құрылымдық талаптар болған жағдайда және жаңа деректердің ағынды түрде келуі кезінде, ETL-Pipelines арқылы өңделеді (Рис. 7.39), бұл валидация процесінде қолмен араласуды азайтады (әрбір тексеру және деректерге талаптарды құру процесі алдыңғы тарауларда қарастырылған). -

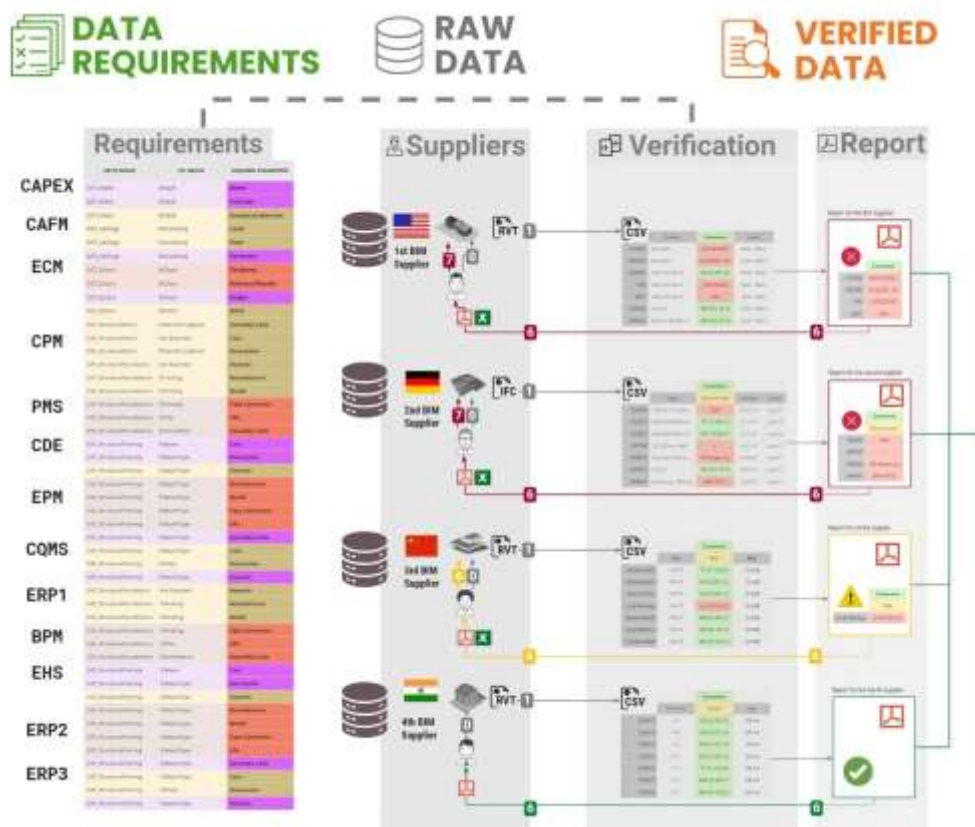

Рис. 7.39 ETL арқылы деректерді тексеруді автоматтандыру құрылыс жобаларын басқаруды жеңілдетеді, процестерді жеделдету арқасында.

Дәстүрлі түрде мердігерлер мен CAD (BIM) мамандары ұсынған модельдерді тексеру бірнеше күннен бірнеше аптаға дейін созылуы мүмкін. Алайда автоматтандырылған ETL процестерін енгізу

арқылы бұл мерзімді бірнеше минутқа қысқартуға болады. Стандартты жағдайда мердігер: «Модель тексерілді және талаптарға сәйкес келеді» деп мәлімдейді. Мұндай мәлімдеме мердігердің деректер сапасы туралы мәлімдемесін тексеру тізбегін іске қосады:

- Жоба менеджері — «Мердігер: «Модель тексерілді, бәрі дұрыс» деп мәлімдейді».
- Деректер менеджері — «Валидацияны жүктейміз»:
- Pandas-те қарапайым скрипт секундына бұзушылықтарды анықтайды. Автоматтандыру дауларды жояды:
- Санат: OST_StructuralColumns, Параметр: FireRating IS NULL.
- Бұзушылық ID тізімін генерациялаймыз → Excel/PDF-ке экспорттаймыз.

Pandas-те қарапайым скрипт секундына бұзушылықтарды анықтайды:

```
df = model_data[model_data["Category"] == "OST_StructuralColumns"] # Фильтрация
issues = df[df["FireRating"].isnull()] # Бос мәндер
issues[["ElementID"]].to_excel("fire_rating_issues.xlsx") # ID экспорттай
```

- Деректер менеджері жоба менеджеріне — «Тексеру 18 бағанның FireRating параметрі толтырылмағанын көрсетті».
- Жоба менеджері мердігерге — «Модель қайта өңдеуге қайтарылады: FireRating параметрі міндетті, оның болмауы қабылдауды мүмкін емес етеді»

Нәтижесінде CAD моделі сапа тексерісінен өтпейді, автоматтандыру дауларды жояды, ал мердігер дерлік бірден проблемалық элементтердің ID тізімімен құрылымдалған есеп алады. Осылайша валидация процесі ашық, қайталанатын және адам факторының әсерінен қорғалған болады (Рис. 7.310).

Мұндай тәсіл деректерді тексеру процесін инженерлік функцияға айналдырады, ал қолмен сапаны бақылау емес. Бұл тек өнімділікті арттырып қана қоймай, компанияның барлық жобаларына бірдей логиканы қолдануға мүмкіндік береді, жобалаудан бастап пайдалану кезеңіне дейінгі процестердің цифрлық трансформациясын қамтамасыз етеді.

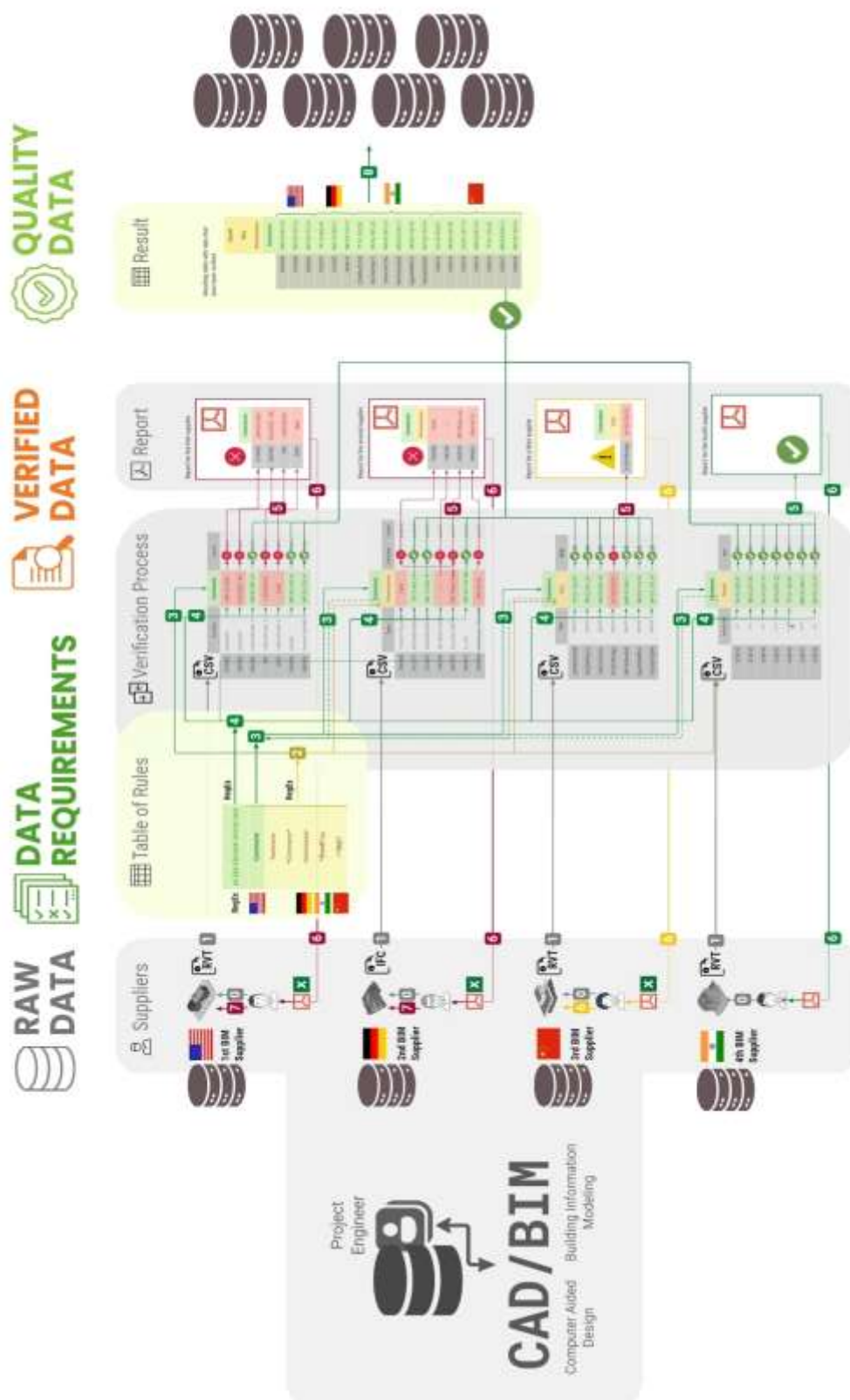

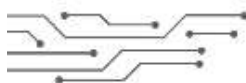
Рис. 7.310 Элементтердің атрибуттарын автоматтандырылған тексеру адам факторының әсерін жояды және қателіктер ықтималдығын төмендетеді.

Автоматтандырылған конвейерлерді қолдану арқылы (Рис. 7.310) CAD- (BIM-) жүйелерінен сапалы деректерді күтетін жүйе пайдаланушылары қажетті шығу деректерін - кестелер, құжаттар, суреттер - бірден ала алады және оларды жұмыс тапсырмаларына тез интеграциялай алады.

Бақылау, өңдеу және талдауды автоматтандыру құрылыс жобаларын басқару тәсілдеріне, әсіресе әртүрлі жүйелердің өзара әрекеттесуіне, күрделі және қымбат модульдік меншікті жүйелерді немесе жабдықтаушылардың жабық шешімдерін пайдаланбай, өзгерістер енгізеді.

Концепциялар мен маркетингтік аббревиатуралар келіп-кетсе де, деректер талаптарын тексеру процестері бизнес-процестердің ажырамас бөлігі болып қала береді. Жаңа арнайы форматтар мен стандарттарды жасауға тырысудың орнына, құрылыс саласы басқа экономикалық салаларда тиімділігін дәлелдеген құралдарға назар аударуы керек. Бүгінгі күні деректерді өңдеуді автоматтандыру және процестерді интеграциялау үшін қуатты платформалар бар, олар компанияларға рутиндік операцияларға жұмсалатын уақытты едәуір қысқартуға және Extract, Transform және Load процестеріндегі қателіктерді минимизациялауға мүмкіндік береді.

ETL процестерін автоматтандыру және оркестрациялау бойынша танымал шешімдердің бірі Apache Airflow болып табылады, ол күрделі есептеу процестерін ұйымдастыруға және ETL конвейерлерін басқаруға мүмкіндік береді. Airflow-мен қатар, деректерді маршрутизациялау және ағынды өңдеу үшін Apache NiFi, сондай-ақ бизнес процестерін автоматтандыру үшін n8n сияқты басқа да шешімдер белсенді түрде қолданылады.

ТАРАУ 7.4. ETL ЖӘНЕ ЖҰМЫС ПРОЦЕСТЕРІН ОРКЕСТРАЦИЯЛАУ: ПРАКТИКАЛЫҚ ШЕШІМДЕР

DAG ЖӘНЕ Apache Airflow: ЖҰМЫС ПРОЦЕСТЕРІН АВТОМАТТАНДЫРУ ЖӘНЕ ОРКЕСТРАЦИЯЛАУ

Apache Airflow — ETL конвейерлерін автоматтандыру, оркестрациялау және мониторинг жүргізу үшін арналған тегін ашық кодты платформа.

Күн сайын үлкен деректермен жұмыс істегенде:

- Әртүрлі көздерден файлдарды жүктеу - Extract (мысалы, жеткізушілерден немесе клиенттерден).
- Бұл деректерді қажетті форматқа түрлендіру - Transform (құрылымдау, тазалау және тексеру).
- Нәтижелерді тексеруге жіберу және есептер жасау - Load (қажетті жүйелерге, құжаттарға, деректер базаларына немесе дашбордтарға шығару).

Мұндай ETL процестерін қолмен орындау едәуір уақытты алады және адам факторы байланысты қателіктерге әкеледі. Деректер көзіне өзгеріс енгізу немесе бір кезеңдегі ақау кідірістер мен дұрыс емес нәтижелерге себеп болуы мүмкін.

Apache Airflow сияқты автоматтандыру құралдары сенімді ETL конвейерін құруға, қателіктерді минимизациялауға, деректерді өңдеу уақытын қысқартуға және олардың әр кезеңдегі дұрыстығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Apache Airflow негізінде DAG (Directed Acyclic Graph) — бағытталған ацикликалық граф концепциясы жатыр, онда әрбір тапсырма (оператор) басқа тәуелділіктермен байланысты және нақты тәртіпте орындалады. DAG циклдарды жояды, бұл тапсырмаларды орындаудың логикалық және болжамды құрылымын қамтамасыз етеді.

Airflow тәуелділіктерді басқару, орындау кестесін бақылау, күйді қадағалау және ақауларға автоматты жауап беру сияқты оркестрацияны өзіне алады. Мұндай тәсіл қолмен араласуды минимизациялайды және бүкіл процестің сенімділігін қамтамасыз етеді.

Тапсырмаларды оркестрациялаушы — күрделі есептеу және ақпараттық ортада тапсырмаларды орындауды басқару және бақылау үшін арналған құрал немесе жүйе. Ол тапсырмаларды орналастыру, автоматтандыру және орындауды басқару процесін жеңілдетеді, бұл жұмыс тиімділігін арттыруға және ресурстарды оңтайландыруға мүмкіндік береді.

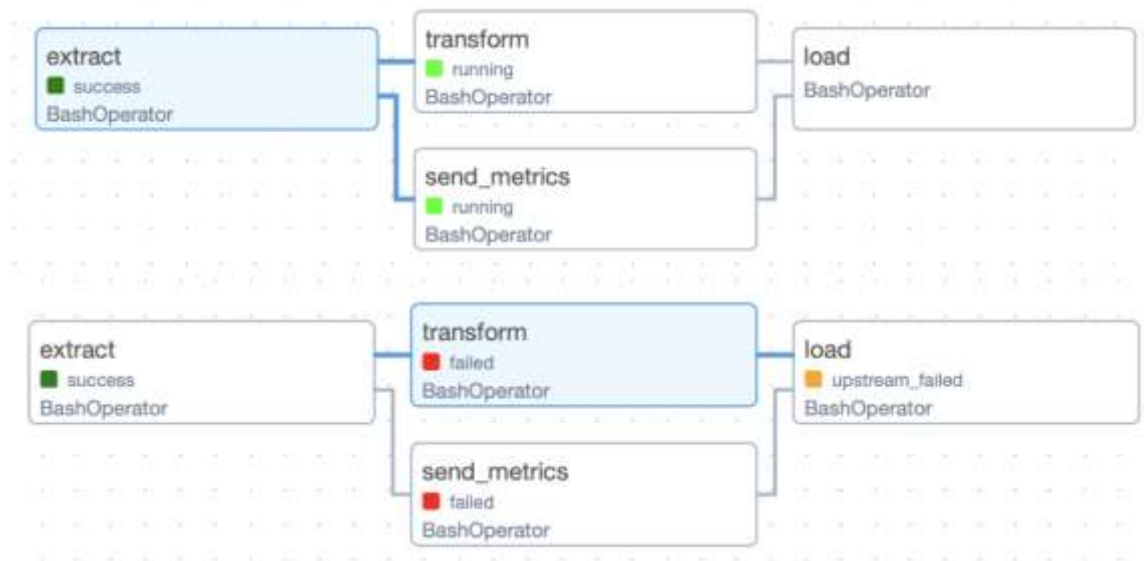

Рис. 7.41 Apache Airflow пайдаланушы интерфейсінде DAG-ETL визуализациялауға, орындау журналдарын қарауға, тапсырманың іске қосылу күйін көруге және тағы басқа мүмкіндіктерді ұсынады.

Airflow деп Distributed computing, деректерді өңдеу, ETL (Extract, Transform, Load) процестерін басқару, тапсырмаларды жоспарлау және деректермен жұмыс істеудің басқа сценарийлері үшін оркестрациялау және автоматтандыру үшін кеңінен қолданылады. Әдепкі бойынша Apache Airflow SQLite-ті деректер базасы ретінде пайдаланады.

ETL-ге ұқсас қарапайым DAG мысалы тапсырмаларды — Extract, Transform және Load-ты қамтиды. Пайдаланушы интерфейсі арқылы басқарылатын графта (Рис. 7.41) тапсырмалардың (код фрагменттерінің) орындалу тәртібі анықталған: мысалы, алдымен extract орындалады, содан кейін transform (және sending_metrics), ал жұмыс аяқталады load тапсырмасымен. Барлық тапсырмалар орындалғаннан кейін, деректерді жүктеу процесі сәтті деп есептеледі.-

Apache Airflow: ETL АВТОМАТТАНДЫРУ БОЙЫНША ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНУ

Apache Airflow деректерді өңдеу процестерін ұйымдастыру үшін кеңінен қолданылады, бұл икемді ETL-конвейерлерін құруға мүмкіндік береді. Apache Airflow веб-интерфейс арқылы да, Python-код арқылы да іске қосылуы мүмкін. Веб-интерфейсте әкімшілер мен әзірлеушілер DAG-тарды визуалды түрде бақылап, тапсырмаларды іске қосып, орындалу нәтижелерін талдай алады.--

DAG пайдалану арқылы тапсырмалардың нақты орындалу ретін анықтауға, олардың арасындағы тәуелділіктерді басқаруға және бастапқы деректердегі өзгерістерге автоматты түрде жауап беруге болады. Airflow-ты есептілікті автоматтандыру үшін пайдалану мысалын қарастырайық.-

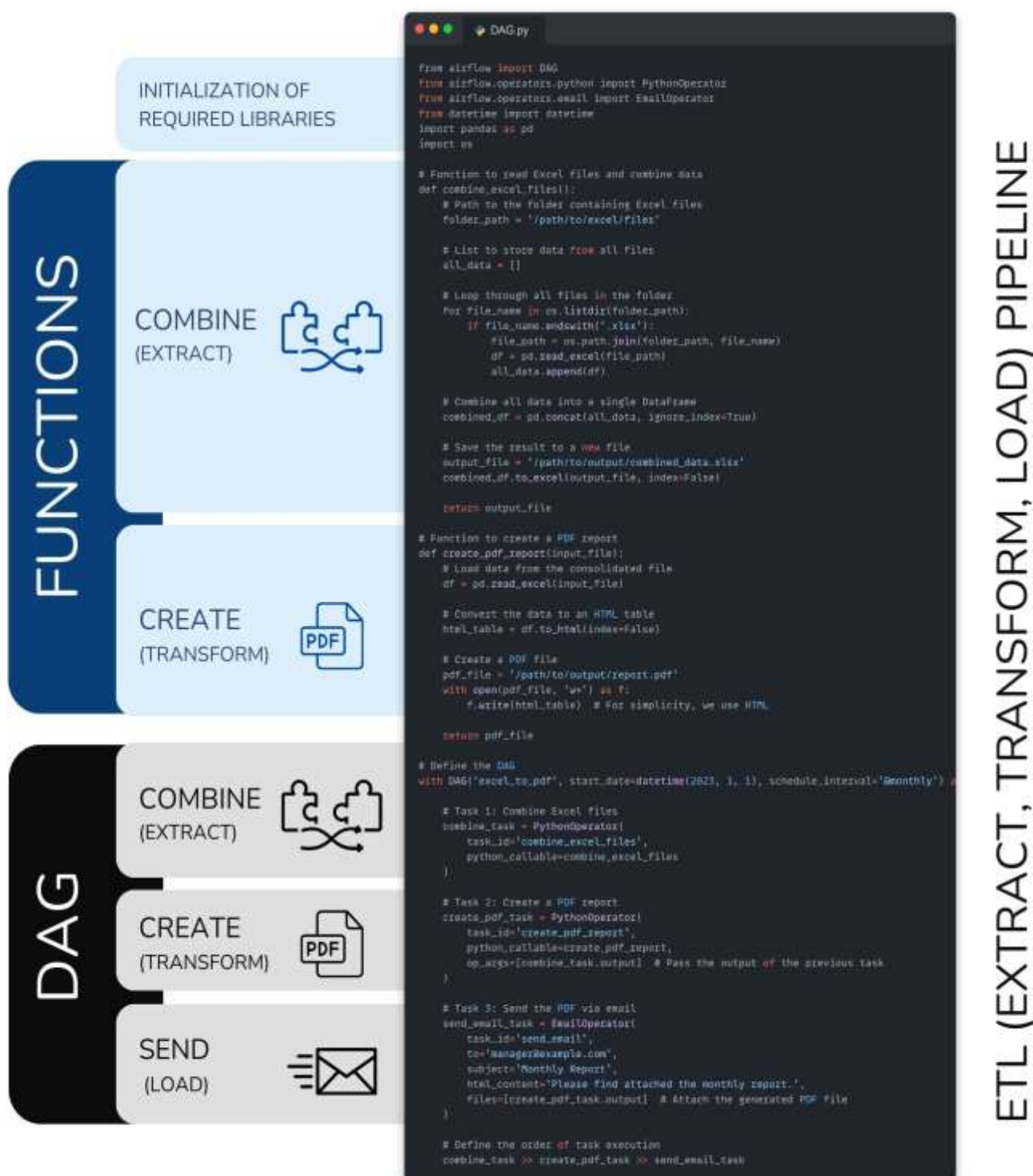

Рис. 7.42 Apache Airflow пайдалану арқылы деректерді өңдеу үшін ETL-конвейерінің концепциясы.

Бұл мысалда (Рис. 7.42) ETL-конвейерінің шеңберінде негізгі тапсырмаларды орындайтын DAG

білдіреді, бұл күрделі деректер өңдеу процестерін оңай бақылауға мүмкіндік береді. Интерфейс тапсырмалардың орындалу күйі, іске қосу тарихы, егжей-тегжейлі журналдар және өнімділік метрикалары туралы ақпаратты қамтитын мониторинг панелін қамтиды. Әкімшілер тапсырмаларды қолмен іске қосып, сәтсіз операцияларды қайта іске қосып, DAG-тарды тоқтатып, орта айнымалыларын баптай алады — мұның бәрі интуитивті түсінікті пайдаланушы интерфейсі арқылы.

Мұндай архитектура деректерді тексеру, орындалу күйі туралы хабарламалар, сыртқы API немесе деректер базаларымен интеграциямен толықтырылуы мүмкін. Airflow DAG-ты икемді түрде бейімдеуге мүмкіндік береді: жаңа тапсырмаларды қосу, олардың ретін өзгерту, тізбектерді біріктіру — бұл оны күрделі деректер өңдеу процестерін автоматтандыру үшін тиімді құрал етеді. Airflow веб-интерфейсінде DAG іске қосылған кезде (Рис. 7.43, Рис. 7.44) тапсырмалардың орындалу күйін бақылауға болады. Жүйе түс кодын пайдаланады:--

- Жасыл — тапсырма сәтті орындалды.
- Сары — процесс орындалып жатыр.
- Қызыл — тапсырманы орындау кезінде қате.

Қателіктер болған жағдайда (мысалы, файл жоқ немесе деректер құрылымы бұзылған) жүйе автоматты түрде хабарлама жіберуді бастайды.

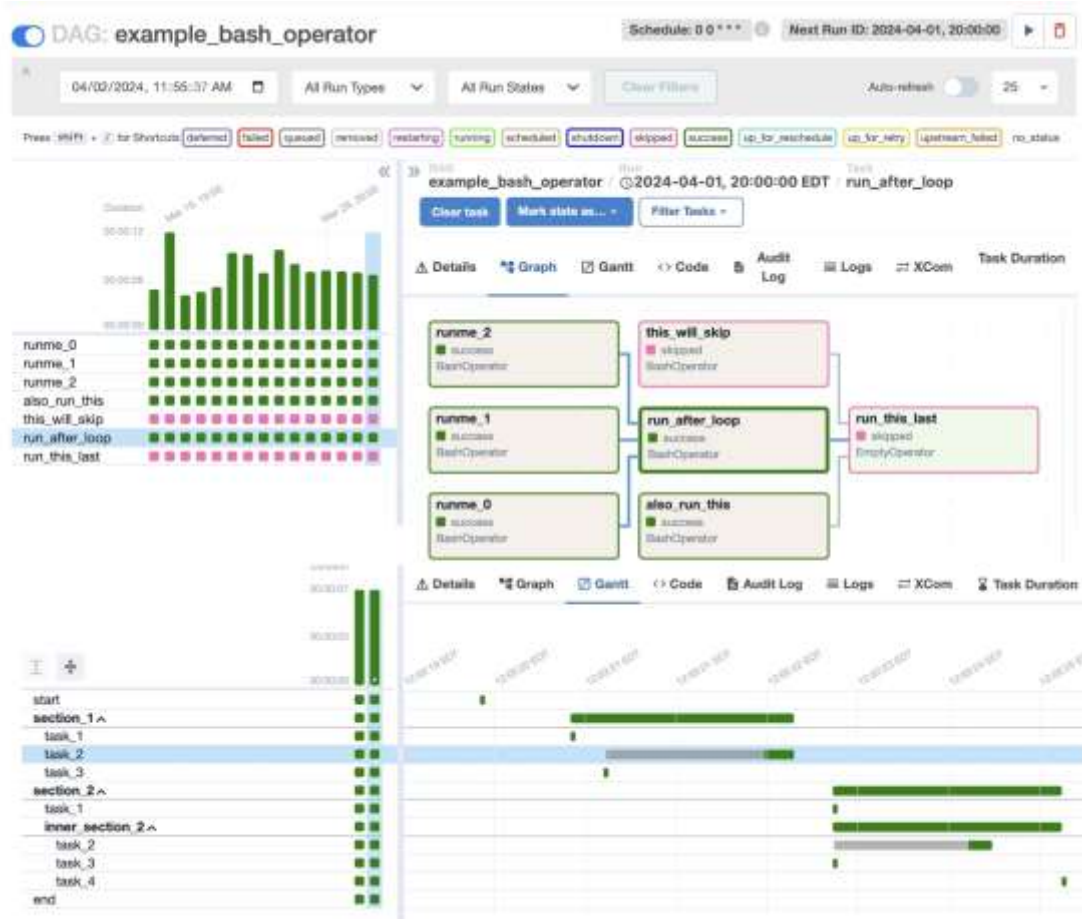

Рис. 7.44 Apache Airflow проблемаларды диагностикалауды, процестерді оңтайландыруды және командалардың күрделі деректер өңдеу пайплайндарымен бірлесіп жұмыс істеуін айтарлықтай жеңілдетеді.

Apache Airflow рутиналық тапсырмаларды автоматтандыру арқылы оларды қолмен орындау қажеттілігін жояды. Ол процестердің орындалуын мониторингтеу және қателер туралы жедел хабарлау арқылы сенімділікті қамтамасыз етеді. Жүйенің икемділігі жаңа тапсырмаларды оңай қосуға немесе бар тапсырмаларды өзгертуге мүмкіндік береді, жұмыс процестерін өзгермелі талаптарға бейімдейді.

Apache Airflow-қа қосымша, жұмыс процестерін оркестрациялауға арналған ұқсас құралдар бар. Мысалы, ашық және тегін Prefect (Рис. 7.35) қарапайым синтаксис ұсынады және Python-мен жақсы интеграцияланады, ал Spotify әзірлеген Luigi ұқсас функционалдылықты қамтамасыз етеді және үлкен деректермен жақсы жұмыс істейді. Сондай-ақ, модульдік және масштабталуға бағытталған заманауи тәсілдерді ұсынатын Kronos және Dagster-ді атап өткен жөн. Тапсырмаларды оркестрациялау құралын таңдау жобаның нақты қажеттіліктеріне байланысты, бірақ олардың барлығы күрделі ETL деректер өңдеу процестерін автоматтандыруға көмектеседі.-

Ерекше атап өтуді қажет ететін Apache NiFi — әртүрлі жүйелер арасында деректерді ағынды (streaming) өңдеу және маршрутизациялау үшін арналған ашық кодты платформа. Airflow-тан айырмашылығы, ол пакетпен өңдеуге және тәуелділіктерді басқаруға бағытталған, NiFi нақты

уақыт режимінде, деректерді өңдеуді және жүйелер арасында икемді маршрутизацияны қамтама-сыз етеді.

Apache NiFi ДЕРЕКТЕРДІ ЖОЛДАНДЫРУ ЖӘНЕ ТҮРЛЕНДІРУ ҮШІН

Apache NiFi — әртүрлі жүйелер арасында деректер ағындарын автоматтандыруға арналған қуатты ашық кодты платформа. 2006 жылы АҚШ Ұлттық қауіпсіздік агенттігі (NSA) үшін "Niagara Files" де-ген атпен ішкі қажеттіліктер үшін әзірленген. 2014 жылы жоба ашылып, Apache Software Foundation-ға берілді, олардың технологияларды беру бастамасының бір бөлігі болды [141].

Apache NiFi нақты уақыт режимінде деректерді жинау, өңдеу және беру үшін жобаланған. Airflow-тан айырмашылығы, ол пакетпен тапсырмалармен жұмыс істейді және нақты кестелерді талап етеді, NiFi ағынды өңдеу режимінде жұмыс істейді, әртүрлі қызметтер арасында деректерді үздіксіз беруге мүмкіндік береді.

Apache NiFi IoT құрылғыларымен, құрылыс объектілерінің сенсорларымен, мониторинг жүйелерімен интеграциялау үшін тамаша. Мысалы, серверде CAD форматтарын ағынды тексеру кезінде деректердегі өзгерістерге дереу жауап беру қажет болуы мүмкін.

NiFi-дің кіріктірілген фильтрация, трансформация және маршрутизация құралдарының арқасында деректерді стандарттау (Transform кезеңі) және оларды сақтау немесе аналитикалық жүйелерге беру (Load) мүмкіндігі бар. Оның басты артықшылықтарының бірі — кіріктірілген қауіпсіздік және қол жеткізу бақылауы, бұл оны конфиденциалды ақпаратты өңдеу үшін сенімді шешім етеді.

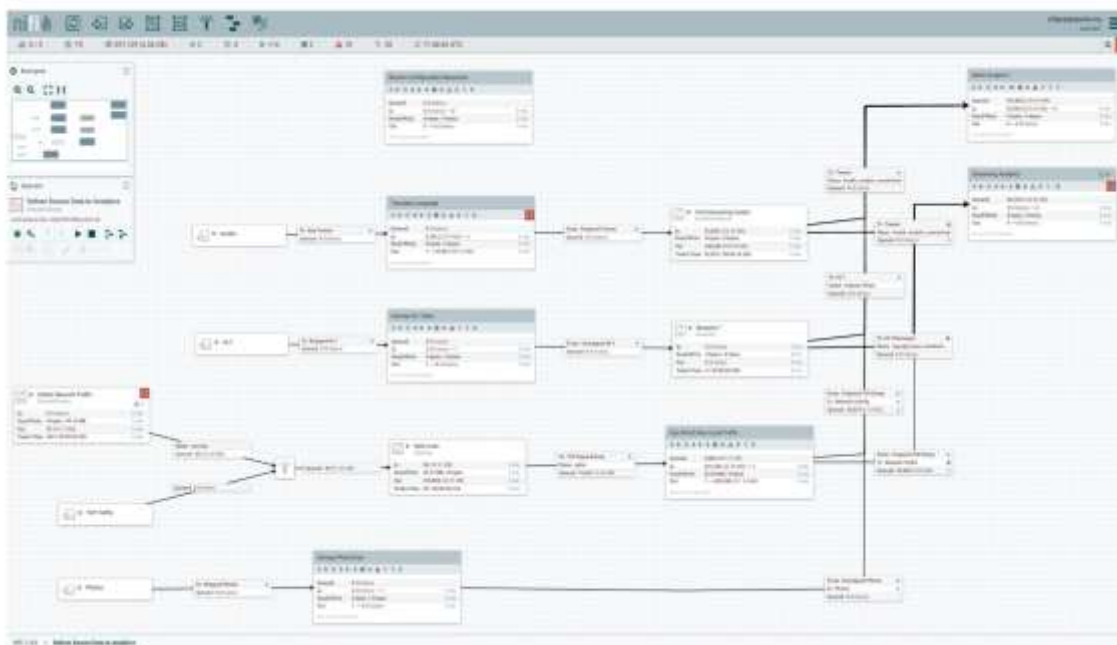

Рис. 7.45 Apache NiFi интерфейсіндегі деректер ағынының графикалық көрінісі.

Apache NiFi нақты уақыт режимінде деректерді ағынды беру, фильтрациялау және маршрутизациялау міндеттерін тиімді түрде шешеді. Ол жүйелер арасында ақпараттың тұрақты берілуі мен жоғары өткізу қабілеті маңызды техникалық сценарийлер үшін тамаша.

Дегенмен, негізгі мақсат әртүрлі қызметтерді интеграциялау, рутиналық операцияларды автоматтандыру және терең бағдарламалау білімінсіз жұмыс процестерін жылдам баптау болған жағдайда, кіру шегі төмен және максималды икемділікке ие шешімдер сұранысқа ие. Мұндай құралдардың бірі n8n — бизнес-автоматтандыру мен визуалды оркестрацияға бағытталған Low-Code/No-Code платформасы.

n8n ТӨМЕН КОД, НОЛЬ КОД ПРОЦЕСТЕРДІ ОРКЕСТРАЦИЯЛАУ

n8n — автоматтандырылған жұмыс процестерін құруға арналған Open Source Low-Code / No-Code платформа, қолданудың қарапайымдылығымен, икемділігімен және сыртқы қызметтермен жылдам интеграциялау мүмкіндігімен ерекшеленеді.

No-Code — код жазбай цифрлық өнімдерді жасау әдісі. Процестің барлық элементтері — логикадан бастап интерфейске дейін — тек визуалды құралдар арқылы жүзеге асырылады. No-Code платформалары техникалық дайындықсыз пайдаланушыларға бағытталған және автоматтандыру, формалар, интеграциялар және веб-қосымшаларды жылдам жасауға мүмкіндік береді. Мысал: пайдаланушы автоматты түрде хабарламаларды жіберуді немесе Google Sheets-пен интеграцияны drag-and-drop интерфейсі арқылы бағдарламалау білімінсіз баптайды.

Ашық бастапқы код пен жергілікті орналастыру мүмкіндігі арқасында n8n автоматтандыру және ETL Pipelines құру процестерінде компанияларға өз деректеріне толық бақылау береді, қауіпсіздікті қамтамасыз етеді және бұлттық провайдерлерден тәуелсіздік береді.

Python білімін талап ететін қатал оркестрациямен есептеу тапсырмаларына бағытталған Apache Airflow-тан айырмашылығы, n8n бағдарламалау тілдерін білмей сценарийлерді құруға мүмкіндік беретін визуалды редакторды ұсынады. Оның интерфейсі код жазбай автоматтандырылған процестерді жасауға мүмкіндік берсе де, күрделі сценарийлерде пайдаланушылар өздерінің JavaScript және Python функцияларын қосып, мүмкіндіктерін кеңейте алады.

Low-Code — бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу тәсілі, мұнда қосымша немесе процестің негізгі логикасы графикалық интерфейс пен визуалды элементтерді пайдалана отырып жасалады, ал бағдарламалық код тек функционалдылықты баптау немесе кеңейту үшін қолданылады. Low-Code платформалары шешімдерді әзірлеуді едәуір жылдамдатуға мүмкіндік береді, бұл процесс тек бағдарламашыларды ғана емес, базалық техникалық дағдылары бар бизнес-пайдаланушыларды да қамтиды. Мысал: пайдаланушы дайын блоктардан бизнес-процесті жинап, қажет болған жағдайда JavaScript немесе Python-да өз скриптін қосуға болады.

n8n кіру шегі төмен платформа ретінде позицияланса да, күрделі автоматтандыру сценарийлерін жасау үшін бағдарламалау негіздері, веб-технологияларды түсіну және API-мен жұмыс істеу дағдылары пайдалы. Жүйенің икемділігі оны автоматтандырылған деректерді өңдеуден бастап,

мессенджерлермен, IoT құрылғыларымен және бұлттық қызметтермен интеграциялауға дейінгі кең ауқымды тапсырмаларға бейімдеуге мүмкіндік береді.

n8n-ді пайдаланудың негізгі ерекшеліктері мен артықшылықтары:

- **Ашық бастапқы код пен жергілікті орналастыру мүмкіндігі деректерге толық бақылауды, қауіпсіздік талаптарына сәйкестікті және бұлттық провайдерлерден тәуелсіздікті қамтамасыз етеді.**
- **CRM, ERP, электрондық коммерция, бұлттық платформалар, мессенджерлер және деректер базалары сияқты 330-дан астам қызметпен интеграция.**
- **Сценарийлердің икемділігі: қарапайым хабарламалардан бастап API сұрауларын өңдеу, шешім қабылдау логикасы және ИИ қызметтерін қосу арқылы күрделі тізбектерге дейін.**
- **JavaScript және Python қолдауы: қажет болған жағдайда пайдаланушылар автоматизация мүмкіндіктерін кеңейту үшін пайдаланушы кодын енгізе алады.**
- **Интуитивті визуалды интерфейс: процестің барлық кезеңдерін жылдам баптауға және визуализациялауға мүмкіндік береді.**

Low-Code класындағы платформалар минималды код көлемімен цифрлық шешімдер жасау құралдарын ұсынады, бұл терең техникалық сараптамасы жоқ, бірақ процестерді автоматизациялауға мұқтаж командалар үшін өте қолайлы.

Құрылыс саласында n8n әртүрлі процестерді автоматизациялау үшін пайдаланылуы мүмкін, мысалы, жобаларды басқару жүйелерімен интеграция, ағынды тексеру, дайын есептер мен хаттарды жазу, материалдар қорын автоматты түрде жаңарту, командаларға тапсырмалардың мәртебесі туралы хабарламаларды жіберу және тағы басқалар. n8n-де бапталған Pipeline қолмен операциялардың санын бірнеше есе азайтуға, қателіктер ықтималдығын төмендетуге және жобаларды орындау үшін шешім қабылдауды жеделдетуге мүмкіндік береді.

Сіз n8n.io/workflows сайтында қолжетімді, тегін және ашық екі мыңнан астам дайын n8n Pipeline-ды таңдай аласыз, бұл құрылыс саласындағы жұмыс процестерін және жеке тапсырмаларды автоматизациялауға, рутиналық операцияларды азайтуға көмектеседі.

n8n.io сайтында қолжетімді тегін Pipeline шаблондарының бірін алайық, ол Gmail-де жауаптардың черновиқтерін автоматты түрде жасайды, бұл көп көлемдегі хат алатын немесе жауап жазуда қиындық көретін пайдаланушыларға көмектеседі.-

n8n шаблоны “Gmail AI Автожауап беруші: Кіріс хаттарға жауап черновиқтерін жаса” (Рис. 7.46) кіріс хабарламаларды ChatGPT-тің LLM көмегімен талдайды, жауап беру қажеттілігін анықтайды, ChatGPT көмегімен черновиқті қалыптастырады және мәтінді HTML форматына түрлендіріп, Gmail-де хабарламалар тізбегіне қосады. Бұл жағдайда хат автоматты түрде жіберілмейді, бұл жауапты қолмен өңдеуге және бекітуге мүмкіндік береді. Баптау шамамен 10 минутты алады және Gmail API-дің OAuth конфигурациясын және OpenAI API интеграциясын қамтиды. Нәтижесінде, хаттардың мазмұнын бақылаусыз автоматизациялауға арналған ыңғайлы және тегін шешім алынады.

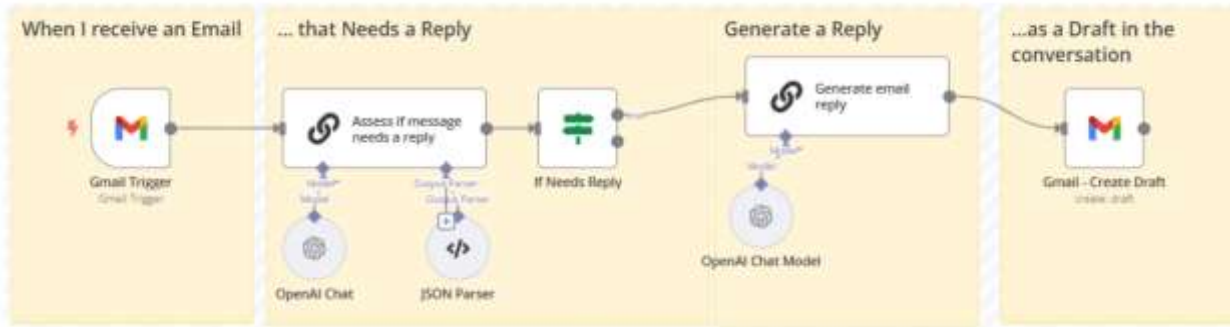

Рис. 7.46 n8n көмегімен электрондық хаттарға жауаптарды автоматты түрде генерациялау процесі.

n8n-мен автоматизацияның тағы бір мысалы – жылжымайтын мүлік нарығындағы тиімді мәмілелерді іздеу. N8n Pipeline “Zillow API, Google Sheets және Gmail көмегімен жылжымайтын мүлік мәмілелерін автоматизациялау” күн сайын берілген критерийлерге сәйкес келетін ағымдағы ұсыныстарды жинайды, Zillow API-ды пайдалана отырып. Ол автоматты түрде негізгі инвестициялық метрикаларды (Cash on Cash ROI, Monthly Cash Flow, Down Payment) есептейді, Google Sheets-ті жаңартады және электрондық поштаға қорытынды есеп жібереді (Рис. 7.47), бұл инвесторларға уақытты үнемдеуге және ең жақсы ұсыныстарға тез жауап беруге мүмкіндік береді.-

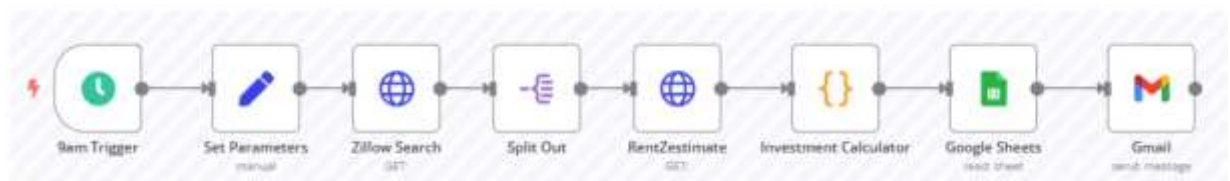

Рис. 7.47 Жылжымайтын мүліктің инвестициялық тартымдылығын бағалаудың автоматтандырылған процесі.

n8n-нің икемділігі мен кеңейтілуі арқасында, n8n цифрлық трансформацияға және нарықтағы бәсекеге қабілеттілікті арттыруға ұмтылатын компаниялар үшін құнды құралға айналады, салыстырмалы түрде қарапайым және тегін ашық кодты құралдармен.

Apache NiFi, Airflow және n8n құралдарын деректерді өңдеудің үш деңгейі ретінде қарастыруға болады (Рис. 7.48). NiFi деректер ағынын басқара отырып, олардың жеткізілуі мен трансформациясын қамтамасыз етеді, Airflow тапсырмалардың орындалуын оркестрлейді, деректерді өңдеу конвейерлеріне біріктіреді, ал n8n сыртқы қызметтермен интеграцияны автоматтандырады және бизнес-логиканы басқарады. -

	The main task	Approach
Apache NiFi	Streaming and data transformation	Real-time stream processing
Apache Airflow	Task orchestration, ETL pipelines	Batch planning, DAG processes
n8n	Integration, automation of business logic	Low-code visual orchestration

Рис. 7.48 Apache Airflow, Apache NiFi және n8n қазіргі заманғы деректерді басқару архитектурасының үш өзара толықтыратын деңгейі ретінде қарастырылуы мүмкін.

Бірлесіп, бұл тегін және ашық құралдар құрылыс индустриясында деректер мен процестерді басқарудың тиімді экожүйесін қалыптастыруы мүмкін, компанияларға ақпаратты тиімді пайдалану арқылы шешім қабылдауға және процестерді автоматтандыруға мүмкіндік береді.

КЕЛЕСІ ҚАДАМДАР: ҚОЛДАН ОПЕРАЦИЯЛАРДАН АНАЛИТИКАЛЫҚ ШЕШІМДЕРГЕ ӨТУ

Қазіргі заманғы құрылыс компаниялары жоғары белгісіздік жағдайында жұмыс істейді: материалдар бағасының өзгеруі, жеткізілімдердің кешігуі, жұмыс күшінің жетіспеушілігі және жобалардың қатаң мерзімдері. Аналитикалық дэшбордтар, ETL-конвейерлері және BI-жүйелерін пайдалану компанияларға проблемалық аймақтарды тез анықтауға, ресурстардың тиімділігін бағалауға және өзгерістерді қаржылық шығындарға әкелмей тұрып болжауға көмектеседі.

Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған технологияларды күнделікті тапсырмаларда қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

- Деректерді визуализациялау және аналитикалық панельдерді енгізіңіз
- Негізгі көрсеткіштерді (KPI) мониторингтеу үшін ақпараттық панельдер жасау процесін меңгеріңіз
- Деректеріңіз үшін визуализация құралдарын (Power BI, Tableau, Matplotlib, Plotly) пайдаланыңыз
- Деректерді ETL процестері арқылы өңдеуді автоматтандырыңыз
- ETL процестері арқылы әртүрлі көздерден (құжаттар, кестелер, CAD) деректерді автоматты түрде жинауды ұйымдастырыңыз
- Деректерді трансформациялауды (мысалы, регулярлы өрнектер арқылы тексеру немесе есептеу) Python скрипттерін қолдана отырып ұйымдастырыңыз
- Excel файлдарынан деректерді пайдаланып немесе басқа PDF құжаттарынан ақпаратты шығарып, FPDF кітапханасы арқылы PDF (немесе DOC) форматында автоматты есептерді

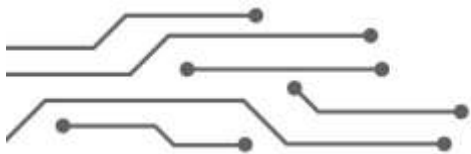
қалыптастыруды орнатуға тырысыңыз

- Автоматтандыру үшін тілдік модельдерді (LLM) пайдаланыңыз
- Неструктурирленген құжаттардан деректерді шығарып, талдауға көмектесетін кодты генерациялау үшін үлкен тілдік модельдерді (LLM) пайдаланыңыз
- n8n автоматтандыру құралымен танысыңыз және олардың сайтында дайын шаблондар мен кейстерді зерттеңіз. Сіздің жұмысыңыздан қандай процестерді No-Code/Low-Code тәсілімен толық автоматтандыруға болатынын анықтаңыз

Деректерге аналитикалық көзқарас пен процестерді автоматтандыру тек рутиндік операцияларға жұмсалатын уақытты қысқартпайды, сонымен қатар қабылданатын шешімдердің сапасын арттырады. Визуалды аналитика құралдары мен ETL-конвейерлерін енгізетін компаниялар өзгерістерге жедел жауап беру мүмкіндігіне ие болады.

Бизнес-процестерді автоматтандыру n8n, Airflow және NiFi сияқты құралдарды пайдалану арқылы цифрлық жетілуге алғашқы қадам болып табылады. Келесі кезең — автоматтандырудың негізінде жатқан деректерді сапалы сақтау және басқару. Сегізінші бөлімде құрылыс компанияларының құжаттар мен әртүрлі форматтағы файлдардың хаосынан орталықтандырылған қоймалар мен аналитикалық платформаларға қалай тұрақты деректер сақтау архитектурасын құра алатыны туралы егжей-тегжейлі қарастырамыз.

VIII БӨЛІМ

ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ ЖӘНЕ БАСҚАРУ САЛАСЫНДА

Сегізінші бөлім құрылыс саласындағы заманауи деректерді сақтау және басқару технологияларын зерттейді. Мұнда үлкен көлемдегі ақпаратпен жұмыс істеуге арналған тиімді форматтар — қарапайым CSV және XLSX-тан бастап, өнімділігі жоғары Apache Parquet және ORC-ке дейін олардың мүмкіндіктері мен шектеулерін егжей-тегжейлі салыстыру жүргізіледі. Деректер қоймалары (DWH), деректер көлдері (Data Lakes) және олардың гибридік шешімдері (Data Lakehouse) концепциялары, сондай-ақ деректерді басқару (Data Governance) және ақпаратпен жұмыс істеудегі минимализм (Data Minimalism) принциптері қарастырылады. "Деректер батпағы" (Data Swamp) мәселелері мен ақпараттық жүйелердегі хаостың алдын алу стратегиялары жан-жақты талқыланады. Деректермен жұмыс істеудің жаңа тәсілдері, соның ішінде векторлық деректер базалары және олардың құрылыс саласындағы Bounding Box концепциясы арқылы қолданылуы ұсынылады. Бұл бөлімде DataOps және VectorOps методологиялары деректермен жұмыс процестерін ұйымдастырудың жаңа стандарттары ретінде де қарастырылады.

ТАРАУ 8.1. ДЕРЕКТЕР ИНФРАСТРУКТУРАСЫ: САҚТАУ ФОРМАТТАРЫНАН ЦИФРЛЫҚ ҚОЙМАЛАРҒА ДЕЙІН

ДЕРЕК АТОМДАРЫ: АҚПАРАТТЫ ТИІМДІ БАСҚАРУДЫҢ НЕГІЗІ

Әлемдегі барлық нәрсе ең кішкентай құрылыс блоктарынан - атомдар мен молекулалардан тұрады, және уақыт өте келе барлық тірі және өлі заттар міндетті түрде осы бастапқы күйіне оралады. Табиғатта бұл процесс таңғажайып жылдамдықпен жүреді, біз оны адам басқаруындағы процестерге көшіруге тырысамыз.

Орманда кез келген тірі организмдер уақыт өте келе жаңа өсімдіктердің негізі болып табылатын қоректік затқа айналады. Бұл өсімдіктер, өз кезегінде, миллиондаған жылдар бұрын Ғаламды жасаған атомдардан тұратын жаңа тірі жаратылыстардың азығына айналады.

Бизнесте де күрделі көпқабатты құрылымдарды ең негізгі, минималды өңделетін бірліктерге бөлу маңызды — табиғаттағы атомдар мен молекулаларға ұқсас. Бұл деректер атомдарын тиімді сақтау мен басқаруға мүмкіндік береді, оларды бай, құнарлы негізге айналдырып, аналитика мен шешім қабылдау сапасының өсуіне негізгі ресурсқа айналдырады.

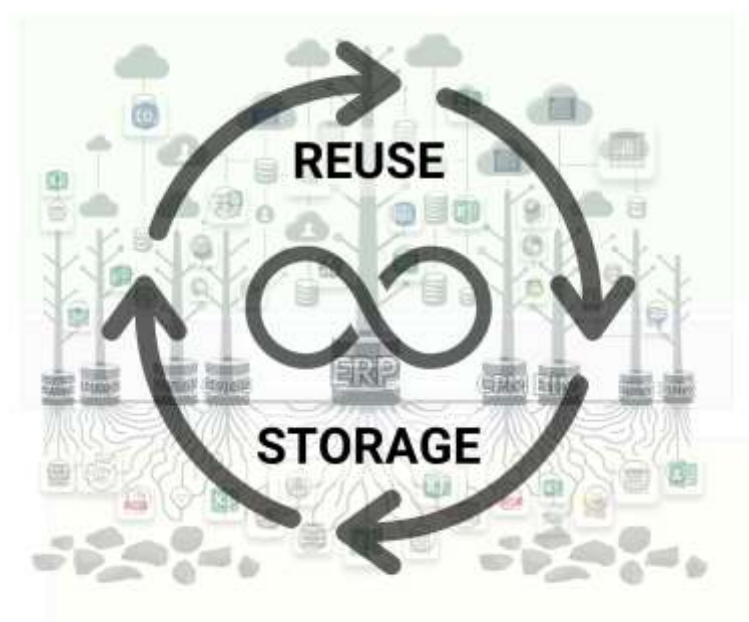

Рис. 8.11 Талдау және шешім қабылдау бұрын өңделіп, сақталған қайта пайдаланылатын деректерге негізделеді.

Музыкалық композициялар ноталардан тұрады, олар бірігіп, күрделі музыкалық шығармаларды жасайды, ал сөздер примитивті бірліктен - дыбыстық әріптен құралады. Табиғат, ғылым, экономика, өнер немесе технология болсын, әлем өздігінен жою, құрылым, циклділік және құрылысқа

ұмтылуда таңғажайып бірлік пен гармонияны көрсетеді. Дәл сол сияқты, өзіндік құнды есептеу жүйелеріндегі процестер ең кішкентай құрылымдалған бірліктерге - ресурстардың баптарына - есептеулер мен кестелер деңгейінде бөлінеді. Содан кейін бұл бірліктер, ноталар сияқты, күрделі есептеулер мен графиктерді қалыптастыру үшін пайдаланылады. Автоматтандырылған жобалау жүйелері де дәл осындай принциппен жұмыс істейді, онда күрделі архитектуралық және инженерлік жобалар базалық элементтерден - жеке элементтер мен кітапханалық компоненттерден - құралады, олардан күрделі ғимарат немесе құрылыс жобасының толық 3D моделі жасалады.

Табиғат пен ғылымға тән циклділік және құрылымдылық концепциясы қазіргі деректер әлемінде де көрініс табады. Табиғатта барлық тірі жәндіктер атомдар мен молекулаларға қайта оралатын болса, қазіргі деректер өңдеу құралдарында ақпарат ең примитивті формаға өтуді көздейді.

Ең кішкентай элементтер, олардың шектеулі бөлінбеушілігімен, бизнес-процестердің негізгі құрылыс блоктары болып табылады. Бастапқыдан-ақ, осы ең кішкентай құрылыс блоктарын әртүрлі көздерден жинау, құрылымдау (атомдарға бөлу) және сақтау тәсілдерін мұқият ойластыру маңызды. Деректерді ұйымдастыру және сақтау - бұл тек олардың құрамдас бөліктерге бөлінуі мәселесі емес. Деректердің интеграциясы мен құрылымдалған сақталуын қамтамасыз ету де маңызды, сондықтан деректер қажет болған кезде оңай алынып, талданып, шешім қабылдау үшін пайдаланылуы мүмкін.

Ақпаратты тиімді өңдеу үшін деректерді сақтау форматтары мен әдістерін мұқият таңдау қажет - бұл ағаштардың өсуі үшін топырақты дайындау сияқты. Деректер қоймалары ақпараттың жоғары сапасы мен өзектілігін қамтамасыз ету үшін ұйымдастырылуы тиіс, артық немесе сәйкес келмейтін деректерді жою керек. Бұл «ақпараттық топырақ» неғұрлым жақсы құрылымдалған болса, пайдаланушылар қажетті деректерді тезірек және дәлірек таба алады және аналитикалық тапсырмаларды шешеді.

АҚПАРАТ САҚТАУ: ФАЙЛДАР НЕМЕСЕ ДЕРЕКТЕР

Деректер қоймалары компанияларға әртүрлі жүйелерден ақпарат жинап, біріктіруге мүмкіндік береді, осылайша кейінгі аналитика үшін біртұтас орталық құрады. Жиналған тарихи деректер процестерді тереңірек талдауға ғана емес, сонымен қатар бизнестің тиімділігіне әсер етуі мүмкін заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік береді.

Мысалы, компания бірнеше объектілерді бір уақытта жүргізеді. Инженер қанша бетон құйылғанын және қанша көлемді сатып алу қажет екенін түсінгісі келеді. Дәстүрлі тәсілмен оған серверде бірнеше металық кестелерді ашып, оларды орындалған жұмыстар актілерімен салыстыру және ағымдағы қойма қалдықтарын тексеру үшін қолмен іздеу қажет болады. Бұл бірнеше сағат, тіпті күндер алуы мүмкін. ETL процестері мен автоматты скрипттер болған жағдайда да, тапсырма жартылай қолмен қалады: инженерге әлі де сервердегі папкаларға немесе нақты файлдарға жолды қолмен көрсету қажет. Бұл автоматтандырудың жалпы әсерін төмендетеді, себебі ол құнды жұмыс уақытын алып отырады.

Деректерді басқаруға көшу кезінде инженер сервердің файлдық жүйесімен жұмыс істеудің орнына, ақпаратты нақты уақыт режимінде жаңартылатын біртұтас сақтау құрылымына қол жеткізеді. Бір сұрау — код, SQL-сұрау немесе тіпті LLM-агентіне жүгіну түрінде — алдын ала қайта дайындалған

және деректер қоймасында біріктірілген жағдайда, ағымдағы қалдықтар, орындалған жұмыстардың көлемі және алдағы жеткізілімдер туралы дәл деректерді бірден алуға мүмкіндік береді, мұнда папкалар бойынша шарлаудың, ондаған файлдарды ашудың және мәндерді қолмен сәйкестендірудің қажеті жоқ.

Ұзақ уақыт бойы құрылыс компаниялары PDF құжаттарын, DWG сызбаларын, RVT модельдерін және жүздеген, мыңдаған Excel кестелері мен басқа да шашыраңқы форматтарды пайдаланды, олар компания серверлерінде белгілі бір папкаларда сақталды, бұл ақпаратты іздеуді, тексеруді және талдауды қиындатты. Нәтижесінде, жобалар аяқталғаннан кейін қалған файлдар көбінесе серверге архивтік папка-сақтағыштарға қайта көшіріледі, олар кейіннен іс жүзінде пайдаланылмайды. Мұндай дәстүрлі файлдық деректерді сақтау, деректер ағынының артуымен, адам факторының қателіктеріне осал болуына байланысты өзектілігін жоғалтады.

Файл — бұл деректерді сақтайтын оқшауланған контейнер. Файлдар адамдар үшін жасалады, жүйелер үшін емес, сондықтан оларды қолмен ашу, оқу және интерпретациялау қажет. Мысал ретінде Excel кестесі, PDF құжаты немесе CAD сызбасы келтірілуі мүмкін, оларды қажетті ақпаратқа қол жеткізу үшін арнайы құралда ашу қажет. Структуризацияланған шығару мен өңдеу болмаса, ақпаратта пайдаланылмай қалады.

Деректер, өз кезегінде, автоматты түрде байланысты, жаңартылатын және талданатын машина оқитын ақпарат. Біртұтас деректер қоймасында (мысалы, деректер базасы, DWH немесе Data Lake) ақпарат кестелер, жазбалар және байланыстар түрінде ұсынылады. Бұл біртекті сақтау, автоматты сұрауларды орындау, мәндерді талдау және нақты уақыт режимінде есептілікті құру мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Файлдардың орнына деректерді пайдалану (Рис. 8.11) қолмен іздеу процесінен бас тартуға және өңдеу процестерін унификациялауға мүмкіндік береді. Мұндай тәсілді енгізген компаниялар ақпаратқа қол жеткізудің жылдамдығы мен оны бизнес-процестерге жылдам интеграциялау мүмкіндігі арқасында бәсекелестік артықшылыққа ие болады.

Файлдарды пайдаланудан деректерге көшу — құрылыс саласының болашағын анықтайтын 不可避免ное өзгеріс.

Әрбір құрылыс компаниясы маңызды таңдау алдында тұрады: ақпаратты адамдар арнайы бағдарламалар арқылы оқу үшін оқшауланған файлдар мен силостарда сақтауды жалғастыру немесе оны алғашқы өңдеу кезеңдерінде құрылымдық деректерге түрлендіріп, автоматтандырылған жобаларды басқару үшін біртұтас интеграцияланған цифрлық негіз құру.

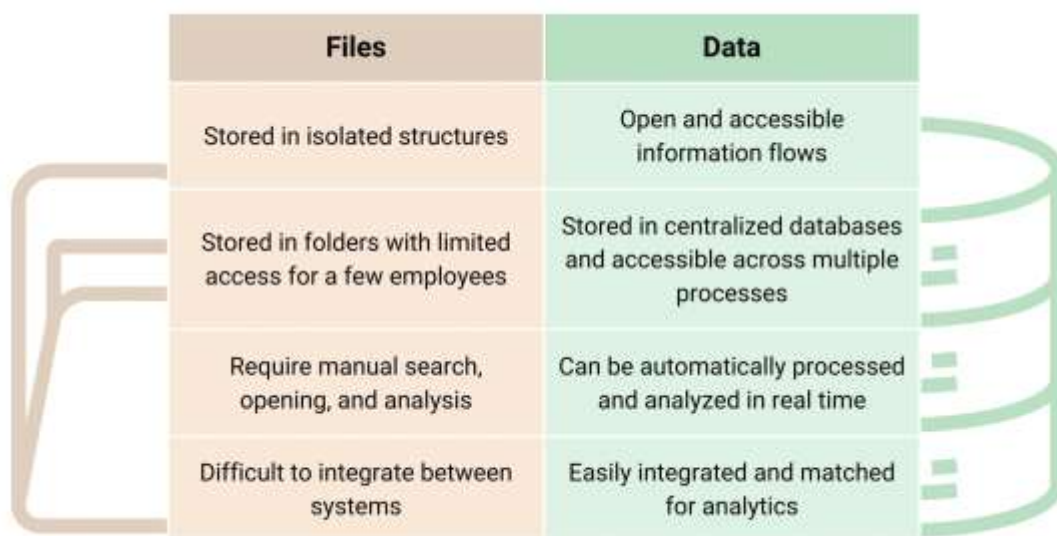

Рис. 8.11 Ақпарат ағынының эволюциясы: оқшауланған файлдардан интеграцияланған деректерге.

Ақпарат көлемінің жедел өсуі жағдайында дәстүрлі файлдарды сақтау және өңдеу әдістері барған сайын тиімділігін жоғалтуда. Құрылыс саласында, басқа секторларда сияқты, әртүрлі форматтағы файлдармен немесе бір-бірімен байланыссыз деректер базаларымен жұмыс істеу жеткіліксіз.

Цифрлық технологиялар дәуірінде бәсекелестік қабілетін сақтағысы келетін компаниялар интеграцияланған цифрлық платформаларға, үлкен деректер технологияларын пайдалануға және автоматтандырылған аналитикалық жүйелерге көшуге мәжбүр болады.

Файлдық сақтау жүйесінен деректермен жұмыс істеуге көшу ақпаратты басқару тәсілдерін қайта қарауды және орталықтандырылған қоймаларға интеграциялау үшін қолайлы форматтарды саналы түрде таңдауды талап етеді. Бұл таңдау деректерді өңдеу тиімділігіне, оларға қол жеткізу жылдамдығына және компанияның цифрлық процестеріне интеграциялау жеңілдігіне әсер етеді.

ҮЛКЕН ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ: ТАНЫМАЛ ФОРМАТТАРДЫ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Сақтау форматтары аналитикалық инфрақұрылымның масштабталуын, сенімділігін және өнімділігін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Деректерді талдау және өңдеу үшін — мысалы, сүзу, топтау және агрегаттау — біздің мысалдарымызда Pandas DataFrame қолданылды — оперативті жадтағы деректермен жұмыс істеуге арналған танымал құрылым.

Алайда, Pandas DataFrame өз сақтау форматына ие емес, сондықтан өңдеу аяқталғаннан кейін деректер сыртқы форматтардың біріне экспортталады — көбінесе CSV немесе XLSX. Бұл кестелік форматтар алмасу үшін ыңғайлы және көптеген сыртқы жүйелермен үйлесімді, бірақ сақтау тиімділігінің төмендігі, сығудың болмауы және нұсқалаудың әлсіз қолдауы сияқты бірқатар шектеулерге ие.

- CSV (Comma-Separated Values): әртүрлі платформалар мен құралдармен кеңінен қолдау

көрсетілетін қарапайым мәтіндік формат. Ол қолдануға оңай, бірақ күрделі деректер типтерін және сығуды қолдамайды.

- XLSX (Excel Open XML Spreadsheet): Microsoft Excel файлдарының форматы, формулалар, диаграммалар және стильдеу сияқты күрделі функцияларды қолдайды. Ол деректерді қолмен талдау және визуализациялау үшін ыңғайлы, бірақ ауқымды деректерді өңдеу үшін оңтайландырылмаған.

Танымал кестелік XLSX және CSV форматтарынан басқа, құрылымдық деректерді тиімді сақтау үшін бірнеше танымал форматтар бар (Рис. 8.12), олардың әрқайсысы деректерді сақтау және талдау бойынша нақты талаптарға байланысты ерекше артықшылықтарға ие.

- Apache Parquet: деректерді бағандық сақтау үшін арналған файл форматы, деректерді талдау жүйелерінде қолдануға оңтайландырылған. Ол деректерді сығу және кодтау бойынша тиімді схемаларды ұсынады, бұл оны күрделі құрылымдық деректер мен үлкен деректерді өңдеу үшін тамаша етеді.
- Apache ORC (Optimized Row Columnar - оңтайландырылған қатарлық баған): Parquet-ке ұқсас, ORC жоғары сығу дәрежесін және деректерді тиімді сақтауды қамтамасыз етеді. Ол ауыр оқу операцияларына оңтайландырылған және деректер көлдерінде сақтау үшін жақсы келеді.
- JSON (JavaScript Object Notation): JSON деректерді сақтау тұрғысынан Parquet немесе ORC сияқты екілік форматтарға қарағанда тиімді емес, бірақ ол өте қолжетімді және жұмыс істеуге оңай, бұл оны оқылымдылық пен веб-технологиялармен үйлесімділіктің маңызды болған сценарийлері үшін тамаша етеді.
- Feather: аналитикаға бағытталған жылдам, жеңіл және қолдануға оңай бинарлық бағандық деректерді сақтау форматы. Ол Python (Pandas) және R арасында деректерді тиімді беру үшін әзірленген, бұл оны осы бағдарламалау орталарын қамтитын жобалар үшін тамаша таңдау етеді.
- HDF5 (Hierarchical Data Format version 5): үлкен деректер көлемдерін сақтау және ұйымдастыру үшін арналған. Ол деректердің кең ауқымын қолдайды және күрделі деректер жинақтарымен жұмыс істеуге өте қолайлы. HDF5 ғылыми есептеулерде үлкен деректер жиынтықтарын тиімді сақтау және оларға қол жеткізу қабілеті арқасында ерекше танымал.

		XLSX	CSV	Apache Parquet	HDFS	Pandas DataFrame
	Storage	Tabular	Tabular	Columnar	Hierarchical	Tabular
	Usage	Office tasks, data presentation	Simple data exchange	Big data, analytics	Scientific data, large volumes	Data analysis, manipulation
	Compression	Built-in	None	High	Built-in	None (in-memory)
	Performance	Low	Medium	High	High	High (memory dependent)
	Complexity	High (formatting, styles)	Low	Medium	Medium	Low
	Data Type Support	Limited	Very limited	Extended	Extended	Extended
	Scalability	Low	Low	High	High	Medium (memory limited)

Рис. 8.12 Деректер форматтарын сақтау және өңдеу аспектілері бойынша негізгі айырмашылықтарды көрсететін салыстыру.

ETL процесіндегі Load кезеңінде қолданылатын форматтарды салыстырмалы талдау үшін файлдардың өлшемдері мен оқу уақытын көрсететін кесте жасалды (Рис. 8.13). Зерттеу барысында бірдей деректермен файлдар қолданылды: кесте 10 000 жолдан және 10 бағаннан тұрады, кездейсоқ мәндермен толтырылған.

Зерттеуге келесі сақтау форматтары енгізілді: CSV, Parquet, XLSX және HDF5, сондай-ақ олардың ZIP архивтеріндегі сығылған нұсқалары. Бастапқы деректер NumPy кітапханасын пайдалана отырып генерацияланды және Pandas DataFrame құрылымында ұсынылды. Тестілеу процесі келесі кезеңдерден тұрды:

- Файлдарды сақтау: деректер фреймі төрт түрлі форматта сақталды: CSV, Parquet, XLSX және HDF5. Әр формат деректерді сақтау тәсілі бойынша ерекше ерекшеліктерге ие, бұл файлдың өлшеміне және оқу жылдамдығына әсер етеді.
- Файлдарды ZIP форматында сығу: стандартты сығудың тиімділігін талдау үшін, әр файл ZIP архивіне қосымша сығылды.
- Файлдарды оқу (ETL – Load): ZIP-тан шығарылғаннан кейін әр файлдың оқу уақыты өлшенді. Бұл архивтен алынған деректерге қол жеткізу жылдамдығын бағалауға мүмкіндік береді.

Pandas DataFrame өлшемдері немесе оқу уақыты талдауы кезінде тікелей қолданылмағанын атап өткен жөн, себебі ол деректерді сақтау үшін дербес форматты білдірмейді. Ол тек деректерді генерациялау және әртүрлі форматтарға сақтау үшін аралық құрылым ретінде қызмет етті.

Рис. 8.13 Деректерді сақтау форматтарын өлшемі мен оқу жылдамдығы бойынша салыстыру.

CSV және HDF5 файлдары (Рис. 8.13) сығу тиімділігін жоғары көрсетіп, ZIP-ке орау кезінде өлшемдерін едәуір азайтады, бұл сақтау оптимизациясын талап ететін сценарийлерде әсіресе пайдалы болуы мүмкін. XLSX файлдары, керісінше, сығуға мүлдем көнбейді, және олардың ZIP-дегі өлшемі бастапқы өлшеммен салыстырмалы болып қалады, бұл оларды үлкен деректер көлемінде немесе деректерге қол жеткізу жылдамдығы маңызды жағдайларда пайдалану үшін кем тиімді етеді. Сонымен қатар, XLSX үшін оқу уақыты басқа форматтармен салыстырғанда айтарлықтай жоғары, бұл оны деректерді жылдам оқу операциялары үшін кем қолайлы етеді. Apache Parquet өзінің колонкалық құрылымы арқасында аналитикалық тапсырмалар мен үлкен деректер көлемі үшін жоғары тиімділікті көрсетті.-

Apache Parquet ПЕН ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУДЫ ОПТИМАЛДАНДЫРУ

Үлкен деректерді сақтау және өңдеу үшін танымал форматтардың бірі Apache Parquet болып табылады. Бұл формат колонкалық сақтау үшін арнайы әзірленген (Pandas-қа ұқсас), бұл сақтау көлемін едәуір азайтуға және аналитикалық сұраулардың жылдамдығын арттыруға мүмкіндік береді. Дәстүрлі форматтар, мысалы, CSV және XLSX, Parquet форматында кіріктірілген сығуды қолдайды және үлкен деректерді өңдеу жүйелерімен, соның ішінде Spark, Hadoop және бұлтты сақтау жүйелерімен жұмыс істеуге оңтайландырылған.

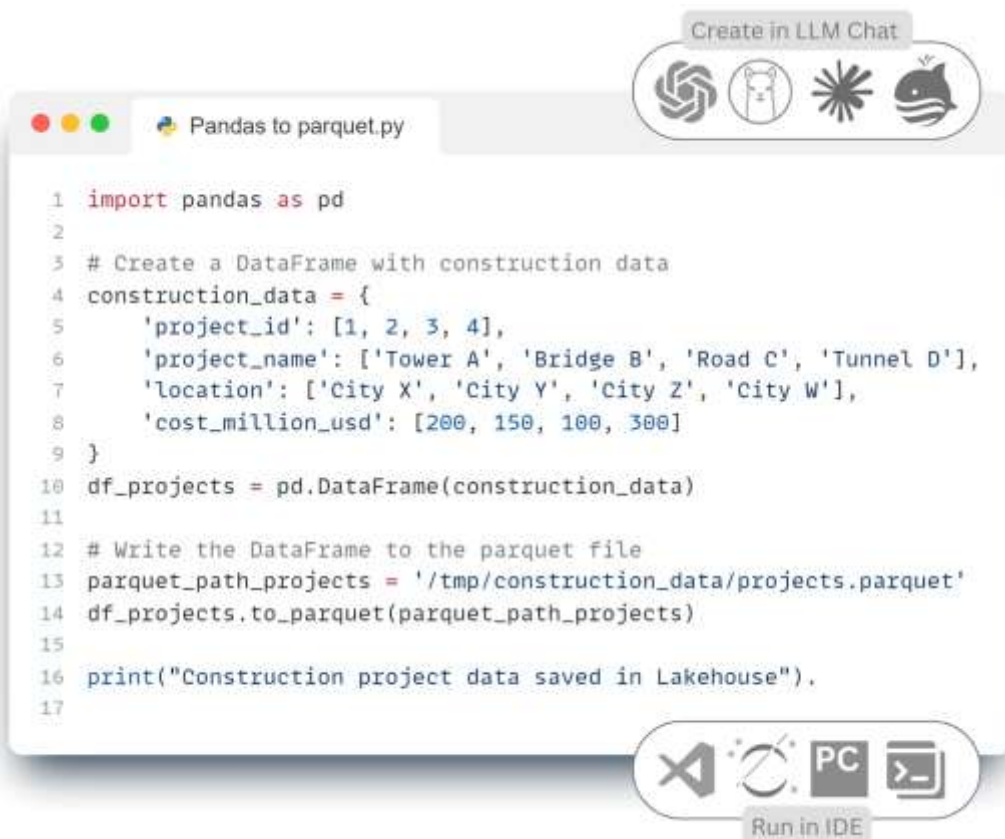
Parquet-тің негізгі ерекшеліктері сығу мен деректер кодтауын қолдауды қамтиды, бұл сақтау көлемін едәуір азайтады және деректерді оқу операцияларын жылдамдатады, себебі тек қажетті бағандармен жұмыс істейді, барлық деректер жолдарымен емес.

Apache Parquet форматына деректерді түрлендіру үшін қажетті кодты алу қаншалықты оңай екенін көрсету үшін LLM-ді пайдаланамыз.

- 🗨 LLM чатында мәтіндік сұраныс жіберіңіз (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN):

Pandas DataFrame-ден Apache Parquet-ке деректерді сақтау үшін код жазыңыз. ↩

- 🖨 LLM-нің жауабы:


```

1 import pandas as pd
2
3 # Create a DataFrame with construction data
4 construction_data = {
5     'project_id': [1, 2, 3, 4],
6     'project_name': ['Tower A', 'Bridge B', 'Road C', 'Tunnel D'],
7     'location': ['City X', 'City Y', 'City Z', 'City W'],
8     'cost_million_usd': [200, 150, 100, 300]
9 }
10 df_projects = pd.DataFrame(construction_data)
11
12 # Write the DataFrame to the parquet file
13 parquet_path_projects = '/tmp/construction_data/projects.parquet'
14 df_projects.to_parquet(parquet_path_projects)
15
16 print("Construction project data saved in Lakehouse").
17

```

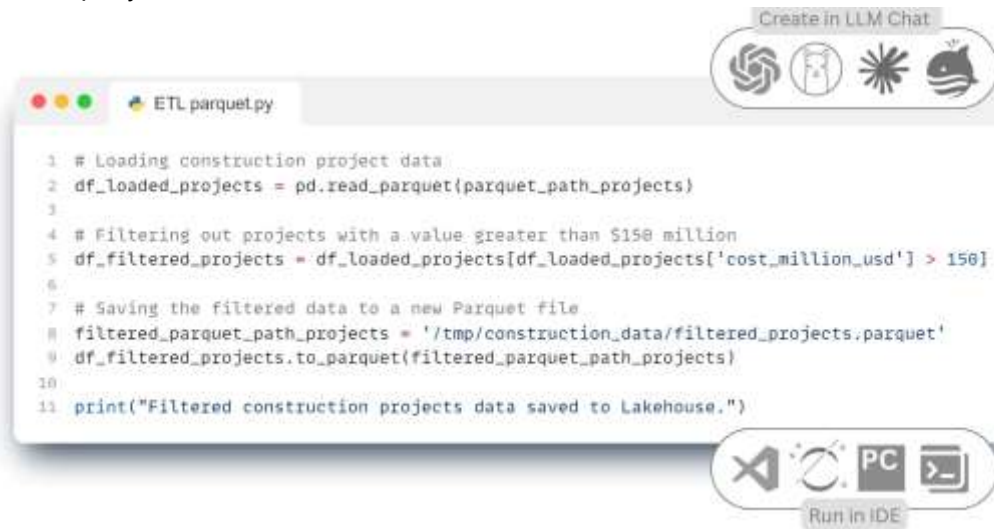
Рис. 8.14 Деректер фреймін жедел жадтан Apache Parquet сақтау форматына тиімді түрде бірнеше жол Python арқылы беру.

Келесі мысал: ETL процесін Parquet форматында сақталған деректермен модельдеу, „cost_million_usd“ атрибутының белгілі бір мәні бойынша жобаларды сүзу (Сурет 8.14).-

Чаттың жалғасында, LLM-ге мәтіндік сұраныс жіберіңіз:

Код жазыңыз, онда біз кестедегі деректерді сүзгілеп, құны 150 миллион доллардан асатын жобаларды (кесте жолдарын) Apache Parquet деректерінен сақтағыңыз келеді. ↵

LLM-нің жауабы:

Сурет 8.15 Apache Parquet форматындағы деректермен жұмыс істегенде ETL процесі басқа құрылымдық форматтармен бірдей көрінеді.

Parquet форматында (XLSX, CSV және т.б. қатысты) сақтау көлемін едәуір азайтып, іздеу операцияларын жылдамдатады. Осы себепті ол деректерді сақтау мен талдау үшін тамаша болып табылады. Parquet әртүрлі өңдеу жүйелерімен интеграциялана отырып, гибриді архитектураларда тиімді қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Дегенмен, тиімді сақтау форматы — бұл деректермен толыққанды жұмыс істеудің тек бір элементі. Тұрақты және масштабталатын орта құру үшін деректерді басқарудың нақты жобаланған архитектурасы қажет. Бұл функцияны DWH (Data Warehouse) сыныбының жүйелері атқарады. Олар әртүрлі көздерден деректерді агрегациялауды, бизнес-процестердің айқындылығын және BI құралдары мен машиналық оқыту алгоритмдерін пайдалана отырып кешенді талдауды қамтамасыз етеді.

DWH: Деректер қоймасының (Data Warehouse) САҚТАУ ОРНЫ

Parquet форматы үлкен көлемдегі ақпаратты тиімді сақтау үшін оңтайландырылғандай, Data Warehouse аналитиканы, болжауды және басқарушылық шешімдерді қолдау мақсатында деректерді интеграциялау мен құрылымдауға арналған.

Заманауи компанияларда деректер көптеген әртүрлі көздерден келеді: ERP, CAFM, CPM, CRM жүйелері, бухгалтерлік және қойма есебі, цифрлық CAD ғимарат модельдері, IoT сенсорлары және басқа шешімдер. Толық көрініс алу үшін деректерді жинау жеткіліксіз — оларды ұйымдастыру,

стандарттау және бір орталықта жинақтау қажет. Бұл функцияны DWH атқарады — әртүрлі көздерден ақпаратты агрегациялауға, құрылымдауға және аналитика мен стратегиялық басқару үшін қолжетімді етуге мүмкіндік беретін орталықтандырылған сақтау жүйесі.

DWH (Data Warehouse) — бұл көптеген көздерден ақпаратты агрегациялап, құрылымдап, аналитика мен есептілік үшін қолжетімді ететін орталықтандырылған деректерді сақтау жүйесі.

Көптеген компанияларда деректер әртүрлі жүйелерде шашырап жатыр, оларды кітаптың алғашқы бөлімдерінде қарастырдық (Сурет 1.24). DWH осы көздерді интеграциялап, ақпараттың толық айқындылығын және сенімділігін қамтамасыз етеді. DWH деректер қоймасы — бұл көптеген көздерден деректерді жинап, өңдеп, сақтайтын мамандандырылған база (үлкен деректер базасы). DWH-ның негізгі сипаттамалары:-

- ETL процестерін (Extract, Transform, Load) пайдалану – деректерді көздерден шығару, оларды тазалау, түрлендіру, қоймаға жүктеу және осы процестерді автоматтандыру, бұл туралы кітаптың жетінші бөлімінде айтылған.
- Деректердің гранулярлығы – DWH-да деректер агрегатталған түрде (қорытынды есептер) және детальды түрде (шикі деректер) сақталуы мүмкін. 2024 жылдан бастап CAD-вендорлары гранулярланған деректер туралы айтуда [125], бұл, мүмкін, салада цифрлық ғимарат модельдерімен жұмыс істеу үшін мамандандырылған бұлттық қоймаларды пайдалану үшін дайындықтың белгісі болып табылады.
- Аналитика мен болжауды қолдау – деректер қоймалары BI құралдары, Big Data талдауы және машиналық оқыту үшін негізді қамтамасыз етеді.
- DWH бизнес-аналитиканың негізі болып табылады, негізгі тиімділік көрсеткіштерін талдауға, сатылымдарды, сатып алуларды және шығындарды болжауға, сондай-ақ есептілікті автоматтандыруға және деректерді визуализациялауға мүмкіндік береді (Рис. 8.16).-

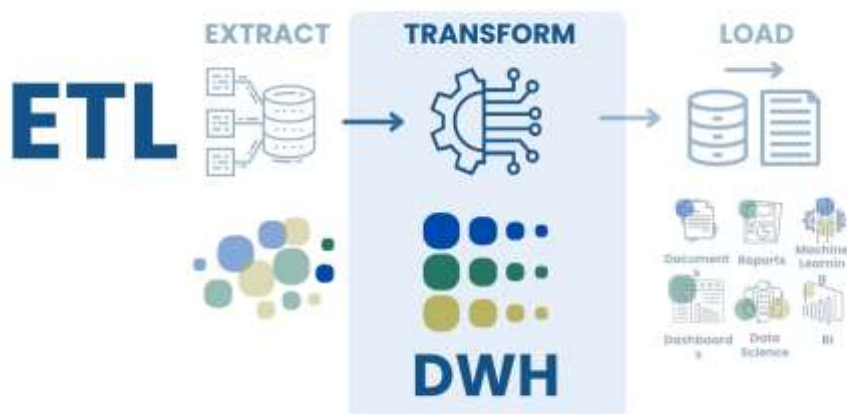

Рис. 8.16 DWH ETL процесінде орталық қойма рөлін атқара алады, мұнда әртүрлі жүйелерден алынған деректер трансформация және жүктеу кезеңдерінен өтеді.

DWH ақпаратты интеграциялау, тазарту және құрылымдау бойынша маңызды рөл атқарады, бизнес-аналитика мен шешім қабылдау процестері үшін берік негіз құрады. Алайда, қазіргі жағдайда деректер көлемі тез өсіп, олардың көздері барған сайын әртүрлі бола бастаған кезде, дәстүрлі ақпарат сақтау тәсілі DWH көбінесе ETL және Data Lake тәсілдерімен кеңейтуді талап етеді.

Data Lake - ETL-ден ELT-ге ЭВОЛЮЦИЯ: ДӘСТҮРЛІ ТАЗАЛАУДАН ИНДИВИДУАЛДЫ ӨНДІРІСКЕ

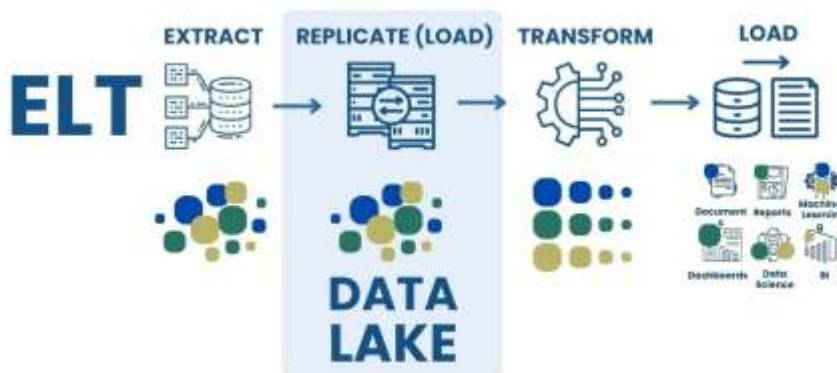
Классикалық DWH деректер қоймалары аналитикалық сұраулар үшін оңтайландырылған форматта құрылымдалған деректерді сақтау үшін арналған, бірақ олар құрылымдалмаған деректермен және масштабталу мәселелерімен бетпе-бет келді. Осы мәселелерге жауап ретінде деректер көлдері (Data Lakes) пайда болды, олар әртүрлі деректердің үлкен көлемдерін икемді сақтау мүмкіндігін ұсынады.

Data Lake дәстүрлі DWH тәсіліне балама ұсынып, құрылымдалмаған, жартылай құрылымдалған және шикі деректермен алдын ала қатты схемасыз жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл сақтау әдісі деректерді нақты уақыт режимінде өңдеу, машиналық оқыту және жетілдірілген аналитика үшін жиі өзекті. DWH-дан айырмашылығы, деректерді жүктемес бұрын құрылымдайтын және агрегаттайтын Data Lake ақпаратты бастапқы күйінде сақтауға мүмкіндік береді, осылайша икемділік пен масштабталуды қамтамасыз етеді.

Дәстүрлі деректер қоймалары (RDBMS, DWH) туралы разочарование және «үлкен деректерге» қызығушылық деректер көлдерінің пайда болуына әкелді, мұнда күрделі ETL орнына деректер жай ғана әлсіз құрылымдалған қоймаға жүктеледі, ал олардың өңделуі талдау кезеңінде жүзеге асырылады:

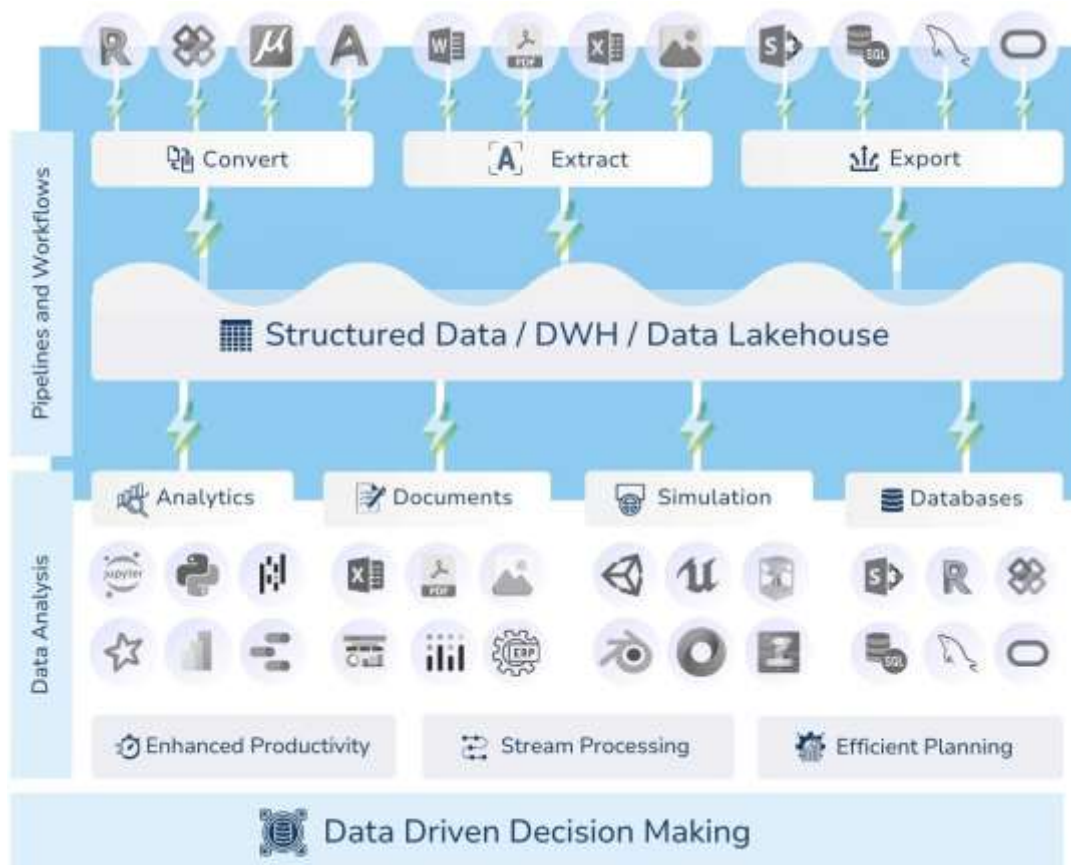
- Дәстүрлі деректер қоймаларында деректер әдетте жүктелмес бұрын алдын ала өңдеуден, трансформациядан және тазартудан өтеді (ETL - Extract, Transform, Load) (Рис. 8.16). Бұл деректерді нақты болашақ аналитика және есептілік міндеттерін шешу үшін құрылымдауға және оңтайландыруға мүмкіндік береді. Негізгі назар сұраулардың жоғары өнімділігін және деректердің тұтастығын сақтауға аударылады. Алайда, мұндай тәсіл жаңа деректер түрлерін интеграциялау және тез өзгертін деректер схемалары тұрғысынан қымбат және икемсіз болуы мүмкін.
- Деректер көлдері, екінші жағынан, үлкен көлемдегі өңделмеген деректерді олардың бастапқы форматында сақтау үшін арналған. ETL (Extract, Transform, Load) процесінің орнына ELT (Extract, Load, Transform) келеді, мұнда деректер алдымен "осылай" жүктеледі және тек содан кейін қажет болған жағдайда түрлендіріледі және талданады. Бұл әртүрлі деректерді, соның ішінде құрылымдалмаған деректерді, мысалы, мәтін, суреттер және журналдар сияқты, сақтау үшін үлкен икемділік пен мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді.

Деректер көлінде ETL-ге қарағанда ELT қолданылады, мұнда ақпарат алдымен "шикі" күйінде жүктеледі, ал түрлендіру жүктеу кезеңінде жүзеге асырылады.

Дәстүрлі деректер қоймалары деректерді алдын ала өңдеуге бағытталған, бұл сұраулардың жоғары өнімділігін қамтамасыз етеді, ал деректер көлдерінде икемділікке басымдық беріледі: олар өңделмеген деректерді сақтайды және қажет болған жағдайда оларды түрлендіреді.-

Заманауи қойма концепциялары барлық деректер түрлерін сақтау және өңдеу мақсатында бағытталған.

Дегенмен, деректер көлдерінің барлық артықшылықтарына қарамастан, кемшіліктері де бар. Қатаң құрылымның болмауы және ақпаратты басқарудың қиындығы хаосқа әкелуі мүмкін, мұнда деректер қайталанады, бір-біріне қарсы келеді немесе өзектілігін жоғалтады. Сонымен қатар,

мұндай қоймада деректерді іздеу және талдау едәуір күш-жігерді талап етеді, әсіресе әртүрлі ақпаратпен жұмыс істегенде. Осы шектеулерді жеңу және дәстүрлі қоймалардың және деректер көлдерінің ең жақсы қасиеттерін біріктіру үшін Data Lakehouse архитектурасы әзірленді.

Data Lakehouse АРХИТЕКТУРАСЫ: САҚТАУ ОРЫНДАРЫ МЕН ДЕРЕК ОЗЕРІНІҢ СИНЕРГИЯСЫ

DWH (құрылымдылық, басқару, аналитикадағы жоғары өнімділік) және Data Lake (масштабталушылық, әртүрлі деректермен жұмыс) ең жақсы сипаттамаларын біріктіру үшін Data Lakehouse тәсілі әзірленді. Бұл архитектура деректер көлдерінің икемділігін дәстүрлі қоймаларға тән қуатты өңдеу және басқару құралдарымен біріктіреді, сақтау, аналитика және машиналық оқыту арасында теңгерімді қамтамасыз етеді. Data Lakehouse - деректер көлдері мен деректер қоймаларының синтезі, бірінші тараптың икемділігі мен масштабталушылығын екіншісінің басқарылуымен және сұрауларды оңтайландырумен біріктіреді.

Data Lakehouse - деректер көлдерінің икемділігі мен масштабталушылығын деректер қоймаларындағы басқару мен сұраулардың өнімділігімен біріктіруге ұмтылатын архитектуралық тәсіл.-

Data Lakehouse-тың негізгі ерекшеліктері мыналарды қамтиды:

- Деректерді сақтау үшін ашық формат: деректерді сақтау үшін Apache Parquet сияқты ашық форматтарды пайдалану тиімділік пен сұрауларды оңтайландыруды қамтамасыз етеді.
- Тек оқу схемасы: дәстүрлі DWH-дағы тек жазу схемасынан айырмашылығы, Lakehouse тек оқу схемасын қолдайды, бұл деректер құрылымын басқаруды икемді етеді.
- Икемділік және масштабталушылық: құрылымдалған және құрылымдалмаған деректерді сақтау және талдауды қолдайды, сақтау деңгейінде оңтайландыру арқылы сұраулардың жоғары өнімділігін қамтамасыз етеді.

Data Lakehouse екі тәсілдің артықшылықтарын біріктіретін компромисс шешімін ұсынады, бұл оны деректерді өңдеуде икемділікті талап ететін заманауи аналитикалық жүктемелер үшін идеалды етеді.

Data Lakehouse - күрделі және үнемі өзгеріп отыратын талаптарды қанағаттандыру үшін жасалған деректерді сақтау жүйелерінің келесі буыны.

Заманауи деректер қоймаларының идеясы қарапайым көрінеді: егер барлық деректер бір жерде болса, оларды талдау оңайырақ. Алайда, тәжірибеде бәрі де оңай емес. Мысалы, компания дәстүрлі есептеу және басқару жүйелерінен (ERP, PMIS, CAFM және т.б.) толықтай бас тартуға шешім қабылдаса, оларды барлығына қолжетімді бір үлкен деректер көлімен алмастырады. Не болады? Мүмкін, хаос басталады: деректер қайталанатын, бір-біріне қарама-қайшы келетін, ал маңызды ақпарат жоғалып немесе бұрмаланған болады. Деректер көлі тек аналитика үшін пайдаланылса да, оны дұрыс басқармаса, елеулі қиындықтар туындайды:

- Деректерді түсіну қиын: дәстүрлі жүйелерде деректердің нақты құрылымы бар, ал деректер көлінде тек үлкен файлдар мен кестелердің жинағы бар. Бір нәрсені табу үшін маман әр жол мен бағанның не үшін жауап беретінін түсінуі керек.
- Деректер дәл емес болуы мүмкін: егер бір жерде бірдей ақпараттың бірнеше нұсқасы сақталса, қайсысы өзекті екенін түсіну қиын. Нәтижесінде, ескірген немесе қате деректер негізінде шешімдер қабылданады.
- Деректерді жұмысқа дайындау қиын: деректерді тек сақтау ғана емес, сонымен қатар оларды есептер, графиктер, кестелер түрінде ыңғайлы түрде ұсыну қажет. Дәстүрлі жүйелерде бұл автоматты түрде жүзеге асырылады, ал деректер көлдерінде қосымша өңдеуді талап етеді.

Нәтижесінде, әрбір деректерді сақтау концепциясының өз ерекшеліктері, өңдеу тәсілдері және бизнесте қолдану әдістері бар. Дәстүрлі деректер базалары транзакциялық операцияларға бағытталған, деректер қоймалары (DWH) аналитика үшін құрылым ұсынады, деректер көлдері (Data Lake) ақпаратты шикі күйінде сақтайды, ал гибриді қоймалар (Data Lakehouse) DWH мен Data Lake-тің артықшылықтарын біріктіреді.-

	Traditional Approach	Data Warehouse	Data Lake	Data Lakehouse
Data Types	Relational Databases	Structured, ready for analytics	Raw, semi-structured, or unstructured	Mix of structured and unstructured
Use Cases	Transactional Systems	Reporting, dashboards, BI	Big data storage, AI, advanced analytics	Hybrid analytics, AI, real-time data
Processing	OLTP – real-time transactions	ETL – clean and structure before analysis	ELT – store raw data, transform later	ELT with optimized storage and real-time processing
Storage	On-premise servers	Centralized, SQL-based	Decentralized, flexible formats	Combines advantages of DWH and DL
Common Tools	MySQL, PostgreSQL	Snowflake, Redshift, BigQuery	Hadoop, AWS S3, Azure Data Lake	Databricks, Snowflake, Google BigLake

DWH, Data Lake және Data Lakehouse: деректер түрлері, пайдалану сценарийлері, өңдеу әдістері және сақтау тәсілдері бойынша негізгі айырмашылықтар.

Деректерді сақтау архитектурасын таңдау — бизнес қажеттіліктеріне, ақпарат көлеміне және аналитика талаптарына байланысты күрделі процесс. Әрбір шешімнің өз артықшылықтары мен кемшіліктері бар: DWH құрылымдылықты қамтамасыз етеді, Data Lake икемділікті, ал Lakehouse екеуінің арасындағы тепе-теңдікті ұсынады. Ұйымдар сирек жағдайда бір ғана деректер архитектурасымен шектеледі.

Таңдалған архитектураға қарамастан, автоматтандырылған деректерді басқару жүйелері қолмен жүргізілетін әдістерден айтарлықтай артық. Олар адам қателіктерін минимизациялауға, ақпаратты өңдеуді жеделдетуге, бизнес-процестердің барлық кезеңдерінде деректердің ашықтығы мен бақылауын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Егер орталықтандырылған деректер қоймалары көптеген экономикалық салаларда салалық стандартқа айналса, құрылыс саласында жағдай әлі де фрагменттелген. Мұнда деректер әртүрлі платформалар арасында (CDE, PMIS, ERP және т.б.) бөлінген, бұл болып жатқан жағдайдың біртұтас көрінісін жасауға кедергі келтіреді және осы көздерді тұтас, аналитикалық тұрғыдан пайдалы цифрлық ортаға біріктіруге қабілетті архитектураларды талап етеді.

CDE, PMIS, ERP НЕМЕСЕ DWH ЖӘНЕ Data Lake

Құрылыс және жобалау саласында жұмыс істейтін кейбір компанияларда ISO 19650 стандартына сәйкес жалпы деректер ортасы (Common Data Environment, CDE) концепциясы қолданылуда. Негізінде, CDE басқа салалардағы деректер қоймасының (DWH) функцияларын орындайды: ақпаратты орталықтандырады, нұсқаларды бақылауды қамтамасыз етеді, тексерілген ақпаратқа қолжетімділікті ұсынады.

Жалпы деректер ортасы (CDE) – бұл объектінің өмірлік циклі кезеңдерінде жобалық ақпаратты басқару, сақтау, алмасу және бірлесіп жұмыс істеу үшін пайдаланылатын орталықтандырылған цифрлық кеңістік. CDE көбінесе бұлттық технологияларды пайдалану арқылы жүзеге асырылады және CAD (BIM) жүйелерімен интеграцияланады.

Қаржы секторы, бөлшек сауда, логистика және өнеркәсіп орталықтандырылған деректерді басқару жүйелерін онжылдықтар бойы пайдаланып келеді, олар әртүрлі көздерден ақпаратты біріктіріп, оның өзектілігін бақылап, аналитиканы қамтамасыз етеді. CDE осы принциптерді дамыта отырып, оларды ғимараттарды жобалау және басқару міндеттеріне бейімдейді.

DWH сияқты, CDE деректерді құрылымдайды, өзгерістерді тіркейді және тексерілген ақпаратқа бірегей қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Бұлттық технологияларға көшу және аналитикалық құралдармен интеграциялану барысында олардың арасындағы айырмашылықтар барған сайын азаяды. CDE-ге 2023 жылдан бастап CAD жеткізушілерімен талқыланатын гранулирленген деректерді қосу арқылы классикалық DWH-мен тағы да көп параллельдер көруге болады.

Бұрын «Құрылыс ERP және PMIS жүйелері» бөлімінде біз PMIS (Жобаларды Басқару Ақпарат Жүйесі) және ERP (Кәсіпорынды Ресурстарды Жоспарлау) қарастырдық. Құрылыс жобаларында CDE мен PMIS бірге жұмыс істейді: CDE деректер қоймасы ретінде қызмет етеді, оған сызбалар, модельдер және жобалық құжаттама кіреді, ал PMIS мерзімдер, тапсырмалар, ресурстар және бюджет сияқты процестерді басқарады.

ERP, бизнес басқару үшін жауап беріп (қаржы, сатып алу, персонал, өндіріс), PMIS-пен интеграциялануы мүмкін, бұл компания деңгейінде шығындар мен бюджеттерді бақылауды қамтамасыз етеді. Аналитика мен есептілік үшін DWH қолданылуы мүмкін, ол CDE, PMIS және ERP-ден деректерді жинап, құрылымдап, агрегаттауға көмектеседі, бұл қаржылық көрсеткіштер KPI (ROI) бағалауға және заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік береді. Өз кезегінде, Data Lake (DL) DWH-ны толықтыра алады, ол шикі және құрылымдалмаған деректерді (мысалы, логтар, сенсорлық деректер, суреттер) сақтайды. Бұл деректер өңделіп, DWH-ға жүктеліп, әрі қарай талдау үшін пайдаланылады.

Осылайша, CDE мен PMIS жобаларды басқаруға, ERP бизнес процестеріне, ал DWH мен Data Lake аналитика мен деректермен жұмыс істеуге бағытталған.

CDE, PMIS және ERP жүйелерін DWH және Data Lake-пен салыстырғанда, вендорларға тәуелсіздік, құны, интеграцияның икемділігі, деректердің тәуелсіздігі, өзгерістерге бейімделу жылдамдығы, сондай-ақ аналитикалық мүмкіндіктер тұрғысынан елеулі айырмашылықтарды байқауға болады. Дәстүрлі жүйелер, мысалы, CDE, PMIS және ERP, көбінесе нақты шешімдер мен вендор стандарттарымен байланысты, бұл оларды аз икемді етеді және лицензиялар мен қолдау арқылы құнын арттырады. Сонымен қатар, мұндай жүйелердегі деректер көбінесе меншікті жабық форматтарда болады, бұл олардың пайдаланылуын және талдауын шектейді.-

		CDE, PMIS, ERP	DWH, Data Lake
	Vendor Dependency	High (tied to specific solutions and standards of vendors)	Low (flexibility in tool and platform choice)
	Integration Flexibility	Limited (integration depends on vendor solutions)	High (easily integrates with various data sources)
	Cost	High (licensing and support costs)	Relatively lower (use of open technologies and platforms)
	Data Independence	Low (data often locked in proprietary formats)	High (data stored in open and accessible formats)
	Adaptability to Changes	Slow (changes require vendor approval and integration)	Fast (adaptation and data structure modification without intermediaries)
	Analytical Capabilities	Limited (dependent on vendor-provided solutions)	Extensive (support for a wide range of analytical tools)

DWH және Data Lake CDE, PMIS және ERP жүйелеріне қарағанда деректердің үлкен икемділігі мен тәуелсіздігін ұсынады.

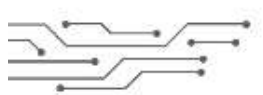
Оларға қарағанда, DWH және Data Lake әртүрлі дереккөздермен интеграциялануда үлкен икемділік ұсынады, ал ашық технологиялар мен платформаларды пайдалану жалпы меншік құнын төмендетуге көмектеседі. Сонымен қатар, DWH және Data Lake кең ауқымды аналитикалық құралдарды қолдайды, бұл талдау мен басқару мүмкіндіктерін кеңейтеді.

CAD форматтарына арналған кері инженерия құралдарының дамуы және CAD қосымшаларының деректер базаларына қол жеткізудің болуы жобалық деректердің көптеген мердігерлік және жобалық ұйымдарда жұмыс істейтін мамандарға қолжетімді болуы тиіс екендігін ескере отырып, жабық, оқшауланған платформаларды пайдалануды жалғастырудың қаншалықты негізді екендігі туралы мәселе өткір тұр.

Белгілі бір вендорға тәуелділік деректерді басқарудағы икемділікті едәуір шектеп, жобадағы өзгерістерге реакцияны баяулатып, қатысушылар арасындағы тиімді ынтымақтастыққа кедергі келтіруі мүмкін.

Деректерді басқарудың дәстүрлі тәсілдері — DWH, Data Lake, CDE және PMIS — негізінен ақпаратты сақтау, құрылымдау және өңдеуге бағытталған. Алайда, жасанды интеллект пен машиналық оқытудың дамуы жаңа деректерді ұйымдастыру тәсілдеріне қажеттілікті арттырады, олар тек агрегаттаумен шектелмей, күрделі өзара байланыстарды анықтауға, жасырын заңдылықтарды табуға және ең релевантты ақпаратқа жедел қол жеткізуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Бұл бағытта векторлық деректер базалары ерекше рөл атқара бастайды — жоғары өлшемді эмбеддингтермен жұмыс істеуге оңтайландырылған жаңа типтегі сақтау орындары.

ТАРАУ 8.2.

ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ ЖӘНЕ ХАОС ТУДЫРУДЫ БОЛДЫРМАУ

ВЕКТОРЛЫҚ ДЕРЕК БАЗАЛАРЫ ЖӘНЕ БОКС ШЕГІ

Векторлық деректер базалары — деректерді тек сақтап қана қоймай, мағына бойынша іздеуді, объектілерді семантикалық жақындық бойынша салыстыруды және интеллектуалды жүйелерді құруды қамтамасыз ететін жаңа класс сақтау орындары. Дәстүрлі деректер базаларынан айырмашылығы, олар дәл сәйкестіктерге бағытталған, векторлық БД белгілер негізінде ұқсас объектілерді табады — тіпті дәл сәйкестік болмаған жағдайда да.

Векторлық деректер базасы — деректерді көп өлшемді векторлар түрінде сақтайтын мамандандырылған деректер базасы, әрбір вектор белгілі бір сипаттамаларды немесе қасиеттерді білдіреді. Бұл векторлардың өлшемдері деректердің күрделілігіне байланысты әртүрлі болуы мүмкін (бір жағдайда бірнеше өлшем, ал басқа жағдайда — мыңдаған).

Векторлық базалардың негізгі артықшылығы — семантикалық маңыздылық бойынша іздеу, дәл мәндердің сәйкестігі бойынша емес. SQL және Pandas сұрауларындағы «тең» немесе «құрамында» филтрлерінің орнына, белгілер кеңістігінде жақын көршілерді іздеу (k-NN) қолданылады (k-NN туралы келесі бөлімде толығырақ айтылады).

LLM (Large Language Models) және генеративті модельдердің дамуы деректер базаларымен өзара әрекеттесуді өзгертуде. Енді деректерді табиғи тілде сұрау, құжаттар бойынша семантикалық іздеу, кілттік терминдерді автоматты түрде шығару және объектілер арасындағы контекстік байланыстарды құру мүмкіндігі бар — мұның барлығы SQL-ды меңгеру немесе кесте құрылымын білу қажеттілігінсіз. Бұл туралы «LLM және олардың деректерді өңдеудегі және бизнес-процестердегі рөлі» бөлімінде айтылған.

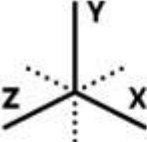
Алайда, LLM ақпаратты автоматты түрде құрылымдамайтынын және тәртіпке келтірмейтінін түсіну маңызды. Модель тек деректер массивінде "жүзеді" және сұрау контекстіне негізделген ең қолайлы фрагментті табады. Егер деректер алдын ала тазартылмаса немесе түрлендірілмесе, терең іздеу (deep search) цифрлық "қоқыста" жауап табуға ұқсас болады — жұмыс істеуі мүмкін, бірақ нәтижелердің сапасы төмен болады. Идеал жағдай — деректерді алдын ала құрылымдау (мысалы, құжаттарды Markdown форматына ауыстыру) және векторлық базаға жүктеу. Бұл шығару дәлдігі мен релеванттылығын едәуір арттырады.

Бастапқыда векторлық деректер базалары машиналық оқуда қолданылды, бірақ бүгінгі таңда олар іздеу жүйелерінде, контентті персонализациялауда, интеллектуалдық аналитикада кеңінен қолданыс табуда.

Векторлық тәсілдің құрылыс саласындағы ең айқын мысалдарының бірі — шектейтін параллелепипед (Bounding Box). Бұл геометриялық құрылым үш өлшемді кеңістіктегі объектінің шекараларын

сипаттайды. Шектейтін параллелепипед X, Y және Z осьтері бойынша минималды және максималды координаталармен анықталады, объектінің айналасында «қорап» құра отырып. Бұл әдіс элементтің өлшемдері мен орналасуын бүкіл геометрияны талдаусыз бағалауға мүмкіндік береді.

Әрбір Bounding Box-ты көп өлшемді кеңістікте вектор ретінде көрсетуге болады: мысалы, [x, y, z, ені, биіктігі, тереңдігі] – бұл 6 өлшем (Сурет 8.21).-

Bounding Box

	minX	maxX	minY	maxY	minZ	maxZ	Width	Height	Depth
Column	-15	-5	-25	-15	0	10	10	10	20
Stairs	-5	5	-15	-5	0	10	10	10	10
Door	5	15	5	15	0	10	10	10	10
Window	25	35	-35	-25	10	30	10	20	20
Balcony	15	25	-5	5	20	40	10	20	20

Рис. 8.21 Bounding Box элементтерінің координаттары мен олардың жобадағы орналасуы векторлық деректер базасының аналогиясы болып табылады.

Мұндай деректерді ұсыну объектілер арасындағы қиылыстарды тексеру, ғимарат элементтерінің кеңістіктік таралуын жоспарлау және автоматтандырылған есептеулерді орындау сияқты көптеген міндеттерді жеңілдетеді. Bounding Box күрделі үш өлшемді модельдер мен дәстүрлі векторлық деректер базалары арасында көпір қызметін атқара алады, архитектуралық және инженерлік модельдеуде екі тәсілдің артықшылықтарын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Bounding Box – бұл "геометрияның векторизациясы", ал эмбединг (абстрактті түрлендіру тәсілі) – "мағынаның векторизациясы". Екі тәсіл де қолмен іздеуден интеллектуалды іздеуге көшуге мүмкіндік береді, бұл 3D-объектілер жобаның моделінде немесе мәтіндегі ұғымдарда болуы мүмкін.

Жобада объектілерді іздеу (мысалы, "барлық ені 1,5 м-ден асатын терезелерді табу") векторлық деректер базасындағы жақын көршілерді іздеуге (k-NN) ұқсас, мұнда критерийлер "аймақты" белгілер кеңістігінде анықтайды. (жақын k-NN көршілерін іздеу туралы толығырақ машиналық оқытуға арналған келесі бөлімде талқылаймыз) (Сурет 8.22). Егер шекаралық қорапқа атрибуттарға қосымша параметрлер (материал, салмақ, өндіріс мерзімі) қосылса, онда кесте жоғары өлшемді векторға айналады, мұнда әрбір атрибут - жаңа өлшем. Бұл қазіргі заманғы векторлық деректер базаларына жақын, мұнда өлшемдер жүздеген немесе мыңдаған болып есептеледі (мысалы, нейрондық желілерден алынған эмбединг).-

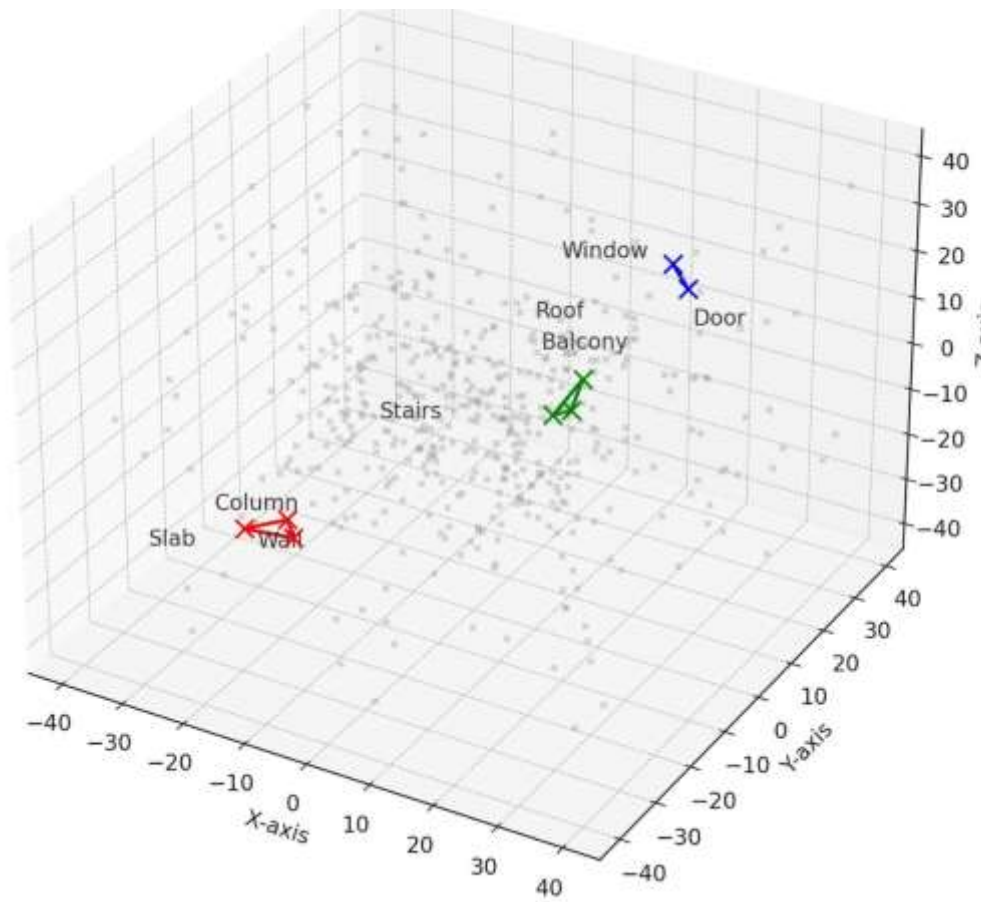

Рис. 8.22 Жобада объектілерді векторлық деректер базаларын пайдалана отырып іздеу.

Bounding Box-те қолданылатын тәсіл тек геометриялық объектілерге ғана емес, сонымен қатар мәтіндер мен тілдерді талдауға да қолданылады. Деректердің векторлық ұсыныстары табиғи тілдерді өңдеуде (NLP) белсенді түрде пайдаланылады. Құрылыс жобасындағы объектілерді кеңістіктік жақындық бойынша топтастыру сияқты, мәтіндегі сөздерді олардың мағыналық және контекстік жақындықтарына қарай талдауға болады.-

Мысалы, "архитектор", "құрылыс", "жобалау" сөздері векторлық кеңістікте жақын орналасады, себебі олар ұқсас мағынаға ие. LLM-да бұл механизм автоматты түрде, қолмен классификациялаудың қажеті жоқ, мүмкіндік береді.

- Мәтіннің тақырыбын анықтау.
- Мазмұнды құжаттар бойынша семантикалық іздеу жүргізу.
- Автоматты аннотациялар мен мәтіннің резюмесін жасау.
- Синонимдер мен өзара байланысты терминдерді табу.

Векторлық деректер базалары мәтінді талдауға және оған байланысты терминдерді табуға мүмкіндік береді, дәл Bounding Box 3D модельдеріндегі кеңістіктік объектілерді талдауға көмекте-

седі. Жобаның элементтерінің Bounding Box мысалы векторлық ұсыныстың тек "жасанды" ML концепциясы емес, деректерді құрылымдаудың табиғи тәсілі екенін түсінуге көмектеседі, бұл қолданбалы міндеттерді шешу үшін, CAD жобасындағы колонналарды іздеу немесе дерекқордағы семантикалық жағынан жақын суреттерді табу болсын.

Деректер базаларымен жұмыс істейтін мамандар векторлық қоймаларды назарға алуы тиіс. Олардың таралуы классикалық реляциялық жүйелер мен AI-бағдарланған технологиялардың бірігуін көрсетеді, бұл болашақтың гибридік шешімдерін қалыптастырады.

Күрделі және ауқымды AI-қосымшаларды әзірлейтін пайдаланушылар векторлық іздеу үшін мамандандырылған деректер базаларын қолданады. Сонымен қатар, тек белгілі AI-функцияларын интеграциялау қажет болғандар, әдетте, өздері пайдаланатын деректер базаларында (PostgreSQL, Redis) векторлық іздеудің кіріктірілген мүмкіндіктерін таңдайды.

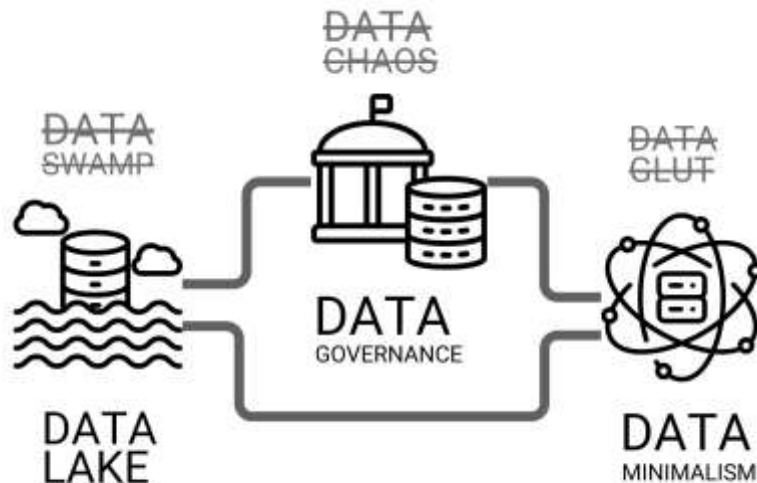
DWH, Data Lake, CDE, PMIS сияқты жүйелер, векторлық деректер базалары және басқалары деректерді сақтау мен басқарудың әртүрлі тәсілдерін ұсынса да, олардың тиімділігі тек архитектурамен емес, сонымен қатар деректердің қаншалықты дұрыс ұйымдастырылғаны мен басқарылуымен анықталады. Заманауи шешімдерді — векторлық базалар, классикалық реляциялық СУБД немесе Data Lake типті қоймаларды қолданғанның өзінде, деректерді басқару, құрылымдау және жаңарту бойынша нақты ережелердің болмауы, пайдаланушыларды шашыраңқы файлдар мен әртүрлі форматтағы деректермен жұмыс істеген кездегі қиындықтарға әкелуі мүмкін.

Деректерді тиімді басқару (Data Governance) жоқ болса, ең қуатты шешімдер де хаосты және құрылымдалмаған ақпарат массивтеріне айналуы мүмкін, деректер көлдерін батпақтарға (Data Swamp) айналдырады. Мұны болдырмау үшін компаниялар тек қойма архитектурасын дұрыс таңдаумен шектелмей, деректер минимализмі (Data Minimalism), қолжетімділікті басқару және сапа бақылау стратегияларын енгізуі тиіс, бұл деректерді шешім қабылдаудың тиімді құралына айналдыруға мүмкіндік береді.

ДЕРЕКТЕРДІ БАСҚАРУ (Data Governance), ДЕРЕКТЕРДІҢ МИНИМАЛИЗМІ (Data Minimalism) ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРДІҢ БАТПАҒЫ (Data Swamp)

Деректерді басқару (Data Governance), деректер минимализмі (Data Minimalism) және деректер батпағын (Data Swamp) болдырмау концепцияларын түсіну мен енгізу — деректер қоймаларын тиімді басқарудың және олардың бизнес үшін құндылығын қамтамасыз етудің негізгі факторлары.

Gartner зерттеуіне (2017) сәйкес, үлкен деректер саласындағы жобалардың 85%-ы сәтсіздікке ұшырайды, және бұл сәтсіздіктің негізгі себептерінің бірі — деректердің сапасын және оларды басқаруды жеткіліксіз басқару.

Деректерді басқарудың негізгі аспектілерінің бірі — Data Governance және Data Minimalism.

Деректерді басқару (Data Governance) — деректерді барлық бизнес-процестерде дұрыс және тиімді пайдалануды қамтамасыз ететін деректерді басқарудың негізгі компоненті. Бұл тек ережелер мен процедураларды орнатумен ғана емес, сонымен қатар деректердің қолжетімділігін, сенімділігін және қауіпсіздігін қамтамасыз етумен байланысты.

- Деректерді анықтау және классификациялау: ұйымдарға қажетті сущностерді түсінуге және оларды қалай пайдалану керектігін анықтауға мүмкіндік беретін сущностердің нақты анықтамасы мен классификациясы.
- Қол жеткізу құқықтары мен басқару: деректерге қол жеткізу және оларды басқару саясатын және процедураларын әзірлеу, тек авторизацияланған пайдаланушылардың белгілі деректерге қол жеткізуін қамтамасыз етеді.
- Сыртқы қауіптерден деректерді қорғау: сыртқы қауіптерден деректерді қорғау - деректерді басқарудың негізгі аспектілерінің бірі. Бұл тек техникалық шараларды ғана емес, сонымен қатар қызметкерлерді ақпараттық қауіпсіздік негіздеріне оқытуды да қамтиды.

Деректер минимализмі (Data Minimalism) - деректерді ең құнды және маңызды элементтер мен атрибуттарға дейін қысқартуға бағытталған тәсіл, бұл шығындарды азайтуға және деректерді пайдаланудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. -

- Шешім қабылдау процесін жеңілдету: объектілер мен олардың атрибуттарын ең маңыздысына дейін қысқарту шешім қабылдау процесін жеңілдетеді, деректерді талдау мен өңдеуге қажетті уақыт пен ресурстарды азайтады.
- Маңыздыға назар аудару: ең релевантты элементтер мен атрибуттарды таңдау бизнестің шын мәнінде маңызды ақпаратқа назар аударуына мүмкіндік береді, шу мен қажетсіз деректерді жояды.
- Ресурстарды тиімді бөлу: деректерді минимизациялау ресурстарды тиімдірек бөлуге мүмкіндік береді, деректерді сақтау мен өңдеуге кететін шығындарды азайтып, олардың сапасы мен қауіпсіздігін арттырады.

Деректермен жұмыс істеу логикасы олардың құрылуынан емес (Рис. 8.24), деректерді генерациялау процесі басталмай тұрып, осы деректерді болашақта пайдалану сценарийлерін түсінуден басталуы тиіс. Мұндай тәсіл атрибуттарға, олардың типтеріне және шекті мәндеріне минималды қажетті талаптарды алдын ала анықтауға мүмкіндік береді. Дәл осы талаптар ақпараттық модельде дұрыс және тұрақты элементтерді құрудың негізін қалыптастырады. Деректерді қолдану мақсаттары мен тәсілдерін алдын ала ойластыру талдауға жарамды құрылымды қалыптастыруға ықпал етеді. Деректерді модельдеудің концептуалдық, логикалық және физикалық деңгейлеріндегі тәсілдер туралы біз «Деректерді модельдеу: концептуалдық, логикалық және физикалық модель» бөлімінде айттық.

Дәстүрлі бизнес-процестерде құрылыс компанияларының деректерді өңдеуі көбінесе деректерді батпаққа тастауға ұқсайды, мұнда алдымен деректер жасалады, содан кейін мамандар оларды басқа жүйелер мен құралдарға интеграциялауға тырысады.

Деректер батпағы (Data Swamp) - деректерді бақылаусыз жинау мен сақтау нәтижесінде пайда болатын, дұрыс ұйымдастырылмаған, құрылымдалмаған және басқарылмаған деректер, нәтижесінде деректер құрылымсыз, пайдалану қиын және құнсыз болады.

Ақпарат ағынын деректер батпағына айналдыруды қалай болдырмауға болады:

- Деректер құрылымын басқару: деректердің құрылымдылығын және классификациясын қамтамасыз ету «деректер батпағын» болдырмауға көмектеседі, оларды тәртіпке келтіріп, қолжетімді етеді.
- Деректерді түсіну және интерпретациялау: деректердің шығу тегі, модификациялары мен мағыналарының нақты сипаттамасы деректердің дұрыс түсінілуі мен интерпретациялануын қамтамасыз етеді.
- Деректер сапасын сақтау: деректерді тұрақты түрде күтіп ұстау және тазалау олардың сапасын, өзектілігін және аналитикалық және бизнес-процестер үшін құндылығын сақтауға көмектеседі.

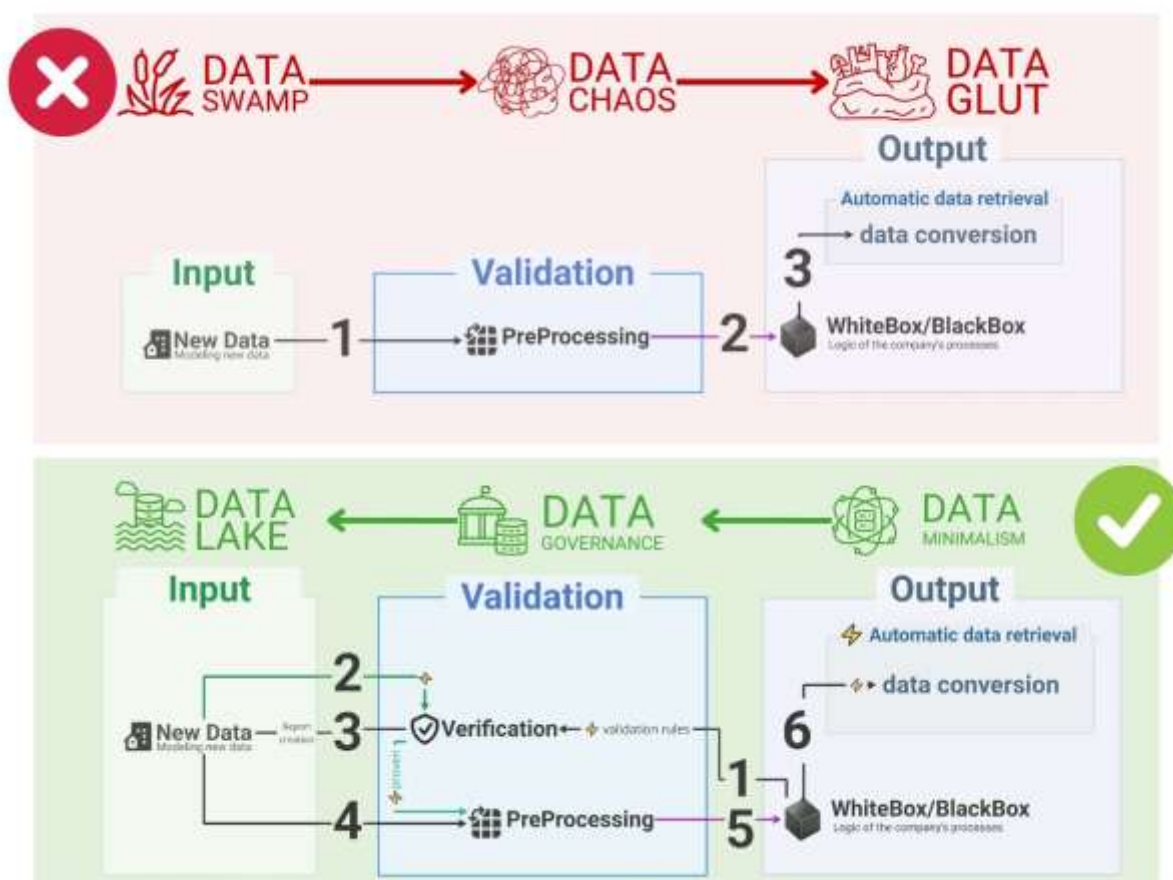

Рис. 8.24 Деректер қоймасында тәртіпсіздікті болдырмау үшін деректерді құру процесін атрибуттарға талаптарды жинаудан бастау қажет.

Деректерді басқару принциптерін және деректер минимализмін деректерді басқару процестеріне интеграциялау, сондай-ақ деректер қоймаларын деректер батпағына айналдыруды белсенді түрде болдырмау арқылы ұйымдар өз деректерінің әлеуетін барынша пайдалана алады.

Деректермен жұмыс істеудің эволюциясындағы келесі кезең — басқару және минимализм мәселелерін шешудан кейін автоматты өңдеуді стандарттау, сапаны қамтамасыз ету және деректерді талдау, түрлендіру және шешім қабылдау үшін ыңғайлы ететін әдістерді енгізу. Дәл осы мәселелермен DataOps және VectorOps әдістемелері айналысады, олар үлкен көлемдегі ақпаратпен және машиналық оқытумен жұмыс істейтін компаниялар үшін маңызды құралдарға айналуға.

DataOps ЖӘНЕ VectorOps: ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ЖАҢА СТАНДАРТТАРЫ

Data Governance деректерді бақылау және ұйымдастырумен айналысса, DataOps олардың дәлдігін,

келісімділігін және компания ішінде үздіксіз қозғалысын қамтамасыз етеді. Бұл құрылыс саласындағы бірқатар бизнес-кейстер үшін әсіресе маңызды, өйткені деректер үздіксіз генерацияланып, уақытында өңделуді талап етеді. Мысалы, ақпараттық модельдер, жобалық талаптар және аналитикалық есептер әртүрлі жүйелер арасында бір жұмыс күні ішінде синхрондалуы қажет болған жағдайларда, DataOps рөлі шешуші болуы мүмкін. Ол деректерді өңдеу үшін тұрақты және қайталанатын процестерді құруға мүмкіндік береді, кешіктірулер мен ақпараттың өзектілігін жоғалту қаупін азайтады.

Data Governance деңгейінде басқару жеткіліксіз — деректер тек сақталмай, күнделікті операцияларда белсенді түрде пайдаланылуы маңызды. Дәл осы жерде DataOps алға шығады — автоматтандыруға, интеграцияға және деректердің үздіксіз ағынын қамтамасыз етуге бағытталған әдістеме.

DataOps ұйымдардағы деректер ағындарын ынтымақтастықты, интеграцияны және автоматтандыруды жақсартуға бағытталған. DataOps практикаларын енгізу деректердің дәлдігі, келісімділігі және қолжетімділігін арттыруға ықпал етеді, бұл деректерге бағытталған қосымшалар үшін өте маңызды.

DataOps экожүйесіндегі негізгі құралдар — Apache Airflow (Сурет 7.44) — жұмыс процестерін оркестрациялау үшін, және Apache NiFi (Сурет 7.45) — деректер ағындарын маршрутизациялау және түрлендіру үшін. Бұл технологиялар бірге деректерді автоматты өңдеу, бақылау және жүйелер арасында интеграцияны қамтамасыз ететін икемді, сенімді және масштабталатын деректер конвейерлерін құруға мүмкіндік береді (толығырақ «Автоматты ETL-конвейер» бөлімінде). DataOps тәсілін құрылыс процестеріне енгізгенде төрт негізгі аспектіні ескеру маңызды:—

- Адамдар мен құралдар деректерден маңызды: деректердің бөлшектенген қоймалары басты проблема ретінде қарастырылуы мүмкін, алайда шын мәнінде жағдай күрделірек. Деректердің фрагментациясынан басқа, командалардың оқшаулануы және олардың пайдаланатын құралдарының әртүрлілігі маңызды рөл атқарады. Құрылыс саласында деректермен жұмыс істейтін мамандар әртүрлі бағыттардан: деректер инженерлері мен аналитиктер, BI және визуализация командалары, сондай-ақ жобаларды басқару және сапа бойынша сарапшылар. Әрқайсысының өз жұмыс әдістері бар, сондықтан деректердің қатысушылар арасында еркін берілуін қамтамасыз ететін экожүйені құру маңызды факторға айналады, бұл ақпараттың біртұтас, келісілген нұсқасын қамтамасыз етеді.
- Тестілеуді автоматтандыру және қателерді анықтау: құрылыс деректері әрқашан қателіктерді қамтиды, бұл модельдердегі дәлсіздіктер, есептеулердегі қателер немесе ескірген спецификациялар болуы мүмкін. Деректерді тұрақты тестілеу және қайталанатын қателерді жою олардың сапасын айтарлықтай арттырады. DataOps аясында деректердің дұрыстығын бақылау және тексеру үшін автоматтандырылған механизмдерді енгізу қажет, олар деректердің дұрыстығын қадағалап, қателерді талдайды және заңдылықтарды анықтайды, сондай-ақ әр жұмыс цикліне жүйелік ақауларды тіркеп, жояды. Тексерудің автоматтандыру деңгейі неғұрлым жоғары болса, деректердің жалпы сапасы соғұрлым жоғары болады және соңғы кезеңдердегі қателердің ықтималдығы соғұрлым төмен болады.
- Деректер бағдарламалық код сияқты тестіленуі тиіс: құрылыс қосымшаларының көпшілігі деректерді өңдеуге негізделген, алайда олардың бақылауы жиі екінші рөлде қалады. Егер машиналық оқыту модельдері дәлсіз деректерге оқытылса, бұл қате болжамдарға және қаржылық шығындарға әкеледі. DataOps аясында деректер бағдарламалық код сияқты

мұқият тексеруден өтуі тиіс: логикалық тексерулер, стресс-тесттер, кіріс мәндері өзгерген кезде модельдердің мінез-құлқын бағалау. Тек тексерілген және сенімді деректер басқарушылық шешімдер қабылдау үшін негіз ретінде пайдаланылуы мүмкін.

- Деректердің бақылауы өнімділікке зиян келтірмей: деректерді мониторингтеу тек метрикаларды жинау емес, сапаны басқарудың стратегиялық құралы. DataOps тиімді жұмыс істеуі үшін бақылау деректермен жұмыс істеудің барлық кезеңдерінде, жобалаудан бастап пайдалану кезеңіне дейін енгізілуі тиіс. Сонымен қатар, мониторинг жүйені баяулатпау маңызды. Құрылыс жобаларында деректерді жинау ғана емес, сонымен қатар бұл жұмысты (мысалы, жобалаушылар) жүргізетін мамандардың жұмысын ешқандай бұзбайтындай етіп жасау да маңызды. Бұл баланс деректердің сапасын өнімділікке зиян келтірмей бақылауға мүмкіндік береді.

DataOps — деректер мамандары үшін қосымша жүктеме емес, олардың жұмысының негізі. DataOps енгізу арқылы құрылыс компаниялары деректерді басқаруда хаотикалық басқарудан тиімді экожүйеге өтуді қамтамасыз ете алады, онда деректер бизнес үшін жұмыс істейді.

VectorOps, өз кезегінде, DataOps эволюциясының келесі кезеңі болып табылады, ол көпөлшемді векторлық деректерді өңдеуге, сақтауға және талдауға бағытталған (бұл алдыңғы тарауда талқыланды). Бұл цифрлық егіздер, нейрондық желі модельдері және семантикалық іздеу сияқты салаларда, олар құрылыс саласына енуде, әсіресе өзекті. VectorOps векторлық деректер базаларына сүйенеді, олар көпөлшемді объектілердің тиімді сақталуын, индекстеуін және іздеуін қамтамасыз етеді.

VectorOps — DataOps-тан кейінгі қадам, құрылыс саласында векторлық деректерді өңдеуге, талдауға және пайдалануға бағытталған. DataOps-тан айырмашылығы, ол деректердің ағынына, келісімділігіне және сапасына назар аударады, VectorOps көпөлшемді объектілердің көріністерін басқаруға назар аударады, олар машиналық оқыту үшін қажет.

Дәстүрлі тәсілдерден айырмашылығы, VectorOps объектілердің дәл сипаттамасын алуға мүмкіндік береді, бұл цифрлық егіздер, генеративті жобалау жүйелері және CAD деректеріндегі қателерді автоматты түрде анықтау үшін критикалық маңызды. DataOps және VectorOps-тың бірлескен енгізілуі классикалық кестелерден семантикалық жағынан бай кеңістіктік модельдерге дейін үлкен көлемдегі ақпаратпен масштабталатын, автоматтандырылған жұмыстың берік негізін қалыптастырады.

КЕЛЕСІ ҚАДАМДАР: ХАОСТЫ САҚТАУДАН ҚҰРЫЛЫМДЫ САҚТАУ ОРНЫНА ӨТУ

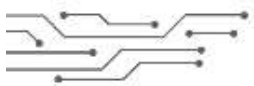
Дәстүрлі құрылыс деректерін сақтау тәсілдері жиі маңызды ақпараттың талдау мен шешім қабылдауға қолжетімсіз болуына әкелетін "ақпарат силостарының" пайда болуына себеп болады. Заманауи деректерді сақтау концепциялары, мысалы, Data Warehouse, Data Lake және олардың гибридтері, шашыраңқы ақпаратты біріктіруге және оны деректерді ағынды өңдеу мен бизнес-аналитика үшін орталықтандырылған түрде қолжетімді етуге мүмкіндік береді. Деректерді сақтау үшін қолайлы архитектураны таңдау ғана емес, сонымен қатар деректерді басқару (Data Governance) және деректер минимализмі (Data Minimalism) принциптерін енгізу маңызды, бұл хранилищалардың бақылаусыз "деректер батпақтарына" (Data Swamp) айналуын болдырмауға көмектеседі.

Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған концепцияларды күнделікті міндеттеріңізде қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

- Деректерді сақтау үшін тиімді форматтарды таңдаңыз
- CSV және XLSX форматтарынан үлкен деректер көлемін сақтау үшін тиімдірек форматтарға (Apache Parquet, ORC) өтіңіз
- Өзгерістерді бақылау үшін деректердің нұсқаларын енгізіңіз
- Ақпараттың құрылымы мен шығу тегін сипаттау үшін метадеректерді пайдаланыңыз
- Компанияның біртұтас деректер архитектурасын жасаңыз
- Деректерді сақтау архитектураларын салыстырыңыз: RDBMS, DWH және Data Lake. Масштабталу, дереккөздерді интеграциялау және аналитикалық өңдеу бойынша міндеттеріңізге ең жақсы жауап беретінін таңдаңыз
- Әртүрлі дереккөздерден деректерді алу, жүктеу және түрлендіру (ETL) процестерінің картасын жобалаңыз. Кілттік қадамдар мен интеграция нүктелерін визуализациялау үшін Miro, Lucidchart немесе Draw.io сияқты визуализация құралдарын пайдаланыңыз
- Data Governance және Data Minimalism практикаларын енгізіңіз
- Data Minimalism тәсілін ұстаныңыз — тек шын мәнінде құнды ақпаратты сақтаңыз және өңдеңіз
- Data Governance принциптерін енгізіңіз — деректер үшін жауапкершілікті анықтаңыз, сапаны және ашықтықты қамтамасыз етіңіз
- Деректерді басқару саясаты мен DataOps, VectorOps концепциялары туралы көбірек біліңіз
- DataOps аясында деректер сапасының критерийлерін және тексеру процедураларын анықтаңыз

Жақсы ұйымдастырылған деректерді сақтау компанияның аналитикалық процестерін орталықтандыру үшін негіз жасайды. Файлдарды хаотикалық жинақтаудан құрылымдық хранилища-ларға көшу ақпаратты стратегиялық активке айналдырып, негізделген шешімдер қабылдауға және бизнес-процестердің тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Деректерді жинау, түрлендіру, талдау және құрылымдық сақтау процестері автоматтандырылып, стандартталғаннан кейін, цифрлық трансформацияның келесі кезеңі үлкен деректермен (Big Data) толыққанды жұмыс істеу болады.

IX БӨЛІМ

ҮЛКЕН ДЕРЕКТЕР, МАШИНАЛЫҚ ОҚУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ

Тоғызыншы бөлім үлкен деректерге, машиналық оқытуға және құрылыс саласындағы болжауға арналған. Мұнда интуитивті шешім қабылдаудан тарихи деректерге негізделген объективті талдауға көшу қарастырылады. Практикалық мысалдар арқылы құрылыс саласындағы үлкен деректерді талдау көрсетіледі — Сан-Францискодағы құрылыс рұқсаттары деректер жиынтығын талдаудан CAD жобаларындағы миллиондаған элементтерді өңдеуге дейін. Машиналық оқыту әдістеріне, құрылыс жобаларының құны мен мерзімдерін болжауға ерекше назар аударылады, сызықтық регрессия және k-жаңашыл көршілер алгоритмдерінің егжей-тегжейлі талдауы беріледі. Құрылымдалған деректердің болжамдық модельдер үшін негіз болып, тәуекелдерді бағалауға, ресурстарды оңтайландыруға және жобаларды басқарудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретіні көрсетіледі. Бөлім сондай-ақ деректердің репрезентативті үлгілерін таңдау бойынша ұсыныстарды қамтиды және тиімді талдау үшін әрдайым үлкен ақпарат массивтері қажет емес екенін түсіндіреді.

ТАРАУ 9.1. ҮЛКЕН ДЕРЕКТЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТАЛДАНУЫ

Үлкен деректер құрылыс саласында: интуициядан болжамдылыққа.

"Үлкен деректер" термині нақты анықтамасы жоқ. Бастапқыда бұл концепция ақпарат көлемі дәстүрлі өңдеу әдістерінің мүмкіндіктерінен асып кеткен кезде пайда болды. Бүгінгі күні көптеген салаларда, соның ішінде құрылыс саласында, деректердің көлемі мен күрделілігі соншалықты артты, олар компьютерлердің локалды жадында сақталмайды және оларды өңдеу үшін жаңа технологияларды қолдануды талап етеді.

Үлкен деректермен жұмыс істеудің мәні тек сақтау мен өңдеуде ғана емес, сонымен қатар болжау мүмкіндігінде. Құрылыс саласында Big Data интуитивті шешімдерден, кестелер мен визуализациялардың субъективті интерпретациясына негізделген, нақты бақылаулар мен статистикамен расталған негізделген болжамдарға жол ашады.

Жиі кездесетін пікірге қарамастан, үлкен деректермен жұмыс істеудің мақсаты "машинаны адам сияқты ойлауға мәжбүрлеу" емес, деректер массивтерін талдау үшін математикалық модельдер мен алгоритмдерді қолдану, заңдылықтарды анықтау, оқиғаларды болжау және процестерді оңтайландыру болып табылады.

Үлкен деректер (Big Data) — бұл алгоритмдерден тұратын суық әлем емес, адам әсерінен айырылған. Керісінше, үлкен деректер біздің инстинктімізбен, қателіктерімізбен және шығармашылығымызбен тығыз байланысты. Адам ойлауының кемшілігі ерекше шешімдер табуға және серпілістер жасауға мүмкіндік береді.

Цифрлық технологиялардың дамуы арқасында құрылыс саласында IT саласынан келген деректерді өңдеу әдістері белсенді түрде қолданылуда. Pandas және Apache Parquet сияқты құралдардың арқасында құрылымдалған және құрылымдалмаған деректер біріктіріліп, ақпаратқа қолжетімділікті жеңілдетеді және талдаудағы шығындарды азайтады, ал құжаттар немесе CAD жобаларынан алынған үлкен деректер жиынтықтары (Сурет 9.210 - Сурет 9.212) жобаның өмірлік циклі кезеңдерінің барлығында деректерді жинауға, талдауға және болжауға мүмкіндік береді.—

Үлкен деректер құрылыс саласына трансформациялық әсер етеді, оны әртүрлі аспектілерде ықпал етеді. Big Data технологияларын қолдану бірнеше негізгі бағыттарда нәтижелер береді, соның ішінде:

- **Инвестициялық әлеуетті талдау** — алдыңғы объектілердің деректері негізінде жобалардың кірістілігі мен қайтарым мерзімдерін болжау.
- **Болжамдық қызмет көрсету** — жабдықтың ықтимал ақауларын олардың нақты пайда болуынан бұрын анықтау, бұл тоқтап қалу уақытын азайтады.
- **Жеткізу тізбегін оңтайландыру** — ақауларды болжау және логистиканың тиімділігін арттыру.
- **Энергия тиімділігін талдау** — төмен энергия тұтыну деңгейі бар ғимараттарды жобалауға көмек.

- Қауіпсіздікті мониторингтеу — құрылыс алаңындағы жағдайларды бақылау үшін датчиктер мен киюге болатын құрылғыларды пайдалану.
- Сапаны бақылау — технологиялық нормаларға сәйкестікті нақты уақыт режимінде бақылау.
- Еңбек ресурстарын басқару — өнімділікті талдау және кадрлық қажеттіліктерді болжау.

Құрылыс саласында деректер аналитикасы мен болжау қажеттілігі жоқ сала табу қиын. Болжау алгоритмдерінің басты артықшылығы — олардың деректер жинақталған сайын өзін-өзі үйрету және үнемі жетілдіру қабілеті.

Алдағы уақытта жасанды интеллект құрылысшыларға тек көмек көрсетіп қана қоймай, жобалау процестерінен бастап ғимараттарды пайдалану мәселелеріне дейінгі маңызды шешімдерді қабылдайтын болады.

Болжаулар қалай қалыптасатыны және оқытылатын модельдер қалай пайдаланылатыны туралы кітаптың келесі бөлімінде: «Машиналық оқыту және болжаулар» баяндалады.

Үлкен деректермен толыққанды жұмыс істеуге көшу үшін аналитикаға деген көзқарасты өзгерту қажет. Егер бұрынғы классикалық жүйелерде себеп-салдарлық байланыстарға басты назар аударылса, онда үлкен деректер аналитикасында статистикалық заңдылықтар мен корреляцияларды іздеуге акцент жасалады, бұл жасырын өзара байланыстарды анықтауға және объектілердің мінез-құлқын толық түсінбей-ақ болжауға мүмкіндік береді.

Үлкен деректердің тиімділігі туралы мәселе: корреляция, статистика және деректерді іріктеу.

Дәстүрлі түрде құрылыс субъективті гипотезалар мен жеке тәжірибеге сүйенді. Инженерлер материалдың қалай әрекет ететінін, конструкцияның қандай жүктемелерді көтеретінін және жобаның қанша уақытқа созылатынын белгілі бір ықтималдықпен болжады. Бұл болжамдар практикада тексерілді, көбінесе уақыт, ресурстар және болашақтағы қауіптер бағасына.

Үлкен деректердің пайда болуымен көзқарас түбегейлі өзгеруде: шешімдер енді интуитивті болжамдарға емес, ауқымды ақпарат массивтерін талдауға негізделеді. Құрылыс интуиция өнерінен болжамдар дәлдігіне айналады.

Үлкен деректерді пайдалану идеясына көшу, сөзсіз, деректер көлемінің қаншалықты маңызды екендігі және сенімді болжау аналитикасы үшін қанша ақпараттың шын мәнінде қажет екендігі туралы маңызды сұрақты көтереді. «Деректер неғұрлым көп болса, дәлдік соғұрлым жоғары» деген кең таралған пікір статистика тұрғысынан әрдайым негізделген емес.

1934 жылы статистик Ежи Нейман дәлелдегендей, статистикалық қорытындылардың дәлдігі кілті деректер көлемінде емес, олардың репрезентативтілігі мен кездейсоқтығында.

Бұл құрылыс саласында әсіресе өзекті, мұнда IoT-сенсорлары, сканерлер, бақылау камералары, дрондар және тіпті әртүрлі CAD-модельдері арқылы үлкен көлемдегі деректер жиналады, бұл

«соқыр жерлердің», деректердің шығуларын және бұрмалануын туындату қаупін арттырады.

Жол жабыны жағдайын мониторингтеу мысалын қарастырайық. Барлық жол учаскелері туралы толық деректер жиынтығы X Гб көлемді алып, өңдеуге шамамен бір күн уақыт қажет етеді. Сонымен қатар, тек әр 50-ші учаскені қамтитын кездейсоқ таңдау тек X/50 Гб көлемді алады және жарты сағатта өңделеді, бұл белгілі бір есептеулер үшін бағалаудың аналогиялық дәлдігін қамтамасыз етеді (Рис. 9.11).

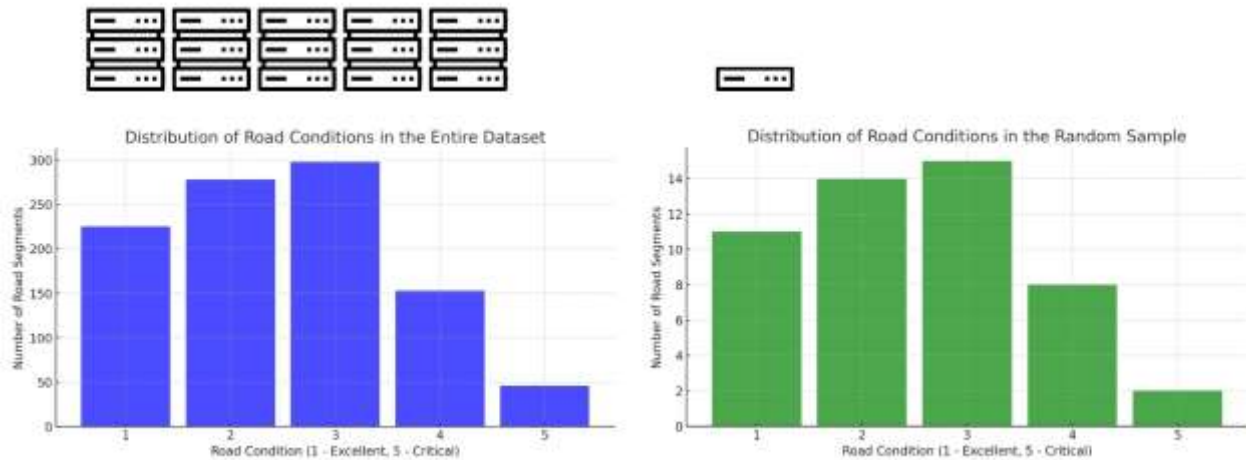

Рис. 9.11 Жол жабыны жағдайының гистограммалары: толық деректер жиынтығы мен кездейсоқ таңдау бірдей нәтижелерді көрсетеді.

Осылайша, деректерді сәтті талдаудың негізгі факторы көбінесе олардың көлемі емес, таңдау репрезентативтілігі мен қолданылатын өңдеу әдістерінің сапасы болуы мүмкін. Кездейсоқ таңдау мен таңдаулы тәсілге көшу құрылыс индустриясында ойлау тәсілін өзгертуге талап етеді. Тарихи тұрғыдан алғанда, компаниялар «деректер неғұрлым көп болса, соғұрлым жақсы» деген логикаға сүйенді, барлық мүмкін көрсеткіштерді қамту максималды дәлдікті қамтамасыз етеді деп есептеді.

Бұл тәсіл жобаларды басқарудағы танымал жаңсақ пікірге ұқсас: «мен неғұрлым көп мамандарды тартсам, жұмыс соғұрлым тиімді болады». Алайда, кадрлармен болғандай, сапа мен құралдар санына қарағанда маңыздырақ. Деректер немесе жобаның қатысушылары арасындағы өзара байланыстарды (корреляцияларды) ескермей, көлемнің өсуі тек шу, бұрмалаулар, дублирлеу және негізсіз шығуларға әкелуі мүмкін.

Нәтижесінде, көбінесе сапалы дайындалған, тұрақты және негізделген болжамдар беруге қабілетті, бірақ көлемі аз деректер жиынтығын ұстау әлдеқайда өнімдірек болады, хаотикалық, бірақ массивті ақпаратқа сүйенуден гөрі, онда көптеген қарама-қайшы сигналдар бар.

Артық деректер көлемі тек үлкен дәлдікті қамтамасыз етпейді, сонымен қатар шу, артық белгілер, жасырын корреляциялар және релятивті емес ақпараттың болуы салдарынан бұрмаланған қорытындыларға әкелуі мүмкін. Мұндай жағдайда модельдердің артық оқытылу қаупі артады және аналитикалық нәтижелердің сенімділігі төмендейді.

Құрылыс саласында үлкен деректермен жұмыс істеудегі басты қиындық - деректердің оңтайлы саны мен сапасын анықтау. Мысалы, бетон конструкцияларының жағдайын мониторингтеу

кезінде мыңдаған датчиктерді пайдалану және ақпаратты әр минут сайын жинау сақтау және талдау жүйесін жүктеуі мүмкін. Алайда, корреляцияны талдау жүргізіп, 10% ең ақпаратты датчиктерді таңдау арқылы болжамдардың дәлдігін іс жүзінде бірдей деңгейде алуға болады, ресурстарды бірнеше есе, кейде ондаған және жүздеген есе аз жұмсай отырып.

Кішірек деректер жиынтығын пайдалану қажетті сақтау көлемін және өңдеу уақытын қысқартады, бұл деректерді сақтау мен талдауға жұмсалатын шығындарды едәуір азайтады және көбінесе кездейсоқ таңдау болжамдық аналитика үшін, әсіресе үлкен инфрақұрылымдық жобаларда немесе нақты уақыт режимінде жұмыс істегенде, тамаша шешім болып табылады. Соңында, құрылыс процестерінің тиімділігі жиналған деректердің көлемімен емес, олардың талдау сапасымен анықталады. Сындарлы көзқарас пен мұқият талдау болмаса, деректер қате қорытындыларға әкелуі мүмкін.

Белгілі бір деректер көлемінен кейін әр жаңа ақпарат бірлік пайдалы нәтижені береді. Шексіз ақпарат жинаудың орнына, оның репрезентативтілігі мен талдау әдістеріне назар аудару маңызды (Рис. 9.22).

Бұл феномен Аллен Уоллис тарапынан жақсы сипатталған, ол АҚШ Әскери-теңіз күштерінің екі баллистикалық снаряд конструкцияларын тестілеу мысалында статистикалық әдістерді қолдануды көрсетеді.

Әскери-теңіз күштері екі баллистикалық снаряд конструкциясын (А және В) парлы ату сериясын өткізу арқылы тестіледі. Әр раундта А 1 немесе 0 алады, В-мен салыстырғанда оның сипаттамалары жақсы немесе нашар болғанына байланысты, және керісінше. Стандартты статистикалық тәсіл фиксирленген сынақтар санын (мысалы, 1000) өткізіп, жеңімпазды пайыздық үлестіру негізінде анықтауды ұсынады (мысалы, егер А 53%-дан астам жағдайда 1 алса, оны ең жақсы деп санайды). Аллен Уоллис капитан Гаррет Л. Шайлермен осындай мәселені талқылағанда, капитан мұндай тесттің, Алленнің әңгімесін келтіре отырып, пайдасыз болуы мүмкін екенін айтты. Егер Шайлер сияқты тәжірибелі және ақылды артиллериялық офицер болса, ол алғашқы бірнеше жүз атудан кейін экспериментті аяқтаудың қажеті жоқ екенін көрер еді, не жаңа әдіс айқын нашар, не ол күтілгеннен айқын асып түседі. — АҚШ-тың Колумбия университетіндегі статистикалық зерттеулер үкіметтік тобы, екінші дүниежүзілік соғыс кезеңі.

Бұл принцип әртүрлі салаларда кеңінен қолданылады. Медицинада, мысалы, жаңа дәрілердің клиникалық зерттеулері кездейсоқ пациенттер тобына жүргізіледі, бұл бүкіл әлемдегі адамдар популяциясында дәріні тестілеудің қажеті жоқ статистикалық маңызды нәтижелер алуға мүмкіндік береді. Экономика мен социологияда қоғамның пікірін көрсету үшін репрезентативті сауалнамалар жүргізіледі, бұл елдің әрбір тұрғынын сұраудың қажеті жоқ.

Мемлекеттер мен зерттеу ұйымдары әлеуметтік тенденцияларды түсіну үшін халықтың шағын топтарына сауалнамалар жүргізгендей, құрылыс саласындағы компаниялар жобаларды басқару үшін тиімді мониторинг және болжау жасау үшін кездейсоқ деректерді пайдалана алады.

Үлкен деректер әлеуметтік ғылымдарға көзқарасты өзгерте алады, бірақ статистикалық сауаттылықты алмастырмайды.

– Томас Ландсалл-Велфэр, «Қазіргі уақытта ұлттың көңіл-күйін болжау», *Significance* v. 9(4), 2012 жыл.

Ресурстарды үнемдеу тұрғысынан, болашақ болжамдар мен шешімдер қабылдау үшін деректер жинау кезінде маңызды сұрақ туындайды: үлкен деректер массивтерін жинау мен өңдеуге едәуір қаражат жұмсаудың мағынасы бар ма, әлде біртіндеп масштабтауға болатын әлдеқайда аз және арзан тесттік деректер жиынтығын пайдалану тиімдірек пе? Кездейсоқ таңдамалардың тиімділігі компанияларға деректерді жинау мен модельдерді оқытуға жұмсалатын шығындарды он есе немесе тіпті мың есе қысқартуға мүмкіндік береді, бұл кешенді қамтуды талап етпейтін, бірақ жеткілікті дәлдік пен репрезентативтілікті қамтамасыз ететін деректер жинау әдістерін таңдау арқылы жүзеге асырылады. Мұндай тәсіл тіпті шағын компанияларға үлкен корпорациялар деңгейінде нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді, бұл шығындарды оңтайландыруға және ресурстары шектеулі болған жағдайда негізделген шешімдер қабылдау процесін жеделдетуге ұмтылатын компаниялар үшін маңызды. Келесі тарауларда қоғамдық деректер жиынтықтарын пайдалана отырып, аналитика мен болжамның мысалдары қарастырылады.

Үлкен деректер: Сан-Францискодағы миллион құрылыс рұқсатын талдау.

Ашық деректермен жұмыс істеу алдыңғы тарауларда қарастырылған принциптерді тәжірибеде қолдануға ерекше мүмкіндік береді: тиімді белгілерді таңдау, репрезентативті іріктеу, визуализация және сыни талдау. Бұл тарауда біз Сан-Францискодағы құрылыс белсенділігін зерттеу үшін ашық деректерді, атап айтқанда, құрылыс рұқсаттары бойынша миллионнан астам жазбаларды қалай пайдалануға болатынын қарастырамыз.

Сан-Францисконың "Ғимараттар департаменті" [148] ұсынған миллионнан астам рұқсаттар туралы ашық деректер (Рис. 9.12) бізге CSV форматындағы екі деректер жинағын пайдалана отырып, қаладағы құрылыс белсенділігін ғана емес, сонымен қатар 1980 жылдан 2019 жылға дейінгі Сан-Франциско құрылыс саласындағы соңғы тенденциялар мен тарихты сыни талдауға мүмкіндік береді.

Деректер жинағынан визуализациялар жасау үшін қолданылған код мысалдары (Рис. 9.13- Рис. 9.18), сондай-ақ код, түсіндірмелер мен комментарийлермен бірге визуалды графиктерді "Сан-Франциско. Құрылыс секторы 1980–2019 жж." [149] сұрауымен Kaggle платформасынан табуға болады.

count 1.137695e+06

Public

Building Permits on or after January 1, 2013

June 13, 2020

2,237 Views

Public

Building Permits before January 1, 2013

June 13, 2020

880 Views

permit_creation_date	description	current_status	current_status_date	filed_date	issued_date	completed_date
07/01/1998	repair stucco	complete	07/07/1998	07/01/1998	07/01/1998	07/07/1998
12/13/2004	reroofing	expired	01/24/2006	12/13/2004	12/13/2004	NaN
02/18/1992	install auto fire spks	complete	06/29/1992	02/18/1992	03/18/1992	06/29/1992

permit_number	permit_expiration_date	estimated_cost	revised_cost	existing_use	Zipcode	Location
362780	9812394	11/01/1998	780.0	NaN	1 family dwelling	94123.0 (37.7963468760498, -122.4322641443574)
570817	200412131233	06/13/2005	9000.0	9000.0	apartments	94127.0 (37.729258518008388, -122.4644245667462)
198411	9202396	09/18/1992	9000.0	NaN	apartments	94111.0 (37.79506002552974, -122.39593224461805)

Рис. 9.12 Деректер жинақтары әртүрлі объектілердің атрибуттары бар құрылыс рұқсаттары туралы ақпаратты қамтиды.

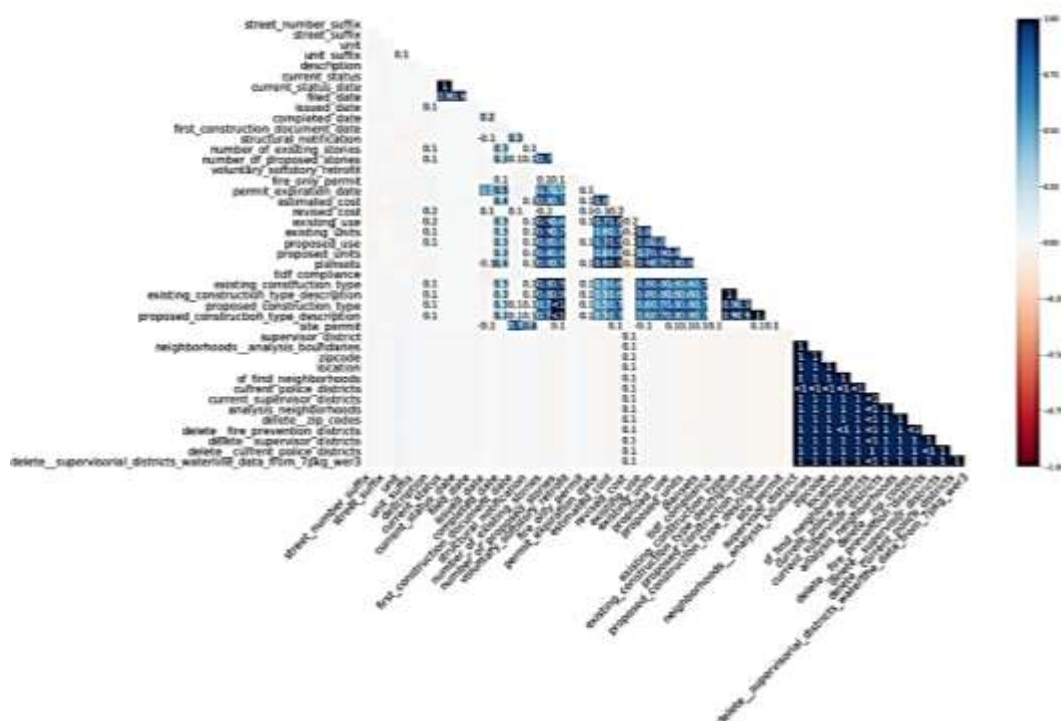

Рис. 9.13 Тепловая карта (Pandas және Seaborn) деректер жинағының барлық атрибуттарын визуализациялап, атрибуттар жұптары арасындағы өзара байланысты анықтауға көмектеседі.

Сан-Францисконың ғимараттар департаменті ұсынған кестеден (Рис. 9.12) ешқандай тенденциялар немесе қорытындылар көрінбейді. Кестелік түрде берілген құрғақ сандар шешім қабылдау үшін негіз бола алмайды. Деректерді визуалды түрде түсінікті ету үшін, деректерді визуализациялау туралы тарауларда егжей-тегжейлі талқыланды, оларды кітаптың жетінші бөлімінде қарастырылған әртүрлі кітапханалар арқылы визуализациялау қажет.

Pandas DataFrame және Python визуализациялау кітапханаларын пайдалана отырып, 1 137 695 рұқсаттың [148] деректерін талдай отырып, Сан-Францискодағы құрылыс белсенділігінің Кремний алқабындағы технологиялық сектордың экономикалық циклдарымен тығыз байланысты деген қорытынды жасауға болады (Рис. 9.14). -

Экономикалық бумдар мен құлдыраулар құрылыс жобаларының саны мен құнына елеулі әсер етеді. Мысалы, құрылыс белсенділігінің алғашқы шыңы 1980-ші жылдардың ортасындағы электроника бумымен сәйкес келді (Pandas және Matplotlib қолданылды), ал кейінгі шыңдар мен құлдыраулар дотком бумымен және соңғы жылдардағы технологиялық буммен байланысты болды.

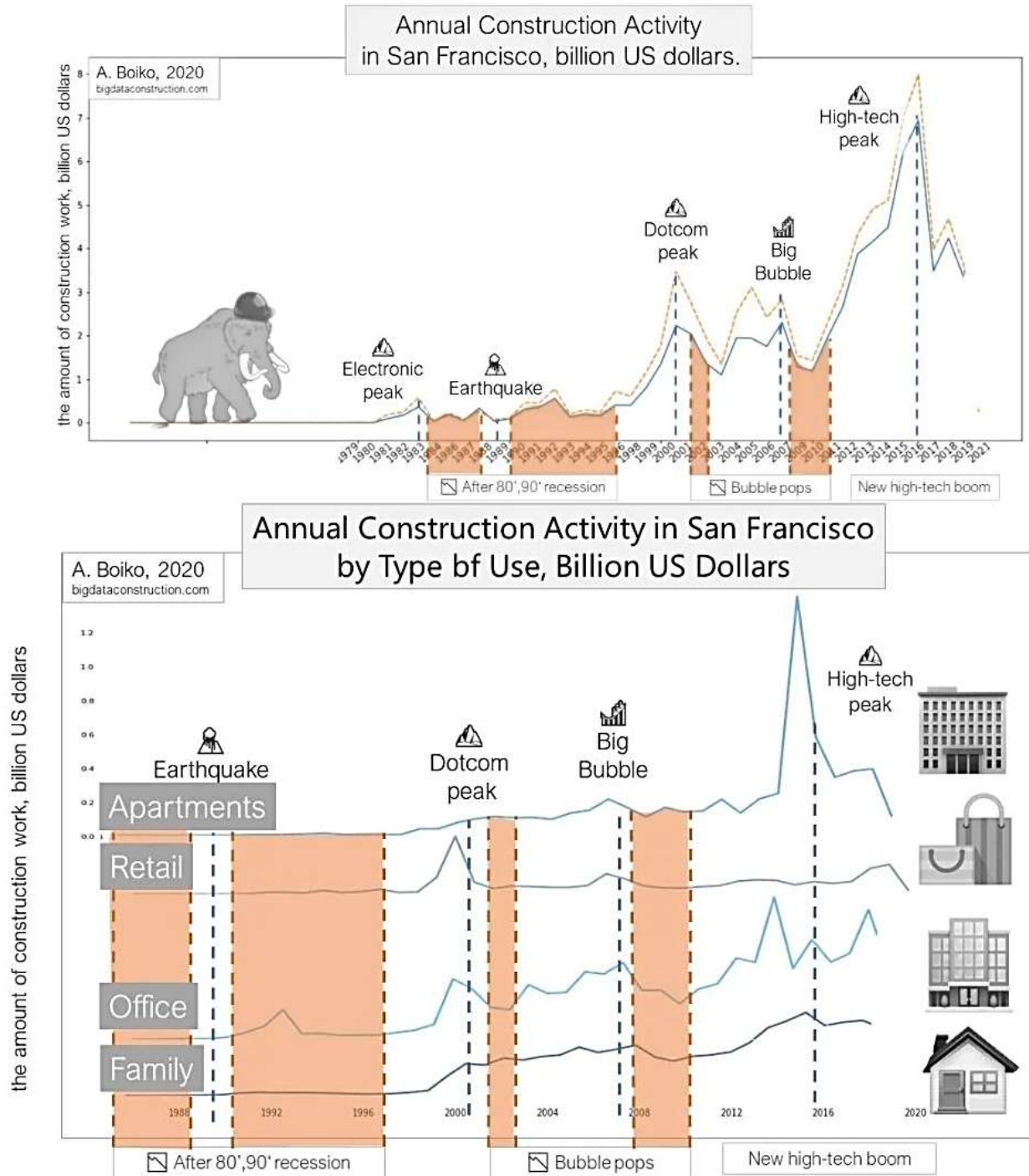

Рис. 9.14 Сан-Францискодағы жылжымайтын мүлік саласында инвестициялар Кремний алқабындағы технологиялық дамуымен корреляцияланады.

Деректер аналитикасы Сан-Францискодағы соңғы онжылдықта құрылыс және қайта құруға салынған 91,5 миллиард доллардың 75%-дан астамы - яғни, 2 км радиустағы орталық қалада шоғырланғанын бағалауға мүмкіндік береді (Рис. 9.15 - Pandas және Folium визуализациялау кітапханасы қолданылды), бұл осы орталық аймақтардағы инвестициялардың жоғары тығыздығын көрсетеді. Құрылыс рұқсаттарының орташа құны ауданға байланысты айтарлықтай өзгеріп отырады, соның

ішінде қала орталығындағы өтінімдер қала шетіне қарағанда үш есе қымбат, бұл жердің, еңбек күшінің, материалдардың жоғары құнымен және энергия тиімділігін арттыру үшін қымбат материалдарды қолдануды талап ететін қатаң құрылыс нормаларымен байланысты.

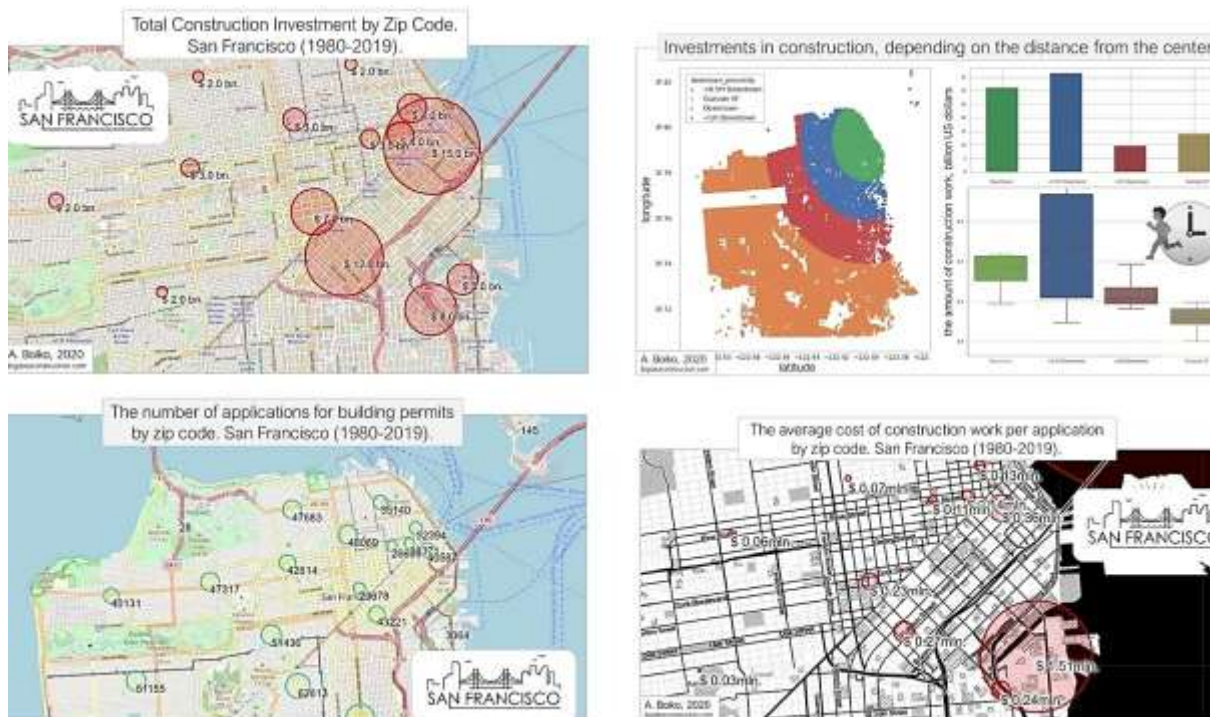

Рис. 9.15 Сан-Францискода құрылысқа салынған инвестициялардың 75 пайызы (91,5 миллиард доллар) қала орталығында шоғырланған.

Деректер жиынтығы тұрғын үйлердің түрлері бойынша ғана емес, сонымен қатар қала аудандары мен жеке мекенжайлар (пошталық индекстер) бойынша орташа жөндеу бағаларын есептеуге мүмкіндік береді. Сан-Францискода тұрғын үй жөндеуінің құны әртүрлі жөндеу түрлері мен тұрғын үйлер үшін айқын тенденцияларды көрсетеді (Рис. 9.16 - Pandas және Matplotlib қолданылды). Асүйді жөндеу ванна бөлмесін жөндеуден айтарлықтай қымбат: бір отбасылық үйдегі асүй жөндеудің орташа құны шамамен 28 000 долларды құрайды, ал екі отбасылық үйде 25 000 доллар.

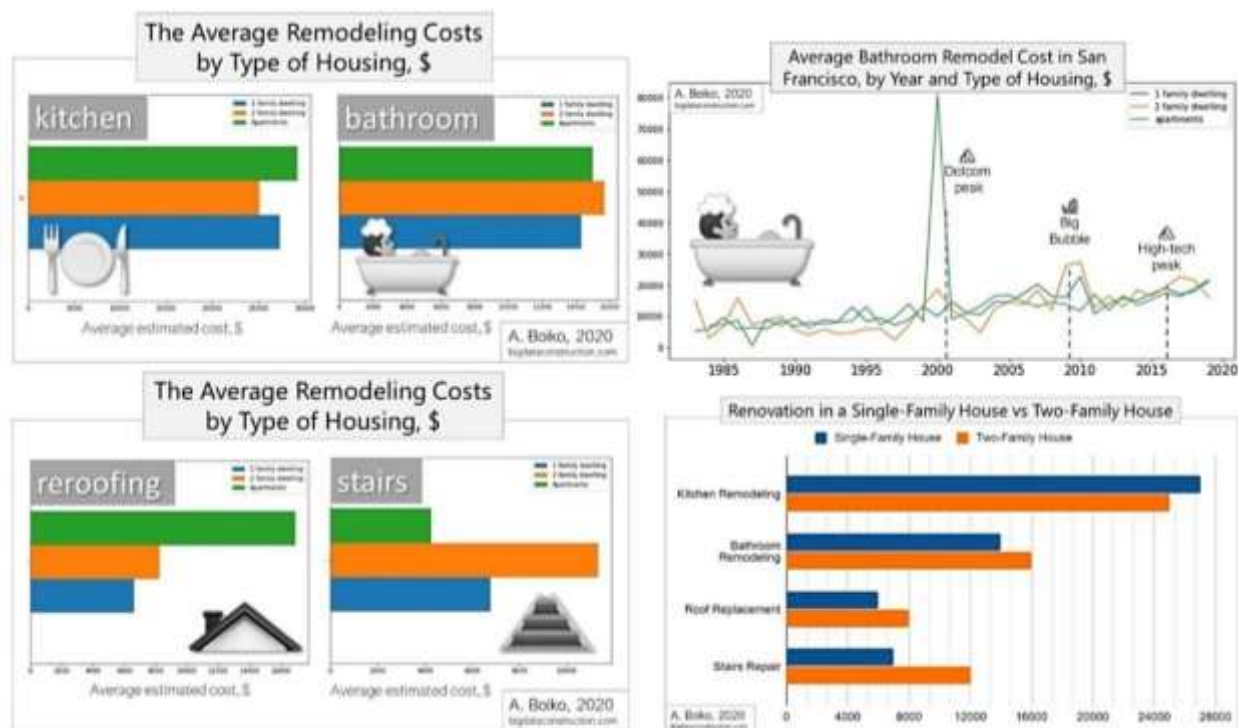

Рис. 9.16 Сан-Францискода асүйлерді жөндеу ванна бөлмелерін жөндеуден шамамен екі есе қымбат, және үй иелері негізгі тұрғын үй жөндеу шығындарын жабу үшін 15 жыл бойы айына 350 доллар жинақтауға мәжбүр.

Сан-Францискода құрылыс құнының инфляциясын жылдар бойы тұрғын үй түрлері мен жылдар бойынша топтастырылған деректерді талдау арқылы бақылауға болады (Рис. 9.17 - Pandas және Seaborn қолданылды), бұл 1990 жылдан бастап жөндеу құнының тұрақты өсуін көрсетеді және көпқабатты үйлердің жөндеу құны бойынша қысқа мерзімді үш жылдық циклдарды анықтайды.

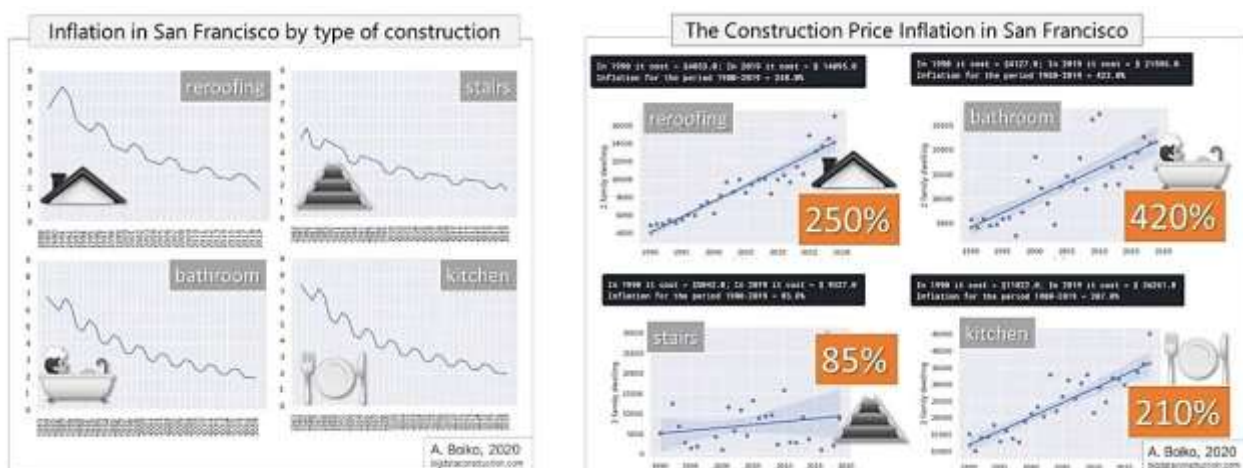

Рис. 9.17 1980 жылдан 2019 жылға дейін Сан-Францискода ванна бөлмелерін жөндеу құны бес есе өсті, ал шатыр мен асүйді жөндеу үш есе қымбаттады, ал баспалдақтарды жөндеу тек 85 пайызға қымбаттады.

Сан-Франциско құрылыс департаментінің ашық деректерін зерттеу (Рис. 9.13) қаладағы құрылыс

құнының өте өзгермелі және жиі болжанбайтынын, көптеген факторлардың әсеріне ұшырайтынын анықтауға мүмкіндік береді. Бұл факторлардың арасында экономикалық өсу, технологиялық инновациялар және әртүрлі тұрғын үй түрлерінің ерекше талаптары бар.

Бұрын мұндай талдау жүргізу үшін бағдарламалау мен аналитикада терең білім қажет болатын. Алайда LLM құралдарының пайда болуымен, процесс құрылыс саласындағы мамандардың кең ауқымына, жобалау бөлімдеріндегі инженерлерден бастап компаниялардың жоғары басшылығына дейін қолжетімді және түсінікті болды.

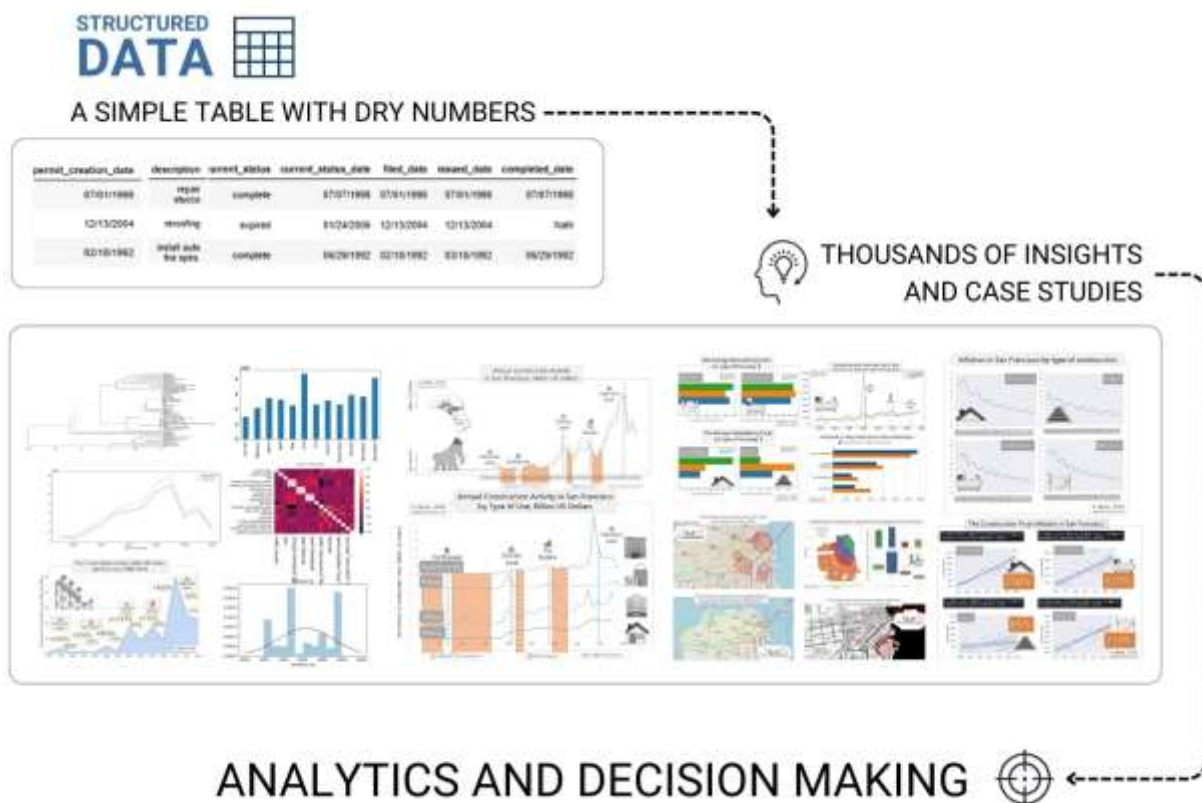

Рис. 9.18 Көрнекі деректерге көшу, жасырын үлгілерді тану арқылы шешім қабылдауды автоматтандыруға мүмкіндік береді.

Сан-Франциско құрылыс басқармасының кестелік деректер жиынтығынан алынған деректерді талдағанымыздай, біз кез келген деректер жиынтықтарын - суреттер мен құжаттардан IoT деректеріне немесе CAD базаларынан алынған деректерге дейін визуализациялап, талдай аламыз.

CAD (BIM) деректеріне негізделген үлкен деректердің мысалы

Келесі мысалда CAD (BIM) құралдарынан алынған деректерді пайдалана отырып, үлкен деректер жиынтығын талдаймыз. Үлкен деректер жиынтығын жинау және құру үшін арнайы автоматтандырылған веб-сканер (скрипт) қолданылды, ол тегін архитектуралық модельдер ұсынатын сайттардан жобалық файлдарды автоматты түрде іздеу және жинау үшін бапталды. Бірнеше күн ішінде сканер 4 596 IFC файлын және 6 471 RVT файлын, сондай-ақ 156 024 DWG файлын сәтті тауып, жүктеп алды[149].

RVT және IFC форматтарындағы жобаларды жинап, оларды тегін SDK-лар арқылы құрылымдық CSV форматына конвертациялағаннан кейін, шамамен 10 мың RVT және IFC жобасы бір үлкен Apache Parquet кестесіне жинақталып, Pandas DataFrame-ге талдау үшін жүктелді (Рис. 9.19).-

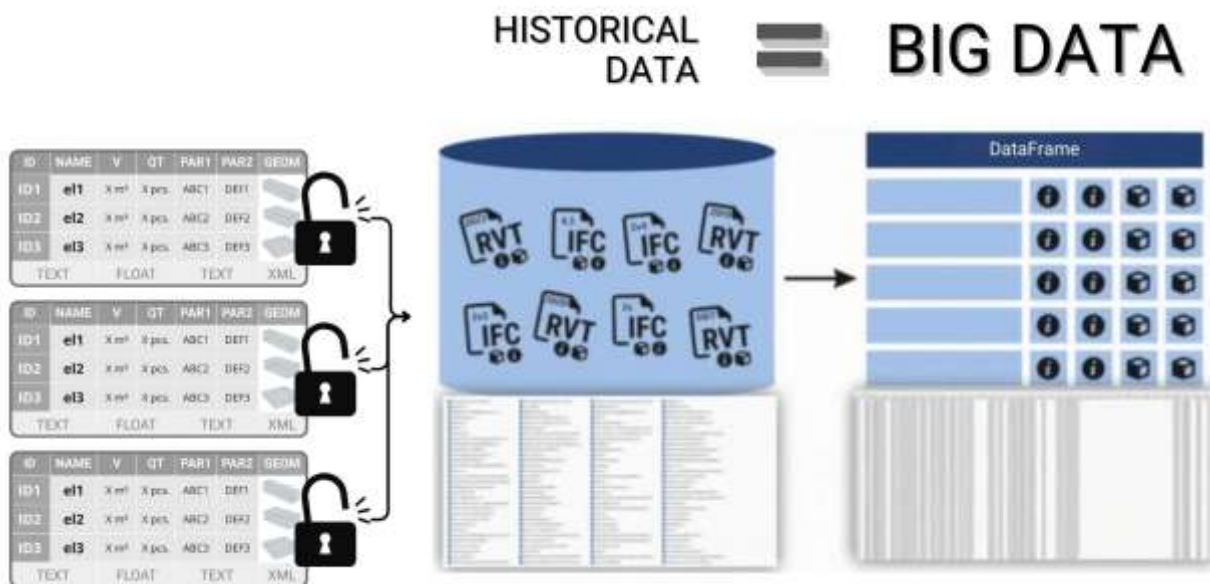

Рис. 9.19 Структурирленген жобалық деректер кез келген жобаларды бір екі өлшемді кестеге біріктіруге мүмкіндік береді.

Бұл ауқымды жинақтағы деректер келесі ақпараттарды қамтиды: IFC файлдарының жиынтығы шамамен 4 миллион элементті (жол) және 24 962 атрибутты (баған) қамтиды, ал RVT файлдарының жиынтығы шамамен 6 миллион элементтен (жол) тұрады және 27 025 түрлі атрибутты (баған) қамтиды.

Бұл ақпараттық жиынтықтар (Рис. 9.110) миллиондаған элементтерді қамтиды, олардың әрқайсысы үшін геометрияның Bounding Box (жобадағы объектінің шекараларын анықтайтын тікбұрыш) координаттары қосымша алынып, жалпы кестеге енгізілді – әр элементтің PNG форматындағы суреттері және DAE (Collada) ашық форматындағы геометриясы жасалды.

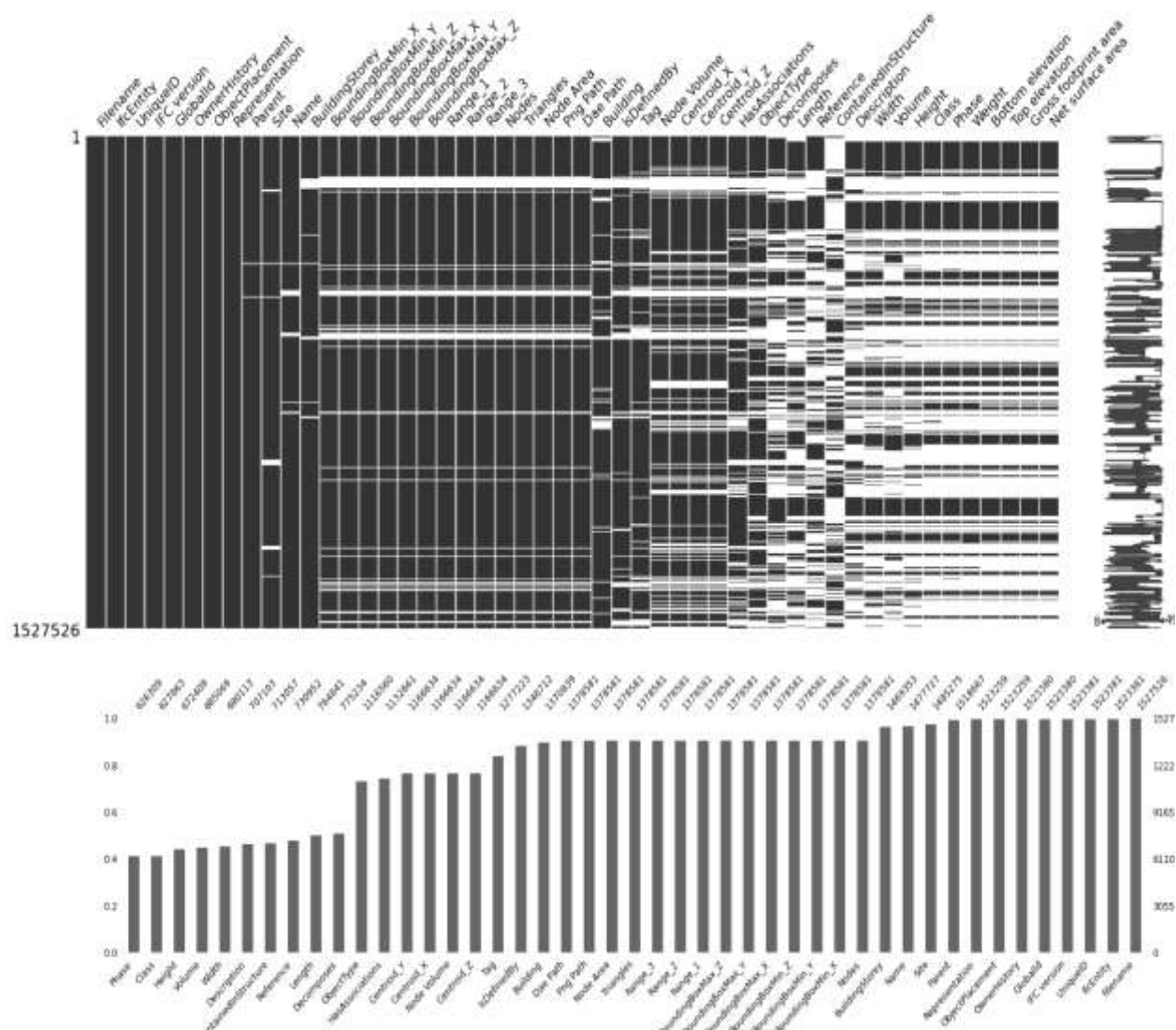

Рис. 9.110 1,5 миллион элементтен тұратын сабсет және алғашқы 100 атрибуттың толтырылу визуализациясы (missingno кітапханасы) гистограмма түрінде.

Осылайша, біз 4 596 IFC жобасынан және 6 471 RVT жобасынан он миллиондаған элементтер туралы барлық ақпаратты алдық, мұнда барлық элементтердің атрибуттары мен олардың геометриясы (Bounding Box) бір кесте (DataFrame) құрылымдық формасына айналдырылды (Рис. 9.110 - датафреймнің толтырылу деректері гистограммалар түрінде көрінеді).-

Талдау барысында құрылған гистограммалар (Рис. 9.110, Рис. 9.26, Рис. 9.27) деректердің тығыздығын және бағандардағы мәндердің жиілігін жылдам бағалауға мүмкіндік береді. Бұл атрибуттардың таралуы, бос орындардың болуы және машиналық оқыту модельдерін құру кезінде жеке атрибуттардың әлеуетті пайдалығын зерттеуге алғашқы түсінік береді.-

Бұл деректер массивінің практикалық қолдану мысалдарының бірі (Рис. 9.110) "5000 IFC және RVT жобасы" жобасы болып табылады [149], ол Kaggle платформасында қолжетімді. Онда деректерді алдын ала өңдеу мен талдаудан бастап, Python кітапханаларын — pandas, matplotlib, seaborn, folium

және басқаларын пайдалана отырып, нәтижелерді визуализациялауға дейінгі толық Pipeline шешімі бар Jupyter Notebook ұсынылған (Рис. 9.111).-

Рис. 9.111 CAD (BIM) форматтарынан алынған деректерді Python визуализация кітапханалары мен pandas кітапханасы арқылы талдау мысалдары.

Метаинформация негізінде жобалардың қай қалаларда әзірленгенін анықтауға болады және бұл деректерді картада көрсетуге болады (мысалы, folium кітапханасын пайдалана отырып). Сонымен қатар, деректердегі уақыт белгілері файлдардың сақталу немесе өңделу заңдылықтарын зерттеуге мүмкіндік береді: аптаның күндері, тәулік уақыты және айлар бойынша.

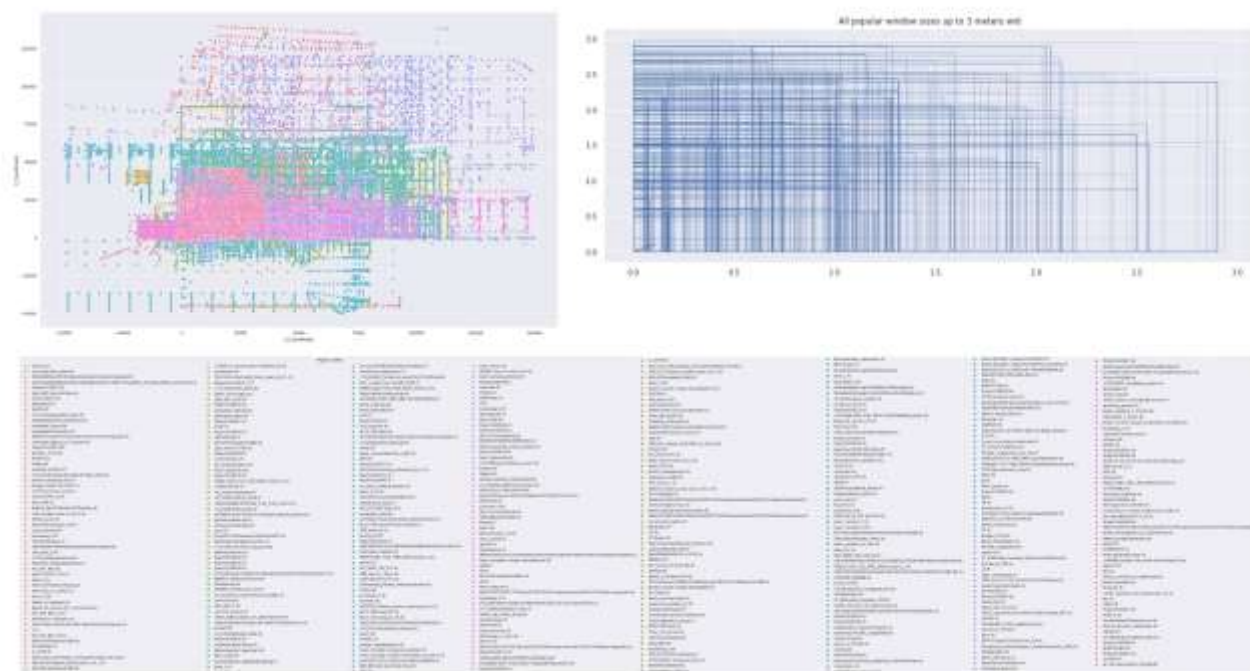

Рис. 9.112 Барлық колонналардың геометриялық орналасуын және 3 метрге дейінгі барлық терезелердің өлшемдерін төменгі графиктегі жобалар тізіміне сәйкес визуализациялау.

Модельдерден алынған Bounding Box түріндегі геометриялық параметрлер агрегаттық талдауға

жатады. Мысалы, Рис. 9.112-де екі график көрсетілген: сол жақтағы график барлық жобалар бойынша колонналар арасындағы қашықтықтардың таралуын нөлдік нүктеге қатысты көрсетеді, ал оң жақтағы график — «Category» параметрі «OST_Windows», «IfcWindows» мәні бойынша топтастырылған он мыңдаған терезе элементтерінің (3 метрге дейінгі) өлшемдерін көрсетеді.

Бұл мысал үшін аналитикалық Pipeline коды мен деректер жиынтығы Kaggle сайтында "5000 жобалар IFC және RVT | DataDrivenConstruction.io" атауымен қолжетімді. Бұл дайын Pipeline мен деректер жиынтығын Kaggle сайтында онлайн режимінде немесе PyCharm, Visual Studio Code (VS Code), Jupyter Notebook, Spyder, Atom, Sublime Text, Eclipse PyDev плагині, Thonny, Wing IDE, IntelliJ IDEA Python плагині, JupyterLab немесе танымал онлайн құралдарда Kaggle.com, Google Collab, Microsoft Azure Notebooks, Amazon SageMaker сияқты оффлайн режимінде көшіріп, тегін іске қосуға болады.

Үлкен құрылымдалған деректер массивтерін өңдеу және зерттеу нәтижесінде алынған аналитикалық деректер құрылыс саласындағы шешім қабылдау процестерінде шешуші рөл атқарады.

Мұндай ақпаратты талдау арқылы өткен жобалардың деректері негізінде мамандар материалдар мен жұмыс күшіне қажеттіліктерді тиімді болжай алады және құрылыс басталмай тұрып жобалық шешімдерді оңтайландыра алады.

Алайда, егер жобалық деректер немесе құрылыс рұқсаттары салыстырмалы түрде статикалық ақпарат болса, баяу өзгеретін болса, құрылыс процесі әртүрлі датчиктер мен IoT құрылғыларымен қарқынды түрде толығады: камералар, автоматтандырылған мониторинг жүйелері, олар деректерді нақты уақыт режимінде жеткізеді — бұл құрылыс алаңын динамикалық цифрлық ортаға айналдырады, мұнда деректерді нақты уақыт режимінде талдау қажет.

IoT (Заттар Интернеті) және смарт-келісімшарттар

IoT (интернет заттары) цифрлық трансформацияның жаңа толқынын білдіреді, мұнда әрбір құрылғы өз IP-мекенжайына ие болып, жаһандық желінің бөлігіне айналады. IoT — физикалық объектілерді интернетке қосу арқылы деректерді жинау, өңдеу және беру концепциясы. Құрылыс саласында бұл құрылыс процестерін нақты уақыт режимінде бақылау, материалдардың шығындарын минимизациялау, жабдықтың тозуын болжау және шешім қабылдауды автоматтандыру мүмкіндігін білдіреді.

CFMA мақаласына сәйкес «Қосылған құрылыс арқылы болашаққа дайындалу» [150], келесі онжылдықта құрылыс саласы ауқымды цифрлық трансформациядан өтеді, оның кульминациясы Connected Construction концепциясы — толық интеграцияланған және автоматтандырылған құрылыс алаңы болады.

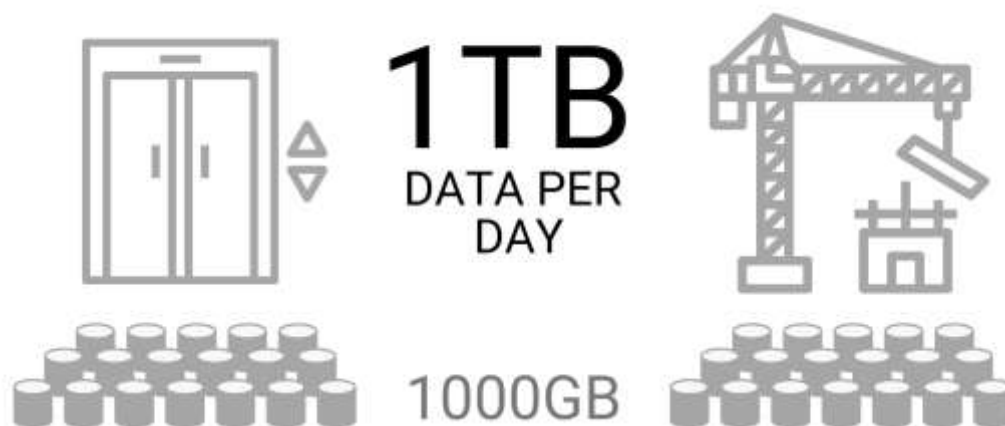

Рис. 9.113 IoT құрылғылары немесе құрылыс алаңындағы деректерді беру құрылғылары күніне терабайт деректерді өндіру және беруі мүмкін.

Цифрлық құрылыс алаңы барлық құрылыс элементтерін — жоспарлаудан, логистикадан, жұмыстарды орындаудан және құрылыс алаңындағы сапаны бақылаудан бастап стационарлық камералар мен квадрокоптерлер арқылы — біртұтас динамикалық цифрлық экожүйеге біріктіруді көздейді. Бұрын, кітаптың жетінші бөлімінде, біз Apache NiFi (Сурет 7.45) тегін және ашық құралын қарастырдық, ол деректерді нақты уақыт режимінде ағынды өңдеуді ұйымдастыруға мүмкіндік береді — әртүрлі көздерден жинаудан бастап сақтау орындарына немесе аналитикалық платформа-ларға жеткізуге дейін.

Құрылыс барысы, материалдардың шығыны, жабдықтың жағдайы және қауіпсіздік туралы деректер нақты уақыт режимінде аналитикалық жүйелерге беріледі (Сурет 9.113). Бұл әлеуетті тәуекелдерді болжауға, ауытқуларға жедел жауап беруге және алаңдағы процестерді оңтайландыруға мүмкіндік береді. Цифрлық құрылыс алаңының негізгі компоненттеріне мыналар жатады:-

- IoT-сенсорлары — қоршаған орта параметрлерін бақылау, құрылыс техникасын мониторинг-теу және еңбек жағдайларын бақылау.
- Цифрлық егіздер — ғимараттар мен инфрақұрылымның виртуалды модельдері, мүмкін болатын ауытқуларды болжауға және қателіктерді болдырмауға мүмкіндік береді.
- Автоматтандырылған логистикалық жүйелер — үзілістер мен шығындарды азайту үшін жеткізу тізбектерін нақты уақыт режимінде басқару.
- Роботтандырылған құрылыс кешендері — рутинді және қауіпті тапсырмаларды орындау үшін автономды машиналарды пайдалану.

Роботтандыру, IoT-тің кеңінен қолданылуы және "Connected Site (Construction)" цифрлық құрылыс алаңы концепциясы тек тиімділікті арттырып, шығындарды азайтумен шектелмей, қауіпсіздік, тұрақты құрылыс және болжамды жобаларды басқарудың жаңа дәуірін ашады.

IoT компоненттерінің маңызды құрамдас бөлігі RFID (Radio Frequency Identification) белгілері болып табылады. Олар құрылыс алаңында материалдарды, техниканы және тіпті персоналды идентификациялау және бақылау үшін қолданылады, жобаның ресурстарын басқаруды және ашықтығын арттырады.

RFID технологиясы радиосигналдар арқылы объектілерді автоматты түрде тану үшін қолданылады. Ол үш негізгі элементтен тұрады:

- RFID-белгілері (пассивті немесе активті) – уникалды идентификаторды қамтиды және материалдарға, құралдарға немесе техникаға бекітіледі.
- Сканерлер – белгілерден ақпаратты оқитын және оны жүйеге беретін құрылғылар.
- Орталықтандырылған деректер базасы – объектілердің орналасуы, жағдайы және қозғалысы туралы ақпаратты сақтайды.

Құрылыс саласындағы RFID қолдану:

- Материалдардың автоматты есебі – дайын бетон өнімдерінде, арматурада немесе сэндвич-панельдер пакеттерінде белгілер қойып, қорларды бақылауға және ұрлықтың алдын алуға мүмкіндік береді.
- Персоналдың жұмысын бақылау – қызметкерлердің RFID-бейдждері жұмыс уақытының басталуы мен аяқталуын тіркейді, жұмыс уақытын есепке алуды қамтамасыз етеді.
- Жабдықты мониторингтеу – RFID жүйесі техниканың қозғалысын бақылап, үзілістерді болдырмауға және логистиканың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Бұл технологиялық жинақты блокчейн технологияларына негізделген смарт-келісімшарттар толықтырады, олар төлемдерді, жеткізулерді бақылауды және келісім-шарт шарттарын орындауды автоматтандыруға мүмкіндік береді, делдалдардың қажеттілігін жоя отырып, алаяқтық пен кешіктіру тәуекелдерін азайтады.

Бүгінгі таңда, біртұтас деректер моделінің болмауынан, смарт-контракттар тек қатысушылардың келісімін білдіретін код болып табылады. Алайда, Data-Centric тәсілі арқылы келісімшарт параметрлерінің жалпы моделін құру, оны блокчейнге кодтау және шарттардың орындалуын автоматтандыру мүмкіндігі бар.

Мысалы, жеткізу басқару жүйесінде смарт-контракт IoT датчиктері мен RFID белгілерінен жүк жеткізуді бақылап, оның келуі кезінде автоматты түрде төлемді аудара алады. Сол сияқты, құрылыс алаңында смарт-контракт дрондар немесе құрылыс сенсорларының деректері негізінде жұмыстардың кезеңінің аяқталғанын – мысалы, арматураны монтаждау немесе негізді құю – тіркеп, мердігерге келесі төлемді автоматты түрде бастауға мүмкіндік береді, бұл қолмен тексеру мен қағаз актілерін қажет етпейді.

Алайда, жаңа технологиялар мен халықаралық ұйымдардың стандарттау бойынша күш-жігеріне қарамастан, көптеген бәсекелес стандарттар IoT ландшафтын күрделендіреді.

Cisco компаниясының 2017 жылы жарияланған зерттеуі бойынша, IoT саласындағы бастамалардың шамамен 60%-ы концепцияны дәлелдеу кезеңінде тоқтап қалады, ал тек 26% компаниялар өз IoT жобаларын толықтай сәтті деп санайды. Сонымен қатар, аяқталған жобалардың үштен бірі белгіленген мақсаттарға жетпейді және енгізілгеннен кейін де сәтті деп танылмайды.

Негізгі себептердің бірі – әртүрлі сенсорлардан деректерді өңдейтін платформалар арасындағы үйлесімділіктің болмауы. Нәтижесінде, деректер жеке шешімдер шеңберінде оқшауланып қалады. Бұл тәсілге балама, біз осы кітапта қарастырған басқа ұқсас жағдайларда, деректерді негізгі актив ретінде қарастыратын архитектура болып табылады.

IoT сенсорлары тек жабдықтың техникалық жағдайын мониторингте ғана емес, сонымен қатар предиктивті аналитикада да маңызды рөл атқарады, құрылыс алаңындағы қауіптерді төмендетуге және процестердің жалпы өнімділігін арттыруға мүмкіндік береді, ақаулар мен ауытқуларды болжау арқылы.

IoT сенсорлары мен RFID белгілері арқылы жиналған деректер машиналық оқыту алгоритмдерімен нақты уақыт режимінде өңделіп, аномалияларды анықтап, инженерлерді әлеуетті ақаулар туралы алдын ала хабардар етуге мүмкіндік береді. Бұл бетон конструкцияларындағы микротрещиналардың пайда болуы немесе кранның жұмысындағы ерекше үзілістер сияқты техникалық ақаулар немесе регламенттің бұзылуын көрсетуі мүмкін. Сонымен қатар, жетілдірілген мінез-құлықты талдау алгоритмдері, мысалы, персоналдың физикалық шаршауын көрсететін мінез-құлық паттерндерін тіркеуге мүмкіндік береді, бұл алаңдағы қызметкерлердің қауіпсіздігі мен әл-ауқатын проактивті басқару деңгейін арттырады.

Құрылыс саласында апаттар мен ақаулар — техника немесе адамдар — сирек күтпеген жерден болады. Әдетте, оларға кішкентай ауытқулар алдын ала болады, олар байқалмай қалады. Предиктивті аналитика мен машиналық оқыту осы сигналдарды ерте кезеңдерде, критикалық салдарлар орын алмас бұрын, анықтауға мүмкіндік береді.

Егер құжаттар, жобалық файлдар және IoT құрылғылары мен RFID белгілерінен алынған деректер құрылыс объектілерінің цифрлық ізі болса, машиналық оқыту одан пайдалы білімдерді алуға көмектеседі. Деректер көлемінің артуы мен деректерге қол жеткізудің демократиялануы құрылыс саласына аналитика, болжау және жасанды интеллектіні қолдану саласында жаңа мүмкіндіктер береді.

ТАРАУ 9.2. Машиналық оқыту және болжамдар

Машиналық оқыту мен жасанды интеллект біздің құрылысымызды өзгертеді.

Құрылыс бизнесіндегі әртүрлі жүйелердің дерекқорлары — олардың міндетті түрде ескіріп, күрделеніп жатқан инфрақұрылымымен — болашақ шешімдер үшін құнарлы ортаға айналууда. Компания серверлері, орман сияқты, маңызды ақпараттың биомассасымен бай, көбінесе жер астында, папкалар мен серверлердің тереңдігінде жасырылған. Бүгінгі күні жасалған әртүрлі жүйелерден алынған деректер массалары - пайдаланылғаннан кейін, сервердің түбіне құлап, жылдар бойы тасқа айналғаннан кейін - болашақта машиналық оқыту және тілдік модельдер үшін отынға айналады. Орталықтандырылған қоймаларды пайдалана отырып, осы ішкі корпоративтік модельдер негізінде компаниялардың ішкі чаттары (мысалы, жергілікті конфигурацияланған ChatGPT, LLaMa, Mistral, DeepSeek) құрылып, ақпаратты жылдам және ыңғайлы түрде алуға, қажетті графиктер, панельдер мен құжаттарды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

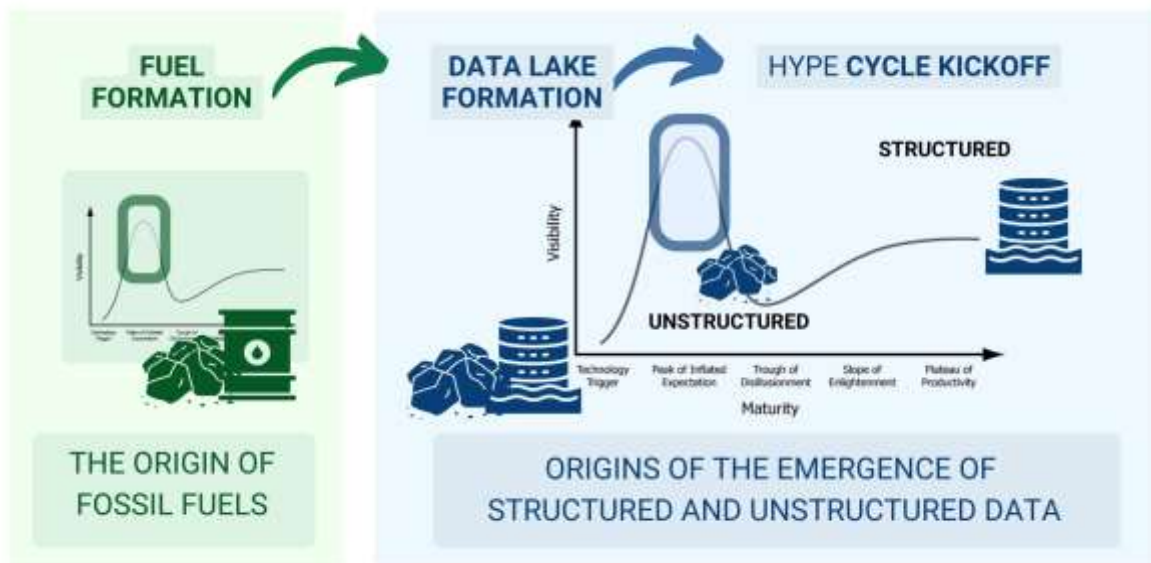

Рис. 9.21 Ағаштар көмірге айналғандай, ақпарат та уақыттың және аналитиктердің қысымымен бизнес үшін құнды энергия көздеріне айналады.

Өсімдік массасының тасқа айналуы, қысым мен температураның әсерімен, әртүрлі уақытта өмір сүрген әртүрлі ағаш түрлерінің біртекті және ерекше құрылымдалған гомогенді массасын құрайды - көмір [152]. Дәл сол сияқты, әртүрлі форматтарда және әртүрлі уақытта қатты дискілерде жазылған ақпарат, аналитика бөлімдерінің қысымымен және сапа менеджментінің температурасының әсерімен, ақырында, құнды ақпараттың біртекті құрылымдалған массасын қалыптастырады (Рис. 9.21).

Бұл ақпараттың қабаттары (немесе жиі оқшауланған самородкалар) тәжірибелі аналитиктердің деректерді ұйымдастыру бойынша мұқият жұмысы арқылы қалыптасады, олар, бір қарағанда, ескірген деректерден құнды ақпаратты біртіндеп шығара бастайды.

Бұл пісіп жетілген деректер қабаттары тек «жанбай» қалғанда, бизнес-процестерде айнала бастайды, шешімдерді байытып, процестерді жақсартыды, компания машиналық оқыту мен жасанды интеллектке (Рис. 9.22) көшуге дайын болады.

Машиналық оқыту (ML - Machine learning) — жасанды интеллект мәселелерін шешу үшін қолданылатын әдістер класы. Машиналық оқыту алгоритмдері үлкен деректер массивтерінде заңдылықтарды таниды және оларды өзін-өзі оқыту үшін пайдаланады. Әрбір жаңа деректер жиыны математикалық алгоритмдардың жетілдірілуіне және алынған ақпаратқа сәйкес бейімделуіне мүмкіндік береді, бұл ұсыныстар мен болжамдардың дәлдігін үнемі арттыруға мүмкіндік береді.

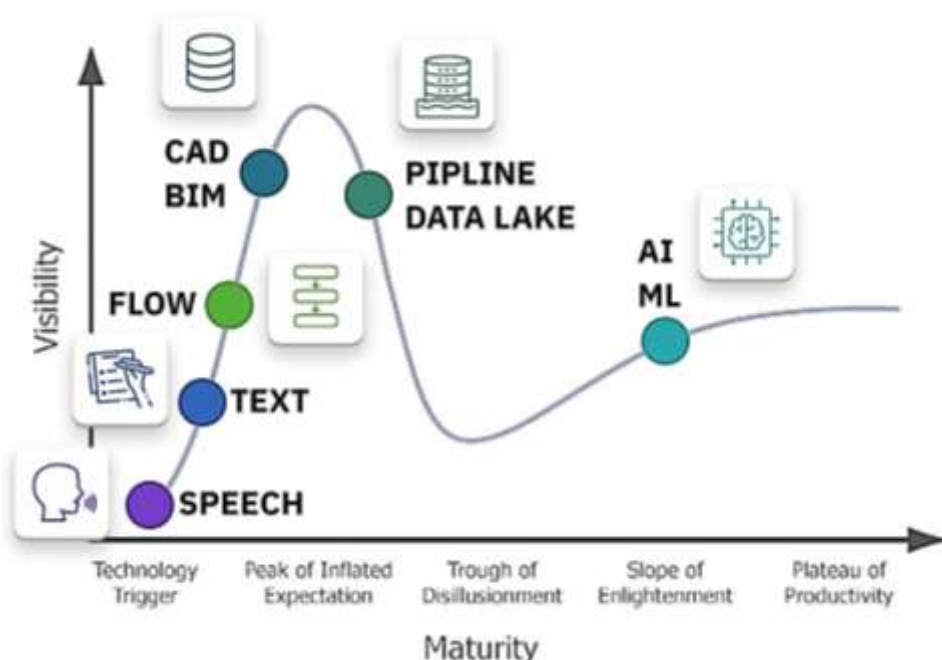

Рис. 9.22 Деректерді жасау технологияларының әлсіреуі және аналитикалық құралдарды қолдану машиналық оқыту тақырыбына жол ашады.

2023 жылы әлемдегі ең ірі инвестициялық қордың ықпалды бас директорының сұхбатында (қор құрылыс бағдарламалық қамтамасыз ету өндіретін ең ірі компаниялардың негізгі акциялар пакеттеріне ие, сондай-ақ әлемдегі ең көп жылжымайтын мүлікке ие компанияларға иелік етеді [55]) - машиналық оқыту құрылыс әлемін өзгертеді.

Жасанды интеллекттің үлкен әлеуеті бар. Ол біздің жұмысымызды, өмір сүруімізді өзгертеді. Жасанды интеллект пен робототехника біздің жұмысымызды және құрылысымызды өзгертеді, және біз жасанды интеллект пен робототехниканы әлдеқайда жоғары өнімділікке қол жеткізу үшін құрал ретінде пайдалана аламыз [153]. — Әлемдегі ең ірі инвестициялық қордың бас директоры, сұхбат, 2023 жылдың қыркүйегі.

Машиналық оқыту (ML) үлкен деректер көлемдерін өңдеу арқылы жұмыс істейді, адамның ойлау аспектілерін имитациялау үшін статистикалық әдістерді пайдаланады. Алайда, көптеген компаниялар мұндай деректер жиынтығына ие емес, ал егер олар болса, жиі жеткіліксіз түрде белгіленген. Мұнда семантикалық технологиялар мен трансферлік оқыту көмектесе алады — ML-дің шағын деректер көлемдерімен жұмыс істеу тиімділігін арттыратын әдіс, оның тиімділігі осы бөлімнің алдыңғы тарауларында талқыланды.

Трансферлік оқытудың мәні — әрбір тапсырманы нөлден бастап өңдеу орнына, жақын салаларда алынған білімдерді пайдалану. Басқа экономикалық салалардан алынған паттерндер мен ашулар құрылыс саласында бейімделіп, қолданылуы мүмкін екенін түсіну қажет. Мысалы, бөлшек саудада әзірленген логистикалық процестерді оңтайландыру әдістері құрылыс жеткізу тізбектерін басқарудың тиімділігін арттыруға көмектеседі. Қаржы саласында белсенді қолданылатын үлкен деректерді талдау құрылыс жобаларындағы шығындарды болжау және тәуекелдерді басқару үшін пайдаланылуы мүмкін. Ал өнеркәсіпте дамып келе жатқан компьютерлік көру және робототехника технологиялары автоматтандырылған сапа бақылауында, қауіпсіздікті мониторингте және құрылыс алаңындағы объектілерді басқаруда қолданылуда.

Трансферлік оқыту инновацияларды енгізуді жеделдетуге ғана емес, сонымен қатар басқа салалардың жинақталған тәжірибесін пайдалана отырып, олардың дамуына кететін шығындарды азайтуға мүмкіндік береді.

$$\text{labor productivity in construction} = f(\text{AI})$$

Рис. 9.23 Жасанды интеллект және робототехника технологиялары құрылыс саласындағы өнімділікті арттыру үшін болашақтың негізгі қозғаушы күші болады.

Адамның ойлауы да ұқсас принцип бойынша жұмыс істейді: біз жаңа тапсырмаларды шешу үшін бұрын алынған білімдерге сүйенеміз (Рис. 4.419, Рис. 4.420, Рис. 4.421). Машиналық оқытудың бұл тәсілі де жұмыс істейді — деректер моделін жеңілдету және оны элегантты ету алгоритмдер үшін тапсырманың күрделілігін төмендетуге мүмкіндік береді. Бұл, өз кезегінде, үлкен деректер көлемдеріне деген қажеттілікті азайтады және есептеу шығындарын қысқартады.—

Субъективті бағалаудан статистикалық болжамға.

Стратегиялық шешімдер жеке басшылардың интуициясына тәуелді болған дәуір (Рис. 9.24) өткен шаққа айналуға бәсекелестік пен күрделі экономикалық жағдайлардың артуымен субъективті тәсіл тым қауіпті және тиімді емес болып табылады. Жеке пікірлерге сүйенетін компаниялар объективті деректерді талдауға негізделген өзгерістерге жедел жауап беру мүмкіндігін жоғалтады.

Бәсекелестік орта деректерге, статистикалық заңдылықтарға және есептелетін ықтималдыққа негізделген дәлдік пен қайталанушылықты талап етеді. Шешімдер енді сезімге емес, аналитика мен машиналық оқыту арқылы алынған корреляцияларға, трендтерге және болжамдық модельдерге негізделуі тиіс. Бұл тек құралдардың өзгерісі емес — бұл ойлау логикасының өзгерісі: болжамдардан — дәлелдерге, субъективті ықтималдықтардан — статистикалық есептелген ауытқуларға, сезімнен — фактілерге.

Рис. 9.24 HiPPO (ең жоғары жалақы алатын қызметкердің пікірі) қабылдаған шешімдер дәуірі үлкен деректер мен машиналық оқытудың келуімен өткен шаққа кетеді.

Басшылар, тек өз сезімдеріне ғана сүйенуге дағдыланған, жаңа шындықпен бетпе-бет келеді: бедел енді таңдауын анықтамайды. Басқарудың орталығында миллиондаған параметрлер мен векторларды талдайтын жүйелер орналасқан, олар жасырын заңдылықтарды анықтап, оңтайлы стратегияларды ұсынады.

Бүгінгі күні компаниялардың ML енгізуден әлі де бас тартуының басты себебі — оның түсініксіздігі. Көптеген модельдер менеджерлер үшін "қара жәшік" ретінде жұмыс істейді, олар өздерінің қорытындыларына қалай келгенін түсіндірмейді. Бұл проблемаларға әкеледі: алгоритмдер стереотиптерді нығайтуы мүмкін және тіпті Microsoft чат-боты сияқты күлкілі жағдайларды тудыруы мүмкін.

"Deep Thinking" кітабында бұрынғы шахматтан әлем чемпионы Гарри Каспаров IBM Big Blue компьютерінен жеңілуі туралы ойлайды. Ол ИИ-дің шынайы құндылығы адамның интеллектісін көшірмелеуде емес, біздің қабілеттерімізді толықтыруда екенін айтады. ИИ адамдар әлсіз болатын тапсырмаларды орындауы тиіс, ал адамдар шығармашылықты енгізеді. Компьютерлер шахматты талдаудың дәстүрлі тәсілін өзгертті. Шахмат партиялары туралы қызықты әңгімелер құрудың орнына, компьютерлік шахмат бағдарламалары әр жүрісті объективті бағалайды, тек оның нақты күшіне немесе әлсіздігіне негізделеді. Каспаров адамның оқиғаларды байланыстыра қабылдауға бейімділігі, жеке әрекеттер ретінде емес, жиынтық ретінде, жиі қате қорытындыларға әкелетінін атап өтеді — тек шахматта ғана емес, жалпы өмірде.

Сондықтан, егер сіз машиналық оқытуды болжау және талдау үшін пайдалануды жоспарласаңыз, алгоритмдердің қалай жұмыс істейтінін және деректердің қалай өңделетінін түсіну маңызды, машиналық оқыту және ИИ құралдарын жұмысыңызда қолданар алдында. Ең жақсы бастама — практикалық тәжірибе.

Машиналық оқыту және болжау тақырыбымен танысудың ең ыңғайлы құралдарының бірі - Jupyter Notebook және танымал классикалық Titanic деректер жинағы, ол деректерді талдау және ML модельдерін құрудың негізгі әдістерін визуалды түрде меңгеруге мүмкіндік береді.

Титаник деректер жиыны: Деректер аналитикасы мен үлкен деректер әлеміндегі Сәлем Әлем.

Деректер аналитикасында ML-ді қолданудың ең танымал мысалдарының бірі - "Титаник" деректер жинағын талдау, ол жолаушылардың тірі қалу ықтималдығын зерттеу үшін жиі қолданылады. Бұл кестені зерттеу бағдарламалау тілдерін үйренудегі "Hello World" бағдарламасына аналогия болып табылады.

RMS Titanic-тің 1912 жылы суға батуынан 2224 адамның 1502-і қаза тапты. Titanic деректер жинағы тек жолаушының тірі қалғаны туралы ақпаратты ғана емес, сонымен қатар: жасы, жынысы, билет класы және басқа параметрлер сияқты атрибуттарды да қамтиды. Бұл деректер жинағы тегін қолжетімді және оны оффлайн және онлайн платформаларда ашып, талдауға болады.

Titanic деректер жинағына сілтеме:

<https://raw.githubusercontent.com/datasciencedojo/datasets/master/titanic.csv>

"LLM қолдайтын IDE және бағдарламалаудағы болашақ өзгерістер" бөлімінде Jupyter Notebook - деректерді талдау және машиналық оқыту үшін ең танымал даму ортасы туралы айтылған. Jupyter Notebook-тың тегін бұлттық аналогтары Kaggle және Google Collab платформалары болып табылады, олар Python кодын бағдарламалық қамтамасыз етудіс іске қосуға мүмкіндік береді және есептеу ресурстарына тегін қолжетімділікті ұсынады.

Kaggle – деректерді талдау, машиналық оқыту бойынша жарыстар үшін ең ірі платформа, кодты орындау үшін интеграцияланған орта. 2023 жылдың қазан айындағы жағдай бойынша Kaggle-да 194 елден 15 миллионнан астам пайдаланушы бар.

Kaggle платформасында Titanic деректер жинағын жүктеп, пайдаланыңыз (Рис. 9.25), деректер жинағын (оның көшірмесін) сақтау және Python кодын алдын ала орнатылған кітапханалармен тікелей браузерде іске қосу үшін, арнайы IDE орнатудың қажеті жоқ.-

Рис. 9.25 Titanic кестесінің статистикасы – деректерді талдауды және машиналық оқытуды үйрену үшін ең танымал оқу деректер жинағы.

Titanic деректер жинағы 1912 жылы RMS Titanic апатында болған 2224 жолаушы туралы мәліметтерді қамтиды. Набор екі бөлек кесте түрінде ұсынылған — оқу (train.csv) және тестілеу (test.csv) жиынтығы, бұл оны модельдерді оқыту және жаңа деректерде олардың дәлдігін бағалау үшін пайдалануға мүмкіндік береді.

Оқу деректер жинағы жолаушылардың атрибуттарын (жасы, жынысы, билет класы және басқалар) және кімнің аман қалғаны туралы ақпаратты (бинарлық мәндермен «Аман қалды» бағаны) қамтиды. Оқу деректер жинағы (Рис. 9.26 – train.csv файлы) модельді оқыту үшін пайдаланылады. Тестілеу деректер жинағы (Рис. 9.27 – test.csv файлы) тек жолаушылардың атрибуттарын қамтиды, аман қалғандар туралы ақпаратсыз (бір ғана «Аман қалды» бағаны жоқ). Тестілеу деректер жинағы модельдің жаңа деректердегі жұмысын тексеру және оның дәлдігін бағалау үшін арналған.-

Осылайша, бізде оқу және тестілеу деректер жинақтарында жолаушылардың дерлік бірдей атрибуттары бар. Бір ғана негізгі айырмашылық — тестілеу деректер жинағында «Аман қалды» — біз әртүрлі математикалық алгоритмдер арқылы болжауды үйренетін мақсатты айнымалы бағаны жоқ. Модельді құрғаннан кейін, біз модельдің нәтижесін тестілеу деректер жинағындағы нақты «Аман қалды» параметрімен салыстыра аламыз, бұл нәтижелерді бағалау үшін ескеріледі.

Оқу және тестілеу деректер жинақтарындағы негізгі кесте бағандары, жолаушылар параметрлері:

- PassengerId – жолаушының бірегей идентификаторы
- Survived – 1, егер жолаушы аман қалса, 0 – егер қаза тапса (тестілеу жиынтығында жоқ)
- Pclass – билет класы (1, 2 немесе 3)
- Name – жолаушының аты

- Sex – жолаушының жынысы (ер/әйел)
- Age – жасы
- SibSp – борттағы ағайын/сіңлілер немесе жұбайлар саны
- Parch – борттағы ата-аналар немесе балалар саны
- Ticket – билет нөмірі
- Fare – билет құны
- Cabin – каюта нөмірі (көптеген деректер жоқ)
- Embarked – отырғызу порты (C = Шербур, Q = Куинстаун, S = Саутгемптон)

Екі кестедегі жоғалған деректерді визуализациялау үшін missingno кітапханасын пайдалануға болады (Рис. 9.26, Рис. 9.27), ол жоғалған мәндерді гистограмма түрінде көрсетеді, мұнда ақ алаңдар жоқ деректерді көрсетеді. Мұндай визуализация деректерді өңдеуден бұрын олардың сапасын жылдам бағалауға мүмкіндік береді.-

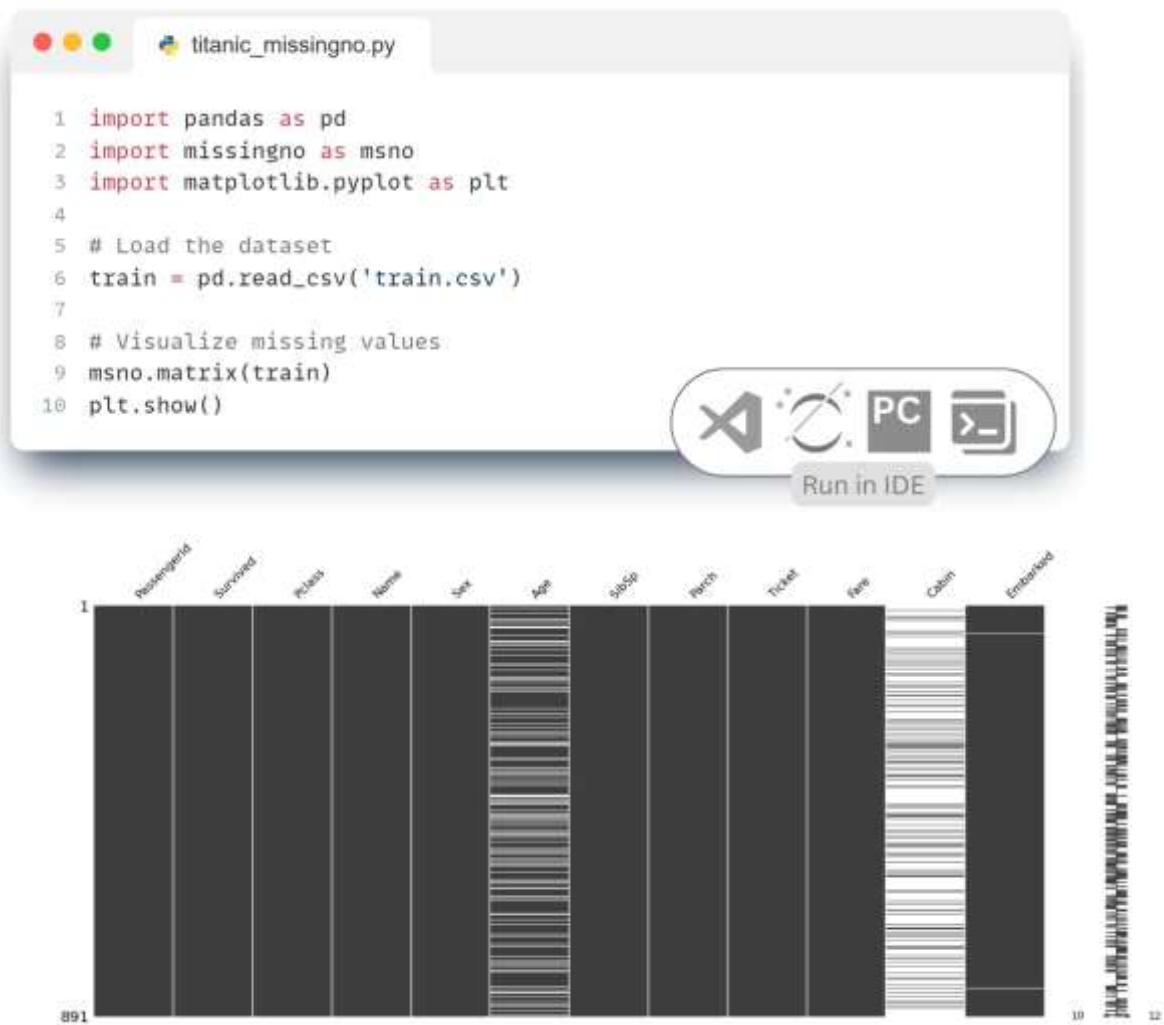

Рис. 9.26 Titanic оқу деректер жинағындағы жоғалған деректерді визуализациялау үшін бірнеше код жолдары пайдаланылады, мұнда оқыту үшін негізгі параметр «Аман қалды» параметрі болып табылады.

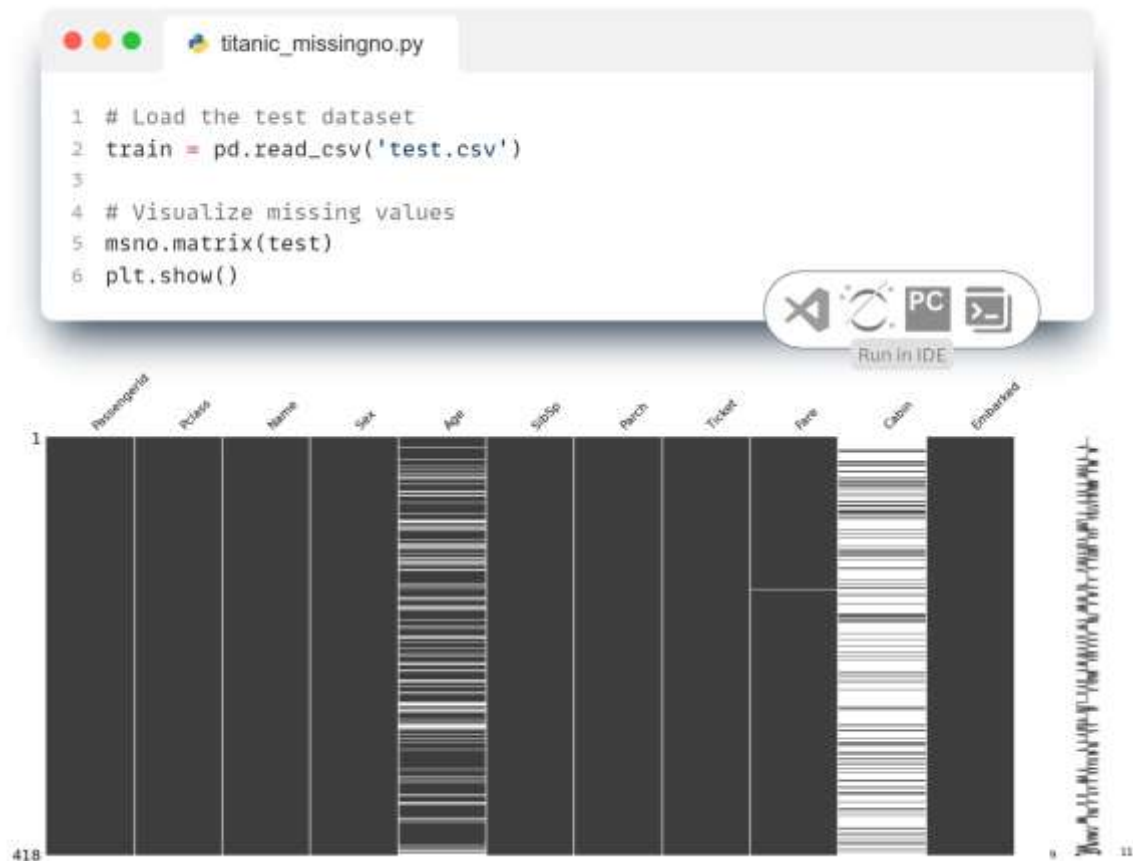

Рис. 9.27 Титаник тестілеу деректер жиынтығындағы жоғалған деректерді визуализациялау, ол тек жолаушылардың сипаттамаларын қамтиды, ақпаратсыз.

Гипотезаларды қалыптастырмас бұрын және деректер жиынтығы негізінде болжамдар жасағанға дейін, визуалды талдау деректердегі негізгі заңдылықтарды анықтауға, олардың сапасын бағалауға және мүмкін тәуелділіктерді анықтауға көмектеседі. Титаник деректер жиынтығын жақсы түсінуге көмектесетін көптеген визуализация әдістері бар. Жолаушылардың жас топтарын талдау үшін таралу графиктерін, жыныс пен классқа байланысты тіршілік диаграммаларын, сондай-ақ ақпараттың сапасын бағалау және деректерді түсіну үшін жоғалған деректер матрицаларын пайдалануға болады.

- LLM-ден Титаник деректер жиынтығындағы деректерді визуализациялауға көмек сұрайық, үшін біз кез келген LLM моделіне (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN немесе басқа) келесі мәтіндік сұранысты жібереміз:

Титаник деректер жиынтығы үшін бірнеше қарапайым графиктерді көрсетіңіз. Деректер жиынтығын өзіңіз жүктеп алыңыз және графиктерді көрсетіңіз ↵

- 2 LLM-нің жауаптары дайын код және деректер жиынтығының параметрлерін визуализациялайтын графиктер түрінде:

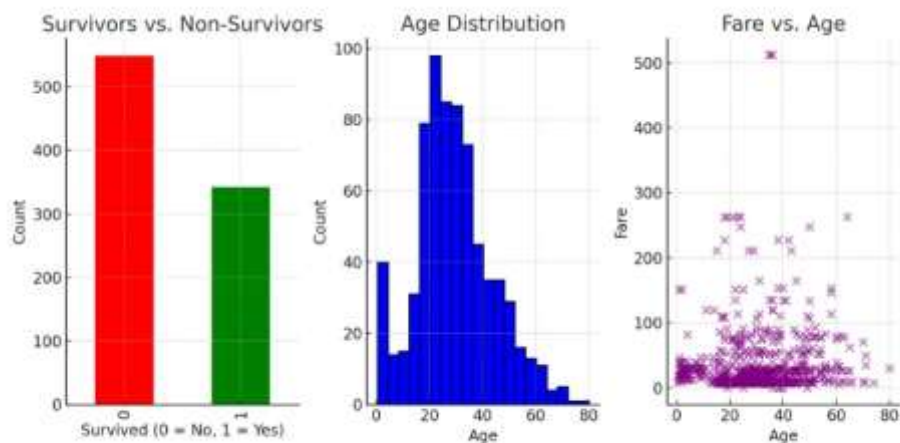
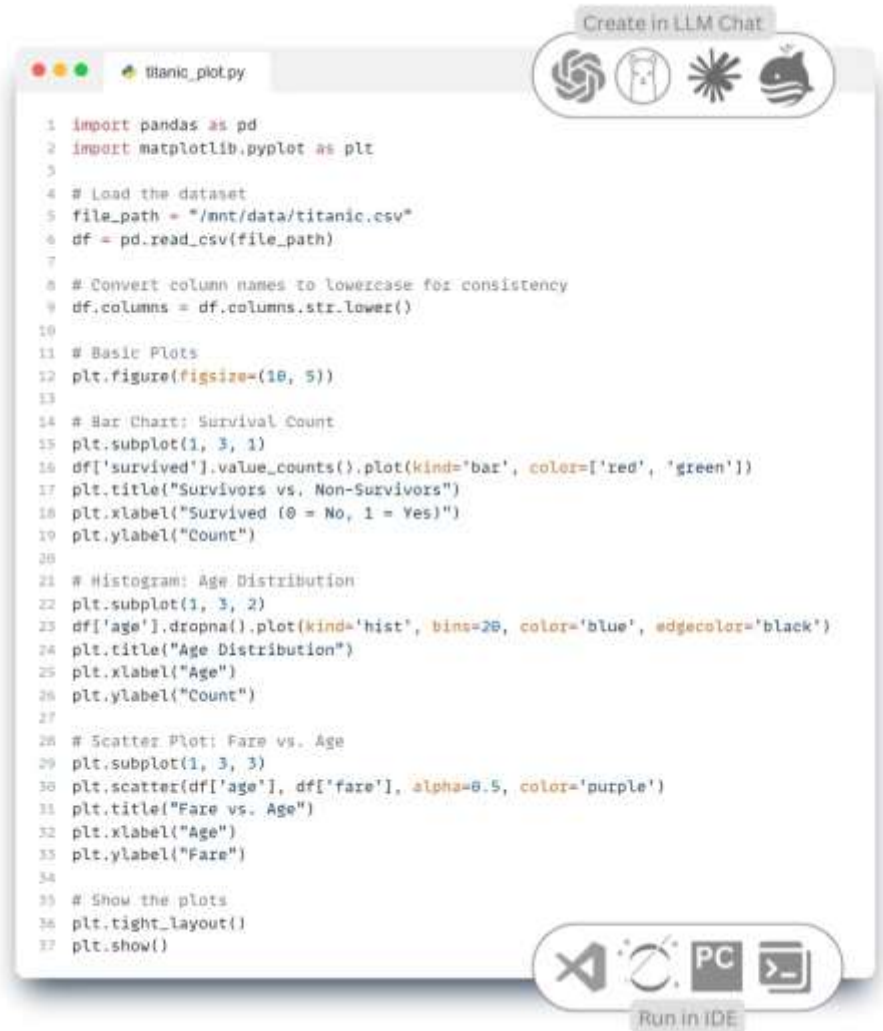

Рис. 9.28 LLM деректер жиынтығының визуализациясын бірден алуға көмектеседі.

Деректерді визуализациялау — бұл деректер жиынтығын машиналық оқыту моделін құруға дайындаудың маңызды кезеңі, оған тек деректерді түсінгеннен кейін ғана көшуге болады.

Машиналық оқыту іс-әрекетте: "Титаник" жолаушыларынан жобаларды басқаруға.

Титаник деректер жиынтығын зерттеуге арналған негізгі гипотеза — кейбір жолаушылар топтарының тірі қалу мүмкіндіктері жоғары болды.

Титаник жолаушыларының шағын кестесі әлем бойынша танымал болды, және миллиондаған адамдар оны оқыту, эксперименттер жүргізу және модельдерді тестілеу үшін пайдаланады, қандай алгоритмдер мен гипотезалар Титаник жолаушыларының жаттығу деректер жиынтығы негізінде максималды дәлдікпен тірі қалу моделін құруға мүмкіндік береді.

Титаник деректер жиынтығының тартымдылығы оның компакттылығымен түсіндіріледі: бірнеше жүз жол мен он екі баған (Рис. 9.26) деректерді талдауға кең мүмкіндіктер береді. Деректер жиынтығы салыстырмалы түрде қарапайым, классикалық бинарлық классификация шешімінің мысалы болып табылады, мұнда тапсырманың мақсаты — тірі қалу — 0 немесе 1 форматында көрсетілген.

Джон Уилер «It from Bit» [7] еңбегінде әлемнің негізінде бинарлық шешімдер жатқанын айтады. Адамдармен басқарылатын бизнес те молекулалардан тұрады, шын мәнінде, бинарлық таңдау тізбегіне негізделген.

Сонымен қатар, деректер нақты тарихи оқиғаға негізделген, бұл оларды зерттеу үшін құнды етеді, жасанды мысалдардан айырмашылығы. Kaggle платформасында, Data Pipeline және ETL бойынша жұмыс істейтін ең ірі алаңдардың бірі, Титаник деректер жиынтығына негізделген тапсырмаларды шешуге 1 355 998 адам қатысып, 53 963 бірегей Data Pipeline шешімін әзірледі [157] (Рис. 9.29).-

Титаник жолаушылары туралы 1000 жол деректер мен 12 параметрдің болуы таңқаларлық, бірақ бұл миллиондаған гипотезалар, логикалық тізбектер мен бірегей Data Pipelines үшін алаңға айналды. Кішігірім деректер жиынтығынан шексіз инсайттар, гипотезалар мен интерпретациялар туындайды — қарапайым тірі қалу модельдерінен бастап, жасырын заңдылықтар мен күрделі ойлау лабиринттерін ескеретін күрделі ансамбльдерге дейін.

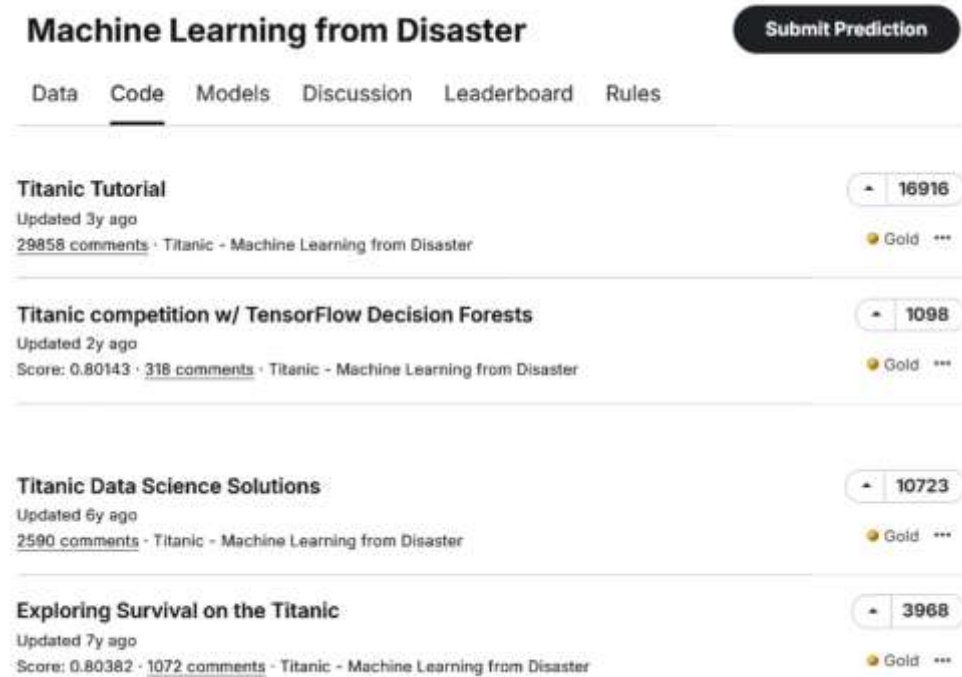

Рис. 9.29 Барлық 53 963 дайын және ашық Pipeline-дан алғашқы бес шешім. Kaggle платформасында бұл тапсырманы шешуге 1,5 миллионнан астам адам қатысқан [157].

Мұндай шағын кесте миллиондаған бірегей шешімдерді тудыратын болса (Рис. 9.29), онда нақты өндірістік құрылыс деректер жиынтықтары туралы не айтуға болады, мұнда параметрлер он мыңдағанмен өлшенеді? -

Стандартты CAD-жобасы салыстырмалы түрде шағын ғимарат үшін ондаған мың объектілерді қамтиды, олардың әрқайсысында геометриялық сипаттамалардан бастап, құндық және уақыттық атрибуттарға дейін мыңдаған параметрлер бар. Сіздің компанияңыздың соңғы жылдардағы барлық жобаларының деректерінде қанша әлеуетті инсайт, өзара байланыс, болжамдар мен басқару гипотезалары бар екенін елестетіңіз. Тарихи жобалық деректер — бұл тек архив емес, ұйымның тірі жадысы, оның цифрлық ізі, оны талдау арқылы көптеген бірегей гипотезаларды құруға болады.

Ең бастысы, Kaggle қауымдастығы сіздің компанияңызға немесе деректеріңізге қызығушылық танытқанын күтудің қажеті жоқ. Бүгінгі күні сізде бар деректермен жұмыс істеуді бастауға болады: өз деректеріңізде аналитиканы іске қосу, өз деректеріңізде модельдерді оқыту, қайталануларды, аномалияларды және паттерндерді анықтау. Бұрын жылдар бойы эксперименттер мен қымбат консалтинг қажет болса, бүгінгі күні бастамашылық, LLM, деректерге ашық көзқарас және оқуға дайындық жеткілікті.

- 🗨 Пассажирлардың train.csv оқу деректер жиынтығына негізделген, жолаушылардың аман қалуын болжау үшін машиналық оқыту алгоритмін құру үшін LLM-ді осы тапсырманы шешуге шақырайық:

Титаник жолаушыларының оқу деректер жиынтығына негізделген, аман қалуды болжау үшін машиналық оқыту моделін құрыңыз ↵

LLM-нің жауабы:

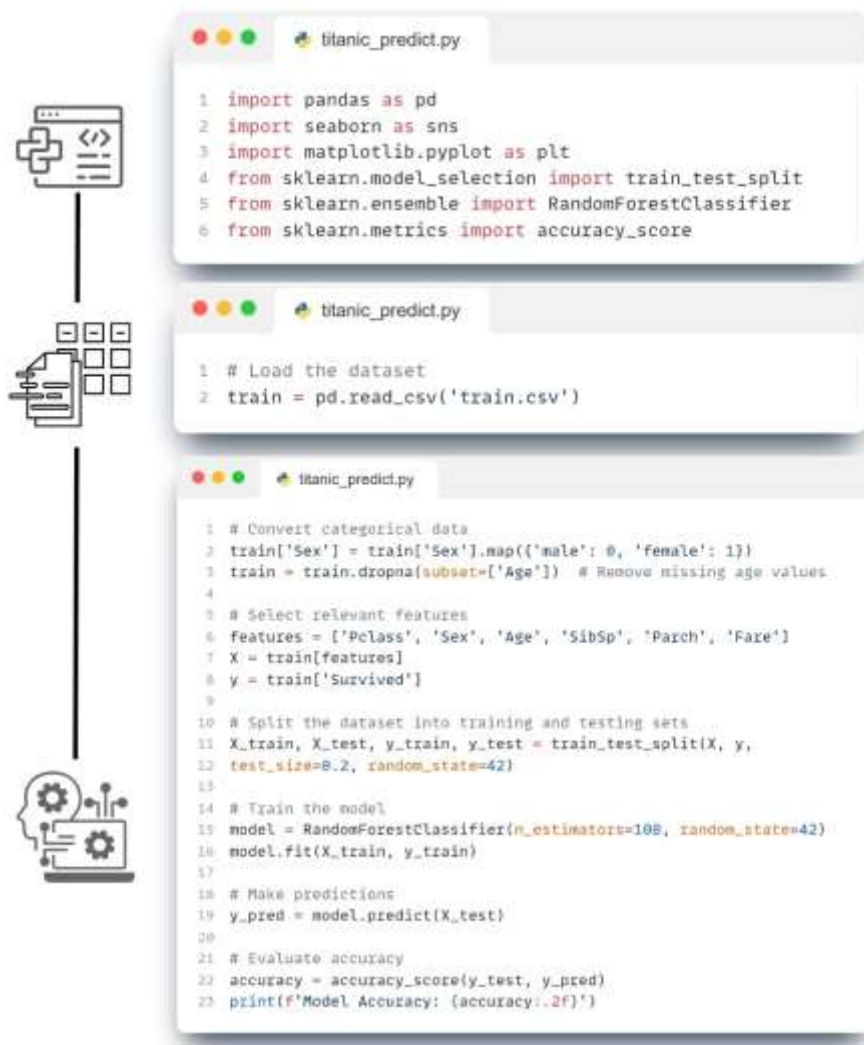

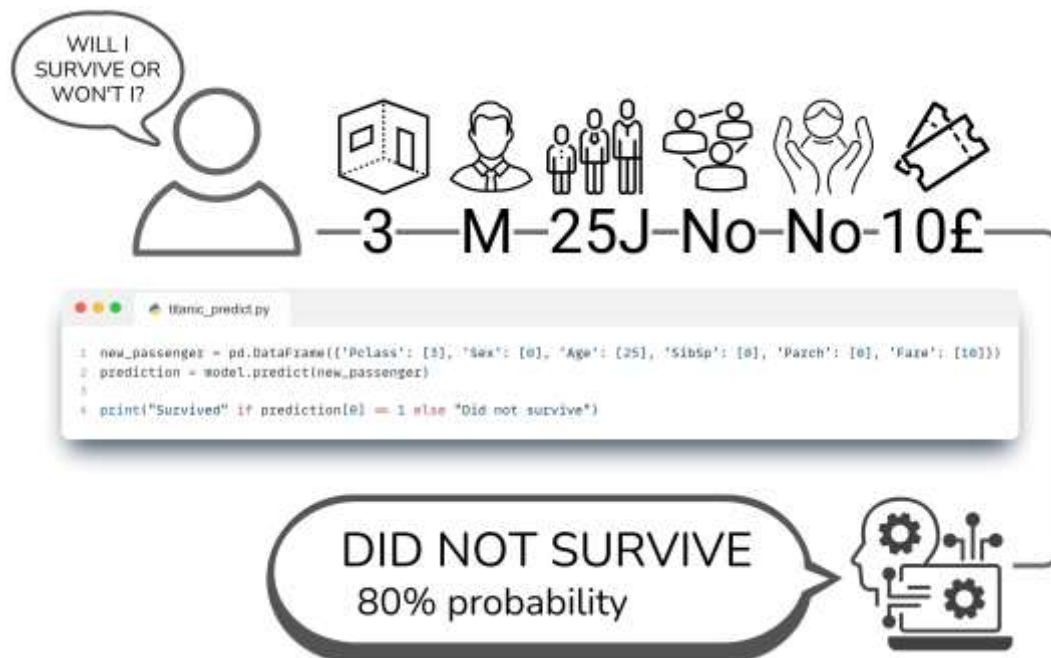
Рис. 9.210 LLM Титаникте аман қалғандарды болжау үшін Random Forest машиналық оқыту алгоритмын қолданды.

LLM-ден алынған код (Рис. 9.210) "Титаник" жолаушылары туралы деректерді жүктейді, оларды тазалайды, категориялық айнымалыларды (мысалы, жынысты сандық форматқа) түрлендіреді және RandomForestClassifier алгоритмы арқылы модельді оқытады, жолаушының аман қалғанын немесе аман қалмағанын болжайды (танымал алгоритмдер туралы келесі тарауларда сөйлеміз).-

Кодтың көмегімен деректер оқыту кезінде оқу және тестілеу жиынтықтарына бөлінеді (Kaggle сайтында оқыту үшін дайын test.csv (Рис. 9.27) және train.csv (Рис. 9.26) файлдары бар), содан кейін модель оқу деректерінде оқытылады және тестілеу деректерінде тексеріледі, осылайша болжам модельдерінің қаншалықты жақсы екенін түсінуге болады. Оқыту аяқталғаннан кейін test.csv файлындағы (амандығы немесе аман қалмағаны туралы нақты деректер) тестілеу деректері модельге беріледі, және ол кімнің аман қалғанын, ал кімнің аман қалмағанын болжайды. Біздің жағдайда, алынған машиналық оқыту моделінің дәлдігі шамамен 80%, бұл оның заңдылықтарды жақсы түсінетінін көрсетеді.–

Машиналық оқытуды балаға тікбұрышты блокты дөңгелек тесікке салуға тырысатын процесс ретінде салыстыруға болады. Алғашқы кезеңдерде алгоритм көптеген тәсілдерді сынап көреді, қателіктер мен сәйкессіздіктермен кездеседі. Бұл процесс тиімді емес болып көрінуі мүмкін, бірақ ол маңызды оқытуды қамтамасыз етеді: әрбір қателікті талдай отырып, модель өз болжамдарын жақсартады және барған сайын дәл шешімдер қабылдайды.

Енді бұл модельді (Сурет 9.210) жаңа жолаушылардың тіршілік қабілетін болжау үшін пайдалануға болады. Мысалы, егер жолаушы туралы ақпаратты model.predict функциясы арқылы енгізсек: «ер адам», «3-ші класс», «25 жас», «бортта туыстары жоқ», модель 1912 жылы «Титаник» кемесінде болған жолаушының апат кезінде 80% ықтималдықпен тірі қалмайтынын болжайды (Сурет 9.211).–

Сурет 9.211 Жоғарыда құрылған модель енді 80% ықтималдықпен Титаниктің кез келген жаңа жолаушысының тірі қалатынын немесе қалмайтынын болжай алады.

«Титаник» жолаушыларының тіршілік қабілетін болжау моделі әлдеқайда кең концепцияны көрсетеді: күн сайын құрылыс саласындағы мыңдаған мамандар осындай «екіұшты» шешімдер қабылдайды – өмір мен өлім, жоба, смета, құрал, пайда немесе шығын, қауіпсіздік немесе тәуекел. «Тита-

ник» мысалындағыдай, мұнда нәтиже әртүрлі факторларға (жыныс, жас, класс) байланысты, құрылыс саласында шешімнің әр аспектісіне көптеген өз факторлары мен айнымалылары (кесте бағандары) әсер етеді: материалдардың құны, жұмысшылардың біліктілігі, мерзімдер, ауа-райы, логистика, техникалық тәуекелдер, пікірлер және жүздеген мың басқа параметрлер.

Құрылыс саласында машиналық оқыту басқа салалардағыдай принциптер бойынша қолданылады: модельдер тарихи деректерге — жобалар, келісімшарттар, сметалар — негізделіп оқытылады, әртүрлі гипотезаларды тексеру және ең тиімді шешімдерді іздеу үшін. Бұл процесс балаларды сынақ және қателік әдісімен оқытуға ұқсас: әр циклмен модельдер бейімделіп, дәлдігі артады.

Жиналған деректер құрылыс үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Еңбек-intensive қолмен есептеулердің орнына, болашақ жобалардың негізгі сипаттамаларын жоғары дәлдікпен болжай алатын модельдерді оқытуға болады. Осылайша, предиктивті аналитика құрылыс саласын жоспарлауға ғана емес, сонымен қатар оқиғалардың дамуын сенімді түрде болжауға мүмкіндік беретін кеңістікке айналдырады.

Тарихи деректер негізінде болжамдар мен предсказаниялар.

Компанияның жобалары туралы жиналған деректер болашақ, әлі жүзеге аспаған объектілердің құны мен уақыттық сипаттамаларын болжауға қабілетті модельдерді құруға мүмкіндік береді — қолмен есептеулер мен салыстыруларды қажет етпей. Бұл процестерді бағалауды едәуір жылдамдатып, жеңілдетуге мүмкіндік береді, субъективті болжамдарға емес, негізделген математикалық болжамдарға сүйене отырып.

Бұрын, кітаптың төртінші бөлімінде, біз жобалардың сметалық құнын есептеудің дәстүрлі әдістерін, оның ішінде ресурс әдісін, параметрлік және сараптамалық тәсілдерді егжей-тегжейлі қарастырдық. Бұл әдістер әлі де өзекті, бірақ қазіргі практикада олар статистикалық талдау және машиналық оқыту құралдарымен байытылып, бағалаудың дәлдігі мен қайталанғыштығын едәуір арттыруға мүмкіндік береді.

Құн мен уақыттық атрибуттарды қолмен және жартылай автоматты есептеу процестері болашақта тарихи деректерді талдай алатын, жасырын заңдылықтарды таба алатын және негізделген шешімдерді ұсына алатын ML-модельдердің пікірлері мен болжамдарымен толықтырылады. Жаңа деректер мен сценарийлер автоматты түрде бар ақпараттан генерацияланады — ашық көздерден жылдар бойы жиналған деректер негізінде мәтіндер, суреттер және кодтар жасайтын тілдік модельдер (LLM) сияқты.

Бүгінгі таңда адам болашақ оқиғаларды бағалау кезінде тәжірибеге, интуицияға және ішкі статистикаға сүйенгендей, алдағы жылдары құрылыс жобаларының болашағы жинақталған білім мен машиналық оқыту математикалық модельдерінің үйлесімімен анықталатын болады.

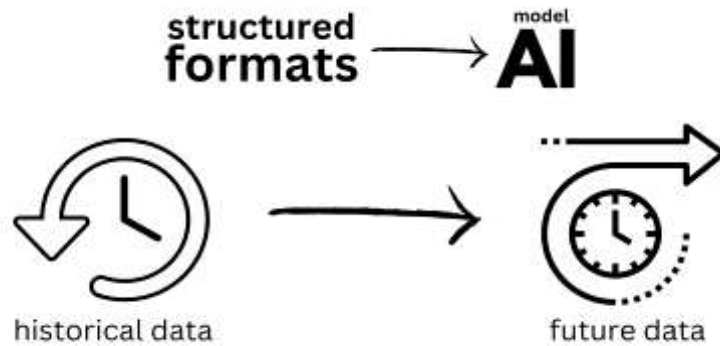

Рис. 9.212 Компанияның сапалы және құрылымдалған тарихи деректері - машиналық оқыту модельдері мен болжамдарын құру үшін негіз болатын материал.

Қарапайым мысалды қарастырайық: үйдің бағасын оның алаңы, учаскенің көлемі, бөлмелердің саны және географиялық орналасуы негізінде болжау. Бір тәсіл - осы параметрлерді талдайтын және болжамды бағасын есептейтін классикалық модельді құру (Рис. 9.213). Мұндай тәсіл нақты және алдын ала белгілі формуланы талап етеді, бұл шынайы практикада іс жүзінде мүмкін емес.

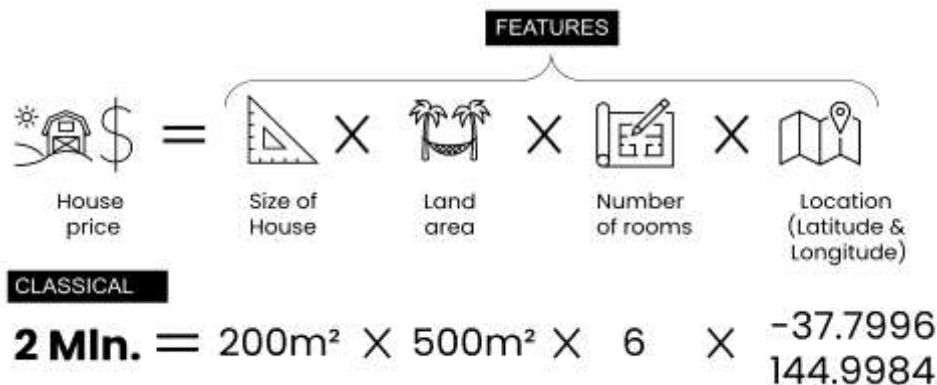

Рис. 9.213 Үйдің құнын бағалау үшін табу қажет фиксирленген формуласы бар классикалық алгоритмді қолдануға болады.

Машиналық оқыту қолмен формулаларды іздеуден бас тартуға және оларды өздігінен тәуелділіктерді анықтайтын оқытылатын алгоритмдермен алмастыруға мүмкіндік береді, бұл кез келген алдын ала берілген теңдеулерден бірнеше есе жоғары дәлдікпен жүзеге асырылады. Альтернативті түрде, мәселені алдын ала түсіну мен тарихи деректер негізінде модельді генерациялайтын машиналық оқыту алгоритмін құрайық, бұл деректер толық болмауы мүмкін (Рис. 9.214).-

Баға қалыптастыру мәселесінде машиналық оқыту нақты бағалау механизмін білмей-ақ әртүрлі математикалық модельдерді құруға мүмкіндік береді. Модель өткен жобалар туралы деректер негізінде «үйренеді», ғимараттардың параметрлері, олардың құны мен орындалу мерзімдері арасындағы нақты заңдылықтарға бейімделеді.

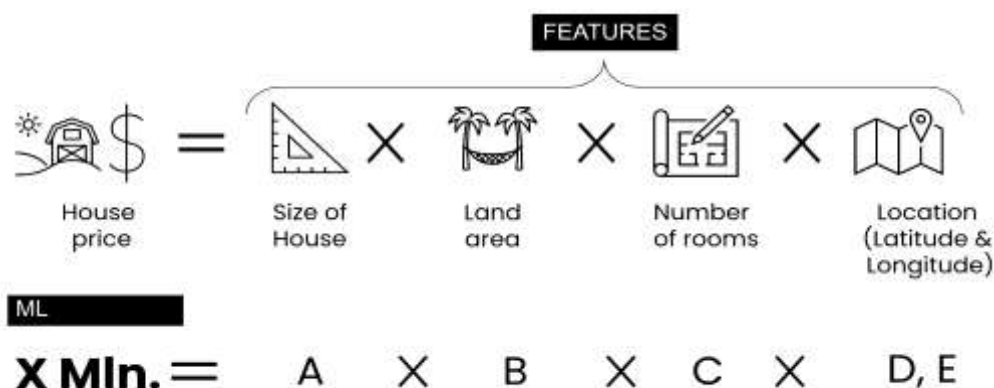

Рис. 9.214 Классикалық формулалар бойынша бағалаудан айырмашылығы, машиналық оқыту алгоритмі тарихи деректерге негізделіп оқытылады.

Машиналық оқытудың контекстінде бақылау (supervised machine learning) бойынша оқыту жиынтығындағы әрбір жоба кіріс атрибуттарын (мысалы, ұқсас ғимараттардың құны мен құрылыс уақыты туралы деректер) және күтілетін шығу мәндерін (мысалы, құны немесе уақыты) қамтиды. Мұндай деректер жиынтығы машиналық оқыту моделін құру және баптау үшін пайдаланылады (Рис. 9.215). Деректер жиынтығы неғұрлым көп және оның сапасы жоғары болса, модель соғұрлым дәл болады және болжамдардың нәтижелері соғұрлым дәл болады.-

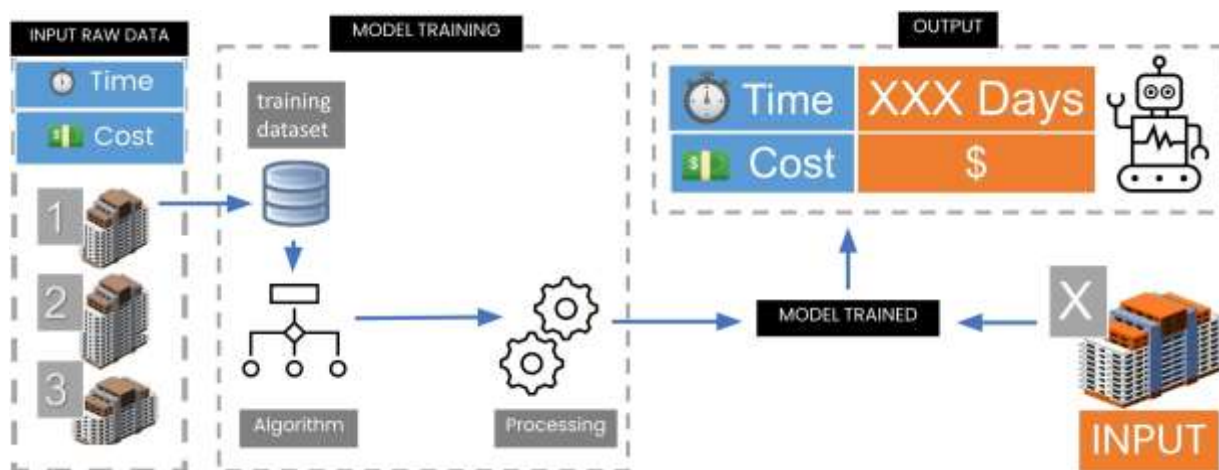

Рис. 9.215 Өткен жобалар туралы деректерге негізделген ML моделі жаңа жобаның құнын және орындалу графигін белгілі бір ықтималдықпен анықтайды.

Модельді құрып, оқытқаннан кейін, жаңа жобаның құрылысын бағалау үшін модельге жаңа жобаның атрибуттарын беру жеткілікті, және модель белгілі бір ықтималдықпен бұрын зерттелген заңдылықтарға негізделген есептеу нәтижелерін ұсынады.

Машиналық оқытудың негізгі ұғымдары

Машиналық оқыту - бұл сиқыр емес, тек математика, деректер және заңдылықтарды іздеу. Ол шынайы интеллектке ие емес, тек деректер негізінде шаблондарды тануға және адамның тұрақты қатысуынсыз шешімдер қабылдауға үйретілген бағдарлама болып табылады.

Машиналық оқытудың құрылымын сипаттау үшін бірнеше негізгі ұғымдарды пайдаланады (Рис. 9.216):-

- Этикеттер (Labels) — бұл модельдің болжауы тиіс мақсатты айнымалылар немесе атрибуттар (Титаник деректер жиынтығындағы «Тірі қалу» параметрі). Мысал: құрылыс құны (мысалы, доллармен), құрылыс жұмыстарының ұзақтығы (мысалы, аймен).
- Ерекшеліктер (Features) — бұл модель үшін кіріс деректері ретінде қызмет ететін тәуелсіз айнымалылар немесе атрибуттар. Болжау моделінде олар меткаларды болжау үшін пайдаланылады. Мысалдар: учаскенің ауданы (шаршы метрмен), ғимараттың қабат саны, ғимараттың жалпы ауданы (шаршы метрмен), географиялық орналасуы (ендік және бойлық), құрылыс кезінде қолданылған материалдардың түрі. Ерекшеліктердің саны деректердің өлшемділігін де анықтайды.
- Модель (Model) — бұл болжау немесе аппроксимациялау қажет мақсатты функцияны жақындататын әртүрлі гипотезалардың жиынтығы. Мысал: құрылыс құны мен мерзімдерін болжау үшін регрессиондық талдау әдістерін қолданатын машиналық оқыту моделі.
- Оқыту алгоритмі (Learning Algorithm) — бұл модельдегі ең жақсы гипотезаны іздеу процесі, ол мақсатты функцияға дәл сәйкес келеді, оқыту деректерінің жиынтығын пайдалана отырып. Мысал: құрылыс құны мен мерзімдері туралы деректерді талдайтын сызықтық регрессия, KNN немесе кездейсоқ орман алгоритмі, байланыстар мен заңдылықтарды анықтау үшін.
- Оқыту (Training) — оқыту процесінде алгоритм оқыту деректерін талдайды, кіріс атрибуттары мен мақсатты меткалар арасындағы байланыстарды сәйкестендіреді. Бұл процестің нәтижесі — болжау жасауға дайын машиналық оқыту моделі. Мысал: алгоритм құрылыс тарихы туралы деректерді (құны, уақыты, объектінің ерекшеліктері) талдайтын процесс, болжау моделін құру үшін.

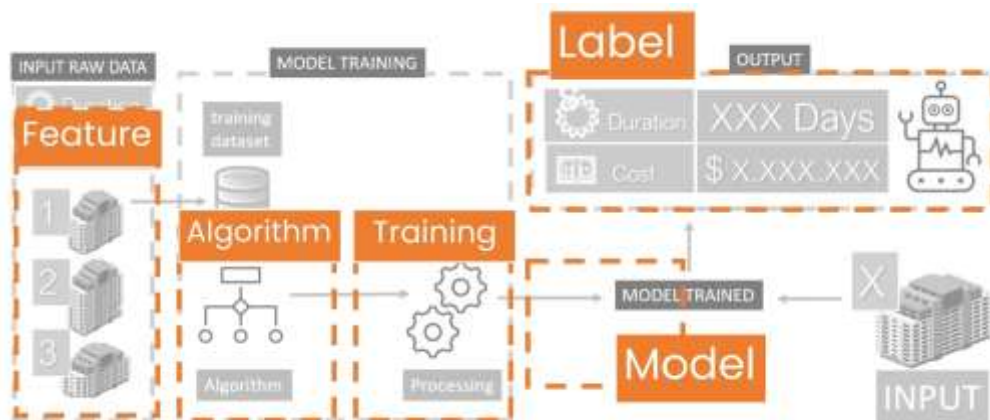

Рис. 9.216 ML меткелер мен атрибуттарды пайдаланып, деректерде алгоритмдер арқылы оқытылатын модельдер құрады, нәтижелерді болжау үшін.

Машиналық оқыту оқшауланған түрде емес, статистика, деректер базалары, интеллектуалды деректерді талдау, үлгілерді тану, үлкен деректер аналитикасы және жасанды интеллект сияқты аналитикалық пәндердің кең экожүйесінің бір бөлігі болып табылады. Рис. 9.217 осы салалардың қалай қиылысып, бір-бірін толықтырып, заманауи шешім қабылдау және автоматтандыру жүйелері үшін кешенді негіз құрайтынын көрсетеді.-

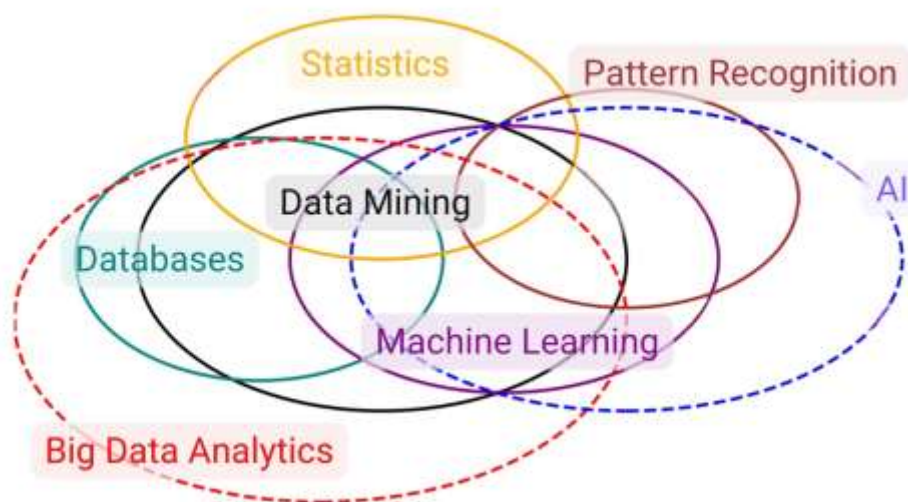
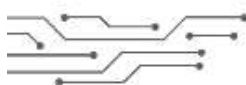

Рис. 9.217 Деректерді талдаудың әртүрлі салалары арасындағы өзара байланыс: статистика, машиналық оқыту, жасанды интеллект, үлкен деректер, үлгілерді тану және интеллектуалды деректерді талдау.

Машиналық оқытудың негізгі мақсаты — компьютерлерді адамның араласуынсыз немесе көмегінсіз автоматты түрде білім алуға және өз әрекеттерін сәйкесінше түзетуге мүмкіндік беру.

Осылайша, болашақта адамның рөлі тек машинаға когнитивтік мүмкіндіктерді беру болып табылады — ол шарттарды, салмақтарды және параметрлерді белгілейді, ал машиналық оқыту моделі барлық қалғанын орындайды.

Келесі тарауда алгоритмдерді қолданудың нақты мысалдары қарастырылады. Нақты кестелер мен қарапайым модельдерде қадам-қадаммен болжау қалай құрылатыны көрсетіледі.

ТАРАУ 9.3.

МАШИНАЛЫҚ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ҚҰРЫЛЫС ҚҰНЫ ЖӘНЕ МЕРЗІМДЕРДІ БОЛЖАУ.

Машиналық оқытуды жобаның құнын және мерзімдерін анықтау үшін пайдалану мысалы.

Құрылыс мерзімдері мен құнын бағалау — құрылыс компаниясының қызметіндегі негізгі процестердің бірі. Дәстүр бойынша, мұндай бағалаулар сарапшылар тарапынан тәжірибе, анықтама-лықтар мен нормативтік базалар негізінде жүзеге асырылады. Алайда, цифрлық трансформация және деректердің қолжетімділігінің артуы жағдайында, машиналық оқыту (ML) модельдерін пайдалану мүмкіндігі пайда болады, бұл бағалаулардың дәлдігін арттыру мен автоматтандыруға мүмкіндік береді.

Машиналық оқытуды құрылыс құны мен мерзімдерін есептеу процесіне енгізу тек жоспарлаудың тиімділігін арттырып қана қоймай, сонымен қатар, тәуекелдерді басқарудан бастап логистика мен сатып алуды оңтайландыруға дейінгі басқа бизнес-процестерге интеллектуалдық модельдерді интеграциялаудың бастапқы нүктесіне айналады.

Нысанның құрылыс мерзімін және оның жалпы құнын тез анықтау қабілеті маңызды. Бұл жобаның мерзімдері мен құны туралы сұрақтар, құрылыс саласының пайда болған сәтінен бастап, тапсырыс берушілер мен құрылыс компанияларының санасында орталық орын алады.

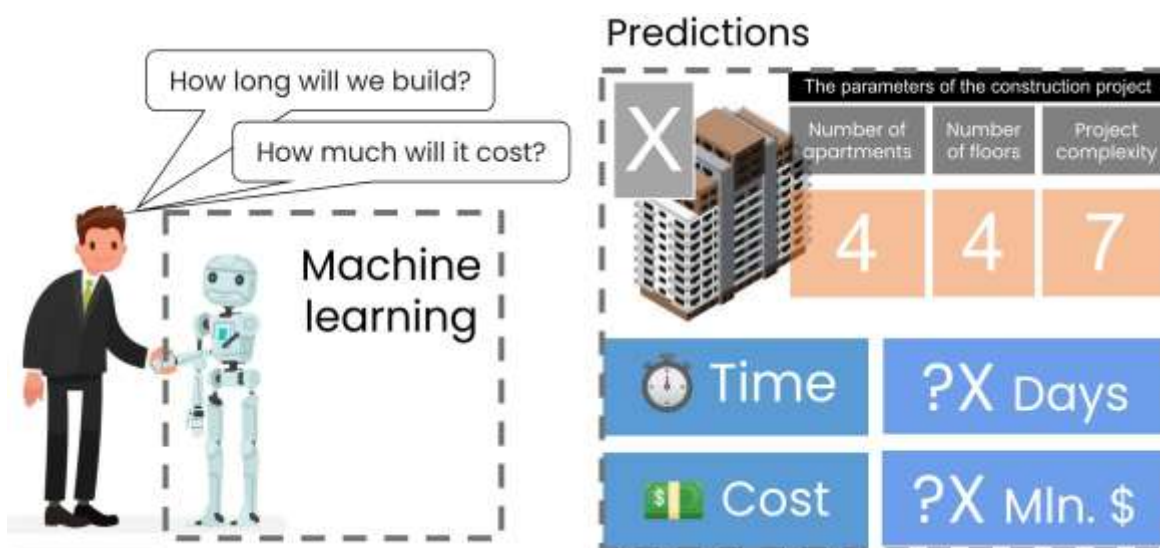

Рис. 9.31 Құрылыс жобаларында табыстың кілтті факторлары — құрылыс мерзімдері мен құнын бағалаудың жылдамдығы мен сапасы.

Келесі мысалда өткен жобалардан негізгі деректер алынып, олардың негізінде машиналық оқыту моделі әзірленеді, бұл модельдің көмегімен жаңа параметрлермен жаңа құрылыс жобаларының

құнын және мерзімдерін бағалауға мүмкіндік береді (Рис. 9.31).-

Үш жобаны үш негізгі атрибутпен қарастырайық: пәтерлер саны (мұнда 100 пәтер 10 санына эквивалентті, визуализацияны жеңілдету үшін), қабаттар саны және құрылыс күрделілігінің шартты өлшемі 1-ден 10-ға дейінгі шкала бойынша, мұнда 10 - ең жоғары күрделілік көрсеткіші. Машиналық оқытуда мұндай мәндерді, мысалы, 100-ді 10-ға немесе 50-ді 5-ке айналдыру процесі "нормализация" деп аталады.

Машиналық оқытуда нормализация — әртүрлі сандық деректерді өңдеу мен талдауды жеңілдету үшін бір масштабқа келтіру процесі. Бұл процесс, әсіресе, деректердің әртүрлі масштабтар мен өлшем бірліктеріне ие болған жағдайда маңызды.

Бірінші жобада (Рис. 9.32) 50 пәтер (нормализациядан кейін – 5), 7 қабат және күрделілік бағасы 2 болды, бұл салыстырмалы түрде қарапайым құрылыс екенін білдіреді. Екінші жобада 80 пәтер, 9 қабат және салыстырмалы түрде күрделі жоба болды. Мұндай жағдайда бірінші және екінші көпқабатты үйдің құрылыс мерзімі 270 және 330 күнді құрады, ал жобаның жалпы құны сәйкесінше 4,5 және 5,8 миллион долларды құрады.

Construction project	The parameters of the construction project			The key parameters of the project	
	Number of apartment 100 apt	Number of floors 10 floors	Project complexity 10 floors	Time Days	Cost The total cost of the project
1 	5	7	2	270	\$ 4.502.000
2 	8	9	6	330	\$ 5.750.000
3 	3	5	3	230	\$ 3.262.000
X 	4	4	7	?X	\$?X. XXX.XXX

Рис. 9.32 Өткен жобалар жиынтығы, олар болашақ жоба X-тің уақытын және құнын бағалау үшін пайдаланылатын болады.

Машиналық оқыту моделін құру кезінде мұндай деректер үшін негізгі міндет - болжау үшін критикалық атрибуттарды (немесе белгілерді) анықтау, бұл жағдайда - құрылыс уақыты мен құны. Шағын деректер жиынтығын пайдалана отырып, біз жаңа жобаларды жоспарлау үшін өткен құрылыс жобалары туралы ақпаратты қолданамыз: машиналық оқыту алгоритмдерін пайдалана отырып, біз жаңа жобаның атрибуттарына негізделген X жобасының құрылыс құнын және ұзақтығын болжауымыз керек, мысалы, 40 пәтер, 4 қабат және жобаның салыстырмалы түрде жоғары күрделілігі - 7 (Рис. 9.32). Нақты жағдайларда кіріс параметрлерінің саны айтарлықтай көп болуы мүмкін - бірнеше ондағаннан жүздеген факторларға дейін. Оларға: құрылыс материалдарының түрі, климаттық аймақ, мердігерлердің біліктілік деңгейі, инженерлік желілердің болуы, негіздің түрі, жұмыстардың басталу маусымы, прорабтардың пікірлері және т.б. жатады.-

Прогностикалық машиналық оқыту моделін жасау үшін біз оны құру үшін алгоритмді таңдауымыз керек. Машиналық оқудағы алгоритм - бұл компьютерге деректер негізінде болжам жасауға (параметрлерді дұрыс тәртіпте араластыру) немесе шешім қабылдауға үйрететін математикалық рецепт.

Өткен құрылыс жобалары туралы деректерді талдау және болашақ жобалардың уақытын және құнын болжау үшін (Рис. 9.32) танымал машиналық оқыту алгоритмдерінің бірін қолдануға болады:-

- **Линейлік регрессия (Linear regression):** бұл алгоритм атрибуттар арасындағы тікелей байланысты табуға тырысады, мысалы, қабаттар саны мен құрылыс құны арасындағы. Алгоритмнің мақсаты - осы байланысты ең жақсы сипаттайтын сызықтық теңдеуді табу, бұл болжау жасауға мүмкіндік береді.
- **К-жақын көршілер алгоритмі (K-nearest neighbors (k-NN)):** бұл алгоритм жаңа жобаны көлемі немесе күрделілігі бойынша ұқсас өткен жобалармен салыстырады. k-NN деректерді k (сан) оқыту мысалдарының қайсысы оларға ең жақын екенін негізінде классификациялайды. Регрессия контекстінде нәтиже k жақын көршілердің орташа мәні немесе медианасы болып табылады.
- **Шешім ағаштары (Decision Trees):** бұл деректерді әртүрлі шарттар негізінде подмножестерге бөлетін болжамдық модель, ағаш тәрізді құрылымды пайдалана отырып. Әрбір ағаш түйіні - бұл деректерді одан әрі бөлуге әкелетін шарт немесе сұрақ, ал әрбір жапырақ - соңғы болжам немесе нәтиже. Алгоритм деректерді әртүрлі сипаттамалар негізінде, мысалы, алдымен қабаттар саны бойынша, содан кейін күрделілік бойынша және т.б. болжам жасау үшін кішірек топтарға бөледі.

Жаңа жобаның құнын бағалау үшін машиналық оқыту алгоритмдерін қарастырайық, мысалы, екі танымал алгоритм: линейлік регрессия және К-жақын көршілер алгоритмі.

Жобаның құны мен уақытын болжау үшін сызықтық регрессияны пайдалану.

Линейлік регрессия - деректерді талдаудың негізгі алгоритмі, ол бір немесе бірнеше басқа айнымалылармен сызықтық байланыс негізінде айнымалының мәнін болжауға мүмкіндік береді. Бұл модель тәуелді айнымалы мен бір немесе бірнеше тәуелсіз айнымалылар арасында тікелей сызықтық байланыс бар деп болжайды, ал алгоритмнің мақсаты - осы байланысты табу.

Линейлік регрессияның қарапайымдылығы мен түсініктілігі оны әртүрлі салаларда танымал құралға айналдырды. Бір айнымалымен жұмыс істегенде, линейлік регрессия деректер нүктелері арқылы өтетін ең жақсы сәйкес келетін сызықты табуға негізделді.

Сызықтық регрессия кіріс айнымалысы X мен шығыс айнымалысы Y арасындағы байланысты аппроксимациялайтын ең жақсы тік сызықты (қызыл сызық) табады. Бұл сызық анықталған сызықтық тәуелділік негізінде жаңа X мәндері үшін Y мәндерін болжауға мүмкіндік береді (Рис. 9.33).-

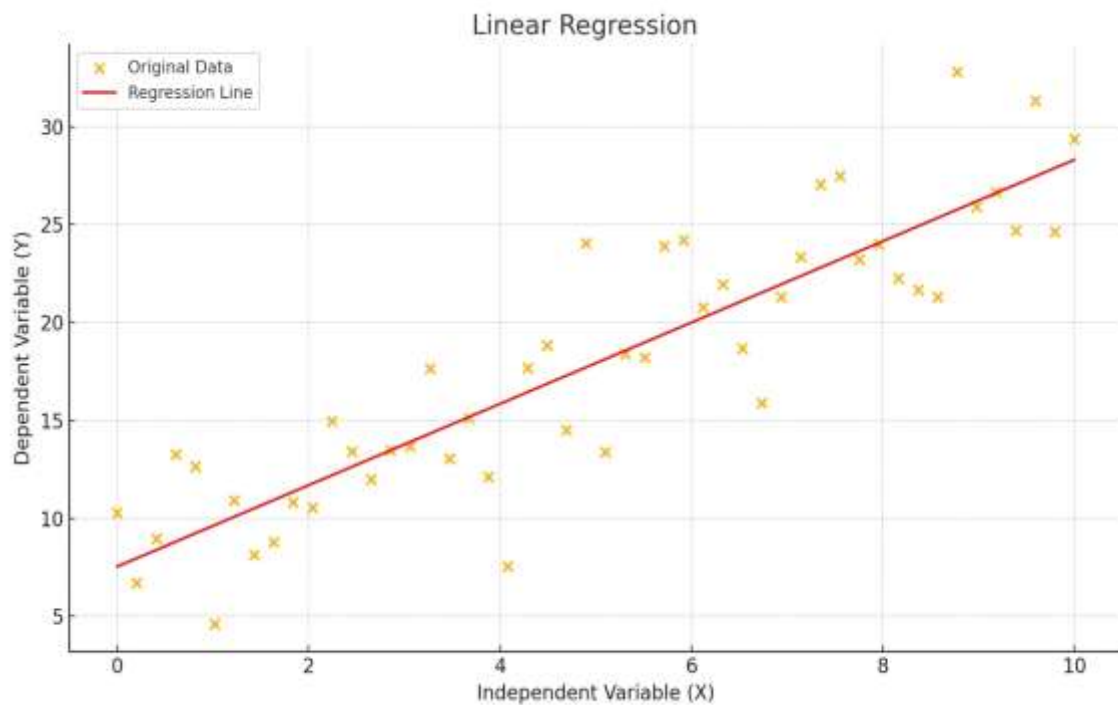

Рис. 9.33 Сызықтық регрессияның жұмыс принципі, ол жаттығу мәндері арқылы өтетін ең жақсы тік сызықты табады.

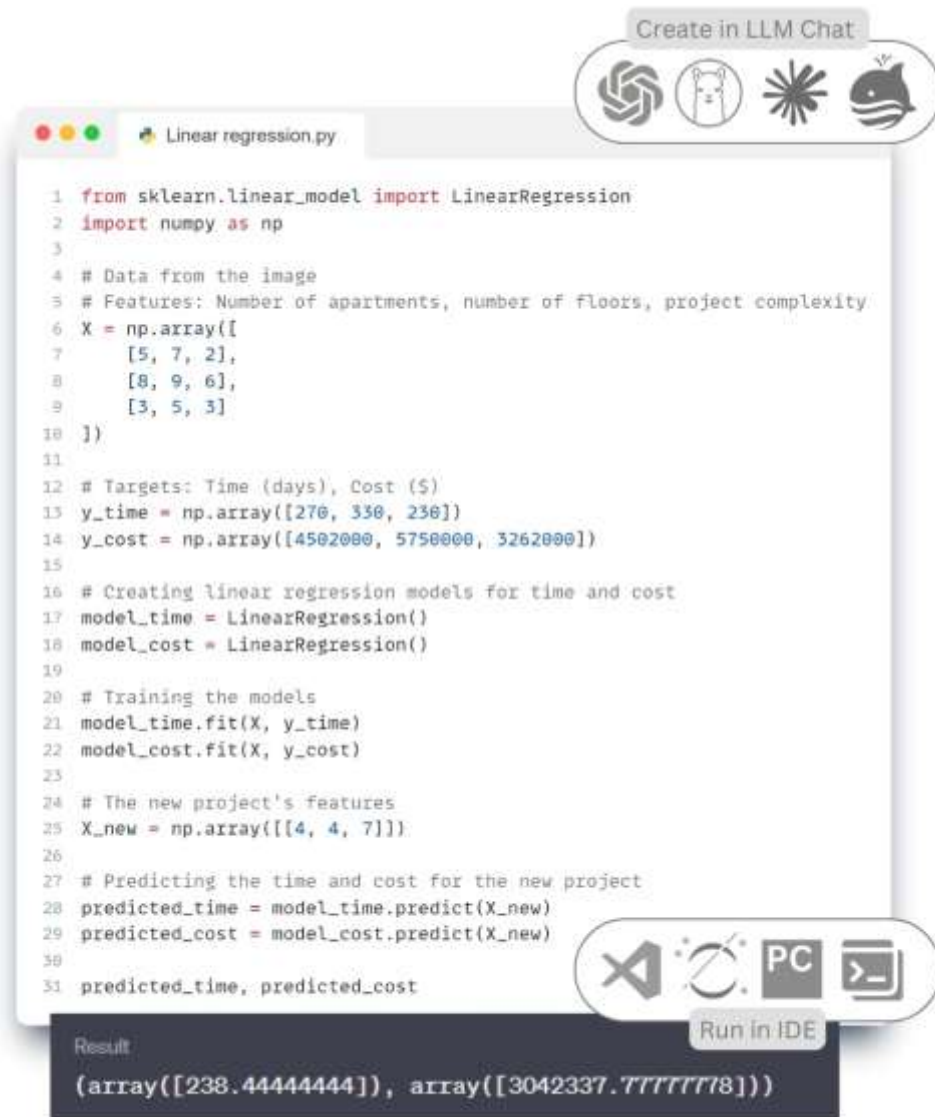
Бұл сызық тәуелді айнымалы Y -нің болжамды мәнін алу үшін тәуелсіз айнымалының (X) мәнін енгізу арқылы берілген теңдеумен ұсынылады. Бұл процесс X -тің белгілі мәндері негізінде Y -ні тиімді болжауға мүмкіндік береді, олардың арасындағы сызықтық тәуелділікті пайдалана отырып. Сан-Францискодағы құрылыс рұқсаттары туралы деректерді бағалау мысалында статистикалық орташа сызықты табу процесін көруге болады (Рис. 9.17), мұнда инфляция сызықтық регрессия арқылы әртүрлі объектілердің түрлері үшін есептелді.

Келіңіздер, жобаның деректер кестесін (Рис. 9.32 өткен тараудан) LLM-ге жүктеп, бізге қарапайым машиналық оқыту моделін құруды сұрайық.

- 🗨️ LLM чатында мәтіндік сұраныс жіберіңіз (ChatGPT, LLaMa, Mistral DeepSeek, Grok, Claude, QWEN):

Жаңа жоба X -тің құны мен іске асыру уақытының болжамын жасау үшін қарапайым машиналық оқыту моделін құруды көрсету қажет (Рис. 9.32 қосымша сурет ретінде) 📄 -

LLM-нің жауабы:

Linear regression.py

```

1 from sklearn.linear_model import LinearRegression
2 import numpy as np
3
4 # Data from the image
5 # Features: Number of apartments, number of floors, project complexity
6 X = np.array([
7     [5, 7, 2],
8     [8, 9, 6],
9     [3, 5, 3]
10 ])
11
12 # Targets: Time (days), Cost ($)
13 y_time = np.array([270, 330, 230])
14 y_cost = np.array([4502000, 5750000, 3262000])
15
16 # Creating linear regression models for time and cost
17 model_time = LinearRegression()
18 model_cost = LinearRegression()
19
20 # Training the models
21 model_time.fit(X, y_time)
22 model_cost.fit(X, y_cost)
23
24 # The new project's features
25 X_new = np.array([[4, 4, 7]])
26
27 # Predicting the time and cost for the new project
28 predicted_time = model_time.predict(X_new)
29 predicted_cost = model_cost.predict(X_new)
30
31 predicted_time, predicted_cost

```

Result

(array([238.4444444]), array([3042337.77777778]))

Run in IDE

Рис. 9.34 LLM машиналық оқыту моделін құру үшін сызықтық регрессияны таңдады, ол жобаның құны мен уақытын болжау үшін.

LLM қосымша суреттен кестені автоматты түрде танып, деректерді визуалды форматтан кесте массивіне түрлендірді (Рис. 9.34 – 6-шы жол). Бұл массив машиналық оқыту моделін құру үшін негіз ретінде пайдаланылды, онда сызықтық регрессия қолданылды (Рис. 9.34 – 17-22-ші жол).–

"Өте аз" деректер жиынында оқытылған базалық сызықтық регрессия моделінің көмегімен жаңа гипотетикалық құрылыс жобасы, Project X деп аталатын жоба үшін болжамдар жасалды. Біздің тапсырмада бұл жоба 40 пәтер, 4 қабат және 7 күрделілік деңгейімен сипатталады (Рис. 9.32).

Жаңа Project X үшін шектеулі және аз деректер жиынына негізделген сызықтық регрессия моделімен жасалған болжамдарға сәйкес (Рис. 9.34 - 24-29-шы жол): -

- Құрылыс ұзақтығы шамамен 238 күнді (238,4444444) құрайды.
- Жалпы шығындар шамамен \$3 042 338 (3042337,777) болады.

Жобаның құны туралы гипотезаны тереңірек зерттеу үшін әртүрлі алгоритмдер мен машиналық оқыту әдістерімен эксперимент жасау пайдалы. Сондықтан K-Nearest Neighbours (k-NN) алгоритмының көмегімен жаңа жоба X үшін құн мен уақыттың сол мәндерін болжайық.

Жоба құны мен уақытының болжамдары K-ең жақын көршілер алгоритмы (k-NN) арқылы.

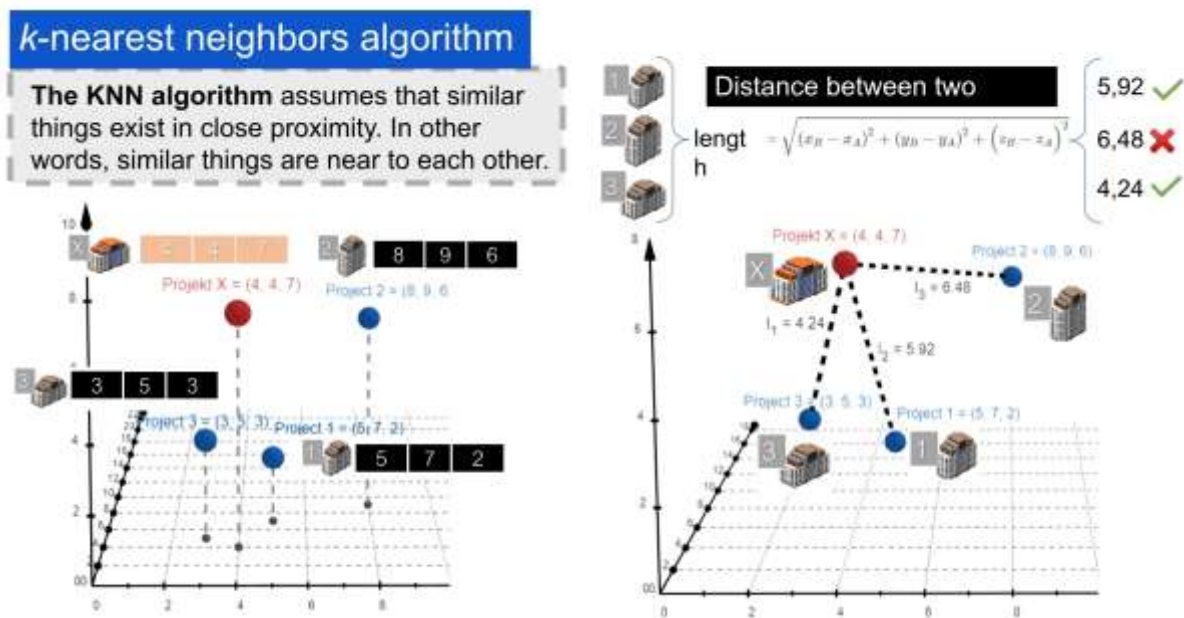
Қосымша болжам ретінде жаңа жобаның құнын және ұзақтығын бағалау үшін k-Nearest Neighbours (k-NN) алгоритмін қолданамыз. K-Nearest Neighbors (k-NN) алгоритмі — бұл бақылау арқылы машиналық оқыту әдісі, классификация мен регрессия үшін қолданылатын. Сонымен қатар, k-NN алгоритмі векторлық дерекқорларды іздеу контекстінде бұрын қарастырылған (Сур. 8.22), мұнда ол ең жақын векторларды (мысалы, мәтіндер, суреттер немесе техникалық сипаттамалар) табу үшін пайдаланылады. Бұл тәсілде әр жоба көп өлшемді кеңістікте нүкте ретінде ұсынылады, мұнда әр өлшем жобаның белгілі бір атрибутына сәйкес келеді.-

Біздің жағдайда, әр жобаның үш атрибутын ескере отырып, оларды үш өлшемді кеңістікте нүктелер ретінде көрсетеміз (Сур. 9.35). Осылайша, біздің алдағы жоба X осы кеңістікте ($x=4, y=4, z=7$) координаттарымен локализацияланады. Нақты жағдайларда нүктелердің саны мен кеңістіктің өлшемі бірнеше есе көп болуы мүмкін екенін атап өткен жөн.

K-NN алгоритмі (k-nearest neighbors) қалаған жоба X пен оқу дерекқорындағы жобалар арасындағы қашықтықты өлшеу арқылы жұмыс істейді. Бұл қашықтықтарды салыстыра отырып, алгоритм жаңа жоба X нүктесіне ең жақын орналасқан жобаларды анықтайды.

Мысалы, егер екінші жоба ($x=8, y=9, z=6$) біздің бастапқы деректер жиынымызда X-тан айтарлықтай алыс орналасқан болса (Сур. 9.35), оны әрі қарайғы талдаудан шығарып тастауға болады. Нәтижесінде, есептеулер үшін тек екі ($k=2$) жақын жобаны пайдалану мүмкін, олардың негізінде орташа мән анықталады.

Мұндай әдіс, көршілерді іздеу арқылы, жобалар арасындағы ұқсастықты бағалауға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде бұрын жүзеге асырылған ұқсас жобалар негізінде жаңа жобаның мүмкін болатын құны мен іске асыру мерзімдері туралы қорытындылар жасауға көмектеседі.

Сур. 9.35 K-NN алгоритмінде жобалар көп өлшемді кеңістікте нүктелер ретінде ұсынылады, және ұқсастықты бағалау мен болжам жасау үшін ең жақын жобалар қашықтықтар негізінде таңдалады.

K-NN жұмысы бірнеше негізгі кезеңдерді қамтиды:

- Деректерді дайындау: алдымен оқу және тестілеу деректер жиындары жүктеледі. Оқу деректері алгоритмді "жаттықтыру" үшін, ал тестілеу деректері оның тиімділігін тексеру үшін пайдаланылады.
- K параметрін таңдау: K саны таңдалады, ол алгоритмде қанша жақын көршіні (деректер нүктесін) ескеру керектігін көрсетеді. "K" мәні өте маңызды, себебі ол нәтижеге әсер етеді.
- Тестілеу деректері үшін классификация және регрессия процесі:
- Қашықтықтарды есептеу: тестілеу деректерінің әр элементі оқу деректерінің әр элементіне дейінгі қашықтықты есептейді (Сур. 9.35). Бұл үшін әртүрлі қашықтық өлшеу әдістері, мысалы, евклид қашықтығы (ең көп таралған әдіс), манхэттен қашықтығы немесе Хэмминг қашықтығы қолданылуы мүмкін.
- Сорттау және K жақын көршіні таңдау: қашықтықтар есептелгеннен кейін олар сұрыпталып, тестілеу нүктесіне K жақын нүктелер таңдалады.
- Тесттік нүктенің класын немесе мәнін анықтау: егер бұл классификация тапсырмасы болса, тесттік нүктенің класы K таңдалған көршілер арасында ең жиі кездесетін класс негізінде анықталады. Егер бұл регрессия тапсырмасы болса, K көршілердің мәндерінің орташа мәні (немесе басқа орталық тенденция өлшемі) есептеледі.
- Процесті аяқтау: барлық тесттік деректер классификацияланған немесе оларға болжамдар жасалғаннан кейін процесс аяқталады.

K-Nearest Neighbors (k-NN) алгоритмі көптеген практикалық қолданбаларда тиімді және машиналық оқыту мамандарының құралдар арсеналында негізгі құралдардың бірі болып табылады. Бұл алгоритм деректер арасындағы байланыстарды оңай түсіндіруге болатын тапсырмаларда қарапайымдылығы мен тиімділігі арқасында танымал.

Біздің мысалымызда K-ближайших соседей алгоритмін қолданғаннан кейін X жобасына ең жақын екі жобаны (біздің шағын таңдамадан) анықтады. Осы жобалардың негізінде алгоритм олардың бағасы мен құрылыс ұзақтығының орташа мәнін анықтайды. Талдаудан кейін алгоритм, жақын көршілерді орташа есеппен, X жобасының құны шамамен 3 800 000 доллар және құрылыс уақыты 250 күн болады деген қорытындыға келеді.

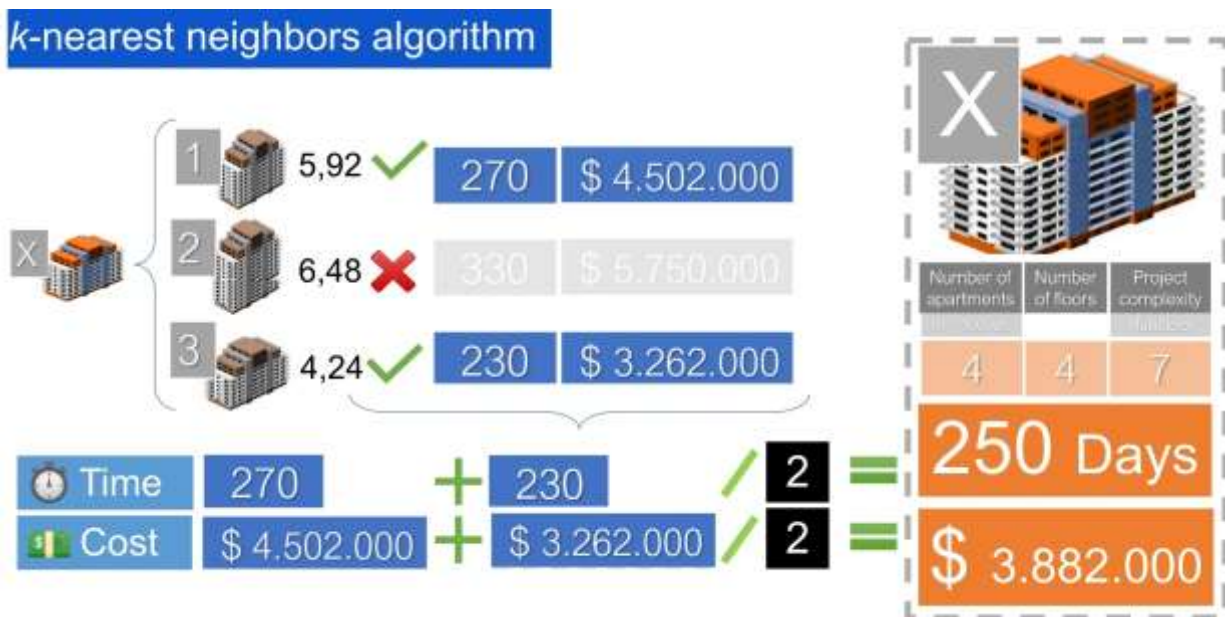

Рис. 9.36 K-Nearest Neighbors алгоритмі X жобасының құнын және кестесін анықтайды, таңдамадан екі ең жақын жобаны талдай отырып.

K-Nearest Neighbors (k-NN) алгоритмі әсіресе классификация және регрессия тапсырмаларында танымал, мысалы, ұсыныс жүйелерінде, мұнда ол нақты пайдаланушының қызығушылықтарына ұқсас тауарлар немесе контент ұсыну үшін қолданылады. Сонымен қатар, k-NN медициналық диагностикада науқастың симптомдарына негізделген ауру түрлерін классификациялау, бейнелерді тану және қаржы секторында клиенттердің кредит қабілеттілігін бағалау үшін кеңінен қолданылады.

Деректердің шектеулі көлемі болған жағдайда да, машиналық оқыту модельдері пайдалы болжамдар бере алады және құрылыс жобаларын басқаруда аналитикалық құрамды едәуір күшейте алады. Тарихи деректерді кеңейту және тазалау кезінде құрылым түрін, орналасуын, құрылыс басталу маусымын және басқа факторларды ескере отырып, күрделі модельдерге көшу мүмкіндігі бар.

Біздің қарапайым тапсырмамызда үш өлшемді кеңістікте визуализация үшін үш атрибут қолданылды, бірақ нақты жобалар орташа алғанда жүздеген немесе мыңдаған атрибуттарды қамтиды, бұл кеңістіктің өлшемін және жобаларды векторлар түрінде көрсету күрделілігін едәуір арттырады. -

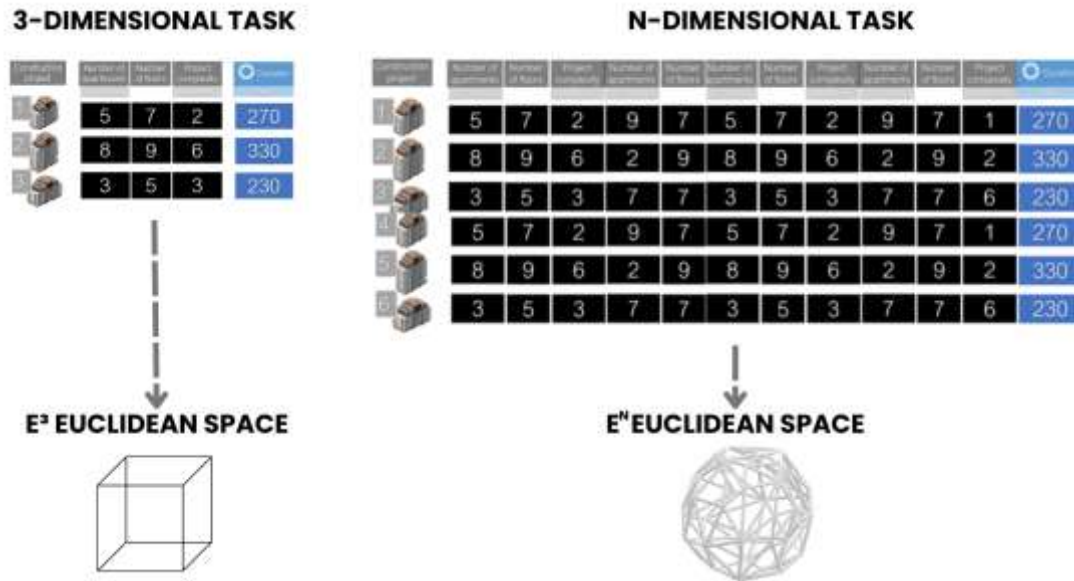

Рис. 9.37 Қарапайым мысалда 3D-визуализация үшін үш атрибут қолданылды, ал нақты жобаларда көп атрибуттар бар.

Бірдей деректер жиынына әртүрлі алгоритмдерді қолдану X жобасында 40 пәтер, 4 қабат және күрделілік деңгейі 7 болғанда әртүрлі болжамдық мәндерді берді. Линейлік регрессия алгоритмі аяқтау уақытын 238 күн және құнын 3 042 338 доллар деп болжады, ал k-NN алгоритмі 250 күн және 3 882 000 доллар деп болжады.--

Болжамдардың дәлдігі машиналық оқыту модельдері арқылы алынған, бастапқы деректердің көлемі мен сапасына тікелей байланысты. Жобалардың саны көп болған сайын, олардың сипаттамалары (белгілері) мен нәтижелері (белгілері) неғұрлым толық және дәл ұсынылған сайын, сенімді болжамдарды алу ықтималдығы жоғарылайды, ал қателік мәндері минималды болады.

Бұл процесте деректерді алдын ала өңдеу әдістері маңызды рөл атқарады, соның ішінде:

- Нормализация, белгілерді біркелкі масштабқа келтіруге мүмкіндік беретін;
- Шығындарды анықтау және жою, модельдің бұрмалануын болдырмау;
- Категориялық белгілерді кодтау, мәтіндік деректермен жұмыс істеуге мүмкіндік береді;
- Жоғары тұрақтылықты қамтамасыз ететін жетіспейтін мәндерді толтыру.

Сонымен қатар, модельдің жалпы қабілетін және жаңа деректер жиынтықтарына тұрақтылығын бағалау үшін кросс-валидация әдістері қолданылады, бұл артық үйренуді анықтауға және болжамның сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Тіпті сіздің тапсырмаларыңыздың хаосын формалды түрде сипаттау мүмкін емес деп ойласаңыз да, біліңіз — әлемдегі кез келген оқиға, әсіресе құрылыс процестері математикалық заңдылықтарға бағынады, оларды есептеу үшін қатаң формулалар емес, статистика мен тарихи деректер арқылы қолдау көрсету қажет болуы мүмкін.

Дәстүрлі сметалық есептеулер, калькуляциялық бөлімдермен орындалатын, сондай-ақ машиналық оқыту модельдері міндетті түрде белгісіздік пен ықтимал қателік көздерімен бетпе-бет келеді. Дегенмен, сапалы деректердің жеткілікті көлемі болған жағдайда, машиналық оқыту модельдері сараптамалық бағалаулармен салыстырғанда теңдесіз, кейде тіпті жоғары дәлдікпен болжамдар көрсете алады.

Машиналық оқыту, ең алдымен, талдау үшін сенімді қосымша құралға айналатын болады, ол: есептеулерді нақтылауға, баламалы сценарийлерді ұсынуға және жобаның параметрлері арасындағы жасырын байланыстарды анықтауға мүмкіндік береді. Мұндай модельдер әмбебаптыққа талап қоймайды, бірақ жақын арада жобалық шешімдер қабылдау процесінде маңызды орын алуы мүмкін. Машиналық оқыту технологиялары инженерлердің, сметашылардың және аналитиктердің қатысуын жоймайды, керісінше, тарихи деректерге негізделген қосымша көзқарас ұсынып, олардың мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Дұрыс интеграцияланған жағдайда құрылыс компанияларының бизнес-процестеріне машиналық оқыту басқарушылық шешімдерді қолдау жүйесінде маңызды элементке айналуы мүмкін — адамды алмастыру емес, оның кәсіби интуициясы мен инженерлік логикасын кеңейту ретінде.

Келесі қадамдар: сақтау, талдау және болжау.

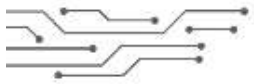
Заманауи деректермен жұмыс істеу тәсілдері құрылыс саласындағы шешім қабылдау принциптерін өзгерте бастады. Интуитивті бағалаулардан объективті деректерді талдауға көшу тек дәлдікті арттырып қана қоймай, процестерді оңтайландыру үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Осы бөлімнің қорытындысында, қарастырылған әдістерді күнделікті міндеттеріңізде қолдануға көмектесетін негізгі практикалық қадамдарды атап өткен жөн:

- Тұрақты деректерді сақтау инфрақұрылымын құру
 - ☐ Бөлек құжаттар мен жобалық деректерді біртұтас кестелік модельге біріктіруге тырысыңыз, негізгі ақпаратты бір деректер фрейміне жинақтап, әрі қарай талдау үшін пайдаланыңыз.
 - ☐ Деректерді сақтау үшін тиімді форматтарды пайдаланыңыз — мысалы, CSV немесе XLSX орнына Apache Parquet сияқты бағандық форматтар — әсіресе, болашақта машиналық оқыту модельдерін оқыту үшін пайдаланылуы мүмкін деректер жиынтықтары үшін.
 - ☐ Жобаның барлық кезеңдерінде өзгерістерді бақылауға мүмкіндік беретін деректердің нұсқаларын басқару жүйесін құрыңыз.
- Талдау және автоматтандыру құралдарын енгізу.
 - ☐ Жобалардың тарихи деректерін — құжаттама, модельдер, сметалар — талдай бастаңыз,

заңдылықтарды, трендтерді және аномалияларды анықтау үшін.

- ☐ Деректерді автоматты түрде жүктеу және дайындау үшін ETL (Extract, Transform, Load) процестерін меңгеріңіз.
- ☐ Түрлі тегін Python визуализация кітапханаларын пайдалана отырып, негізгі метрикаларды визуализациялауды үйреніңіз.
- ☐ Репрезентативті және қайта өндіруге болатын аналитикалық қорытындылар алу үшін статистикалық әдістер мен кездейсоқ іріктеулерді қолдануды бастаңыз.
- Деректермен жұмыс істеу деңгейін арттыру.
 - ☐ Титаник деректер жиынтысы сияқты қарапайым және түсінікті мысалдарда бірнеше негізгі машиналық оқыту алгоритмдерін зерттеңіз.
 - ☐ Қазіргі процестерді талдап, қатал себеп-салдар логикасынан статистикалық болжамдау және бағалау әдістеріне көшу мүмкіндіктерін анықтаңыз.
 - ☐ Деректерді қосымша өнім емес, стратегиялық актив ретінде қарастыра бастаңыз: шешім қабылдау процестерін деректер модельдеріне негізделген етіп құрыңыз, нақты бағдарламалық шешімдер айналасында емес.

Деректердің құндылығын түсінген құрылыс компаниялары жаңа даму кезеңіне өтуде, мұнда бәсекелестік артықшылық ресурстардың көлемімен емес, аналитика негізінде шешім қабылдау жылдамдығымен анықталады.

БАСПА НҰСҚАСЫМЕН МАКСИМАЛДЫ ҚОЛАЙЛЫЛЫҚ

Сіздер Data-Driven Construction-ның тегін цифрлық нұсқасын ұстап отырсыздар. Материалдарға жылдам қол жеткізу және ыңғайлы жұмыс үшін баспа басылымына назар аударуды ұсынамыз:

■ Әрдайым қол астында: баспа форматындағы кітап сенімді жұмыс құралы болып табылады, қажетті визуализациялар мен схемаларды кез келген жұмыс жағдайында жылдам табуға және пайдалануға мүмкіндік береді.

■ Суреттердің жоғары сапасы: баспа басылымындағы барлық бейнелер мен графиктер максималды сапада ұсынылған.

■ Ақпаратқа жылдам қол жеткізу: ыңғайлы навигация, ескертпелер жасау, бетбелгілер қою және кітаппен кез келген жерде жұмыс істеу мүмкіндігі.

Кітаптың толық баспа нұсқасын сатып алу арқылы сіз ақпаратпен ыңғайлы және

тиімді жұмыс істеуге арналған құрал аласыз: күнделікті тапсырмаларда визуалды материалдарды жедел пайдалану, қажетті схемаларды жылдам табу және ескертпелер жасау мүмкіндігі. Сонымен қатар, сатып алуыңыз ашық білімнің таралуын қолдайды.

Кітаптың баспа нұсқасын мына жерден тапсырыс беруге болады:
datadrivenconstruction.io/books

X БӨЛІМ Цифрлық деректер дәуіріндегі құрылыс саласы. Мүмкіндіктер мен сынтетеуріндер.

Оныншы бөлім цифрлық трансформация дәуіріндегі құрылыс саласының болашағына кешенді көзқарас ұсынады. Мұнда себеп-салдарлы талдаудан үлкен деректер корреляцияларымен жұмыс істеуге көшу талданады. Көркем өнердің эволюциясы мен құрылыс саласындағы деректермен жұмыс істудің дамуы арасындағы параллельдер жүргізіледі, сала детальды бақылаудан процестерді кешенді түсінуге қалай көшіп жатқанын көрсетеді. Деректердің ашықтығы мен есептеулердің автоматтандырылуы дәстүрлі бизнес модельдерін түбегейлі өзгертуі мүмкін "уберизация" концепциясы қарастырылады, делдалдардың қажеттілігін жоя отырып, спекуляция мүмкіндіктерін азайтады. Универсал классификация мәселелері, құрылыс компанияларына жаңа жағдайларға бейімделу үшін уақыт беретін мәселелер егжей-тегжейлі талқыланады. Бөлім цифрлық трансформация стратегиясын қалыптастыру бойынша нақты ұсыныстармен аяқталады, бұл осалдықтарды талдауды және өзгермелі салада бәсекеге қабілеттілікті сақтау үшін қызмет спектрін кеңейтуді қамтиды.

ТАРАУ 10.1.

ТҰРМЫС СТРАТЕГИЯЛАРЫ: БӘСЕКЕЛЕСТІК АРТЫҚШЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Корреляциялар есептеулердің орнына: құрылыс аналитикасының болашағы.

Ақпараттың жедел цифрландыруы (Рис. 1.15) қазіргі құрылыс саласында түбегейлі трансформацияны тудырып отыр, мұнда деректер тек құрал емес, жобаларды басқару мен бизнесті жүргізудің дәстүрлі тәсілдерін түбегейлі өзгерте алатын стратегиялық активке айналууда.

Мыңжылдықтар бойы құрылыс қызметі детерминирленген әдістерге сүйенді — дәл есептеулер, бөлшектеу және параметрлердің қатаң бақылауы. Біздің эрамыздың алғашқы ғасырларында римдік инженерлер акведуктар мен көпірлерді салу үшін математикалық принциптерді қолданды. Орта ғасырларда архитекторлар готикалық соборлардың идеал пропорцияларына ұмтылды, ал XX ғасырдың индустриализация дәуірінде стандартталған нормативтер мен регламенттер жүйелері қалыптасты, олар жаппай құрылыс негізіне айналды.

Бүгінгі таңда даму векторы қатаң себеп-салдарлық байланыстарды іздеуден ықтималдықты талдауға, корреляцияларды және жасырын заңдылықтарды іздеуге ауысып отыр. Сала жаңа кезеңге қадам басуда — деректер негізгі ресурсқа айналууда, ал олардың негізінде аналитика интуитивті және жергілікті оңтайландырылған тәсілдерді ығыстырып жатыр.

Рис. 10.11 Құрылыс деректерінің жасырын әлеуеті: компаниядағы бар есептеулер - менеджментке талдау үшін қолжетімді айсбергтің тек шыңы.

Компанияның ақпараттық жүйесі айсбергке ұқсас (Рис. 10.11): компания менеджментіне деректердің тек кішкене бөлігі көрінеді, ал негізгі құндылық тереңдікте жасырылған. Деректерді тек олардың қазіргі қолданылуы бойынша ғана емес, сонымен қатар олар болашақта ашатын мүмкіндіктері бойынша бағалау маңызды. Деректерден жасырын заңдылықтарды шығарып, жаңа білімдер жасауға үйренетін компаниялар ғана тұрақты бәсекелестік артықшылықты қалыптастыра алады.

Жасырын заңдылықтарды іздеу және деректерді түсіну — бұл тек сандармен жұмыс емес, абстрактылы ойлауды және шашыраңқы элементтердің тұтас көрінісін көру қабілетін талап ететін шығармашылық процесс. Осы тұрғыдан деректермен жұмыс істеудің дамуын бейнелеу өнерінің эволюциясымен салыстыруға болады (Рис. 10.12).

Құрылыс саласының дамуы бейнелеу өнерінің прогресіне таңғаларлықтай ұқсас. Екі жағдайда да адамзат примитивті әдістерден визуализация мен талдаудың күрделі технологияларына дейінгі жолдан өтті. Алғашқы адамдар күнделікті міндеттерді шешу үшін петроглифтер мен примитивті құралдарды қолданды. Орта ғасырлар мен Ренессанс дәуірінде архитектура мен өнердегі күрделілік деңгейі айтарлықтай өсті. Орта ғасырлардың басында құрылыс құралдары қарапайым балталардан техникалық білімнің өсуін білдіретін кең құралдар жиынтығына дейін эволюцияланды.

Реализм дәуірі бейнелеу өнеріндегі алғашқы революция болды: суретшілер ең кішкентай бөлшектерді қайта өндіруді үйреніп, бейненің максималды шынайылығына қол жеткізді. Құрылыс саласындағы осы кезеңнің аналогы дәл инженерлік әдістемелер, егжей-тегжейлі сызбалар және ғасырлар бойы жобалау практикасының негізіне айналған қатаң регламенттелген есептеулер болды.

Кейін импрессионизм өнердің шынайы шындықты қабылдауын өзгертті: форма мен мазмұнды дәл беру орнына суретшілер көңіл-күйді, жарықты және динамиканы фиксирлеуге көшті, жалпы әсерді көрсетуге тырысты, абсолютті дәлдіктен гөрі. Осылайша, құрылыс аналитикасындағы машиналық оқыту қатал логикалық модельдерден паттерндерді және ықтимал заңдылықтарды тануға ауысады, бұл классикалық талдауда қолжетімсіз деректердегі жасырын тәуелділіктерді "көріп" түсінуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл Bauhaus-тың минимализм мен функционализм идеяларымен үндеседі, мұнда мағына (функция) формаға қарағанда маңызды. Bauhaus артықшылықтарды жоюға, айқындық, утилитарлық және жаппай өндіріс үшін ою-өрнектен бас тартуға ұмтылды. Заттар түсінікті және пайдалы болуы тиіс, артықшылықтарсыз — эстетика конструкцияның логикасы мен мақсатынан туындайды.

19 ғасырдың соңында фотографияның пайда болуы өнерге шынайы шындықты бұрын-соңды болмаған дәлдікпен фиксирлеу үшін жаңа құрал берді және бейнелеу өнеріне деген көзқарасты өзгертті. Сол сияқты, 21 ғасырдағы өнеркәсіптік революция құрылыс саласында роботтандырылған технологияларды, лазерлерді, IoT, RFID және "Connected Construction" сияқты концепцияларды қолдануға әкеледі, мұнда жеке параметрлердің жинақталуы құрылыс алаңының толық шындықты масштабталатын интеллектуалды фиксирлеуіне эволюцияланады.

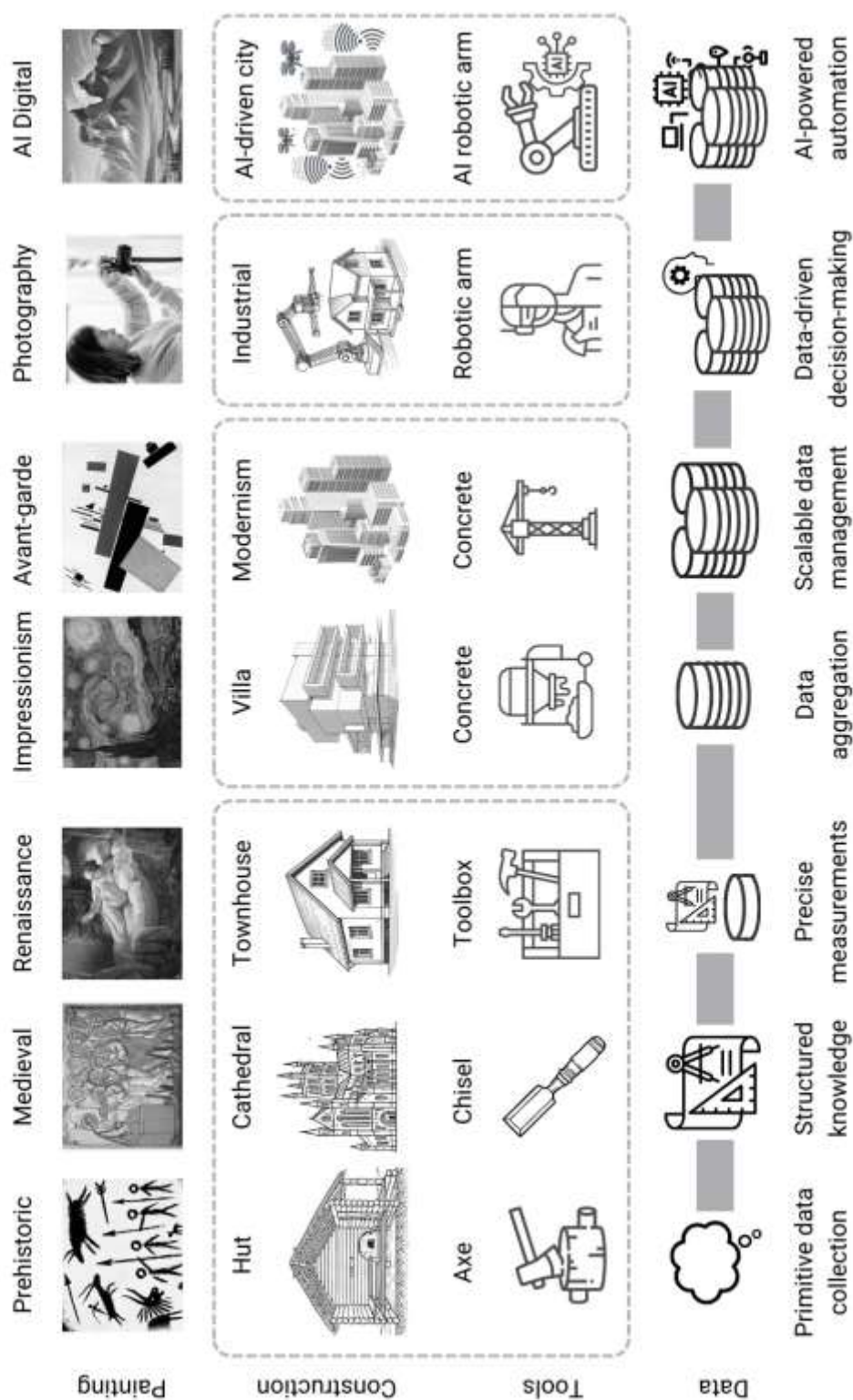

Рис. 10.12 Бейнелеу өнерінің эволюция кезеңдері құрылыс саласындағы деректермен жұмыс істеу тәсілдерінің дамуымен сәйкес келеді.

Бүгінгі күні, дәл солай, бейнелеу өнері AI және LLM құралдарының келуімен қайта қаралу кезеңін бастан кешірсе, құрылыс саласы да кезекті кванттық секірісін бастан кешіруде: жасанды интеллект (ИИ) басқаратын интеллектуалды жүйелер, LLM-чаттар минималды адам араласуымен шешімдерді болжауға, оңтайландыруға және генерациялауға мүмкіндік береді.

Жобалау мен басқаруда деректердің рөлі радикалды түрде өзгерді. Бұрын білім ауызша беріліп, эмпирикалық сипатта болды — XIX ғасырдан бұрын шындық қолмен жазылған картиналармен фиксирленгендей, бүгінгі күні құрылыс "картиналарының" толық цифрлық фиксирлеуі орталық назарда. Машиналық оқыту алгоритмдері арқылы бұл цифрлық картина құрылыс шындығының импрессионистік көрінісіне трансформацияланады — дәл көшірме емес, процестердің жалпы, ықтимал түсінігі.

Біз жобалау, құрылыс және ғимараттарды пайдалану процестері тек толықтырылып қана қоймай, сонымен қатар едәуір дәрежеде жасанды интеллект жүйелерімен басқарылатын дәуірге жақындап келеміз. Заманауи цифрлық өнер кистьсіз — мәтіндік промпттар мен генеративті модельдер арқылы жасалатын сияқты, болашақтағы архитектуралық және инженерлік шешімдер пайдаланушының қойған негізгі сұраулары мен параметрлері негізінде қалыптасады.

XXI ғасырда деректерге қол жеткізу, олардың интерпретациясы және аналитиканың сапасы жобаның табысының ажырамас шарттарына айналады. Сонымен қатар, деректердің құндылығы олардың көлемімен емес, мамандардың оларды талдау, тексеру және әрекетке айналдыру қабілетімен анықталады.

Деректерге негізделген тәсіл құрылыс саласында: жаңа деңгейдегі инфрақұрылым

Адамзат тарихында әрбір осындай технологиялық секіріс экономика мен қоғамда түбегейлі өзгерістер әкелді. Бүгін біз XIX ғасырдағы өнеркәсіптік революциямен салыстыруға болатын жаңа трансформация толқынын байқаймыз. Дегенмен, жүз жыл бұрын өзгерістердің негізгі қозғаушы күші механикалық күштер мен энергетикалық технологиялар болса, қазіргі уақытта – бұл деректер мен жасанды интеллект.

Машиналық оқыту, LLM және ИИ агенттері қосымшалардың мәнін өзгертуде, дәстүрлі бағдарламалық стек (кітаптың екінші бөлімінде талқыланды) қажетсіз болып қалуда. Деректермен жұмыс істеудің барлық логикасы ИИ-агенттерінде шоғырланады, ал қатты кодталған бизнес-ережелерде емес.—

Деректер дәуірінде дәстүрлі қосымшалар туралы түсініктер түбегейлі трансформациялануда. Біз көлемді корпоративтік модульдік жүйелердің ашық, жеңіл, мамандандырылған шешімдерге орын беретін модельге қарай жылжудамыз.

Болашақта тек деректердің негізгі құрылымы қалады, ал онымен барлық өзара әрекеттесу дерекқорымен тікелей жұмыс істейтін агенттер арқылы жүзеге асырылады. Мен шын жүректен сенемін, бүкіл қосымша стек жойылады, өйткені жасанды интеллект негізгі дерекқормен тікелей әрекеттескенде оған қажеттілік жоқ. Менің мансабымның барлық кезеңінде SaaS саласында жұмыс істедім – компаниялар құрдым, оларда жұмыс істедім, және шындықты айтсам, қазір жаңа SaaS-бизнесі бастауға, бәлкім, бармас едім. Және, мүмкін, мен қазіргі уақытта SaaS-компанияларға инвестиция салмас едім. Жағдай тым белгісіз. Бұл болашақта бағдарламалық компаниялар болмайды дегенді білдірмейді, тек олар мүлдем басқа түрде болады. Болашақ жүйелері дерекқорлардан тұрады, ал бизнес-логика ИИ агенттеріне шығарылған болады. Бұл агенттер бірнеше дереккөздермен бір уақытта жұмыс істейді, бір дерекқормен шектелмейді. Барлық логика жасанды интеллект деңгейіне ауысады. — Мэтью Берман, Forward Future CEO

Жаңа парадигманың негізгі ерекшелігі - технологиялық жүктемені минимизациялау. Монументалды, күрделі және жабық бағдарламалық кешендердің орнына біз деректер ағынында "тіршілік ететін" икемді, ашық және жылдам бапталатын модульдерді аламыз. Болашақ процестерді басқару архитектурасы микро қосымшаларды – компактты, мақсатты құралдарды пайдалануды көздейді, олар массивті және жабық ERP, PMIS, CDE, CAFM жүйелерінен принципті түрде ерекшеленеді. Жаңа агенттер максималды бейімделгіш, интеграцияланған және нақты бизнес міндеттеріне бағытталған болады.-

Барлық бизнес-логика осы [ЖИ] агенттеріне көшеді, және бұл агенттер бірнеше репозиторийлерде CRUD [Жасау, Оқу, Жаңарту және Жою] операцияларын орындайды, яғни олар қандай бәкенд қолданылып жатқанын ажыратпайды. Олар бірнеше дерекқорларды жаңартады, ал барлық логика так называемом ЖИ-деңгейінде болады. ЖИ-деңгейі барлық логиканың орналасқан жері болған кезде, адамдар бәкендтерді ауыстыра бастайды. Біз Dynamics бәкенд нарығында агенттердің қолданылуында едәуір жоғары жеңіс пайызын байқап отырмыз, және біз осы бағытта белсенді түрде алға жылжитын боламыз, барлығын біріктіруге тырысамыз. Бұл клиенттерді қызмет көрсету саласында немесе басқа салаларда, мысалы, тек CRM емес, сонымен қатар қаржы және операциялар бойынша шешімдерімізде. Себебі адамдар ЖИ-бағдарланған бизнес-қосымшаларды көбірек қалайды, онда логикалық деңгей ЖИ мен ЖИ агенттерімен басқарылуы мүмкін. [...]. Мен үшін ең қызықты нәрселердің бірі — Python-мен Excel, GitHub-тың Copilot-ымен салыстырғанда. Яғни, біз не жасадық: енді сізде Excel бар, оны ашып, Copilot-ты іске қосып, онымен ойнауды бастауыңыз керек. Бұл тек бар сандарды түсіну емес — ол өзі жоспар құрады. GitHub Copilot Workspace жоспар құрып, содан кейін оны орындайтын сияқты, бұл Excel-ді жолдар мен бағандарды визуализациялау құралы ретінде пайдаланатын деректер аналитигінің жұмысына ұқсас. Осылайша, Copilot Excel-ді барлық мүмкіндіктерімен құрал ретінде пайдаланады, себебі ол деректерді генерациялай алады және Python интерпретаторына ие. — Сатья Наделла, CEO, Microsoft, интервью каналу BG2 декабрь 2024 г. [28]

Біз көріп отырған офис қосымшалары логикасының трансформациясы — модульдік, жабық жүйелерден тікелей ашық деректермен жұмыс істейтін ЖИ-агенттерге көшу — әлдеқайда ауқымды процестің тек бір бөлігі. Бұл интерфейстерді немесе бағдарламалық архитектураны ауыстыру туралы ғана емес: өзгерістер еңбек ұйымдастыру, шешім қабылдау және бизнес басқару негіздерін қамтиды. Құрылыс саласында бұл деректерге негізделген логиканың қалыптасуына әкеледі, онда деректер процестердің орталық элементі болады — жобалаудан бастап ресурстарды басқару және құрылыс барысын бақылауға дейін.

Келесі ұрпақтың цифрлық офисі: AI жұмыс кеңістігін қалай өзгертеді.

Жүз жыл бұрын адамзат осындай технологиялық революцияны бастан өткерді. Бу машиналарынан электр қозғалтқыштарына көшу төрт онжылдықтан астам уақытты алды, бірақ ақырында бұл өнімділіктің бұрын-соңды болмаған өсуінің катализаторы болды — ең алдымен энергия қуаттарын орталықсыздандыру және жаңа шешімдердің икемділігі арқасында. Бұл өзгеріс тек тарихтың ағымын өзгертпей, халықтың негізгі массасын ауылдардан қалаларға көшіруге себеп болды, сонымен қатар қазіргі экономиканың негізін қалады. Технология тарихы — физикалық еңбекпен автоматтандыру мен интеллектуалды жүйелерге дейінгі жол. Трактор оншақты жер өңдеушіні алмастырғандай, қазіргі цифрлық технологиялар дәстүрлі офис басқару әдістерін (Рис. 10.13) ығыстырады. XX ғасырдың басында жер шарының көп бөлігі жерді қолмен өңдеді, 1930-шы жылдары машиналар мен тракторлардың көмегімен еңбек механизациясы басталғанға дейін.

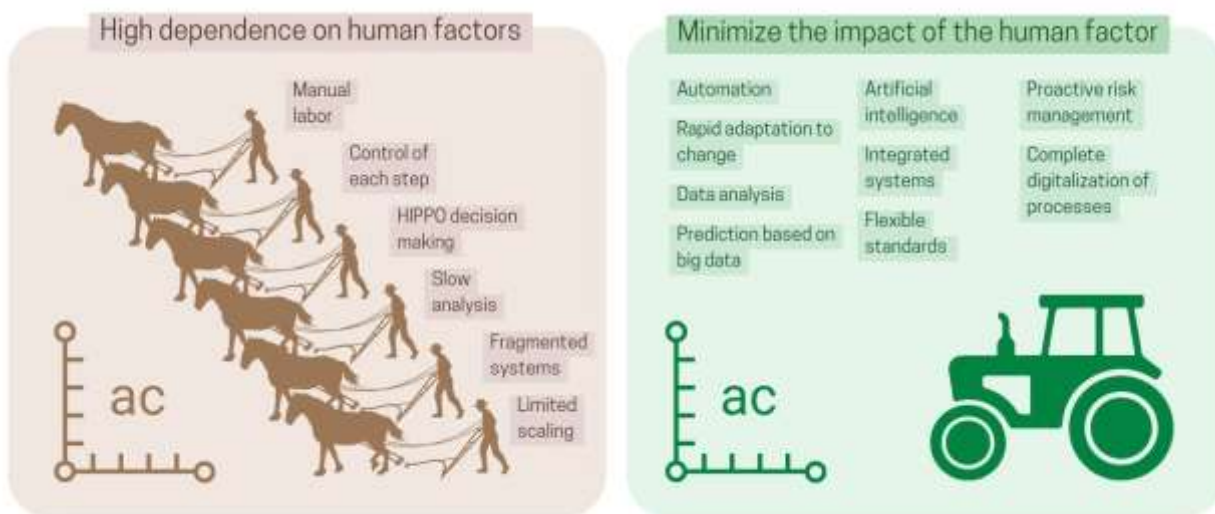

Рис. 10.13 Трактор 20 ғасырдың басында оншақты адамды алмастырғандай, машиналық оқыту 21 ғасырда дәстүрлі бизнес және жобаларды басқару әдістерін алмастырады.

Адамзат жүз жыл бұрын примитивті құралдармен жеке жер учаскелерін өңдеуден, техника қолдану арқылы ауқымды ауыл шаруашылығына көшкендей, бүгін біз ақпараттың шашыраңқы «силостарын» өңдеуден, ETL-пайплайндары мен жасанды интеллект алгоритмдері арқылы деректер массивтерімен жұмыс істеуге көшудеміз.

Біз цифрлық деңгейде дәстүрлі, қолмен басқарудан деректерге негізделген модельдерге көшу

кезеңінде тұрмыз.

Толыққанды деректерге негізделген архитектураға жету жолы уақыт, инвестициялар және ұйымдастырушылық күш-жігерді талап етеді. Бірақ бұл жол тек біртіндеп жақсартуға ғана емес, құрылыс процестерінің тиімділігін, ашықтығын және басқарылуын арттыруға бағытталған сапалы серпіліс ашады. Мұның бәрі цифрлық құралдарды жүйелі енгізу және ескірген бизнес-практикалардан бас тарту жағдайында жүзеге асады.

Міндеттерді параметрлеу, ETL, LLM, IoT компоненттері, RFID, токенизация, үлкен деректер және машиналық оқыту дәстүрлі құрылыс саласын деректерге негізделген құрылысқа айналдырады, мұнда жобаның және құрылыс бизнесінің әрбір бөлшегі деректер арқылы бақыланып, оңтайландырылатын болады.

Бұрын ақпаратты талдау үшін мыңдаған адам-сағат қажет болатын. Енді бұл міндеттер алгоритмдер мен LLM-дер арқылы жүзеге асырылады, олар шашыраңқы деректер массивтерін промпттар арқылы стратегиялық көздерге айналдырады. Технологиялық әлемде ауыл шаруашылығында болған жағдай қайталануда: мотыгадан автоматтандырылған агрокомплексқа көшу. Сол сияқты, құрылыс саласындағы офис жұмысы да Excel файлдарынан және қолмен жинақтаудан интеллектуалды жүйеге өтуде, мұнда деректер жиналып, тазаланып, құрылымдалып, инсайттарға айналады.

Бүгінгі күні компаниялар сапалы деректер жинау және ақпаратты құрылымдау арқылы ақпараттық алқаптарды «егу» және тазалау мен нормализациялау құралдарымен «тыңайту» жұмыстарын бастау керек, содан кейін «урожай жинау» — болжамды аналитика мен автоматтандырылған шешімдер түрінде. Егер қазіргі заманғы фермер машинамен жүздеген жер жыртушыларды алмастыра алса, онда интеллектуалды алгоритмдер де қызметкерлердің рутиналық жұмыстарын алып, оларды ақпараттық ағындарды стратегиялық басқарушыларға айналдыра алады.

Алайда, нағыз деректерге негізделген ұйым құру — бұл жылдам процесс емес. Бұл жаңа орман учаскесін өсіру сияқты ұзақ мерзімді стратегиялық бағыт, мұнда әрбір «ағаш» — бұл жеке процесс, құзырет немесе құрал, ол өсіп, дамуға уақытты талап етеді. Және нағыз орман жағдайында, табыс тек отырғызу материалдарының (технологиялардың) сапасына ғана емес, сонымен қатар топырақтың (корпоративтік мәдениет), климаттың (бизнес ортасы) және күтімнің (жүйелі тәсіл) сапасына да байланысты. -

Компаниялар енді тек жабық «қораптан шыққан» шешімдерге сенім арта алмайды. Технологиялық дамудың алдыңғы кезеңдерінен айырмашылығы, қазіргі өтпелі кезең — деректерге ашық қолжетімділікке, жасанды интеллектіні пайдалануға және Open Source-тың таралуына бағытталған, бұл ірі вендорлардың орныққан бизнес модельдеріне және негізгі табыс көздеріне тікелей қауіп төндіреді.

Гарвард бизнес мектебінің зерттеуі [40] көрсеткендей, бұрын талқыланған төртінші және бесінші технологиялық революциялар туралы тарауда, ең көп қолданылатын Open Source шешімдерін нөлден жасау шығындары барлық компаниялар үшін шамамен 4,15 миллиард долларды құрайды. Дегенмен, егер әрбір компания өздерінің баламаларын әзірлеуді бастаса, бұрыннан бар Open Source құралдарына қол жеткізбей, соңғы онжылдықтарда болғандай, бизнес шығындарының жалпы көлемі 8,8 триллион долларға жетуі мүмкін — бұл бағдарламалық қамтамасыз ету нарығын бағалаудағы рационал емес сұраныстың бағасы.

Технологиялық прогресс міндетті түрде орныққан бизнес модельдерін қайта қарауға әкеледі. Бұрын компаниялар күрделі, мөлдір емес процестер мен жабық деректер арқылы табыс таба алса, ИИ мен аналитиканың дамуы бұл тәсілді барған сайын өміршең емес етеді.

Нәтижесінде, деректер мен құралдарға қол жетімділіктің демократиялануы дәстүрлі бағдарламалық қамтамасыз ету нарығын едәуір қысқартуы мүмкін. Дегенмен, осыған параллель жаңа нарық — цифрлық сараптама, кастомизация, интеграция және шешімдерді жобалау нарығы өседі. Мұнда құндылық лицензияларды сатудан емес, икемді, ашық және бейімделетін цифрлық процестерді құру қабілетінен қалыптасады. Электрификация мен тракторлардың пайда болуы жаңа өнеркәсіп салаларын тудырғандай, үлкен деректер, ИИ және LLM қолдану бизнес үшін мүлдем жаңа мүмкіндіктер ашады, бұл тек технологиялық инвестицияларды ғана емес, сонымен қатар ойлау, процестер мен ұйымдық құрылымдарды терең трансформациялауды талап етеді. Бұл өзгерістерді түсініп, бүгіннен бастап әрекет ететін компаниялар мен мамандар ертеңгі күннің көшбасшылары болады.

Ашық деректер басты активке айналатын әлемде ақпараттың қолжетімділігі ойын ережелерін өзгертеді. Инвесторлар, тапсырыс берушілер мен реттеушілер барған сайын мөлдірлікті талап етеді, ал машиналық оқыту алгоритмдері сметалар, мерзімдер мен шығындардағы сәйкессіздіктерді автоматты түрде анықтай алады. Бұл бізді құрылыс саласындағы "уберизацияға" әкелетін жаңа цифрлық трансформация кезеңіне жағдай жасайды.

Ашық деректер мен уберизация — бұл қазіргі құрылыс бизнесіне қауіп төндіреді.

Құрылыс ақпаратты басқару процесіне айналу. Деректер неғұрлым дәл, сапалы және толық болса, жобалау, есептеулер, сметалық калькуляциялар, ғимараттарды салу және пайдалану соғұрлым тиімді болады. Болашақта негізгі ресурс кран, бетон және арматураның болуы емес, ақпаратты жинау, талдау және пайдалану қабілеті болады.

Құрылыс компанияларының клиенттері — құрылысқа қаржыландыру жасайтын инвесторлар мен тапсырыс берушілер болашақта ашық деректер мен тарихи деректер аналитикасының құндылығын міндетті түрде пайдаланады. Бұл сметалық есептеулерді автоматтандыруға, құрылыс компанияларын калькуляция мәселелеріне тартпай-ақ, жобалардың мерзімдері мен құнын есептеуге мүмкіндік береді, бұл шығындарды бақылауға және артық шығындарды тез анықтауға мүмкіндік береді.

Құрылыс алаңын елестетіңіз, мұнда лазерлік сканерлер, квадрокоптерлер және фотограмметрия жүйелері нақты уақыт режимінде пайдаланылатын бетон көлемдері туралы дәл деректер жинайды. Бұл ақпарат автоматты түрде метадеректермен бірге қарапайым жазық MESH-модельдеріне түрлендіріледі, күрделі CAD (BIM) жүйелерін айналып өтіп, күрделі геометриялық ядроларға, ERP немесе PMIS-ке тәуелділіктерсіз. Құрылыс алаңынан жиналған деректер орталықтандырылған түрде біртұтас құрылымдалған қоймаларға ауыстырылады, олар тапсырыс берушіге тәуелсіз талдау үшін қолжетімді, мұнда әртүрлі құрылыс дүкендерінен нақты бағалар жүктеледі

және, мысалы, кредиттік қаржыландыру ставкасынан бастап, динамикалық түрде өзгеретін факторларға, құрылыс материалдарының биржалық бағаларына, логистикалық тарифтерге және еңбек күшінің бағасындағы статистикалық маусымдық ауытқуларға дейінгі әртүрлі параметрлер жүктеледі. Мұндай жағдайда жобалық және нақты материал көлемдері арасындағы кез келген айырмашылықтар бірден анықталады, бұл жобалау кезеңінде де, объектіні тапсыру кезінде де сметалық есептеулермен манипуляциялауды мүмкін емес етеді. Нәтижесінде құрылыс процесінің ашықтығы бақылаушылар мен менеджерлердің армиясы арқылы емес, объективті цифрлық деректер арқылы қамтамасыз етіледі, мұнда адам факторы мен спекуляция мүмкіндігі минималды деңгейге дейін азаяды.

Мұндай деректерді бақылау жұмысы болашақта тапсырыс беруші тарапынан деректер менеджерлері тарапынан жүргізіледі (Рис. 1.24 CQMS менеджері). Бұл әсіресе жобалардың калькуляциялары мен сметалық есептеулеріне қатысты: бұрынғы сметашылар бөлімінің орнына, ертең машиналық оқыту және болжау құралдары құрылыс компанияларына сәйкес келуі тиіс бағалық шектерді орнататын болады.

Құрылыс саласының фрагменттелген сипатын ескере отырып, мұнда көптеген жүйелер мен подсистемалар шағын және орта кәсіпорындармен жеткізілетінін ескеру қажет, цифрлық стратегия тапсырыс берушіден басталуы тиіс. Тапсырыс берушілер цифрлық мүмкіндіктерді жеткізу тізбегінде ашу үшін жағдайлар мен механизмдер құруы қажет.

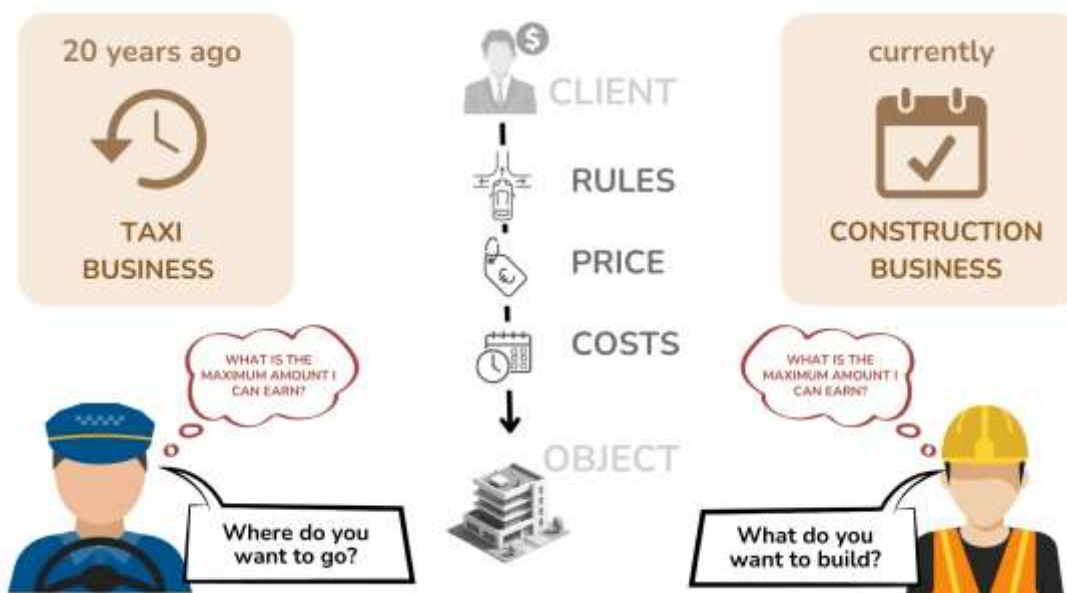
Эндрю Дэвис және Джулиано Деникол, Accenture «Капиталдық жобалар арқылы үлкен құндылық жасау»

Мұндай деректердің ашықтығы мен мөлдірлігі құрылыс компанияларына қауіп төндіреді, олар процестердің мөлдір еместігі мен күрделі есептерде табыс табуға үйренген. Мұнда спекуляцияларды және жасырын шығындарды күрделі және жабық форматтар мен модульдік патенттелген деректер беру платформаларының арқасында жасыруға болады. Сондықтан құрылыс компаниялары, вендорлар тарапынан Open Source шешімдерін ілгерілету жағдайында, өз бизнес-процестеріне ашық деректерді толыққанды енгізуге қызығушылық танытпайды. Егер деректер тапсырыс беруші үшін қолжетімді және оңай өңделетін болса, олар автоматты түрде тексерілуі мүмкін, бұл көлемдерді асыра көрсету мен сметалармен манипуляциялауды жояды.

World Economic Forum-ның «Құрылыс болашағын қалыптастыру» (2016) [5] есебіне сәйкес, саладағы негізгі мәселелердің бірі тапсырыс берушінің пассивті рөлі болып қала береді. Дегенмен, тапсырыс берушілер жобалардың нәтижесіне үлкен жауапкершілік алуы тиіс — ерте жоспарлаудан, тұрақты өзара әрекеттесу модельдерін таңдаудан бастап, орындауды бақылауға дейін. Жобалардың иелері тарапынан белсенді қатысу болмаса, құрылыс саласының жүйелі трансформациясы мүмкін емес.

Бақылауды жоғалту көлемдер мен құндарды есептеуде соңғы 20 жылда басқа экономикалық салаларда трансформацияға әкелді, клиенттерге тікелей, делдалдарсыз, өз мақсаттарына жетуге мүмкіндік берді. Цифрландыру мен деректердің ашықтығы көптеген дәстүрлі бизнес-модельдерді өзгертті, мысалы, Uber пайда болғаннан кейін таксистермен, Airbnb келгеннен кейін қонақ үйлермен, Amazon дамығаннан кейін бөлшек саудагерлермен және дүкендермен, сондай-ақ банктермен

— нео-банктер мен децентрализовандық финтех-экожүйелердің өсуі арқасында, мұнда ақпаратқа тікелей қолжетімділік пен уақыт пен құнды автоматтандыру делдалдардың рөлін едәуір төмендетті.

Строительный бизнес таксистер, қонақ үйлер мен сатушылар 10 жыл бұрын бетпе-бет келген «уберизациямен» бетпе-бет келеді.

Деректер мен оларды өңдеу құралдарына қолжетімділіктің демократияландыру процесі 不可避免, және уақыт өте келе жобаның барлық құрамдас бөліктері бойынша ашық деректер клиенттің талаптарына айналып, жаңа стандартқа айналады. Сондықтан ашық форматтарды енгізу және ашық есептеулер мәселелері инвесторлар, тапсырыс берушілер, банктер мен жеке инвестициялық қорлар тарапынан алға жылжытылатын болады — олар, ақырында, салынған объектілердің соңғы пайдаланушылары болып табылады және объектіні ондаған жылдар бойы пайдаланады.

Ірі инвесторлар, тапсырыс берушілер мен банктер құрылыс саласында ашықтықты талап етеді. Accenture-дің «Капиталдық жобалар арқылы үлкен құндылық жасау» (2020) зерттеуіне сәйкес, ашық және сенімді деректер құрылыс саласындағы инвестициялық шешімдер үшін шешуші факторға айналуға жол ашады. Сарапшылардың айтуынша, сенімді және тиімді жобаларды басқару ашықтықсыз мүмкін емес, әсіресе дағдарыс жағдайында. Сонымен қатар, актив иелері мен мердігерлер деректер алмасуды және бірлескен аналитиканы ынталандыратын келісімшарттарға жиі көшуде, бұл инвесторлар, банктер мен реттеушілер тарапынан жауапкершілік пен ашықтыққа деген өсіп келе жатқан талаптарды көрсетеді.

Инвестор мен тапсырыс берушінің идеядан дайын ғимаратқа дейінгі қозғалысы болашақта автопилотпен саяхатқа ұқсас болады - құрылыс компаниясының делдалсыз, спекуляциялар мен белгісіздіктерден тәуелсіз болады.

Ашық деректер мен автоматтандыру дәуірі құрылыс бизнесін, банктік іс, сауда, ауыл шаруашылығы және логистика сияқты салаларда болғандай, сөзсіз өзгертеді. Бұл салаларда делдалдардың рөлі мен дәстүрлі бизнес жүргізу тәсілдері автоматтандыру мен роботтандыруға орын беріп, негізсіз үстемелер мен спекуляцияларға орын қалдырмайды.

Адамның экономикалық қызметінің барлық түрлеріндегі деректер мен процестер құрылыс саласындағы мамандардың бетпе-бет келетіндерінен еш айырмашылығы жоқ. Ұзақ мерзімді перспективада, бүгінгі күні нарықта үстемдік етіп, бағалар мен қызмет сапасының стандарттарын орнататын құрылыс компаниялары тапсырыс беруші мен оның құрылыс жобасы арасындағы негізгі делдал рөлін жоғалтуы мүмкін.

Нерешілген мәселелерді уберизациялау соңғы мүмкіндік ретінде уақытты трансформациялау үшін пайдалану.

Бірақ құрылыс саласындағы шындықтарға оралайық. Қазіргі уақытта кейбір экономикалық секторларда автономды көліктер, орталықтандырылмаған қаржылық жүйелер және жасанды интеллект негізіндегі шешімдер пайда болып жатқанда, құрылыс компанияларының едәуір бөлігі әлі де қағаз жүзіндегі ұйымдар болып табылады, онда негізгі шешімдер көбінесе жеке мамандардың интуициясы мен тәжірибесіне негізделеді.

Осы парадигмада заманауи құрылыс компаниясын 20 жыл бұрынғы такси паркімен салыстыруға болады, ол ресурстарды, маршруттарды және жеткізу уақытын бақылап, «сапардың» мерзімі мен құнына жауап береді — жобалық идеядан (логистика және монтаж процесі) объектіні тапсыруға дейін. GPS (құрылыс саласында IoT, RFID) және машиналық оқыту алгоритмдері көлік саласын қалай өзгерткен болса, деректер, алгоритмдер және ИИ-агенттер құрылыс басқаруды интуитивті бағалаудан болжамды, басқарылатын модельге айналдыруы мүмкін. Соңғы 20 жылда қаржы, ауыл шаруашылығы, бөлшек сауда және логистика сияқты көптеген салаларда деректердің мөлдір еместігі арқылы спекуляция жасау мүмкіндігі біртіндеп жойылды. Бағалар, жеткізу немесе қаржылық транзакциялардың құны автоматты түрде және статистикалық негізде есептеледі — бар болғаны бірнеше секунд ішінде цифрлық платформаларда.

Болашаққа көз жүгірте отырып, құрылыс компаниялары деректер мен оларды талдау құралдарына қол жеткізудің демократиялануы жобалардың құны мен мерзімдерін бағалаудағы дәстүрлі тәсілді бұзатынын және көлемдер мен бағалар туралы мөлдір емес деректерге спекуляция жасау мүмкіндігін жоятынын түсінуі тиіс.

Драйвердің араласуынсыз реттелетін жолмен жүру сияқты, болашақтағы құрылыс процестері «уберленген» жүйеге ұқсайтын болады — мерзімдер мен құнды автоматтандырылған бағалау, тапсырмалардың мөлдір маршрутизациясы және адам факторының минималды тәуелділігімен. Бұл «сапардың» идеядан жүзеге асуына дейінгі табиғатын өзгертеді — оны болжамды, басқарылатын және деректерге негізделген етеді.

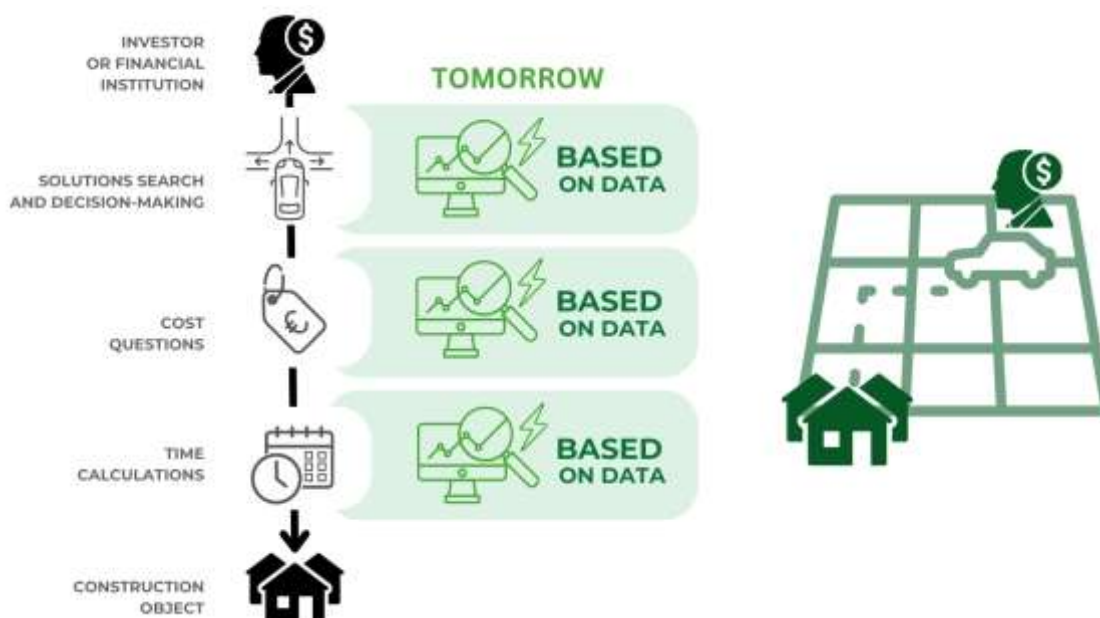

Рис. 10.15 Құрылыс процесіндегі «жолдың» құны мен уақыты машиналық оқыту және статистикалық құралдар арқылы анықталады.

Әлемнің әртүрлі елдерінде CAD (BIM) модельдерін клиенттерге немесе құрылыс жобаларын қаржыландыратын банктерге беру міндеттемелерін енгізу барысында клиент пен тапсырыс беруші деректердің құны мен көлемдерін есептеудің мөлдірлігін қамтамасыз ету мүмкіндігіне ие болады. Бұл әсіресе жеткілікті біліктіліктері мен нарықтық бағаларды жедел талдау құралдары бар ірі тапсырыс берушілер мен инвесторлар үшін өзекті. Көлемді стандартты жобаларды жүзеге асыратын компаниялар — дүкендер, офис ғимараттары, тұрғын үй кешендері — мұндай практикаларды стандартқа айналдыруда.

Модельдердің ақпараттық мазмұны толық және стандартталған сайын, манипуляциялау және спекуляция жасау мүмкіндігі дерлік жойылады. Цифрлық трансформация құрылыс саласындағы ойын ережелерін біртіндеп өзгертуде, және осы өзгерістерге бейімделмеген компаниялар ауыр қиындықтарға тап болуы мүмкін.

Бәсекелестіктің күшеюі, технологиялық алшақтық және маржиналдылықтың төмендеуі бизнестің тұрақтылығына әсер етуі мүмкін. Шектеулі ликвидтілік жағдайында саладағы көптеген қатысушылар автоматтандыру, аналитика және деректерді өңдеу технологияларына тиімділікті және процестердің ашықтығын арттыру тәсілі ретінде жүгінеді. Бұл құралдар өзгермелі экономикалық ортада бәсекеге қабілеттілікті сақтау үшін маңызды ресурсқа айналуда.

Сыртқы жағдайлардың шұғыл шаралар қабылдауға мәжбүрлеуін күтудің қажеті жоқ — бүгіннен бастап цифрлық құзыреттілікті нығайтып, заманауи шешімдерді енгізіп, деректермен жұмыс істеуге бағытталған мәдениетті қалыптастыру әлдеқайда тиімдірек.

Құрылыс саласындағы ауқымды цифрлық трансформацияға кедергі келтіретін соңғы негізгі технологиялық тосқауылдардың бірі — құрылыс жобалары элементтерін автоматты түрде классификациялау мәселесі.

Сенімді, дәл және масштабталатын классификациясыз толыққанды аналитика, процестерді автоматтандыру және объектілердің өмірлік циклын басқару үшін ИИ мен предиктивті модельдерді қолдану негізін құру мүмкін емес. Объектілердің классификациясы әлі күнге дейін тәжірибелі мамандар — прорабтар, жобалаушылар, сметашылар — тарапынан қолмен интерпретациялауға тәуелді болғандықтан, құрылыс саласында мүмкіндіктер терезесі ашық. Бұл уақытты ашықтыққа, құралдар мен деректердің демократиялануына, сондай-ақ автоматты классификация жүйелерінің пайда болуына байланысты міндетті өзгерістерге дайындық үшін пайдалануға болады, олар ойын ережелерін түбегейлі өзгертеді.

Құрылыс әлемінің элементтерін автоматты классификациялау міндеті күрделілігі жағынан автономды жүргізу жүйелеріндегі объектілерді тану мәселесімен салыстыруға болады, бұл негізгі сыңа қатерлердің бірі. Автономды көлікті А нүктесінен Б нүктесіне қозғалатын деп елестетейік. Заманауи автоматты жүргізу жүйелері лидараторлар мен камералар арқылы танылатын объектілерді классификациялау мәселесіне тап болады. Көлікке кедергі немесе нысанды «көріп» қана қою жеткіліксіз — ол алдында не тұрғанын: жаяу жүргінші, жол белгісі немесе қоқыс контейнері екенін қате түсінбеуі керек.

Сол сияқты, құрылыс саласының алдында да негізгі проблема тұр. Жобаның элементтері — терезелер, есіктер немесе бағандар — құжаттамада тіркелуі, CAD-модельдерінде ұсынылуы, құрылыс алаңында суретке түсірілуі немесе лазерлік сканерлеу нәтижесінде нүктелер бұлтында танылуы мүмкін. Алайда, шын мәнінде автоматтандырылған жобаны басқару жүйесін құру үшін тек визуалды немесе жалпы геометриялық тану жеткіліксіз. Әр элементтің типі бойынша дәл және тұрақты классификациясын қамтамасыз ету қажет, ол барлық кейінгі процестерде — сметалар мен спецификациялардан бастап логистика, қойма есебі және ең бастысы — пайдалану кезінде біржақты анықталуы тиіс.

Дәл осы кезеңде — танудан мағыналы классификацияға өту кезінде — негізгі кедергілердің бірі пайда болады. Цифрлық жүйелер техникалық тұрғыдан объектілерді модельдер мен құрылыс алаңында анықтап, идентификациялауға қабілетті болса да, негізгі қиындық әртүрлі бағдарламалық орта үшін элемент түрін дұрыс және контекстуалды түрде анықтауда жатыр. Мысалы, есік жобалаушы тарапынан CAD-модельде «есік» категориясына жататын элемент ретінде белгіленуі мүмкін, алайда ERP немесе PMIS жүйесіне берілгенде, ол жобалаушының қателігі немесе жүйелер арасындағы сәйкессіздіктер салдарынан дұрыс типизацияланбауы мүмкін. Сонымен қатар, элемент деректерді экспорттау және импорттау кезінде маңызды атрибуттарының бір бөлігін жоғалтуы немесе мүлдем жүйелік есептен жоғалуы жиі кездеседі. Бұл деректер ағынында үзіліс тудырады және құрылыс процестерінің толық цифрландыру принципін бұзады. Осылайша, «көрінетін» және «түсінікті» семантикалық мағына арасында критикалық алшақтық қалыптасады, бұл деректердің тұтастығын бұзады және құрылыс объектісінің өмірлік циклі бойында процестерді автоматтандыруды айтарлықтай қиындатады.

Құрылыс элементтерін универсалды классификациялау міндетін үлкен деректер мен машиналық оқыту технологияларын қолдану арқылы шешу (Рис. 10.16) бүкіл саланың трансформациясының катализаторы болады — және, мүмкін, көптеген құрылыс компаниялары үшін күтпеген жаңалық. Біртұтас, үйретілетін классификация жүйесі масштабталатын аналитика, цифрлық басқару және

ИИ-ді құрылыс ұйымдарының күнделікті практикасына енгізу үшін негіз болады.-

NVIDIA және басқа технологиялық көшбасшылар бүгінгі күні басқа экономиканың салаларында автоматты түрде үлкен көлемдегі мәтіндік және визуалдық ақпаратты классификациялау және құрылымдау шешімдерін ұсынуда.

NVIDIA-ның NeMo Curator [161] моделі, мысалы, автоматты классификация мен деректерді алдын ала белгіленген категорияларға бөлуге маманданған, генеративті ИИ модельдерін алдын ала оқыту және нәзік баптау тапсырмалары үшін ақпаратты өңдеу конвейерлерін оңтайландыруда маңызды рөл атқарады. Cosmos платформасы нақты бейнелер мен 3D-сценаларда оқытылады [162], автономды жүйелер мен цифрлық егіздерді құру үшін негіз қалыптастырады, олар NVIDIA экожүйесінде қазірдің өзінде жасалуда. NVIDIA Omniverse 2025 жылға қарай USD форматымен жұмыс істеудің жетекші құралына айналды — жобалық ақпаратты беру процестерінде IFC форматын алмастыруға қабілетті универсалды сахналарды сипаттау. Isaac Sim — роботтандырылған процестерді симуляциялау [163] — NeMo Curator, Cosmos және Omniverse сияқты шешімдермен бірге деректерді тазалау мен сүзу, оқыту жинақтарын генерациялау, объектілердің қасиеттерін модельдеу және құрылыс алаңында роботтарды оқыту сияқты автоматтандырудың жаңа деңгейін ұсынады. Сонымен қатар, барлық осы құралдар тегін және ашық қолжетімді түрде таратылады, бұл инженерлік және құрылыс практикаларына енгізу үшін кедергілерді айтарлықтай төмендетеді.

Деректерді автоматты түрде жіктеу құрылымдық кестелер деңгейінде — бұл бірінші көзқарас бойынша қиындық тудыратын міндет емес. Алдыңғы тарауда көрсеткеніміздей, жинақталған тарихи деректер болған жағдайда, ұқсас параметрлер негізінде сыныптардың жетіспейтін немесе дұрыс емес мәндерін толықтыру мүмкіндігі бар. Егер бірнеше аяқталған жобаларда ұқсас сипаттамалары бар элементтер дұрыс жіктелген болса, жүйе жаңа немесе толық емес элемент үшін сәйкес мәнді жоғары ықтималдықпен ұсына алады. Мұндай логика, орташа мәндер мен контекстті талдауға негізделген, сметалар, спецификациялар немесе CAD модельдерінен келетін кестелік деректерді жаппай өңдеу кезінде әсіресе тиімді болуы мүмкін.-

ТАРАУ 10.2.

ДЕРЕККЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ЖАҚЫНДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ БОЙЫНША ПРАКТИКАЛЫҚ НҮСҚАУЛЫҚ

Теориядан практикаға: құрылыс саласындағы цифрлық трансформацияның жол картасы.

Құрылыс саласы біртіндеп жаңа даму кезеңіне өтуде, мұнда дәстүрлі процестер жиі цифрлық платформалармен және ашық өзара әрекеттесу модельдерімен толықтырылады — кейде тіпті ауыстырылады. Бұл компанияларға тек шақырулар ғана емес, сонымен қатар елеулі мүмкіндіктер ашады. Бүгінгі күні ұзақ мерзімді цифрлық стратегияны қалыптастырып жатқан ұйымдар нарықтағы өз орнын сақтап қана қоймай, заманауи тәсілдер мен сенімді, технологиялық тұрғыдан негізделген шешімдерді ұсынып, оны кеңейте алады.

Сонымен қатар, концепциялар мен технологияларды білу — тек бастапқы нүкте. Басшылар мен мамандар алдында практикалық сұрақ туындайды: енгізуді қайдан бастау керек және теориялық идеяларды нақты құндылыққа қалай айналдыруға болады. Сонымен қатар, дәстүрлі бағалау әдістері тапсырыс беруші тарапынан кез келген уақытта қайта қаралуы мүмкін болғандықтан, бизнес қандай негізде құрылатыны туралы сұрақ жиі туындайды.

Жауап, мүмкін, технологияларда емес, деректермен жұмыс істеуді күнделікті практикаға кіріктіруде жаңа кәсіби мәдениетті қалыптастыруда жатыр. Цифрлық технологияларға және инновацияларға жеткіліксіз назар аудару құрылыс саласының соңғы онжылдықтардағы елеулі артта қалуына әкелді.

McKinsey деректеріне сәйкес, құрылыс саласындағы ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарға жұмсалатын шығындар табыстың 1%-ынан аз, ал автомобиль және аэроғарыш өнеркәсібінде бұл көрсеткіш 3,5-4,5%-ға жетеді. Сол сияқты, құрылыс саласындағы IT-технологияларға жұмсалатын шығындар жалпы табыстың 1%-ынан төмен деңгейде қалып отыр [107].

Нәтижесінде, автоматтандыру деңгейі ғана емес, еңбек өнімділігі де құрылыс саласында төмендеуде, және 2020 жылға қарай құрылыс жұмысшысы жарты ғасыр бұрынғыдан да аз өнім шығарады (Рис. 10.21).

Құрылыс секторындағы өнімділік мәселелері дамыған және дамушы елдердің көпшілігіне тән (құрылыс өнімділігі 29 ОЭСР елінің 16-да төмендеді (Рис. 2.21)), және бұл тек технологиялардың жетіспеушілігін емес, сонымен қатар басқару, оқыту және инновацияларды енгізу тәсілдерінде жүйелі өзгерістер қажеттілігін көрсетеді.

Цифрлық трансформацияның табысы құралдардың саны мен қолжетімділігіне емес, ұйымдардың өз процестерін қайта қарау және өзгерістерге ашық мәдениетті дамыту қабілетіне байланысты. Технологиялардың өздері емес, адамдар мен олардың тиімді қолданылуын қамтамасыз ететін құрылымдалған процестер, үздіксіз оқытуды қолдайтын және жаңа идеяларды қабылдауға ықпал ететін процестер маңызды рөл атқарады.

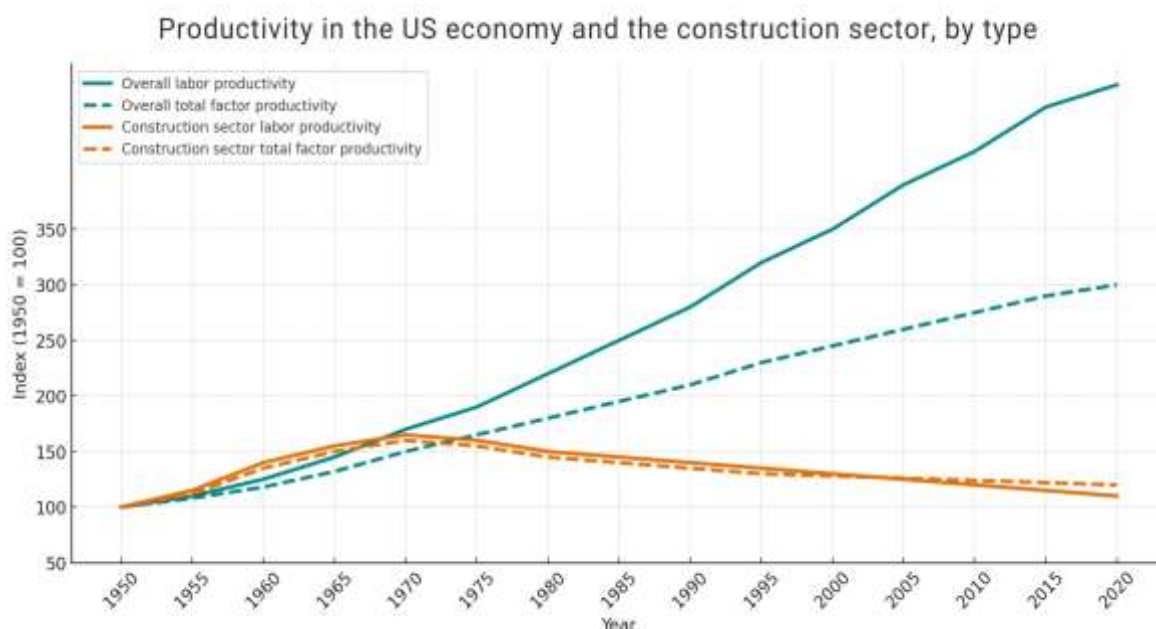

Рис. 10.21 АҚШ экономикасындағы еңбек өнімділігі мен жалпы ресурстық өнімділіктің парадоксы және құрылыс секторындағы жағдай (1950-2020) (материалдар бойынша [43]).

Кітаптың алғашқы бөлімдерінде бизнес-орта моделі орман экожүйесімен салыстырылды (Рис. 2.12, Рис. 1.24, Рис. 1.32). Денсаулықты орманда кезең-кезеңімен болатын өрттер, олардың жойқын күшіне қарамастан, ұзақ мерзімді жаңаруда маңызды рөл атқарады. Олар ескі өсімдіктерден топырақты тазартады, жинақталған қоректік заттарды қайтарады және жаңа өмір үшін орын жасайды. Кейбір өсімдік түрлері тіпті осылай эволюцияланып, олардың тұқымдары тек өрттің жоғары температурасының әсерінен ашылады – бұл табиғи механизм, өсу үшін тамаша уақытты қамтамасыз етеді.-

Бизнеске де осылай: дағдарыстар "бақыланатын өртеу" рөлін атқара отырып, ескірген жүйелермен байланысы жоқ жаңа тәсілдер мен компаниялардың пайда болуына ықпал етеді. Мұндай кезеңдер тиімді емес практикалардан бас тартуға мәжбүр етеді, инновациялар үшін ресурстарды босатады. Орман өртінен кейінгі өсімдіктер-пионерлер сияқты, дағдарыстан кейін бизнес жаңа, икемді процестерді қалыптастырады, олар жетілген ақпараттық орта үшін негіз болады.

"Сигналдық өрттерді" дұрыс интерпретациялап, олардың жойқын энергиясын конструктивті өзгерістерге айналдырған компаниялар жаңа тиімділік деңгейіне шығады – деректерді өңдеудің

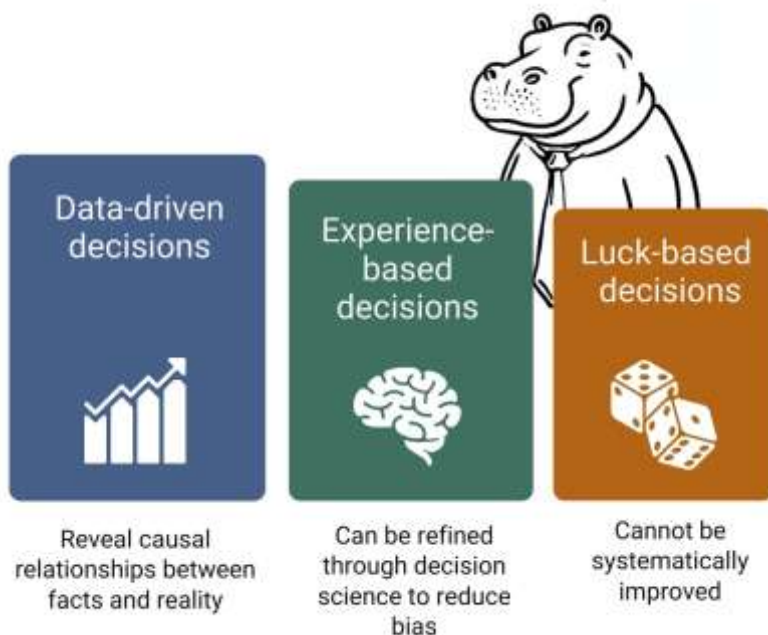
неғұрлым ашық, бейімделгіш процестерімен, ұйымның жаңару және өсу қабілетін күшейтетін.

Жасанды интеллект пен машиналық оқытудың бизнес-ортаға әсері күмән тудырмайды. Бұл тек уақытша тенденция емес, стратегиялық қажеттілік. Жасанды интеллектіні елемейтін компаниялар инновация мен икемділікті белсенді түрде ынталандыратын нарықта бәсекелестігін жоғалту қаупіне ұшырайды.

Болашақ жасанды интеллектіні тек құрал ретінде емес, қызметтің әр аспектісін қайта ойластыру мүмкіндігі ретінде көретіндерге тиесілі — процестерді оңтайландырудан бастап басқарушылық шешімдер қабылдауға дейін.

Цифрлық негізді қалау: 1-5 қадам цифрлық жетілуге.

Бұл бөлімде біз цифрлық трансформацияның жол картасын қарастырамыз және деректерге негізделген тәсілді енгізу үшін қажетті негізгі қадамдарды анықтаймыз, бұл корпоративтік мәдениетті және компанияның ақпараттық экожүйесін трансформациялауға көмектеседі.

Сурет 10.22 Бақыланатын жаңарту және стратегияны таңдау: жағдай, тәжірибе немесе деректер.

McKinsey зерттеуіне сәйкес «Цифрлық стратегиялардың неге сәтсіздікке ұшырайтыны» (2018), компаниялардың цифрлық трансформация мақсаттарына жетпеуінің кемінде бес себебі бар.

- Түсініксіз анықтамалар: басшылар мен менеджерлер "цифрлық технологиялар" дегеніміз не екенін әртүрлі түсінеді, бұл түсініспеушілік пен әрекеттердің үйлесімсіздігіне әкеледі.
- Цифрлық технологиялардың экономикасын дұрыс түсінбеу: көптеген компаниялар

цифрландырудың бизнес модельдері мен салалардың динамикасына енгізетін өзгерістердің ауқымын төмен бағалайды.

- Экожүйелерді елемей: компаниялар жеке технологиялық шешімдерге (деректер силогтары) назар аударады, кеңірек цифрлық экожүйелермен интеграция қажеттілігін ескермейді.-
- Бәсекелестер тарапынан цифрландыруды төмен бағалау: басшылар бәсекелестердің де цифрлық технологияларды белсенді енгізіп жатқанын ескермейді, бұл бәсекелестік артықшылықтарды жоғалтуға әкелуі мүмкін.
- Цифрландырудың екіжақтылығын елемей: бас директорлар цифрлық трансформацияға жауапкершілікті басқа басшыларға жүктейді, бұл бақылауды бюрократияландырады және өзгерістер процесін баяулатады.

Бұл мәселелерді шешу үшін ұйымның барлық деңгейлерінде цифрлық стратегияларды нақты түсіну және келісу қажет. Цифрлық стратегияны құрудан бұрын, бастапқы нүктені түсіну маңызды. Көптеген ұйымдар жаңа құралдар мен платформаларды енгізуге тырысады, бірақ қазіргі жағдайдың толық көрінісін білмейді.

1-қадам. Қазіргі жүйелер мен деректерді аудит жүргізіңіз.

Процестерді өзгертуге дейін, не бар екенін түсіну маңызды. Аудит жүргізу деректерді басқарудағы әлсіз тұстарды анықтауға және қандай ресурстарды пайдалануға болатынын түсінуге мүмкіндік береді. Мұндай аудит — бизнес-процестердің «рентгені». Ол сізге қауіп аймақтарын анықтауға және жобаңыз немесе бизнесіңіз үшін қандай деректердің маңызды, ал қайсысының екінші дәрежелі екенін анықтауға көмектеседі.

Негізгі әрекеттер:

- IT-ортаны картаға түсіріңіз (Draw.io, Lucidchart, Miro, Visio немесе Canva). Сіздің процестеріңізде қолданылатын жүйелерді (ERP, CAD, CAFM, CPM, SCM және басқалар) тізімдеңіз, оларды «Заманауи құрылыс басқару технологиялары мен жүйелері» бөлімінде талқыладық.-
- Әр жүйе үшін деректердің сапасы мәселелерін бағалаңыз, дубликаттардың, мүмкін болатын жіберілген мәндердің және әр жүйедегі форматтардағы сәйкессіздіктердің жиілігін тексеріңіз.
- "Ауыртпалық нүктелерін" анықтаңыз — процестердің үзілуі немесе жиі қолмен араласуды талап ететін жерлер — импорт, экспорт және қосымша тексеру процестері.

Егер команда есептерге сенетін болса, деректердің дұрыстығын басынан бастап бақылау қажет.

Сапалы жүргізілген деректер аудиті қандай деректердің:

- Жетілдіруді қажет ететінін (автоматты тазалау немесе қосымша трансформациялау процестерін баптау қажет) көрсетеді.
- «Қоқыс» болып табылатын деректер, олар тек жүйелерді ластап, процестерде одан әрі

пайдаланбай тастауға болады.

- Мұндай аудитті өз бетіңізше жүргізуге болады. Бірақ кейде сыртқы консультантты тарту пайдалы — әсіресе басқа экономикалық салалардан: жаңа көзқарас пен құрылыс "ерекшеліктерінен" тәуелсіздік статус-квоны объективті бағалауға және белгілі бір шешімдер мен технологияларға қатысты типтік алдын ала болжамдардан аулақ болуға көмектеседі.

2-қадам. Деректерді унификациялау үшін негізгі стандарттарды анықтаңыз.

Аудит жүргізілгеннен кейін деректермен жұмыс істеудің жалпы ережелерін жасау қажет. «Стандарттар: кездейсоқ файлдардан ойластырылған деректер моделіне» тарауында талқыланғандай, бұл ақпараттық ағындардың бөлшектенуін жоюға көмектеседі.

Біртұтас стандартсыз әр команда «өз жолымен» жұмыс істей береді, және сіз «зоопар» интеграцияларын сақтайсыз, мұнда деректер әрбір түрлендіру кезінде жоғалады.

Негізгі әрекеттер:

- Жүйелер арасында ақпарат алмасу үшін деректер стандарттарын таңдаңыз:
- Кестелік деректер үшін бұл құрылымдалған форматтар, мысалы, CSV, XLSX немесе тиімдірек форматтар, мысалы, Parquet болуы мүмкін.
- Әлсіз құрылымдалған деректер мен құжаттарды алмасу үшін: JSON немесе XML.
- Деректер модельдерімен жұмыс істеуді үйреніңіз:
- Концептуалды деректер моделінің деңгейінде тапсырмаларды параметрлеуден бастаңыз — бұл «Деректерді модельдеу: концептуалды, логикалық және физикалық модель» тарауында сипатталған.
- Бизнес-процестердің логикасына тереңдеген сайын, логикалық және физикалық модельдерде параметрлерді пайдалана отырып, талаптарды формализациялауға көшіңіз.
- Процестер шеңберінде негізгі объектілерді, олардың атрибуттарын және өзара байланыстарын анықтаңыз, сондай-ақ осы байланыстарды визуализациялаңыз — объектілер арасында да, параметрлер арасында да.
- Деректерді валидациялау және стандарттау үшін тұрақты өрнектерді (RegEx) пайдаланыңыз, бұл «Структурированные требования и регулярные выражения RegEx» тарауында талқыланған. RegEx — физикалық деректер модельдері деңгейінде талаптарды жасау кезінде өте маңызды, бірақ күрделі емес тақырып.-
- Деректер деңгейінде стандарттар мен процестерді визуализациялаусыз келісілген және масштабталатын цифрлық орта қамтамасыз ету мүмкін емес. Есіңізде болсын: «жаман деректер қымбатқа түседі». Жобаның немесе ұйымның күрделенуімен қателік бағасы артады. Форматтарды унификациялау, атау ережелерін, құрылым мен валидацияны анықтау — бұл болашақ шешімдердің тұрақтылығы мен масштабталуына инвестициялар.

3-қадам. DataOps енгізіңіз және процестерді автоматтандырыңыз.

Компанияның нақты құрылымдалған архитектурасы болмаса, деректердің бөлшектенгендігіне, оқшауланған ақпараттық жүйелерде қамтылған деректерге тап болу міндетті. Деректер интеграцияланбай, әртүрлі жерлерде дублирленеді және қолдауға елеулі шығындарды талап етеді.

Деректерді су ретінде, ал деректер архитектурасын - деректерді сақтау көзінен пайдалану орнына тасымалдайтын күрделі құбыр жүйесі ретінде елестетіңіз. Деректер архитектурасы ақпараттың қалай жиналатынын, сақталатынын, түрлендірілетінін, талданынын және соңғы пайдаланушыларға немесе қосымшаларға жеткізілетінін анықтайды.

DataOps (Деректер Операциялары) - деректерді жинау, тазалау, тексеру және пайдалану процестерін автоматтандырылған ағынға біріктіретін методология, бұл туралы біз кітаптың сегізінші бөлімінде егжей-тегжейлі талқыладық.

Негізгі әрекеттер:

- Процестерді автоматтандыру үшін ETL-конвейерлерін жасаңыз және баптаңыз:
- Extract: PDF құжаттарынан (Сурет 4.12, Сурет 4.15, Сурет 4.17), Excel кестелерінен, CAD-модельдерінен (Сурет 7.24), ERP жүйелерінен және сіз жұмыс істейтін басқа көздерден деректерді автоматты түрде жинауды ұйымдастырыңыз.---
- Transform: деректерді бірегей құрылымдық форматқа автоматты түрде түрлендіру процестерін баптаңыз және жабық қосымшалардан тыс есептеулерді автоматтандырыңыз (Сурет 7.28).-
- Load: деректерді қорытынды кестелерге, құжаттарға немесе орталықтандырылған қоймаларына автоматты түрде жүктеуді жасауды тәжірибеден өткізіңіз (Сурет 7.29, Сурет 7.213, Сурет 7.216).---
- Есептеу және QTO (Quantity Take-Off) процестерін автоматтандырыңыз, бұл туралы "QTO Quantity Take-Off: жобалық деректерді атрибуттар бойынша топтастыру" бөлімінде талқыладық.
- CAD-модельдерінен көлемдерді автоматты түрде алу үшін API, плагиндер немесе кері инженерия құралдарын пайдаланыңыз (Сурет 5.25). -
- Әртүрлі сыныптар үшін элементтерді атрибуттар бойынша топтастыру ережелерін кесте түрінде жасаңыз (Сурет 5.212).
- Модульдік жабық жүйелерден тыс көлемдер мен құнды есептеулерді автоматтандыруды тәжірибеден өткізіңіз (Сурет 5.215).
- Деректерді өңдеу үшін Python және Pandas-ты пайдалана бастаңыз, бұл туралы "Python Pandas: деректермен жұмыс істеудің алмастырылмайтын құралы" бөлімінде қарастырдық.
- XLSX файлдарымен жұмыс істеу және кестелік деректерді автоматтандыру үшін Data-Frame-ді қолданыңыз (Сурет 3.46).-
- Python-ның әртүрлі кітапханалары арқылы ақпаратты агрегациялау және түрлендіруді автоматтандырыңыз.

- Дайын код блоктарын және толық Pipeline-ды жазуды жеңілдету үшін LLM-ді пайдаланыңыз (Сурет 7.218).-
- Python-да қателерді табатын немесе аномалияларды көретін Pipeline құруды тәжірибеден өткізіңіз және жауапты тұлғаға (мысалы, жобаның менеджеріне) хабарлама жіберіңіз (Сурет 7.42).-

DataOps принциптеріне негізделген автоматтандыру қолмен және фрагменттелген деректермен жұмыс істеуден тұрақты және қайталанатын процестерге көшуге мүмкіндік береді. Бұл тек күнделікті бірдей түрлендірулермен айналысатын қызметкерлердің жүктемесін азайтпайды, сонымен қатар ақпараттық жүйенің сенімділігін, масштабталуын және ашықтығын айтарлықтай арттырады.

4-қадам. Ашық деректерді басқару экожүйесін жасаңыз.

Жабық модульдік жүйелердің дамуына және жаңа құралдармен интеграциялануына қарамастан, компаниялар күрделі жүйелердің өсуі олардың пайдалығын арттырудан асып кететін маңызды мәселені шешуге тап болады. Барлық бизнес-процестерді қамтитын бірегей меншікті платформаны құрудың бастапқы идеясы, кез келген өзгерістердің едәуір ресурстар мен уақытты талап ететін шамадан тыс орталықтандыруға әкелді.

Біз "Корпоративтік мицелий: деректер бизнестік процестерді қалай байланыстырады" тарауында қарастырғанымыздай, деректермен тиімді жұмыс істеу ашық және біртұтас экожүйені құруды талап етеді, ол барлық ақпарат көздерін біріктіреді.

Экожүйенің негізгі элементтері:

- Деректерді сақтау үшін қолайлы шешімді таңдаңыз:
- Кестелер мен есептеулер үшін деректер базаларын пайдаланыңыз — мысалы, PostgreSQL немесе MySQL (Рис. 3.17) -
- Құжаттар мен есептер үшін бұлттық сақтау жүйелері (Google Drive, OneDrive) немесе JSON форматты қолдайтын жүйелер жарамды болуы мүмкін.
- Data Warehouse, Data Lakes және үлкен көлемдегі ақпаратты орталықтандырылған сақтау мен талдау үшін басқа құралдардың мүмкіндіктерімен танысыңыз (Рис. 8.18) -
- Патенттелген деректерге қол жеткізу шешімдерін енгізіңіз:
- Егер сіз патенттелген жүйелерді пайдалансаңыз, API немесе SDK арқылы оларға қол жеткізуді орнатыңыз, сыртқы өңдеу үшін деректерді алу үшін (Рис. 4.12)-
- CAD форматтары үшін кері инжиниринг құралдарының әлеуетімен танысыңыз (Рис. 4.113)-
- Деректерді қосымшалардан немесе серверлерден периодты түрде жинап, оларды ашық құрылымдық форматтарға түрлендіріп, сақтау үшін ETL-Pipeline орнатыңыз (Рис. 7.23) -
- Команда ішінде патенттелген бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдаланбай деректерге қол жеткізуді қамтамасыз ету мәселелерін талқылаңыз.
- Есіңізде болсын: деректер интерфейстерден маңызды. Ұзақ мерзімді құндылық ақпараттың құрылымы мен қолжетімділігінде, нақты пайдаланушы интерфейсінің

құралдарында емес.

- Деректер бойынша үздік тәжірибе орталығын (CoE) құруды немесе деректермен жұмыс істеу бойынша сараптаманы қамтамасыз етудің басқа жолдарын қарастырыңыз, біз "Деректерді модельдеу бойынша үздік тәжірибе орталығы (CoE)" тарауында талқыладық (Рис. 4.39) -

Деректерді басқару экожүйесі жобаның барлық қатысушылары келісілген, өзекті және тексерілген ақпаратпен жұмыс істейтін біртұтас ақпараттық кеңістік құрады. Бұл масштабталатын, икемді және сенімді цифрлық процестердің негізі.

Деректердің әлеуетін ашу: Цифрлық жетілуге 5-10 қадам.

Техникалық интеграциядан басқа, цифрлық шешімдерді сәтті енгізудің маңызды факторы — олардың соңғы пайдаланушылар тарапынан қабылдануы. Клиенттерді немесе пайдаланушыларды тиімділікті бағалау мәселелеріне тарту — бұл пайдаланушы тәжірибесін жақсарту және компаниядағы өзгерістерді басқару міндеті. Егер шешім жұмыс процесіне сәйкес келмесе немесе пайдаланушылардың немесе клиенттердің нақты мәселелерін шешпесе, ол пайдаланылмайды, және ешқандай қосымша шаралар мен ынталандырулар бұл мәселені түзетпейді.

Трансформация — бұл пайдаланушылардың жаңа процестермен өзара әрекеттесуіне қатысты деректерді талдауға негізделген итеративті процесс, жиі тестілеу циклдарымен, тұрақты кері байланыспен және жетілдірулермен.

5-қадам. Деректермен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастырыңыз, персоналды оқытыңыз және кері байланысты жинаңыз.

Ең озық жүйе де қызметкерлердің қатысуынсыз жұмыс істемейді. Деректер күнделікті пайдаланылатын орта құру қажет, ал команда олардың құндылығын түсінуі тиіс.

2024 жылғы Ұлыбритания үкіметінің "Data Analytics and AI in Government Project Delivery" жарияланған есебінде [83] деректер аналитикасы мен ИИ-ді сәтті енгізу үшін деректерді өңдеу және интерпретациялау бойынша қажетті біліктіліктерге ие мамандарды даярлау критикалық маңызды екендігі атап өтілген.

Деректерді талдау саласындағы білімнің жетіспеушілігі цифрлық трансформацияны шектейтін негізгі мәселелердің бірі болып табылады. Басшылар дәстүрлі процедураларға, тоқсандық циклдарға, басымдықты бастамаларға және жобаларды жылжытудағы дәстүрлі жолдарға үйреніп қалған. Өзгерістер үшін ерекше көшбасшы қажет — ықпал ету үшін жеткілікті жоғары дәрежеде, бірақ ұзақ мерзімді трансформация жобасын жүргізуге уақыты мен мотивациясы болмауы тиіс.

Негізгі әрекеттер:

- Жоғары жалақы алатын қызметкердің (HiPRO) пікірі негізінде субъективті шешімдерден фактілер мен деректерге негізделген шешім қабылдау мәдениетіне көшу қажеттілігін түсіну.-
- Жүйелі оқытуды ұйымдастырыңыз:
- Структурланған деректерді пайдалану бойынша тренингтер өткізіңіз және құрылыс

саласында бүгінгі күні танымал өнімдер мен концепцияларға бейтараптық танытатын басқа экономикалық салалардың сарапшыларын шақырыңыз.

- Деректерді талдау тәсілдері мен құралдарын әріптестермен талқылаңыз, сондай-ақ Python, pandas және LLM сияқты құралдармен практикалық жұмыс жасауды өз бетіңізше меңгеріңіз.-
- Деректерді құрылымдау және модельдер жасау тақырыбында оқу материалдарының кітапханасын жасаңыз (қысқа бейнелермен жақсы).–
- Заманауи оқыту технологияларын пайдаланыңыз:
- Код пен деректермен жұмыс істеу кезінде LLM тілдік модельдерін қолданыңыз, соның ішінде кодты генерациялау, рефакторингтеу және талдау, сондай-ақ кестелік ақпаратты өңдеу және интерпретациялау.
- LLM арқылы сгенерленген кодтың офлайн-дамыту ортасында (IDE) толыққанды Pipeline шешіміне қалай бейімделіп, интеграцияланатынын зерттеңіз.-

Басшы «ескі әдіспен» шешім қабылдауды жалғастырса, ешқандай тренинг адамдарды аналитикаға шынайы қарауға сендіре алмайды.

Деректермен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыру тұрақты кері байланыстысыз мүмкін емес. Кері байланыс процестер, құралдар және стратегиялардағы кемшіліктерді анықтауға мүмкіндік береді, оларды ішкі есептер немесе формалды KPI метрикалары арқылы анықтау мүмкін емес. Сіздің шешімдеріңізді пайдаланушылардың комплиментарлы пікірлері практикалық құндылық әкелмейді. Нақты бақылаулар мен фактілерге негізделген сындарлы кері байланыс құнды. Алайда, мұндай ақпаратты алу күш-жігерді талап етеді: қатысушылар — ішкі және сыртқы — пікірлерімен бөлісе алатын процестерді құру қажет (мүмкін, анонимді түрде) бұрмалаусыз және өз пікірлерінің өз жұмысына әсер етуінен қорықпай. Олар бұрмалаусыз және теріс салдардан қорықпай пікір білдіруі маңызды.

Кез келген оқыту, ақырында, өзін-өзі оқыту болып табылады.

– Милтон Фридман, американдық экономист және статистик.

Аналитикалық құралдарды енгізу олардың тиімділігін практикада тұрақты түрде верификациялаумен (ROI, KPI) қатар жүруі тиіс, бұл тек қызметкерлер, клиенттер және серіктестер тарапынан құрылымдық кері байланыс арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Бұл компанияларға тек қателіктерді қайталаудан аулақ болуға ғана емес, сонымен қатар ортадағы өзгерістерге тез бейімделуге мүмкіндік береді. Кері байланыс жинау және талдау механизмі ұйымның жетілуінің бір белгісі болып табылады, ол эпизодтық цифрлық бастамалардан тұрақты үздіксіз жетілдіру моделіне өтуде.

6-қадам. Пилоттық жобалардан масштабтауға.

Достаточно ірі шайқастарды таңдаңыз, олар маңызды болу үшін, және жеткілікті ұсақ шайқастарды, оларды жеңу үшін. Джонатан Козол

Цифрлық трансформацияны "бірден және барлық жерде" іске қосу өте қауіпті. Нәтижелі тәсіл – пилоттық жобалардан бастау және сәтті тәжірибелерді біртіндеп кеңейту.

Негізгі әрекеттер:

- Сынақ үшін қолайлы жобаны таңдаңыз:
- Нақты бизнес-мәселені немесе өлшенетін нәтижелері бар процесті анықтаңыз (KPI, ROI) (Сурет 7.15).-
- ETL автоматизация процесін таңдаңыз, мысалы, Python және Pandas көмегімен деректерді автоматты тексеру немесе жұмыс көлемін есептеу (QTO) (Сурет 5.210).-
- Нақты табыс метрикаларын орнатыңыз (мысалы, тексеру спецификацияларын немесе деректерді тексеру бойынша есептерді дайындау уақытын бір аптадан бір күнге дейін қысқарту).
- Применяйте итеративные подходы:
- Деректерді түрлендірудің қарапайым процестерінен бастаңыз және әртүрлі форматтағы деректерді сіздің процестеріңізге қажетті форматтарға ағынды түрлендіруді жасаңыз (Сурет 4.12, Сурет 4.15).-
- Постепенно тапсырмалардың күрделілігін арттырып, процестердің автоматизациясын кеңейтіңіз, құжатталған код блоктарына негізделген толыққанды Pipeline-ды әзірлеу ортасында (IDE) қалыптастырыңыз (Сур. 4.17, Сур. 7.218).-
- Құжаттаңыз және жазып алыңыз (ең жақсысы қысқа бейнемазмұн арқылы) табысты шешімдерді, оларды әріптестеріңізбен немесе кәсіби қауымдастықтармен бөлісіңіз.
- Шаблондарды және осындай шешімдерді тираждауға арналған құжаттаманы әзірлеңіз, осылайша сіздің әріптестеріңіз (немесе кәсіби қауымдастықтың мүшелері, әлеуметтік желілердегі пайдаланушыларды қоса алғанда) оларды тиімді пайдалана алатын болады.

Кезең-кезеңімен енгізу жоғары сапалы өзгерістерді сақтауға мүмкіндік береді және параллельді енгізулердің хаосына түспеуге көмектеседі. "Кішігірімнен үлкенге" стратегиясы тәуекелдерді минимизациялап, ұсақ қателіктерден сабақ алуға мүмкіндік береді, оларды критикалық мәселелерге айналдырмайды.

Жобалық тәсілден, қызметкерлердің тек жартылай қатысуымен, тұрақты командаларды (мысалы, сараптама орталықтары — CoE) қалыптастыруға көшу өнімнің алғашқы нұсқасы шыққаннан кейін де тұрақты дамуын қамтамасыз етеді. Мұндай командалар тек бар шешімдерді қолдап қана қоймай, сонымен қатар оларды жетілдіруді жалғастырады.

Бұл ұзақ келіссөздерге тәуелділікті азайтады: команда мүшелері өз жауапкершілік аймағында шешім қабылдау құқығына ие болады. Нәтижесінде менеджерлер микроменеджмент

қажеттілігінен босатылады, ал командалар нақты құндылық жасауға назар аудара алады.

Жаңа шешімдерді әзірлеу - бұл спринт емес, марафон. Оған ұзақ мерзімді, жүйелі жұмысқа бастапқыда бағытталғандар ғана жетістікке жетеді.

Технологиялардың тұрақты дамуын түсіну маңызды. Технологиялық шешімдердің ұзақ мерзімді дамуына инвестиция салу - табысты жұмыстың негізі.

7-қадам. Ашық деректер форматтары мен шешімдерін пайдаланыңыз.

Модульдік платформаларға (ERP, PMIS, CAFM, CDE және т.б.) арналған тарауларда талқыланғандай, вендор шешімдерінен тәуелсіздікті қамтамасыз ететін және процесс қатысушылары үшін ақпараттың қолжетімділігін арттыратын ашық және әмбебап деректер форматтарына назар аудару маңызды.

Негізгі әрекеттер:

- Жабық форматтардан ашық форматтарға өтіңіз:
- Проприетарлық форматтардың орнына ашық форматтарды пайдаланыңыз немесе жабық форматтарды ашықтарға автоматты түрде экспорттау немесе конверсиялау мүмкіндігін табыңыз.
- Көптеген заманауи жүйелер арасында ақпарат алмасу стандарттары болып табылатын Parquet, CSV, JSON, XLSX форматтарымен жұмыс істеу құралдарын енгізіңіз.-
- Егер 3D-геометриямен жұмыс сіздің процестеріңізде маңызды рөл атқарса, USD, glTF, DAE немесе OBJ сияқты ашық форматтарды пайдалануды қарастырыңыз.
- Ақпаратты тиімді талдау және іздеу үшін векторлық деректер базаларын пайдаланыңыз:
- 3D-геометриямен жұмыс істеуді жеңілдету үшін Bounding Box және басқа әдістерді пайдаланыңыз.-
- Деректерді векторизациялау - мәтіндерді, объектілерді немесе құжаттарды сандық көріністерге айналдыруды енгізу мүмкіндігін қарастырыңыз.
- Үлкен деректерді талдау құралдарын қолданыңыз:
- Жиналған тарихи деректерді (мысалы, PDF, XLSX, CAD) талдауға қолайлы форматтарда (Apache Parquet, CSV, ORC) сақтау ұйымдастырыңыз. -
- Негізгі статистикалық әдістерді қолдануды бастаңыз және репрезентативті таңдамалармен жұмыс істеңіз - немесе, ең болмағанда, статистиканың негізгі принциптерімен танысыңыз.
- Деректер мен деректер арасындағы байланыстарды визуализациялау құралдарын енгізіп, зерттеңіз, талдау нәтижелерін көрнекі түрде көрсету үшін. Сапалы визуализациясыз деректерді және оларға негізделген процестерді толық түсіну мүмкін емес.

Ашық деректер форматтарына көшу және ақпаратты талдау, сақтау және визуализациялау құралдарын енгізу тұрақты және тәуелсіз цифрлық басқарудың негізін қалайды. Бұл тек вендорларға тәуелділікті азайтпайды, сонымен қатар процесс қатысушылары үшін деректерге тең

қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

8-қадам. Болжам жасау үшін машиналық оқытуды енгізуді бастаңыз.

Көптеген компанияларда үлкен көлемдегі деректер жинақталған — бір түрі «ақпараттық гейзерлер», әлі күнге дейін пайдаланылмаған. Бұл деректер жүздеген және мыңдаған жобалар аясында жиналған, бірақ көбінесе тек бір рет қолданылып немесе мүлдем келесі процестерге тартылмаған. Жабық форматтар мен жүйелерде сақталған құжаттар мен модельдер көбінесе ескірген және пайдасыз жүк ретінде қабылданады. Алайда, шын мәнінде, олар қателіктерді талдау, рутиналық операцияларды автоматтандыру және болашақ жобаларда элементтерді автоматты түрде классификациялау мен тану бойынша инновациялық шешімдерді әзірлеу үшін құнды ресурс болып табылады.

Негізгі міндет — осы деректерді шығарып, практикалық пайдаға айналдыруды үйрену. «Машиналық оқыту және болжамдар» бөлімінде талқыланғандай, машиналық оқыту әдістері құрылысқа қатысты әртүрлі процестерде бағалаулар мен болжамдардың дәлдігін едәуір арттыра алады. Жиналған деректерді толыққанды пайдалану тиімділікті арттыруға, тәуекелдерді азайтуға және тұрақты цифрлық процестерді құруға жол ашады.

Негізгі әрекеттер:

- Жеңіл алгоритмдерден бастаңыз:
- Линеялік регрессияны қолданып көріңіз — LLM-ден алынған нұсқауларды пайдалана отырып, деректер жиынтықтарындағы қайталанатын көрсеткіштерді болжау үшін, мұнда көптеген факторларға тәуелділіктер жоқ немесе минималды (Сурет 9.34).
- Процестеріңіздің қандай кезеңдерінде k-ближайших соседей (k-NN) алгоритмін қолдануға болатындығын қарастырыңыз — мысалы, классификация, объектілердің ұқсастығын бағалау немесе тарихи аналогтар негізінде болжау үшін (Сурет 9.35).
- Модельдерді оқыту үшін деректерді жинап, құрылымдаңыз:
- Жобалар туралы тарихи деректерді бір жерде және бір форматта жинаңыз (Сурет 9.110).
- Автоматты ETL арқылы оқыту жиынтықтарының сапасы мен репрезентативтілігіне жұмыс жасаңыз (Сурет 9.28).-
- Деректерді оқу және тестілеу жиынтықтарына бөлу әдісін үйреніңіз, біз Титаник деректер жиынтығымен мысал ретінде жасағанымыздай (Сурет 9.26, Сурет 9.27).-
- Машиналық оқыту әдістерін кең ауқымды міндеттерді шешу үшін қолдану мүмкіндіктерін қарастырыңыз — жобалардың жүзеге асырылу мерзімдерін болжаудан бастап, логистиканы оңтайландыру, ресурстарды басқару және әлеуетті проблемаларды ерте анықтауға дейін.

Машиналық оқыту — архивтік деректерді болжамдау, оңтайландыру және негізделген шешімдер қабылдау үшін құнды активке айналдыруға мүмкіндік беретін құрал. Кішігірім деректер жиынтықтарынан (Сурет 9.25) және қарапайым модельдерден бастаңыз, біртіндеп күрделілікті арттырыңыз.

9-қадам. IoT және заманауи деректер жинау технологияларын интеграциялаңыз.

Құрылыс әлемі тез цифрлануда: әрбір құрылыс алаңындағы фото, әрбір Teams хабарламасы — бұл шындықты параметрлеу және токенизациялау процесінің бір бөлігі. GPS логистиканы қалай өзгертсе, IoT, RFID және автоматты деректер жинау технологиялары құрылыс саласын да өзгертуде. «IoT Интернет заттары және смарт-контракттар» бөлімінде қарастырылғандай, датчиктер мен автоматтандырылған мониторингпен жабдықталған цифрлық құрылыс алаңы — саланың болашағы.

Негізгі әрекеттер:

- IoT құрылғыларын, RFID белгілерін енгізіңіз және оларға қатысты процестерді нақтылаңыз:
- Датчиктерді орнатудың қай аймақтарында немесе жобаның кезеңдерінде ең жоғары қайтарымдылық (ROI) алуға болатынын бағалаңыз — мысалы, температура, діріл, ылғалдылық немесе техника қозғалысын бақылау үшін.
- Логистикалық тізбектің барлық кезеңдерінде материалдарды, құралдарды және жабдықтарды бақылау үшін RFID қолдану мәселесін қарастырыңыз.
- Жиналған деректерді автоматтандырылған өңдеу және нақты уақыттағы талдау үшін Apache NiFi сияқты біртұтас ақпараттық жүйеге интеграциялаудың жолдарын ойластырыңыз (Рис. 7.45).-
- Нақты уақыт режимінде мониторинг жүйесін құрыңыз:
- Процесс немесе жобаның негізгі көрсеткіштерін бақылау үшін Streamlit, Flask немесе Power BI сияқты визуализация құралдарын пайдаланып, дашбордтар жасаңыз.
- Жоспардан немесе нормадан критикалық ауытқулар туралы сигнал беретін автоматты хабарламаларды орнатыңыз (Рис. 7.42).
- Жиналған деректер мен анықталған заңдылықтарға негізделген жабдықтың предиктивті қызмет көрсету әлеуетін бағалаңыз (Рис. 9.36).
- Әр түрлі дереккөздерден деректерді біріктіріңіз:
- Деректер моделін физикалық деңгейде визуализациялаудан бастаңыз — CAD жүйелерінен, IoT құрылғыларынан және ERP платформаларынан келетін ақпарат ағындарының құрылымын және негізгі параметрлерін көрсетіңіз (Рис. 4.31).
- Деректерді талдау және басқарушылық шешімдерді қолдау үшін арналған біртұтас платформаның алғашқы сипаттамасын жасаудан бастаңыз. Негізгі функцияларды, дереккөздерді, пайдаланушыларды және болжамды қолдану сценарийлерін бекітіңіз (Рис. 4.37).

Нағыз процестерді цифрлық әлеммен байланыстыра бастаған сайын, деректер арқылы оларды тиімді, ашық және нақты уақыт режимінде басқаруға мүмкіндік аласыз.

10-қадам. Саладағы өзгерістерге дайындалыңыз.

Құрылыс компаниялары сыртқы ортадан: экономикалық дағдарыстардан, технологиялық секірістерден, нормативтік өзгерістерден үнемі қысым көріп отырады. Орманның жаңбыр, қар, құрғақшылық және күйдіргіш күн сәулесіне төтеп беруі сияқты, компаниялар үздіксіз бейімделу

жағдайында өмір сүреді. Және ағаштар аяз бен құрғақшылыққа төзімділікті терең тамыр жүйесі арқылы алатын болса, тек автоматтандырылған процестерге, өзгерістерді болжау қабілетіне және стратегияларды икемді түрде бейімдеуге ие ұйымдар ғана өміршеңдік пен бәсекеге қабілеттілікті сақтай алады.

«Тіршілік стратегиялары: бәсекелестік артықшылықтарды қалыптастыру» бөлімінде атап өтілгендей, құрылыс саласы радикалды трансформация кезеңіне енуде. Тапсырыс беруші мен орындаушы арасындағы өзара әрекеттесу уберизация моделі бойынша дамып келеді, мұнда ашықтық, болжамдылық және цифрлық құралдар дәстүрлі тәсілдерді ығыстырады. Осы жаңа шындықта ең ірі емес, ең икемді және технологиялық жағынан жетілгендер жеңіске жетеді.

Негізгі әрекеттер:

- Ашық деректер контекстінде бизнестің осал тұстарын талдаңыз:
- Уберизация аясында деректерге қол жеткізудің демократиялануы сіздің бәсекелестік артықшылықтарыңыз бен бизнесіңізге қалай зиян келтіруі мүмкін екенін бағалаңыз (Рис. 10.15).
- Непрозрач және оқшауланған процестерден ашық шешімдерге, жүйелердің үйлесімділігіне және деректердің ашықтығына негізделген бизнес-модельдерге көшу стратегиясын ойластырыңыз (Сурет 2.25)-
- Ұзақ мерзімді цифрлық стратегияны әзірлеңіз:
- Сіз инновациялардың көшбасшысы болуға ұмтыласыз ба, әлде ресурстарыңызды үнемдейтін "артта қалушы" сценарийді таңдауды жөн көресіз бе?
- Кезеңдерді жоспарлаңыз: қысқа мерзімді (процестерді автоматтандыру, деректерді құрылымдау), орта мерзімді (LLM және ETL енгізу), ұзақ мерзімді (цифрлық экожүйелер, орталықтандырылған қоймалар)
- Қызметтер портфелін кеңейту туралы ойланыңыз:
- Энергия тиімділігіне, ESG-ге, деректерді өңдеу қызметтеріне бағытталған жаңа қызметтерді ұсыну мүмкіндігін қарастырыңыз. Жаңа бизнес модельдері туралы келесі тарауда сөйлесеміз
- Сізді жобалаудан бастап пайдалану кезеңіне дейінгі объектінің өмірлік циклімен бірге жүретін сенімді технологиялық серіктес ретінде позициялауға ұмтылыңыз. Сізге деген сенім жүйелі тәсілге, процестердің ашықтығына және тұрақты технологиялық шешімдерді қамтамасыз ету қабілетіне негізделуі тиіс

Трансформация жағдайында өзгерістерге тек жауап беретіндер емес, алға шығатындар жеңеді. Икемділік, ашықтық және цифрлық жетілу — ертеңгі құрылысқа тұрақтылықтың негізі.

Жол картасы трансформация: хаостан деректерге негізделген компанияға.

Келесі жоспар бастапқы нұсқаулық ретінде қызмет ете алады — деректерге негізделген цифрлық трансформация стратегиясын қалыптастырудың бастапқы нүктесі:

- Аудит және стандарттар: ағымдағы жағдайды талдаңыз, деректерді унификациялаңыз
- Деректерді құрылымдау және классификациялау: құрылымдалмаған және нашар құрылымдалған деректерді автоматтандыруды жүзеге асырыңыз
- Топтастыруларды, есептеулерді және калькуляцияларды автоматтандыру: автоматтандыру үшін ашық құралдар мен кітапханаларды пайдаланыңыз
- Экожүйе және COE: компанияда біртұтас деректер экожүйесін қалыптастыратын ішкі команданы құрыңыз
- Мәдениет және оқыту: HiPPO шешімдерінен деректерге негізделген шешімдерге өтіңіз
- Пилоттар, кері байланыс және масштабтау: итеративті әрекет етіңіз: жаңа әдістерді шектеулі ауқымда тестілеңіз, негізделген кері байланыс жинаңыз және шешімдерді біртіндеп масштабтаңыз
- Ашық форматтар: бағдарламалық қамтамасыз етуші вендорлардан тәуелсіздік үшін әмбебап және ашық форматтарды пайдаланыңыз
- Машиналық оқыту: болжамдау және оңтайландыру үшін ML алгоритмдерін процестерге енгізіңіз
- IoT және цифрлық құрылыс алаңы: деректерді жинаудың заманауи технологияларын процестерге интеграциялаңыз
- Стратегиялық бейімделу: саладағы болашақ өзгерістерге дайын болыңыз

Ең бастысы, "деректер өздігінен компанияны өзгертпейді: оны деректермен жұмыс істей алатын адамдар өзгертеді" екенін ұмытпаңыз. Мәдениетке, ашық процестерге және үздіксіз жетілдіруге баса назар аударыңыз.

Жүйелік тәсіл бөлшектелген цифрлық бастамалардан толыққанды деректерге негізделген басқару моделіне өтуге мүмкіндік береді, мұнда шешімдер интуиция немесе болжамдар негізінде емес, деректер, фактілер және математикалық есептелген ықтималдықтар негізінде қабылданады. Құрылыс саласындағы цифрлық трансформация — бұл тек технологияларды енгізу емес, жобалар туралы ақпараттың әртүрлі жүйелер арасында үздіксіз және итеративті түрде берілуін қамтамасыз ететін бизнес-экожүйені қалыптастыру. Машиналық оқыту алгоритмдері автоматты, үздіксіз талдау, болжау және процестерді оңтайландыруды қамтамасыз етеді. Мұндай ортада спекуляциялар мен жасырын деректер өзектілігін жоғалтады — тек тексерілген модельдер, ашық есептеулер және болжамды нәтижелер қалады.

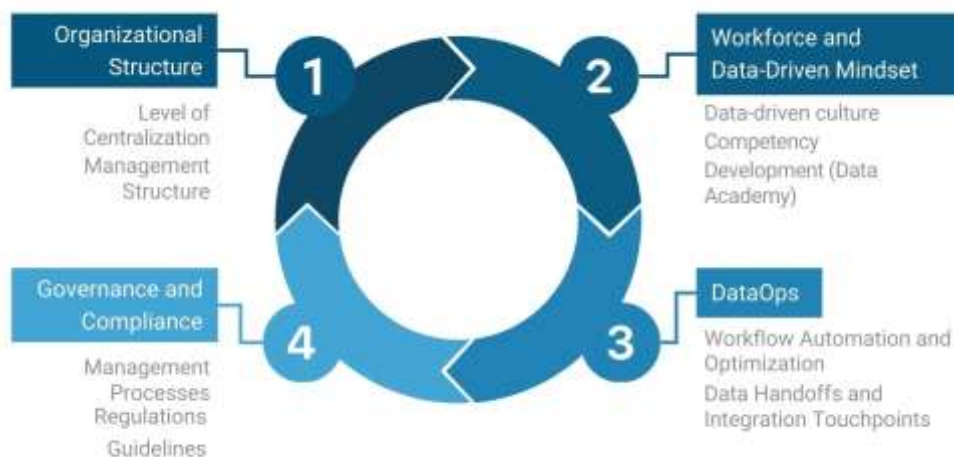

Рис. 10.23 Компания деңгейінде деректерді тиімді басқарудың негізгі элементтері.

Кітаптың әрбір бөлігі құрылыс жобаларындағы деректерді өңдеу және талдау кезеңіне сәйкес келеді (Рис. 2.25). Егер сіз бұрын қарастырылған тақырыптардың біріне оралып, деректерді пайдалану ағынының тұтас түсінігі тұрғысынан қарағыңыз келсе — Рис. 10.24-те көрсетілген бөлім атауларына назар аудара аласыз.-

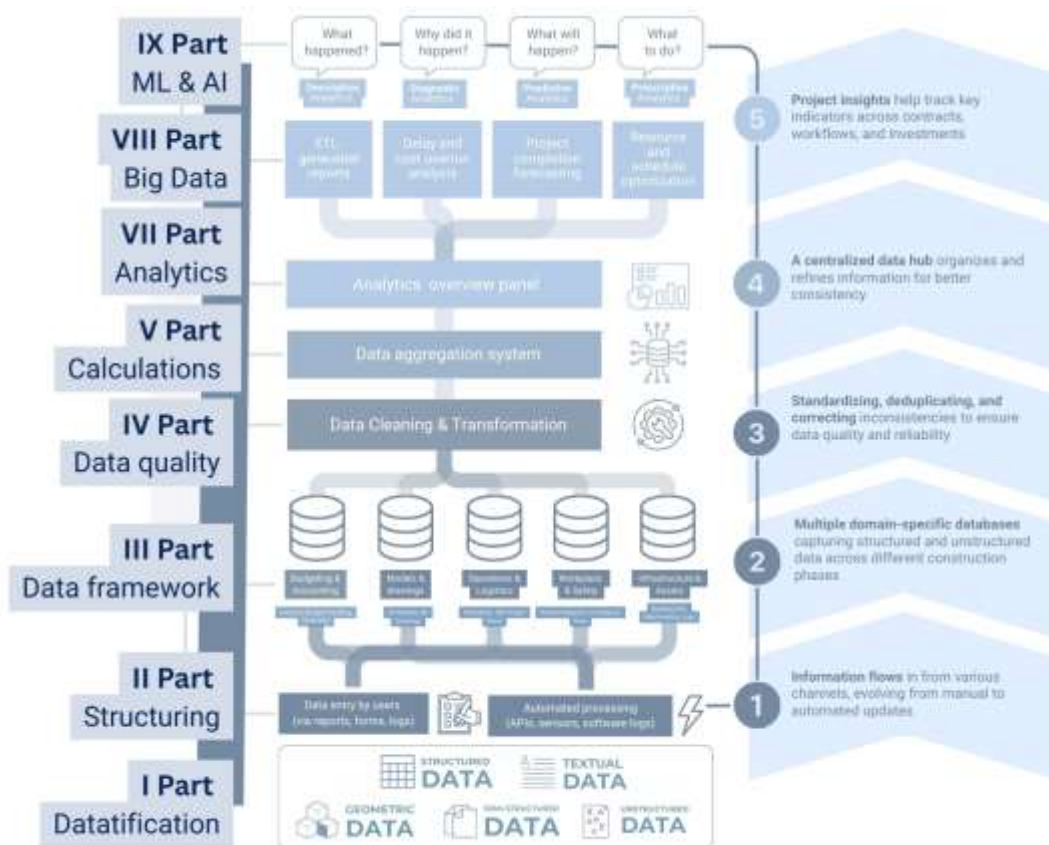

Рис. 10.24 Деректерді өңдеу конвейері контекстінде кітаптың бөлімдері (Рис. 2.25): ақпаратты цифрландырудан аналитика мен жасанды интеллектке дейін.-

Сіздің ұйымыңыздың көлеміне, технологиялық жетілу деңгейіне немесе бюджетіне қарамастан, сіз бүгінгі күні деректерге негізделген тәсілге көшуге кірісе аласыз. Тіпті дұрыс бағытта жасалған шағын қадамдар уақыт өте келе нәтижелерге әкеледі.

Деректерге негізделген трансформация — бұл бір реттік жоба емес, жаңа құралдарды енгізуді, процестерді қайта қарауды және деректер негізінде шешім қабылдау мәдениетін дамытуды қамтитын үздіксіз, итеративті жетілдіру процесі.

Индустрия 5.0-да құрылыс: қалай табыс табуға болады, егер жасыру мүмкін болмаса.

Ұзақ уақыт бойы құрылыс компаниялары процестердің ашық еместігінен пайда тапты. Негізгі бизнес-модель спекуляцияға айналды — жабық ERP-, PMIS-жүйелерінде материалдардың, жұмыстардың көлемдерінің және пайыздық үстемелердің бағасын көтеру. Тапсырыс берушілер мен олардың сенімді тұлғаларының бастапқы жобалық деректерге шектеулі қолжетімділігі тексеру мүмкіндігін іс жүзінде мүмкін емес ететін схемаларға негіз болды.

Алайда, бұл модель тез арада өзектілігін жоғалтуда. Деректерге қолжетімділіктің демократиялануымен, LLM-дердің пайда болуымен, ашық деректердің келуімен және ETL автоматизация құралдарының арқасында сала жаңа жұмыс стандарттарына өтуде.

Нәтижесінде, ашық еместік бәсекелестік артықшылық болудан қалады — жақын арада ол одан құтылу қиын жүкке айналады. Ашықтық опциядан нарықта қалу үшін міндетті шартқа айналады.

Клиенттер — банктер, инвесторлар, жеке тапсырыс берушілер, private equity, мемлекеттік тапсырыс берушілер — жаңа цифрлық шындықта кіммен жұмыс істейді? Жауап айқын: тек нәтиже ғана емес, сонымен қатар оған жету жолындағы әр қадамның негіздемесін ұсына алатындармен.

Ашық деректер көлемінің өсуі жағдайында, серіктестер мен тапсырыс берушілер ашықтықты, дәлдікті және нәтижелердің болжамдылығын қамтамасыз ететін компанияларды таңдайды.

Осы фонды ескере отырып, спекуляция емес, деректерді басқару және сенім негізінде жаңа бизнес-модельдер қалыптасуда.

- Процестерді сату квадрат метрлерді сатудан гөрі маңызды: негізгі активтер бетонға жеңілдік алу келісімдері емес, сенім мен тиімділік болады. Негізгі құндылық сенімді және тексерілген деректерге негізделген нәтижелердің болжамдылығы болады. Заманауи компаниялар құрылыс объектісін емес, сататын болады:
 - нақты мерзімдер мен ашық жұмыс графиктері;
 - есептеулермен расталған негізделген сметалар;
 - жобаның барлық кезеңдерінде толық цифрлық бақылау мен қадағалауды қамтамасыз ету мүмкіндігі.
- Инжиниринг және аналитика қызмет ретінде: “Деректер қызметі” моделі (интернет арқылы пайдаланушыларға дайын деректерді жеткізу тәсілі), мұнда әр жоба цифрлық деректер тізбегінің бір бөлігіне айналады, ал бизнестің құндылығы осы тізбекті басқару қабілетінде болады. Компаниялар автоматтандыру мен аналитика негізінде шешімдер ұсынатын интеллектуалды платформаларға айналады:
 - автоматтандырылған және ашық сметалар мен жоспарларды құру;
 - машиналық оқыту алгоритмдері негізінде тәуекелдер мен мерзімдерді бағалау;
 - экологиялық көрсеткіштерді (ESG, CO₂, энергия тиімділігі) есептеу;
 - тексерілетін ашық дереккөздерден есептілікті қалыптастыру.

- Инженерлік тәжірибені өнімге айналдыру: компанияның жинақтаған тәжірибесі ішкі пайдалануда бірнеше рет қолданылуы мүмкін және жеке өнім ретінде таралуы — цифрлық қызметтер арқылы қосымша табыс көзі қалыптастырады. Жаңа жағдайларда компаниялар тек жобалар ғана емес, цифрлық активтер де жасайды:
 - компоненттер мен сметалар шаблондарының кітапханалары;
 - автоматтандырылған верификация модульдері;
 - деректермен жұмыс істеу үшін open-source плагиндер мен скрипттер (консалтинг сату).
- Жаңа типтегі компания: Деректерге негізделген интегратор: бұл нарықтағы қатысушы, ол нақты бағдарламалық қамтамасыз етушілерге немесе модульдік жүйелерге тәуелді емес және бір ғана бағдарламалық қамтамасыз етудің интерфейсінде “қамалмаған”. Ол деректермен еркін жұмыс істейді — және осы негізде бәсекеге қабілеттілігін құрады. Болашақтың құрылыс компаниясы — бұл тек мердігер емес, ақпарат интеграторы, тапсырыс беруші үшін келесі функцияларды орындауға қабілетті:
 - әртүрлі дереккөздерден деректерді біріктіру және аналитика жүргізу;
 - процестердің ашықтығы мен сенімділігін қамтамасыз ету;
 - бизнес процестерін оңтайландыру бойынша кеңес беру;
 - ашық деректер экожүйесінде, LLM, ETL және Pipelines жұмыс істейтін құралдарды әзірлеу.

Индустрия 5.0 (Рис. 2.112) “қолмен орташа коэффициенттер дәуірінің” аяқталуын білдіреді және бас директорлардың сметалық және бухгалтерлік бөліммен кешкі кездесулерінің аяқталуын білдіреді. Бұрын жасырынып келген барлық нәрсе — есептеулер, сметалар, көлемдер — ашық, тексерілетін және тіпті сарапшы емес адамға да түсінікті болады. Алғашқы болып қайта бағдарланатындар ұтысқа ие болады. Басқалары — құрылыс секторындағы жаңа цифрлық экономикадан тыс қалады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Құрылыс саласы түбегейлі өзгерістер дәуіріне қадам басуда. Глинялы тақталардағы алғашқы жазбалардан бастап, жобалық серверлер мен құрылыс алаңдарынан келетін массивті цифрлық деректерге дейін — құрылыс саласындағы ақпаратпен жұмыс істеу тарихы әрқашан өз уақытындағы технологиялардың жетілу деңгейін көрсетіп отырды. Бүгінгі күні автоматизация, ашық форматтар мен интеллектуалды талдау жүйелерінің келуімен, сала біртіндеп эволюциямен емес, жылдам цифрлық трансформациямен бетпе-бет келуде.

Басқа экономикалық секторлар сияқты, құрылыс саласына да құралдарды ғана емес, жұмыс принциптерін қайта қарау қажет. Бұрын нарықты диктейтін және тапсырыс беруші мен жоба арасында негізгі делдал қызметін атқаратын компаниялар өздерінің ерекше жағдайын жоғалтуда. Деректермен жұмыс істеу қабілеті мен сенім бірінші орынға шығады: деректерді жинаудан және құрылымдаудан бастап, аналитика, болжау және шешімдерді автоматтандыруға дейін.

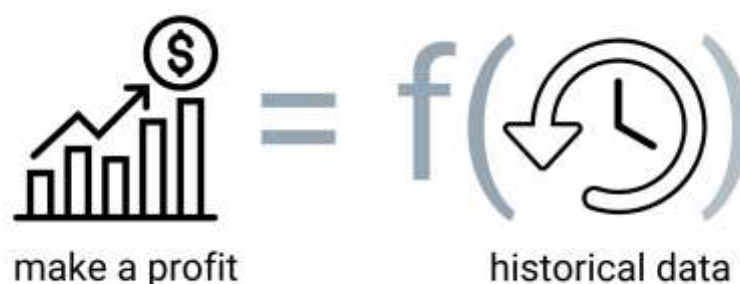

Рис. 10.21 Структурированные исторические данные — эффективный и управляемый бизнес үшін отын.

Бұл кітапта құрылыс саласындағы деректерді басқарудың негізгі принциптері — аудит пен стандарттаудан бастап, процестерді автоматтандыру, визуализация құралдарын пайдалану және интеллектуалды алгоритмдерді енгізуге дейін егжей-тегжейлі қарастырылды. Шектеулі ресурстар болған жағдайда да, жұмыс істейтін деректер архитектурасын құрып, шешімдерді интуицияға емес, тексерілетін фактілерге негізделген қабылдауға болатыны көрсетілді. Деректермен жұмыс тек IT бөлімінің міндеті болмай, компанияның басқару мәдениетінің негізіне айналады, бұл компанияның икемділігіне, бейімделуіне және ұзақ мерзімді тұрақтылығына әсер етеді.

Машиналық оқыту, автоматты өңдеу жүйелері, цифрлық егіздер мен ашық форматтарды қолдану бүгінгі күні адам факторының критикалық маңызды болған жерлерінде жоюға мүмкіндік береді. Құрылыс автономия мен басқаруға қарай жылжуда, мұнда идеядан жобаны жүзеге асыруға дейінгі процесс автопилот режимінде навигациямен салыстыруға болады: субъективті шешімдерге тәуелділіксіз, әр кезеңде қолмен араласудың қажеті жоқ, бірақ толық цифрлық бақылау мен қадағалаумен (Рис. 10.22).-

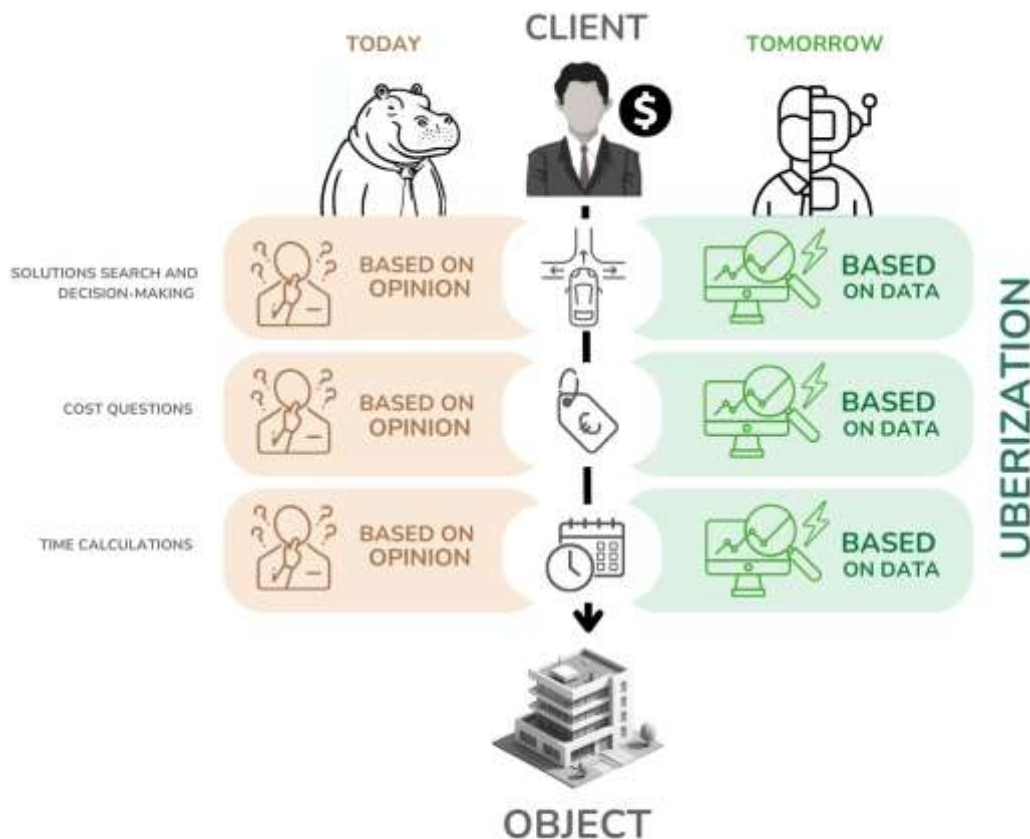

Рис. 10.22 Маңызды мамандардың пікірлеріне (HiPPO) негізделген шешім қабылдаудан деректерді талдауға көшу, ең алдымен, тапсырыс беруші тарапынан жүзеге асырылатын болады.

Бұл кітапта ұсынылған әдістер, принциптер мен құралдарды зерттей отырып, сіз өз компанияңызда шешімдерді интуицияға емес, деректерге негізделген қабылдауды бастай аласыз. Сіз LLM-да модульдер тізбегін іске қосып, дайын ETL Pipelines-ті өзіңіздің даму ортасына (IDE) көшіруге және деректерді автоматты түрде өңдеуге, қажетті формада ақпарат алуға мүмкіндік аласыз. Алдағы уақытта, үлкен деректер мен машиналық оқытуға арналған тарауларға сүйене отырып, сіз тарихи деректерден жаңа білімдер алуды және процестеріңізді болжау мен оңтайландыру үшін машиналық оқыту алгоритмдерін қолдануды жүзеге асыра аласыз.

Ашық деректер мен процестер жобалардың құны мен мерзімдерін дәл бағалаудың негізі болады, құрылыс компанияларын түсініксіз деректер бойынша спекуляция жасау мүмкіндігінен айырады. Бұл сала үшін өз рөлін қайта қарау және жаңа ортаға бейімделу, мұнда ашықтық пен тиімділік табыстың негізгі факторлары болатыны, бір мезгілде шақыру мен мүмкіндік болып табылады.

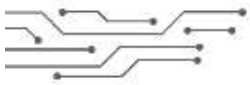
Білімді қабылдап, оны практикада қолдануға дайын болу - цифрлық трансформация дәуіріндегі табыстың кілті.

Бұл туралы алғашқылардың бірі болып түсінетін компаниялар жаңа цифрлық бәсекелестік жағдайында артықшылыққа ие болады. Бірақ, деректердің өздігінен ештеңе өзгертпейтінін түсіну маңызды. Көптеген адамдардың әдеттегі ойлау тәсілдерін өзгертуі қажет, ал бұл үшін ынталандыру

керек. Сіздің компанияңыз деректер алмасу тәсілін қайта қарастыруы тиіс.

Компанияны өзгертетін - деректермен жұмыс істей алатын, оларды интерпретациялайтын, оңтайландыру үшін пайдаланатын және олардың негізінде жаңа процестер архитектурасын құратын адамдар.

Егер сіз осы жолдарды оқып отырсаңыз, сіз өзгерістерге дайынсыз және сіз уже бір қадам алдасыз. Бұл жолды таңдағаныңыз үшін рақмет. Цифрлық трансформация дәуіріне қош келдіңіз!

Автор туралы

Менің атым Артём Бойко. Менің құрылыс алаңындағы жолым 2007 жылы басталды - туған қаламдағы сланец шахтасында шахтер болып жұмыс істеген кезімде, Санкт-Петербург тау-кен университетінде «Шахталық және жер асты құрылыс» мамандығы бойынша оқығанымда. Осы кітаптың артқы жағында сіз мені жарылғыш заттармен жұмыс істеп жатқан шахтада көре аласыз, онда біз жүздеген текше метр жанғыш сланецті өндіретін және жарылғыш заттарды қолданатынбыз. Менің мансабым әртүрлі бағыттарда дамыды - шахтада және метрополитен құрылысында жұмыс істегеннен бастап, өнеркәсіптік альпинист, шатыр монтаждаушы және лифт жабдықтарын орнатушыға дейін. Мен әртүрлі ауқымдағы жобаларға қатысу мүмкіндігіне ие болдым: жеке үйлерден бастап, әлемнің әртүрлі аймақтарындағы ірі өнеркәсіптік объектілерге дейін.

Уақыт өте келе, менің жұмысым физикалық құрылыс саласынан ақпаратты басқару және цифрлық процестерге ауысты. 2013 жылдан бері мен Германияның бірнеше аймақтарында шағын, орта және ірі құрылыс компанияларында әртүрлі лауазымдарда жұмыс істедім, жобалаушыдан деректерді басқару менеджеріне дейін. Деректерді басқару бойынша менің тәжірибем ERP, CAD (BIM), MEP, FEM, CMS жүйелеріндегі деректермен жұмыс істеуді қамтиды. Мен процестерді оңтайландыру, автоматтандыру, сондай-ақ құрылыс жұмыстарын жоспарлау, есептеу және орындау кезеңдерінде деректерді талдау, машиналық оқыту, өңдеу жұмыстарымен айналыстым, өнеркәсіптік, тұрғын үй, инфрақұрылымдық және коммуналдық объектілерді құрылысымен айналысатын компанияларда.

2003 жылдан бері мен ашық бағдарламалық қамтамасыз ету және ашық деректермен жұмыс істеп келемін. Осы уақыт ішінде мен веб-жобалардың көптеген түрлерін жүзеге асырдым - сайттар мен интернет-дүкендерден бастап, толыққанды веб-қосымшаларға дейін, open source шешімдері мен ашық CMS пайдалана отырып. Бұл платформалар, қазіргі заманғы құрылыс ERP-мен көп жағынан ұқсас, модульдік архитектураға, жоғары бейімделгіштікке және қолжетімділікке ие. Бұл тәжірибе менің кәсіби көзқарасымның негізін қалады - ашық технологияларға және бірлескен дамуға бағдарлану. Ашық кодқа және білімдерді еркін алмасуға деген құрметімді мен құрылыс саласында ілгерілетуге тырысамын. Құрылыс саласындағы деректердің қолжетімділігін арттыру бойынша жұмысым әлеуметтік желілерде деректердің ашықтығы мен құрылыс саласындағы Open Source-ты пайдалану мәселелерін талқылау үшін бірнеше қауымдастықтар құруға, сондай-ақ әртүрлі жабық жүйелер мен платформалардан деректерге қол жеткізуді қамтамасыз ететін бірнеше стартаптарды іске қосуға айналды.

Менің кәсіби қоғамдастыққа қосқан үлесім CAD (BIM), ERP, 4D-5D, LLM машиналық оқыту және жасанды интеллект мәселелерін қамтитын конференцияларда баяндамашы ретінде қатысуымда, сондай-ақ құрылыс саласына арналған еуропалық басылымдарда жарияланған мақалаларымда көрініс табады. Менің айтарлықтай жетістіктерімнің бірі "BIM тарихы" [111] болып табылады, бұл құрылыс саласындағы деректерді басқару үшін маңызды бағдарламалық шешімдердің кешенді картасы. "BIM дамуы және лоббистік ойындар" атты 7 бөлімнен тұратын мақалалар сериям бірнеше тілге аударылып, цифрлық стандарттардың дамуындағы жасырын динамиканы ашуға бағытталған талпыныс ретінде кеңінен танылды.

Мен тау-кен өндірісінен құрылыс деректерін жинау және жүйелеуге дейінгі жолды өттім. Мен әрқашан кәсіби диалогқа, жаңа идеяларға және бірлескен жобаларға ашықпын. Кез келген кері байланысқа ризашылығымды білдіремін және сіздердің хабарламаларыңызды немесе әлеуметтік

желілерде менің жазылушым ретінде көруді қуанышпен қабылдаймын. Бұл кітапты соңына дейін оқығаныңыз үшін көп рахмет! Менің үмітім, бұл кітап сізге құрылыс саласындағы деректер тақырыбын жақсы түсінуге көмектеседі.

Кері байланыс

Оқырмандардың пікірі жарияланымдардың әрі қарай дамуына және басым тақырыптарды таңдауға маңызды рөл атқарады. Әсіресе, қандай идеялардың пайдалы болғаны, ал қандайларының күмән тудырғаны және қосымша түсініктемелер немесе дереккөздер көрсетуі қажет екендігі туралы ескертулер құнды. Кітап кең ауқымды материалдар мен аналитикалық бағалауларды қамтиды, олардың кейбіреулері даулы немесе субъективті болып көрінуі мүмкін. Егер оқу барысында сіз дәлсіздіктер, дұрыс көрсетілмеген дереккөздер, логикалық сәйкессіздіктер немесе баспа қателері тапсаңыз — мен сіздің пікіріңізді, ойларыңызды немесе сын-пікіріңізді boikoartem@gmail.com электрондық поштасына немесе LinkedIn арқылы: [linkedin.com/in/boikoartem](https://www.linkedin.com/in/boikoartem) жіберуіңізді ризашылықпен қабылдаймын.

Data-Driven Construction кітабы туралы әлеуметтік желілерде кез келген ескертулеріңіз үшін алғысымды білдіремін - оқу тәжірибесімен алмасу ашық деректер мен құралдар туралы ақпаратты таратуға көмектеседі және менің жұмысымды қолдайды.

АУДАРМАҒА ПІКІР

Бұл кітап жасанды интеллект технологияларының көмегімен аударылды. Бұл аударма процесін едәуір жеделдетуге мүмкіндік берді. Алайда, кез келген технологиялық операцияда қателіктер немесе дәлсіздіктер пайда болуы мүмкін. Егер сізде дұрыс емес немесе дұрыс аударылмаған нәрсе байқалса, маған хабарласыңыз. Сіздің ескертулеріңіз аударма сапасын жақсартуға көмектеседі.

DATADRIVENCONSTRUCTION ҚОҒАМДАРЫ

Бұл жерде сіз сұрақтар қоюға және өз мәселелеріңіз бен шешімдеріңізбен бөлісуге еркінсіз:

DataDrivenConstruction.io: <https://datadrivenconstruction.io>

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/company/datadrivenconstruction/>

Twitter: <https://twitter.com/datadrivenconst>

Telegram: <https://t.me/datadrivenconstruction>

YouTube: <https://www.youtube.com/@datadrivenconstruction>

БАСҚА ДАҒДЫЛАР ЖӘНЕ КОНЦЕПЦИЯЛАР

DataDrivenConstruction кітабында құрылыс саласындағы деректермен жұмыс істеудің негізгі принциптерінен басқа, деректермен жұмыс істейтін маманға қажетті қосымша концепциялар, бағдарламалар мен дағдылардың кең ауқымы қарастырылады. Олардың кейбіреулері тек шолумен ұсынылған, бірақ практикада маңызды рөл атқарады.

Қызығушылық танытқан оқырмандар DataDrivenConstruction.io веб-сайтына кіріп, негізгі дағдылар бойынша қосымша материалдарға сілтемелерді таба алады. Бұл материалдар Python және Pandas-ты пайдалану, ETL процестерін құру, CAD құрылыс жобаларында деректерді өңдеу мысалдары, үлкен деректерді өңдеу жүйелері, сондай-ақ құрылыс деректерін визуализациялау және аналитикаға заманауи тәсілдерді қамтиды.

"DataDrivenConstruction" кітабын дайындау барысында және барлық практикалық мысалдарда ашық кодты көптеген құралдар мен бағдарламалық қамтамасыз етулер пайдаланылды. Автор келесі шешімдердің әзірлеушілері мен авторларына алғыс білдіреді:

- Python және Pandas – деректермен жұмыс істеу және автоматтандырудың негізі
- Scipy, NumPy, Matplotlib және Scikit-Learn – деректерді талдау және машиналық оқыту үшін кітапханалар
- SQL және Apache Parquet – үлкен көлемдегі құрылыс деректерін сақтау және өңдеу құралдары
- Open Source CAD (BIM) – ашық форматтарда деректермен жұмыс істеуге арналған ашық құралдар
- N8n, Apache Airflow, Apache NiFi – жұмыс процестерін оркестрациялау және автоматтандыру жүйелері
- DeepSeek, LLaMa, Mistral – Open Source LLM

Ашық деректер мен кәсіби қауымдастықтар мен әлеуметтік желілердегі құралдар тақырыбында пікірталастарға қатысқан барлық қатысушыларға, олардың сыни пікірлері, комментарийлері мен идеялары осы кітаптың мазмұны мен құрылымын жақсартуға көмектескені үшін алғысымды білдіремін.

DataDrivenConstruction.io сайтында жобаның дамуын бақылап отырыңыз, онда кітаптың жаңартулары мен түзетулері ғана емес, сонымен қатар жаңа тараулар, оқу материалдары және сипатталған әдістерді қолдануға арналған практикалық мысалдар жарияланады.

БАСПА НҮСҚАСЫМЕН МАКСИМАЛДЫ ҚОЛАЙЛЫЛЫҚ

Сіздер Data-Driven Construction-ның тегін цифрлық нұсқасын ұстап отырсыздар. Материалдарға жылдам қол жеткізу және ыңғайлы жұмыс үшін баспа басылымына назар аударуды ұсынамыз:

■ Әрдайым қол астында: баспа форматындағы кітап сенімді жұмыс құралы болып табылады, қажетті визуализациялар мен схемаларды кез келген жұмыс жағдайында жылдам табуға және пайдалануға мүмкіндік береді.

■ Суреттердің жоғары сапасы: баспа басылымындағы барлық бейнелер мен графиктер максималды сапада ұсынылған.

■ Ақпаратқа жылдам қол жеткізу: ыңғайлы навигация, ескертпелер жасау, бетбелгілер қою және кітаппен кез келген жерде жұмыс істеу мүмкіндігі.

Кітаптың толық баспа нұсқасын сатып алу арқылы сіз ақпаратпен ыңғайлы және

тиімді жұмыс істеуге арналған құрал аласыз: күнделікті тапсырмаларда визуалды материалдарды жедел пайдалану, қажетті схемаларды жылдам табу және ескертпелер жасау мүмкіндігі. Сонымен қатар, сатып алуыңыз ашық білімнің таралуын қолдайды.

Кітаптың баспа нұсқасын мына жерден тапсырыс беруге болады: datadrivenconstruction.io/books

СТРАТЕГИЯЛЫҚ ПОЗИЦИОНИРОВАНИЯ ҮШІН УНИКАЛЬДЫ МҮМКІНДІК

Сіздерге DataDrivenConstruction басылымының тегін нұсқасында жарнама-лық материалдарды орналастыруды ұсынамыз. Басылымның ақылы нұсқасы жарияланғаннан кейінгі бірінші жылы Латын Америкасынан бастап Азия-Тынық мұхиты аймағына дейін 50-ден астам елдің мамандарының назарын аударды. Ынтымақтастықтың жеке шарттарын талқылау және орналастыру мүмкіндіктері туралы толық ақпарат алу үшін, ресми портал datadrivenconstruction.io сайтында кері байланыс формасын толтырыңыз немесе кітаптың соңында көрсетілген байланыс деректері бойынша жазыңыз.

КІТАП ГЛАВАЛАРЫ DATADRIVENCONSTRUCTION.IO САЙТЫНДА ҚОЛ ЖЕТІМДІ

Сіз Data-Driven Construction кітабының тарауларын сайтта оқи аласыз, онда кітаптың бөлімдері кезең-кезеңімен жарияланады, осылайша қажетті ақпаратты тез таба аласыз және оны жұмысыңызда пайдалана аласыз. Сонымен қатар, сайтта ұқсас тақырыптар бойынша көптеген басқа жарияланымдар, сондай-ақ сіздің дағдыларыңызды дамытуға және құрылыс саласында деректерді қолдануға көмектесетін қосымшалар мен шешімдердің мысалдары бар.

КІТАПТЫҢ СОҒҒЫ НҮСҚАЛАРЫН РЕСМИ САЙТТАН ЖҮКТЕҢІЗ

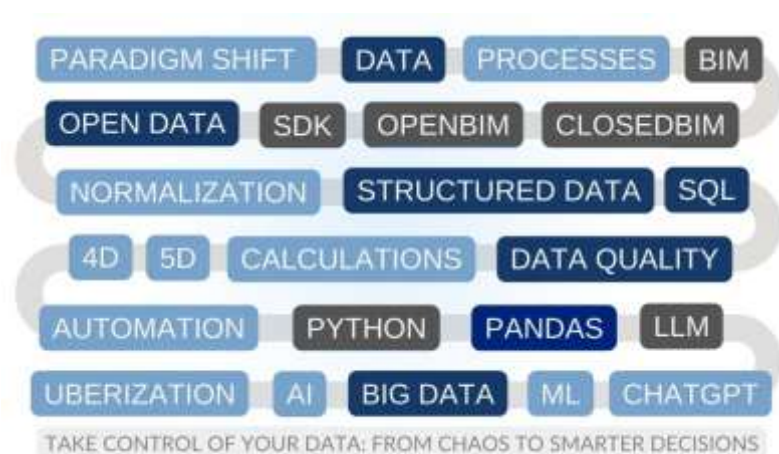
Аktуалды және соңғы DataDrivenConstruction кітабының нұсқалары datadrivenconstruction.io сайтында жүктеуге қолжетімді. Егер сіз кітаптың жаңа тарауларымен, практикалық кеңестермен немесе жаңа қосымшалардың шолуларымен жаңартулар алғыңыз келсе, ақпараттық бюллетеньге жазылыңыз:

- Сіз кітаптың жаңа бөлімдерімен бірінші болып танысасыз
- Құрылыс саласындағы аналитика мен автоматтандыру бойынша практикалық жағдайлар мен кеңестер алуға болады.
- Трендтерді, жарияланымдарды және қосымшалардың мысалдарын бақылау

datadrivenconstruction.io сайтына өтіп, жазылымды рәсімдеңіз!

DATADRIVENCONSTRUCTION: КОНСАЛТИНГ, СЕМИНАРЛАР ЖӘНЕ ОҚЫТУ

DataDrivenConstruction-ның оқыту бағдарламалары мен консультациялары әлемдегі жетекші құрылыс компанияларына тиімділікті арттыруға, шығындарды азайтуға және шешімдердің сапасын жақсартуға көмектесті. DataDrivenConstruction-ның клиенттері арасында миллиард еуро айналымы бар нарықтың ірі ойыншылары, құрылыс, консалтинг және IT-компаниялары бар.

Негізгі таңдау керек?

- Ақпараттың: саладағы негізгі трендтер мен инсайты туралы ақпарат береміз
- Практика: мамандарға күнделікті міндеттерді тиімді шешуге PoC арқылы көмектесеміз.
- Жеке көзқарас: сіздің бизнесіңіздің ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту мен консультациялардан максималды пайда алуды қамтамасыз етеміз.

DataDrivenConstruction командасының негізгі жұмыс бағыттары:

- Деректер сапасын басқару: тапсырмаларды параметрлеуге, талаптарды жинауға, деректерді тексеруге және автоматтандырылған өңдеу үшін дайындауға көмектесеміз.
- Деректерді шығару және құрылымдау: ETL процестерін орнатып, деректерді электрондық пошта, PDF, Excel, суреттер және басқа көздерден шығарамыз.
- BIM және CAD аналитикасы: RVT, IFC, DWG және басқа CAD (BIM) форматтарындағы файлдардан ақпарат жинап, құрылымдап, талдаймыз.
- Деректерді аналитика және трансформациялау: шашыраңқы ақпаратты құрылымдалған деректерге, аналитикаға, қорытындылар мен шешімдерге айналдырамыз.
- Деректерді интеграциялау және процестерді автоматтандыру: автоматтандырылған құжаттарды жасаудан бастап, ішкі жүйелермен және сыртқы деректер базаларымен интеграциялауға дейін.

DataDrivenConstruction.io сайтына хабарласыңыз, автоматтандыруды пайдалану сіздің компанияңызға елеулі бизнес нәтижелеріне қалай қол жеткізуге көмектесетінін білу үшін.

ГЛОССАРИЙ

AI (Жасанды Интеллект) — компьютерлік жүйелердің адам интеллектісін талап ететін тапсырмаларды орындау қабілеті, мысалы, бейнелерді тану, оқу және шешім қабылдау.

Apache Airflow — жұмыс процестерін оркестрациялау үшін ашық платформа, DAG (бағытталған ациклдік графтар) пайдалана отырып, жұмыс процестерін және ETL-ді бағдарламалық түрде жасауға, жоспарлауға және бақылауға мүмкіндік береді.

Apache NiFi — жүйелер арасында деректер ағындарын автоматтандыруға арналған құрал, деректерді маршрутизациялау және түрлендіру бойынша маманданған.

Apache Parquet — деректерді бағандық сақтау үшін тиімді файл форматы, үлкен деректерді талдау жүйелерінде пайдалануға оңтайландырылған. Маңызды қысу мен жылдам өңдеуді қамтамасыз етеді.

API (Қолданбалы Бағдарламалау Интерфейсі) — бір бағдарламаның екіншімен өзара әрекеттесуіне мүмкіндік беретін формализденген интерфейс, деректер мен функционалдылықты стандартталған сұраулар мен жауаптар арқылы алмасуға мүмкіндік береді.

Атрибут — объектінің ерекшеліктерін сипаттайтын сипаттама немесе қасиет (мысалы, алаң, көлем, құн, материал).

Деректер базалары — ақпаратты сақтау, басқару және оған қол жеткізу үшін ұйымдастырылған құрылымдар, деректерді тиімді іздеу және өңдеу үшін пайдаланылады.

БЕР (BIM орындау жоспары) — ақпараттық модельдеу жоспары, BIM-ді жобада енгізудің мақсаттарын, әдістерін және процестерін анықтайды.

Big Data (Үлкен деректер) — көлемі, әртүрлілігі және жаңартылу жылдамдығы жағынан елеулі ақпарат массивтері, оларды өңдеу және талдау үшін арнайы технологияларды талап етеді.

BI (Бизнес-аналитика) — деректерді шешім қабылдау үшін мағыналы ақпаратқа айналдыруға арналған процестер, технологиялар мен құралдар.

BIM (Ғимараттың ақпараттық моделін жасау) — ғимараттардың цифрлық көріністерін жасау және басқару процесі, ол тек 3D модельдерін ғана емес, сонымен қатар сипаттамалар, материалдар, мерзімдер мен құн туралы ақпаратты қамтиды.

BlackBox/WhiteBox — жүйені түсінудің тәсілдері: бірінші жағдайда ішкі логика жасырын, тек кірістер мен шығыстар көрінеді; екінші жағдайда — өңдеу процесі ашық және талдауға қолжетімді.

Bounding Box — үш өлшемді кеңістікте объектінің шекараларын минималды және максималды координаттар арқылы сипаттайтын геометриялық құрылым, объектінің айналасында "қорап" құрады.

BREP (Шекаралық репрезентация) — объектілерді олардың беттерінің шекаралары арқылы анықтайтын геометриялық репрезентация.

CAD (Компьютерлік жобалау) — архитектура, құрылыс, машина жасау және басқа салаларда дәл сызбалар мен 3D модельдерді жасау, өңдеу және талдау үшін қолданылатын автоматтандырылған жобалау жүйесі.

CAFM (Компьютерлік объектілерді басқару) — жылжымайтын мүлік пен инфрақұрылымды басқаруға арналған бағдарламалық қамтамасыз ету, кеңістікті жоспарлау, активтерді басқару, техникалық қызмет көрсету және шығындарды мониторингтеуді қамтиды.

CDE (Бірлескен деректер ортасы) — объектінің өмірлік циклі кезеңдерінде жобалық ақпаратты басқару, сақтау, алмасу және бірлесіп жұмыс істеу үшін орталықтандырылған цифрлық кеңістік.

Озық тәжірибе орталығы (Center of Excellence, CoE) — ұйымдағы белгілі бір білім саласын дамыту, стандарттар мен үздік тәжірибелерді әзірлеу, персоналды оқыту және инновацияларды енгізуді қолдау үшін жауапты мамандандырылған құрылым.

CoClass — құрылыс элементтерінің заманауи үшінші буын классификация жүйесі.

Концептуалдық деректер моделі — деректер базасын жобалаудың бастапқы кезеңдерінде атрибуттардың егжей-тегжейінсіз негізгі объектілер мен олардың өзара байланыстарын жоғары деңгейде көрсету.

CRM (Клиенттермен қарым-қатынасты басқару) — сату және қызмет көрсету процестерін автоматтандыру үшін қолданылатын клиенттермен өзара әрекеттесуді басқару жүйесі.

DAG (Бағытталған ацикличный граф) — деректерді оркестрациялау жүйелерінде (Airflow, NiFi) тапсырмалардың ретін және тәуелділіктерін анықтау үшін қолданылатын граф.

Dash — деректердің интерактивті веб-визуализацияларын жасау үшін Python фреймворкі.

Дашборд (Dashboard) — нақты уақыт режимінде негізгі тиімділік көрсеткіштері мен метрикаларды визуалды түрде көрсететін ақпараттық панель.

Data-Centric тәсілі — деректерді, бағдарламалар немесе бағдарламалық кодтан гөрі, ұйымның орталық активі ретінде қарастыратын методология.

Data Governance — ұйымдағы деректерді дұрыс және тиімді пайдалануды қамтамасыз ететін практикалар, процестер мен саясаттар кешені, соның ішінде қолжетімділікті, сапаны және қауіпсіздікті бақылау.

Дата көлдері — үлкен көлемдегі өңделмеген деректерді олардың бастапқы форматында сақтау үшін арналған сақтау орны.

Дата көл үйі — деректер көлдерінің (Data Lake) икемділігі мен масштабталуын деректер қоймаларының (DWH) басқарылуымен және өнімділігімен біріктіретін архитектуралық тәсіл.

Деректерге негізделген құрылыс — объектінің өмірлік циклі кезеңдерінің әрқайсысы — жобалаудан бастап пайдалану кезеңіне дейін — автоматтандырылған, өзара байланысты жүйелермен қолдау көрсетілетін стратегиялық тәсіл. Мұндай тәсіл фактілер негізінде тұрақты оқытуды қамтамасыз етеді, белгісіздікті азайтады және компанияларға салада тұрақты көшбасшылыққа қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Деректерге негізделген интегратор — деректерді әртүрлі көздерден біріктіру және оларды басқару шешімдерін қабылдау үшін талдау бойынша маманданған компания.

Деректерге негізделген тәсіл (Дата-орталықты тәсіл) — деректерді стратегиялық актив ретінде қарастыратын және шешімдерді объективті ақпаратты талдау негізінде қабылдайтын методология.

Деректер минимализмі — деректерді ең құнды және маңызды элементтерге дейін қысқартуға бағытталған тәсіл, ақпаратты өңдеу мен талдауды жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Деректер батпағы — ақпаратты бақылаусыз жинау және сақтау нәтижесінде пайда болатын ұйымдастырылмаған деректердің шашыраңқы массиві.

DataOps — DevOps, деректер және аналитиканы біріктіретін методология, деректер ағындарын ынтымақтастықты, интеграцияны және автоматтандыруды жақсартуға бағытталған.

Ақпаратты цифрландыру — құрылыс қызметінің барлық аспектілерін талдау, интерпретациялау және автоматтандыру үшін жарамды цифрлық формаға түрлендіру процесі.

DataFrame (Датафрейм) — Pandas кітапханасындағы екі өлшемді кестелік деректер құрылымы, мұнда жолдар жеке жазбаларды немесе объектілерді, ал бағандар олардың сипаттамаларын немесе атрибуттарын білдіреді.

Сипаттамалық аналитика — өткенде не болғанын түсіну үшін тарихи деректерді талдау.

Диагностикалық аналитика — не себепті не болғанын анықтау үшін деректерді талдау.

Гант диаграммасы — жобаларды жоспарлау құралы, тапсырмаларды уақыт шкаласында көлденең жолақтар түрінде көрсетіп, жұмыстардың ретін және ұзақтығын визуалды түрде көрсетуге мүмкіндік береді.

DWH (Деректер қоймасы) — көптеген көздерден ақпаратты жинақтайтын, оны құрылымдайтын және аналитика мен есеп беру үшін қолжетімді ететін орталықтандырылған деректер сақтау жүйесі.

ESG (Экологиялық, Әлеуметтік, Басқару) — компанияның немесе жобаның экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық әсерін бағалау үшін критерийлер жиынтығы.

ELT (Extract, Load, Transform) — деректер алдымен көздерден шығарылады және қоймаға жүктеледі, содан кейін аналитикалық мақсаттар үшін түрлендіріледі.

ETL (Extract, Transform, Load) — әртүрлі көздерден деректерді шығару, оларды қажетті форматқа түрлендіру және талдау үшін мақсатты қоймаға жүктеу процесі.

ER-диаграмма (Субъект-Қатынас) — деректерді модельдеу кезінде субъектілерді, олардың атрибуттарын және арасындағы байланыстарды көрсететін визуалды схема.

ERP (Кәсіпорын ресурстарын жоспарлау) — құрылыс процесінің әртүрлі аспектілерін басқару және оңтайландыру үшін қолданылатын кешенді модульдік жоспарлау жүйесі.

Ерекшеліктер (Характеристики) — машина оқытуында, модель үшін кіріс деректер ретінде пайдаланылатын тәуелсіз айнымалылар немесе атрибуттар.

Деректердің физикалық моделі — деректер базасының құрылымын егжей-тегжейлі көрсету, кестелер, бағандар, деректер түрлері, кілттер мен индекстерді қамтитын, нақты СУБД үшін оңтайландырылған.

FPDF — PDF құжаттарын жасау үшін Python кітапханасы.

Геометриялық ядро — CAD, BIM және басқа инженерлік қосымшаларда геометриялық объектілерді жасау, өңдеу және талдау үшін негізгі алгоритмдерді қамтамасыз ететін бағдарламалық компонент.

HiPPO (Ең жоғары жалақы алатын адамның пікірі) — ұйымдағы ең жоғары жалақы алатын адамның пікірі негізінде шешім қабылдау тәсілі, объективті деректерге емес.

IDE (Интеграцияланған даму ортасы) — код жазу, тестілеу және жөндеу үшін кешенді құрал (мысалы, PyCharm, VS Code, Jupyter Notebook).

IDS (Ақпаратты жеткізу спецификациясы) — жобаның әртүрлі кезеңдерінде деректерге қойылатын талаптарды анықтайтын ақпаратты жеткізу спецификациясы.

IFC (Сала негіздері класы) — BIM деректерін алмасу форматы, әртүрлі бағдарламалық шешімдер арасында үйлесімділікті қамтамасыз етеді.

Industry 5.0 — өнеркәсіпті дамыту концепциясы, цифрландыру, автоматтандыру және жасанды интеллект мүмкіндіктерін адам әлеуеті мен экологиялық тұрақтылықпен біріктіреді.

Деректерді интеграциялау — деректерді әртүрлі көздерден біртұтас, тұтас жүйеге біріктіру процесі, ақпараттың біртұтас көрінісін қамтамасыз ету үшін.

Ақпараттық силостар — басқа жүйелермен ақпарат алмаспайтын оқшауланған деректерді сақтау жүйелері, деректерді тиімді пайдалануға кедергі келтіреді.

IoT (Заттар интернеті) — физикалық объектілерді интернетке қосу концепциясы, деректерді жинау, өңдеу және беру үшін.

k-NN (k-Жақын көршілер) — объектілерді оқыту жиынындағы жақын көршілерімен ұқсастық негізінде классификациялайтын машина оқыту алгоритмі.

Kaggle — деректерді талдау және машина оқыту бойынша жарыстар өткізу платформасы.

Калькуляция — құрылыс жұмыстарының немесе процестердің құнын белгілі бір өлшем бірлігіне (мысалы, 1 м² гипсокартон қабырғасы, 1 м³ бетон) есептеу.

KPI (Негізгі өнімділік көрсеткіштері) — компанияның немесе нақты жобаның табыстылығын бағалау үшін қолданылатын сандық түрде өлшенетін метрикалар.

Labels (Меткалар) — машина оқытуында, модель болжауы тиіс мақсатты айнымалылар немесе атрибуттар.

Learning Algorithm (Оқыту алгоритмі) — оқыту деректер жиынын пайдалана отырып, мақсатты функцияға сәйкес модельдегі ең жақсы гипотезаны іздеу процесі.

Linear Regression (Сызықтық регрессия) — тәуелді айнымалы мен бір немесе бірнеше тәуелсіз айнымалылар арасындағы өзара байланысты модельдеу үшін статистикалық әдіс.

LLM (Үлкен тілдік модель) — мәтінді түсіну және генерациялау үшін үлкен деректер массивтері негізінде оқытылған жасанды интеллект, контексті талдай алатын және бағдарламалық код жаза алатын.

LOD (Детализация/Даму деңгейі) — модельдің детализация деңгейі, геометриялық дәлдік пен ақпараттық толтыру дәрежесін анықтайды.

Логикалық деректер моделі — бизнес ақпаратын және ережелерді көрсететін, субъектілер, атрибуттар, кілттер және қатынастардың егжей-тегжейлі сипаттамасы, концептуалды және физикалық модельдер арасындағы аралық кезең.

Машиналық оқыту — деректер негізінде компьютерлік жүйелердің үйренуіне және болжам жасауына мүмкіндік беретін жасанды интеллект әдістерінің класы, айқын бағдарламалаусыз.

Masterformat — құрылыс спецификацияларын бөлімдер мен пәндер бойынша құрылымдауға арналған бірінші буын классификация жүйесі.

MEP (Механикалық, Электрлік, Сантехникалық) — ғимараттардың инженерлік жүйелері, механикалық, электрлік және сантехникалық компоненттерді қамтиды.

Mesh — шыңдар, қабырғалар және беттерден тұратын 3D объектілердің торлы көрінісі.

Модель — машиналық оқытуда, әртүрлі гипотезалардың жиынтығы, олардың біреуі болжанатын немесе аппроксимацияланатын мақсатты функцияны жақындатады.

Деректерді модельдеу — ақпараттық жүйелерде жүзеге асыру үшін деректер мен олардың өзара байланыстарын құрылымдық түрде көрсету процесі, концептуалды, логикалық және физикалық деңгейлерді қамтиды.

n8n — төмен кодты (low-code) тәсіл арқылы жұмыс процестерін автоматтандыру және қосымшаларды интеграциялау үшін ашық кодты құрал.

Нормализация — машиналық оқытуда, әртүрлі сандық деректерді өңдеу мен талдауды жеңілдету үшін бір масштабқа келтіру процесі.

Кері инженерия — объектінің құрылымын, функцияларын және жұмысын талдау арқылы оның құрылысын, жұмыс істеуін және өндіріс технологиясын зерттеу процесі. Деректер контекстінде — ақпаратты меншікті форматтардан ашық жүйелерде пайдалану үшін шығару.

OCR (Оптикалық Символдарды Тануға Арналған Технология) — мәтіннің суреттерін (сканерленген құжаттар, фотосуреттер) машинамен оқылатын мәтін форматына түрлендіруге мүмкіндік беретін технология.

OmniClass — құрылыс объектілерінің ақпаратын басқару үшін екінші буын халықаралық классификация стандарты.

Онтология — белгілі бір білім саласын формализациялайтын ұғымдар арасындағы өзара байланыстар жүйесі.

Ашық код — бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу және тарату моделі, ашық кодпен қолжетімді, еркін пайдалану, зерттеу және модификациялау үшін.

Ашық BIM — әртүрлі бағдарламалық шешімдер арасында деректерді алмасу үшін ашық стандарттар мен форматтарды пайдалануды көздейтін ашық BIM концепциясы.

Ашық стандарттар — нақты міндеттерді орындау үшін қолжетімді спецификациялар, әртүрлі жүйелердің өзара әрекеттесуіне және деректерді алмасуына мүмкіндік береді.

Pandas — деректерді өңдеу және талдау үшін Python-да ашық кодты кітапхана, кестелік ақпаратпен тиімді жұмыс істеу үшін DataFrame және Series деректер құрылымдарын ұсынады.

Ашық деректер парадигмасы — деректерді өңдеу тәсілі, ақпараттың кез келген адамға еркін қолжетімді, көп рет пайдалануға және таратуға мүмкіндік беретін.

Параметрлік әдіс — жобаның параметрлеріне негізделген құны бағалау үшін статистикалық модельдерді пайдаланатын құрылыс жобаларын бағалау әдісі.

PIMS (Жобалық Ақпарат Моделі) — барлық жобалық ақпаратты ұйымдастыру, сақтау және алмасу үшін арналған цифрлық жүйе.

Пайплайн — деректерді өңдеу процестерінің тізбегі, алу және түрлендіруден бастап талдау және визуализацияға дейін.

PMIS (Жобалық Ақпаратты Басқару Жүйесі) — жеке құрылыс объектісінің деңгейінде тапсырмалардың орындалуын егжей-тегжейлі бақылауға арналған жобаларды басқару жүйесі.

Прогноздық аналитика (Predictive Analytics) — тарихи деректер негізінде болашақ нәтижелерді болжау үшін статистикалық әдістер мен машиналық оқытуды пайдаланатын аналитика бөлімі.

Прескриптивтік аналитика (Prescriptive Analytics) — болашақ нәтижелерді болжаумен қатар, қалаған нәтижелерге қол жеткізу үшін оңтайлы әрекеттерді ұсынатын аналитика бөлімі.

Проприетарлық форматтар — белгілі бір компания тарапынан бақыланатын жабық деректер форматтары, ақпарат алмасу мүмкіндіктерін шектейді және нақты бағдарламалық қамтамасыз етуге тәуелділікті арттырады.

QTO (Саны алу) — жобалық құжаттамадан элементтердің сандық сипаттамаларын алу процесі, жобаны жүзеге асыру үшін қажетті материалдар көлемін есептеу үшін.

Сапа басқару жүйесі — процестер мен нәтижелердің белгіленген талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ететін сапа басқару жүйесі.

RAG (Ақпаратты алу арқылы генерациялау) — тілдік модельдердің генеративтік мүмкіндіктерін корпоративтік деректер базаларынан релевантты ақпаратты алуымен біріктіретін әдіс, жауаптардың дәлдігі мен өзектілігін арттырады.

RDBMS (Реляциялық Деректерді Басқару Жүйесі) — ақпаратты өзара байланысты кестелер түрінде ұйымдастыратын реляциялық деректер базаларын басқару жүйесі.

RegEx (Регулярлы өрнектер) — жолдарды іздеу және өңдеу үшін формализденген тіл, мәтіндік деректерді белгілі бір критерийлерге сәйкестігін тексеру үшін шаблондарды анықтауға мүмкіндік береді.

Регрессия — айнымалылар арасындағы тәуелділікті талдау үшін статистикалық әдіс.

CO₂ есептеулері — құрылыс материалдары мен процестерін өндіру және пайдалану кезінде шығатын көмірқышқыл газын бағалау әдісі.

Ресурс әдісі — құрылыс жұмыстарын орындау үшін қажетті барлық ресурстарды (материалдар, еңбек, жабдық) егжей-тегжейлі талдауға негізделген сметаларды құру әдісі.

RFID (Радиожилікпен сәйкестендіру) — радиосигналдар арқылы объектілерді автоматты түрде сәйкестендіру технологиясы, материалдарды, техниканы және персоналды бақылау үшін қолданылады.

ROI (Инвестициядан қайтарым) — пайда мен салынған қаражат арасындағы қатынасты көрсететін көрсеткіш, инвестициялардың тиімділігін бағалау үшін пайдаланылады.

SaaS (Бағдарламалық қамтамасыз етуді қызмет ретінде) — бағдарламалық қамтамасыз етуді қызмет ретінде ұсыну моделі, мұнда қосымшалар провайдермен орналастырылады және интернет арқылы пайдаланушыларға қолжетімді.

SCM (Жеткізу тізбегін басқару) — материалдарды сатып алудан дайын өнімді жеткізуге дейінгі барлық процестерді координациялау және оңтайландыруды қамтитын жеткізу тізбегін басқару.

Деректер силостары — ұйымдағы ақпаратты оқшауланған сақтау орындары, басқа жүйелермен интеграцияланбаған, бұл деректер алмасуды қиындатады және тиімділікті төмендетеді.

SQL (Структурланған сұраныс тілі) — реляциялық деректер базаларымен жұмыс істеу үшін қолданылатын құрылымдық сұраныс тілі.

SQLite — жеке серверді қажет етпейтін, жеңіл, кірістірілетін, кроссплатформалық СУБД, негізгі SQL функцияларын қолдайды, мобильді қосымшалар мен кірістірілген жүйелерде кеңінен қолданылады.

Структурланған деректер — реляциялық деректер базаларында немесе кестелерде анықталған форматта ұйымдастырылған ақпарат.

Әлсіз құрылымдалған деректер — жартылай ұйымдастырылған және икемді құрылымы бар ақпарат, мысалы, JSON немесе XML, мұнда әртүрлі элементтер әртүрлі атрибуттар жиынтығын қамтуы мүмкін.

Субъект (ағылш. entity) — нақты немесе абстрактілі шындық объектісі, оны біржақты бөліп, сипаттап, деректер түрінде ұсынуға болады.

Бақыланатын оқыту — машиналық оқытудың түрі, мұнда алгоритм белгіленген деректерде оқытылады, онда әрбір мысал үшін қажетті нәтиже белгілі.

Таксономия — элементтерді жалпы белгілеріне негізделген санаттарға жүйелі түрде бөлу үшін қолданылатын иерархиялық классификация жүйесі.

Titanic деректер жинағы — машиналық оқыту модельдерін оқыту және тестілеу үшін танымал деректер жинағы.

Оқыту — машиналық оқыту алгоритмі деректерді талдап, заңдылықтарды анықтап, модельді қалыптастыру процесі.

Трансферлік оқыту — машиналық оқытудың әдісі, мұнда бір тапсырма үшін оқытылған модель басқа тапсырма үшін бастапқы нүкте ретінде пайдаланылады.

Деректерді түрлендіру — деректердің форматын, құрылымын немесе мазмұнын өзгерту процесі, оларды кейінгі пайдалану үшін.

Деректерге қойылатын талаптар — бизнес-процестерді қолдау үшін қажетті ақпараттың құрылымын, форматтарын, толықтығын және сапасын анықтайтын формализденген критерийлер.

Құрылыс саласын «уберизациялау» — дәстүрлі бизнес-модельдерді цифрлық платформалардың әсерінен трансформациялау процесі, бұл тапсырыс берушілер мен орындаушылардың делдалдарсыз тікелей өзара әрекеттесуін қамтамасыз етеді.

Uniclass — Ұлыбританияда кеңінен қолданылатын екінші және үшінші буын құрылыс элементтерінің классификация жүйесі.

USD (Universal Scene Description) — компьютерлік графика үшін әзірленген деректер форматы, бірақ қарапайым құрылымы мен геометриялық ядролардан тәуелсіздігі арқасында инженерлік жүйелерде қолданылуда.

Деректерді валидациялау — ақпаратты белгіленген критерийлер мен талаптарға сәйкестігін тексеру процесі, деректердің дәлдігін, толықтығын және үйлесімділігін қамтамасыз етеді.

Векторлық база деректері — объектілерді тиімді семантикалық іздеу және салыстыру үшін деректерді көп өлшемді векторлар түрінде сақтайтын мамандандырылған база деректері.

Векторлық ұсыныс (эмбеддинг) — деректерді көп өлшемді сандық векторларға түрлендіру әдісі, бұл машиналық алгоритмдерге ақпаратты тиімді өңдеуге және талдауға мүмкіндік береді.

VectorOps — көп өлшемді векторлық деректерді өңдеуге, сақтауға және талдауға бағытталған методология, әсіресе цифрлық егіздер мен семантикалық іздеу сияқты салаларда өзекті.

Визуализация — ақпаратты тиімді қабылдау және талдау үшін деректердің графикалық көрінісі.

Терминдердің алфавиттік бөлінуі олардың ағылшын тіліндегі атаулары бойынша жүзеге асырылды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ ЖӘНЕ ONLINE-МАТЕРИАЛДАР

- [1] Gartner, IT Key Metrics Data 2017: Index of Published Documents and Metrics, 12 Желтоқсан 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.gartner.com/en/documents/3530919>. [Қарау күні: 1 Наурыз 2025].
- [2] KPMG, Familiar challenges – new approaches. 2023 Global Construction Survey, 1 Қаңтар 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/2023/06/familiar-challenges-new-solutions-1.pdf>. [Қарау күні: 5 Наурыз 2025].
- [3] F. P. Барнард, «Бір сурет мың сөзге тең», 10 Мамыр 1927. [Интернетте]. Қолжетімді: https://en.wikipedia.org/wiki/A_picture_is_worth_a_thousand_words. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [4] М. Бастиян, Microsoft компаниясының бас директоры Сатъя Наделла өзін-өзі жариялаған ЖИ-ді "мағынасыз стандартты бұзу" деп атады, 21 ақпан 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://the-decoder.com/microsoft-ceo-satya-nadella-says-self-claiming-agi-is-nonsensical-benchmark-hacking/>. [Қаралған күні: 15 наурыз 2025].
- [5] W. E. Форум, «Құрылыс болашағын қалыптастыру – Өзгерістерге ұшыраған ландшафт», 1 Қаңтар 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Shaping_the_Future_of_Construction.pdf. [Қарау күні: 2 Наурыз 2025].
- [6] С. Д. Гиллеспи, Глина: Жердің глина дәуіріндегі күрделілігі, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://ufl.pb.unizin.org/imos/chapter/clay/>.
- [7] Папирус б.з.д. III ғасыр. Тілі – грекше, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.facebook.com/429710190886668/posts/595698270954525>.
- [8] Мониторинг: қолжетімді құралдарды пайдалану, 1980. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10246720/>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [9] PWC, «Деректерге негізделген: Студенттердің тез өзгеріп жатқан бизнес әлемінде табысқа жету үшін қажеттіліктері», 2015 жылғы 15 ақпан. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.pwc.com/us/en/faculty-resource/assets/PwC-Data-driven-paper-Feb2015.pdf>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [10] Skanska USA, Құрылыс нарығының күзгі трендтері, 2023 жылғы 2 қараша. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://x.com/SkanskaUSA/status/1720167220817588714>.
- [11] Oxford Essential Quotations (4-ші басылым), Оксфорд Университеті Баспасы, 2016. [Интернетте]. Қолжетімді:

- <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780191826719.001.0001/q-oro-ed4-00006236>. [Қарау күні: 2025 жылғы 1 наурыз].
- [12] Сондергаардтың Деректерді талдау туралы пікірі, [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.causeweb.org/cause/resources/library/r2493>. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [13] Глобалдық ИИ қызығушылығы деректерді басқару нарығын қалай көтеріп жатыр, 28 Мамыр 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://iot-analytics.com/how-global-ai-interest-is-boosting-data-management-market/>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [14] И. Маккью, ERP тарихы, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/erp/erp-history.shtml>.
- [15] erpscout, ERP бағасы: ERP жүйесінің құны қанша?, [Интернетте]. Қолжетімді: <https://erpscout.de/en/erp-costs/>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [16] softwarepath, «1,384 ERP жобасы ERP таңдау туралы не айтады (2022 ERP есебі),» 2022 жылдың 18 қаңтары. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://softwarepath.com/guides/erp-report>. [Қаралған күні: 2025 жылдың 15 наурызы].
- [17] Deloitte, «Цифрлық капиталдық жобалардағы деректерге негізделген басқару», 2016 жылғы 16 желтоқсан. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/Real%20Estate/us-engineering-construction-data-driven-management-digital-capital-projects.pdf>. [Қарау күні: 2025 жылғы 1 наурыз].
- [18] Мкинси, «2025 жылғы деректерге негізделген кәсіпорын», 28 Қаңтар 2022. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-data-driven-enterprise-of-2025>. [Қаралған күні: 22 Мамыр 2024].
- [20] Википедия, «Мур заңы», [Интернетте]. Қолжетімді: https://en.wikipedia.org/wiki/Moore%27s_law. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [22] Акцентур, «Капитал жобаларымен көбірек құн құру», 1 Қаңтар 2020. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.accenture.com/content/dam/accenture/final/a-com-migration/r3-3/pdf/pdf-143/accenture-industryx-building-value-capital-projects-highres.pdf>. [Қаралған күні: 3 Наурыз 2024].
- [24] Б. Марр, «Күн сайын қанша дерек жасаймыз? Әлемді таң қалдыратын статистика», 2018. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2018/05/21/how-much-data-do-we-create-every-day-the-mind-blowing-stats-everyone-should-read>.
- [26] «Күн сайын қанша дерек өндіріледі?», 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://graduate.northeastern.edu/resources/how-much-data-produced-every-day/>.

- [28] Т. Салливан, «ЖИ және жаһандық "деректер ағыны": 2025 жылға қарай адамзаттың қанша ақпаратқа ие болатыны», 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.datauniverseevent.com/en-us/blog/general/AI-and-the-Global-Datasphere-How-Much-Information-Will-Humanity-Have-By-2025.html>.
- [30] Статиста, «1454 жылдан 1800 жылға дейінгі Батыс Еуропаның әртүрлі аймақтарында шығарылған кітаптардың жалпы саны», [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.statista.com/statistics/1396121/europe-book-production-half-century-region-historical/>. [Қаралған күні: 1 Наурыз 2025].
- [32] McKinsey, «ҚҰРЫЛЫСЫНЫ ҚАЙТА ЖАҢҒЫРТУ: ЖОҒАРЫ ӨНІМДІЛІКKE ЖОЛ», 1 Ақпан 2017. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/operations/our%20insights/reinventing%20construction%20through%20a%20productivity%20revolution/mgi-reinventing-construction-a-route-to-higher-productivity-full-report.pdf>.
- [33] Құрылыс Тапсырыс Тобы, Премьер-министрдің орынбасарына, «Құрылысқа қайта қарау», 1 Қазан 2014. [Интернетте]. Қолжетімді: https://constructingexcellence.org.uk/wp-content/uploads/2014/10/rethinking_construction_report.pdf.
- [34] Forbes, Дерексіз пікірсіз, сіз тек деректермен шектелген адамсыз, 15 наурыз 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.forbes.com/sites/silberzahnjones/2016/03/15/without-an-opinion-youre-just-another-person-with-data/>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [35] Wikiquote, Чарльз Бэббидж, [Интернетте]. Қолжетімді: https://en.wikiquote.org/wiki/Charles_Babbage. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [36] SAP, «Жаңа зерттеулер көрсеткендей, атқарушы басшылардың жартысынан көбі AI-ға өздерінен гөрі сенеді», 2025 жылғы 12 наурыз. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://news.sap.com/2025/03/new-research-executive-trust-ai/>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [37] Канадалық Құрылыс Ассоциациясы және KPMG Канада, 2021, «Цифрлық әлемдегі құрылыс», 1 Мамыр 2021. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ca/pdf/2021/05/construction-in-the-digital-age-report-en.pdf>. [Қарау күні: 5 Наурыз 2025].
- [38] ЗЦС, «Бесінші өнеркәсіптік революцияны декодтау», [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.pwc.in/decoding-the-fifth-industrial-revolution.html>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [39] М. К. Жеке құқықтар және қоғамдық мәселелер: Глобалдық экономика, Питерсон халықаралық экономика институты, 2012.
- [40] F. N. a. Y. Z. Гарвард бизнес мектебі: Мануэль Хоффман, «Ашық кодты бағдарламалық қамтамасыз етудің құндылығы», 24 Қаңтар 2024. [Интернетте]. Қолжетімді:

- <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=65230>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [41] Теңіз күштері үшін шығындарды талдау орталығы Әуе күштері шығындарды талдау агенттігі, «Бағдарламалық қамтамасыз етуді дамытуға арналған шығындарды бағалау жөніндегі нұсқаулық», 1 қыркүйек 2008. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.dau.edu/sites/default/files/Migrated/CopDocuments/SW%20Cost%20Est%20Manual%20Vol%201%20rev%2010.pdf>.
- [42] McKinsey, «Құрылыс өнімділігін арттыру,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/improving-construction-productivity>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [43] A. G. a. C. Syverson, АҚШ құрылыс секторындағы өнімділіктің таңғажайып және қорқынышты жолы, 19 Қаңтар 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://bfi.uchicago.edu/insight/research-summary/the-strange-and-awful-path-of-productivity-in-the-us-construction-sector/>. [Қарау күні: 1 Наурыз 2025].
- [44] McKinsey, «Құрылыс өнімділігін қамтамасыз ету енді міндетті емес», 2024 жылғы 9 тамыз. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/delivering-on-construction-productivity-is-no-longer-optional>. [Қарау күні: 2025 жылғы 5 наурыз].
- [45] ING Group, «Құрылыс саласындағы өнімділіктің төмендігі құрылыс шығындарын арттыруда», 2022 жылғы 12 желтоқсан. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://think.ing.com/articles/lagging-productivity-drives-up-building-costs-in-many-eu-countries/>. [Қаралған күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [46] М. Берман, «Microsoft бас директорының таңқаларлық болжамы: “Агенттер БАРЛЫҚ Бағдарламалық қамтамасыз етуді алмастырады”,» 19 Желтоқсан 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.youtube.com/watch?v=uGOLYz2pgr8>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [47] Business Insider, Антропиктің бас директоры «3-6 ай ішінде жасанды интеллект бағдарламалық қамтамасыз етушілердің жауапкершілігіндегі кодтың 90%-ын жазатын болады» деп мәлімдеді, 15 наурыз 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.businessinsider.com/anthropic-ceo-ai-90-percent-code-3-to-6-months-2025-3>. [Қарау күні: 30 наурыз 2025].
- [48] Statista, «2024 жылдың маусымындағы деректер базасын басқару жүйелерінің (DBMS) әлем бойынша танымалдылық салыстырмасы, категория бойынша,» маусым 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.statista.com/statistics/1131595/worldwide-popularity-database-management-systems-category/>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [49] DB-Engines, «DB-Engines Рейтинг,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://db-engines.com/en/ranking>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [50] «Stack Overflow Дамушы Сауалнама 2023,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді:

<https://survey.stackoverflow.co/2023/>.

- [51] «SQL,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://en.wikipedia.org/wiki/SQL>.
- [52] «Структурированные и неструктурированные данные: айырмашылық неде?,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.ibm.com/blog/structured-vs-unstructured-data/>.
- [53] DataDrivenConstruction, «ҚҰРЫЛЫС ЖОБАЛАРЫ ҮШІН ДЕРЕК ФОРМАТТАРЫН САЛЫСТЫРУ PDF,» 23 сәуір 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://datadrivenconstruction.io/wp-content/uploads/2024/10/COMPARISON-OF-DATA-FORMATS-FOR-CONSTRUCTION-PROJECTS-1.pdf>.
- [54] «Building Information Modeling Ақпараттық құжат,» 2003. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://web.archive.org/web/20030711125527/http://usa.autodesk.com/adsk/servlet/item?id=2255342&siteID=123112>.
- [55] А. Бойко, «Лоббистік соғыстар және BIM-нің дамуы. 5-бөлім: BlackRock – барлық технологиялардың шебері. Корпорациялар ашық кодты қалай басқарады,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://bigdataconstruction.com/autodesk-oracle-blackrock-open-source/>.
- [56] Д. Ушаков, «Тікелей Модельдеу - Кім және Неге Оған Қажет? Бәсекелес Технологияларға Шолу,» 14 қараша 2011. [Интернетте]. Қолжетімді: https://isicad.net/articles.php?article_num=14805. [Қарау күні: 02 2025].
- [57] Ч. Истман және А. Кетерс, «Истман, Чарльз; Және Кетерс,» қыркүйек 1974. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED113833.pdf>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [58] Д. Ушаков, «Тікелей Модельдеу - Кім және Неге Оған Қажет? Бәсекелес Технологияларға Шолу,» 11 қараша 2011. [Интернетте]. Қолжетімді: https://isicad.net/articles.php?article_num=14805. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [59] Д. Уайсберг, «CAD тарихы,» 12 желтоқсан 2022. [Интернетте]. Қолжетімді: https://www.shapr3d.com/blog/history-of-cad?utm_campaign=cadhistorynet. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [60] ADSK, «Ақпараттық құжат: Құрылыс Ақпараттық Моделдеу,» 2002. [Интернетте]. Қолжетімді: https://web.archive.org/web/20060512180953/http://images.adsk.com/apac_sapac_main/files/4525081_BIM_WP_Rev5.pdf#expand. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [61] ADSK, «Ақпараттық құжат: Құрылыс Ақпараттық Моделдеу Практикада,» [Интернетте]. Қолжетімді: https://web.archive.org/web/20060512181000/http://images.adsk.com/apac_sapac_main/files/4525077_BIM_in_Practice.pdf. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [62] А. Бойко, Лоббистік соғыстар және BIM дамуы. 2-бөлім: ашық BIM VS жабық BIM. Еуропа VS

- қалған әлем, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://bigdataconstruction.com/lobbyist-wars-and-the-development-of-bim-part-2-open-bim-vs-closed-bim-revit-vs-archicad-and-europe-vs-the-rest-of-the-world/>.
- [63] А. Бойко, «Құрылыс саласындағы деректер үшін лоббистік соғыстар | Техно-феодализм және BIM тарихы», 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: https://youtu.be/S-TNdUgfHxk?si=evM_v28KQbGOG0k&t=1360.
- [64] ADSK, «Ақ қағаз BIM», 2002. [Интернетте]. Қолжетімді: https://web.archive.org/web/20060512180953/http://images.autodesk.com/apac_sapac_main/files/4525081_BIM_WP_Rev5.pdf#expand. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [65] ADSK, «Интеграция Дизайннан-Өндірісқа: Артықшылықтар мен Негіздеме», [Интернетте]. Қолжетімді: https://web.archive.org/web/20010615093351/http://www3.adsk.com:80/adsk/files/734489_Benefits_of_MAI.pdf. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [66] М. Шеклетт, «Структурланған және құрылымдалмаған деректер: Негізгі айырмашылықтар», 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.datamation.com/big-data/structured-vs-unstructured-data/>.
- [67] К. Вулард, Осмысление неструктурированным деректердің өсуі, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://automationhero.ai/blog/making-sense-of-the-rise-of-unstructured-data/>.
- [68] А. С. О. J. L. D. J. а. L. T. G. Майкл П. Галлахер, «Интероперабельділіктің жеткіліксіздігіне байланысты шығындарды талдау», 2004. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/gcr/2004/nist.gcr.04-867.pdf>. [Қарау күні: 02 2025].
- [69] CrowdFlower, «Деректер Ғылымы Есебі 2016», 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: https://visit.figure-eight.com/rs/416-ZBE-142/images/CrowdFlower_DataScienceReport_2016.pdf. [Қол жеткізу күні: 15 Наурыз 2025].
70. Analyticsindiamag, «Деректер ғалымдарының ең көп уақыт жұмсайтын 6 тапсырмасы», 2019 жылғы 15 мамыр. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://analyticsindiamag.com/ai-trends/6-tasks-data-scientists-spend-the-most-time-doing/>.
- [71] BizReport, «Есеп: Деректер ғалымдары уақыттың басым бөлігін тазалауға жұмсайды», 06 Шілде 2015. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://web.archive.org/web/20200824174530/http://www.bizreport.com/2015/07/report-data-scientists-spend-bulk-of-time-cleaning-up.html>. [Қарау күні: 5 Наурыз 2025].
- [72] S. Хокинг, «Ғылым AMA сериясы: Стивен Хокингтің AMA жауаптары!», 27 Шілде 2015. [Интернетте]. Қолжетімді: https://www.reddit.com/r/science/comments/3nyn5i/science_ama_series_stephen_hawking_ama_answers/. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].

- [73] Б. Сайферс және К. Доктороу, Конфиденциалдық монополиясыз: Деректерді қорғау және өзара үйлесімділік, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.eff.org/wp/interoperability-and-privacy>.
- [74] McKinsey Глобал Институты, Ашық деректер: Сұйық ақпаратпен инновация мен өнімділікті ашу, 1 Қазан 2013. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/open-data-unlocking-innovation-and-performance-with-liquid-information>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
75. А. Бойко, «Құрылыс саласындағы ашық деректер үшін күрес. AUTOLISP, intelliCAD, openDWG, ODA және openCASCADE тарихы,» 15 05 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://boikoartem.medium.com/the-struggle-for-open-data-in-the-construction-industry-2b97200e6393>. [Қаралған күні: 16 02 2025].
- [76] Wikipedia, «Microsoft және ашық код», [Интернетте]. Қолжетімді: https://en.wikipedia.org/wiki/Microsoft_and_open_source. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [77] TIME, «Ашық және жабық ИИ модельдері арасындағы алшақтық қысқаруы мүмкін. Бұл неге маңызды?» 2024 жылғы 5 қараша. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://time.com/7171962/open-closed-ai-models-epoch/>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [78] The Verge, «Google-дың жаңа кодтарының төрттен бірінен астамы ЖИ арқылы жасалады,» 2024 жылғы 29 қазан. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.theverge.com/2024/10/29/24282757/google-new-code-generated-ai-q3-2024>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [79] McKinsey Digital, «GPU-ларды аналитикалық өңдеуді жеделдету үшін пайдалану бизнес жағдайы», 15 Желтоқсан 2020. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/tech-forward/the-business-case-for-using-gpus-to-accelerate-analytics-processing>. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [80] PWC, PwC Ашық Код Мониторы 2019, 2019. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.pwc.de/de/digitale-transformation/open-source-monitor-research-report-2019.pdf>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [81] Travers Smith, Ашық құпия: Ашық кодты бағдарламалық қамтамасыз ету, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.traverssmith.com/knowledge/knowledge-container/the-open-secret-open-source-software/>. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [82] Deloitte, «Корпоративтік трансформациялардағы деректерді беру процесі,» 2021. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/finance/us-the-data-transfer-process-in-corporate-transformations.pdf>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [83] gov.uk, «Мемлекеттік жобаларды жүзеге асыруда деректер аналитикасы және ЖИ» 2024 жылғы 20 наурыз. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.gov.uk/government/publications/data->

- analytics-and-ai-in-government-project-delivery/data-analytics-and-ai-in-government-project-delivery. [Қаралған күні: 2025 жылғы 5 наурыз].
- [84] Барлық нәрселер мүмкіндігінше қарапайым болуы тиіс, бірақ одан да қарапайым емес. 13 Мамыр 2011. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://quoteinvestigator.com/2011/05/13/einstein-simple/>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
85. Transformer (терең оқыту архитектурасы), [Интернетте]. Қолжетімді: [https://en.wikipedia.org/wiki/Transformer_\(deep_learning_architecture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Transformer_(deep_learning_architecture)). [Қол жеткізу күні: 15 Наурыз 2025].
- [86] Python пакеттерінің жүктеу статистикасы, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.pery.tech/projects/pandas>.
- [87] Interview Bit, «Топ 10 Python кітапханасы», 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.interviewbit.com/blog/python-libraries/#:~:text=With%20more%20than%20137%2C000%20libraries,data%20manipulation%2C%20and%20many%20more>. [Қол жеткізу күні: 30 Наурыз 2025].
- [88] NVIDIA және HP деректер ғылымы мен генеративті ИИ-ді жұмыс станцияларында қуаттандырады, 7 наурыз 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://nvidianews.nvidia.com/news/nvidia-hp-supercharge-data-science-generative-ai-workstations>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [89] Р. Орак, Как миллион жолдан тұратын DataFrame-ді секундтар ішінде өңдеу, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://towardsdatascience.com/how-to-process-a-dataframe-with-millions-of-rows-in-seconds>.
- [90] Ғ. Uslu, «Kaggle дегеніміз не?», 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.datacamp.com/blog/what-is-kaggle>.
- [91] «NVIDIA CEO Дженсен Хуанг COMPUTEX 2024-те жасаған баяндамасы», 2 Маусым 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.youtube.com/live/pKXDVSWZmUU?si=Z3Rj1Las8wiPII2w>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- «Мүшелер: Негізін қалаушылар мен корпоративтік мүшелер», 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.opendesign.com/member-showcase>.
- А. Бойко, «Өзгерістер дәуірі: IFC өткеннің қалдығы немесе неге ADSK және басқа CAD жеткізушілері IFC-ден USD-ге көшуге дайын?», 24 Қараша 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://boikoartem.medium.com/the-age-of-change-ifc-is-a-thing-of-the-past-or-why-adsk-and-other-cad-vendors-are-willing-to-3f9a82ccd10a>. [Қарау күні: 23 Ақпан 2025].

А. Бойко, «BIM-нен кейінгі әлем. Деректер мен процестерге көшу және құрылыс

индустриясына семантика, форматтар мен өзара әрекеттестік қажет пе?», 20 Желтоқсан 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://boikoartem.medium.com/the-post-bim-world-7e35b7271119>. [Қарау күні: 23 Ақпан 2025].

NIH, «NIH Деректер Ғылымы Стратегиялық Жоспары», 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: https://datascience.nih.gov/sites/default/files/NIH_Strategic_Plan_for_Data_Science_Final_508.pdf. [Қарау күні: 23 Ақпан 2025].

Harvard Business Review, «Нашар деректер АҚШ-қа жылына 3 триллион доллар шығын келтіреді», 22 Қыркүйек 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://hbr.org/2016/09/bad-data-costs-the-u-s-3-trillion-per-year>.

Delpha, «Деректер сапасының әсерлері», 1 Қаңтар 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://delpha.io/impacts-of-data-quality/>.

W. B. D. Guide, «Техникалық қызмет көрсету үшін жобалау: Құрылыс жобаларының жобалау кезеңінде операциялар мен техникалық қызмет көрсету мәселелерінің маңызы», [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.wbdg.org/resources/design-for-maintainability>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].

Қорғаныс министрлігі, «Әскери жүйелер мен жабдықтар үшін коррозияны алдын алу және бақылау жөніндегі жоспарлау нұсқаулығы», Сәуір 2014. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.dau.edu/sites/default/files/Migrated/CopDocuments/CPC%20Planning%20Guidebook%204%20Feb%2014.pdf>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].

Gartner, «Деректер сапасы: Дәл ақпарат алу үшін үздік тәжірибелер», 1 Қаңтар 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.gartner.com/en/data-analytics/topics/data-quality>.

«Тырнақтың жетіспеушілігі», [Интернетте]. Қолжетімді: https://en.wikipedia.org/wiki/For_Want_of_a_Nail. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].

PWC, «ESG туралы хабардарлық», 2024 жылғы 1 шілде. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.pwc.com/kz/en/assets/esg-awareness/kz-esg-awareness-rus.pdf>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].

[105] G. Хэммонд, «Дене көміртегі - Көміртегі мен энергияның инвентаризациясы (ICE),» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://greenbuildingencyclopaedia.uk/wp-content/uploads/2014/07/Full-BSRIA-ICE-guide.pdf>.

[106] CO2_дене carbon-ды есептеу, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: https://github.com/datadrivenconstruction/CO2_calculating-the-embodied-carbon.

[107] McKinsey, Құрылыс саласының цифрлық болашағын елестету, 24 маусым 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/imagining>.

- constructions-digital-future. [Қарау күні: 25 ақпан 2025].
- [108] Bund der Steuerzahler Deutschland e.V., «Қара кітап», 2024 жылғы 10 қазан. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://steuerzahler.de/aktuelles/detail/das-schwarzbuch-202425/>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [109] SAS, «Деректер көлі мен деректер қоймасы – айырмашылықты біліңіз,» [Интернетте]. Қолжетімді: https://www.sas.com/en_is/insights/articles/data-management/data-lake-and-data-warehouse-know-the-difference.html. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [110] ADSK, «Құрылыс Ақпарат Моделдеу», 2002. [Интернетте]. Қолжетімді: https://www.laiserin.com/features/bim/autodesk_bim.pdf. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [111] А. Бойко, «BIM тарихының картасы,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://bigdataconstruction.com/history-of-bim/>.
- [112] А. С. Борковский, «Ұйымдар мен стандарттар бойынша BIM анықтамалары,» 2023 жылғы 27 желтоқсан. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://encyclopedia.pub/entry/53149>. [Қарау күні: 2025 жылғы 5 наурыз].
- [113] CAD жеткізушісі, OPEN BIM бағдарламасы, 2012. [Интернетте]. Қолжетімді: https://web.archive.org/web/20140611075601/http://www.graphisoft.com/archicad/open_bim/. [Қарау күні: 30 Наурыз 2025].
- [114] Wikipedia, «Сала Негіздері Класстары», [Интернетте]. Қолжетімді: https://en.wikipedia.org/wiki/Industry_Foundation_Classes. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [115] Wikipedia, «IGES,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://en.wikipedia.org/wiki/IGES>. [Қарау күні: 30 Наурыз 2025].
- [116] А. Бойко, «CAD (BIM) тарихы,» 15 Желтоқсан 2021. [Интернетте]. Қолжетімді: https://miro.com/app/board/o9J_laML2cs=/. [Қарау күні: 24 Ақпан 2025].
- [117] Т. К. К. А. О. F. B. C. E. L. H. H. E. L. P. N. S. H. T. J. v. L. H. G. D. H. T. K. C. L. A. W. J. S. Франческа Ноардо, «IFC бағдарламалық қамтамасыз етуінің сілтеме зерттеуі: GeoBIM бенчмаркі 2019 – I бөлім», 8 Қаңтар 2021. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://arxiv.org/pdf/2007.10951>. [Қарау күні: 5 Наурыз 2025].
- [118] И. Рогачёв, «BIM туралы сөйлесейік: Максим Нечипоренко | Renga | IFC | Отандық BIM,» 2021 жылғы 13 сәуір. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.youtube.com/watch?t=3000&v=VO3Y9uuzF9M&feature=youtu.be>. [Қарау күні: 2025 жылғы 5 наурыз].
- [119] D. Ares, «RETS жылжымайтын мүлікте: Неліктен ол тиімділік пен өсу үшін маңызды,» 17 Желтоқсан 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.realalpha.com/blog/rets-importance-in-real-estate-explained>. [Қарау күні: 5 Наурыз 2025].

- [120] Flex токенінің құны, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.adsk.com/buying/flex?term=1-YEAR&tab=flex>.
- [121] А. Бойко, «BIM-ді ұмытып, деректерге қолжетімділікті демократияландыру (17. Инвестор – Жоғары оқу орны – Құрылыс индустриясы),» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.bim.bayern.de/wp-content/uploads/2023/06/Kolloquium-17-TUM-Bauprozessmanagement-und-Bay-Bauindustrie.pdf>.
- [122] Д. Хилл, Д. Фолдези, С. Феррер, М. Фридман, Э. Лох және Ф. Плашке, «Құрылыс саласының өнімділік жұмбағын шешу,» 2015. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.bcg.com/publications/2015/engineered-products-project-business-solving-construction-industrys-productivity-puzzle>.
- [123] SCOPE – Жобалық деректер ортасы және көпфункционалды құрылыс өнімдерін модельдеу, ғимараттың сыртқы қабығына назар аудара отырып, 1 Қаңтар 2018. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.ise.fraunhofer.de/de/forschungsprojekte/scope.html>. [Қарау күні: 2 Наурыз 2025].
- [124] Apple.com, «Pixar, Adobe, Apple және NVIDIA OpenUSD ашық стандарттарын дамыту үшін альянс құрды», 1 Тамыз 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.apple.com/newsroom/2023/08/pixar-adobe-apple-adsk-and-nvidia-form-alliance-for-openusd/>. [Қарау күні: 2 Наурыз 2025].
- [125] AECmag, «ADSK-ның ұсақ деректер стратегиясы», 2024 жылғы 25 шілде. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://aecmag.com/technology/autodesks-granular-data-strategy/>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [126] А. Бойко, «Өзгерістер дәуірі: IFC өткеннің еншісінде немесе неге ADSK және басқа CAD жеткізушілері IFC-ны USD-ға ауыстыруға дайын?» 24 қараша 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://boikoartem.medium.com/the-age-of-change-ifc-is-a-thing-of-the-past-or-why-adsk-and-other-cad-vendors-3f9a82ccd10a>. [Қарау күні: 2025 жылдың 23 ақпаны].
- [127] А. Бойко, ENG BIM Кластері 2024 | Деректер үшін күрес және Құрылыс саласындағы LLM мен ChatGPT қолдану, 7 Тамыз 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: ENG BIM Кластері 2024 | Деректер үшін күрес және Құрылыс саласындағы LLM мен ChatGPT қолдану. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [128] Джеффри Зелдман ұсынған, 6 Мамыр 2008. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://zeldman.com/2008/05/06/content-precedes-design/>. [Қол жеткізу күні: 15 Наурыз 2025].
- [129] А. Бойко, «DWG талдау ChatGPT-пен | Деректерге негізделген құрылыс,» 2024 жылғы 5 наурыз. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.kaggle.com/code/artemboiko/dwg-analyse-with-chatgpt-datadrivenconstruction>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [130] McKinsey, «Цифрлық және Жасанды Интеллект дәуірінде бәсекелестікте алға шығу жөніндегі McKinsey нұсқаулығы», 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/featured->

- insights/mckinsey-on-books/rewired. [Қарау күні: 30 Наурыз 2025].
- [131] Forbes, «Деректерді баяндау: Әркімге қажетті деректер ғылымының негізгі дағдысы», 31 наурыз 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.forbes.com/sites/brentdykes/2016/03/31/data-storytelling-the-essential-data-science-skill-everyone-needs/>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [132] J. Бертин, «Графика және графикалық ақпаратты өңдеу», 2011 жылғы 8 қыркүйек. [Интернетте]. Қолжетімді: https://books.google.de/books/about/Graphics_and_Graphic_Information_Process.html?id=csqX_xnm4tcC&redir_esc=y. [Қаралған күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [133] CauseWeb, «Wells/Wilks статистикалық ойлау туралы», [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.causeweb.org/cause/resources/library/r1266>. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [134] Ministrymagazine, «Ғылым қалай Жаратылысты ашты,» 1986 жылғы қаңтар. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.ministrymagazine.org/archive/1986/01/how-science-discovered-creation>. [Қаралған күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [135] BCG, «Деректерге негізделген трансформация: Қазір ауқымды түрде жеделдетіңіз», 23 Мамыр 2017. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.bcg.com/publications/2017/digital-transformation-transformation-data-driven-transformation>. [Қарау күні: 15 Мамыр 2024].
- [136] Деректер архитектурасын инновацияны дамыту үшін қалай құруға болады—бүгін және ертең, 3 маусым 2020. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/how-to-build-a-data-architecture-to-drive-innovation-today-and-tomorrow>. [Қаралған күні: 15 наурыз 2025].
- [137] Оксфорд, «Вудро Вильсон 1856–1924,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780191866692.001.0001/q-oro-ed6-00011630>. [Қарау күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [138] Конвертерлер, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://datadrivenconstruction.io/index.php/convertors/>.
- [139] PWC, «Сыйлықты өлшеу: Жасанды интеллекттің бизнесіңіз үшін шынайы құны неде және қалай пайда табуға болады?», 1 Қаңтар 2017. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai-analysis-sizing-the-prize-report.pdf>. [Қарау күні: 18 Ақпан 2025].
- [140] Трубопровод құрылыс саласында, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://datadrivenconstruction.io/index.php/pipeline-in-construction/>.
- [141] Wikipedia, «Apache NiFi,» 2025 жылғы 1 қаңтар. [Интернетте]. Қолжетімді: https://de.wikipedia.org/wiki/Apache_NiFi. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 5 наурыз].

- [142] n8n, Gmail AI Авто-жауап беруші: Келіп түсетін электрондық хаттарға арналған жобалық жауаптарды жасау, 1 Мамыр 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://n8n.io/workflows/2271-gmail-ai-auto-responder-create-draft-replies-to-incoming-emails/>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [143] n8n, «Zillow API, Google Sheets және Gmail арқылы жылжымайтын мүлік күнделікті мәмілелерді автоматтандыру», 2025 жылғы 1 наурыз. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://n8n.io/workflows/3030-real-estate-daily-deals-automation-with-zillow-api-google-sheets-and-gmail/>. [Қол жеткізу күні: 2025 жылғы 15 наурыз].
- [144] В. Т. O'Neill, «Аналитика, ЖИ және үлкен деректер жобаларының сәтсіздік деңгейі = 85% – уайымдайтын жайт!», 1 Қаңтар 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://designingforanalytics.com/resources/failure-rates-for-analytics-bi-iot-and-big-data-projects-85-yikes/>.
- [145] J. Нейман, Өкілдік әдісінің екі түрлі аспектісі туралы: Стратификацияланған іріктеу әдісі және Мақсатты іріктеу әдісі, Оксфорд университеті баспасы, 1934.
- [146] Т. Ж. С. а. Ж. С. Джесси Перла, «Милтон Фридманды таң қалдырған мәселе», Жулиямен сандық экономика, 2025 жылдың 1 қаңтары. [Интернетте]. Қолжетімді: https://julia.quantecon.org/dynamic_programming/wald_friedman.html. [Қарау күні: 2024 жылдың 1 мамыры].
- [147] Т. Ландсалл-Велфэр, Ұлттық көңіл-күйді болжау қазіргі уақытта, Маңыздылығы, 2012.
- [148] А. Бойко, «Сан-Франциско. Құрылыс секторы 1980-2019,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.kaggle.com/search?q=San+Francisco.+Building+sector+1980-2019>.
- [149] А. Бойко, «Kaggle: RVT IFC Файлдары 5000 Жоба,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.kaggle.com/datasets/artemboiko/rvtifc-projects>.
- [150] CFMA, «Байланысқан құрылыс арқылы болашаққа дайындалу,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://cfma.org/articles/preparing-for-the-future-with-connected-construction>. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [151] Cisco, «Cisco сауалнамасы IoT жобаларының үштен екісінің сәтсіздікке ұшырағанын көрсетеді,» 22 Мамыр 2017. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://newsroom.cisco.com/c/r/newsroom/en/us/a/y2017/m05/cisco-survey-reveals-close-to-three-fourths-of-iot-projects-are-failing.html>.
- [152] «Зауыттың қазба қалдықтарын сақтау үшін қажетті жағдайлар,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://ucmp.berkeley.edu/IB181/VPL/Pres/PresTitle.html>.
- [153] «BlackRock-тың облигациялар, бірігу және сатып алу, АҚШ-тың рецессиясы, сайлаулар туралы Финкпен толық сұхбат,» 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.bloomberg.com/news/videos/2023-09-29/blackrock-s-fink-on-m-a-recession-election->

full-intv-video.

- [154] cio, «12 танымал AI апаттары,» 02 Қазан 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.cio.com/article/190888/5-famous-analytics-and-ai-disasters.html>. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [155] G. Kasparov, Deep Thinking, PublicAffairs, 2017.
- [156] Wikipedia, «Kaggle,» 1 Қаңтар 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://en.wikipedia.org/wiki/Kaggle>. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [157] Kaggle, «Титаник - Апаттан машиналық оқыту,» 1 Қаңтар 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.kaggle.com/competitions/titanic/overview>. [Қаралған күні: 10 Наурыз 2025].
- [158] Ш. Йохри, «ChatGPT-ны жасау: Деректерден диалогқа,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://sitn.hms.harvard.edu/flash/2023/the-making-of-chatgpt-from-data-to-dialogue/>.
- [159] П. Домингос, «Машиналық оқыту туралы білуге тиіс бірнеше пайдалы нәрселер,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://homes.cs.washington.edu/~pedrod/papers/cacm12.pdf>.
- [160] J. Сарамано, «Цитата,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.goodreads.com/quotes/215253-chaos-is-merely-order-waiting-to-be-deciphered>. [Қаралған күні: 17 Наурыз 2025].
- [161] NVIDIA, «Жаңа NVIDIA NeMo Curator Classifier модельдерімен оқу деректеріңізді жақсартыңыз,» 19 Желтоқсан 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://developer.nvidia.com/blog/enhance-your-training-data-with-new-nvidia-nemo-curator-classifier-models/>. [Қаралған күні: 25 Наурыз 2025].
- [162] «NVIDIA Cosmos World Foundation модельдері мен физикалық AI деректер құралдарының маңызды шығарылымын жариялады,» 18 Наурыз 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://nvidianews.nvidia.com/news/nvidia-announces-major-release-of-cosmos-world-foundation-models-and-physical-ai-data-tools>. [Қаралған күні: 25 Наурыз 2025].
- [163] NVIDIA, «NVIDIA Isaac Sim,» [Интернетте]. Қолжетімді: <https://developer.nvidia.com/isaac/sim>. [Қаралған күні: 25 Наурыз 2025].
- [164] М. Төрт айда бір рет, «Цифрлық стратегиялардың сәтсіздікке ұшырау себептері,» 25 Қаңтар 2018. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/why-digital-strategies-fail>. [Қаралған күні: 15 Наурыз 2025].
- [165] М. Дж. Перри, Менің сүйікті Милтон Фридман дәйексөздерім, 17 қараша 2006. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.aei.org/carpe-diem/my-favorite-milton-friedman-quotes/>. [Қарау күні: 1 наурыз 2025].
- [166] Д. А. Уилер, «Ақпарат, физика, квант: байланыстарды іздеу,» 1990.

- [169] А. Бойко, «Лоббистік соғыстар және BIM-нің дамуы. 5-бөлім: BlackRock – барлық технологиялардың шебері. Корпорациялар ашық бастапқы кодты қалай бақылауда ұстайды,» 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://boikoartem.medium.com/lobbyist-wars-and-the-development-of-bim-d72ad0111a7d>.
- [170] Т. Крайнин және Ж. Беетц, «Бинарлық форматтағы IFC құрылыс модельдері үшін SPARQL сұраныс қозғалтқышы», Advanced Engineering Informatics, 2024.
- [171] 2021 жылы Ұлыбританиядағы құрылыс секторындағы кәсіпорындардың саны, кәсіпорынның көлемі бойынша, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.statista.com/statistics/677151/uk-construction-businesses-by-size/>.
- [172] 5000 IFC&RVT жобасы, 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.kaggle.com/code/artemboiko/5000-projects-ifc-rvt-datadrivenconstruction-io>.
- [173] М. Попова, «Bit-тен: Ақпарат, шындықтың табиғаты және неге біз қатысушы ғаламда өмір сүреміз туралы әйгілі физик Джон Арчибальд Уилер» 2008. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.themarginalian.org/2016/09/02/it-from-bit-wheeler/>. [Қарау күні: 2025 жылдың ақпаны].
- [174] *Лоббистік соғыстар құрылыс саласындағы деректер үшін | Техно-феодализм және BIM-нің жасырын тарихы. [Фильм]. Германия: Артём Бойко, 2023.*
- [175] А. Бойко, «CHATGPT REVIT ЖӘНЕ IFC | Жобалардан құжаттар мен деректерді автоматты түрде алу,» 16 Қараша 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: https://www.youtube.com/watch?v=ASXolti_YPs&t. [Қарау күні: 2 Наурыз 2025].
- [176] М. & Компания, «Цифрлық трансформацияның толық құнын Capturing үшін үш жаңа мандат», 22 Қаңтар 2022. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/three-new-mandates-for-capturing-a-digital-transformations-full-value>. [Қарау күні: 15 Ақпан 2025].
- [177] KPMG, «Цифрлық әлемдегі құрылыс», 2021 жылғы 1 мамыр. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ca/pdf/2021/05/construction-in-the-digital-age-report-en.pdf>. [Қарау күні: 2024 жылғы 5 сәуір].
- [178] LLP, KPMG, Cue Construction 4.0: Маңызды кезең., 17 Наурыз 2023. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://kpmg.com/ca/en/home/insights/2023/05/cue-construction-make-or-break-time.html>. [Қарау күні: 15 Ақпан 2025].
- [179] O. Business, Сатья Наделла «AI агенттерінің SaaS модельдерін қалай бұзатынын жариялады», 2025 жылдың 10 қаңтары. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.outlookbusiness.com/artificial-intelligence/microsoft-ceo-satya-nadella-reveals-how-ai-agents-will-disrupt-saas-models>. [Қаралған күні: 2025 жылдың 15 наурызы].

- [180] Forbes, «Үлкен деректерді тазалау: Деректер ғылымындағы ең көп уақытты алатын, ең жағымсыз тапсырма, сауалнама нәтижелері», 23 наурыз 2016. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.forbes.com/sites/gilpress/2016/03/23/data-preparation-most-time-consuming-least-enjoyable-data-science-task-survey-says/>. [Қаралған күні: 15 наурыз 2025].
- [181] Сыртқы істер министрлігі, Коммонвелт және даму істері, Ұлыбритания, «Цифрлық даму стратегиясы 2024-2030», 18 наурыз 2024. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.gov.uk/government/publications/digital-development-strategy-2024-to-2030/digital-development-strategy-2024-to-2030>. [Қарау күні: 15 наурыз 2025].
- [182] Кеңістік және стратегия құрылыс жобалау индустриясында, 7 қараша 2003. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://web.archive.org/web/20030711125527/http://usa.adsk.com/adsk/servlet/item?id=2255342&siteID=123112>. [Қарау күні: 5 наурыз 2025].
- [183] М. Бочаров, «Ақпараттық модельдеу», Наурыз 2025. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://www.litres.ru/book/mihail-evgenevich-bocharov/informacionnoe-modelirovanie-v-rossii-71780080/chitat-onlayn/?page=5>. [Қарау күні: 15 Наурыз 2025].
- [184] Интеграция Дизайн-Өндіріс: Артықшылықтар мен Негіздеме, 2000. [Интернетте]. Қолжетімді: https://web.archive.org/web/20010615093351/http://www3.autodesk.com:80/adsk/files/734489_Benefits_of_MAI.pdf. [Қарау күні: 2025 жылғы 25 наурыз].
- [185] CAD жеткізушісі, Open BIM бағдарламасы маркетингтік науқан, 12 наурыз 2012. [Интернетте]. Қолжетімді: <https://web.archive.org/web/20120827193840/http://www.graphisoft.com/openbim/>. [Қарау күні: 30 наурыз 2025].

ТАҚЫРЫПТЫҚ ІЗДЕУ

3D, 8, 14, 71, 73, 84, 191, 210, 215, 232, 234, 263, 276,
277, 287, 298, 299, 302, 303, 306, 307, 337, 375, 393,
394, 448, 468, 480

4D, 84, 172, 196, 199, 210, 229, 234, 237, 287
4-өнеркәсіптік революция, 43

5D, 84, 172, 196, 210, 237, 287, 492

6D, 172, 196, 229, 232, 233, 234, 235

7D, 232, 233, 234, 287

8D, 172, 196, 229, 232, 233, 234, 287

А

Жасанды интеллект, 3, 50, 52, 100, 102, 103, 106, 107,
116, 395, 457, 459, 461, 477

AIA, 289

AIM, 3, 289

AMS, 14, 84, 151, 153

Apache Airflow, 311, 361, 362, 363, 364, 366, 367, 369,
371, 399, 494

Apache NiFi, 116, 311, 361, 367, 368, 371, 399, 482, 494

Apache ORC, 62, 330, 378

Apache Parquet, 62, 67, 380, 381, 494

API, 54, 94, 95, 97, 109, 137, 138, 154, 168, 218, 219, 256,
257, 260, 271, 273, 294, 295, 296, 297, 300, 308, 326,
329, 342, 366, 369, 370, 488

В

БДС, 258, 259

Үлкен деректер, 9, 67, 245, 383

БИМ, 2, 3, 4, 6, 3, 14, 17, 24, 56, 58, 60, 63, 70, 71, 72, 73,
74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 84, 92, 137, 138, 139, 140,
141, 142, 144, 150, 154, 156, 166, 172, 183, 184, 186,
187, 190, 195, 196, 208, 210, 211, 213, 216, 217, 218,
219, 220, 221, 222, 227, 228, 237, 238, 239, 242, 243,
246, 250, 251, 252, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261,
262, 263, 266, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 278, 279,
280, 282, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294,
295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 308, 309, 324, 328,
337, 351, 356, 358, 361, 389, 413, 416, 448, 462, 466,

475, 476, 492, 494, 497.

BlackBox, 240, 242, 243

BMS, 8

Бокех, 320, 337

БОМ, 76, 77, 79, 257, 263

Шекаралық жәшік, 234, 373, 392, 393, 394, 414, 415, 480

БРЭП, 142, 234, 263, 264, 276, 283, 284

С

CAD, 6, 14, 18, 24, 56, 57, 58, 63, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
77, 78, 79, 80, 84, 85, 95, 97, 111, 126, 137, 138, 139,
140, 141, 142, 144, 146, 147, 152, 153, 155, 156, 166,
172, 175, 183, 184, 186, 187, 190, 195, 196, 206, 208,
210, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221,
222, 224, 227, 228, 232, 234, 237, 238, 239, 242, 243,
251, 252, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263,
264, 265, 266, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278,
279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289,
291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301,
303, 308, 309, 324, 328, 337, 344, 351, 356, 358, 361,
367, 372, 376, 383, 389, 402, 403, 405, 413, 416, 431,
448, 462, 466, 475, 476, 480, 492, 494, 497

CAE, 16, 283

CAFM, 14, 24, 62, 84, 151, 153, 172, 233, 278, 326, 356,
387, 458, 473

Компания, 16, 78

Капиталдық шығындар, 14, 82

CDE, 84, 175, 388, 389, 390

ЧатГПТ, 103, 104, 109, 110, 124, 129, 221, 303, 307, 343,
349, 421

Клод, 103, 104, 109, 129, 133, 166, 219, 221, 300, 329,
343, 349, 381, 429, 443

CO₂, 72

CO₂, 229, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 243

Кобие, 156, 289, 292

CoE, 56, 168, 169, 170, 477

Копилот, 114, 116, 459

CPIXML, 143, 272, 273, 276, 277, 279, 285, 296

CPM, 14, 17, 62, 166, 175, 233, 326, 473

CQMS, 14, 84, 177, 178, 462

CRM, 109, 369, 459

CRUD, 51, 459

CSG, 263

CSV, 61, 62, 88, 89, 120, 123, 128, 129, 130, 131, 135, 168,
268, 272, 280, 329, 333, 344, 354, 356, 373, 377, 378,
379, 380, 401, 407, 414, 474, 480

D

DAE, 276, 277, 278, 280, 281, 284, 285, 414
 DAG, 362, 363, 365, 366
 Dash, 320, 336, 337
 Деректерді басқару, 373, 395, 396, 398, 400, 401
 Деректер көлі, 214, 373, 376, 384, 385, 386, 387, 388,
 389, 390, 400
 Деректер көлтабан, 67, 373, 386, 387, 388
 Деректер минимализмі, 373, 395, 396, 400, 401
 Деректер батпағы, 373, 395, 397, 401
 Деректер қоймасы, 382, 383, 400
 Деректер қызметі, 487
 деректерге негізделген, 50, 170, 460, 461, 484, 486
 DataFrame, 67, 117, 121, 122, 123, 125, 129, 130, 131,
 133, 134, 135, 137, 219, 220, 224, 237, 308, 328, 329,
 330, 332, 333, 344, 345, 347, 348, 354, 365, 377, 381,
 409, 414, 415, 475
 DataOps, 170, 373, 398, 399, 400, 401, 475
 DeepSeek, 103, 104, 107, 109, 110, 124, 129, 133, 166,
 219, 221, 300, 329, 343, 349, 381, 421, 429, 443, 494
 DGN, 8, 140, 186, 227, 357
 DWG, 8, 70, 71, 73, 97, 140, 186, 211, 227, 272, 287, 302,
 303, 304, 307, 357, 376, 497
 DWH, 67, 373, 376, 382, 383, 384, 386, 387, 388, 389, 390
 DXF, 8, 73, 277

E

ECM, 58, 175
 ECS, 142
 EIR, 289
 eLOD, 289
 ELT, 384, 385
 EPM, 14, 166, 198
 ERP, 2, 11, 12, 14, 17, 18, 24, 25, 58, 62, 109, 153, 166,
 172, 175, 196, 198, 210, 232, 239, 240, 241, 242, 243,
 244, 245, 246, 247, 249, 272, 277, 278, 279, 282, 326,
 351, 356, 361, 369, 387, 388, 389, 390, 458, 462, 473,
 475, 487, 492
 ESG, 196, 235, 236, 238
 ETL, 6, 1.1-8, 32, 49, 81, 113, 116, 119, 128, 188, 193, 219,
 291, 311, 312, 317, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 330,
 331, 333, 338, 339, 340, 343, 344, 348, 349, 350, 351,
 353, 354, 356, 361, 362, 363, 364, 365, 367, 371, 372,
 381, 382, 383, 384, 385, 399, 409, 430, 475, 481, 494
 Excel, 57, 61, 62, 65, 66, 85, 88, 111, 120, 123, 125, 132,
 154, 167, 187, 210, 223, 224, 226, 227, 228, 278, 291,
 329, 333, 342, 351, 365, 376, 378, 459, 475, 497
 Экстракт, 81, 128, 134, 193, 311, 323, 324, 326, 328, 330,
 345, 361, 362, 363, 365, 383, 384, 450, 475

F

Құстар, 62, 123, 330, 378
 ФПДФ, 339, 340, 341, 342, 343

G

GDPR, 109
 Географиялық ақпараттық жүйе, 58
 GLTF, 143, 278
 Google Sheets, 368, 370
 Грок, 103, 104, 129, 133, 166, 219, 221, 300, 329, 343,
 349, 381, 429, 443.

H

HDF5, 62, 67, 123, 329, 330, 378, 379, 380
 ХиППО, 29, 37, 95, 424, 477, 484, 490
 HTML, 123, 340, 365, 370

Men

ИДС, 289, 290, 291
 ИФК, 8, 73, 138, 142, 186, 227, 261, 262, 263, 264, 265,
 266, 267, 268, 272, 273, 276, 277, 278, 279, 280, 284,
 286, 292, 296, 302, 329, 357, 414, 415, 417, 497
 ИГЕС, 262, 263, 276
 iLOD, 289
 IoT, 10, 18, 67, 271, 367, 369, 405, 413, 417, 418, 419, 455,
 460, 465, 482, 484
 ISO 19650, 388

Ж

JavaScript, 320, 369, 378
 JSON, 88, 89, 90, 92, 123, 128, 142, 269, 272, 280, 329,
 330, 333, 378, 474, 480
 Jupyter Notebook, 114, 115, 116, 130, 187, 224, 330, 346,
 417, 425

K

Каггл, 115, 121, 130, 187, 224, 303, 307, 330, 346, 408,
 415, 417, 425, 426, 430, 431, 433
 k-NN, 392, 393, 442, 445, 446, 447, 448
 KPI, 245, 311, 317, 318, 319, 320, 321, 324, 353, 372, 389,
 478, 479

L

LEED, 235, 236, 238
 ЛлаМа, 103, 104, 120, 124, 129, 133, 166, 219, 300, 329,

343, 349, 381, 421, 429, 443, 494

LLM, 3, 4, 24, 29, 50, 51, 52, 55, 56, 92, 95, 99, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 124, 125, 126, 129, 131, 133, 134, 135, 166, 187, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 231, 237, 238, 251, 294, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 328, 329, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 354, 370, 372, 376, 381, 382, 392, 394, 399, 413, 425, 429, 430, 432, 433, 435, 443, 444, 457, 460, 461, 476, 488, 494.
Жүктеу, 81, 128, 134, 193, 311, 323, 325, 326, 333, 334, 338, 339, 342, 343, 361, 362, 363, 365, 367, 383, 384, 450, 475

LOD, 287, 289

LOI, 287

LOMD, 287

Төменгі код, 368, 369

M

Matplotlib, 123, 306, 320, 333, 335, 342, 372, 409, 411, 494

MCAD, 77, 78, 257, 284

MEP, 14, 175, 492

MESH, 234, 283, 284, 285, 296, 462

Microsoft SQL, 65

Mistral, 103, 104, 107, 110, 129, 133, 166, 219, 221, 300, 329, 343, 349, 381, 421, 429, 443, 494

MRP, 11, 12

MS Project, 70

MySQL, 63, 64, 65, 291, 329, 330

H

n8n, 116, 311, 361, 368, 369, 370, 371, 372

NLP, 69, 394

No-Code, 368, 369

NURBS, 142, 282, 283, 284, 285

NWC, 8, 276

O

OBJ, 143, 273, 276, 277, 278, 280, 281, 284, 285

OCCT, 273

OCR, 69, 128, 132, 134

OmniClass, 154, 155, 156

ашық BIM, 142, 216, 219, 256, 261, 278, 291

Ашық код, 45, 55, 97, 98, 107, 108, 273, 275, 494

OWL, 267, 268, 269

П

Pandas, 56, 67, 103, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 130, 134, 138, 186, 187, 220, 221, 225, 227, 269, 300, 303, 328, 329, 330, 377, 378, 380, 381, 403, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 475, 479, 494

Parquet, 67, 123, 329, 330, 373, 378, 379, 380, 381, 382, 386, 401, 403, 414, 474, 480

PDF, 69, 70, 71, 85, 111, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 146, 147, 177, 186, 190, 191, 211, 215, 278, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 345, 346, 347, 354, 355, 356, 357, 365, 376, 475, 480, 497

PDM, 16

PHP, 63, 339

Ty pipeline, 44, 53, 115, 128, 183, 303, 307, 308, 311, 312, 349, 350, 351, 352, 354, 355, 356, 367, 370, 417, 430, 476

PLM, 16, 246

PLN, 8, 272, 296

Plotly, 320, 336, 337, 372

PMIS, 3, 24, 32, 62, 152, 196, 198, 211, 239, 240, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 272, 326, 351, 387, 388, 389, 390, 458, 462, 487

PMS, 84, 151, 233

PostgreSQL, 63, 64, 65, 329, 395

Power BI, 320, 372, 482

жеке капитал, 464, 487

Питон, 56, 63, 103, 105, 112, 114, 115, 117, 118, 119, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 166, 167, 179, 187, 219, 224, 225, 227, 303, 304, 308, 320, 329, 330, 332, 333, 339, 340, 346, 348, 356, 367, 369, 372, 378, 409, 417, 426, 459, 475, 476, 479, 494.

Q

QTO, 72, 196, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 223, 225, 226, 228, 237, 238, 242, 243, 251, 301, 302, 475, 479

QWEN, 103, 104, 124, 129, 133, 166, 219, 221, 300, 329, 343, 349, 381, 429, 443

R

RAG, 111, 116

RDBMS, 63, 64, 65, 82, 89

РДФ, 267, 268, 269

PerEкс, 126, 136, 177, 179, 331, 332, 333, 357, 474

RFID, 8, 18, 58, 84, 418, 419, 455, 460, 465, 482

ROI, 311, 317, 319, 321, 351, 370, 389, 479

RPM, 14, 84, 151, 331, 333, 334

PBT, 8, 73, 77, 140, 186, 227, 272, 296, 300, 302, 329, 357, 376, 414, 415, 417, 497

S

SaaS, 24, 50, 51, 52, 458
САЯСАТ, 273, 277
SDK, 139, 141, 257, 264, 273, 281, 286, 296, 329, 414
Сиборн, 123, 320, 336, 337, 408, 412
SPARQL, 269
SQL, 63, 65, 66, 88, 89, 103, 105, 119, 123, 166, 168, 268,
269, 276, 277, 300, 329, 376, 392, 494
SQLite, 63, 64, 65, 166, 167, 296, 329, 363
ҚАДАМ, 261, 262, 263, 266, 272, 276, 277, 292
Стримлит, 336, 337
СВФ, 142, 276, 285

Т

Трансформация, 128, 193, 311, 323, 325, 326, 330, 331,
333, 334, 340, 341, 342, 344, 347, 361, 362, 363, 365,
367, 383, 384, 450, 475

U

Уникласс, 154, 155, 156
АҚШ доллары, 142, 143, 255, 276, 277, 278, 279, 280,
281, 284, 285, 286, 292, 296

V

Векторлық операциялар, 373, 398, 400, 401
VR, 84, 271, 285

W

WhiteBox, 240, 242, 243

X

XLSX, 8, 61, 62, 123, 128, 129, 231, 268, 276, 277, 280, 296,
299, 308, 351, 373, 377, 378, 379, 380, 401, 474, 480
XML, 61, 88, 89, 92, 128, 143, 269, 272, 277, 280, 291, 299,
329, 378, 414, 474